

Fugleåret 2008

Dansk Ornitologisk Forening

©2009 Dansk Ornitologisk Forening

Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne rapport eller dele heraf er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Udgivet af: Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 140, 1620 København V

Pris: 175 DKK (inkl. moms)

Omslag:

Forsidefoto: Buskrørsanger, Kalø Hovedgård, 25. juni 2008. Foto: Kent Olsen.

Bagsidefoto: Aftenfalk, Grenen, 29. maj 2008. Foto: Jørgen Kabel.

Citering:

Generelt: Christensen, Jørgen S. & Peter Lange (red.) 2009: *Fugleåret 2008*. DOF.

Specifik rapport: *Eksempelvis SU-rapporten:* Kristensen, Andreas B., Alex. S. Frich, Troels E. Ortvad & Michael Schwalbe 2009: Sjældne Fugle i Danmark og Grønland i 2008. *Fugleåret 2008*, 123-143. DOF.

FUGLEÅRET 2008

Ansv. redaktion: Jørgen Staarup Christensen og Peter Lange

Årgang 3

Fiskeørn, Vorsø, 4. september 2008. Tegning: Jens Gregersen

Dansk Ornitologisk Forening

FUGLEÅRET 2008, Årgang 3

ISSN 1903-3109

Redaktion

Ansvarshavende redaktion: Jørgen Staarup Christensen (jsc@plougsvej.dk)
Peter Lange (peterlan@post6.tele.dk)

Afsnit

- Punkttælling:** Henning Heldbjerg og Anne Eskildsen
- Årsrapporten:** Peter Lange og Jørgen Staarup Christensen
- SU-rapporten:** Andreas Bruun Kristensen, Alex Sand Frich, Troels Eske Ortvad, Michael Schwalbe
- Nye arter for Danmark:** Andreas Bruun Kristensen, Tim Hesselballe Hansen, Henrik Haaning Nielsen, Morten Bentzon Hansen
- DATSY-rapporten:** Timme Nyegaard og Michael Borch Grell
- Fuglestationer:** Peter Lyngs, Hans Lind, Alexander Lee, Arne Volf, Morten Rasmussen, Anders P. Tøttrup, Jacob Sterup, Jens Gregersen, Knud Pedersen, Bent Jacobsen, Ole Amstrup, Mogens Bak, Ole Thorup
- Fugleværnsfonden:** Helle Hjorth og Søren F. Hansen
- Projekter, Grupper og Udvalg:** Anne Eskildsen, Mathias Vogdrup-Schmidt, Thomas Vikstrøm, Lars Maltha Rasmussen, Erik Ehmsen, Lennart Pedersen, Tscherning Clausen, Jan Tøttrup, Michael Clausen, Lars Maltha Rasmussen, Michael Mosebo Jensen, Hans Schou Frederiksen, Klaus Dichmann, Hans Skov, Johannes Bang, Jørn Lennart Larsen, Ole Zoltan Göller, Sebastian Klein, Peter Lange, Henning Heldbjerg, Timme Nyegaard
- Fugleovervågning:** Preben Clausen, Thomas Eske Holm, Rasmus Due Nielsen, Thomas Bregnballe, Jørn Eskildsen, Stefan Pihl, Karsten Laursen, John Frikke, Jørgen Peter Kjeldsen, Henrik Haaning Nielsen
- Fugleforskning:** Jesper J. Madsen, Jan Bolding, Kjeld T. Pedersen, Gert Christensen, Peter S. Jørgensen, Kasper Thorup, Henning Etrup, Anders P. Tøttrup, Carsten Rahbæk

Illustrationer

- Fotografer:** Albert Steen-Hansen, Allan Kjær Villesen, Allan Gudio Nielsen, Arne Volf, Axel Mortensen, Benny Kristensen, Bo L. Christiansen, Bo Tureby, Carsten Gadgaard, Carsten G. Laursen, Erhardt Ecklon, Eva Foss Henriksen, Gerner Majlandt, Gert Jeppesen, Hans Frederiksen, Hans Skov, Helge Sørensen, Helle Hjorth, Henrik Brandt, Henrik Haaning Nielsen, Henrik Knudsen, Jens Kristian Kjærgaard, Jan Blichert-Hansen, Jan Skriver, Jens Søgaard Hansen, Jens Kirkeby, John Bent Pedersen, John G. Dinesen, John Larsen, Johnny Madsen, Jørgen Kabel, Kent Olsen, Klaus Bjerre, Klaus Dichmann, Klaus Malling Olsen, Knud Pedersen, Lars Dalby, Lars Gabrielsen, Lars Jensen, Leif Holmskov, Martin Søgaard Nielsen, Mikkel Holck, Mikkel Willemoes Kristensen, Mogens Hansen, Ole Krogh, Ole Zoltan Göller, Per Poulsen, Per Ekberg Pedersen, Per Schiermacher-Hansen, Peter Lyngs, Peter Nielsen, Roland Jensen, Steen E. Jensen, Sune Riis Sørensen, Susanne Jepsen, Torben Jepsen, Søren Kristoffesen, Thomas Bregnballe, Thomas Hellesten, Tonny Ravn Kristensen
- Tegninger:** Jens Gregersen
- Korrektur:** Connie Møller Christensen (excl. Årsrapporten), Hans Christophersen (Årsrapporten)
- Layout og trykning:** Bettina Thorup, Sats & Tegn • Skive Offset
- Oplag:** 850 stk.

Fugleåret 2008

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	5
Faunistiske rapporter	
Punktælling 2008	7-27
Årsrapporten 2008	29-121
Sjældne Fugle i Danmark og Grønland i 2008.....	123-143
Nye arter for Danmark i 2008	145-153
Projekt Sjældne Ynglefugle (DATSY) 2008.....	155-181
Fuglestationer	
Indledning	183
Christiansø Feltstation.....	184-185
Gedser Fuglestation	186-187
Gilbjerg Fuglestation	188
Rørvig Fuglestation	189-190
Keldsnor Fuglestation.....	191-192
Vorsø Feltstation.....	193-195
Blåvand Fuglestation	196-198
Skagen Fuglestation	199-201
Tippernes Feltbiologiske Station.....	202-206
Fugleværnsfondens reservater – status 2008	207-214
Projekter, Grupper & Udvalg	
Caretakerprojektet.....	215-221
Projekt Ørn	222-231
Projekt Hedehøg	232-239
Feltornitologisk Udvalg	240
Ungdomsudvalget	241
Storkegruppen	242-243
Røvfuglegruppen	244-245
Uglegruppen.....	245-246
Havfuglegruppen	247
DOFbasen – status 2008	248-250
DOFbasens Kvalitetsudvalg (DKU)	251-253
Fugleovervågning i statsligt regi (Danmarks Miljøundersøgelser)	
NOVANA 2008	255-258
Rastende vandfugle i reservaterne	259-263
Overvågning af Vadehavet fugle	264-269
Overvågning af Vejlerne.....	270-278
Danmarks ynglebestand af Skarv i 2008	279-281
Fugleforskning	
Ringmærkningsåret 2008 (ZM Ringmærkning)	282-291
CES-ringmærkning i 2008 (Dansk Ringmærkerforening)	292-294
Center for Makro-økologi og evolution.....	295-300

Alk, Ertholmene, 11. maj 2008. Foto: Johnny Madsen.

Indledning

Fugleåret 2008

Med 3. årgang af Fugleåret (2008) kan vi redaktionelt melde fuldt hus. Fugleåret 2008 repræsenterer - efter 3 års tilløb - på bedste måde den oprindelig tanke for det redaktionelle virke af publikationen. Dispositionen er derfor ændret en lille smule i forhold til sidste år, da afsnittet om *Fugleforskning* nu er opdelt i to afsnit: *Fugleovervågning i statsligt regi* og *Fugleforskning*.

Især fordi antallet af bidrag fra Danmarks Miljøundersøgelse m.fl. nu rækker til et separat afsnit om den statslige fugleovervågning. Desuden deltager nu også Projekt Ørn, Projekt Hedehøg og DKU (DOFbasens kvalitetsudvalg) med indlæg. Opbakningen til Fugleåret har aldrig været større. I år bidrager således ikke mindre end 62 redaktører med skriftlige bidrag, hvor antallet af bidragsydere i de første to årgange er henholdsvis 44 og 34, hvilket er en meget glædelig udvikling. Hertil kommer yderligere mindst 40 personer, som er medredaktører til de mange forskellige artikler. Vi skylder alle medvirkende en stor tak.

Også antallet af deltagende fotografer er rekordhøj. Enkelte fotografer vil dog opleve, at deres foto(s) ikke er medtaget, enten fordi andre fotografer har sendt billeder, som lige var en tand bedre, eller at det redaktionelt har været nødvendigt at prioritere anderledes. Det kan selvfølgelig være en skuffelse, men vi håber ikke, at dette afholder de pågældende fotografer fra fremover at sende billeder. Vi skylder alle fotografer, som igen i år har stillet en perlerække af fotografier til rådighed for os, en stor tak. Og også en stor tak til Jens Gregersen for tegninger.

Til sidst skal en stor tak tilgås Hans Christophersen for faglig korrektur på Årsrapporten og ikke mindst Connie Møller Christensen for en særdeles omfattende og grundig korrekturlæsning på alle øvrige manuskripter.

Fugle i året 2008

Selve året 2008 er fuglemæssigt et særdeles spændende år, som det vil fremgå af de mange indlæg. Mange særtræk ved året kan fremhæves, som eksempelvis et flot rovflugetræk både forår og efterår, invasion af Sortmejsle, fire nye arter tilføjet Danmarkslisten, et nyt reservat overtaget af Fugleværnsfonden, første ynglefund af Rovterne siden 1944, mange Perleugler i efteråret, ny rekord for antallet af ynglende Havørn, Konge-

ørn, Rød Glente og Slørugle. Og der er fortsat et højt aktivitetsniveau i projekter og udvalg. På negativsiden er der ingen sikre ynglefund af Toplærke og Markpiber i Danmark, endnu et dårligt år for ynglende Ederfugle, fortsat pres på ynglende engfugle og fuglene i det danske agerland. Så der er fortsat brug for alle gode kræfter, både i beskyttelsesmæssig - og optællingsmæssig sammenhæng.

Fugleårets fremtid

Målsætningen er fortsat at nå et årligt oplag på + 1000 eksemplarer. Vi er overbevist om, at den største barriere er selve udgivelsesmodellen, hvor oplag bestemmes af forudbestillinger. Og selvom der i år er lagt ekstra kræfter i markedsføringen af Fugleåret, har det vist sig at være sværere at nå ud til den potentielle målgruppe end hidtil antaget.

Fra alle sider oplever vi en meget stor opbakning til publikationen, såvel fra det feltornitologiske miljø, som fra DOFs Hovedbestyrelse. Om Fugleåret skal have en fast plads i DOFs tidsskriftskreds, er dog endnu uafklaret. DOF har nedsat en medietaskforce, som pt. vurderer DOFs samlede mediestrategi i forhold til medlemmerne. Det kan vare endnu et år, før en konklusion foreligger. Men det er ikke umuligt, at Fugleåret fremover bliver et fast tilbud til alle kernemedlemmer i en eller anden form. Det bliver dog op til den nuværende redaktion selv at beslutte, om Fugleåret skal fortsætte i nuværende udgivelsesmodel, inden konklusion foreligger.

I skrivende stund, primo november, er vi godt på vej mod et oplag på mere end 800 eksemplarer, så selvom vi ikke skulle nå et oplag på 1000 i år, er det sikkert, at Fugleåret fortsætter endnu et år i den nuværende udgivelsesmodel. Dette især fordi vi oplever en stor opbakning fra det feltornitologiske miljø, og ikke mindst det mulige fremtidsperspektiv, hvor Fugleåret efter 2009 potentielt kan blive et fast tilbud til DOFs kernemedlemmer.

November 2009

Jørgen Staarup Christensen & Peter Lange

Øverst: Toppet Lappedykker, Stege Jordbassiner, 10. juni 2008. Foto: Helge Sørensen

Nederst: Gråstrubet Lappedykker, Stege Jordbassiner, 10. juni 2008. Foto: Helge Sørensen

Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark

Punkttællingsprojektet 2008

Af Henning Heldbjerg og Anne Eskildsen

Kvækerfinker, Krønge, Lolland, 14. oktober 2008. Forekomsten af Kvækerfinker flutuerer meget fra år til år og er stærkt afhængig af oldenfeldet.
Foto: Mogens Hansen

Indledning

Teksten om Punkttællingsprojektet i Fugleåret 2008 udgør de væsentligste passager fra projektets 2009-rapport: Heldbjerg, H. & A. Eskildsen (2009): *Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2008. Årsrapport fra Punkttællingsprojektet. Dansk Ornitologisk Forening.* Rapporten og alt andet relevant fra Punkttællingsprojektet kan findes på www.dof.dk/punkt.

Rapporten beskriver bestandsudviklingen for de almindelige danske ynglefugle og vinterfugle i form af indeks baseret på punkttællingsdata fra en 33-årig periode, der for vinterfuglene dækker 1975/76-2007/08 og for ynglefuglene 1976-2008. Rapporten beskriver bestandsudviklingen for 105 arter af ynglefugle og 77 arter af vinterfugle.

I rapporten præsenteres nogle resultater af vinterpunkttællingerne med særlig fokus på, hvad variationen i vinters fødeudbud og temperatur har for fuglene dels om vinteren, dels i den følgende ynglesæson.

Punkttællingerne bidrager til at skabe viden om forekomsten af de enkelte arter, udviklingen for de forskel-

lige bestande og hvilke faktorer, der kan forklare de forskelle, vi ser mellem de forskellige sæsoner.

Desuden præsenteres opdaterede naturtypespecifikke indikatorer udarbejdet på baggrund af bestandsindeks. Indikatorerne kan anvendes til at beskrive den generelle tilstand for fuglelivet i en given naturtype.

Punkttællingsprojektet er den eneste langtidssøgelse af sin art i Danmark, og for langt hovedparten af de almindelige fuglearter tilvejebringer det den eneste viden, vi har om bestandsudviklingen. Resultaterne indgår tillige i et europæisk samarbejde om at overvåge fuglelivet og giver derved indsigt i fuglearternes bestandsudviklinger og levestedernes tilstand.

Overvågning af de almindelige danske fugle indgår i en samarbejdsaftale mellem DOF og Miljøministeriet (2007-2011).

Fugleovervågningen udføres af frivillige deltagere blandt DOF's medlemmer, der således sikrer gennemførelse af overvågningen af Danmarks fugle for relativt begrænsede midler. En stor tak skal derfor lyde til alle deltagere gennem årene. Fugleovervågningen kan kun

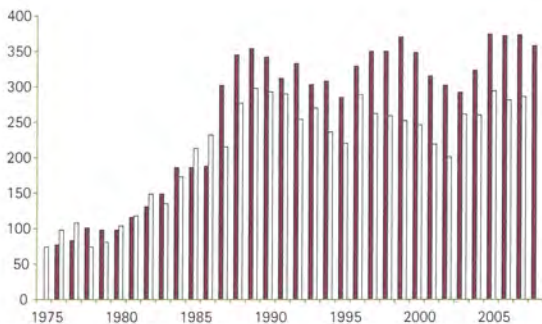
Broget Fluesnapper, Stubbe Sø, Djursland, 31. maj 2008.
Antallet af Brogede Fluesnapper er faldet meget kraftigt.
Foto: Klaus Dichman

gennemføres takket være denne store frivillige indsats fra disse mange deltagere.

Metoder

Dataindsamling

Punkt-tællingsmetoden anvendes i både vinter- og ynglesæsonen. Hver optæller fordeler 10-20 punkter på en selvvalgt rute i landskabet og markerer dem på et kort, så de kan genfindes de følgende år. På hvert punkt registreres alle sette og hørte fugle inden for en periode af 5 minutter uanset registreringsafstanden. Optællingen foretages i godt vejr mellem 20. december og 20. januar (vintertællinger) og mellem 1. maj og 15. juni (ynglefugletællinger), helst i de tidlige morgentimer, hvor fuglene er mest aktive og lettest at opdage.

Figur 1. Antallet af punkt-tællingsruter i henholdsvis vintersæsonerne 1975/76-2007/08 (åbne søjler) og ynglesæsonerne 1976-2008 (udfyldte søjler).

På hvert punkt beskriver optælleren naturtypeforholdene ved punktet i fjerdedele vha. en fire-cifret tal-kode; et punkt placeret i en ensartet naturtype vil således blive beskrevet med fire ens cifre, mens et punkt midt imellem forskellige naturtyper vil blive beskrevet med 2-4 forskellige cifre. Dette muliggør analyser af registreringerne af fuglene i specifikke naturtyper. De ni definerede koder er 1 nåleskov, 2 løvskov, 3 agerland, 4 mose/kær, 5 hede, 6 klit/strand, 7 bymæssig bebyggelse, 8 sø og 9 eng.

Optællerne afrapporterer antallet af fugle, de har registreret på deres rutes punkter, og beskriver tillige vejrforholdene under optællingen. Dette kan ske ved anvendelse af DOFbasens punkt-tællingsmodul (www.dofbasen.dk) eller ved indsendelse af skema.

Antallet af henholdsvis ynglefugleruter og vinterfugleruter er vist i fig. 1.

Indeks

De bestandsindeks, der er anvendt i denne rapport, er de såkaldte TRIM-indeks (TRends and Indices for Monitoring data), der er udviklet af Statistics Netherlands (Pannekoek & van Strien 2001) til lange tidsseriestudier.

TRIM kan tage højde for to almindelige problemer i monitoringsdata, nemlig at fuglene ikke er ensartet fordelt i landskabet, og at data ikke er uafhængige af data fra det foregående år, men at der tværtimod ofte vil være stor korrelation mellem en bestandsstørrelse i to på hinanden følgende år (Pannekoek & van Strien 2001 – en manual, som også kan konsulteres for andre oplysninger).

Gul Vipstjert, Værnengene, 29. maj 2008. Gul Vipstjert indgår i indeks over "Agerlands Fugle" (se fig. 14) og er en af de arter, som viser stor tilbagegang herhjemme. Foto: Carsten G. Laursen

Gulbug, Langstrup Mose, 3. juni 2008. Ligesom mange andre Afrika-trækkere har Gulbugen vist stor tilbagegang. Foto: Helge Sørensen

Indeks er udarbejdet for alle arter registreret på mindst 30 aktive ruter. Indeks sættes til 100 det første år, hvor dette krav opfyldes, og fremtidige ændringer beregnes i forhold til basisåret. Inden beregning af indeks er alle observationer over 99 ændret til 99, da det som følge af en databasebegrænsning i en tidligere anvendt database kun var muligt at anvende to cifre for antallet af individer på et givet punkt. Dette er et nødvendigt tiltag for at undgå at vise en fejlagtig stigning i tendensen, og det spiller ingen større rolle i forhold til beregningen af bestandsudvikling for de enkelte arter.

Alle værdier, fra første til sidste år i perioden, genberegnes efter hver ny sæson. Ved en eventuel ændring i gamle data, vil der i princippet kunne ske mindre ændringer i selv de gamle indeks.

Indekset er en relativ størrelse, og et indeks på 200 betyder således en fordobling af bestanden i forhold til basisåret, og et indeks på 50 en halvering, uanset bestandens absolutte størrelse. For en nogenlunde stabil bestand kan indeks variere omkring et niveau enten højere eller lavere end 100, afhængigt af om udgangsåret tilfældigvis var godt eller dårligt for arten.

TRIM beregner en usikkerhed i form af en standardfejl og et konfidensinterval for hvert indeks. Konfidensintervallet er dog ikke vist i denne rapport.

For hver art beregner TRIM desuden tendensen i form af den gennemsnitlige relative bestandsændring per år med angivelse af signifikansniveau. Denne

beregning viser den gennemsnitlige udvikling set over hele perioden, hvilket er anvendeligt for at kunne sammenligne arter eller forskellige bestande af samme art. Det er dog kun sjældent, at en fuglearter har en lineær bestandsudvikling over mere end tre årtier, men har i stedet gennemgået en udvikling med skiftende tendenser over tid. Derfor er tendenserne tillige beregnet for tre 11-årsperioder, der dog dækker faste perioder og derfor ikke nødvendigvis følger grafens naturlige udvikling.

Tendenserne er præsenteret i en samlet oversigt over udviklingen for alle fuglearter (appendiks). Tendenserne for disse er kun vist, hvis der er beregnet indeks fra mindst 5 år af perioden.

Indikatorer

Inden for hver af habitatkategoriene *agerland*, *skov* og *øvrige* er det gennemsnitlige indeks beregnet for at skabe en indikator for fuglelivet i disse habitater. Dette er beregnet som et såkaldt geometrisk gennemsnit, hvilket betyder, at en fordobling af et indeks for en art har samme betydning for det endelige indeks, som en halvering af en anden arts indeks har.

Andre parametre

I denne rapport er anvendt data på forskellige parametre til sammenligning med indeks for de forskellige danske fuglearter.

Data på frøsætningen hos rødgran samt oldened-

Tabel 1. Antallet af optalte punkttællingsruter fordelt på DOF's lokalafdelinger i ynglesæsonen 2008 og i vintersæsonen 2007/08. Tallene i parentes viser ændringer i forhold til sæsonen inden.

Antal ruter	2008	2007/08
København	43 (0)	37 (+1)
Nordsjælland	17 (-3)	22 (-1)
Vestsjælland	30 (-4)	21 (+1)
Storstrøm	32 (-5)	25 (0)
Fyn	19 (-1)	20 (+4)
Bornholm	17 (+4)	12 (+5)
Sønderjylland	17 (-3)	12 (-3)
Sydvestjylland	13 (0)	11 (-1)
Sydstjylland	42 (-4)	39 (+3)
Vestjylland	27 (+2)	19 (-1)
Østjylland	51 (-5)	40 (-4)
Nordvestjylland	25 (-2)	18 (+1)
Nordjylland	25 (+6)	10 (-4)
Total	358 (-15)	286 (+1)

fald hos bøg og eg er venligst stillet til rådighed af forvalter Henrik Gade Knudsen, Statens Planteavlstation (in litt.).

Data på de gennemsnitlige vintertemperaturer er beregnet ud fra de månedlige gennemsnitstemperaturer for december-februar. Disse data stammer fra månedsoversigterne fra Danmarks Meteorologiske Institut og kan hentes på hjemmesiden www.dmi.dk.

Der er gennemført en række statistiske test på materialet. Sammenhængen mellem vintertemperaturer og bestandsindeks er testet med regressionsanalyser, og

mellem fødeudbud af bøg og rødgran og bestandsindeks med envejs ANOVA. Fødeudbuddet af eg og bestandsindeks samt indbyrdes artssammenhænge er undersøgt med en Spearman's Rank korrelationstest.

Resultater og diskussion

Ruter og deltagere

I vintertællingerne 2007/08 har 245 personer optalt fugle på 286 ruter, hvilket er en rute mere end året før. I ynglesæsonen 2008 har 274 personer optalt fugle på 358 ruter, hvilket er 15 færre ruter end året før (tabel 1). Den gennemsnitlige tæthed af ruter i Danmark er således 0,84 rute per 100 km² i ynglesæsonen og 0,67 rute per 100 km² i vintersæsonen.

Set over hele tidsperioden har antallet af ruter i begge sæsoner, efter en gradvis stigning i undersøgelsens første 10-15 år, været på et nogenlunde stabilt niveau i de sidste 2 årtier (fig. 1).

Den geografiske fordeling af ruterne er forbedret inden for de seneste par år, både hvad angår ynglefugletællinger og vinterfugletællinger. Der er relativt god dækning i alle landsdele og næsten lige mange ruter i landets østlige og vestlige del (fig. 2 og fig. 3).

Danske vinterfugle

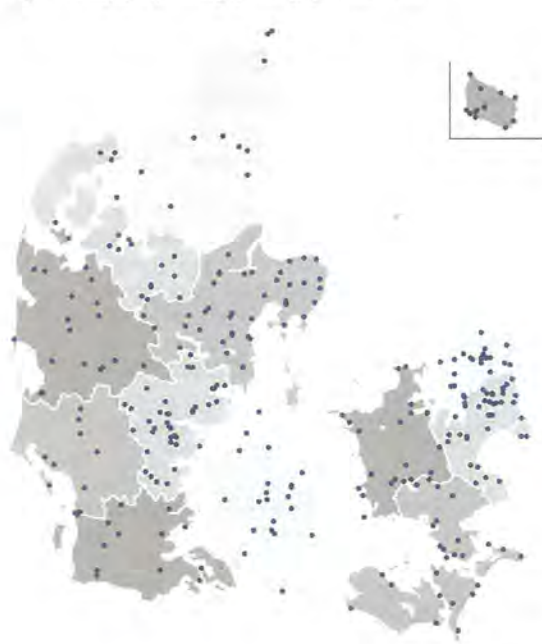
Hvert efterår, og igen hvert forår, er der "skiftedag" i den danske fuglefauna. Millioner af fugle trækker sydpå væk fra Danmark i løbet af efteråret og erstattes af andre, primært fra de øvrige nordiske lande, og om foråret udspiller hele scenariet sig så igen, når fuglene skal nordpå retur til yngleområderne.

Dette velkendte fænomen fascinerer alle naturinteresserede og skaber interesse for alle de mange facetter

Figur 2. Geografisk fordeling af ynglefugleruter i 2008

Figur 3. Geografisk fordeling af vinterfugleruter i 2008

Grå Fluesnapper, Christiansø, 11. maj 2008. Den danske bestand af Grå Fluesnapper har været i tilbagegang i perioden 1998-2008. Foto: Carsten Gadgaard

af fuglenes træk og overvintring. Vinterpunktællingerne bidrager til at skabe viden om forekomsten af de enkelte arter, om udviklingen for de forskellige bestande og om hvilke faktorer, der kan forklare de forskelle, vi ser mellem de forskellige sæsoner.

Antallet af arter, der opholder sig i Danmark om vinteren, er noget mindre end om sommeren. Dette kan man se i DOFbasen (www.dofbasen.dk). I løbet af vinteren registreres lidt over 200 arter i Danmark. Der yngler også lidt over 200 fuglearter i Danmark hvert år, men i løbet af ynglesæsonen ses yderligere en del andre ikke-ynglende arter, så det samlede antal når op på næsten 300 registrerede arter i løbet af ynglesæsonen.

I overvågningen af de almindelige fuglearter registreres 105 ynglefuglearter og 77 vinterfuglearter så hyppigt, at vi kan udarbejde et bestandsindeks for dem.

Af de i alt 119 arter, der præsenteres indeks og tendens for, er det blot 63 (53 %), hvor det er muligt at vise oplysningerne for både vintersæson og ynglesæson. For 42 arter (35 %) vises kun oplysninger fra ynglesæsonen, og for 14 arter (12 %) vises kun oplysninger fra vintersæsonen.

Det er generelt sværere at anvende vinterindeks end ynglefugleindeks til at vurdere, hvordan en fugleart eller fuglebestand har det. Dette er der flere årsager til. For det første er der forskel på, hvilken del af en bestand man ser i de enkelte år. I visse vintre er de fugle, der opholder sig i Danmark, måske lokale ynglefugle, mens de i andre år kommer langvejs fra. Andelen af fugle, der forsvinder fra yngleområdet, varierer, og andelen, der kommer til, ligeså. For det andet kan der være forskel på, hvilke yngleområder de forskellige arter kommer fra i de enkelte år, og derved kan det være forskellige bestande, vi kommer til at sammenligne på de danske vintertællinger.

Måske netop på grund af de ovennævnte forbehold har resultaterne af vintertællingerne nok været lidt stedmoderligt behandlet hidtil. De er dog løbende ble-

Lille Lappedykker, Halkær Sø, 31. august 2008. De seneste års milde vintre har gavnnet ynglebestanden af Lille Lappedykker. Foto: Albert Steen-Hansen

Rødhals, Saltholm, 14. september 2008. Antallet af ynglende Rødhalse er påvirket af vintertemperaturen året forinden.
Foto: Mikkel Willemoes

vet præsenteret i årsrapporterne og i en enkelt rapport specifikt fokuseret på vinterfugletællingerne (Jacobsen 1992). Den seneste artikel om emnet er baseret på data frem til og med vinteren 1992/93 (Jacobsen 1994), og siden da er tidsserien næsten fordoblet. Det er derfor relevant her at fokusere på de resultater, der opnås af disse tællinger.

Til trods for de nævnte forbehold er der stort udbytte af undersøgelsen. Vintertællingerne giver os nemlig indsigt i, hvilke arter der forekommer i Danmark, og om der er en tendens i deres forekomst, både igennem hele perioden og over kortere perioder, samt hvor stor variationen i forekomsten er, både fra år til år og mellem landsdele.

De udarbejdede tendenser viser aldeles glimrende udviklingen for de danske vinterfugle, og der er tidligere vist en signifikant sammenhæng mellem arternes tendenser vinter og sommer for de arter, der forekommer i Danmark i begge sæsoner (Heldbjerg 2005). Des-

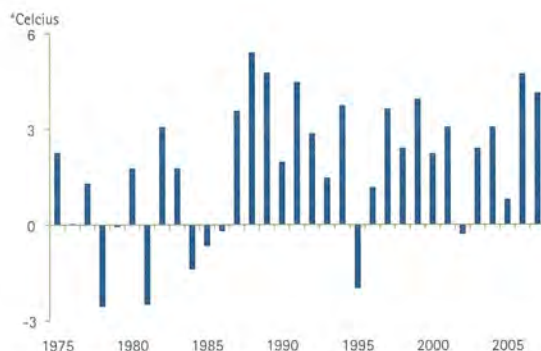
Gærdesmutte, Farstrup, 15. april 2008. Vintervejret har stor betydning for både vinterbestande og ynglebestande af Gærdesmutte i Danmark.
Foto: Albert Steen-Hansen

uden opnår vi kendskab til, hvilke faktorer der påvirker forekomsten både om vinteren og i ynglesæsonen.

Når vi tæller de danske vinterfugle, er antallet af fugle et resultat af, hvor mange fugle der har ynglet året før, og hvor mange unger disse ynglefugle har produceret. Fra ynglesæsonen og frem til vinteren, hvor vi tæller, vil der være en vis dødelighed, og størrelsen af denne varierer fra år til år, afhængigt af føde, vejrlig mv. Det er bl.a. disse faktorer, som vi kan opnå viden om med vintertællingerne.

Vintervejret

Vinterens hårdhed påvirker en lang række af arter. I modsætning til de langdistancetrækkende fugle, der tilbringer vinteren syd for Sahara, vil de øvrige arter blive påvirket af, hvorvidt vinteren på vore breddegrader er hård eller mild. Især standfuglene vil være afhængige af det, men også den store del af arterne – de partielle trækfugle – der ikke trækker, når det er mildt, men kun trækker mod Syd- og Vesteuropa i hårde vintre.

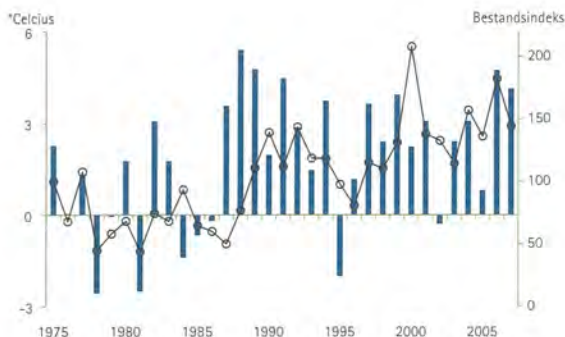

Figur 4. Den gennemsnitlige vintertemperatur (dec-feb) i perioden 1975/76-2007/08

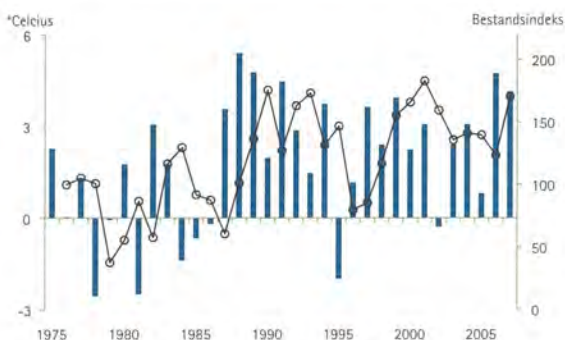
Vintervejret påvirker selvfølgelig også antallet af fugle, der kommer til os fra nord, idet de partielle trækfugles udvandring fra yngleområdet vil være afhængig af vinterens hårdhed dér med hensyn til, om de trækker ud fra yngleområderne, om de overvintrer i Danmark eller trækker endnu længere væk fra deres yngleområder.

I den periode, hvor overvågningen af de almindelige fugle er gennemført, er den gennemsnitlige vintertemperatur steget signifikant ($n=33$, $R_s=0,40$, $p=0,02$) og de seneste to årtier har kun budt på to vintre med en gennemsnitstemperatur under frysepunktet (fig. 4).

Vintertemperaturen har en indirekte betydning for vinterfuglene, idet den påvirker, hvor tilgængelig føden er for fuglene. Det er selvsagt mere kompliceret for en fugl at skaffe tilstrækkeligt med føde, hvis føden er gemt under sne og is, og desuden vil mængden af visse fødetyper blive mindre som følge af kulden. Især for de små fuglearter, der også om vinteren primært lever af insekter og andre smådyr, og som skal finde og spise en meget stor andel føde i forhold til deres størrelse, kan en periode med hårdt vintervejret have en så

Figur 5. Gærdesmutte, vinterfugleindeks 1975/76-2007/08 (kurve) og den gennemsnitlige vintertemperatur (dec-feb) i samme periode (søjler)

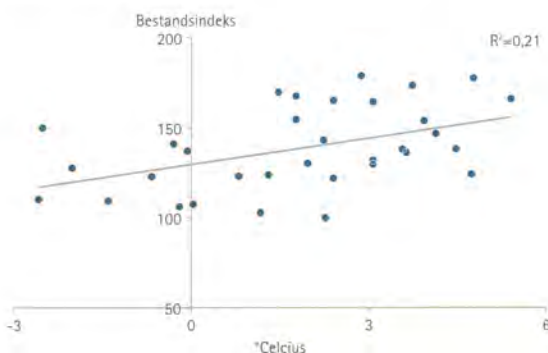

Figur 6. Gærdesmutte, ynglefugleindeks 1976-2008 (kurve) og den gennemsnitlige vintertemperatur (dec-feb) i den forudgående vinter (søjler)

stor betydning, at det afspejles i artens bestandsstørrelse.

Gærdesmutten er en art, der er meget afhængig af vintervejret, hvilket afspejles i både dens forekomst om vinteren (fig. 5) og den følgende ynglesæson (fig. 6). Dens forekomst både vinter og sommer er signifikant større efter milde vintré end efter hårde (tabel 2).

Ynglebestanden hos Rødhals er ligeledes signifikant større efter milde vintré (fig. 7), hvorimod der ikke ses nogen effekt af vinterens hårdhed på dens vinterforekomst (tabel 2).

Figur 7. Der ses en signifikant sammenhæng mellem ynglebæstændsindexet for Rødhals og den gennemsnitlige vintertemperatur (dec-feb) vinteren inden (se også tabel 2)

En del vandfuglearter påvirkes også af vinterens hårdhed. Fiskehejre og Blishøne er to arter, hvor ynglebæstændene korrelerer med vintertemperaturen (tabel 2). Dette må skyldes, at tilgængeligheden af føde i og ved de ferskvandsområder, hvor de fouragerer, er mindre, når det er koldt.

Den negative korrelation, der ses mellem vintertemperaturen og henholdsvis vinterindeks for Halemejsé og yngleindeks for Jernspurv, skyldes til dels, at begge disse to arters generelle tendenser er negative og dermed modsatrettet vintertemperaturens positive tendens i løbet af perioden, hvilket der ikke er taget hensyn til ved beregningen (tabel 2). Disse negative korrelationer skal altså ikke nødvendigvis tolkes således, at arterne har store bestænde ved kolde temperaturer og vice versa.

Man kan diskutere, om den gennemsnitlige vintertemperatur er det bedste mål for at vurdere, om vinteren er hård eller mild. Antallet af dage med snedække eller antallet af frostdage kunne være andre relevante mål for dette. Det vurderes dog, at den gennemsnitlige vintertemperatur er det bedste tilgængelige mål for vinterens generelle hårdhed i hele Danmark, også selvom der kan være regionale forskelle og stor variation vinteren igennem. Endelig bør man nok også være opmærksom på, at den hårdeste del af vinteren i visse år forekommer senere på vinteren, end vinterfugletællingerne foretages, hvorved vinterens samlede effekt på bestændene bedst kan måles i den følgende ynglesæson.

Tabel 2. Sammenhæng mellem vintertemperatur og de efterfølgende vinterindeks og ynglefugleindeks for udvalgte arter. For hver art er vist regressionens hældning (b) og forklaringsgrad (R²) samt en p-værdi. R² er et tal mellem 0 og 1 og udtrykker, hvor stor en andel af variationen i indeks, som kan forklares af variationen i temperatur. Statistisk signifikante korrelationer er vist som signifikansniveau (***: p<0,001, **: p<0,01, *: p<0,05).

Art	Sæson	Regression		
		b	R ²	p
Fiskehejre	Vinter	46,6	0,20	0,008 **
	Yngle	58,7	0,44	<0,001 ***
Blishøns	Vinter	2,7	0,01	0,623
	Yngle	8,2	0,48	<0,001 ***
Gærdesmutte	Vinter	8,5	0,22	0,006 **
	Yngle	14,2	0,60	<0,001 ***
Jernspurv	Vinter	-4,3	0,08	0,110
	Yngle	-3,2	0,14	0,030 *
Rødhals	Vinter	2,1	0,01	0,587
	Yngle	4,9	0,21	0,008 **
Solsort	Vinter	-3,0	0,07	0,131
	Yngle	3,1	0,24	0,004 **
Fuglekonge	Vinter	0,8	0,01	0,613
	Yngle	2,7	0,11	0,056
Halemejsé	Vinter	-4,8	0,19	0,011 *
	Yngle	6,5	0,01	0,660
Træløber	Vinter	0,8	0,01	0,550
	Yngle	0,1	0,00	0,960

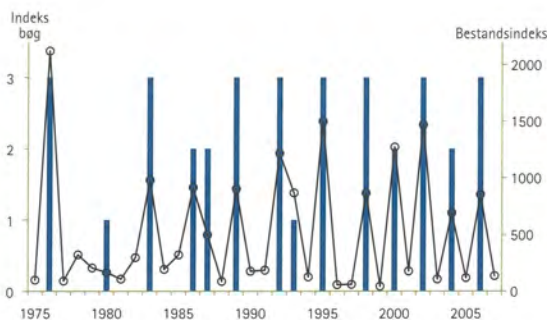
Fiskehejre, Tipperne, 30. april 2008. Fiskehejrebestanden påvirkes af vinterens hårdhed. Foto: Carsten Gadgaard

Fødekilder

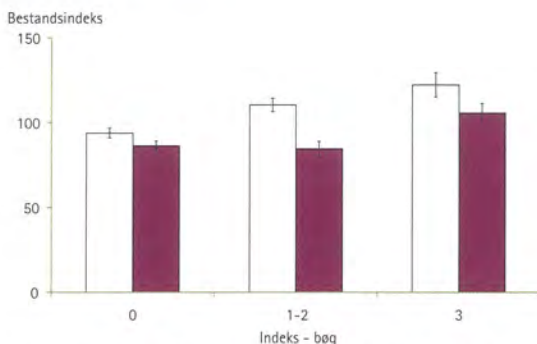
Der er næppe to arter med præcis samme fødeniche, og for en del af arterne kender vi enten ikke de foretrukne fødekilder, eller også har vi ingen mulighed for at vurdere, om der er meget eller lidt føde tilgængeligt i et givet år.

For en del arter forholder det sig dog sådan, at vi både ved, hvilke ressourcer de udnytter, og at mængden af disse estimeres hvert år. Derved får vi mulighed for at vurdere, hvor meget den enkelte fødekilde betyder for de forskellige arter.

Statens Planteavlsstation under Skov- og Naturstyrelsen foretager hvert år en vurdering af størrelsen af frøsætningen hos forskellige træarter i de såkaldt "kårede

Figur 8. Kvækerfinske, vinterfugleindeks i vintrene 1975/76-2007/2008 (kurve) samt indeks for oldenfald hos bøg i samme periode (søjler).

Figur 9. Blåmejse, indeks relateret til år med oldenfald af bøg. 0: ingen olden. 1-2: ubetydeligt-mindre oldenfald og 3: stort oldenfald. Åbne søjler er vinterindeks og fyldte søjler yngleindeks (gennemsnit \pm SE).

bevoksninger", der er særligt egnede bevoksninger af skovtræer, der er certificeret til høst af frø.

Bøgeolden kvantificeres således: 0: Ingen olden, 1: ubetydeligt oldenfald, 2: mindre oldenfald, 3: stort oldenfald. Kategorierne 1 og 2 er slået sammen i analyserne, da der kun er få år med disse.

Rødgran kvantificeres således: 0: ingen frøsætning, 1: ringe frøsætning, 2: middel frøsætning, 3: stor frøsætning. Kategorierne 2 og 3 er slået sammen i analyserne, da der kun er få år med disse.

Egeolden måles direkte som det antal kilo agern, der indsamles hvert år, og afspejler nogenlunde, om der har været et godt eller ringe oldenfald i det pågældende år.

Dog vil år helt uden olden snarere udtrykke, at der har været så lille et oldenfald, at der ikke er indsamlet olden, end at der slet ingen olden har været. Desuden vil der altid være noget oldenfald uden for de kårede bevoksninger, men til trods for dette antages de registrerede tal at udgøre et glimrende indeks for det samlede oldenfald af agern.

Ved hjælp af data fra punkttællingerne kan vi sammenligne forekomsten af de arter, som vi forventer er afhængige af frøproduktionen hos bøg, eg og rødgran, med det faktiske fødeudbud.

I år med stor fødemængde vil høje indeksværdier kunne registreres om vinteren, enten hvis mange af fuglene har valgt at overvinde i Danmark (gælder kun de trækkende arter og de delvist trækkende arter), eller hvis fødemængden allerede i december-januar har en effekt på artens overlevelse.

Hvis fødeudbuddet har en markant effekt på overlevelsen og fuglenes kondition, vil det endvidere have en afgørende betydning for, hvor mange fugle der overlever vinteren og bliver i stand til at gennemføre en succesfuld ynglesæson året efter.

Det skal dog her pointeres, at selvom der konstateres en signifikant sammenhæng mellem en fødekilde og en bestandsstørrelse, er det ikke nødvendigvis en årsagsforklaring. Det kan nemlig tænkes, at fødekilden blot udgør én af mange faktorer, eller at både fødekilden og bestandsstørrelsen er afhængige af den/de samme ukendte faktor(er), fx klima, uden at være indbyrdes forbundet.

Kvækerfinke, han, Skagen, 2. april 2008. Foto: Knud Pedersen

Tabel 3. Det gennemsnitlige indeks per art og sæson for forskellige kategorier af bøgeolden: 0: ingen olden, 1: ubetydeligt oldenfald, 2: mindre oldenfald, 3: stort oldenfald. Kategorierne 1 og 2 er slået sammen i analyserne. Hvis der er statistisk signifikante forskelle på år med og uden bøg, er signifikansniveau vist (***: $p < 0,001$, **: $p < 0,01$, *: $p < 0,05$).

Art	Sæson	Bog 0		Bog 1-2		Bog 3		Test	
		Indeks ±	SE	Indeks ±	SE	Indeks ±	SE	F	p
Ringdue	Vinter	373 ±	31	637 ±	86	737 ±	49	18,7	<0,001 ***
	Yngle	104 ±	4	106 ±	10	112 ±	6	0,5	0,623
Stor Flaspætte	Vinter	114 ±	6	145 ±	15	140 ±	11	3,8	0,036 *
	Yngle	120 ±	4	133 ±	6	142 ±	8	4,7	0,017 *
Sumpmejsje	Vinter	90 ±	4	107 ±	3	114 ±	10	5,5	0,009 **
	Yngle	67 ±	4	69 ±	7	67 ±	4	0,0	0,973
Sortmejsje	Vinter	185 ±	13	247 ±	28	274 ±	38	4,8	0,016 *
	Yngle	65 ±	4	55 ±	4	62 ±	6	0,9	0,400
Blåmejsje	Vinter	94 ±	3	111 ±	4	122 ±	7	12,1	<0,001 ***
	Yngle	86 ±	3	85 ±	4	106 ±	6	7,0	0,003 **
Musvit	Vinter	116 ±	4	146 ±	8	159 ±	6	19,9	<0,001 ***
	Yngle	94 ±	3	90 ±	5	100 ±	3	1,7	0,200
Spætmejsje	Vinter	128 ±	8	172 ±	19	207 ±	16	11,7	<0,001 ***
	Yngle	167 ±	11	179 ±	15	230 ±	24	4,3	0,023 *
Skovskade	Vinter	131 ±	4	137 ±	11	131 ±	8	0,3	0,757
	Yngle	108 ±	5	109 ±	6	127 ±	3	3,5	0,042 *
Bogfinke	Vinter	98 ±	4	141 ±	11	182 ±	16	27,9	<0,001 ***
	Yngle	127 ±	3	134 ±	3	133 ±	4	1,1	0,344
Kvækerfinke	Vinter	154 ±	20	735 ±	155	1239 ±	156	47,0	<0,001 ***

Bøg

Bøgens frugt – bog – er en særdeles vigtig fødekilde for en lang række fuglearter.

Visse arter som fx Kvækerfinke forekommer stort set kun i Danmark i år med stor produktion af bog (figur 8). Dens invasioner i Danmark er således fuldstændig sammenfaldende med de år, hvor de danske bøgskove udgør et stort tag selv bord for bog-ædere (tabel 3).

For at undersøge, hvilke arter der synes at have gavn af bøgens oldenfald, er sammenhængen mellem størrelsen af bøgens oldenfald og forekomsten af en række arter analyseret, både for vinteren, der følger umiddelbart efter oldenfaldet, og i den efterfølgende ynglesæson. Disse data er vist i tabel 3.

Som eksempel er vist forekomsten af Blåmejsje i henholdsvis vintersæsonen og ynglesæsonen efter år med og uden oldenfald, og det ses, at der er signifikant flere Blåmejser i både vintre og somre efter år med bogolden end efter år uden (fig. 9).

Bøgens produktion af bog har en så stor betydning for Stor Flagspætte, Blåmejsje og Spætmejsje, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem oldenfaldet og indeks for både den følgende vinter og sommer.

For Ringdue, Musvit, Sortmejsje, Sumpmejsje, Bogfinke og Kvækerfinke ses en statistisk signifikant sammenhæng mellem oldenfaldet og den følgende vinters indeks, og for Skovskade den følgende ynglesæsons indeks (tabel 3).

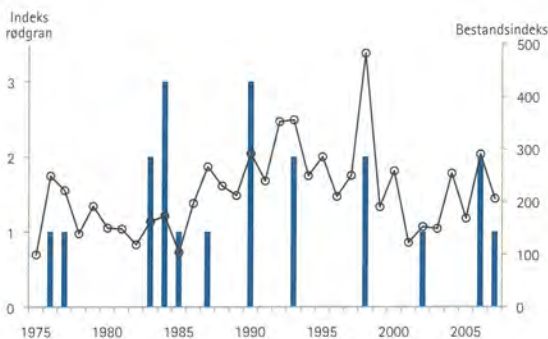
Rødgran

Med samme tilgang som ved bøg er der testet, om der er en sammenhæng mellem frøsætningen hos rødgran og forekomsten af de klassiske nåleskovsarter.

Af fig. 10 ses det, at antallet af Sortmejsjer generelt stiger i de år, hvor der er middel eller stor frøsætning hos rødgran.

Der ses en statistisk signifikant sammenhæng mellem frøsætning hos rødgran og vinterforekomsten af Grønsisken, Lille Korsnæb, Sortmejsje og Stor Flagspætte og tillige med yngleføremkomsten af sidstnævnte art (fig. 11). Hos Topmejsje kan der derimod ikke påvises nogen sammenhæng (tabel 4).

De mange grønsiskener i vintre efter år med stor rødgran-frøsætning synes måske overraskende, da

Figur 10. Sortmejsje, vinterindeks i vintrene 1975/76-2007/08 (kurve) samt indeks for frøsætningen hos rødgran i samme periode (søjler)

Blåmejsje, Farstrup, 6. december 2008. Der er flere Blåmejser i de danske haver efter år med stort fald af bogolden. Foto: Albert Steen-Hansen

arten er kendt for primært at fouragere på el, birk og lærk om vinteren. Granfrø er derimod dens væsentligste fødekilde i yngleperioden, og man kan derfor gisne om, at stor vinterforekomst skal tilskrives god ungeproduktion i de skandinaviske ynglebestande.

Eg

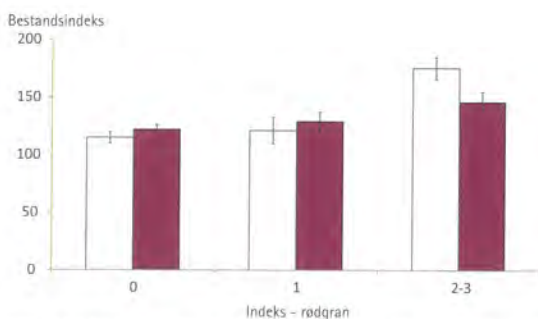
Egetræets frø – agernet – er så stort, at kun ganske få af de danske fugle kan udnytte det. Ringduen er en af de få undtagelser. Vinterforekomsten af Ringdue stiger generelt, når der er mange agern, men dog uden at der er en signifikant korrelation (fig. 12). Vinterforekomsten stiger også i mange andre år, og forklaringen må være, at Ringduen anvender både bog og agern som fødekilde, da dens vinterforekomst er stigende i år, hvor mindst den ene af disse træer har stort oldenfald. Ynglefugleindekset stiger markant efter efterår med stort oldenfald og er signifikant korreleret til dette (fig. 13; tabel 5).

Stor Flagspætte, Rørvig, 24. maj 2008. Frøsætning hos Rødgran påvirker bestandsstørrelsen af Stor Flagspætte. Foto: Klaus Bjerre

Tabel 4: Det gennemsnitlige indeks per art og sæson for forskellige kategorier af rødgranfrøsætning: 0: ingen frøsætning, 1: ringe frøsætning 2: middel frøsætning, 3: stor frøsætning. Kategorierne 2 og 3 er slået sammen i analyserne. Hvis der er statistisk signifikante forskelle på år med og uden frøsætning, er signifikansniveau vist (***: $p < 0,001$, **: $p < 0,01$, *: $p < 0,05$).

Art	Sæson	Rødgran 0		Rødgran 1		Rødgran 2-3		Test	
		Indeks ±	SE	Indeks ±	SE	Indeks ±	SE	F	p
Stor Flagspætte	Vinter	115 ±	5	121 ±	11	175 ±	10	15,3	<0,001 ***
	Yngle	122 ±	4	129 ±	8	146 ±	9	4,1	0,026 *
Topmejsje	Vinter	118 ±	7	110 ±	11	137 ±	7	1,3	0,296
	Yngle	38 ±	3	46 ±	14	33 ±	1	0,8	0,442
Sortmejsje	Vinter	201 ±	14	200 ±	25	293 ±	49	3,7	0,037 *
	Yngle	65 ±	3	65 ±	9	51 ±	2	2,1	0,139
Grønsikken	Vinter	99 ±	9	98 ±	15	158 ±	21	4,8	0,015 *
	Yngle	175 ±	21	116 ±	15	245 ±	69	2,2	0,124
Lille Korsnæb	Vinter	98 ±	2	110 ±	10	130 ±	15	6,0	0,006 **
	Yngle	116 ±	24	78 ±	10	194 ±	54	1,9	0,166

Figur 11. Stor Flagspætte, indeks relateret til år med frøsætning hos rødgran. 0: ingen frøsætning, 1: ringe frøsætning og 2-3: middel-stor frøsætning. Åbne søjler er vinterindeks og fyldte søjler yngleindeks (gennemsnit ± SE).

Den eneste anden art, der vides at fouragere på agern er Skovskade, men der kan ikke påvises nogen sammenhæng mellem et højt oldenfald af agern og de påfølgende vinter- og ynglesæsoner for denne art (tabel 5).

Det bør i denne sammenhæng pointeres, at naturen rummer en lang række andre vigtige fødekilder som fx tjørn, røn, birk og el. Disse varierer ganske givet også i en grad, så det har betydning for fuglebestandene, men vi har ingen mulighed for at kvantificere disse fødekilder og dermed ingen mulighed for at analysere på det.

Ved analyser af den type, der anvendes her i rapporten, er det selvfølgelig vigtigt at være opmærksom på, at disse analyser nok giver os et indblik i de vigtigste faktoreres betydning for de enkelte arter, men at hverken fødekilde eller vintertemperatur kan betragtes iso-

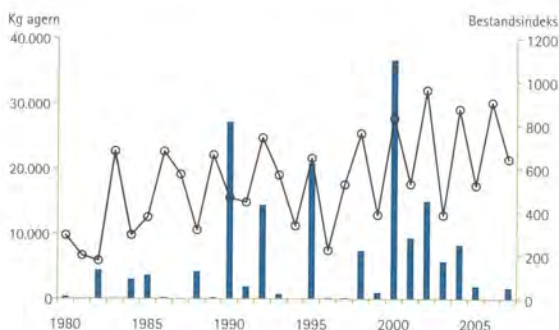
Tabel 5. Spearman's Rank korrelationer mellem oldenfald hos eg og de efterfølgende vinterindeks og ynglefugleindeks for udvalgte arter. For hver art er vist antal år (n), korrelationen (Rs) samt p-værdi.

Art	Vinter			Yngle		
	N	Rs	p	N	Rs	p
Ringdue	28	0,24	0,22	28	0,44	0,02*
Skovskade	28	-0,29	0,14	28	0,24	0,21

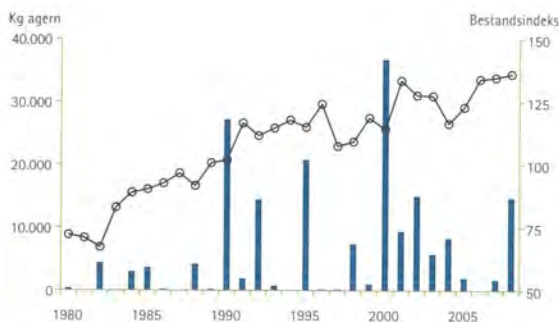
leret, hvis man ønsker den fulde forklaring på en arts frem- eller tilbagegang. En kombination af disse samt sandsynligvis en lang række andre faktorer, som vi ikke nødvendigvis kender meget til, spiller ind på bestandsudviklingen for de forskellige fugle.

Invasionsarter

Blandt de her undersøgte arter kan en del karakteriseres som invasionsarter: Ringdue, Bogfinke, Kvæker-

Figur 12. Ringdue, vinterindeks i vintrene 1975/76-2007/08 (kurve) samt indeks for oldenfald hos eg i samme periode (søjler)

Figur 13. Ringdue, ynglefugleindeks i sæsonerne 1980-2008 (kurve) samt indeks for oldenfald hos eg i samme periode (søjler)

Vindrossel, Marselisborg, Århus, 17. november 2008. Vindrosslen optræder nogle år invasionsagtigt i Danmark. Foto: Susanne Jepsen

Silkehale, Fornæs, 13. november 2008. En typisk invasionsart. Foto: Susanne Jepsen

finke, Grønsisken, Lille Korsnæb og til dels Stor Flagspætte, Blåmejse, Musvit, Sortmejse og Skovskade. Disse forekommer i markant større antal, når de rette vejrmæssige betingelser er til stede, samtidig med at der er rigeligt med føde i den danske natur og mangler føde i yngleområdet. Kvækerfinken er ekstrem i denne sammenhæng, og vi kan i Danmark tælle dens antal i millioner i visse vintre, mens vi andre år næsten ingen

fugle ser, da arten jo er en meget sjælden dansk ynglefugl.

Før en del af arterne forekommer invasionerne fra primært det sydlige Skandinavien så sjældent og i så begrænset et omfang, at det næppe påvirker de danske indeks nævneværdigt.

Af andre markante invasionsarter bør nævnes Silkehale og Vindrossel, der begge med års mellemrum

Tabel 6. Top 5 over de arter, der viser de største frem- og tilbagegange i henholdsvis yngle- og vinterindekset. Der vises en separat top 5 for hver af de tre 11-årsperioder og for den samlede 33-årige periode. Enheden er den gennemsnitlige årlige udvikling i procent per år.

Ynglefugle	1976-2008		1976-1986		1987-1997		1998-2008	
	Art	%/år	Art	%/år	Art	%/år	Art	%/år
Fremgang	Skarv	11,2	Sjagger	15,4	Ravn	13,2	Grå. Lappedykker	8,6
	Ravn	9,6	Kernebider	13,2	Stillits	13,0	Grågås	7,6
	Stillits	7,8	Råge	12,4	Skarv	12,5	Ravn	5,5
	Grågås	6,1	Fiskehejre	12,3	Svartbag	8,4	Li. Lappedykker	5,0
	Svartbag	5,4	Gråand	9,6	Grågås	7,8	Stormmåge	4,5
Tilbagegang	Stenpikker	-6,7	Digesvale	-11,5	Stenpikker	-11,5	Sjagger	-13,2
	Bynkefugl	-5,4	Grågås	-11,4	Skovsanger	-7,7	Lille Korsnæb	-12,4
	Digesvale	-4,8	Bomlærke	-11,2	Bynkefugl	-7,2	Agerhøne	-12,1
	Gul Vipstjert	-4,8	Rødr. Tornskade	-8,7	Hættemåge	-6,6	Duehøg	-11,3
	Duehøg	-4,6	Topmejse	-8,5	Grønbl. Rørhøne	-5,9	Gråsisken	-11,1
Vinterfugle	1975/76-2007/08		1975/76-1985/86		1986/87-1996/97		1997/98-2007/08	
	Art	%/år	Art	%/år	Art	%/år	Art	%/år
Fremgang	Grågås	22,8	Sangsvane	21,4	Grågås	23,4	Grågås	24,8
	Canadagås	18,3	Fiskehejre	11,5	Ravn	11,8	Skarv	12,2
	Ravn	12,4	Lille Korsnæb	9,5	Bomlærke	9,5	Silkehale	10,2
	Skarv	10,6	Gråsisken	9,1	Sanglærke	9,4	Grønbl. Rørhøne	10,2
	Isfugl	8,6	Gråand	6,9	Skarv	8,5	Canadagås	9,9
Tilbagegang	Gravand	-6,3	Bomlærke	-10,0	Gråsisken	-12,8	Agerhøne	-19,5
	Gråsisken	-5,9	Jernspurv	-9,0	Fjeldvåge	-10,2	Grønspætte	-7,3
	Fjeldvåge	-4,9	St. Skallesluger	-6,5	Silkehale	-9,3	Sanglærke	-7,3
	Agerhøne	-4,6	Spurvehøg	-5,4	Gravand	-9,1	Fjeldvåge	-6,9
	Gråspurv	-3,7	Gråspurv	-4,8	Bjergirisk	-8,2	Taffeland	-6,4

optræder invasionsagtigt i den danske natur. Særligt store invasioner er registreret i vintrene 1984/85, 1993/94, 2000/01 og 2006/07 for Vindrossel og 1990/91, 1995/96, 2000/01 og 2004/05 for Silkehale. Begge arter lever af bær som fx røn og tjørn, og der ses også en signifikant positiv korrelation mellem de to arters forekomst, selvom der er nogen forskel på deres top-år ($n=20$, $R_s=0,49$, $p=0,03$).

En tredje bærspisende art er Sjagger, og dens forekomst, med top-år i vintrene 1976/77, 1989/90 og 2000/01, er da også signifikant korreleret med begge de to andre arter (Vindrossel: $n=30$, $R_s: 0,84$, $p<0,0001$; Silkehale: $n=20$, $R_s: 0,47$, $p=0,04$), om end dens vinterforekomst ikke varierer i nær samme grad som de førnævnte arter.

De øvrige inkluderede arter, Sumpmejse, Topmejse og Spætmejse, er så stedfaste, at der ikke kan forventes hverken tiltræk af nordligere ynglefugle eller borttræk af danske fugle. Eventuelle registrerede sammenhænge mellem fødekilde og bestandsindeks må derfor kunne forklares med en forbedret overlevelse ved store mængder føde.

Arternes bestandsudvikling

Hvert år udarbejdes bestandsindeks på alle de almindelige arter. For hver art vises tillige en tendens, der beskriver udviklingen over en længere periode. I den slags undersøgelser vises traditionelt tendensen for hele perioden, der i dette tilfælde er 33 år. I løbet af så lange perioder er det almindeligt, at en bestand både

har haft perioder med opgang og nedgang. I denne rapport er den samlede periode derfor delt op i tre lige lange perioder, og der er således vist tendenser for de tre 11-årige perioder, hvilket muliggør, at vi kan se, hvordan udviklingen har ændret sig over tid. Udviklingen for de enkelte arter er vist i appendiks (oversigt). Da der er færre arter, der lever op til kravene for udarbejdelse af indeks i den første del af perioden, er der ikke vist indeks for disse arter i begyndelsen af perioden. Tendenser for den givne periode er kun beregnet og vist, hvis der indgår mindst fem år i perioden.

Da et af formålene med overvågningen af de almindelige fugle er at skabe opmærksomhed om de arter, der går tilbage, er det selvfølgelig interessant at undersøge, hvilke fuglearter der er gået mest tilbage i de enkelte perioder, og hvilke der er gået mest frem. Dette er vist som en "top 5" for de tre perioder såvel som for hele perioden i to sæsoner (tabel 6).

Resultaterne viser, at der er en del sammenfald mellem de arter, der går mest frem om vinteren, og dem der går mest frem i yngleperioden. Fx er Skarv, Grågås og Ravn, set over hele perioden, på top 5 i begge sæsoner.

I ynglesæsonen er 4 af de 5 arter, der er i tilbagegang (hele perioden), fugle der overvintrer i Afrika. Det er tidligere vist, ligeledes ud fra de danske punkttællingsdata, at der er en generel tilbagegang for de danske spurvefugle, der overvintrer syd for Sahara (Heldbjerg & Fox 2008). De fremgangsrige arter, set over hele

Fjeldvåge, Langstrup Mose, 24. november 2008. Fjeldvågen indgår i vinterfugle-index og er en af de arter, som viser størst tilbagegang.
Foto: Helge Sørensen

perioden, er derimod alle fugle, der enten er standfugle eller kortdistancetrækkere.

Opdelingen i de kortere perioder på 11 år kan vise, at nogle arter udviser en kontinuerlig tendens over flere perioder. Dette ses fx hos Skarv og Grågåse i begge sæsoner og ved vinterforekomsten for Fjeldvåge. Det viser også, at en korterevarende, stor fremgang kan følges af en tilsvarende nedgang eller vice versa, således at en art ses som en af de mest fremgangsrige i en periode, men som i størst tilbagegang i den næste. Eksempler på dette er vinterforekomsten af Sanglærke, Gråsisker og Bomlærke.

Indikatorer

Dansk Ornitologisk Forenings punkttællingsdata anvendes til at udarbejde indikatorer til Miljøministeriet på baggrund af bestandsindeks. Disse skal anvendes i forbindelse med projektet *Streamlining European Biodiversity Indicators for 2010* (SEBI 2010), og er en europæisk pendant til den globale målsætning om at udvikle indikatorer for, om man opfylder Biodiversitetskonventionens mål for 2010 om ikke at miste flere arter, økosystemer eller genetiske ressourcer. Indikatorerne kan ses på www.blst.dk.

Indikatorerne kan anvendes til at beskrive den generelle tilstand for fuglelivet i en given naturtype. DOF bidrager hvert år med bestandsindeks for cirka 100 ynglefugle til et europæisk projekt, der kaldes Pan-European Common Bird Monitoring Scheme (PECBMS), hvis formål er at udarbejde indikatorer for karakteristiske fuglearter i henholdsvis agerland, skov og for øvrige almindelige fuglearter på europæisk

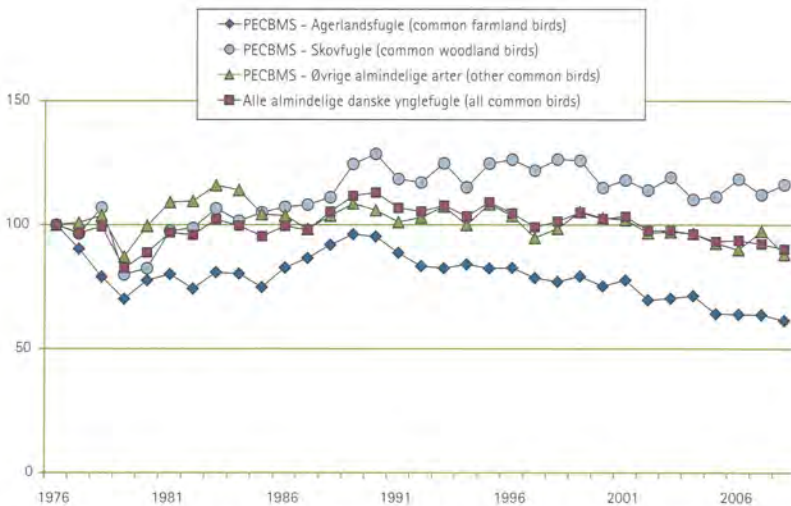
Isfugl, Stubber Ådal, 6. august 2008. Milde vintre har betydet stor fremgang i vinterperioden. Foto: Benny Kristensen

niveau (PECBMS 2007). Disse indikatorer indgår i EU's såkaldte strukturelle indikator *Population trends of farmland birds*, som er et af EU's få direkte mål for den biologiske mangfoldighed.

På europæisk plan er de i alt 124 almindeligt forekommende ynglefugle af specialister blevet kategoriseret inden for tre overordnede kategorier: *Almindelige agerlandsfugle* (common farmland birds), *almindelige skovfugle* (common woodland birds) samt *øvrige almindelige fugle* (all other common birds). Sidstnævnte kategori rummer de arter, der enten har deres primære forekomst i en anden naturtype end de to nævnte, eller som er udbredt i flere forskellige naturtyper.

Gøg, hun, Vestamager, 22. maj 2008. Gøg indgår i indkategorien for "almindelige fugle". Foto: John Larsen

Figur 14. Udviklingen for indikatorerne for fuglearter i samme habitat/kategori for henholdsvis agerlandsfugle (22 arter), skovfugle (22 arter), øvrige almindelige arter (32 arter) samt alle almindelige danske ynglefugle (105 arter)

På baggrund af indeks for alle ynglefugle er der udarbejdet en indikator inden for hver kategori, baseret på henholdsvis 33, 28 og 63 arter.

DOF har i samråd med Miljøministeriet og Danmarks Miljøundersøgelser valgt at lade de enkelte arters kategorisering følge beslutningerne taget i PECBMS.

PECBMS har defineret artssammensætningen i disse kategorier inden for forskellige europæiske regioner, der tilnærmelsesvis svarer til de anerkendte biogeografiske regioner. Danmark hører til den *atlantiske region* med samme sammensætning af fuglearter som de øvrige vesteuropæiske lande.

I denne rapport anvendes de samme kategorier derfor til at udarbejde tilsvarende indikatorer for Danmark. Artsantallet er selvfølgelig mindre, da en lang række fuglearter enten slet ikke findes i Danmark eller er for fåtallige til at lave indeks for, og således indgår henholdsvis 22, 22 og 32 arter i de tre tilsvarende danske indikatorsæt.

Da DOF udarbejder indeks på en del fuglearter, der ikke anvendes ved udarbejdelse af indikatorer på europæisk plan, præsenteres yderligere en indikator i denne rapport. Denne indikator *alle almindelige danske ynglefugle* rummer samtlige ynglefugle i punktællingsdatamaterialet.

Indikatorerne opdateres årligt, og der sker en løbende udvikling. Arbejdet er beskrevet mere detaljeret i Heldbjerg & Eskildsen (2008).

Arter i indikatorerne

Indeks er her udarbejdet for perioden 1976-2008. Set over hele den 33-årige periode er agerlandsfuglene gået 39 % tilbage og skovfuglene 16 % frem, mens den samlede generelle bestandsudvikling for de øvrige almindelige arter er en 10 % nedgang (fig. 14).

Hvis man betragter udviklingen udelukkende i den sidste halvdel af perioden, vil man se, at agerlandsfug-

lene er gået 25 % tilbage i Danmark, hvorimod især skovfuglene stort set er uændrede over perioden (fig. 14).

De her præsenterede indikatorer vil blive opdateret hvert år, så udviklingen i de forskellige naturtyper kan følges. Indikatorerne vil desuden blive udviklet og tilpasset, hvis det viser sig at være hensigtsmæssigt.

I kategorien *alle almindelige danske ynglefugle* findes en række fugle, som ikke indgår i PECBMS's kategorier. Denne kategori udgøres primært af fugle, der yngler i kystnære egne og/eller i vådområder i indlandet.

Ud fra disse kan der udarbejdes flere naturtypespecifikke indikatorer, der mere præcist kan beskrive udviklingen i de enkelte naturtyper, ligesom det med tiden vil være en fordel at sammenligne udviklingen for de samme arter i forskellige naturtyper.

Husrødtjert, han, Møns Eyr, 28. maj 2008. Arten udviste en lille fremgang i perioden 1987-1997, men er de seneste 10 år gået kraftigt tilbage. Foto: Per Schiermæcher-Hansen

Referencer

- Heldbjerg, H. (2005): De almindelige fugles bestandsudvikling i Danmark 1975-2004. Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 99: 182-195.
- Heldbjerg, H. & A. Eskildsen (2008): Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2007. Årsrapport for Punkttællingsprojektet. Dansk Ornitologisk Forening.
- Heldbjerg, H. & T. Fox (2008): Long-term population declines in Danish trans-Saharan migrant birds. *Bird Study* 55: 267-279.
- Jacobsen, E.M. (1992): Danske vinterfugles forekomst 1975-1990. Fugleregistreringsgruppen, Dansk Ornitologisk Forening.
- Jacobsen, E.M. (1994): Danske vinterfugles forekomst 1975/76-1992/93 i relation til skovtræernes frøsætning. Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 88: 79-84.
- Pannekoek, J. & A. van Strien (2001): TRIM 3.0 for Windows. (Trends & Indices for Monitoring data). Statistics Netherlands, Voorburg.
- PECBMS (2007): State of Europe's Common Birds, 2007. CSO/RSPB, Prague, Czech Republic.

Relevante links

- Monitering af de almindelige danske fugle via DOF's punkttællinger – vejledning, metode, publikationer mv.: www.dof.dk/punkt
- Danmarks Fugle – udbredelse, bestandsudvikling mv. for de enkelte arter: www.dofbasen.dk/ART
- European Bird Census Council – europæiske indeks og indikatorer, TRIM, mv.: www.ebcc.info
- Danske 2010-biodiversitetsindikatorer: www.blst.dk

Har du lyst til at blive punkttæller, så kontakt Henning Heldbjerg på: henning.heldbjerg@dof.dk

Bestandsudvikling for ynglefugle

I figuren vises langtidstendenser for danske ynglefugle i den samlede 33-årige periode, hvor der er foregået punkttællinger, samt korttidstendenser for tre 11-årige perioder. For hver periode er angivet den gennemsnitlige procentuelle ændring per år samt, hvorvidt tendensen er signifikant (angivet med *) eller ikke signifikant (angivet med ns). ▲ indikerer signifikant fremgang, og ▼ indikerer signifikant tilbagegang for arten. For nogle arter er der ikke tilstrækkelige data til at beregne en bestandsudvikling, hvilket er markeret med -.

Art	1976-2008		1976-1986		1987-1997		1998-2008	
Lille Lappedykker	-	0,20 (ns)	-	-	-	-3,75 (ns)	▲	4,96 (*)
Toppet Lappedykker	▼	-2,32 (*)	▼	-7,21 (*)	-	-1,47 (ns)	-	-1,36 (ns)
Gråstrubet Lappedykker	▲	3,59 (*)	-	-	-	0,44 (ns)	▲	8,55 (*)
Skarv	▲	11,21 (*)	-	-	▲	12,46 (*)	▼	-2,60 (*)
Fiskehejre	▲	4,30 (*)	▲	12,31 (*)	▲	1,52 (*)	▼	-1,43 (*)
Knopsvane	-	0,17 (ns)	-	-0,49 (ns)	-	-0,46 (ns)	-	0,14 (ns)
Grågås	▲	6,09 (*)	▼	-11,44 (*)	▲	7,81 (*)	▲	7,63 (*)
Gravand	▼	-2,21 (*)	-	-2,58 (ns)	▼	-2,26 (*)	-	-1,21 (ns)
Gråand	▲	1,87 (*)	▲	9,59 (*)	▼	-1,47 (*)	-	-0,22 (ns)
Taffeland	▼	-4,16 (*)	-	-	-	-2,51 (ns)	▼	-5,45 (*)
Troldand	-	1,20 (ns)	-	0,39 (ns)	-	1,93 (ns)	-	-0,30 (ns)
Ederfugl	-	0,72 (ns)	-	-	-	-	-	0,65 (ns)
Toppet Skallesluger	▼	-2,60 (*)	-	-	-	-2,55 (ns)	-	-2,04 (ns)
Rørhøg	▲	5,27 (*)	-	-	▲	6,93 (*)	-	0,23 (ns)
Duehøg	▼	-4,64 (*)	-	-	-	0,97 (ns)	▼	-11,26 (*)
Spurvehøg	-	-0,29 (ns)	-	-2,64 (ns)	▲	3,17 (*)	▼	-4,52 (*)
Musvåge	▲	2,27 (*)	▲	2,59 (*)	▲	3,50 (*)	-	-0,45 (ns)
Tårnfalk	-	1,28 (ns)	-	0,06 (ns)	▲	3,05 (*)	-	-1,84 (ns)
Agerhøne	▼	-3,16 (*)	-	-4,18 (ns)	-	1,97 (ns)	▼	-12,09 (*)
Fasan	▼	-1,00 (*)	▲	2,18 (*)	▼	-3,18 (*)	-	0,31 (ns)
Grønbenet Rørhøne	▼	-2,26 (*)	-	0,96 (ns)	▼	-5,85 (*)	-	0,71 (ns)
Blishøne	▲	0,94 (*)	▲	3,97 (*)	-	0,59 (ns)	▼	-1,39 (*)
Strandskade	-	-0,90 (ns)	▲	7,67 (*)	▼	-4,15 (*)	-	-0,23 (ns)
Vibe	▼	-2,36 (*)	-	-1,39 (ns)	▲	-3,63 (*)	▼	-2,21 (*)
Dobbeltbekkasin	▼	-3,77 (*)	-	-	▼	-4,85 (*)	▼	-3,34 (*)
Storspove	-	0,19 (ns)	-	-	-	-3,36 (ns)	▲	4,19 (*)
Rødben	▼	-3,56 (*)	-	-	▼	-3,42 (*)	▼	-2,16 (*)
Hættemåge	▼	-3,74 (*)	-	-0,12 (ns)	▼	-6,60 (*)	▼	-2,71 (*)
Stormmåge	-	-0,45 (ns)	▼	-7,95 (*)	▲	2,00 (*)	▲	4,54 (*)
Sølvmåge	▲	2,18 (*)	-	0,78 (ns)	▲	3,62 (*)	-	0,73 (ns)
Svartbag	▲	5,37 (*)	-	-	▲	8,43 (*)	-	-0,48 (ns)
Huldue	▲	4,15 (*)	-	-	▲	4,82 (*)	-	-1,21 (ns)
Ringdue	▲	1,71 (*)	▲	2,39 (*)	▲	1,71 (*)	▲	1,30 (*)
Tyrkerdue	-	0,20 (ns)	-	-0,79 (ns)	-	0,60 (ns)	-	0,02 (ns)
Gøg	▼	-0,82 (*)	▼	-3,26 (*)	-	0,28 (ns)	▼	-0,69 (*)
Natugle	-	-0,60 (ns)	-	-	-	3,10 (ns)	-	-1,67 (ns)
Mursejler	-	-0,42 (ns)	-	0,33 (ns)	-	-0,14 (ns)	▼	-3,09 (*)
Grønspætte	▼	-3,59 (*)	-	-	-	-0,66 (ns)	▼	-6,08 (*)
Sortspætte	-	-1,49 (ns)	-	-7,27 (ns)	-	0,79 (ns)	-	-2,92 (ns)
Stor Flagspætte	▲	0,80 (*)	▲	2,25 (*)	-	-0,38 (ns)	▲	1,42 (*)
Sanglærke	▼	-1,84 (*)	▼	-1,76 (*)	▲	0,39 (*)	▼	-5,75 (*)
Digesvale	▼	-4,82 (*)	▼	-11,54 (*)	-	-1,42 (ns)	▼	-5,03 (*)
Landsvale	▼	-0,65 (*)	-	-0,90 (ns)	▼	-1,39 (*)	▲	1,42 (*)
Bysvale	▲	1,11 (*)	-	-0,40 (ns)	▲	2,65 (*)	-	-0,37 (ns)

Bestandsudvikling for ynglefugle - fortsat

I figuren vises langtidstendenser for danske ynglefugle i den samlede 33-årige periode, hvor der er foregået punkttællinger, samt korttidstendenser for tre 11-årige perioder. For hver periode er angivet den gennemsnitlige procentuelle ændring per år samt, hvorvidt tendensen er signifikant (angivet med *) eller ikke signifikant (angivet med ns). ▲ indikerer signifikant fremgang, og ▼ indikerer signifikant tilbagegang for arten. For nogle arter er der ikke tilstrækkelige data til at beregne en bestandsudvikling, hvilket er markeret med -.

Art	1976-2008		1976-1986		1987-1997		1998-2008	
Skovpiber	▼	-1,11 (*)	▲	4,38 (*)	▼	-5,55 (*)	▲	1,23 (*)
Engpiber	▼	-2,28 (*)	-	-0,25 (ns)	▼	-2,87 (*)	▼	-2,23 (*)
Gul Vipstjert	▼	-4,75 (*)	-	-	▼	-5,24 (*)	-	-4,51 (ns)
Hvid Vipstjert	▲	2,78 (*)	▲	7,88 (*)	-	-0,53 (ns)	▲	2,20 (*)
Gærdesmutte	▲	2,50 (*)	▲	3,87 (*)	▲	1,77 (*)	▲	1,85 (*)
Jernspurv	-	-2,55 (*)	▼	-7,93 (*)	-	-0,62 (ns)	-	-0,59 (ns)
Rødhals	-	0,26 (ns)	-	1,04 (ns)	-	0,45 (ns)	▼	-1,45 (*)
Nattergal	▼	-1,42 (*)	-	0,74 (ns)	▼	-3,40 (*)	-	-0,62 (ns)
Husrødstjert	▼	-3,08 (*)	-	-	-	2,71 (ns)	▼	-5,41 (*)
Rødstjert	▲	1,95 (*)	-	-2,38 (ns)	▲	4,38 (*)	▲	1,51 (*)
Bynkefugl	▼	-5,41 (*)	-	5,56 (ns)	▼	-7,16 (*)	▼	-6,56 (*)
Stenpikker	▼	-6,66 (*)	-	-	▼	-11,52 (*)	-	0,28 (ns)
Solsort	▲	1,10 (*)	▲	1,39 (*)	▲	1,68 (*)	▼	-0,41 (*)
Sjagger	▼	-2,15 (*)	▲	15,38 (*)	-	-0,20 (ns)	▼	-13,23 (*)
Sangdrossel	▼	-0,41 (*)	▼	-1,25 (*)	▼	-1,76 (*)	▲	2,69 (*)
Misteldrossel	▲	1,63 (*)	▲	8,97 (*)	▼	-2,91 (*)	-	-1,13 (ns)
Græshoppesanger	▼	-3,52 (*)	-	-	-	-2,13 (ns)	▼	-5,28 (*)
Sivsanger	-	-1,13 (ns)	-	-	-	0,08 (ns)	▼	-4,05 (*)
Kærsanger	▲	0,92 (*)	-	1,07 (ns)	-	-0,39 (ns)	▲	2,82 (*)
Rørsanger	▼	-1,15 (*)	▼	-1,68 (*)	-	0,22 (ns)	▼	-2,86 (*)
Gulbug	▼	-3,84 (*)	▼	-7,92 (*)	▼	-3,94 (*)	-	-0,57 (ns)
Gærdesanger	▼	-2,53 (*)	▼	-6,11 (*)	▼	-2,18 (*)	-	0,24 (ns)
Tornsanger	▲	0,36 (*)	-	0,84 (ns)	-	-0,12 (ns)	▲	1,17 (*)
Havesanger	▼	-1,22 (*)	-	0,76 (ns)	▼	-3,04 (*)	-	0,09 (ns)
Munk	▲	2,83 (*)	▲	2,77 (*)	▲	2,29 (*)	▲	3,78 (*)
Skovsanger	▼	-3,23 (*)	▲	4,39 (*)	▼	-7,70 (*)	▼	-2,39 (*)
Gransanger	▲	5,27 (*)	▲	5,65 (*)	▲	7,22 (*)	▲	0,97 (*)
Løvsanger	▼	-2,94 (*)	▼	-2,14 (*)	▼	-2,73 (*)	▼	-4,38 (*)
Fuglekonge	▼	-1,04 (*)	-	-1,46 (ns)	▼	-1,60 (*)	-	0,22 (ns)
Grå Fluesnapper	-	0,42 (ns)	-	-1,47 (ns)	-	1,83 (ns)	▼	-3,26 (*)
Broget Fluesnapper	▼	-3,52 (*)	-	1,11 (ns)	▼	-4,46 (*)	▼	-6,71 (*)
Halemejse	-	0,58 (ns)	-	5,83 (ns)	▼	-5,64 (*)	-	3,34 (ns)
Sumpmejse	▼	-1,19 (*)	-	-2,27 (ns)	▼	-2,26 (*)	-	2,02 (ns)
Topmejse	▼	-2,94 (*)	▼	-8,54 (*)	-	0,01 (ns)	▼	-4,42 (*)
Sortmejse	▼	-1,40 (*)	▼	-2,79 (*)	▲	1,66 (*)	▼	-5,98 (*)
Blåmejse	▲	0,75 (*)	-	-0,51 (ns)	▲	2,44 (*)	▼	-1,06 (*)
Musvit	▼	-0,79 (*)	▼	-1,63 (*)	▼	-0,71 (*)	-	-0,10 (ns)
Spætmejse	▲	2,21 (*)	▲	7,23 (*)	▼	-1,39 (*)	▲	3,48 (*)
Træløber	▲	1,44 (*)	-	0,79 (ns)	▲	2,14 (*)	-	-0,16 (ns)
Rødrygget Tornskade	▼	-3,27 (*)	▼	-8,71 (*)	-	-0,30 (ns)	-	-2,99 (ns)
Skovskade	-	0,22 (ns)	▲	3,16 (*)	▼	-2,26 (*)	▲	1,89 (*)
Husskade	▲	0,66 (*)	-	1,17 (ns)	-	0,40 (ns)	-	0,78 (ns)
Allike	-	0,19 (ns)	-	0,20 (ns)	-	-0,58 (ns)	-	0,79 (ns)
Råge	▲	1,62 (*)	▲	12,35 (*)	▼	-3,11 (*)	-	0,77 (ns)

Art	1976-2008	1976-1986	1987-1997	1998-2008
Krage	▲ 0,94 (*)	- 0,92 (ns)	▲ 1,44 (*)	- 0,06 (ns)
Ravn	▲ 9,60 (*)	- -	▲ 13,23 (*)	▲ 5,47 (*)
Stær	▼ -1,98 (*)	▼ -2,46 (*)	▼ -1,27 (*)	▼ -3,39 (*)
Gråspurv	▼ -1,63 (*)	- -1,53 (ns)	▼ -1,56 (*)	▼ -1,22 (*)
Skovspurv	▲ 2,36 (*)	▲ 7,99 (*)	- -0,52 (ns)	▲ 2,44 (*)
Bogfinke	▲ 0,62 (*)	▲ 2,24 (*)	- -0,05 (ns)	- -0,13 (ns)
Grønirisk	▲ 1,90 (*)	▲ 7,88 (*)	- -0,47 (ns)	- 0,26 (ns)
Stillits	▲ 7,80 (*)	- 6,48 (ns)	▲ 12,97 (*)	▼ -3,41 (*)
Grønsisken	▼ -3,35 (*)	- -2,58 (ns)	▼ -2,26 (*)	- -1,21 (ns)
Tornirisk	▼ -2,38 (*)	- -1,69 (ns)	- -0,53 (ns)	▼ -6,35 (*)
Gråsisken	▼ -1,55 (*)	- -	▲ 4,34 (*)	▼ -11,08 (*)
Lille Korsnæb	▼ -3,88 (*)	- -	- -1,06 (ns)	▼ -12,37 (*)
Dompap	- 0,49 (ns)	- -0,57 (ns)	▲ 5,11 (*)	▼ -7,72 (*)
Kernebider	▲ 2,46 (*)	▲ 13,23 (*)	- 0,50 (ns)	▼ -5,20 (*)
Gulspurv	▼ -2,21 (*)	- 0,22 (ns)	▼ -3,58 (*)	▼ -2,23 (*)
Rørspurv	▼ -0,74 (*)	▼ -2,38 (*)	▼ -1,21 (*)	▲ 1,18 (*)
Bomlærke	- -0,35 (ns)	▼ -11,20 (*)	▲ 2,16 (*)	- 1,32 (ns)

Bestandsudvikling for vinterfugle

I figuren vises langtidstendenser for danske vinterfugle i den samlede 33-årige periode, hvor der er foregået punkttællinger, samt korttidstendenser for tre 11-årige perioder. For hver periode er angivet den gennemsnitlige procentuelle ændring per år samt, hvorvidt tendensen er signifikant (angivet med *) eller ikke signifikant (angivet med ns). ▲ indikerer signifikant fremgang, og ▼ indikerer signifikant tilbagegang for arten. For nogle arter er der ikke tilstrækkelige data til at beregne en bestandsudvikling, hvilket er markeret med -.

Art	1976-2008	1976-1986	1987-1997	1998-2008
Lille Lappedykker	▲ 4,98 (*)	- -	▲ 7,27 (*)	- -1,07 (ns)
Skarv	▲ 10,63 (*)	- -	▲ 8,47 (*)	▲ 12,16 (*)
Fiskehejre	▲ 2,92 (*)	▲ 11,46 (*)	▼ -2,50 (*)	- 0,52 (ns)
Knopsvane	- 0,73 (ns)	- 2,65 (ns)	- -0,92 (ns)	- 0,86 (ns)
Sangsvane	▲ 7,88 (*)	▲ 21,43 (*)	▲ 3,13 (*)	▲ 3,57 (*)
Grågås	▲ 22,82 (*)	- -	▲ 23,41 (*)	▲ 24,8 (*)
Canadagås	▲ 18,31 (*)	- -	- -	▲ 9,89 (*)
Gravand	▼ -6,25 (*)	- -	▼ -9,05 (*)	- -1,55 (ns)
Gråand	▲ 2,97 (*)	▲ 6,87 (*)	▲ 1,52 (*)	▲ 1,86 (*)
Taffeland	- -1,39 (ns)	- -	- 3,24 (ns)	▼ -6,40 (*)
Troidand	- 1,04 (ns)	- -	- -1,57 (ns)	- 2,06 (ns)
Ederfugl	- -0,48 (ns)	- -	- -	- -1,14 (ns)
Hvinand	▲ 1,73 (*)	- -	▲ 4,58 (*)	▼ -2,06 (*)
Lille Skallesluger	- -4,14 (ns)	- -	- -	- -6,61 (ns)
Toppet Skallesluger	- 0,35 (ns)	- -	- 3,39 (ns)	▼ -4,04 (*)
Stor Skallesluger	- 0,91 (ns)	▼ -6,54 (*)	▲ 5,83 (*)	- -1,89 (ns)
Blå Kærhøg	- -0,58 (ns)	- -	- -2,68 (ns)	- 1,82 (ns)
Duehøg	- 1,54 (ns)	- 7,23 (ns)	- 2,17 (ns)	- -3,80 (ns)
Spurvehøg	▼ -1,83 (*)	▼ -5,40 (*)	- -0,68 (ns)	- -0,01 (ns)
Musvåge	▲ 2,19 (*)	▲ 1,89 (*)	▲ 3,34 (*)	- 0,07 (ns)
Fjeldvåge	▼ -4,89 (*)	▲ 5,36 (*)	▼ -10,15 (*)	▼ -6,87 (*)
Tårnfalk	- 0,05 (ns)	- -2,65 (ns)	▲ 1,65 (*)	▼ -1,98 (*)
Agerhøne	▼ -4,63 (*)	- -6,46 (ns)	▲ 4,43 (*)	▼ -19,49 (*)
Fasan	- 0,48 (ns)	▲ 2,83 (*)	▼ -1,24 (*)	- 0,73 (ns)
Grønbenet Rørhøne	▲ 3,98 (*)	- -	- -2,44 (ns)	▲ 10,15 (*)
Blishøne	▲ 3,15 (*)	- -	▲ 4,21 (*)	▲ 2,24 (*)
Hættemåge	▼ -2,31 (*)	- 1,19 (ns)	▼ -5,64 (*)	- 0,01 (ns)
Stormmåge	▲ 2,00 (*)	▲ 4,92 (*)	- -0,62 (ns)	▲ 3,51 (*)
Sølvmåge	▼ -0,97 (*)	▼ -2,99 (*)	- -0,82 (ns)	▲ 1,36 (*)
Svartbag	- -1,05 (ns)	- -0,91 (ns)	- -1,00 (ns)	- -0,17 (ns)
Ringdue	▲ 2,97 (*)	▲ 5,89 (*)	- 0,29 (ns)	▲ 3,92 (*)
Tyrkerdue	▼ -1,90 (*)	- 4,19 (ns)	▼ -4,44 (*)	- -2,27 (ns)
Isfugl	▲ 8,56 (*)	- -	- 7,56 (ns)	- 5,23 (ns)
Grønspætte	- -1,58 (ns)	- -	- 1,64 (ns)	▼ -7,27 (*)
Stor Flagspætte	▲ 0,88 (*)	▲ 3,04 (*)	- 0,66 (ns)	- -0,01 (ns)
Sanglærke	- 1,91 (ns)	- -	▲ 9,40 (*)	▼ -7,26 (*)
Engpiber	- 2,09 (ns)	- -	- 0,14 (ns)	▲ 5,93 (*)
Silkehal	- 2,88 (ns)	- -	▼ -9,25 (*)	▲ 10,18 (*)
Vandstær	- -2,57 (ns)	- -	- 1,72 (ns)	▼ -5,93 (*)
Gærdesmutte	▲ 3,07 (*)	- 0,85 (ns)	▲ 4,43 (*)	▲ 2,25 (*)
Jernspurv	▼ -2,36 (*)	▼ -9,00 (*)	- -4,02 (ns)	▲ 7,86 (*)
Rødhals	- 0,66 (ns)	▼ -3,54 (*)	▲ 2,59 (*)	- 0,63 (ns)
Solsort	▲ 0,53 (*)	- -0,30 (ns)	▲ 1,63 (*)	▼ -0,93 (*)
Sjagger	▼ -1,04 (*)	- -2,37 (ns)	▼ -2,05 (*)	- 0,77 (ns)

Art	1976-2008	1976-1986	1987-1997	1998-2008
Vindrossel	▲ 3,89 (*)	- -1,42 (ns)	- 1,5 (ns)	▲ 5,02 (*)
Fuglekonge	▼ -1,01 (*)	- -0,32 (ns)	- -0,54 (ns)	▼ -3,03 (*)
Halemejsje	▼ -3,53 (*)	- -3,08 (ns)	▼ -5,89 (*)	- 1,15 (ns)
Sumpmejsje	▼ -0,85 (*)	- 0,53 (ns)	▼ -2,56 (*)	- 1,12 (ns)
Topmejsje	▼ -1,18 (*)	- 1,23 (ns)	▼ -1,94 (*)	- -1,28 (ns)
Sortmejsje	▲ 1,19 (*)	▲ 3,41 (*)	▲ 3,07 (*)	▼ -5,19 (*)
Blåmejsje	▲ 0,50 (*)	▲ 2,63 (*)	- -0,39 (ns)	- 0,59 (ns)
Musvit	▼ -0,34 (*)	▲ 0,88 (*)	▼ -1,71 (*)	▲ 0,76 (*)
Spætmejsje	▲ 1,34 (*)	▲ 5,62 (*)	▼ -1,78 (*)	▲ 3,06 (*)
Træløber	- -0,12 (ns)	- 0,59 (ns)	- -0,44 (ns)	- -0,42 (ns)
Stor Tornskade	- 0,29 (ns)	- -	▼ -5,79 (*)	▲ 8,45 (*)
Skovskade	- 0,16 (ns)	- -0,02 (ns)	- 0,05 (ns)	- 0,33 (ns)
Husskade	- 0,06 (ns)	- 1,07 (ns)	▲ 0,80 (*)	▼ -1,97 (*)
Allike	▲ 1,08 (*)	- 1,70 (ns)	- -0,58 (ns)	▲ 3,95 (*)
Råge	- -0,4 (ns)	- -1,00 (ns)	- 0,45 (ns)	- -0,79 (ns)
Krage	▼ -0,92 (*)	▼ -1,95 (*)	- -0,47 (ns)	- -0,58 (ns)
Ravn	▲ 12,4 (*)	- -	▲ 11,75 (*)	▲ 8,77 (*)
Stær	- -0,03 (ns)	- -	▼ -6,76 (*)	▲ 6,34 (*)
Gråspurv	▼ -3,73 (*)	▼ -4,84 (*)	▼ -3,61 (*)	▼ -3,45 (*)
Skovspurv	- 0,03 (ns)	- -0,28 (ns)	- 0,53 (ns)	- -0,61 (ns)
Bogfinke	- -0,10 (ns)	- 1,46 (ns)	- -0,98 (ns)	- 0,26 (ns)
Kvækerfinke	- 0,29 (ns)	- 0,78 (ns)	- 1,22 (ns)	- -1,03 (ns)
Grønirisk	- -0,26 (ns)	- 2,02 (ns)	▼ -2,80 (*)	▲ 2,28 (*)
Stillits	▲ 2,26 (*)	- -6,16 (ns)	▲ 8,21 (*)	- -2,77 (ns)
Grønsiken	- -0,83 (ns)	▲ 2,99 (*)	▼ -3,82 (*)	- 1,47 (ns)
Bjergirisk	- -2,33 (ns)	- -	▼ -8,23 (*)	- 3,41 (ns)
Gråsisken	- -1,99 (ns)	▲ 9,13 (*)	▼ -12,82 (*)	- -0,86 (ns)
Lille Korsnæb	- 0,5 (ns)	▲ 9,48 (*)	▼ -3,60 (*)	▲ 4,24 (*)
Dompap	- -0,06 (ns)	- -1,86 (ns)	▲ 3,76 (*)	▲ -5,51 (*)
Kernebider	- 0,79 (ns)	- -3,44 (ns)	▲ 6,21 (*)	- -2,04 (ns)
Gulspurv	▼ -1,81 (*)	▲ 2,13 (*)	▼ -3,60 (*)	▼ -2,80 (*)
Rørspurv	- 3,56 (ns)	- -	- 6,56 (ns)	- 5,87 (ns)
Bomlærke	▲ 4,07 (*)	▼ -9,96 (*)	▲ 9,48 (*)	- 1,91 (ns)

For Sorthovedet Måge bliver 2008 et rekordår. Sorthovedet Måge, subad, Roshage, 11. oktober 2008. Foto: Jens Kristian Kjærgaard

Fugle i Danmark 2008

Årsrapport over observationer – meddelelse nr. 36 fra Rapportgruppen

Redigeret af Jørgen Staarup Christensen og Peter Lange

Året 2008 byder på ny rekord forekomst af Sort Glente. Sorte Glenter rastende ved Troldkjær, Nordjylland, 27. april 2008. Foto: Søren Kristoffersen

Indledning

Hermed præsenteres den 31. årsrapport fra Dansk Ornitologisk Forenings Rapportgruppe. Teksten præsenterer en samlet oversigt over forekomsten af en række udvalgte fuglearter- og racer i Danmark. Årsrapporten udfylder, lidt populært sagt, det hul, som er i mellem Punkttælling (almindelige arter) og Sjældenhedsudvalget (meget sjældne arter). I alt omtales 149 arter/underarter, hvilket er samme antal som i den seneste udkomne Årsrapport (Lange & Christensen 2008).

Igen i år kan vi på dette sted skrive om en stigning i datamængden der ligger til grund for Årsrapporten. Interessen for at indtaste sine observationer på DOF-

basen (www.dofbasen.dk) vil tilsyneladende ingen ende tage, og antallet af observationer er igen rekordhøjt og overstiger for første gang 1 mio. dataposter.

For 2008 findes der således 1.056.388 poster i DOF-basen, indtastet af i alt 1335 observatører. Hertil kommer 5787 poster med ynglepar. Observationerne fordeles sig på 10.458 lokaliteter.

Fugleåret 2008

I 2008 er der ifølge DOFbasen registreret i alt 358 fuglearter i Danmark. Heraf er 56 arter på SU's liste, og det endelige antal arter i landet i 2008 afventer derfor SU's godkendelse. 9 af arterne er fuglearter, der med sikker-

hed er undsluppet fra fangenskab, eller efterkommere efter fugle der er udsatte eller udslopne, fx Indisk Gås, Moskusand, Slagfalk og Alexanderparakit.

2008 blev rekordår for Sølvhejre, Skkestork, Nilgås, Sort Glente, Havørn, Fiskeørn, Lærkefalk, Sorthovedet Måge, Perleugle, Natravn, Sortstrubet Bynkefugl, Hvidbrynet Løvsanger, Rødtoppet Fuglekonge og Stor Tornskade, mens yderligere 20 arter, heriblandt f.eks. Rørdrum, Kongeørn, Vandrefalk og Rovterne, forekommer i antal langt over middel og tæt på rekord.

At så mange arter forekommer i antal langt over middel, må uden tvivl tilskrives den stærkt forøgede datamængde og antal bidragydere på DOFbasen. Men der er også en række arter, der reelt er i gang med at øge deres bestand i Danmark eller under indvandring, fx. Sølvhejre, Skkestork, Havørn samt desværre også den invasive art Nilgås.

Der er dog også arter, som forekommer meget fåtaligt og langt under gennemsnittet i 2008. Decideret bundrekord sættes af Engrylle (ynglepar), Brushane (ynglepar) samt Toplærke og Hortulan, mens Hvidnæbbet Lom, Plettet Rørvagtel, Tredækker, Mellemkjoje, Gråmåge, Søkonge, Lunde, Hærfugl, Markpiber, Rødstrubet Piber, Flodsanger og Hvidsiskan også forekommer i antal langt under middel. Det er foruroligende mange arktiske ynglefuglearter på denne liste.

Vejret 2008

Vinteren 2008 (december til februar) er den næstvarmeste siden siden de landsdækkende målinger startede i 1874. Samtidig er vinteren både våd og fattig på sol. Foråret er varmt – den næstvarmeste hidtil – og solrigt, og som lidt af et kuriosum bliver forårets laveste temperatur (-9,6°C) målt den 23. marts ved Billund samtidig den laveste temperatur for hele vinteren 2007/08. Forårets varmeste dag bliver 31. maj med 29,5°C ved Vestervig, Thy. Sommeren er både solrig, lun og våd. Det bliver meget varmt i ca. 14 dage i juli 2008 med varmebølge i nogle af månedens sidste dage. En varmebølge er, når midlet af de højeste registrerede temperaturer målt over tre sammenhængende dage overstiger 25°C. Efteråret bliver også lidt varmere end normalt (12. varmeste) og med lidt mere nedbør. I efteråret 2008 bliver den højeste temperatur 22,8°C målt på Fyn den 7. september 2008, og den laveste temperatur på -9,2°C blev målt om natten til den 24. november syd på Sjælland. Natten til den 6. oktober 2008 bliver efterårets første frost (minus 0,2°C) registreret i Sønderjylland. Også december bliver en varm måned med en gennemsnitstemperatur 2,6°C. Det er 1°C over normalen. December bliver samtidig usædvanlig tør, således falder næsten 50% mindre nedbør end normalt.

Der sættes også ny rekord for forekomsten af Sølvhejre i Danmark i 2008. Og blandt andet noteres hele 8 fugle sammen ved Rømdæmningen i oktober, hvilket er hidtil største ansamling i landet. Her ses 3 af disse fugle sammen. Sølvhejre, Rømdæmningen, 15. oktober 2008. Foto: Jens Søgaard Hansen

Artsliste

Samlet omfatter Rapportgruppens artsliste 181 arter/racer (ekskl. træktabeller) fordelt på de følgende 5 kategorier. Arter/racer omfattet af DATSY er markeret med (D) og af Punktællingsprogrammet med (P). Arter/racer, hvor kun yngleforekomster behandles i Årsrapporten, er markeret med (Y).

1. Sjældnere yngle-/træk-/vintergæster (< 100 fugle årligt – seneste 10 års gennemsnit): Islom, Hvidnæbbet Lom, Almindelig Skråpe, Lille Stormsvale, Silkehejre, Sølvhejre, Sort Stork (D), Grønlandsk Blisgås, Dværggås, Sortbuget Knortegås, Rødhalsed Gås, Rustand, Amerikansk Krikand, Rødhovedet And (D), Kongeederfugl, Stellersand, Amerikansk Skarveand, Sort Glente, Steppehøg, Kongeørn (D), Aftenfalk, Stribet Ryle, Kærløber, Tredækker, Islandsk Stor Kobbersnepe, Damklire, Thorshane, Lille Kjøve, Sorthovedet Måge (D), Sabinemåge, Middelhavssølvmåge, Hvidvinget Måge, Gråmåge, Sandterne (D), Rovterne, Hvidvinget Terne (ekskl. invasioner), Lunde, Turteldue, Stor Hornugle (D), Kirkeugle (D), Perleugle (D), Biæder, Hærfugl, Toplærke, Rødrygget Svale, Størpiber, Markpiber (D), Rødstrubet Piber, Gulhovedet Gulvipstjert, Sortrygget Hvidvipstjert, Sydlig Nattegal, Sydlig Blåhals (D), Nordlig Blåhals, Sortstrubet Bynkefugl, Grønlandsk Stenpikker, Flodsanger, Savisanger, Drosselrørsanger, Høgesanger, Lundsanger, Fuglekongesanger, Hvidbrynet Løvsanger, Sibirisk Gransanger, Rødtoppet Fuglekonge, Hvidhalsed Fluesnapper, Fyrremejse, Pirol, Rosenstær, Gulirisk, Hvidsiskan.

2. Fåtalige yngle-/træk-/vintergæster (< 1000 fugle årligt – seneste 10 års gennemsnit): Sortstrubet Lom, Nordisk Lappedykker, Sorthalsed Lappedykker, Sodfarvet Skråpe, Stor Stormsvale, Rørdrum (P), Hvid Stork (D), Skestork (D), Nilgås, Atlingand (P), Havørn (D), Hedehøg (D), Lærkefalk, Vandrefalk (D), Vagtel, Plettet Rørvagtel (D), Engsnarre (D), Lille Præstekrave, Hvidbrystet Præstekrave (D), Pomeransfugl, Sortgrå Ryle, Enkeltbekkasin, Odinsbane, Mellemkjøve, Storkjøve, Kaspisk Måge, Sortterne (D), Slørugle (D), Mosehornugle (D), Natravn, Isfugl, Vendehals, Sortspætte (P), Grønspætte (P), Lille Flagspætte, Bjergpiber, Vandstær (D, P), Lille Fluesnapper, Pungmejsse, Stor Tornskade (D, P), Nøddekrige, Hvidvinget Korsnæb, Stor Korsnæb, Karmindompap, Laplandsværting, Hortulan.

3. Regelmæssige, ret almindelige arter/racer (> 1000 fugle årligt – seneste 10 års gennemsnit): Rødstrubet Lom, Gråstrubet Lappedykker (P, Y), Malleuk (D), Sule, Pibesvane, Taigasædgås, Tundrasædgås, Kortnæbbet Gås, Blisgås, Canadagås (Y), Bramgås (D), Lysbuget Knortegås, Mørkbuget Knortegås, Pibeand, Knarand (Y), Spidsand (Y), Bjergand (Y), Havlit, Sortand, Fløjlsand, Lille Skallesluger (P), Rød Glente (D, P), Fjeldvåge (P), Fiskeørn (D), Trane (D), Hjejle (D), Strandhjejle, Islandsk Ryle, Sandløber, Dværgryle, Temmincks Ryle, Krumnæbbet Ryle, Almindelig Ryle (Y), Brushane (Y), Skovsneppe, Stor Kobbersnepe (Y),

Lille Kobbersnepe, Stor Spove (Y), Lille Spove, Sortklire, Hvidklire, Svaleklire (D), Tinksmed (D), Mudderklire (Y), Stenvender (D), Almindelig Kjøve, Sildemåge, Dværgmåge (D), Ride (Y), Splitterne (D), Dværgterne, Sortterne (D), Lomvie (Y), Alk (Y), Tejst (Y), Søkonge, Hedelærke, Bjerglærke, Skærpiber (Y), Ringdrossel (Y), Vindrossel (P, Y), Skægmejsse (P), Korttået Træløber (P, Y), Sortkrage, Kvækerfinke (P, Y).

4. D/E-arter

Alle D/E arter, som ikke behandles af SU. Det vil sige Flamingo, Sort Svane, Indisk Gås, Snegås og Mandarinand. For definitioner af D/E-arter henvises til Rapport fra Sjældenhedsudvalget.

5. Tabeller

Rovfugletræk.

Kategori 1 og 2 omfatter i alt 116 arter/racer, hvor den årlige gennemsnitlige forekomst er under 1000 fugle (inkl. ynglefugle) set over de seneste 10 år. Få store eller små år kan hurtigt ændre det samlede forekomstbillede i Danmark, hvorfor det som minimum er målsætningen, at alle disse arter/racer er omfattet af årlige bearbejdnings i Årsrapporten.

Alle kategori 1 og 2 arter/racer, på nær Sortstrubet Lom, Sortgrå Ryle, Enkeltbekkasin og Grønspætte, er i år med i Årsrapporten. Herudover er Stor Hornugle, Kirkeugle og Slørugle, som alle er omfattet af DATSY, ikke behandlet, da Rapportgruppen ikke har adgang til alle observationer.

Kategori 3 omfatter 65 regelmæssige arter/racer, hvor alle arter/racer principielt burde være omfattet af årlige opsummeringer, hvilket dog ikke er realistisk set i forhold til de nuværende redaktionelle ressourcer. Behandlede arter/racer vil blive udvalgt ud fra en faunistisk vurdering i form af

- tilfældige, fåtalige/sårbare ynglefugle
- væsentlige ændringer i forekomstbillede (hyppighed, geografisk)
- danske forekomster er væsentlige for vurderingen af den samlede bestand og/eller udvikling/ynghesucces.

I de årlige bearbejdnings vil arter/racer, som er omfattet af DATSY og Punktælling, generelt ikke blive prioriteret. For gruppen af tilfældige, fåtalige/sårbare ynglefugle behandler Årsrapporten yngleforekomster (og evt. sommerfund) af Gråstrubet Lappedykker, Canadagås, Knarand, Pibeand, Spidsand, Bjergand, Almindelig Ryle, Brushane, Stor Kobbersnepe, Stor Spove, Tinksmed, Mudderklire, Ride, Dværgterne, Lomvie, Alk, Tejst, Skærpiber, Ringdrossel, Vindrossel og Kvækerfinke, som ikke overvåges af DATSY. Arter/racer, hvor det samlede forekomstbillede skønnes at være under forandring, vil også blive prioriteret. For alle øvrige arter/racer vil en bearbejdning kun finde sted, såfremt der kan findes en fast redaktør for art / artsgruppe (eksempelvis gæs, Malleuk, Fiskeørn). Redaktionen vil dog, under hensyntagen til de redaktionelle ressourcer, behandle arter med års mel-

Forekomst af Lærkefalk sætter i 2008 ny rekord. Lærkefalk, Vestmager, 15. september 2008. Foto: Helge Sørensen

lemrum, for at give en aktuel status på en arts forekomst i Danmark. I år er eksempelvis i år Bjerglærke og Sortkrage inkluderet.

Kategori 4 omfatter kun D/E arter, som enten kan tænkes at forekomme spontant, eller hvor der i nærgeografier findes C-bestande (fritlevende bestande), som muligvis vil brede sig til Danmark i fremtiden.

Kategori 5 omfatter indtil videre alene tabel over Rovfugletrækket på de vigtigste lokaliteter. Ud over arter allerede nævnt ovenfor er det Hvepsevåge, Rørhøg, Blå Kærhøg, Duehøg, Spurvehøg, Musvåge, Tårnfalk og Dværgefalk. SU-arter medtages ikke i tabellen, her henvises til SU-rapporten.

I forbindelse med omlægning af DATSY projektets artsliste vil Rapportgruppen reviderer prioriteringer med henblik på det kommende års rapport.

Baggrundsstatistikker

Årstotalen skal udtrykke det samlede antal fugle set pr. år i Danmark rensset for gengangere. For visse arter/racer er der usikkerhed omkring opgørelse af årstotaler fra år til år, hvorfor baggrundsstatistikker for visse arter/racer ikke er medtaget.

Ved læsning skal følgende bemærkes:

- En parentes omkring et tal betyder, at ikke alle år i 10-års intervaller indgår. Det vil være anført i kommentarfelt, hvilke år der mangler i statistikken. Gennemsnit for et 10-års interval er alene udregnet for det antal år, hvor årstotal er til rådighed.
- < 1 betyder, at der er færre end ét fund pr. år i et 10-års interval (samlet 0-9 fund). > 1 betyder, at der er

mellem 10-14 fund i et 10-års interval, mens 15-20 fund er rundet op til 20 fund. Det samme gælder ynglefund.

- For år, hvor årstotal er angivet i interval, fx 70-74 fugle, er maksimumantal anvendt.
- Hvis det samlede antal fund overstiger 100.000 fugle, opsummeres artstotalen ikke.
- For tidligere SU-arter/racer medtages kun fund godkendt af SU.

Usædvanlige forekomster og svært bestemmelige arter/racer

Kvalitetskontrol af data i DOFbasen varetages af DOFbasens Kvalitets Udvalg (DKU). Med hensyn til svært bestemmelige arter/racer, fænologi og usædvanlige antal har Årsrapportens redaktører ligeledes foretaget en kritisk gennemgang i forbindelse med udarbejdelsen af manuskripter, da DKU ikke har nået at behandle alle forekomster. Dog er udeladelse af observationer, som hovedregel sket i overensstemmelse med DKU.

Især for sjældnere arter/racer (Kategori 1 < 100 fugle årligt i Danmark) er alle fund kritisk vurderet, og alle opfordres til ved fund af disse arter/racer at tilføje kommentarer i DOFbasens kommentarfelt. Fund, der er stadig er under behandling af DKU, medtages som hovedregel ikke i Årsrapporten.

Vi skal i den forbindelse gøre opmærksom på, at for Storlom, Kongeederfugl, Stellersand, Steppenhøg, Aftenfalk, Kjøver (ekskl. Almindelig Kjøve), Hvidvinget Måge, Kaspisk Måge, Middelhavssølvmåge, Gråmåge og Hvidvinget Terne medtages som hovedregel kun observationer med køns-, alders- og/eller dragtangivelse, da disse med rimelighed må kunne forventes noteret, før en sikker bestemmelse har kunnet finde sted. Vi henviser desuden til afsnit om DKUs arbejde andetsteds i Fugleåret.

Årsrapportens forfattere

Forfattere og bearbejdere af artsgennemgangene er, i alfabetisk rækkefølge: Thorkil Brandt (sædgæs, svaner), Ursula Burmann (sangere), Jørgen S. Christensen (stormfugle, rovfugle, lærker, pibere, vipstjerter, fluesnappere), René Christensen (lappedykkere, nogle ryler, måger, terner, alkefugle, Gulirisk), Henning Ettrup (gæs), Ole Jensen (kragefugle, Rosenstær, Kvækerfinke, korsnæb og Karmindompap), Palle A. F. Rasmussen (lommer), Peter Lange (Rørdrum, Sort Stork og Skestork, flamingoer, ænder, hønsefugle, nogle vade-fugle, kjøver, Stor Tornskade, finker-værlinger), Arne Bo Larsen (drosler), Rasmus Bøgeskov Larsen (hejrer, Tredækker-Thorshane, mejser, Piro), Leif Novrup (Fiskeørn, Vendehals), Hans Skov (Hvid Stork), Egon Østergaard (brokfugle).

Materiale

Rapportgruppen har udarbejdet Årsrapporter siden 1970. Fra og med 1978 er rapporterne udarbejdet efter stort set samme retningslinjer, og hovedsageligt baseret på samme kilder som nærværende rapport. Grundlaget for rapporten er data i DOFbasen suppleret med informationer fra DOFs lokalrapporter samt fuglestations-

virksomheden og de rutinemæssige trækobservationer ved en række træksteder.

Ved udarbejdelsen af artsoversigterne drager Årsrapportens skribenter stor gavn af og sætter stor pris på de lokale bearbejdnings af det store materiale i DOF-basen, som foretages af de lokale rapportgrupper, og publiceres i lokalrapporterne. Det er et savn for Årsrapporten, at denne lokale bearbejdning desværre kun foregår i et mindretal af landets rapportregioner, og herfra skal der lyde en opfordring til de faunistisk interesserede feltornitologer ude i regionerne om at melde sig til dette arbejde. Det er både lærerigt og gavnligt at deltage i den proces, som det er, at skabe et overblik over fuglenes forekomst, på baggrund af de mange indtastede observationer i DOFbasen. Redaktionen vil opfordre til, at publikationen af lokalrapporterne forgår på internettet, således at teksterne bliver tilgængelige for offentligheden så hurtigt som muligt.

Der er ved redaktionens slutning i september 2009 udgivet følgende lokalrapporter for 2008: *Fugle og Dyr i Nordjylland 2008*, *Fugle i Østjylland 2008* samt *Rørvig Fuglestation 2008*. Lokalrapporterne fra Vestjylland (*Årsrapporten 2008*, publiceret i *Sandeviften*), Fyn (*Årsrapport Fyn 2008*, publiceret i *Havrevimpnen*) og Bornholm (*Fugle på Bornholm 2008*) nåede ikke at udkomme tidnok til at blive anvendt under udfærdigelsen af Årsrapporten 2008. Data fra øgruppen Ertholmene, herunder Christiansø, er tildels hentet fra *Christiansø Naturovidenskabelige Feltstation* via hjemmesiden www.chnf.dk.

Det skal her præciseres, at det ikke er muligt for Årsrapportens medarbejdere at gennemgå de mange hjemmesider på internettet, hvor der offentliggøres aktuelle observationer. Oplysninger herfra er for det meste kun medtaget i det omfang, de lokale rapportgrupper har indsamlet dem, eller hvor observatøren også har indsendt sine iagttagelser direkte til den lokale rapportgruppe eller har brugt DOFbasen. Det er overladt til Årsrapportens skribenter selv at afgøre, om de vil efterse observationer af deres arter på andre hjemmesider end www.dofbasen.dk.

Fuglestationsvirksomhed og rutinemæssige trækobservationer på en række lokaliteter har bidraget med et stort materiale, i de fleste tilfælde via de lokale rapporter. Der henvises til afsnittet om årets fuglestationsvirksomhed i *Fugleåret 2008*.

Det skal påpeges, at regionsforkortelserne (eksempelvis (NJ) for Nordjylland) i artsgennemgangen ikke skal opfattes som henvisninger til lokalrapporter, men kun som geografiske oplysninger.

Tak

Tak til Timme Nyegaard for stor hjælp med udfærdigelse af kort. Tak til Bent Jacobsen, Dennis Langholz, Hans Christophersen, Jacob Sterup, Knud Pedersen, Steen Søgaard, Anders Rasmussen, Morten Rasmussen og Tim Andersen for hjælp med sammenstilling af data for udvalgte lokaliteter og arter. Tak til Hans Christophersen for at have brugt meget tid på korrekturlæsning. En stor tak til de mange, der har indsendt deres

I året 2008 registreres også rekord mange Natravne. Natravne, Feldborg Plantage, 23. juli 2008. Foto: Gerner Majlandt

oplysninger via www.dofbasen.dk, til medarbejderne i de lokale rapportgrupper samt til observatøerne på fuglestationer o.lign. Uden dem var denne rapport ikke blevet til.

Regionsfordeling anvendt i denne rapport

Forkortelser

Følgende forkortelser anvendes i rapporten.

- ad. adult, voksendragt
 imm. immature, dragter mellem juv. og ad.
 juv. juvenil, den første fulde fjerdragt
 pull. pullus, dunungedragt
- 2K aldersangivelse i kalenderår
 Fuglen "fylder år" ved årsskiftet.
 3K+ Fuglen er mindst i sit 3. kalenderår.
- pri. Primo, de første 10 dage i måneden
 med. Medio, den 11.-20. dag i måneden
 ult. Ultimo, fra den 21. og måneden ud
- NNØ Trækretning, verdenshjørne (også S, Ø, SV osv.)

- SU Dansk Ornitologisk Forenings
 Sjældenhedsudvalg
 DKU DOFbasens KvalitetsUdvalg

- sdr. sommerdragt
 odr. overgangsdragt
 vdr. vinterdragt

- h hørt
 R rast
 fou. fouragerende
 sy. syngende
 T trækkende
 TF trækforsøg

Med en forekomst på i alt 71 fugle sætter forekomsten af Hvidbrynet Løvsanger også rekord i 2008. Hvidbrynet Løvsanger, Blåvand, 6. oktober 2008. Foto: Mikkel Holck

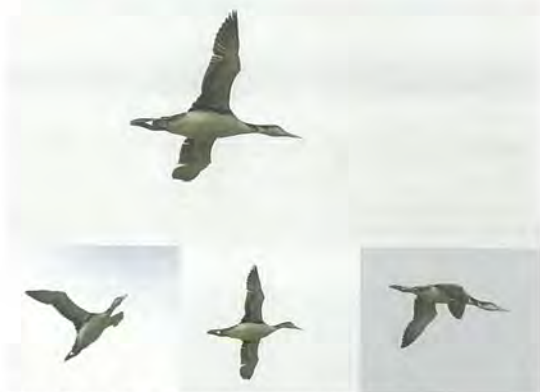
Artsgennemgang

Islom *Gavia immer*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2003	2004	2007	
53	NA	3	13	34	50	49	74	62	59	957

Årstotalen på 53 fugle fordelt på 18 lokaliteter er kun lidt over gennemsnittet for de seneste 10 år på 49 fugle. Som tidligere år er der i 2008 kun få fund fra årets første tre måneder: 17/1 1 2K V Lild Strand (NJ), 22/1 1 3K+ N Stensnæs (NJ), 26/1 2 2K NV Korshage (S) og 7/2 1 2K V Lild Strand (NJ). Forårets i alt 29 fugle ses ultimo april-primio juni. Skagen (NJ) er som vanligt bedste lokalitet med i alt 19 ad. i sdr. og 1 2K trækkende i perioden 21/4-29/5, hvor de største dage er 10/5 2 ad. i sdr. NV, 13/5 5 ad. i sdr. NV, 16/5 2 ad. i sdr. NV samt 18/5 1 ad. i sdr. og 1 2K NV. Forårets øvrige forekomster er 23/4 1 2K+ NV Korshage (S), 25/4 1 2K N Blåvands Huk (SVJ), 30/4 1 2K Ø Gjerrild Nordstrand (ØJ), 1/5 1 2K N Blåvands Huk (SVJ), 4/5 1 ad. i odr. NV Bøgeskov Havn (S), 21/5 1 ad. i sdr. N Blåvands Huk (SVJ), 24/5 1 ad. i sdr. N Syrodde, Læsø (NJ) og 1/6 1 ad. i sdr. tiltrækkende fra SV til rast Spodsbjerg (S).

Efterårets i alt 19 fugle ses mellem medio oktober og ultimo november. Skagen (NJ) er også bedste lokalitet under efterårstrækket med i alt 4 sydøsttrækkende og 5 rastende fugle i perioden 12/10-28/11 (1 1K, 2 1K+, 2 2K, 1 2K+, 1 ad. i odr. og 2 ad. i sdr.). De øvrige fund fra efteråret er 14/10 1 ad. i sdr. NV Korshage (S), 19/10 1 ad. i sdr. V Lild Strand (NJ), 21/10 1 1K+ R Thorsminde Havn (VJ), 28/10 1 2K V Lild Strand (NJ), 3/11 1 1K S

Islom, Grenen, 18. maj 2008. Foto: Benny Kristensen

Fornæs (ØJ), 14/11 1 1K+ N Blåvands Huk (SVJ), 16/11 1 ad. i odr. S Fornæs (ØJ), 16/11 1 1K+ R Gilbjerg Hoved (S), 16/11 1 1K+ SV Rågeleje Strand (S), 17/11 1 1K+ R vest for Klægbanken, Ringkøbing Fjord (VJ) og 22/11 1 3K+ i vdr. R Kikhavn (S). Årets eneste decemberfund er fra en lidt atypisk lokalitet: 11/12 1 1K R Alro Strelvelshoved, Horsens Fjord (SØJ).

(Palle A. F. Rasmussen)

Hvidnæbbet Lom *Gavia adamsii*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2006	1991	2004	
9	21	4	10	17	17	17	37	35	26	459

Hvidnæbbet Lom, Nordstrand, Skagen, 30. april 2008. Foto: Søren Kristoffersen.

Regional fordeling af Islom og Hvidnæbbet Lom 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Islom	35	2	4	3	1	0	0	8	0	0	53
Hvidnæbbet Lom	6	1	1	1	0	0	0	0	0	0	9

Månedsfordeling af Islom og Hvidnæbbet Lom 2008

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUNI	JULI	AUG	SEPT	OKT	NOV	DEC
Islom	4	1	0	6	22	1	0	0	0	8	10	1
Hvidnæbbet Lom	0	0	1	1	4	0	0	0	0	1	2	0

Gråstrubet Lappedykker *Podiceps grisegena* (yngleforekomst)

Et forsøg på at estimere ynglebestanden giver mindst 270 angivne par og 372-376 estimerede par ud fra oplyste antal ynglefugle, i alt 642-646 par. Årets tal er meget højere end i 2007, hvor det tilsvarende tal var 489-537 par. Det er dog fortsat svært at angive et præcist antal par, da mange kun oplyser antal ynglefugle. Ynglelokaliteter med flest par og ynglefugle i 2008 er:

Vilsted Sø (NJ) 74 kortlagte par, Bygholms nordlige Rørskov (NJ) 70 fugle, Føns Vang (F) 34 ynglefugle, Vestamager (S) 20-22 optalte par og Råbjerg Mile (NJ) 15 optalte par. Fra Vestamager mangler der præcise tal fra Klydesøen, så det endelige antal er noget højere.
(Rene Christensen)

Regional fordeling af ynglepar af Gråstrubet Lappedykker 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
min YP	131	4	8	1	34	10	9	63	10	0	270
min YF	143	0	4	39	57	26	154	195	128	2	372-376
YP + YF	202-203	4	10	20-21	62-63	23	86	160-161	74	1	642-646

* De to første kolonner summerer indtastningerne af ynglepar (kode YP) i DOFbasen. Den 3. kolonne summerer andre indtastninger af ynglefugle (bl.a. kode YF i DOFbasen) omsat til ynglepar ud fra oplysningerne i kommentarfeltet og redaktørens skøn.

Gråstrubet Lappedykker, Stege Slambassinger, 5. juni 2008.
Foto: Helge Sørensen

Nordisk Lappedykker, Elkenøre Strand, 1. januar 2008.
Foto: Gert Jeppesen

Nordisk Lappedykker *Podiceps auritus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2007	2006	1979/08	
2008	NA	(64)	79	134	227	225	385	307	281	(4619)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972 og 1975-76.

Med mindst 280 fugle er 2008 det 4. bedste år nogensinde, kun overgået af 1979 med 281, 2006 med 307 og 2007 med 379. Forårets sidste fugl er 1/5 1 Bøjden Nor (F) og i alt ses 182 fugle i denne periode. De største observationer er 6/4 14 R kysten ved Sandflugtsplantagen (S) og 14/4 63 R Ålebæk Strand (LFM), i alt ses der 72 langs nordkysten af Møn denne dag, måske den største koncentration i Danmark nogensinde? 28/7 1 ad. R Keldsnor er årets eneste sommerobservation.

Regional fordeling af Nordisk Lappedykker 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	21	10	8	19	13	6	13	66	109	15	281

De første fugle på returtræk er 24/8 2 vdr. R Borre/Horsens Fjord. De største observationer er 10/12 5 R Tømmerby Fjord (NJ) og 30/12 4 R kysten ved Sandflugtsplantagen. To lokaliteter havde træk af betydning, 10-24/4 9 Ø Hyllekrog (LFM), flest 10/4 4 Ø og 11/10-25/12 10 T Gedser Odde (LFM), hvor der flere dage noteres 2 trækkende.

(Rene Christensen)

Sorthalset Lappedykker *Podiceps nigricollis*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	2008	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99		2000-08	2003	2008	
Ca. 321	NA	NA	(217)	268	274	268	321	321	311	NA

Kommentar: Tabel omhandler antal ynglepar. Disse er først opgjort i Årsrapporterne fra 1980 og frem, dog mangler årstotal fra 1984-86. Ynglepar er oftest angivet i interval, hvor max. tal er anvendt i tabellen.

Der er skønnet registreret 1352 fugle på 79 lokaliteter. Den danske ynglebestand skønnes i år til at være på over 642 fugle på mindst 31 lokaliteter. Der er således registreret mindst 42 flere ynglefugle end i 2007, mens antallet af lokaliteter er faldet med en. Det er dog svært at angive en samlet bestandsopgørelse, da det materiale, der er til rådighed, er meget mangelfuld. Det vil være ønskeligt, hvis indsenderne laver mere præcise opgørelser over antallet af ynglepar, end det er tilfældet nu.

Der er et par ukommenterede observationer fra januar og februar, som ikke medtages i denne rapport. De første fugle indfinder sig som normalt i løbet af marts med 4/3 1 vdr. Vedbæk Havn (S) som den første. Efter ynglesæsonen samles mange fugle i Horsens Fjord syd for Vorsø (SØJ) med 24/7 126 og 24/8 142 som de absolut største dage. Der ses fugle her frem til 1/11 med 1 fugl, som også er efterårets sidste i Danmark. Ingen andre ikke-yngelelokaliteter kan fremvise mere end et par fugle, dog skal to vinterfund nævnes 3-10/12 1 Tim Enge (NJ) og 11/12 1 Ordrup Næs (S).

(Rene Christensen)

Ynglelokaliteter for Sorthalset Lappedykker 2008

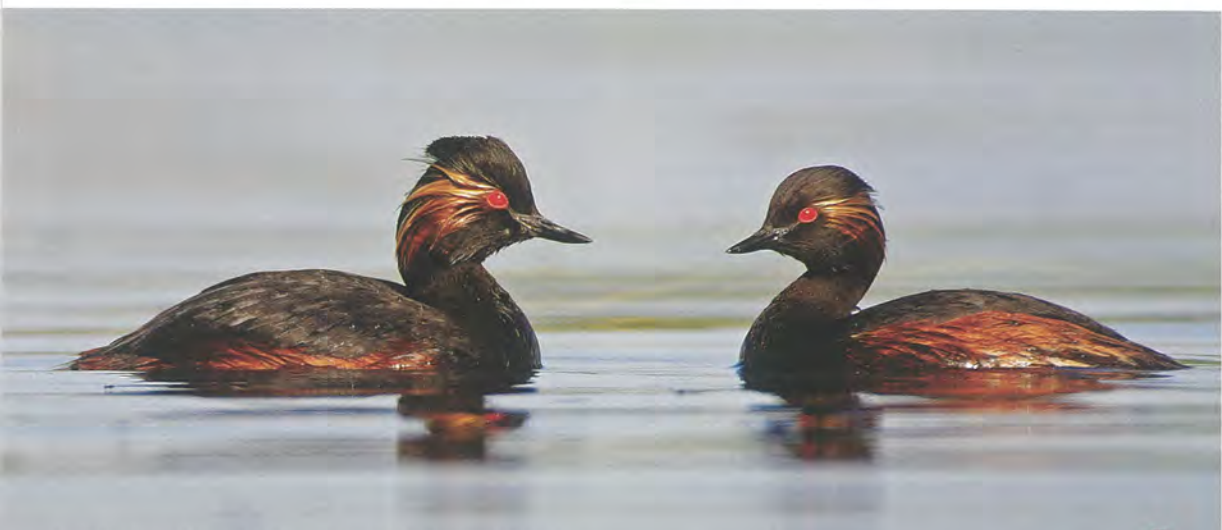
Lokalitet	Region	min. YP	maks. YP	maks. YF	unger
Han Vejle	NJ			3	
Kogleaks	NJ	1	3	6	x
Kærup Holme	NJ			4	x
Vilsted Sø	NJ			38	x
Dallerup Sø	VJ			2	
Frederikshåb					
Plantage	VJ			2	
Hestholm	VJ			9	
Præstholm	VJ			8	
Tim Enge	VJ	1	1	5	x
Vest Stadiil Fjord	VJ			6	
Vesterenge	VJ	2	2	9	x
Sneum Engsø	SVJ			2	
Margrethekog	SJ			1	x
Slivso	SJ			20	
Brabrand Sø	ØJ			38	x
Egå Engsø	ØJ			247	x
Knudsø	ØJ			3	
Mossø	ØJ	2	2	36	
Sem Sø	ØJ			6	
Skanderborg Lillesø	ØJ	0	3	6	
Skanderborg Sø	ØJ			27	
Årsløv Engsø	ØJ			4	
Arreskov Sø	F			5	
Føns Vang	F			27	
Nakkebølle					
Inddæmning	F			20	
Sundet - Fåborg	F			64	x
Gurre Sø	S			4	
Gødstrup Engsø	S	15	15	30	x
Nekselø	S			7	
Selsø	S			0	x
Utterslev Mose	S	1	1	3	x
Total		22	27	642	
Antal lokaliteter	31				12

Tabellen er udarbejdet efter de samme principper som i Fugledret 2007. ►

Dvs. at en lokalitet medtages i oversigten, når der er gentagne (mere end 2 obs) indrapporteringer i yngletiden (her sat til 15/5-15/7), eller der er indrapporteret ynglefugle og/eller unger.

Min. YP og max. YP angiver antal ynglepar indtastet i DOFbasen.

Unger angiver, om der foreligger observationer af dununger eller juv./1K-fugle i tiden 15/5-15/7. Max. YF angiver det maksimale antal fugle på lokaliteten i yngletiden, indtastet med adfærd ynglefugle (YF) i DOFbasen.

Mallekuk *Fumarus glacialis*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1997	2007	1991	
2008										
13.044	NA	(4305)	15.885	(24.013)	(28.054)	NA	71.532	65.213	40.846	-

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1975-76 og 1999-2003. Årstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Efter sidste års meget høje årstotal på 65.213 fugle igen et år på det jævne med omkring 13.000 fugle, hvilket er på niveau med 2005 og 2006. De fleste af årets fugle ses i maj og især juni med 80% af årstotalen, imens efterårets forekomst er på et uhørt lavt niveau. Månedsfordeling er januar 687, februar 290, marts 181, april 88, maj 1893, juni 8573, juli 428, august 249, september 135, oktober 339, november 30 og december 151. Sædvanligvis ses hovedparten af årets Mallekuk langs Nordjyllands kystlinie, og i særdeleshed ved Skagen. Der registreres usædvanligt mange fugle i januar, hvor største antal ses 20/1 250 R ved Grenen (NJ), heraf er de 80 fugle af den mørke mellemfase samt 27/1 161 V Lild Strand (NJ), hvoraf 8 fugle er noteret som mellemfase-fugle. Der ses også enkelte fugle ved Østjyllands og Nordsjællands kystlinier, samt i Øresund. Fra februar kun en enkelt større forekomst med 2/2 109 V Lild Strand, heraf 12 mellemfase-fugle. I marts og april registreres generelt få Mallekuk med 7/3 51 NV Grenen samt 8/4 75 R Skagerrak ud for Skagen, registreret under flytælling, som de største forekomster. Først i maj noteres et større antal rastende og trækende fugle ved Grenen med 9/5 423 R, 17/5 617 NV

og 23/5 278 NV + 100 R. Årets forekomst kulminerer først 8-13/6 med i alt 5383 fugle ved Grenen, hvor de største dage bliver 8/6 732 NV, 9/6 764 NV, 11/6 1502 NV, 12/6 1771 NV og 13/6 413 NV. Også ultimo juni / primo juli registreres fortsat pænt med Mallekuk med 21-22/6 i alt 1625 NV ved Grenen, 27/6 400 R Tanisbugten (NJ) og 1/7 400 R Grenen. Fra Bulbjerg er der kun meget få observationer i år og ingen ynglende fugle. De første fugle noteres meget sent med 23/4 2 R, og på intet tidspunkt ses mere end 3 fugle. For nærmere omtale af forekomst på Bulbjerg henvises til DATSY-rapporten.

Fravær af vedvarende hårde vinde/hård kuling fra vest betyder, at efterårets forekomst er på et meget lavt niveau, med kun 3 observationer >100 fugle med 28/9 112 NV Grenen, 28/10 116 NV Lild Strand (NJ) og 23/12 122 NV Grenen (NJ). Fra de traditionelt gode lokaliteter i Nordvestjylland (Lild Strand, Roshage, Ørhage) noteres i alt kun omkring 170 fugle i 2 halvår, imens der i indre farvande ses blot 22 fugle, flest 20/11 6 V Børstrup Hage (S).

(Jørgen Staarup Christensen)

Sodfarvet Skråpe *Puffinus griseus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1984	2002	2007	
2008										
120	17	(75)	170	168	181	168	446	403	384	(5534)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972 og 1975-76. Samlet årstotal er rettet i forhold til Fugleåret 2006.

En årstotal på 120 fugle er pænt set i lyset af fraværet af dage med hård kuling fra vest. Og årets forekomst fordeler sig – bortset fra et par yderforekomster (januar, juli, november, december) – jævnt over august, september og oktober.

Året indledes ligesom sidste år med en sjælden vinterforekomst med 3/1 1 S Gallohaven (ØJ), hvilket bliver eneste observation fra 1. halvår. Første fugl fra efteråret ses allerede 18/7 1 R Grenen (NJ), imens de næste registreres 3/8 1 S og 4/8 4 S, begge Blåvands Huk (SVJ). Første større dag bliver 27/8 20 S Blåvands Huk og igen ultimo september med 28/9 7 V Lild Strand (NJ) og samme dag 7 V Børstrup Hage (S) og 6 V Korshage (S) (formentlig gengangere). I oktober registreres Sodfarvet Skråpe lidt spredt i løbet af måneden fra Grenen (NJ) i nord, langs vestkysten og i indre farvande, og der er kun to større dage med 4/10 5 S Ørhage (NJ) og 19/10 5 V Børstrup Hage (S). I november og december kun 4 observationer af 3 fugle, alle fra indre farvande med 16/11 1 V Kikhavn (S) og 1 V Børstrup Hage, 20/11 1 V Børstrup Hage og 22/12 1 N Fornæs (ØJ).

Sodfarvet Skråpe, Blåvand, 20. august 2008. Foto: Mikkel Holck

Regionalt har Blåvands Huk et udemærket år med 45 fugle mod 59 fugle i 2007, imens nordjyderne efter sidste års flotte tal på 154 fugle nøjes med 34 fugle, flest ved Grenen med 11 fugle og Ørhage med 10 fugle.

Børstrup Hage (S), som efterhånden er den mest velbesøgte Nordsjællandske havfugle-lokalitet, har i alt 16 fugle.

(Jørgen Staarup Christensen)

Regional fordeling af Sodfarvet Skråpe 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	34	12	48	2	0	0	0	21	3	0	120

Almindelig Skråpe *Puffinus puffinus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1989	1998	1990	
39	NA	6	40	48	52	51	99	94	81	1400

Kommentar: I forhold til Fugleåret 2006 er de tre største år ændret, således er 2006 oplyst som 3. største år (74 fugle), men er dog kun 4. største år sammen med 2004 med 71-74 fugle.

Et meget jævnt år med kun 39 fugle, som er væsentligt under de seneste 10-års gennemsnit. Årets observationer fordeler sig fra juni til november fordelt med juni 2, juli 11, august 8, september 5, oktober 12 og november 1. De eneste fugle fra juni er begge fra indre farvande med 21/6 1 VNV Korshage (S) og 24/6 1 ØNØ Rågeleje Strand (S). Første større dag bliver 16/7 6 S Blåvands Huk (SVJ) samt 1 S Lyngvig (VJ), 1 S Søndervig (VJ) og 1 S Husby Klit (VJ) og igen 21/7 2 S Blåvands Huk. Vi skal hen til primo oktober, før der igen ses større antal med 4/10 2 S Ørhage (NJ) og 1 S Nørre

Lyngvig (VJ), samt 5/10 1 N Vejers Strand (VJ), 1 S Sønderho Strand (SVJ), 1 N Nørre Lyngvig (VJ) og 1 fou. Børmose Strand (VJ). Det kan muligvis i flere tilfælde gælde samme fugl, men talt som forskellige eksemplarer i årstotalen. Eneste øvrige dag > 1 ex. bliver 15/10 2 N Agger Tange (NJ) og 1 N Blåvands Huk. Årets sidste observation er 16/11 1 V Børstrup Hage (S), som er eneste observation fra november. Lokalteterne med flest fugle i 2008 er Blåvands Huk med 15 fugle, Nørre Lyngvig/Lyngvig med 6 fugle og Ørhage 4 fugle.

(Jørgen Staarup Christensen)

Regional fordeling af Almindelig Skråpe 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	10	10	16	0	0	0	0	3	0	0	39

Lille Stormsvalde *Hydrobates pelagicus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1990	1988	1985	
5	NA	(10)	13	11	5	5	50	36	32	(357)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972 og 1975-76.

Med 4-5 fugle bliver 2008 et meget normalt år for denne sjældne stormsvalde. Alle observationer nævnes: 18/7 1 fundet frisk død Sønderstrand, Rømhø (SJ), 5/10 1 fou. Børmose Strand (VJ) og senere samme dag 1 S

Blåvands Huk (SVJ), muligvis samme fugl og samme dag 1 N Nørre Lyngvig (VJ). Sidste fugl bliver 22/10 1 S ved Harboøre Tange (VJ).

(Jørgen Staarup Christensen)

Stor Stormsvalde *Oceandromoa leucorhoa*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2004	1997	1988	
41	NA	(16)	99	115	146	133	902	624	313	(3557)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972 og 1975-76.

Med en årstotal på 41 fugle bliver 2008 et rimeligt normalt år og lidt større end 2007, hvor kun 31 fugle blev registreret. Vi skal helt hen til 4/10, før den første Store Stormsvalde ses 1 V Lild Strand (NJ). Dagen efter (5/10) bliver årets store dag med i alt 30 fugle (75 % af årets samlede forekomst), hvor flest fugle ses 8 S Blåvands

Huk (SVJ), 5 S Nørre Lyngvig (VJ), 5 S Vejers Strand (VJ) og 4 S + 1 fou. Børmose Strand (VJ) og der ses også 1-3 S ved Bjerregård Strand (VJ), Husby Klit (VJ), Hvide Sande (VJ) og Sønderho Strand (VJ). Der er sandsynligvis gengangere mellem de enkelte lokaliteter langs vestkysten denne dag, men alle er her talt

med i årstotalen. Ultimo oktober ses igen lidt stormsvaer med 21/10 2 S og 25/10 3 S ved Ørhage (NJ) og 27/10 4 S og 28/10 1 S ved Blåvands Huk. Eneste fugl fra november er en lidt usædvanlig observation fra

indre farvande 6/11 1 R Feddet (S). Igen ses flest fugle ved Blåvands Huk med i alt 13 fugle.

(Jørgen Staarup Christensen)

Regional fordeling af Stor Stormsvaler 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	6	12	22	0	0	0	0	1	0	0	41

Sule *Morus bassanus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2006	2008	2007	
2008	NA	(3144)	9757	(16.678)	(33.902)	NA	39.044	34.057	32.087	-

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1976, samt 1999-2004. Årstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Forekomsten i danske farvande i 2008 holder det høje niveau fra de sidste 4 år med den næsthøjeste årstotal hidtil med 34.057 fugle. Der er registreret Suler i alle årets måneder. I år ses hovedparten af fuglene i september og oktober med knap 60 % af årets total.

Modsat januar 2007, hvor der blev set omkring 1000 fugle, registreres kun forholdsvis få fugle i januar i år. Flest fugle ses i indre farvande, især ved Nordsjællandskysten, max. 19/1 21 V Kikhavn (S) og 27/1 32 N Kronborg (S) og i februar 2/2 39 V Børstrup Hage (S), 25/2 56 S Nordmandshage (NJ) og 28/2 42 V Børstrup Hage.

Første større tiltræk til danske farvande sker i løbet af marts, hvor 10/3 283 S Nordmandshage dog bliver eneste større forekomst. Typisk ses 30 til 90 fugle R/T, især ved Grenen (NJ), langs Østjyllands og Nordsjællands kystlinie, imens der ikke er større observationer fra vestkysten. Allerede i løbet af april har de fleste fugle igen forladt danske farvande, og der ses kun forholdsvis få fugle i maj.

I løbet af juni stiger antallet igen, hvor største forekomst er 11/6 107 N + 22 S Lyngvig (VJ), men først i juli registreres et større antal rastende flokke især ved Blåvands Huk (SVJ) og Grenen (NJ). De største juli-forekomster er 8/7 363 Ø + 9/7 280 R begge fra Grenen

(NJ), 13/7 188 S Ørhage (NJ), 15/7 331 S, 16/7 241 T Blåvands Huk og 16/7 273 S Søndervig (VJ). I løbet af august stiger antallet af fugle, men eneste større observation er 5/8 318 N Bjerghuse (VJ). Primo september tælles især mange rastende Suler ved Blåvands Huk med 250-300 fugle, og årets forekomst kulminerer ultimo september – medio oktober med flere store flokke, især 27/9 400 Husby Klit (VJ), 28/9 525 NV Grenen + 602 N Husby Klit, 2/10 518 R Grenen, 4/10 680 R Grenen + 600 S Ørhage (NJ) og fra medio oktober 14/10 495 NV Grenen og 19/10 348 havet ud for Agger Tange (NJ). Også medio oktober flere pæne dage i indre farvande med 16/10 183 V Kikhavn, 17/10 204 NV Korshage (S) og 19/10 145 VNV Børstrup Hage og fra Fornæs (ØJ) 17/10 103 T og 18/10 124 T og længere mod nord 16/10 163 N Nordmandshage (NJ).

Herefter falder antallet af fugle kraftigt og eneste større forekomster noteres 28/10 150 T Hanstholm (NJ), og i løbet af november ses flest fugle i indre farvande, især langs Nordsjællands kystlinie med 16/11 135 V + 21/11 130 V begge Børstrup Hage (S). I december ses hovedparten af alle fugle (> 80%) igen ved Grenen, hvor de største antal tælles 21/12 103 primært NV og 25/12 54 NV.

(Jørgen Staarup Christensen)

Månedsfordeling af Sule 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Januar	94	4	0	5	2	0	0	132	0	0	237
Februar	306	26	5	33	1	0	1	214	0	0	586
Marts	1854	160	19	311	0	0	26	460	0	0	2830
April	627	160	105	93	0	0	2	45	0	0	1032
Maj	159	28	99	7	0	0	0	0	0	0	293
Juni	197	341	25	2	0	0	0	43	0	0	608
Juli	1180	644	1058	12	0	0	0	0	0	0	2894
August	1923	1136	897	35	7	54	6	27	0	0	4085
September	3992	2546	1764	95	0	22	3	8	0	0	8430
Oktober	6723	644	784	842	8	0	0	1551	0	0	10552
November	785	15	28	215	1	0	6	788	1	0	1839
December	574	0	0	9	0	0	0	86	2	0	671
Total	18414	5704	4784	1659	19	76	44	3354	3	0	34057

Rørdrum *Botaurus stellaris*

Årets sum er formentlig tæt på ny rekord, omend opgørelsesmetoden (sum af lokmax.) formentlig giver lidt gengangere i tallene. Den forholdsvis milde vinter er nok skyld i, at paukende Rørdrum høres allerede 27/1 ved Tømmerby Fjord (NJ), 28/1 ved Selbjerg Vejle og Tømmerby Fjord samt 3/2 ved Hostrup Sø (SJ). Allerede 9-10/2 er der godt gang i drummerne, disse dage registreres der samlet 51 paukende fugle i Vejlerne (NJ).

Det er fortsat Vejlerne, der er Danmarks vigtigste yngleområder for Rørdrum. Årets ynglebestand bliver opgjort til 170. Dette er lidt flere end i 2007 (144) og

2006 (138) og på højde med antallet i 2005 (162) (Kjeldsen & Nielsen 2008, Nielsen 2006a, 2006b). Som tidligere er det de største rørskovsområder, som huser de fleste fugle: Bygholm Nord 46 paukende rørdrummer, Selbjerg Vejle 52 og Tømmerby Fjord 30.

Udenfor Vejlerne er de største antal paukende fugle 22/5 11 Vestamager (S), 10/4 7 Felsted Kog (VJ) samt 25/4 7 Stadil Fjord (VJ). Flere af de gode lokaliteter i Vest-, og Sydjylland samt på Lolland er dog mangelfuldt dækket i år.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Rørdrum 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	193	74	27	23	8	41	35	133	26	3	564

Normalt bringer Fugleåret kun årsaktuelle billeder og af fugle fotograferet i Danmark. Med dette billede gøres en lille undtagelse, da kvaliteten taler for sig selv. Rørdrum, Vadehavet, 5 km syd for Danmarks grænse, 25. juli 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Silkehejre *Egretta garzetta*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2002	2005	2006	
2008	5	2	2	7	26	24	42	36	31	3326

Med 19-27 individer er 2008 typisk for Silkehejrens forekomst i det nye årtusind, hvor rundt 20 fugle er normalen mod 5-10 i 1990'erne. Forekomsten er i 2008 centreret omkring perioden maj til august og er spredt godt ud over Danmark med fund på 34 lokaliteter fordelt over hele landet, Østjylland og Bornholm undtaget. I Nordvestjylland gøres observationer i samtlige årets måneder, og det virker sandsynligt, at en og samme fugl kan have opholdt sig året rundt – samt efterår/vinter 2007 – omkring Agerø i Limfjorden, Agger Tange og Vejlerne.

Regional fordeling af Silkehejre 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	7-9	4	5	0	3	1	3-4	5	1	0	19-27

Udover observationer af den stationære fugl i årets første og sidste måneder ses de tidligste Silkehejrer 26/4 1 Mandø (SVJ), 2/5 1 Værnengene (VJ) og 1 Bygholm Vejle (NJ) og de seneste 11/10 1 Mandø (SVJ), 13/10 1 Nyeng (SVJ) og 26/10 1 Sønderho (SVJ). To steder i landet ses flere end to fugle sammen: 26/6 5 Agger Tange (NJ), 28-29/6 3-4 samme sted og 13-14/7 3 Klydesøen (S).

(Rasmus Bøgeskov Larsen)

Sølvhejre *Egretta alba*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2007	2006	2004	
2008	5	<1	3	4	26	25	69	35	31	307

2008 er et bemærkelsesværdigt år for Sølvhejren. Anslået 57-69 individer besøger 70 lokaliteter fordelt over hele landet og over alle årets måneder. Sølvhejren har ligesom lillebror Silkehejre ekspanderet mod nord i det nye årtusinde, men forekomsten har ligget mellem

maksimalt 17-35 fund per år. Og hvor Sølvhejren stadig i visse dele af landet – særlig det østlige Jylland og Bornholm – har været et sjældent syn, så ses der i ingen region i 2008 færre end tre individer og på Bornholm iagttages hele 5-6 fugle. Frem til 2008 var der kun note-

Sølvhejre, Vestamager, 10. april 2008. Foto: John Larsen

Regional fordeling af Sølvehjere 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	8-9	5	3	3-4	3	12	3	13-16	13-15	5-6	57-69

ret fire fund på klippeøen. Den store forekomst udmønter sig dog ikke i nogle yngleforsøg, og kun få Sølvehjere er stationære i længere tid. I Klydesøen (S), hvor der Sølvehjere i 2007 udviste yngleadfærd, opholder der sig kun et enkelt individ over tre dage i april. Det største influks sker i sidste halvdel af september og starten af oktober i den sydlige del af landet, hvor der gøres nogle store observationer: 26/9 5 Bøtø Nor (LFM), 2+15/10 8 Rømdæmningen (SJ) og 8/10 3 T Ertholmene (B). Flokken ved Rømdæmningen er den største registrering nogensinde i Danmark. Et stigende antal vinterfund af Sølvehjere er noteret i de seneste år, og i 2008 observeres hele 11 individer i

januar, februar og december – det er blot få år siden, at vinterfund nummer 10 gjordes i Danmark. Ved Hostrup Sø (SJ) og områderne omkring Arresø (S), hvor der gøres fund både i starten og slutningen af året, kan der være tale om det samme tilbagevendende individ, men ellers er muligheden for gengangere lille blandt de 11 fugle. Ser man bort fra vinterfundene gøres de første observationer 30/3 1 Ø Gilbjerg Hoved (S), 1/4 1 Snaremosø Sø (F) og 3/4 1 Holløse Dam (S), mens de sidste bogføres 13/11 1 Dons Sønderlø (SØJ), 15/11 1 Rejsby Forland (SJ) og 18/11 1 NNV Døllerup Sø (SØJ).

(Rasmus Bøgeskov Larsen)

Månedsfordeling af Silkehejre og Sølvehjere 2008. Der bliver set både Silkehejre og Sølvehjere i samtlige årets måneder. Mens der er flest af de små hvide hejrer over sommeren, topper de store i efteråret.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUNI	JULI	AUG	SEPT	OKT	NOV	DEC
Silkehejre	1	1	1	2	14	11	11	7	2	2	1	1
Sølvehjere	4	4	4	11	10	5	7	5	23	18	9	5

Sort Stork *Ciconia nigra*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1995	2000	1996	
36	NA	(16)	29	32	34	33	61	58	48	(1013)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972, 1975-76.

Årets forekomst kan sammenfattes til i alt 28-36 individer, og her er der ikke taget højde for, at enkelte af fuglene kan være set i flere regioner. Årets forekomst er dermed på niveau med de senere år.

Den første dukker op allerede 11/4 over Flagbakken (NJ), hvilket er meget tidligt, vi skal helt tilbage til 1993 for at finde en tilsvarende tidlig april observation. I løbet af foråret ses der ca. 11-14 fugle frem til 8/6, alle enkeltvis.

Der er tre sommerfund i tidsrummet 17/6-7/7, hvoraf observationen 7/7 4 S Spodsbjerg (F) skal nævnes. Der er ingen af fundene, der leder mistanken hen på ynglefugle.

Efterårets forekomst i tidsrummet 28/7 – 28/8 omfatter i alt 11-13 fugle. Her skal nævnes 31/7-2/8 2 1K TF Skagen (NJ) og 5/8-9/8 2 1K R forskellige steder på Langeland (F). Den sidste er 28/8 1 1K V Træskohage (SØJ).

(Peter Lange)

Sort Stork, Gjerrild, 27. april 2008. Foto: Kent Olsen

Regional fordeling af Sort Stork 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	6-8	2	1	3-5	3	2	8-10	1	2-3	0	28-36

Hvid Stork *Ciconia ciconia*

Årtotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årtotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1981	1984	1983	
2008	NA	(216)	(261)	(153)	214	206	454	362	316	(5981)
(1)	NA	40	17	6	1	1	-	-	-	

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. For antal fugle mangler årstotal fra 1970-77, 1988-89, samt 1997-98. For antal ynglepar mangler der nøjagtige tal fra 1970-71. Tre største yngleår efter 1970 er 1971: > 60 par, 1972: 51 par og 1973: 38 par.

Et storkeår klart over middel med en estimeret sum på omkring 346 storke. I 2007 var tallet 220 mod blot 110 i 2005. Storkesæsonen begynder i 2008 med en strejfstork, der 2/1 dukker op i Lille Slemminge på Lolland. En aflæsning af storkens ring viser dog, at der var tale om en Hvedstrup-ungfugl fra 2004. Ungfuglen er sammen med de ikke-trækkende forældre-fugle blevet hængende i Gundsølle-Hvedstrup området til efter jul. Nogle dage senere når den til nordsiden af Flensborg Fjord, hvor den sidst bliver set 29/1. Storkens videre skæbne kan man læse om i Storkegruppens afsnit. En stork, der 28-29/2 blev set ved Martofte og Scheelenborg på Fyn, er også med sikkerhed en stork, der ikke kommer fra overvintringskvarteret mod syd. Vi skal frem til 8/3, før de første trækkende storke når til Danmark. Der var tale om et storkepar, der dukker op i Bastrup ved Vamdrup i Sydjylland. Frem til midten af april er det dog kun ganske få storke, der besøger landet. Herefter kommer det sædvanlige forårsrykind, der først klinger af midt i juni. På trods af det store rykind af storke frem til juni, bosætter ingen storke af vild oprindelse sig i Danmark. 2008

bliver året hvor, Hvid Stork af vild oprindelse kan erklæres uddød som dansk ynglefugl. De største storke-flokke er her angivet med sted og dato: 12 stk. skånske storke bliver set ved Skælskør, Vordingborg og Gedser Odde fra 31/8-7/9, før en del af dem trak over Østersøen; 11 storke bliver set ved Kelds Nord på Langeland d. 8/6; 10 storke bliver set ved Voergård i Vendsyssel d. 13/5 (9 af disse set i Skagen d. 2/5); 10 storke slår sig ned på Mandø d. 4/6, og endelig bliver der 2-3/8 set 9 storke på Ulvshale og Bøtø Nor. Disse storke er ikke ringmærket og stammer derfor ikke fra Skåne, men formentlig fra Østtyskland. Et af de storkepar, der gæstede landet, giver anledning til nyt håb for storkens genkomst til Danmark. Fra 6/7 til 20/8 er der et stationært storkepar i området mellem Skjern-Borris-Sønder Felding (VJ). Storkene slår sig ikke ned på en af områdets storkereder, men det lange ophold i området ved Skjern Å viser, at området byder på nok føde. Hanstorken blev ringmærket som unge i Holsten for 2 år siden, og parret kan meget vel tænkes at vende tilbage i 2009 og forsøge at yngle i området. (Hans Skov)

Hvid Stork, Struer, 5. september 2008. Foto: Gerner Majlandt

Regional fordeling af Hvid Stork 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	56	19	31	61	25	58	45	88	53	8	444*

* Når tallet 444 reduceres til ca. 346 i teksten, så sker det efter en kritisk gennemgang af materialet, hvor indlysende gengangere er sorteret fra. Hertil trækkes yderligere 10% fra, da mange af enkeltobservationerne kan være de samme individer, der ses forskellige steder over tid.

Skestork *Platalea leucorodia*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år (efter 1970)			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2008	2007	2006	
2008	NA	(3)	8	18	214	206	355	341	143	(1654)
355	NA	0	0	>1	25	23	-	-	-	
63	NA	0	0	>1	25	23	-	-	-	

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. For antal fugle mangler årstotal fra 1972 og 1976. Der er desuden usikkerhed om Nordjyllands tal indgår i Rapportgruppensmateriale fra 1970-79. Første ynglefund efter 1970 er fra 1996.

Skestork, Ho Bugt, 30. august 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Skestorken sætter igen i år ny rekord, både hvad angår yngleforekomst, flokstørrelser og årstotal. Årets yngletotal når i år op på 62-63 par. Yngleforekomsten er grundigt beskrevet i DATSY-rapporten andetsteds i Fugleåret.

Den første Skestork er tidligt på færde 9/2 1 R Skjern Enge (VJ), og fra ultimo februar ses første større ankomst med 24/2 5 R og 28/2 13 R

Vesterenge//Skjern Enge (VJ). Skestorken registreres primært omkring ynglepladserne, men gæster stort set alle vådområder i Vest-danmark, fra Vadehavet til Limfjorden. Kun ganske få fugle er noteret i Østjylland (i

alt 6 fugle) ved hhv. Årslev Engsø og Egå Engsø, samt på Fyn (i alt 5 fugle) ved Husby Strand, Føns Vang og Ølundsgård Inddæmning. Der foreligger ingen observationer øst for Storebælt i år. De største flokke ses sædvanligvis fra ultimo juni til ultimo juli. Ved Limfjorden noteres bl.a. følgende: 3/7 117 R Ulvedybet (NJ) og 26/7 174 R Bygholm Vejle (NJ), ved Ringkøbing Fjord 28/6 73 R Vesterenge (VJ) og kulmination ved Ho Bugt (SVJ) ses lidt senere med 31/8 38 R. Årets sidste fugle bliver set 25/9 1 R Tipperne (VJ).

(Jørgen Staarup Christensen)

Stor Flamingo *Phoenicopterus ruber roseus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1985	1995	1996	
2008	NA	>1	2	2	1	1	7	5	4	53
0	NA	>1	2	2	1	1	7	5	4	

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1971-72, 1974-76, samt 1990.

Der foreligger ingen observationer af flamingoer af nogen art fra landet i 2008! Det er første gang siden 2001, at det sker.

(Peter Lange)

Sort Svane *Cygnus atratus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2003	2005	2008	
2008	NA	(2)	NA	NA	(40)	(41)	49	46	43	NA

Kommentar: Rapportgruppens materiale er særdeles mangelfuldt. Der er kun oplysninger fra 1977, samt 2003-2006.

Renset for gengangere er årstotalen på 43. Gennemsnittet for 2003-08 er på 40. Der er set Sort Svane i alle årets måneder, og der er observationer fra alle lokalområder, dog med flest forekomster i NJ, S og LFM. Der er ingen yngleføremster.

Langt de fleste observationer drejer sig om enlige fugle. Mere end en fugl ses 15-24/2 2 Ubjerg Kog (SJ), 21/8-8/9 op til 7 Hedestederne ved Lille Vildmose (NJ), 7/9 3 Hyllekrog (LFM) og måske de samme 3 8/10 Onsevig (LFM).

Der er tre trækobservationer, nemlig 26/4 1 NØ Skagen (NJ), 18/8 6 S Nordmandshage (NJ) og 25/11 1 SV Højerup Stevns (S). Det er formentlig bl.a. Nordmandshageflokken, der senere ses ved Hedestederne (NJ). De Sorte Svaner der ses i Danmark og Europa er alle undslupne fangenskabsfugle eller efterkommere af undslupne fugle. Arten hører naturligt hjemme i Australien.

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af Sort Svane 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	15	3	4	2	1	2	1	8	6	1	43

Pibesvane *Cygnus columbianus*

Årstotalen af rastende fugle er på 4951, hvor 1. halvår tegner sig for 2860, mens 2. halvår tegner sig for 2091. Det er en årssum og en fordeling på de to halvår, der minder meget om tallene for 2007, hvor årssummen dog var på 5157, altså lidt højere end i 2008. I de enkelte lokalområder er der efter bedste evne rensset for gengangere. Det anses dog for umuligt at luge for dobbeltregistreringer lokalområderne imellem, hvorfor årssummen for hele landet uden tvivl er større end det reelle antal. Årstotalen af trækkende fugle er på 1996, hvor 1. halvår

tegner sig for 1257, mens 2. halvår tegner sig for 739. Der er altså registreret en del flere trækkende fugle end i 2007, hvor årssummen var på 1139. Den procentvise fordeling af trækkende fugle på de to halvår er 63/37 eller stort set som i 2007 hvor de tilsvarende procenter var 61/39. Langt de fleste rastende fugle ses i Jylland, mens langt de fleste trækkende fugle ses på øerne. Ungfuglenes procentvise fordeling på de to halvår er 7,1/8,5. Beregningsgrundlaget er hhv. 3933 og 2574 aldersbestemmelser. I 2007 var ungfuglenes fordeling på

Pibesvane, Vest Stadil Fjord, 8. november 2008. Foto: John G. Dinesen

de to halvår 11,9 / 2,7 og beregningsgrundlaget udgjorde hhv. 5574 og 3585 aldersbestemmelser.

Store rasttal i første halvår er 30/1 198 Hestbæk Mose (VJ), 9-10/2 271 Nr. Farup Enge (SVJ), 25/2 380 Fiskbæk (SJ), 1/3 227 Arreskov Sø (F), 7/3 150 Skalså Enge ved Fårup (ØJ), 10/3 259 Nr. Kongerslev Kær (NJ), 16/3 278 Lund/Ålling Søvej (SVJ) og 27/3 138 Saksfjed Inddæmning (LFM). Største trækforekomst er 1/4 283 Bøtø Nor

(LFM). Endelig ses de allersidste 9/4 1 Holing Sø (VJ) og 2/5 1 Filsø (SVJ).

De første i 2. halvår er 9/10 3 V Korshage (S) og ligeledes 9/10 2 Høje Sande (VJ). De største rasttal er 31/10 210 Bygholm Vejle (NJ), 23/11 216 Lydum (VJ), 7/12 350 Højrup (SJ), 13/12 252 Vilslev (SVJ) og 30/12 372 Tipperne (VJ).

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling fordelt på halvår og opgjort for hhv. rastende og trækkende Pibesvane 2008.

Pibesvane rast			
Område	1. halvår	2. halvår	årssum
NJ	556	403	959
VJ	423	608	1031
SVJ	507	582	1089
ØJ	211	3	214
SØJ	56	12	68
SJ	507	582	1089
F	234	90	324
S	73	96	169
LFM	250	24	274
B	1	0	1
Sum	2860	2091	4951

Pibesvane træk			
Område	1. halvår	2. halvår	årssum
NJ	35	86	121
VJ	6	0	6
SVJ	0	56	56
ØJ	104	34	138
SØJ	74	3	77
SJ	24	67	91
F	0	75	75
S	240	274	514
LFM	683	96	779
B	91	48	139
Sum	1257	739	1996

Regional fordeling af aldersbestemte fugle og ungfugle opgjort på halvår af Pibesvane 2008.

Aldersfordeling 1. halvår			
Område	ad.	juv.	sum
NJ	1067	116	1183
VJ	794	38	832
SVJ	923	76	999
ØJ	316	33	349
SØJ	39	3	42
SJ	101	7	108
F	0	0	0
S	96	0	96
LFM	318	5	323
B	1	0	1
Sum	3655	278	3933

Aldersfordeling 2. halvår			
Område	ad.	juv.	sum
NJ	212	25	237
VJ	576	33	609
SVJ	495	59	554
ØJ	29	0	29
SØJ	29	0	29
SJ	675	78	753
F	62	7	69
S	229	15	244
LFM	47	3	50
B	0	0	0
Sum	2354	220	2574

Pibesvane, ungfugleprocent		
Område	1. halvår	2. halvår
NJ	9,8	10,5
VJ	4,6	5,4
SVJ	7,6	10,6
ØJ	9,5	0,0
SØJ	7,1	0,0
SJ	6,5	10,4
F		10,1
S	0,0	6,1
LFM	1,5	6,0
B	0,0	
Hele landet	7,1	8,5

Tajgasædgås *Anser fabalis fabalis*

Årstotal	Hyppighed					Sjædste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-07		1981	1985	1987	
2008	NA	(25.476)	(35.210)	(32.090)	(12.789)	NA	51.931	48.871	45.328	-
11.016	NA	(25.476)	(35.210)	(32.090)	(12.789)	NA	51.931	48.871	45.328	-

Kommentar: Tajgasædgåsen er kun inkluderet i Rapportgruppens Årsrapporter fra 1974, 1978-1987, samt 1991 og igen 2005-06. Ovenstående oversigt skal derfor kun anvendes med store forebehold. Samtidig er det usikkert, hvordan gengangere (rastende flokke) er behandlet fra år til år. Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Årstotalen udgør 11.016, hvoraf 1. halvår tegner sig for 7691, mens 2. halvår tegner sig for 3325. Antal og fordeling på de to halvår er næsten identisk med forholdene i 2007. Tallene omfatter racebestemte Tajgasædgæs samt ikke racebestemte Sædgæs, der sikkert kan henføres til Tajgasædgås. Der er i oversigtstabellen så vidt muligt rensset for gengangere.

De vigtigste og mest stabile rastområder findes indenfor landsdelene S, LFM og NJ. De største forekomster fra disse områder i 1. halvår er 1/1 310 Vestlolland (LFM), 2/1 450 Bøtø Nor (LFM), 4/1 440 Nørreådal (NJ), 6/1 530 Fuglsang (LFM), 18/1-23/1 650 Gjorslev Stevns (S), 3/2 1193 Tissø mm. (S), 5/2 1021 Lille Vildmose (NJ), 14/2 125 Bygholm Vejle (NJ), 15/2 450 Ros-

vang (NJ) og 16/2 1365 Gunderslevholm mm. (S). Udenfor kerneområderne er de største tal i 1. halvår 1/1 350 Dueodde (B), 30/1 78 Føns Vang (F) og 10/2 36 Rudbøl Kog og Sønderkog (SJ).

I efteråret ses de suverænt tidligste Tajgasædgæs sædvanen tro i Thy, nemlig 9/9 75 Rosvang (NJ). Største forekomster i kerneområderne i 2. halvår er 17/10 700 Rosvang (NJ), 12/12 165 Flintinge (LFM), 14/12 430 Kaldred ved Saltbæk Vig (S), 27/12 168 Thorup og Klim Fjordholme (NJ), 28/12 170 Gjorslev Stevns (S), 30/12 910 Lille Vildmose (NJ) samt 31/12 250 Sengeløse (S). Udenfor kerneområderne er de største tal i 2. halvår 3/10 89 Gadeby (B) og 21/11 55 Sødringholm (ØJ).

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af Tajgasædgås 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
1. halvår	2165	9	5	19	3	44	97	3243	1754	352	7691
2. halvår	1650	31	9	99	0	31	10	945	310	240	3325

Tundrasædgås *Anser fabalis rossicus*

Årstotal	Hyppighed					Sjædste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2007	2006	2005	
2008	2	<1	6	65	7614	6860	18.384	17.637	13.254	69.228
11.636	2	<1	6	65	7614	6860	18.384	17.637	13.254	69.228

Årstotalen, der så vidt muligt er rensset for gengangere, udgør 11.636, hvor 1. halvår tegner sig for 5553, mens 2. halvår tegner sig for 5102.

Til sammenligning udgjorde årstotalen i 2005 13.254 (5722 + 7532); i 2006 17.637 (6501 + 11.136) og i 2007 18.384 (9799 + 8585). Årstotalen i 2008 er altså den laveste i de seneste 4 år. Materialet domineres helt af observationer fra Lolland. De største tal i årene 2005-08 er generelt set i en relativt kort periode af vinteren (ultimo november-primo februar) med kulmination omkring nytår. Fuglene på Vestlolland fouragerer i vid udstrækning på roerester.

De største forekomster i 1. halvår er 6/1 4880 Vestlolland (LFM), 13/1 900 Hejringe (LFM) og 3/2 1400 Fugl-

sang (LFM). De største tal udenfor Lolland-Falster er 25/1 145 Gjorslev Stevns (S), 27/1 24 Kaldred ved Saltbæk Vig (S), 24/2 120 Busemarke Møn (LFM), 25/2 30 Udkæret (B) og endelig 20/2-2/3 op til 42 Nørre Aldum (SØJ).

De første i 2. halvår er 28/9 1 V Hyllekrog (LFM) og 27/10 250 S Nakskov Inderfjord (LFM). Første rigtig store tal er 23/11 2560 Vestlolland og maksimum bliver 14/12 4765 ligeledes Vestlolland. De største tal fra andre landsdele er 19/11 5 Vest Stadil Fjord (VJ), 25/11-5/12 5 Nørreådal (NJ), 5/12 7 Kaldred ved Saltbæk Vig og endelig 24-25/12 13 Sønderho (SVJ).

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af Tundrasædgås 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
1. halvår	16	15	3	0	45	0	44	190	5190	30	5533
2. halvår	9	7	13	6	3	0	0	38	5025	1	5102

Kortnæbbet Gås *Anser brahyrhynchus*

Hele bestanden, der yngler på Svalbard og som har vinterkvarterer i Danmark, Holland og Belgien, passerer under trækket langs den jyske vestkyst. Bestanden er siden midten af 1960-erne mere end 4-doblet og udgør nu over 60.000 individer. I samme takt har den spredt sig til flere rastelokaliteter, bl.a. i Limfjorden (Madsen 2008). Klimaændringerne gør, at vi må vente, at bestandsudviklingen fortsætter, bl.a. fordi yngleområderne på Svalbard udvides betragteligt (Madsen 2009). Hvad denne udvikling vil føre til i form af konkurrence om føde i vinterkvarteret med andre gåsearter - men måske især med landbruget, vil kun fremtiden vise. Der foreligger ca. 1650 indrapporteringer. Der sker allerede i årets første dage et større tiltræk sydfra og i perioden 1/1 - 15/1 tælles 6.100 trækkende mod nord, flest 1/1 med 3300 N, med 650 N Hjerting Strand (SVJ) som den største enkeltobservation. Foråret igennem øges flokstorrelsen af rastende gæs, hvoraf de største er (lok. max > 4000): 23/1 3525 R Østerild Fjord (NJ), 3/2 5565 R Thorup/Klim Fjordholme (NJ), 1/3 4000 R Tømmerby Fjord (NJ), 16/3 4745 til overnatning Bygholm Vejle (NJ), 19/3 3670 fou. Husby Klit (VJ), 21/3 7300 R Vest Stadil Fjord (VJ) og 8/4 7000 fou. Ulvedybet (NJ).

Afrejsen mod ynglepladserne, med mellemstation i Norge, sker medio april med 5400 trækkende i perioden 10/4-20/4, flest 13/4 685 N Klitmøller (NJ), 19/4 1630 N Fjandø (VJ) og 20/4 750 N Velling Mærsk (VJ).

Ind i maj ses dog stadig flokke på de faste rasteplasser i Vest og Nordjylland, således (lok. max > 100): 1/5 600 R Vest Stadil Fjord, 1/5 220 fou. Staun/Valsted Enge (NJ), 3/5 155 Felsted Kog (VJ) og 3/5 180 R Hovsør Røn (NJ). Der gøres spredte iagttagelser af enkeltfugle eller småflokke udenfor de traditionelle vinterkvarterer, hvoraf de største er (lok. max > 50): 1/1 75 R Bøtø Nor (LFM), 13/2 54 fou. Katholm Gods (ØJ) og 27/2 73 fou. Besser Made (ØJ). Efter midten af maj og i løbet af sommeren gøres enkelte iagttagelser af 1-2 fugle enkelte steder i landet.

Forløbere for efterårets træk ses 31/8 110 S Harboøre Tange (VJ), men først fra midten af september ses det sydgående træk. I perioden 13/9 - 1/10 ses i alt 14.100 trækkende fugle, flest 1250 S Fårup Klit (NJ) og 28/9 1410 V Vesløs Vejle (NJ). Herefter opbygges nogle store flokke, som opholder sig i Vestjylland efterår og vinter igennem. De største antal tælles ved Filso, hvor der igennem oktober måned ses mere end 10.000 fugle, flest 5/10 17.100 R Filso Søen (VJ). Øvrige største antal er (lok. max > 4000): 3/9 6050 R Vest Stadil Fjord, 31/10 10.000 R Klægbanken (VJ), 2/11 8000 fou. Lem (VJ), 2/11 4450 ØNØ Bork Havn (VJ) og 2/11 4200 Pallisbjerg Enge (VJ) og 27/12 min. 9000 R Vejlerne (NJ). Der foreligger kun ganske få iagttagelser af arten udenfor det vestlige og nordlige Jylland, og den største er 30/11 25 fou. Bøtø Nor.

(Hemming Ettrup)

Blisgås *Anser albifrons*

Efter i en længere årrække at havde ligget på et stabilt niveau (Madsen et al. 1999), har den del af bestanden som overvintrer i Vesteuropa siden årtusindeskiftet udviklet sig eksplosivt. Og målt på flokstorrelserne af de rastende fugle ser det ud til, at arten stadig er i fremgang. Som hos flere af de andre gæs, er dog vanskeligt at få et overblik over bestandsstørrelsen, da dens optræden i Danmark i høj grad styres af vejr- og vindforhold i træktiden og vinterperioden. Arten, der yngler i det nordlige Sibirien, kan opdeles i flere delbestande, som har relativt komplicerede trækmonstre, der omfatter flere mellemstationer i det centrale og sydlige Rusland under både forårs- og efterårstrækket (Madsen et al. 1999). Der foreligger knap 1800 indrapporteringer.

Det største antal rastende er (lok. max > 1000): 7/1 2100 Ubjerg Kog (SJ), 7/1 1700 Møgeltonder Kog (SJ), 22/1 1615 Maribo Sønderø (LFM), 11/2 2965 Bøtø Nor (LFM) og 16/3 1015 Jedsted Enge (SVJ). Arten forlader tidligt det danske vinterkvarter, og allerede de første dage af april er de fleste fugle forsvundet. Der opleves i

år ikke de store trækdage, så trækket formodes i år at være gået syd om landet. De største træktal er (lok. max > 100): 29/3 380 Ø Vibæk (SJ), 1/4 325 Ø Bøtø Nor og 5/4 800 T Søholt (LFM), som sammen med 5/4 350 R Ny Frederikskog (SJ) og 12/4 33 R Glombak (NJ), er forårets sidste større antal. Herefter ses enkelte mindre flokke som 30/4 60 fou. Sundet, Fåborg (F), 4/5 8 SV Vestamager (S), 11/5 22 NØ Tryggelev Nor (F) og 3/7 30 R Drejø Nørresø (F). Sommeren igennem ses desuden 1-2 fugle på flere forskellige lokaliteter. De første mindre flokke på efterårstræk ses fra slutningen af september, således tælles i perioden 15/9 - 8/10 155 trækkende, men først ind i oktober ses flokke på mere end 100 fugle: 9/10 159 V Dueodde (B). Eneste større trækdag er 6/11 1250 T Gulstav (F). Af større rastende flokke kan nævnes (lok. max > 1000): 13/10 1100 Ballum Sluse (SJ), 15/11 1230 Krønge (LFM), 15/11 3120 Bøtø Nor, 5/12 1780 Fiskebæk Sø (LFM), 14/12 1100 Gedeby (LFM) og 25/12 1300 Stenstrup, Præsto (S).

(Hemming Ettrup)

Blisgås, Søholt/Sønderse, Lolland, 26. marts 2008. Foto: Mogens Hansen

Grønlandsk Blisgås *Anser albifrons flavirostris*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2002	1995	1989	
0	2	2	3	7	5	5	22	16	14	159

Der er ingen observationer af denne underart i 2008, hvilket er første gang siden 1987.

(Henning Ettrup)

Dværrgås *Anser erythropus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2003	1999	2000	
16	41	<1	3	10	18	19	32	28	24	291

Arten ses næsten altid i flok med andre gæs, hvorfor de optrædende fugle ofte regnes for undslupne. Uanset ser forekomsten ud til at være stabil, om end antallet er meget lavt. De 16 observerede fugle ligger på niveau med sidste års antal (14 fugle). Bemærkes skal en større flok på Amager i efteråret. Alle fund nævnes. 5/2 2 R

Revlbuske (NJ), 2/4 1 R Sennels Plantage (NJ), 4/4 1 T Fornæs (ØJ), 19/4 1 R Vidåen nær Højer Sluse (SJ), 8/10-9/10 10 R Klydesøen, Vestamager (S) og 27/12 - 29/12 1 R Selbjerg Vejle (NJ).

(Henning Ettrup)

Indisk Gås *Anser indicus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	2008	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99		2000-08	2003	2006	
49	5	(1)	(9)	(15)	42	41	83	59	56	(438)

Kommentar: Rapportgruppens materiale er særdeles mangelfuldt, hvor arten kun lejlighedsvis har været inkluderet i Årsrapporten. Der er kun oplysninger fra 1971, 1974, 1986, 1989, 1990, 1992, 1999-2006.

Denne introducerede art fra Asien optræder oftest som enkeltindivid eller fåtalligt i større flokke af andre gæs. I forbindelse med den generelle ekspansion blandt gæssene, træffes arten efterhånden over det meste af landet. Der foreligger indrapporteringer af 48-49 indi-

vider. Observationer af mere end et individ nævnes: 24/2 2 ad R Vantore (LFM), 12/4 2 R Vest Stadil Fjord (VJ), 22/8 2 fou. Nors Sø (NJ) og 9/9 6 fou. Rosvang (NJ).

(Henning Ettrup)

Snegås *Anser caerulescens*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	2008	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99		2000-08	2000	2007	
26	1	(7)	(13)	(20)	26	26	46	30	29	(550)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1975-76, 1978-79, 1988-89 og 1996.

Arten optræder i flere former, der dog alle er forvildede fangenskabfugle. Med en årstotal på 25-26 fugle, er antallet på niveau med tidligere år. Som med de øvrige fåtalligt forekommende introducerede arter, optræder arten altid i flokke med andre gæs. Hyppigst forekommer den i Vest- og Nordvestjylland i flok med de mange gennemtrækkende gåseflokkede. Selv om arten hyppigst træffes i forårshalvåret, er den set i de fleste af

årets måneder med undtagelse af juli, september og november-december.

De første fugle ses 11/1 1 fou. Hartsø (SJ) og 12/1 2 fou. Vålse Inddæmningen (LFM). I perioden 30/1 – 12/4 ses 2 fugle på følgende lokaliteter: Vest Stadil Fjord, Indfjorden, Hovvig, Holmsland, Husby Klit og Bøvlingbjerg (alle VJ) – det formodes at det er de samme to fugle i alle tilfælde. Øvrige observationer fra

Snegås, Bøvlingbjerg, 25. februar 2008. Foto: John G. Dinesen

perioden er 9/2 1 R Kongeås-lusen (SJ), 16/2 1 Høje Sande (VJ), 19/3 2 2K + 1 ad. fou. Hejrede Sø (LFM), 30/3 2 R Siø (F), 9/5 1 fou. Årslev Engsø (ØJ) og 6/6 1 NØ Skjoldnæs Fyr (F).
Fra efteråret foreligger følgende observationer 5/8-8/8 3 R Vestlige Vejler (NJ) og sikkert samme fugle 27/8 3 R Aggersund (NJ). Hertil kommer 1/10 1 Bygholm Vejle

(NJ) samt 4-5/10 1 R Fiilsø Gods (SVJ).
Der foreligger enkelte observationer af "Blågæs" (Anser c. caerulescens), således 10/2 1 Ballum Enge (SJ), 15/3 1 Høje Sande (VJ), 13/4 1 TKongelunden (S) og 9/2 1 R Valdemar Slotsø (S).

(Henning Elstrup)

Canadagås *Anser canadensis* (yngleforekomst)

Der omtales kun yngleforekomster. Ifølge oplysninger fra Skov- og Naturstyrelsen formodes der at yngle 25-50 par i Danmark, der alle stammer fra undslupne parkfugle (Skov og Naturstyrelsen 2009a). På trods heraf og selv om der flere steder ses fugle, som tilsyneladende er udparrede, er der kun noteret ét enkelt ynglepar: 1 par med 3-4 juv Årsdalevang (B). Hertil oplysning om et muligt par ved Fredsmaj, Sønderborg (SJ),

hvor der 21/6 blev observeret 7 fugle, der i størrelse kunne ligne et par med 5 store unger.

De største sommerobservationer fra perioden juni-juli (lok. max. > 15 fugle): 14/6 30 R Arreskov Sø (F), 4/6 20 overflyvende Skelhøje Bakker (ØJ) og 13/6 16 Ø Ellekrattet, Skagen (NJ).

(Henning Elstrup)

Bramgås *Branta leucopsis* (yngleforekomst)

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2008	2007	2006	
1320	0	0	0	13	481	438	1320	903	675	-

Kommentar: Tabel omhandler kun antal ynglepar. Første ynglepar er registreret i 1992.

Yngleforekomsten behandles af DATSY for så vidt angår ynglefuglene.
Den overvintrende bestand er vokset meget de senere årtier, bl.a. som følge af det stadig mildere vinterklima. Som følge heraf spreder arten sig til stadig større om-

råder af landet. Denne spredning forudses i fremtiden at give konflikter med landbruget, på hvis marker den fouragerer (Madsen 2008).

(Henning Elstrup)

Mørkbuget Knortegås *Branta bernicla bernicla*

Den i Danmark overvintrende bestand er vokset støt siden jagtfredningen i 1972, så den nu i især i de sydvestlige egne ses i større antal end tidligere. Der optræder fugle fra flere forskellige -formentlig mindre - delbestande på vinterrast i Danmark, som opholder sig på adskilte lokaliteter som f.eks. Læsø (NJ), Voerså (NJ) og Stavns Fjord (ØJ). Hertil kommer rastende flokke i Vadehavet og det Sydfynske Øhav. Inden afrejsen i maj til ynglelokaliteterne i det nordlige Sibirien, samles en stor del af de fugle, som passerer Danmark, i Vadehavet. Et større antal træffes på Mandø og begynder at give konflikter med øens landbrug. Trækkets forløb gennem Danmark afhænger meget af vindforholdene ved afrejsen, og antallet af trækkende fugle varierer derfor meget fra år til år. Der foreligger mere end 2000 iagttagelser.

Foråret igennem kan ses rastende småflokke spredt i den sydlige og vestlige del af landet på op til 300-500 fugle. Først i maj øges flokkestørrelsen i forbindelse med forberedelsen til trækket mod ynglepladserne. Forårets største flokke er (lok. max > 800): 6/5 1000 Rømdæmningen (SJ), 6/5 930 Langelandsbroen (F), 9/5 895 Tipperne (VJ), 12/5 4220 Mandø (SVJ) og 29/5 1900 Bal-

lum Sluse (SJ). Forårstrækket forløber i sidste halvdel af maj og strækker sig helt ind i juni. De første flokke på træk mod ynglepladserne ses 11/5 80 Ø Lidsø (S) og 12/5 200 Ø Høkke Sø (S). I perioden 15/5 - 5/6 ses 40.000 trækkende, flest 18/5 2200 NØ Siø (F), 19/5 5415 T Avnø (S), 20/5 3887 Ø Hyllekrog (LFM), 30/5 2300 NØ Sneum Engsø (SJ), 31/5 3036 Ø Kongelundsstranden (S) og 31/5 3000 Ø Skårupøre Sund (F). Herefter småflokke frem til midten af juni, de sidste er 6/6 46 fou. Svendborgsund (F) og 14/6 14 Sneum (SJ). Derefter ses 1-6 fugle på flere lokaliteter sommeren igennem.

De første vender tilbage fra ynglepladserne i begyndelsen af september, og den første mindre flok ses 9/9 12 S Stevns (S) for allerede et par dage senere at blive efterfulgt af egentligt tiltræk, således 11/9 556 T og 12/9 1569 T. Der ses i perioden i alt 1/9- 15/10 23.450 trækkende. De største trækdage er 3/10 3857, flest 3500 Dovns Klint (S) og 12/10 4745, flest 2686 SV Dovns Klint. De største rastende flokke er (lok. max > 500): 18/10 800 Mandø Läningsvej (SVJ), 19/10 800 Koldby kyst (SJ) og 28/10 1280 Helm Odde Marsk, Røme (SJ). Om de mindre delbestande i Kattegat foreligger føl-

gende maksimale antal: 5/5 334 fou. Hjortholm, Stavns Fjord (ØJ) forår og 9/12 180 fou. Silleballe, Samsø (ØJ) fra efteråret; 13/5 450 Sønder Nyland, Læsø (NJ) fra foråret og 12/12 131 R Flaget, Læsø (NJ) fra efteråret.

Fra Voerså-området foreligger kun få oplysninger, flest 9/1 94 fou. Sørrå (NJ) fra foråret og 17/11 412 R Aså Enge (NJ) fra efteråret.

(Henning Ettrup)

Lysbuget Knortegås *Branta bernicla hrota*

Tidligere havde racen en meget begrænset udbredelse under vinteropholdet. Det er ikke længere tilfældet, for gennem de senere årtier har Lysbuget Knortegås udvidet sin udbredelse i Danmark (se Årsrapporten 2007 for detaljer), idet dog også kysten fra Hals til Voerså i Vendsyssel bør medtages. Foruden oprettelsen af flere reservater for vandfugle, er spredningen formentlig også foranlediget af forringet fødeudbud på de traditionelle vinterkvarterer. På grund af den øgede eutrofiering forårsaget af landbrugets udledning af næringsalte, har den for gæssene så vigtige ålegræs haft dårlige vækstbetingelser i fjordene og er efterhånden helt eller delvist forsvundet fra gæssenes traditionelle vinterkvarterer (Søgaard et al. 2009). Det betyder, at gæssene må finde andre ålegræsbede eller helt andre græsgange, f.eks. strandenge eller kornmarker. De forringede vilkår har på nuværende tidspunkt tilsyneladende ikke påvirket bestanden, da den i samme periode har været stabil på omkring 7000 fugle (Petersen et al. 2006), men hvordan udviklingen vil være på længere sigt er uklar.

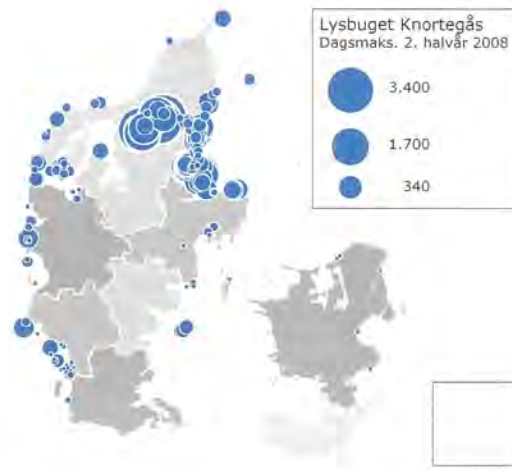
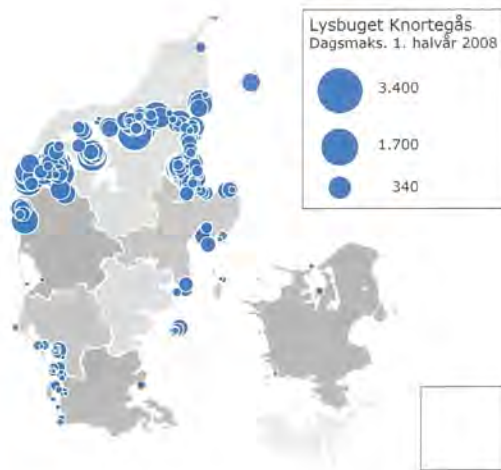
Da hele verdensbestanden i perioder opholder sig på relativt få lokaliteter i Danmark (eneste faste vinterkvarter udenfor Danmark er Lindisfarne i England,

hvor der ved midvinter visse år kan ses op til 3000 fugle (Madsen et al. 1999), er det rimeligt at betragte de største dagstotaler som et udtryk for bestandens samlede størrelse. Der er dog usikkerheder på disse opgørelser, da lokaliteter for optællingerne ikke alle oplyses præcist nok.

Der foreligger enkelte oplysninger om familieflokke fra efteråret, fordelt på 321 ad. og 57 1K fugle. Er disse tal udtryk for ungeproduktionen er den på 25%, hvilket er overordentlig fint. Der foreligger ca. 1250 indrapporteringer, fordelt med lidt flere fra foråret end efteråret. Fra tidligt på året og frem til udgangen af april ses racen spredt ud i hele dens overvintringsområde oftest i småflokke, men større ansamlinger forekommer i Mariager Fjord og Nibe Bredning. Periodens største flokke er (lok. max > 1000): 13/1 1088 Havnø Hage (NJ), 12/2 1500 fou. Staun/Valsted Enge (NJ), 20/3 1200 R Nibe/Halkær Bredning (NJ), 5/4 1073 R Lindholm, Sydthy (NJ) og 6/4 1100 R Kringsholmen, Mors (NJ). De største tal fra Fyn er 17/1 105 R Mågeørerne (F) og fra Vadehavet er 27/4 100 Sneum Forland (SJ). De største dagstotaler i perioden er (> 3000 fugle): 20/1 3815 fugle fordelt på 15 lokaliteter, 16/3 3141 fugle fordelt på 11 lokaliteter og 12/4 3946 fugle talt på 17 lokaliteter.

Lysbuget og Mørkbuget Knortegås, Feggeklit, Mors, 15. maj 2008. Foto: Helge Sørensen

I maj samles stadig flere fugle i den vestlige del af Limfjorden, og lige inden afrejsen til ynglekvartererne på Svalbard og i Nordøstgrønland kan næsten hele bestanden ses her. Flest ses 3/5 hvor mindst 5400 fugle tælles på ca. 20 forskellige lokaliteter i den vestlige del af Limfjorden og omkring Nissum Fjord, flest 1200 overflyvende Ager Vejle (NJ) og 900 R Lindholm, Sydthy (NJ). Afrejsen sker i slutningen af maj, og de sidste drager af den 24. maj, hvor der tælles i alt 2450 fugle, flest 2000 R Agerø (NJ) og 200 NNV Guderup Kær (NJ), mens der dagen efter blot er noteret 149 fugle. De sidste nordgående ses 8/6 7 N Kyndby Vig (S). Sommeren igen (juni-juli) ses enkelte fugle, således 1/6 1 R Egense (NJ), 14/6 1 R Lindholm Vejle (NJ), 17/6 2 R Nordmandshage (NJ) samt 30/7-3/8 1 R Årslev Engsø (ØJ). De første fugle på efterårstræk ankommer de sidste dage af august, således 29/8 3 R Blåvands Huk (SVJ) og 13 R Stensnæs (NJ) samt 31/8 86 R Agger Tange (NJ). Det egentlige tiltræk ses i perioden 31/8-15/9, hvor i alt 1737 noteres trækkende, flest 3/9 410 S Blåvand (SVJ) og 179 S Bækbygård Strand (VJ). Det ser således ud til

at Vadehavet er rastested for forløberne. Tidligere samledes fuglene i Mariager/Randers Fjord området umiddelbart efter ankomsten til vinterkvarteret fra Svalbard og NØ Grønland, og når ålegræsset var ædt her, spredtes fuglene til andre lokaliteter. Nu indgår også Limfjorden som efterårsrast, hvor der allerede i september og oktober ses store antal. Således 25/9 2200 R Nørholm Enge (NJ) og 3/10 3600 Egholm (NJ). Periodens største antal er (lok. max > 2500): 3/10 3400 Egholm, 23/12 2000 Staun/Valsted Enge og 25/9 2600 Nørholm Enge (alle NJ). De højeste antal fra Fyn er 28/12 82 Fogense Ø (F) og Vadehavet er 24/10 93 FU Næs Søjord (SJ). Det ser ud til at hele verdensbestanden opholder sig i Nord- og Østjylland i dagene 3/10-5/10, hvor der registreres ikke mindre end 7140 fugle fordelt på 33 lokaliteter. Hertil kommer mindre antal på Mågeøerne (9/10 7 R) og Fanø (9/10 55 R Keldsand & Trinden (SVJ). Selvom gengangere er forsøgt fraserteret, er antallet dog usikkert, da fuglene konstant flytter rundt.

(Henning Ettrup)

Sortbuget Knortegås *Branta bernicla nigricans*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2006	2004	2007	
2008	0	0	<1	<1	8	8	15	11	11	84

Der foreligger 56 observationer, alle af enkeltindivider, fra den østlige og sydlige del af landet samt Samsø. Det drejer sig om ganske få fugle, formentlig blot 3-4 fugle. Fra foråret foreligger 40 observationer. Foruden 15 observationer fra Samsø (ØJ), er racen set på følgende lokaliteter i den sydlige del af landet: Rømodæmningen (SJ), Ristinge Hale (S), Sydøstfynske Øhav (F), Juvre Forland, Rømø (SJ), Omø Mose (S), Mandø/Mandø Forland (SJ), Svinø Vig (S) og Margrethe Kog (SJ). Periodens sidste observationer er 7/5 1 R Ristingehalvøen (S), 8/5 1 f. Mandø (SJ) og 19/5 1 R Avnø/Svinø Vig (S).

Efterårets første ses 9/10 1 Hjortholm, Samsø (ØJ) og 15/10 1 Langør (ØJ). Derefter foreligger 14 observationer, hvoraf de 7 er fra Samsø af samme fugl i perioden frem til 16/12. Øvrige observationer er fra det vestlige Sønderjylland og formentlig også af samme fugl: 28/10 1 Helm Odde Marsk, Rømø (SJ), 18/11 1 Tjæreborg Forland (SVJ), 19/11 1 Sneum Sluse (SJ), 24/12 - 30/12 1 Råhede Vade (SVJ).

(Henning Ettrup)

Rødhalsed Gås *Branta ruficollis*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2001	2007	2004+06	
2008	10	<1	>1	3	10	9	18	12	9	135

Rødhalsed Gås, Ballum Enge, 2. april 2008. Foto: Klaus Malling Olsen

Arten har gennem de sidste 20 år optrådt årligt om end fåtalligt. Den ses oftest i de sydvestlige og østlige egne af landet. Der foreligger i år observationer af højst 7-8 individer fordelt på 8 lokaliteter.

10/2-30/3 1 2K R Torup Made (SJ), 23/3 og 19/4 1 ad. R Ny Frederikskog (SJ), 2/4 1 ad. Ballum Enge (SJ) og 25/4 1 Ø Kongelunden (S).

Fra 2. halvår foreligger følgende observationer: 18/10 1 SV Mandehoved (S), 24/10 1 Dejbjerg Plantage (VJ), 25-30/10 1 R Koster (S) samt 31/10 1 Lille Damme (S) – sikkert fuglen fra Koster.

(Henning Ettrup)

Nilgås *Alopochen aegyptiacus*

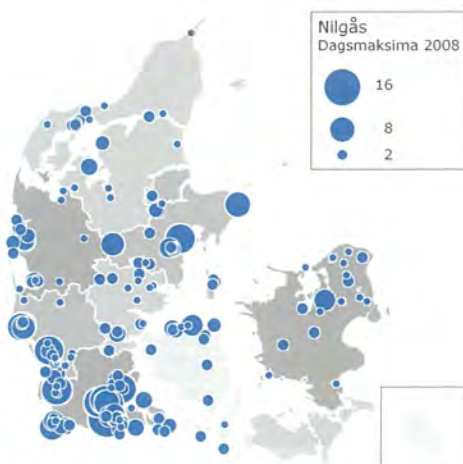
Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2007	2006	2008	
2008	1	0	0	(8)	185	167	400	354	320	(1694)
14	0	0	0	0	4	4	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Første gang arten omtales i Årsrapporten er 1996, men der er muligvis fund før 1996. Første ynglefund fra 2000. Flest par er registreret 2006: 6 par, 2003: 5 par og 2004: 4 par.

På trods af opfordringer til bekæmpelse (Skov og Naturstyrelsen 2009b), ser arten ud til at stortrives. Den træffes nu spredt over det meste af landet og er noteret fra ca. 170 lokaliteter, dog endnu ikke på Bornholm. Den ses i alle årets måneder hvor den i lange perioder opholder sig på ynglelokaliteten eller potentielle ynglelokaliteter. Der ses oftest 1-3 fugle pr. observation, og kun sjældent ses mere end 10 fugle – formentlig ofte familieflokke. De største observationer er: 15/2 16 R Uge (SJ), 18/9 11 R

Nilgås, Egå Engso, 6. maj 2008. Foto: Susanne Jepsen

Hellevad (SJ), 11/6 11 R Astrup Engso (SJ). 10/8 10 R Sneum Engso (SJ) og 11/9 10 R Nørre Hostrup, Rødekro (SJ) samt en træbobservation 15/2 10 NØ Slivso (SJ).

Der er indsendt oplysninger om 13-14 sikre ynglepar, men hertil kommer en række oplysninger, som tyder på mulige ynglepar. Der er konstateret ungeflokke på op til 9 pulli, flest i Egå Engso (ØJ), et kuld der dog bliver reduceret til blot 1 juv. Fyn fik i år det første sikre ynglepar, idet der er fundet en rede med 6 æg på Mågeøerne (F).

(Henning Ettrup)

Rustand *Tardorna ferruginea*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2007	2006	2005	
10	19	(5)	14	(28)	25	24	100	35	30	(650)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972, 1975-76, samt 1991. Årstotal fra invasionen i 1994 er kun opsummeret til ca. 100 fugle.

Næsten alle årets fund er fra Vadehavet samt Limfjordsegnene. En flok på op til 6 fugle holder til omkring grænsen ved Margrethe Kog (SJ) i januar-pri. marts. Desuden skal nævnes 28/6-19/7 4 Agger Tange (VJ), og måske er det disse 4, der ses 13/7 Bygholm Vejle (NJ) – de ses ikke på Agger Tange denne

dag samt 25/7 4 S Blåvands Huk (SV)), som kan være samme fugle trækkende mod syd. En fugl, der opholder sig i Ølundgårds Inddæmning (F) i tidsrummet 28/6-22/7, er bestemt til den nærtbeslægtede art Syd-afrikansk Gravand (*Tadorna cana*).

(Peter Lange)

Mandarinand *Aix galariculata*

Årets total er på ca. 28 fugle, heraf en flok på 12 fugle i Odense ved Fruens Bøge (F) i februar. Der er ingen meddelelser om yngleaktivitet.

De Mandarinænder, der ses i Danmark og Europa, er

alle undslupne fra fangenskab eller efterkommere af undslupne fugle. Arten er naturligt hjemmehørende i Asien.

(Peter Lange)

Pibeand *Anas penelope* (yngleforekomst)

Arten er truffet enkeltvis (ventehanner?) eller i par i yngletiden på en række egnede ynglelokaliteter spredt over hele landet, men der foreligger ingen sikre yngle-

fund af Pibeand i 2008. Arten træffes almindeligt som oversomrende.

(Peter Lange)

Knarand *Anas strepera* (yngleforekomst)

De aktuelle data om ynglende Knarand er meget mangelfulde. Der er indtastet ca. 110 par på DOFbasen fra 45 lokaliteter, hertil kommer en del fund af fugle i yngletiden, hvor der ikke foreligger oplysninger om par-antal. Arten formodes at have sit tyngdepunkt i landets sydøstlige egne, men det største antal er fra Agger Tange

(NJ) hvor der er optalt 13-15 par. Desuden kan nævnes 8 par Borreby Mose (S) samt 5-10 par Rågø (LFM). De største optællinger af rastende fugle er 4/10 846 Maribo Sønderø (LFM) og 8/9 425 Klydesøreservatet (S).

(Peter Lange)

Knarand, Hellebæk, 30. april 2008. Foto: Axel Mortensen

Amerikansk Krikand *Anas carolinensis*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år 1999, 2001, 2002, 2004	Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08			
2008	0	0	<1	2	7	7	Alle år max. 9 fugle	86

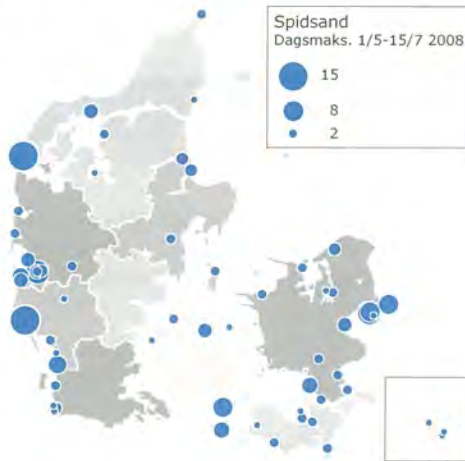
Kommentar: Første fund er fra 1981. Årstotal i 2006 ændret fra 6 til 5 fugle. Desuden er tre største år ændret i forhold til Fugleåret 2006.

Med kun 2 fugle er der tale om en forekomst noget under gennemsnittet for det seneste tiår. Alle nævnes: 31/3, 2/4, 7/4 og 14/4 1 ad. han R Værnengene (VJ) – regnes som den samme fugl, 5/4 1 han R Vest Stadil

Fjord (VJ) – kan være fuglen fra Værnengene, samt til sidst et af de sjældne sommerfund: 7/6 1 han i overgangsdragt R Sneum Digesø (SVJ).

(Peter Lange)

Spidsand *Anas acuta* (yngleforekomst)

Oplysninger om ynglende Spidsand er lige som sidste år meget sparsomme. Der er angivet 5 ynglepar Agger Tange (NJ), 2 ynglefugle Ulvedybet (NJ) samt 3 mulige par Monnet, Tåsinge (F). Fra yderligere mindst 21 lokaliteter, som formodes at være egnede som ynglelokaliteter, er der observationer fra perioden med. april til ult. juli med angivelse af "par" i DOFbasen, men i ingen tilfælde foreligger der oplysninger om, hvorvidt der er indici for, at ænderne har ynglet på den pågældende lokalitet. Som det fremgår af kortet over artens forekomst i yngletiden, er den mulig ynglefugl over det meste af landet. Ynglebestanden blev af Grell (1998) vurderet til at være på 150-175 par midt i 1990'erne. De største forekomster i yngletiden (maj-med. juli) er: 5/7 15 R Agger Tange, 1/6 15 R Ho Bugt (SVJ) og 12/7 10 Klydesøen (S).

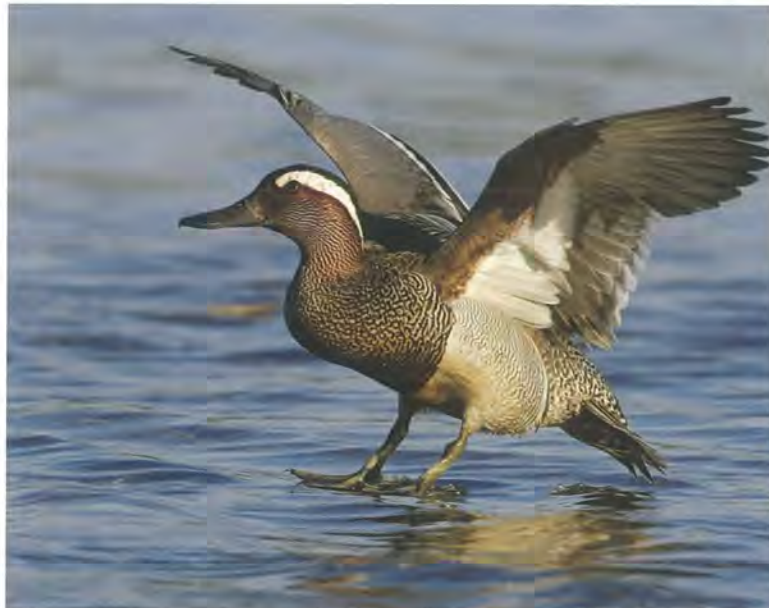
(Peter Lange)

Atlingand *Anas querquedula* (yngleforekomst)

Der er i DOFbasen registreret omkring 15 par (indtastninger af ynglepar eller ynglefugle), hvilket jo ikke er dækkende for artens formodede ynglebestand i landet. Fundene fordeles sig spredt over hele landet i alle rapportområder på nær (B). Herudover er der fund på potentielle ynglelokaliteter landet rundt. Da arten kan yngle både ved kysten og indlands ved både enge og i vandhuller, er den potentiel ynglefugl rigtigt mange steder. Observationerne af arten i DOFbasen ligger i tidsrummet 16/3-20/10.

Under Fuglenes Danmark i 1993-1996 blev landsbestanden opgjort til 260-300 par (Grell 1998), så selvom arten antages at være i tilbagegang må de aktuelle oplysninger om arten siges at være meget mangelfulde.

(Peter Lange)

Atlingand, Vejlerne, 17. maj 2008. Foto: Jens Kristian Kjærgaard

Rødhovedet And *Netta rufina*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2006	2005	2007		
2008	15	NA	(8)	12	12	23	22	50	40	34	(507)
	5	NA	(2)	<1	<1	6	5	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1972 og 1974-76. For ynglefugle mangler oplysninger fra 1971-1972 og 1974-76. Tre største år gælder kun forekomst efter 1970.

Næsten alle årets fund er fra de for arten klassiske lokaliteter ved Maribosøerne (LFM) samt fra Sydfyn. Udenfor disse områder er der kun to fund: 1/2 1 hun Astrup Engsø (SJ) samt 26/10 1 R Nakkebølle Inddæmning (LFM). Ynglebestanden i Maribosøerne er af

DATSY opgjort til 4-5 par, fordelt med 3-4 par Maribo Sønder sø, og 1 par Røgbølle Sø. De største antal fra de to søer er 4/10 13 Maribo Sønder sø og 14/9 11 Røgbølle Sø.

(Peter Lange)

Kongederfugl *Somateria spectabilis*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2003	1996	Flere år		
2008	5	NA	>1	4	11	12	12	20	19	16	266

Kommentar: Tre største år (årstal) er ændret i forhold til Fugleåret 2006.

Årets total ender på kun 5 fugle, hvoraf en er stationær igennem nogle dage ved den Sjællandske nordkyst og ses af mange. Fundene er: 29/3 1 ad. han S Fornæs (ØJ), 25/10 1 2K han SV Gilbjerg Hoved (S), 9/11 1 formodet 2K han Ø Rosenvold (SØJ), 23/11 1 formodet

ad. han S Ishøj Strand (S) samt 17-20/12 1 ad. han R Asserbo Strand-Melby Overdrev (S). En helt igennem typisk forekomst både geografisk og fænologisk.

(Peter Lange)

Stellersand *Polysticta stelleri*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008	
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1985	2006	Flere år		
2008	1	13	2	4	4	3	3	14	8	7	122

Kommentar: Der er set 7 fugle i 1993, 1994 og 2000.

Der foreligger en enkelt observation: 28/4 1 hun Gjerild Nordstrand (ØJ). Det første fund i DK siden 2006, på en for arten typisk årstid.

(Peter Lange)

Lille Skallesluger *Mergus albellus*

Der er 2255 observationer af arten i DOF-basen fra 2008. Årstotalen lander omkring 5770 fugle, når man summerer lokmax. fra 1. og 2. halvår. Sædvanen tro er hovedparten af observationerne fra 1. halvår. Vintergæsterne forlader landet i løbet af marts og starten af april med enkelte efternølere sidst på måneden, de sidste er nok 28/4 1 han N Nexø Sydstrand (B) og 1/5 1 hun R Astrup Engsø (SJ). Igennem maj, juni og juli er der enkelte sommerfund fra Sjælland og Lolland, formentlig er der tale om højst 2-4 fugle der ses forskellige steder.

Tiltræk i efteråret sker normalt i løbet af oktober, i år er der et tidligt fund 21/9 1 hunfarvet Lillesø (NJ), derefter ses 1/10 1

Lille Skallesluger, Maribosøerne, 3. februar 2008. Foto: Helge Sørensen.

Regional fordeling af Lille Skallesluger 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
1. halvår	306	181	31	152	74	182	308	2130	496	8	3868
2. halvår	147	52	9	18	32	37	82	367	1156	2	1902

Tallene er beregnet som summen af lokalitetens max. fra henholdsvis 1. og 2. halvår.

hunfarvet Staunings Ø (S) og 8/10 1 hunfarvet Maribo Nørresø (LFM).

De største koncentrationer er alle fra Maribo-søerne (LFM) samt Sjællands sydvestkyst mellem Skælskør og

Næstved: 28/12 430 Maribo-søerne samt 12/1 250 Gavnbø og Fladstrand (S). Det største tal fra Jylland er 17/1 72 Nors Sø (NJ).

(Peter Lange)

Amerikansk Skarveand *Oxyura jamaicensis*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2007	2003	2008	
2008	0	0	<1	<2	6	7	12	11	10	(87)

Kommentar Baggrundsstatistik er endnu mangelfuld, hvorfor tabel skal tages med nogen forbehold.

Der er heldigvis ikke set helt så mange eksemplarer af denne uønskede art i år. Igen i år et ynglefund fra Maribo-søerne. Fundene er alle fra Fyn, Sjælland og Lolland, og der er ingen fund fra Jylland eller Bornholm.

Årets fund nævnes områdevis:

Fundene fra Fyn er: 14/6 1 ad.

Bøjden Nord og 11-12/7 1 par Tryggelev Nor.

Fundene fra Sjælland formodes alle at dreje sig om den samme fugl: 12/1-21/5, 27/7 og igen fra 11/10 til 21/12 1 ad. han Hovvig (S), fuglen ses i perioden også i et vandhul ved Nakke, få hundrede meter øst for Hovvig og i Dybesø nord for Rørvig. Desuden 10/8-26/9 1 han Selsø Sø (S) som formodes at være fuglen fra Hovvig på udflugt, idet denne ikke ses i Hovvig i denne periode.

Amerikansk Skarveand, Maribo Søndersø, 22. maj 2008. Foto: Gert Jeppesen.

På Lolland indledes forekomsten med 22/5 1 Maribo Søndersø (LFM), 4-6/6 1 han Maribo Nørresø (LFM) – denne ses i display og desværre ser det ud til at den havde held med sit forehavende, idet der 28/9 rapporteres 4 1K fugle herfra, disse ses i perioden frem til 7/10 sammen med en han. Samlet set giver en forekomst på max. 10 fugle ingen

grund til bekymring. Heller ikke i vore nabolande er arten hyppig, således kun 3 fugle i Sverige i 2007 (Hellström & Strid 2008) og i Mecklenburg-Vorpommern er arten også yderst fåtallig med kun et fund i 2008 (www.oamv.de).

(Peter Lange)

Rovfugletrækket 2008

Redigeret af Jørgen Staarup Christensen

I det følgende præsenteres i tabelform en oversigt over rovfugletrækket på en række udvalgte lokaliteter. Bemærk at opgørelsesmetoden i samråd med lokale eksperter er ændret. Det betyder, at artstotaler nu er dagstotaler (renset for gengangere) pr. lokalitet, og års-sum er lig sum af dagstotaler. Dette har i praksis kun betydning for Skagen og NØ-Djursland, som begge opsamlers et stort antal trækforsøgende fugle, men hvor det er stort set umuligt at vurdere antallet af gengangere fra dag til dag. NØ-Djursland har dog efter opgørelse af dagstotaler for enkelte arter efterfølgende foretaget en samlet vurdering af totalen og nedjusteret denne. For alle øvrige lokaliteter er dagstotal stort set lig træk, og de få trækforsøgende (gengangere) som optræder vil ikke forstyrre det samlede billede.

Der skal knyttes følgende bemærkninger til de enkelte lokaliteter:

Skagen (NJ): Tallene er sammenstillet af Knud Pedersen/Skagen Fuglestation. Som sædvanligvis har der været daglige optællinger i Skagen i hele foråret. Bemærk at opgørelsesmetode er ændret fra tidligere år jf. indledningen.

Blåvands Huk (SVJ): Tallene er sammenstillet af Bent Jacobsen/Blåvand Fuglestation. Som sædvanlig har der været daglige optællinger hele efteråret.

Hvøpsevåge, Hyllekrog, 6. september 2008. Foto: Helge Sørensen.

Nordøst-djursland (ØJ): Betegnelsen omfatter data fra Grenå, Fornæs, Gjerrild Nordstrand og lokaliteter herimellem. Tallene er sammenstillet af Anders Rasmussen. Dækningen i marts er meget sparsom, således er trækket af Musvåge (adulte fugle i marts) under gennemsnit. I april er der en god dækning, imens dækningen i maj og juni har været meget ujævn. Opgørelsesmetode er ændret jf. indledningen.

Tontoft Nakke, Sydals og Sønderskoven (SJ): Tallene er sammenstillet af Dennis Langholz. Als var begünstiget af et godt forårstræk, hvor nogle rovfuglearter udmærker sig ved rekordstore forekomster. Der bliver stort set dagligt optalt træk ved Kegnæs Drej/Vibæk, som er opgjort som Sydals i tabel, imens Tontoft Nakke primært er dækket i weekenderne. Efterårstrækket er også over middel, trods forholdsvis manglende daglig dækning, men lange perioder med syd-øst vind giver høje træktal.

Sydlangeland (F): Data er sammenstillet af Jacob Sterup. Dækningen er på niveau med tidligere år.

Rørvig (S): Rovfugletrækket er hentet fra Rørvig Fuglestations årsrapport på <http://rfst.dk/>. Tal er her sammenstillet af Jørgen Hulbæk Christiansen.

Gilbjerg (S): Data fra 2008 er fra DOFbasen. Kun data indtastet fra lokaliteten Gilbjerg Hoved er medtaget. Data fra 2008 er leveret af Morten Rasmussen.

Stevns (S): Antal observationsdage i efteråret er 64 dage hvilket er den hidtil bedste dækning af lokaliteten. Året udemærker sig med flere sæsonrekorder: Sort Glente (13), Rød Glente (1912), Hedehøg (9), Spurvehøg (10382), Lærkefalk (31), samt dagsrekorder af Sort Glente (3), Spurvehøg (4180), Tårnfalk (126) og Lærkefalk (8). Data er sammenstillet af Tim Andersen.

Hellebæk (S): Data er sammenstillet af Steen Søgaard. Foråret 2008 har en god dækning i størstedelen af perioden. Mønstrer med undergennemsnitlige antal af Hvøpsevåge, Blå kærhøg, Duehøg og Fjeldvåge - og overgennemsnitlige antal af Havørn og Vandrefalk - fortsætter. Efteråret 2008 havde en god dækning i oktober og noget mindre i ultimo august og september. Der var ikke noget klart mønster, men noget færre Rørhøge, Fiskeørn og Dværfalk end gennemsnittet. Det mest spektakulære er et rekordstort antal Musvåger (34.363). Den gamle rekord fra 1999 var på 22.500. Omkring 8000 Musvåger tækker mellem 22. og 25. oktober, hvilket er en meget sen top ved Hellebæk. En stor andel 1K fugle tyder på en god ynglesæson.

Gedser (LFM): Data er fra DOFbasen og er sammenstillet af Peter Lange.

Rovfugletræk 2008

Forår 2008	Skagen (NJ)	NØ Djursland (ÅH)	Tontoft, Als (SJ)	Sydals (S)	Gilbjerg (S)	Rørvig (S)	Hellebæk (S)
Hvøpsevåge	1871	344	5	78	254	118	544
Sort Glente	59	6	0	0	6	2	7
Rød Glente	267	97	34	41	70	17	88
Havørn	93	4	2	9	14	0	19
Rørhøg	483	78	39	74	142	37	66
Blå Kærhøg	339	56	5	35	125	30	36
Steppehøg	12	1	0	0	4	0	0
Hedehøg	50	4	1	1	1	0	0
Duehøg	26	4	2	0	16	2	9
Spurvehøg	3736	1418	298	836	1399	733	774
Musvåge	7670	6020	2987	6063	3789	452	5721
Fjeldvåge	882	104	8	20	243	49	70
Kongeørn	4	2-3	0	0	0	0	1
Fiskeørn	434	83	13	38	155	43	102
Tårnfalk	1038	103	38	37	86	33	30
Aftenfalk	63	4	0	0	8	4	1
Dværgefalk	367	59	7	42	70	36	28
Lærkefalk	330	40	1	4	56	26	25
Vandrefalk	140	47	5	13	22	3	17

Rovfugletræk 2008

Efterår 2008	Blåvand (RB)	Sønderskoven (SJ)	Sydlangeland (F)	Gedser (LFM)	Stevns (S)	Rørvig (S)	Hellebæk (S)
Hvøpsevåge	22	323	753	535	1532	66	938
Sort Glente	0	0	2	1	13	0	0
Rød Glente	3	70	241	243	1932	19	26
Havørn	0	0	0	7	25	9	6
Rørhøg	95	130	150	83	445	51	25
Blå Kærhøg	29	16	73	42	170	48	54
Steppehøg	0	1	3	0	4	0	(1)
Hedehøg	2	0	5	0	3	0	0
Duehøg	2	4	0	1	11	9	13
Spurvehøg	497	1946	4481	2350	10382	776	1763
Musvåge	82	17669	5779	155	3872	7361	34366
Fjeldvåge	1	18	37	150	279	35	49
Kongeørn	0	0	0	0	0	0	0
Fiskeørn	12	54	74	40	159	15	43
Tårnfalk	175	103	232	162	376	15	25
Aftenfalk	0	0	1	0	0	2	0
Dværgefalk	45	39	65	52	84	6	21
Lærkefalk	8	20	37	22	31	5	7
Vandrefalk	21	20	8	5	26	4	14

Sort Glente *Milvus migrans*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2008	2006	2007	
204	NA	33	59	69	116	111	204	139	132	2659

Sort Glente, Skagen, 10. maj 2008. Foto: Jørgen Kabel

Sort Glente slår i 2008 alle rekorder med mindst 204 forskellige fugle, men muligvis op til 230 forskellige fugle. Dette er en stigning på næsten 50% i forhold til det tidligere rekordår 2006 (139 fugle). Der er foretaget en meget kraftig udrensning i antallet af formodede gengangere, hvor især forårstrækket ved Skagen er svært at vurdere. Skagen Fuglestation angiver en års-sum på 59 fugle (incl. gengangere), hvilket her er vurderet til at involvere mindst 36 forskellige fugle. Sædvanligvis ses flest fugle på forlængt træk i foråret med 85% af alle fugle i 1. halvår. Men efteråret bliver med i alt 27 fugle august til oktober også på et rekordhøjt

Regional fordeling af Sort Glente 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	57	1	4	9	6	30	14	52	29	2	204

Havørn *Haliaeetus albicilla*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1994	2000	1996	
280	NA	(36)	88	115	372	355	374	300	277	(5625)
22	NA	0	0	2	13	12	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1970-72. Første ynglepar blev genetableret i 1995.

De seneste 20 års massive fremgang i vinter- træk- og yngleforekomst fortsætter, og 2008 synes at repræsentere et nyt hop i forekomsten af Havørn herhjemme. Antallet fugle ved vintertællingen viser en stigning på + 33% og ynglepar + 29%, dog er årstotalerne fra træk-lokaliteter generelt på et lavere niveau end 2007, både forår og efterår. Antallet af indrapporteringer til DOF-

niveau. Samlet er månedsfordelingen marts 1, april 80, maj 76, juni 18, juli 2, august 14, september 11 og oktober 2.

Årets første fugle registreres meget tidligt med 30/3 1 ad. ØNØ Østerlyng, Nordsjælland (S), 1/4 1 NØ Kors-hage (S) og Tisvilde Hegn (S), samt 2/4 1 Helsingør + 1 Dollerup Sø (SØJ) og formentlig samme fugl ses senere ved Kongens Kær (SØJ). Første større antal ses i SØ-Danmark med 13/4 2 R + 1 SØ Møns Fyr (LFM) og fra ultimo april ses især mange fugle ved Skagen (NJ), hvor de største dage bliver 20/4 3 TF, 26/4 4 TF, 1/5 3 TF, 10-11/5 3 TF og 4/6 3 Ø +1 TF. Også NØ-Djursland med 6-10 T/TF, Hellebæk (S) med 7 T, Rørvig (S) 6 T har rekordår. Forårets sidste fugle ses 16/6 1 TF Grenen (NJ), og interessant er desuden en 1 stationær fugl 4-10/6 Buderupholm Dambrug (NJ). Fra 1. halvår skal returtrækkende fugle 1-12/5 7 T/TF ved Gedser (LFM) og 27/4 2 SØ og 12/5 1 R Dovns Klint (F) bemærkes. I juli ses kun få fugle med 7/7 1 R Milesøerne (NJ) og 23/7 1 TF og 30/7 1 ad. NØ begge fra Rørvig (S) (formentlig samme fugl). Efterårstrækket involverer usædvanligt mange fugle og registreres sædvanen tro primært i Østdanmark og Langeland med 24 ud af 27 fugle. Første fugl ses 16/8 1 TF Gulstav (F), og hovedparten noteres ved Stevns Klint/Mandehoved (S) 24/8-7/10 med 13 fugle (ny rekord), heraf 24/8 3 SV. Lidt overraskende ses kun 2 fugle ved Gedser (26/8 1 T og 7/9 1 TF), samt 18/9 1 SV Hyllekrog (LFM). Årets sidste fugl bliver set 7/10 1 2K+ indtrækkende Bøgeskov Havn (S). For forårs- og efterårstrækket i øvrigt henvises til Rovfugle-træktabelen og Fuglestationernes årsrapporter.

(Jørgen Staarup Christensen)

basen viser en stigning på 37% i forhold til 2007. I alt er der (2007-tal i parantes) indtastet 5179 (4300) observationer af 7218 fugle (5880) fordelt på ca. 950 (894) lokaliteter fordelt over hele landet. Regionalt ses fortsat færrest fugle på Bornholm med 45 indrapporteringer af 8-12 forskellige fugle, og Havørnen er klart hyppigst på Lolland-Falster (antal fugle), imens flertallet af ind-

rapporteringer er fra Sjælland qua et stort antal ornitologer, som er flittige brugere af DOFbasen.

Årets koordinerede ørneoptælling i februar (i år den 9-10. februar) giver ny rekord med 156 Havørne mod 117 i 2007. Hovedparten registreres sædvanligvis på øerne (Sydfyn, Sjælland, Lolland-Falster-Møn), og de største antal fugle er fra Lolland med 45 Havørne mod 33 sidste år. De største observationer i januar-februar er fra Maribo-søerne (LFM), hvor der ved morgentællinger (udflyvning fra overnatning ved Dornæs) typisk noteres mellem 15 og 20 fugle; flest immature fugle og kun 1-2 adulte fugle. Største antal ved Maribo-søerne tælles 16/2 med 27 forskellige fugle. Der er i år ikke talt to-cifrede antal fra andre lokaliteter, således er Maribo-søerne landets absolutte kerneområde for overvintrende Havørne.

Forårstrækket er fortsat på et højt niveau, samlet registreres dog lidt færre fugle end 2007 bortset fra Skagen (NJ) med 93 T/TF (ikke rensat for gengangere), heraf 26/4 og 28/4 7 fugle. Fra de øvrige lokaliteter noteres Hellebæk (S) 19 fugle og Rørvig (S) 25 fugle, hvilket er på et meget højt niveau, men lavere end 2007. Igen skuffer trækket ved NØ Djursland med kun 4 fugle, dog lidt flere end 2007.

Frengangen i antal ynglepar sætter igen ny rekord med i alt 22 par (27 unger) mod 17 par (26 unger) i 2007. Det vurderes nu fra Projekt Ørn, at der kan gemme sig ynglepar i landet, som ikke er registreret. For yderligere omtale henvises til DATSY-rapporten og Projekt Ørn andet steds i Fugleåret. I løbet af yngletiden ses mange 2K-3K fugle både ved ynglelokaliteter

og spredt over hele landet. Det er meget svært at vurdere, hvor mange forskellige fugle, der er involveret, men formentlig 3-5 i Vadehavs-regionen, 2-4 omkring Skallingen, Filsø, Tipperne, Skjern Å og min. 2 fugle i Vejlerne. Men også Østjylland og Sydøstjylland med 2-4 fugle, Sydfyn og Langeland 2-4 fugle, Midt-og Nordsjælland 3-5 fugle, Lolland-Falster 5-10 fugle, hvor især 16/5 min. 5 2K Maribo Sønderø (LFM) skal bemærkes. Så min. anslåes 20-35 immature fugle at opholde sig i Danmark i løbet af sommeren.

I løbet af efteråret sker en betydelig spredning af forekomsten i landet, dog ses ynglefuglene (adulte og årsunger) fortsat ved ynglepladserne. Efterårstrækket over Østdanmark er på et lavere niveau end i 2007, hvor de største antal tælles ved Stevns med 25 – mod 31 fugle i 2007 – og største dag bliver 23/11 med 6 SV. Også ved Falsterbo noteres et lavere antal med 25 T mod 58 T i 2007. Fra efteråret skal følgende desuden bemærkes: 18/9 4 R Hyllekrog (LFM), 4/10 4 R Esrom Sø (S), 6/10 4 R Maribo-søerne, 31/10 4 R Kongsted By (LFM), samt 8/11 4 R Saltholm (S). Antallet af Havørne i november-december synes at være noget højere end i 2007 med omkring 110-120 forskellige fugle. De største antal registreres 9/11 8 (3 ad + 5 imm.) Maribo-søerne, 7 R (4 ad + 3 imm.) mellem Rudkøbing og Keldsnor (F), samt 21/12 5 overflyvende Lille Åmose (S) og 23/12 4 R Feddet (S).

Et samlet bud på en årstotal set i forhold til Ørnetælling, yngleforekomst og træk og rast udenfor ynglelokaliteter er omkring 280 fugle.

(Jørgen Staarup Christensen)

Steppehøg *Circus macrourus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2006	2008	2002+05	
37	16	<1	3	4	22	21	42	37	22	271

Forekomsten af Steppehøg fortsætter på et meget højt niveau og 2008 bliver det hidtil næst-største år for arten med 37 fugle i alt. Hovedparten ses i foråret med 24 fugle, imens 13 fugle er fra efteråret. Kun fugle, som har en kommentar til bestemmelse i DOFbasens kommentarfelt, er medtaget. DKU behandler derfor endnu 6 observationer af 7 fugle, som mangler beskrivelse/kommentar.

Månedsfordeling er april 8, maj 14, juni 2, august 4, september 5 og oktober 4. Årets første fugle ses til normal tid med 12/4 1 ad. han ØNØ Hårbølle (S) og 13/4 1 ad. hun Feddet (S). Og næste fugle bliver 19/4 1 2K Flagbakken (NJ) og 24/4 1 ad. hun Rørvig. Hovedparten af forårets fugle ses som sædvanlig i Nordjylland, heraf de 12 fra Skagen 19/4-5/6, men Rørvig har med 4 fugle 24/4-11/5 det hidtil bedste år. Desuden skal 10/5 2 2K T Bulbjerg (NJ) bemærkes. 2K fugle dominerer

Steppehøg, han, Skagen, 24. april 2008. Foto: Knud Pedersen

Regional fordeling af Steppehøg 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	14	1	2	2	1	1	2	14	0	0	37

totalt forårets forekomst (20 fugle / 83 %), imens kun 4 adulte fugle noteres.

Efterårets fugle ses sædvanligvis primært i Østdanmark med 9 fugle på Sjælland. Første fugl bliver 16/8 1 ad. han Saltholm (S) og 17/8 1 ad. han Klydesøen (S). Flest fugle ses sædvanligvis ved Stevns (S) med 4 trækende i perioden 30/8-6/10, imens kun en enkelt ses ved Sydlangeland med 11/9 1K Gulstav (F). Desuden observeres flg.: 24/8 1 ad. han Vest Stadil Fjord og senere Søndervig (VJ), 9/9 1 ad. han T Sønderskoven (SJ) og 4/10 1 3K han Bjerre (ØJ). Årets sidste fugle ses 7/10 1K N Skifterne (SVJ) og 8/10 1 1K N Klarskov, syd for Korsør (S). Bemærkelsesværdigt er den lave

Aldersfordelingen er:

Ad:	10	(28%)
3K:	2	(6%)
2K:	20	(56%)
1K:	5	(11%)
I alt	37	

andel af 1K fugle i efteråret med kun fem fugle, hvilket måske er udtryk for et dårligt yngleår for arten.

(Jørgen Staurup Christensen)

Hedehøg *Circus pygargus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1994	2000	1996	
2008	NA	(69)	(75)	187	(224)	NA	374	300	277	(4162)
26	NA	(37)	NA	(29)	31	33	-	-	-	

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1970-73, 1975-76, 1988-89, 2000 og 2005-06.

Hedehøg, hun, på årets mest overraskende yngleplads ved Øland i Nordjylland, 18. juli 2008. Foto: Søren Kristoffersen

Årstotalen bliver 267 fugle, hvilket er det højeste antal siden 2002 (300 fugle), heraf bliver 146 fugle observeret udenfor ynglepladserne. Den danske ynglebestand er i 2008 opgjort til 21-26 par, hvilket er på niveau med 2007 (24-25 par) og 2006 (26 par). Alle ynglefund er i artens sædvanlige kerneområde i Sønderjylland/Sydvestjylland, samt et ynglepar ved Brovst i Nordjylland. For yderligere omtale af årets yngleforekomst henvises til DATSY-rapporten og Projekt Hedehøg andet steds i Fugleåret.

Årets første fugl er tidligt på færde med 6/4 1 ad.

hun Frøslev Mose (SJ), og de næste observationer er 13/4 1 ad. han Frøslev Mose og 18/4 1 ad. han Møgel-tønder (SJ). Forårstrækket bliver på et pænt højt niveau med i alt 111 fugle, heraf er de 69 fra Nordjylland, primært ved Skagen med 50 T/TF, flest 10/5 6 T/TF og 11/5 6 T/TF, men også Bulbjerg (NJ) gør sig bemærket med 7 T fra 23/4-24/5, heraf 10/5 3 T. Trækket kulminerer i maj med 60% af forårets fugle. Fra forårstrækket skal 8 fugle på Sydlangeland også bemærkes, især omkring Gulstav Mose (F).

Medio juni og i juli ses strejfgæster udenfor yngle-

området flere steder i landet især i Vestjylland, mest bemærkelsesværdig er dog 2 ad (han og hun), som 6/7-17/7 opholder sig ved Sødringholm ved Randers Fjord (ØJ), dog bliver yngel ikke konstateret. Efterårs-trækket (august/september) med 27 fugle er væsentligt større end normalt, og hovedparten ses som sædvanligt i Østdanmark og på Fyn, med Sydlangeland (5 fugle), Sjælland (15 fugle), Lolland-Falster (1 fugl) og Bornholm (2 fugle). De første trækfugle ses 15/8 1 1K SØ Boderne (B) og 1 1K R Lushage, Samsø (ØJ), 16/8 1

1K Raghhammer Odde (B) og 17/8 1 1K SV + 1 ad. han Stevns (S). Flest fugle noteres ved Stevns med 9 T 17/8-11/9, hvilket er nyt rekordår her, samt omkring Gulstav Mose/Dovns Klint/Klise Nor med 5 T 31/8-23/9. Igen i 2008 slutter året med flere sene observationer fra primo oktober med 3/10 1 1K fou. Kammerslusen (SVJ), 4/10 1 han R Løgumkloster (SJ) og 7/10 1 1K Ålebæk, Møn (LFM).

(Jørgen Staarup Christensen)

Regional fordeling af Hedeøg 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	76	14	12	8	5	108	13	21	4	6	267

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1995	2005	2008	
2008										
43	NA	(16)	30	28	32	31	62	58	43	(1017)
3	0	0	0	0	2	1	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotal fra 1972.

Et meget flot år for Kongeørnen i Danmark. Først og fremmest yngler hele 3 par Kongeørn i Danmark (Høstemark Skov (NJ), Hals Nørreskov (NJ) og Mariager Fjord/Overgårds Marker (ØJ)) og alle med succes. Samtidig bliver årstotalen med min. 43 fugle den 3. højeste hidtil. For nærmere omtale af årets yngleforekomst henvises til DATSY rapporten og Projekt Ørn andet sted i Fugleåret.

Først på årets træffes stationære Kongeørne omkring ynglepladserne i Nordjylland og Mariager Fjord, samt ved Hanstedreservatet/Hansthalm-området, Salten Langsø (ØJ), Samsø (ØJ) og på Vestsjælland (1 ad. + 1 2K), samt Lolland. Fra Sønderjylland skulle der desuden være set 2 ad. stationært på en hemmeligholdt lokalitet jf. Projekt Ørn. I forbindelse med ornættlingen 9.-10. februar kortlægges 7 Kongeørne (6 i Jylland, 1 Sjælland), men ud fra DOFbasen skønnes antallet først på vinteren min. at være 16 fugle.

Første fugle på forårstræk ses 6/3 1 2K Hulsig Hede (NJ), som senere får selskab af endnu en 2K fugl 8/4 og begge ses ofte på trækforsøg ved Skagen (NJ). 11/4 ses også 1 5K TF Skagen. Fra 1-7/6 ses igen en 2K fugl TF ved Skagen, og igen 7/7 1 imm. Hulsig Hede, som ses 11/7 TF Skagen. NØ Djursland har også et godt år med 2-3 2K fugle T/TF. Første fugl ses 22/4 1 NV Gjerrild (ØJ) og 26/4 2 TF - SV Grenå (ØJ). Og det er formentlig samme fugle, som ses i området indtil 4/5. Fra Sjælland er der kun 2 fugle fra foråret, begge 20/3 med 1 2K Hellebæk (S) og 1 ad. T Arboretet, Hørsholm (S). Fra foråret skal 28/3 1 2K fundet død Salene (B) og 1/4 1 2K N Stepping (SJ) ved Haderslev bemærkes. Forårets største observation er fra 26/3 2 ad. + 2 2K R Als Odde (NJ). Desuden optræder forskellige 2-3K fugle på enkelt-datoer forskellige steder, også omkring ynglepladserne.

Efterårstrækket involverer kun få fugle med omkring

Kongeørn, Skagen, 18. april 2008. Foto: Jørgen Kabel

5 forskellige individer i Østdanmark. Første fugl ses 20/9 1 1K TF - N Gedser Odde (LFM) og det er formentlig samme som ses ved Birkemosen (LFM) og til rast ved Roden Skov (LFM), igen 26-28/9 ved Bøtø (LFM), Marrebæk (LFM) og Hyllekrog (LFM). Næste fugl ses 7/10 1 juv (1K) T Vesterbro/Fuglenes Hus (S) og formentlig samme fugl ses ved Rødovre (S). De øvrige observationer er: 11/10 1 1K S-R Lorup Skov (S) og formentlig samme 24/10 ved Sorø (S), 25/10 1 juv. Tappernøje (S) og 2/11 1 1K ØSØ Skansebakken (S).

Fra efteråret skal desuden bemærkes at årets unge fra Mariager Fjord 11/11 findes afkræftet ved Rørkær (SJ), hvorefter den indbringes til dyrehospital og 28/11 igen

udsættes ved Mariager Fjord. Her er den dog ikke med sikkerhed iagttaget efterfølgende. Hele efteråret er ynglefugle og årsunger normalt meget stedfaste nær ynglelokaliteterne.

Eneste stationære fugle sidst på året udover ynglefuglene er fra 6-10/12 1 1K R Kongemosen (S).

(Jørgen Staarup Christensen)

Regional fordeling af Kongeørn 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	15	0	0	7	5	3	0	9	3	1	43

Fiskeørn *Pandion haliaeus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2008	2005	1998	
2008	NA	(894)	(1585)	(1902)	(2767)	NA	4071	2900	2700	(50.862)

Fiskeørn, Skagen, 3. juni 2008. Foto: Jørgen Kabel

Med en årstotal på ca. 3300 observationer af 4071 Fiskeørne, blev 2008 et godt år i forhold til de tre foregående år. Forårstrækket begynder den 23/3, to dage tidligere end sidste år, med 1 R Næsby Strand (S) og samme dag 1 N Feddet (S). Her er udeladt to tidlige fund, der er indtastet uden bemærkninger, og derfor behandles af DKU.

De bedste forårsdage i den østlige del af Danmark er 13/4 med 14 Hellebæk (S) og 12 Feddet (S), 19/4 15 Hellebæk (S) samt 24/4 19 Korshage (S) og 13 Gilbjerg Hoved (S).

Skagens første er 27/3 1 SV, hvilket er tidligt og næste ses 31/3 1 T, mens første dag med pænt træk er 11/4 5 T. De største dage her er 19/4 31, 20/4 21 og 23/4 44. Månedsskiftet maj/juni giver igen trækkende Fiskeørne, 31/5 11 og 4/6 8. Helt frem til 7/6 ses dagligt trækkende Fiskeørne.

Træktotaler for de enkelte træksteder fremgår af rovfugletabellen.

I sommerperioden fra den 15/6 – 15/7 er der observeret 96 Fiskeørne fra Skagen (NJ) til Bornholm (B) på 81 lokaliteter renset fra gengangere. Nogle få af iagttagel-

Regional fordeling af Fiskeørn 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	681	337	53	414	150	197	268	1649	252	70	4071

serne på Sjælland og i Jylland på egnede ynglesteder kunne tyde på yngel, men redefund mangler. Ud fra kriteriet for ynglende ørne, hvor bestanden defineres ved antallet af aktive reder, har bestanden i år været på 2 par. Det er det sædvanlige par i Nordvestjylland. Her ankom hannen i år tidligere end nogensinde før – nemlig den 27/3 og gik straks i gang med at udbygge den gamle rede nær søen. Herfra kom 2 unger på vingerne, som er flyvefærdige den 20/7. Det andet par findes i Nordsjælland, hvor en ikke særlig stor rede blev fundet den 18/5. Der ses flere parringer i toppen af et træ nær derved, men hunnen er ikke

set ligge og ruge. (Se DATSY-rapporten). De første indtrækkende Fiskeørne fra Sverige ses 23/7 2 VSV Mandehoved (S) og 25/7 1 SV Hovvig (S). Men vi skal helt hen til 15/8 18 SV Mandehoved (S) før der rigtig kommer gang i efterårstrækket. De bedste trækdage er 24/8 28 SV Skansebakken (S), 24/8 23 SV Stevns Klint (S), 31/8 28 Stevns Klint (S). Træktotaler for de enkelte træksteder fremgår af rovfugletabellen. Årets sidste Fiskeørne er 28/10 1 Valsøllille Sø (S) + 1 Rådvaddam (S), 1/11 1 SV Hellebæk området (S) og 2/11 1 Sorø (S).

(Leif Novrup)

Aftenfalk *Falco vespertinus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1992	1988	1975	
2008	NA	(116)	160	163	80	83	599	385	338	(4876)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972-73.

Efter sidste års skuffende forekomst endelig et godt år med mange Aftenfalk. Årstotalen bliver på 166 fugle (7. største år hidtil), hvor seneste større år er 2002 med 136 fugle. Mere end 90% af årets fugle ses i maj og juni, hvor især maj er varm og solrig, og forekomsten kulminerer fra ultimo maj til primo juni med knap 60% af årets forekomst. De første fugle noteres primo maj 3/5 1 ad. han NV Bødkermosen (LFM), 5/5 1 han NØ Bat-

tervej, Skagen (NJ) og 1 han Strødam (S). Ikke uventet er det ved Skagen, der observeres mange fugle. Især mellem 24/5-3/6 noteres mange (min. 52), hvor de største dage bliver 31/5 14 Ø, 1/6 11 Ø og 2/6 11 Ø. Fra Rørvig (S) meldes om 8 fugle, flest 30/5 3 Ø og 31/5 3 Ø og NØ-Djursland har i alt 4 fugle. Desværre har der ikke været fast observatør på Gilbjerg i år, så kun 2 fugle er noteret her.

Aftenfalk, hun, Skagen, 15. maj 2008. Foto: Jørgen Kabel.

Efter 9/6 ses kun 4 fugle mellem 11-21/6 lidt spredt i landet og bemærkelsesværdigt iagttages flere fugle i juli med 3/7 1 2K hun R Jydelejet (LFM), 5/7 1 han Gjøl (NJ) og 23/7 1 ad. han Røsnøs (S).

Efteråret bliver forholdsvis beskeden med blot 11 fugle fordelt med august 2, september 7 og oktober 2. De første ses 11/8 1 2K hun R Søgård Mose (F) og 25/8

1 1K R Fornæs (ØJ). Fra september ses mere end 1 ex ved 1/9 1 han SV + 12/9 1 2K Odsherred (S) og 7/9 1 2K M + 7/9 1 2K M Kongelunden (S). Årets sidste fugle ses 4/10 1 2K M Sønderskoven (SJ) og 12/10 1 1K fou. Gedser Odde (LFM).

(Jørgen Staarup Christensen)

Regional fordeling af Aftenfalk 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	90	2	0	7	0	7	2	39	12	7	166

Lærkefalk *Falco subbuteo*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Arstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2008	1999	2000	
2008										
1452	NA	(206)	(438)	588	(873)	NA	1452	885	855	(17.579)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1989 og 2005-06.

Lærkefalk, Vestmager, 19. september 2008. Foto: Helge Sørensen

Med en årstotal på 1452 fugle sættes ny rekord for forekomst af Lærkefalk i Danmark. Dette er næsten en fordobling i antal i forhold til sidste års 799 fugle. Der er i alt indrapporteret 1629 observationer af 2951 fugle, og der er foretaget en kraftig udrensning af formodede gengangere. Antallet af ynglepar i 2008 ligger på uændret niveau med 11 sikre par og 3 mulige par. For yder-

ligere omtale af yngleforekomsten henvises til DATSY-rapporten.

Hovedparten af årets fugle (58%) registreres i forbindelse med gennemtrækket i foråret, dog er efterårets niveau, især i september, også usædvanlig højt. Månedsfordelingen er april 137, maj 532, juni 181, juli 29, august 115, september 409 og oktober 49.

De første fugle registreres til sædvanlig tid – medio april – med 18/4 1 NØ Flagbakken (NJ), 19/4 1 T Ods herred/Norrevang (S) og 20/4 1 fou. Rutsker Højlyng (B). Første større dage er i det østlige Danmark med 22/4 11 T Korshage (S), 28/4 11 Ø Gilbjerg (S) og i Nordjylland 30/4 12 NØ Skallerup Klit (NJ). I maj dominerer Skagen (NJ) sædvanligvis, hvor de første store dage bliver 5/5 12 T, 9/5 15 T og 11/5 15 T og samme periode 9/5 11 R Gjerrild Nordstrand (ØJ). Forekomsten kulminerer ultimo maj / primo juni med flere imponerede dage ved Skagen med 30/5 28 T, 31/5 32 T og 1/6 43 T. I alt noteres 333 T ved Skagen dette forår, hvilket er ny rekord. Fra Nordjylland skal desuden i alt 45 T ved Vandet Sø/Klitmøller (NJ) fra 28/4-2/7 bemærkes, hvor 30/5 16 NØ Vandet Sø og 1/6 17 NØ bliver de største dage. Sidste større dag fra forårstrækket bliver 2/6 20 NØ + 3/6 9 NØ Nordstrand, Skagen (NJ). I løbet juli registreres Lærkefalken især i Sønderjylland, men også Nordjylland, Østjylland, Fyn, Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm. Første formodede trækfugle i efteråret ankommer allerede primo august, især til Østdanmark og fra midten af august stiger antallet af observationer og ultimo august gør træk sig for alvor bemærket med 24/8 5 T + 2 R Hellebæk (S) og 30/8 8 SV Stevns Klint (S) – ny dagsrekord. Gennemtrækket i september bliver på et meget højt niveau, men uden nogen tydelig kulmination. I løbet af september ses Lærkefalk i alle landets regioner, flest på Sjælland (135), Østjylland (63), Fyn (54), Lolland-Falster-Møn (37) og Bornholm (33). De største dage bliver 11/9 12 T Anholt (ØJ) og 13/9 8 T Dueodde (B). Endnu primo/medio oktober ses pænt med Lærkefalk, især 1K fugle og årets sidste fugle ses 19/10 1 R Konge-

lunden (S) + 1 R Kegsnæs (SJ), 21/10 1 R Gulstav Mose (F) og en meget sen fugl 28/10 1 K V Stignæs (S). Flest fugle ses i efteråret ved Dovens Klint (F) 37, Stevns (S) 31, Amager (Kongelunden-Klydesøen) (S) 25, Søn-

derskoven, Als (SJ) 20, Anholt (ØJ) 20 og Gedser (18), se i øvrigt Rovfugletabellen.

(Jørgen Staarup Christensen)

Regional fordeling af Lærkefalk 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	454	13	20	131	28	115	93	412	94	92	1452

Vandrefalk *Falco peregrinus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2000	2008	1999	
2008	NA	(50)	154	519	(808)	NA	1090	1010	860	(12.780)
3	NA	<1	0	0	>1	1	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1971-72 og 2005-06. Vandrefalken yngede i Danmark indtil 1972 og genetablerede sig i 2003. Evt. data om hemmeligholdte ynglefund er ikke tilgængelige for Årsrapporten. Der henvises til DATSY.

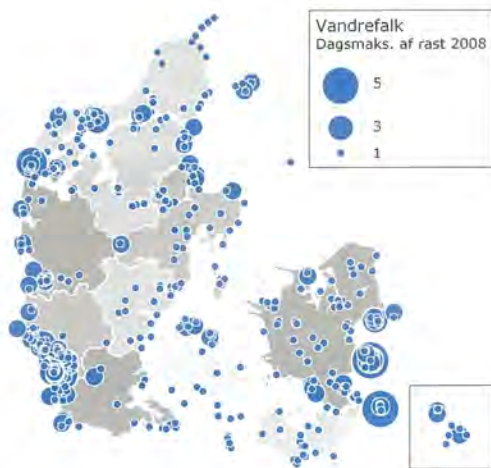
Vandrefalk, juv, Møns Klint, 18. juni 2008. Foto: John Larsen

Et meget flot år for Vandrefalk, der fortsætter fremgangen. I alt er der indrapporteret 3436 observationer af 3967 fugle, og rensat for de mest oplagte gengangere anslås årets total at omfatte 1010 fugle, hvilket er næsthøjeste årstotal hidtil. Samtidig yngler der for første gang i nyere tid 3 par Vandrefalke i Danmark, som får i alt 8 unger på vingerne. For yderligere omtale af årets yngleforekomst henvises til DATSY-rapporten.

I januar-februar registreres ca. 160 forskellige fugle, hvoraf 90 er stationære fugle på knap 70 typisk kystnære lokaliteter over hele landet. Regionalt fordeler vinterens fugle sig med (NJ) 18, (VJ) 16, (SVJ) 27, (SJ) 17, (ØJ) 16, (SØJ) 8, (F) 12, (S) 31, (LFM) 7 og (B) 4.

Lokaliteter med > 1 stationær fugl er Vejlerne (NJ) 2-3, Lille Vildmose (NJ) 2, Vestereng/Præstholm (VJ) 2, Tipperne (VJ) 2, Skallingen (SVJ) 3, Gl. Hviding/Vester Vedsted (SVJ) 2, Fovrfelt (SVJ) 2-3, Jested Enge/Ribe Holme (SVJ) 2, Mandø (SVJ) 2-4, måske op til 6 fugle, Magrethe Kog/Saltvandssøen (SJ) 2, Randers Fjord (ØJ) 2 og Saltholm (S) 2. Bemærkelsesværdigt er også, at Vandrefalken nu også optræder på en række indlandslokaliteter, især skal bemærkes 1-2 stationære fugle ved Bølling Sø (VJ/ØJ).

Forårstrækket bliver på et meget højt niveau med i alt 307 fugle, hvor Skagen med 132 T + 10 TF klart dominerer forårets total, hvilket samtidig er ny rekord for Ska-

gen. Trækket indledes primo marts og kulminerer fra medio april til primo maj og efterfølgende noteres helt hen til midten af juni. De største dage ved Skagen bliver 18/4 14 T og 23/4 14 T. Også NØ-Djursland (ØJ) har et udemærket år med 47 fugle, imens Rørvig (S) med 22 fugle har et år under middel. Hellebæk (S) har et udemærket år med 17 fugle. I forbindelse med forårstrækket dukker mange fugle op på især kystnære lokaliteter,

Regional fordeling af Vandrefalk 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	244	51	121	112	29	91	64	243	34	21	1010

Vagtel *Coturnix coturnix*

Årtotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årtotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2007	2000	2003	
580	NA	(8)	37	85	555	518	820	654	638	(5742)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-76.

Anvendes det største antal fugle pr. lokalitet fås en års-sum på 580 fugle, hvilket er noget under sidste års rekordtal, men pænt over gennemsnittet. Der sker formentlig en vis udskiftning igennem sæsonen, hvorfor det reelle antal helt sikkert er større, lægges alle observationer ukritisk sammen fås således en sum på 1015 fugle!

De første observationer er igen i år tidlige april-fund: 22/4 1 set Egeris (VJ), 26/4 1 sy. Sejstrup (SVJ) og dernæst 2/5 1 sy. Råhede Enge (SVJ). Herefter er der næsten dagligt observationer frem til ult. august. Den sidste piftende er 3/9 1 sy. Vilslev Enge (SVJ) – herefter kun et enkelt fund, da en Vagtel 2/10 lider den triste skæbne at blive fanget af en jagthund ved Vilslev Enge. At lytte efter Vagtel med godt resultat kræver som regel natlig aktivitet, hvilket årets største observationer er et godt udtryk for. Således registreres der 4/7 på en natlig cykeltur i omegnen af Køge (S) i alt 32, alle syngende i tidsrummet mellem kl. 2 og 5.45. 5/7 i alt 12 sy. omkring Oustrup syd for Auning (ØJ) er registreret mellem 21.30 og 22.10. Den 29/7 optælles i alt 46 syn-

gørende fugle, inden de fortsætter trækket.

I løbet af sommeren ses overraskende mange fugle forskellige steder i landet. Allerede 28/6 ses første 1K fugl ved Skagen, formentlig fra Tyskland, hvor Vandrefalken yngler tidligere end de nordiske ynglefugle. Flere 1K fugle noteres i juli forskellige steder i landet, og samlet observeres i alt 19 forskellige fugle i løbet af juli måned – både adulte, 1K og 2K - hvilket er usædvanligt mange. Igen skal en stationær fugl ved Bølling Sø fra 17/6-19/7 bemærkes. Også 23/7 2 ad. Magrethe Kog (SJ) er interessante, da den tyske del af Vadehavet huser ynglende Vandrefalke.

Allerede fra primo/medio august noteres en stigning i antallet af rastende fugle, og begyndende gennem-/tiltræk, blandt andet 24/8 4 R Bygholm Vejle (NJ). I løbet af efteråret noteres i alt 212 T, imens min. 158 fugle noteres rastende gennem kortere og længere perioder spredt over det meste af landet, især i Østdanmark. Flest fugle noteres ved Stevns 26, Stignæs 23, Blåvand 21, Als 20 og Hellebæk 14. Trækket forløber uden tydelig kulmination fra august indtil primo november. Største dage bliver 7/9 5 T + 9/9 7 T Stignæs (S). Største rast tal er 4/9 4 fou. Råhede Vade (SVJ) og 16/10 4 R Agger Tange (NJ). December-totalen er med ca. 90 fugle lavere end vinterforekomsten først på året. Sidste større observation er 25/12 3 R Klydesøen (S).

(Jørgen Staurup Christensen)

gørende vagtler ved natlig lytteaktivitet i tidsrummet 02.50-05.55 i et agerlandsområde nord for munden af Randers Fjord (ØJ).

For 119 af de spillende vagtler har observatøren på DOFbasen angivet hvilket biotop fuglen(-ene) sad i:

Byg	21
Eng	6
Frøgræs	1
Græsmark	7
Havre	6
Hvede	22
Kløver	1
Kornmark	40
Majs	3
Raps	2
Rug	5
Vinterhvede	2
Vintersæd	2
Vårby	1

Desuden er enkelte fugle registreret i f.eks. klitter, vejkanter og markskel.

Med et større materiale kan der måske en dag i fremtiden laves en analyse af hvilke afgrødetyper fuglene

foretrækker. Der opfordres derfor til at angive i DOF-basens notefelt, hvilken biotop den spillende vagtel opholder sig i?

(Peter Lange)

Plettet Rørvagtel *Porzana porzana*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1983	2002	2003	
2008	NA	(27)	104	65	94	96	240	201	170	(2748)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975.

Årets forekomst, i alt ca. 25 fugle, registreres i tidsrummet 10/4-1 sy. Magisterkøgen (SJ) til 21/9-1-1K set Ishøj Strand (S). Forekomsten er ifølge DATSY uventet lille, det dårligste år siden overvågningsperiodens start i 1999. Vi skal tilbage til 1994 for finde et lignende dårligt år, hvor kun 26 fugle blev registreret. De største

enkeltobservationer er 27/5-3 sy. Tim Ådal (VJ) samt 8/6-3 R Bøtø Nor (LFM). En ungfugl ses gennem en længere periode 28/8-21/9 ved Ishøj Strand. Der henvises til DATSY-rapporten andetsteds i Fugleåret for yderligere oplysninger og regional fordeling.

(Peter Lange)

Engsnarre *Crex crex*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2004	2003	2007	
2008	NA	(16)	21	44	244	240	508	312	301	(2945)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1974-76.

Forekomsten er grundigt omtalt i DATSY rapporten, som der henvises til.

Regional fordeling er beregnet som sum af lokalitets-

max. hvilket formodes at være årsagen til at denne sum er lidt større end DATSYs.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Engsnarre 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	57	4	2	11	0	6	10-14	104	7	5-6	206-211

Pomeransfugl *Charadrius morinellus*

Fra foråret er der observationer fra 23 større eller mindre rasteplasser i tidsrummet 21/4-25/5 med et sammenlagt maksimum på 231 rastende fugle, hvilket er 39% færre end sidste år. De fleste iagttagelser (66% af fuglene) er gjort på fem vestjyske lokaliteter: Hillerup Enge (SVJ): 6/5-21/5 maks. 6/5 43 fugle, Skjern Enge (VJ) 21/4-25/5 maks. 8/5 40 fugle, Pallisbjerg Enge (VJ) 4/5-15/5 maks. 15/5 32 fugle, Stadilø (VJ) 2/5-24/5 maks. 17/5 23 fugle og Langerhuse (VJ) 3/5 14 fugle. Der er tale om betydeligt færre fugle på alle de store rasteplasser end sædvanligt, og flere steder er maksimum nået allerede primo maj.

Fra de øvrige mindre rasteplasser er følgende et sammendrag (første, sidste og maksimum): Filso (SVJ) (30/4-2/5, 8), Revlbuske (NVJ) (17/5-18/5, 7), Tiufkær (SØJ) (5/5, 5), Kammerslusen (SVJ) (17/5, 9), Lønnerup Fjord (NVJ) (17/5, 6), Kløv Kær (NVJ) (18/5, 5), Gård-

bogård Sø (NJ) (18/5, 7), Ballum Sluse (SJ) (24/5, 4), Tversted (NJ) (25/5, 5). Herudover er der observationer af 1-3 fugle på følgende lokaliteter: Thorup/Klim Fjordholme (NJ) (21/5, 2), Vest Stadil Fjord (VJ) (25/4-20/5, 3), Lund Fjord (NJ) (27/4, 1), Sandene (VJ) (3/5, 1), Troldkær (NJ) (5/5-7/5, 2), Vilslev Enge (SVJ) (6/5-7/5, 1), Jedsted Enge (SVJ) (7/5, 2), Klegod (VJ) (15/5, 3) og Ballum Forland (SJ) (25/5, 1).

Desuden er der følgende trækoobservationer: 10/5 1 Ø Korshage (S), 10/5 5 N Lakolk (SJ) og 18/6 1 N Grenen (NJ).

Fra efteråret er der iagttagelser af 6 fugle i tidsrummet 19/8-16/9: 19/8 1 Grenen (NJ), 23/8 1 1K Margrethe Kog (SJ), 2/9 1 1K Bøgeskov Havn (S), 9/9 1 1K Nordmandshage (S), 14/9 1 1K Hovvig (S) og 16/9 1 1K Grenen (NJ).

(Egon Østergaard)

Hvidbrystet Præstekrave *Charadrius alexandrinus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1981	1980	1978	
2008	NA	371	(483)	(87)	132	141	674	518	390	(4737)
68	NA	NA	(41)	(55)	71	74	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Arten er første gang med i Årsrapporten fra 1978. Der mangler årstotaler fra 1984-89 og 1990-92.

Ynglebestanden i 2008 er på 68 par, hvilket stort set er som forrige år, og som tidligere er bestanden begrænset til Vadehavsområdet, specielt Rømø (SJ), hvor 88% af parrene yngler, især på strandene. Der henvises i øvrigt til DATSY-rapporten for en grundigere gennemgang.

Uden for det sædvanlige yngleområde er der følgende iagttagelser, 28/7 og 1/8 i Agger Tange (NVJ) og samme sted 1 1K fugl 13/8.

(Egon Østergaard)

Hvidbrystet Præstekrave, Rømø, 25. maj 2008. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

Lille Præstekrave *Charadrius dubius* (yngleforekomst)

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1995	2007	1997	
2008	NA	(20)	55	(76)	69	62	123	115	92	-

Kommentar: Tabel omhandler kun antal ynglepar. Disse er – på nær 1976 – først opgjort fra 1980 og frem, dog mangler årstotal fra 1991-1994.

Indberetningerne til DOFbasen med ynglefugleangivelser giver et billede af forekomsten, men er ikke dækkende. I 2008 bliver der indberettet 108 par med yngleadfærd. I perioden 2001-2007 var maksimum 115 par/år, så der er tale om et år med flere registreringer end normalt. De fleste ynglefund gøres i grusgrave med blottede sand- og grusarealer og vandhuller eller søer, men også større terrænreguleringer i landskabet,

som f.eks. motorvejsbyggeri og naturgenopretninger, hvor der fritlægges større ubevoksede arealer. Lokalteterne med flest par er Gl. Hviding Engsø (SVJ) med 3-4 par og Egå Engsø (ØJ) med 3 par. Den første iagttagelse er 16/3 i Rørvig by (S) og den sidste er 5/10 i Keldsnor (F). Den største flok er 14/7 25 R Klydesøen på Amager (S).

(Egon Østergaard)

Hjeje *Pluvialis apricaria* (yngleforekomst)

Der er ikke foretaget systematiske optællinger i Thy (NVJ) i år, men intet tyder på, at den har ynglet der. Til gengæld har der været et sandsynligt ynglepar i Midt-

jylland. Der henvises i øvrigt til DATSY-rapporten.

(Egon Østergaard)

Strandhjeje *Pluvialis squatarola*

Arten ses gennem hele året, hvilket fremgår af tabellen, der også giver en oversigt over fordelingen på de 33 lokaliteter, hvor der i år er set over 100 fugle som maksimum. I perioden januar-april ses de fleste fugle i Vadehavsområdet (SJ/SVJ), men betydeligt færre fugle end i 2007. I år er der således en årssum på knap 40.000 fugle, hvilket er 37% færre end 2007. I maj ses de forårstrækkende fuglene i stigende omfang og antal. Både antal fugle og antallet af lokaliteter med over 150 fugle kulminerer i denne måned. I juni og juli ses mindre flokke, og i løbet af august øges antallet af observationer og fugle igen kraftigt, og efterårsmaksimum er 9/8 1200 Saltvandssøen (SJ).

(Egon Østergaard)

Strandhjeje, Esbjerg, 24. maj 2008. Foto: Eva Foss Henriksen

Månedsvis fordeling af Strandhjeje 2008

	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
Største observation (antal fugle)	31	21	250	850	400	84	74	1200	550	1075	390	305
Antal lokaliteter med > 150 fugle	0	0	2	2	11	0	0	9	2	3	1	2
Antal lokaliteter med > 100 fugle	0	0	0	2	4	0	0	1	1	4	0	0
Månedssum (antal fugle)	248	78	926	1495	8349	187	562	14006	2641	7991	2235	1018

Stribet Ryle *Calidris melanotos*

Årstotal	Hyppighed						Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08	2001		2004	2005		
4	3	<1	<1	2	5	5	7	7	7	79	

Der er obs. af 4 fugle, hvilket er lidt under de seneste års gennemsnit på 5 fugle/år. Alle fund nævnes: 19-30/5 1 hun R Tipperne (VJ), den sidste dag ses desuden

en fugl som udviste karakterer som en han. 22/7 1 ad. R Sneum Engsø (SVJ) og 12/9 1 1K Havnø (NJ).

(Rene Christensen)

Krumnæbbet Ryle *Calidris ferruginea*

Årstotal	Hyppighed						Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08	1998		1991	2008		
5933	NA	(3700)	(2278)	(4010)	(5559)	NA	13.520	9741	5933	(88.753)	

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970-1974, 1976-77, 1988, 1993-94, 1999-2003 og 2005-06.

Artstotalen er fundet ved at tage det maksimale antal rastende fugle/dag ved hver lokalitet, hertil er lagt antallet af trækkende fugle.

Denne metode giver i alt 5933 fugle. Forårets forekomst begynder med 1/5 3 R Vidåslusen (SJ). Frem til 18/6 11 R Ølundgårds Inddæmningen (F) er der stort set dag-

Krumnæbbet Ryle, Køge Sydstrand, 2. september 2008. Foto: Helge Sørensen

lige observationer. De største observationer er alle ved det fremskudte dige (SJ) med 11/5 35 R og 14/5 30 R begge Højer Vade (SJ). Fra Østdanmark er der ikke observationer af mere end 1 fugl. Returtrækket starter godt 14 dage senere med 3/7 1 R Tipperne (VJ) som den første og arten ses frem til 12/10

6 fou. Saltvandssøen (SJ). De største efterårsobservationer er også fra det sydvestjydske med max. 9/8 350 R Saltvandssøen. Udenfor dette område er 21/7 157 fou. Agger Tange (NJ) den største observation. Fra Østdanmark er største observation 15/7 32 R Hovvig (S).

(Rene Christensen)

Dværgryle *Calidris minuta*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1996	1999	1978	
2511	NA	(9287)	(3302)	(15.000)	(2530)	NA	42.832	30.000	16.000	-

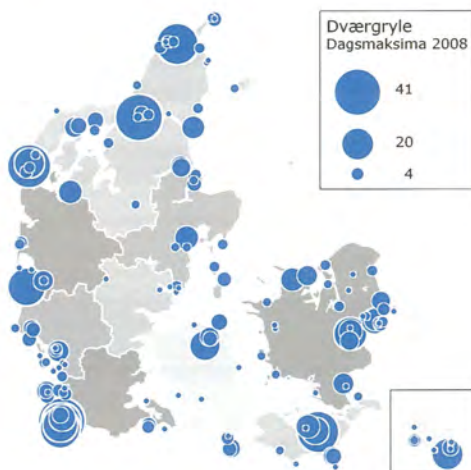
Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970-1974, 1976-77, 1988, 1993-95, 1999-2002 og 2005-08. Artstotalen overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Artstotalen er fundet ved at tage det maksimale antal rastende fugle/dag ved hver lokalitet, hertil er lagt antallet af trækkende fugle.

Forårets første fugl er 16/4 2 R Øer/Hassensøre (ØJ) og i løbet af nordtrækket ses 223 fugle og forårets forekomst slutter med 5/6 3 R Hovvig (S). De største fund fra denne periode er 11/5 15 R Vidåslusen/Saltvandssøen (SJ) og 12/5 12 R Kalløgrå (LFM). 16/6 ses 1 fugl ved Feddet (S), som både kan være en fugl på vej mod nord eller den modsatte vej.

Efterårstrækket starter med større sikkerhed med 28/6 1 R Agger Tange (NJ), frem til 27/10 10 R Sneum Forland (SVJ) er der næsten daglige observationer. En sen efternøler, eller måske en skadet eller syg fugl er 17/11 1 R Hyllekrog (LFM). Efterårets største fund er 24/7 41 R Margrethe Kog (SJ), 18/9 33 IK R Majbølle Nor (LFM) og 19/9 41 R Ulvedybet (NJ) og i alt ses 2511 fugle.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Dværgryle 2008, fordelt på halvår

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Forår	18	4	34	17	0	85	0	20	42	3	224
Efterår	591	189	115	91	4	329	165	770	177	80	2511

Temmincksryle *Calidris temminckii*

Årtotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årtotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1998	2005	2008	
2266	NA	(345)	(655)	(874)	(2288)	NA	2517	2388	2266	-

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970-77, 1988-89, 1990, 1999-2002 og 2005-08. Da der mangler en del årstotaler, sammenfattes årstotalen ikke.

Årtotalen er fundet ved at tage det maksimalt antal rastende fugle/dag ved hver lokalitet, hertil er lagt antallet af trækkende fugle.

Forårstrækket begynder med 26/4 1 R Køge Sydstrand (S) og slutter med 12/6 2 R Hovvig (S), der ses i alt 2266 fugle. Der ses flest fugle i Jylland, og det er da også her de største observationer skal findes med 12/5 65 R Egå Engsø og 13/5 67 R Halkær Sø og Ådal (NJ) som de største.

Returtrækket starter 2/7 2 R Kalvemosen (S) og ender med 17/9 1 fou. Sneum Digesø, der ses betydeligt færre fugle i efteråret end i foråret i alt 729 fugle. I modsætning til foråret ses de fleste fugle i Østdanmark. De største fund er dog stadig fra Jylland med 1/8 17 R og 2/8 24 R, begge Vesterenge (VJ) som de største. Største observation fra Østdanmark er 9/7 13 R Hovvig.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Temmincksryle 2008, fordelt på halvår

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Forår	657	387	106	721	52	42	50	223	28	0	2266
Efterår	55	113	34	22	5	31	95	17/nov	29	23	729

Almindelig Ryle *Calidris alpina shintzii* (yngleforekomst)

Racen Engryle er sammen med Stor kobbersneppe og Brushanen nu medtaget i DATSY, men desværre er det endnu ikke lykkedes at finde en artsadministrator der vil tage hånd om opgaven med at få indsamlet data om arterne. Evt. interesserede henvises til DATSY-rapporten i dette nummer af Fugleåret.

Vejlerne i Nordjylland og Matsalu i Estland er sammen med Tipperhalvøen de vigtigste områder for engryle i hele dens yngleområde. Det er derfor foruroligende, at der er stor tilbagegang på Tipperne (VJ) i 2008 – kun 25 par. I Vejlerne er der tale om en lille tilbagegang, idet den samlede ynglebestand bliver opgjort til 48-53 par, heraf 45-48 par på Bygholmengen og 3-5 par i Arup Vejle. Der er tale om en nedgang fra 59-60 par i 2007 og 54 par i 2006 (Kjeldsen & Nielsen 2008, Nielsen 2006b).

I Vadehavsområdet er der registreret ca. 10 par i 2008, fordelt med 2 par Rømø Nørreland (SJ), ca. 7 par Rømø Sønderland (SJ) og et par Råhede Vade (SVJ) (Thorup 2009a).

Oplysningerne på DOFbasen om ynglende Engryle er mangelfulde og sporadiske, og ovenstående tal er kun delvist indtastet, og i langt de fleste tilfælde uden angivelse af antal ynglepar!

Udover de allerede nævnte lokaliteter findes der på DOFbasen flg. oplysninger: Nørholm Enge (NJ) 2 par, Agger Tange (NJ) 11 par, Harboøre Tange (VJ) 8-11 ynglepar samt et par Rønnerne, Læsø (NJ) – sidstnævnte for-

modes at være en tilfældig observation og ikke en optælling af området, da der var 15-16 par i området i 2007. Der foreligger ingen oplysninger om ynglende Engryle fra de øvrige lokaliteter nævnt i tabellen i Fugleåret 2007.

(Peter Lange)

Almindelig Ryle, Køge Sydstrand, 31. august 2008. Foto: Helge Sørensen

Kærløber *Limicola falcinellus*

Årtotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årtotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2005	2006	2007	
187	NA	(32)	61	45	152	141	318	275	187	(2400)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970, 1972-73 og 1975-76.

2008 bød på i alt 187 fugle, 2 færre end sidste år, men dog betragteligt flere end de sidste 10 års gennemsnit på 130 fugle. Årets resultat er da også det 4. bedste nogensinde.

Forårstrækket starter 11/5 med 5 fugle ved Højer Wade/Sluse (SJ) og sidste fugl på vej mod nord er 3/6 1 Geddal Enge (VJ). Trækket kulminerer med. maj med 17/5 31 Margrethe Kog/Højer Wade som den største observation og den største i årsrapportens historie. Største observation i Østdanmark er 19/5 5 Feddet (S).

Flest fugle ses i Vestdanmark med i alt 84 fugle.

Efterårstrækket indledes blot 11 dage efter forårstrækket ophørte med 14/6 2 Kongens Kær (SVJ) og ender med 26/9 1 Eskeplet/Boelsrev/Tangen (ÅH). Der ses flest fugle i Vestdanmark med 53 fugle, største observationer her er 5/7 9 Saltvandsøen (SJ) og 11/7 9 Tipperne (VJ), mens største observation i øst er 6/7 7 Klydesøen (S). Hovedtrækket falder i perioden pri. juli – pri. august.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Kærløber 2008, fordelt på halvår

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Forår	19	8	7	8	0	42	0	10	2	0	98
Efterår	8	13	4	3	0	26	7	22	1	11	89

Brushane *Philomachus pugnax* (yngleforekomst)

Med kun 23-31 "ynglepar" i 2007 er Brushanen en af de mest fåtallige ynglefugle i landet og desværre også en art, der er meget svær at registrere på ynglepladserne. Brushanen er sammen med Engryle og Stor Kobbersnepe nu medtaget i DATSY, men desværre er det endnu ikke lykkedes at finde en artsadministrator der vil tage hånd om opgaven med at få indsamlet data om arterne. Evt. interesserede henvises til DATSY-rapporten i dette nummer af Fugleåret.

Oplysningerne om ynglende Brushøns er i år temmelig sporadiske, idet der ikke lige som i 2007 har været foretaget en indsamling af data via DOF og DATSY. Nedenstående er således et sammendrag af de tilgængelige oplysninger på DOFbasen og andre kilder, her-

under arbejdsrapporter fra DMU.

Ynglebestanden i Vejlerne blev i 2008 opgjort til 7 Brushøner. Der er tale om en lille fremgang i forhold til 2007 (Kjeldsen og Nielsen 2009). På Agger og Harboøre Tange er der ikke fundet ynglende Brushøns i år, her var der "1-4 par" i 2007. På Tipperne (VJ) er bestanden opgjort til 51 ynglehunner og 18 dansehanner, hvilket er en betydelig fremgang fra 2007, hvor engene tørrede meget tidligt ud. Bestanden er således tilbage på niveauet fra 2001-2006 (Thorup 2009b). I Felsted Kog er der 12/7 registreret en stedfast yngleurolig hun, hvilket tyder på at arten har ynglet i området i 2008. Arten er ikke angivet herfra i 2007. Desuden er spille hanner på Mandø (SVJ) midt i maj angivet som ynglefugle, men der foreligger ikke yderligere oplysninger herfra. Brushanerne kan en lang række steder landet over observeres spillende under trækket i april og maj.

Gennemtrækket kulminerer i foråret lige omkring 1. maj med de største antal 29/4 210 Værnengene (VJ), 30/4 210 Nørrevese (VJ), 1/5 728 R Vesløs/Arup Vejle (NJ), 7/5 410 Bygholm Vejle (NJ). Returtrækket af adulte Brushøns kulminerer tilsyneladende i juli, med max. 5/7 456 R Agger Tange (NJ) og trækket af 1K-fugle kulminerer i august-september, med max. 4/9 175 R Viskum (NJ). Det er dog sørgeligt få af observationerne af større flokke af rastende Brushøns, som er aldersbestemt!

Der er i alt 13 lokaliteter med over 100 rastende Brushøns i 2008.

Der er i alt 2781 poster i DOFbasen med observationer af Brushane fra 2008, så det er en art der observeres flittigt af observatørerne, når den optræder.

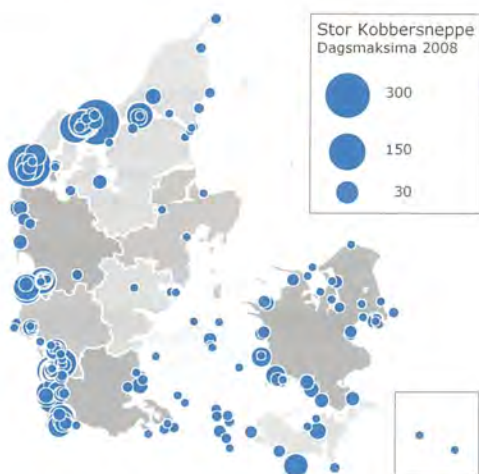
(Peter Lange)

Brushane, Værnengene, 24. april 2008. Foto: Bo L. Christiansen

Stor Kobbersneppe *Limosa limosa* (yngleforekomst)

Stor Kobbersneppe er den mest talrige af de overvågede engfugle, og ligesom hos Brushane og Engryle vanskeliggøres opgørelsen af ynglebestanden af at landet passerer af trækfugle på vej til og fra ynglepladser nord og øst for Danmark. Stor kobbersneppe er sammen med Engryle og Brushanen nu medtaget i DATSY, men desværre er det endnu ikke lykkedes at finde en artsadministrator der vil tage hånd om opgaven med at få indsamlet data om arterne. Evt. interesserede henvises til DATSY-rapporten i dette nummer af Fugleåret. På artens vigtigste yngleplads, Vejlerne (NJ), er bestanden opgjort til i alt 163 par, heraf 148 par på Bygholmengen (NJ). Dette er en fremgang i forhold til 2007, hvor der sammenlagt var 157 par, heraf 143 par på Bygholmengen. Der ser ud til at ske en gradvis tilbagevenden til tidligere tiders høje bestandsniveau (Kjeldsen og Nielsen 2009). På Agger Tange (NJ) opgøres bestanden til 51 territorier, hvilket er en pæn fremgang fra 35 i 2007. På Tipperne (VJ) er bestanden opgjort til 67 par, hvilket er lidt færre end i 2007. Til gengælde har Tipper-fuglene en meget flot ynglesucces i 2008, idet mindst 31 par ses med unger (Thorup 2009b). I Vadehavet er der ikke foretaget totaloptælling af arten i

Stor Kobbersneppe, Mandø, 15. april 2008. Foto: Carsten Gadgaard

2008, men på en række lokaliteter er der udført specialoptællinger af arten, hvorved der sammenlagt er registreret 221 par i Vadehavet, fra Ribe-marsken i nord til grænsen i syd. Flest ynglepar i Vadehavet er der på Mandø (SVJ) med 72 par og i Tøndermarskens ydre koge (SJ), hvor der er 112 par. Begge steder og sammenlagt er der tale om en pæn fremgang. Udover de ovenfor nævnte områder er der på DOFbasen registreringer af ynglefugle på yderligere 8-9 lokaliteter med 13 ynglefugle Bøvling Klit (VJ) som det største antal.

(Peter Lange)

Islandsk Stor Kobbersneppe *Limosa limosa islandica*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2002	2008	2005	
94	0	0	0	<1	59	53	152	94	51	533

Kommentar: Første fund er fra 1995.

Den islandske race af Stor Kobbersneppe blev taget af SU-listen i 2001, og årstotalen for 2008 på 90-94 fugle udgør den næststørste siden da, hvilket især skyldes tre fund af store flokke i efteråret. Frem til 2008 var de hidtil største fund på henholdsvis 19, 15 og 12 fugle – alle fra rekordåret 2002 med dets 151 fugle. I 2008 ses der på Agger Tange (NJ) i perioden 22-31/8 en flok 1K

islandica, som på sidstedagen har vokset sig til 32 fugle, mens der den 17/8 ved Arup Holm i Vejlerne (NJ) registreres 13 1K fugle og den 3 og 11/10 ses en flok på 12 1K ved henholdsvis Astrup Engsø (SJ) og Ballum Forland (SJ). Derudover gøres der kun en enkelt observation på flere end tre islandica, 8/8 6 1K Saltvandssøen (SJ), og samlet er der fund fra 18 lokaliteter

Islandsk Stor Kobbersnepe, Agger Tange, 31. august 2008. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

teter, hvoraf fem er udenfor den jyske vestkyst og Nordjylland. Året indledes med 2 vinterfund, 13/1 2 Ho Bugt (SVJ) og 10/2 1 Sneum Digesø (SVJ), mens den første regulære ankomst er 4/4 1 Bygholm Vejle (NJ). Derudover gøres blot to yderligere fund i første halvår, mens efterårstrækket indledes 7/7 1 ad. Margrethe Kog (SJ), 8/7 1 ad. Sneum Digesø og 12/7 1 ad.

Saltvandssøen. De sidste observationer af Stor Kobbersnepe, som racebestemmes til islandica, er 15/10 3 Ballum Forland, 18/10 1 Ho Bugt og 31/10 1 Skjern Enge (VJ), mens der i november og december gøres fund ved Klydesøen (S), som formodes også at dreje sig om islændinge.

(Rasmus Bøgeskov Larsen)

Regional fordeling af Islandsk Stor Kobbersnepe 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	51	6	5	2	0	23-27	1	2	0	0	90-94

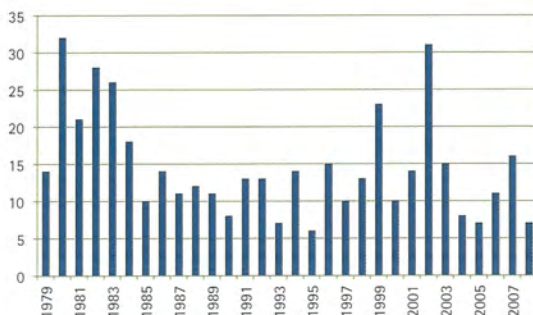
Tredækker Gallinago media

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1980	2002	1982		
2008	7	NA	(11)	(19)	12	13	14	32	31	30	(490)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972, 1975-1976 og 1988.

Med 7 fund indskrives år 2008 sig blandt de få år med under 10 Tredækkere – i løbet af de sidste 30 år har der blot været fem andre af den slags. Gennemsnittet har i denne periode været 12 fugle per år. Alle fund nævnes: 3/5 1 Grenen, Skagen (NJ), 13-14/5 1 Amager Fælled (S), 27/5 1 Tåstrup, Stevns (S), 1/6 1 overflyvende Sydvestpynten (S), 31/8 1 Bøjden Nor (F), 29/9 1 Grenen, Skagen og 12/10 1 Nørrevang, Rørvig (S).

(Rasmus Bøgeskov Larsen)

Tredækker, årstotal 1979-2008. Blot 6 gange i løbet af de seneste 30 år er der set færre end 10 Tredækker på et år. Tre af disse er år 2004, 2005 og 2008.

Damklire *Tringa stagnatilis*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1994	2001	2000	
2008	0	<1	<1	3	6	6	10	10	9	105

Kommentar: Første fund er fra 1970.

Fire fund af Damklire svarer til normalen, mens arten var på SU-listen. Alle fund nævnes: 9/5 1 Sneum Digesø (SVJ), 6/7 1 Ølundgårds Inddæmning (F), 7/8 1

1K Klæggrav nord for Kammerslusen (SVJ) og 22-29/8 1 Geddal Enge (VJ).

(Rasmus Bøgeskov Larsen)

Regional fordeling af Damklire 2008

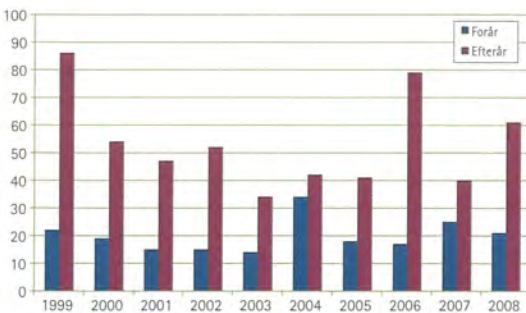
	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	0	1	2	0	0	0	1	0	0	0	4

Odinshane *Phalaropus lobatus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1988	1992	1998	
2008	NA	(51)	75	90	70	74	139	118	116	(2529)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970, 1972-73 og 1975-76.

Med fund af 82 Odinshaner placerer 2008 sig omtrent på gennemsnittet for de sidste 25 år, mens årets 21 forårsfund er mere end normalt. Den første Odinshane ankommer tidligt, da en fugl ses trækkende SØ ved Grenen, Skagen (NJ) 1/5, hvorefter der går henholdsvis 16 og 22 dage inden de næste fund gøres 17/5 1 Bygholm Vejle (NJ) og 23/5 1 hun Gerå Enge (NJ). Fund tidligere end 13 maj er meget sjældne. Den sidste forårgæst observeres 17/6 1 hun Bygholm Vejle (NJ), mens fundet 22/6 1 Slivso (SJ) både kan dreje sig om en nordtrækker og en sydtrækker. Forårstrækkets afslutning og efterårstrækkets begyndelse adskilles som regel kun af knap to uger i slutningen af juni, og i 2008 ankommer den første sikre sydtrækker 29/6 1 Knudshoved (F). Årets sidste Odinshøns noteres 27/9 1 Bøto

Halvårlig fordeling af Odinshøns 1999-2008. Der er ingen åbenlys sammenhæng mellem forekomsten af nord og sydtrækkende Odinshøns.

Odinshane, Lakolk, Rømo, 11. oktober 2008. Foto: Jens Søgaard Hansen

Nor (LFM), 1/10 1 Klydesøen (S) og 11/10 1 Lakolk Strand, Rømo (SJ). Der gøres to fund af flere end tre fugle sammen: 9/9 8 1K Agger Tange (NJ) og tre dage senere 5 1K samme sted.

(Rasmus Bøgeskov Larsen)

Regional fordeling af Odinshane 2008, fordelt på halvår

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B
Forår	4	1	0	0	1	1	0	17	11	1
Efterår	18	3	0	1	1	4	7	18	8	1

Øverst:
Thorshane, Klitmøller, 5. oktober 2008. Foto: Ole Krogh

Til venstre:
Thorshane, Skagen, 22. oktober 2008. Foto: Knud Pedersen

Thorshane *Phalaropus fulicarius*

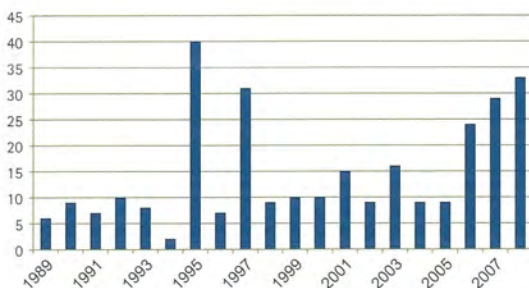
Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1995	1997	2007	
2008	NA	(4)	7	(14)	16	15	40	32	29	(374)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972 og 1975-1976. Der er lidt usikkerhed om årstotal i 1990.

Det er blot sket 8 gange indenfor de seneste 30 år, at der er set flere end 10 Thorshøns på et år. Når det sker, bliver der imidlertid ofte set rigtig mange fugle, sådan som det har været tilfældet med årene 2006-2008, der med fund på henholdsvis 24, 27-29 og 28-31 har været exceptionelle for Thorshanen. 2008 er yderligere bemærkelsesværdigt ved, at langt de fleste fund gøres inden for to uger i oktober, og at adskillige af fuglene er stationære i længere tid. De første fugle observeres 27/9 1 K S Husby Klit (VJ), 28/9 1 K V Lild Strand (NJ) og 5/10 1 S Nørre Lyngvig, mens hovedparten (17-20 fugle) ses i perioden 20/10-1/11. Heraf er 8-10 stationære fugle: 22/10-2/11 1 K Grenen, Skagen (NJ), 23-31/10 1 K Horn Sø (VJ), 25-29/10 3 K Hvide Sande Havn (VJ), 26-31/10 2 Hovsøre/Thorsminde/Bøvling Fjord (VJ), 27/10 1 K Sindrup Vejle (NJ) og 31/10-2/11 2 R Blåvands Huk (VJ), hvoraf den ene bliver ringmærket. Årets sidste

fund gøres 9/11 1 S Bjerregård Strand (VJ) samt 16/11 1 V Kikhavn (S) og 1 V Rågeleje Strand (S), som ikke er samme individ.

(Rasmus Bøgeskov Larsen)

Thorshane 1989-2008. De seneste tre års forekomst af Thorshøns er blandt de højeste gennem de sidste 20 år.

Regional fordeling af Thorshane 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	6	9	11	1	0	0	0	4	0	0	28-31

Mellemkjovent *Stercorarius pomarinus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1985	1989	1988	
57	NA	(52)	403	(193)	87	131	1361	648	647	(6914)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972, 1975-1976 og 1993.

Forekomsten er i den lave ende af skalaen, og fænologisk ret traditionel for et ikke-invasionsår.

med en god håndfuld fugle forår, spredt fægtning efterår, og nogle få vinterfund.

Forårets forekomst ligger i perioden 19/4-21/5, de 4 af fuglene er fra Skagen (NJ). Der er ingen sommerfund. Efterårets forekomst falder i perioden 10/8-23/11 i alt omkring 45 fugle. Fuglene ses spredt gennem efteråret, uden de helt store dage nogen steder. Eneste obs. af mere end 2 er således 11/9 5 T Gedser Odde (LFM). Vinterfundene er 27/1 1 2K NV Vedbæk Havn (S), 23/2 1 V Børstrup Hage (S), 8 og 9/12 1 1K Gedser Odde samt 10/12 1 ad. T Grenen (NJ). Det må siges at være højest usædvanligt med en adult Mellemkjovent i Danske farvande ved vintertide!

(Peter Lange)

Mellemkjovent, Skagen, 29. oktober 2008. Foto: Søren Kristoffersen

Regional fordeling af Kjovent 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Mellemkjovent	20	2	4	1	0	1	0	17	11	11	57
Lille Kjovent	8*	3	2	7	0	0	5	14	15	0	54
Storkjovent	180*	40	102***	2	1	10	6	31	1	0	373***

*NOK rapporten skriver 10 fugle?

**NOK angiver 233, men det tal er med gengangere

***Formentlig en del gengangere?

Lille Kjovent *Stercorarius longicaudus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1988	1992	2007	
54	NA	3	98	93	54	54	719	367	307	2660

Forekomsten er på i alt 54 fugle, heraf en fra juni, en i juli og resten fra efteråret i tidsrummet 28/8-14/10. Et senere fund er stadig under bedømmelse af DKU.

Junifundet er 18/6, lokaliteten er helt efter bogen Grenen (NJ) hvorimod fuglens alder højest usædvanligt er 2K. I perioden fra 1990 til 2008 er der på DOFbasen

registreret 13 småkjovent med aldersangivelsen 2K, i tidsrummet 18/6-8/9.

Efterårets forekomst kulminerer i september, det største antal er 11/9 11 trækkende Gedser (LFM).

(Peter Lange)

Storkjovent *Stercorarius skua*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2003	2004	2001	
373	NA	(80)	285	301	846	784	2077	1879	1134	(14.039)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972 og 1975-1976.

Årets forekomst er et stykke under middel, hvilket vel især må tilskrives den næsten totale mangel på dage med større antal, hvilket igen må tilskrives et efterår uden de store armbevægelser hvad angår vind og lavtrykspassager.

Fænologisk er forekomsten ret normal, med nogle enkelte fugle vinter, forår og sommer, og hovedparten fra efteråret.

Der er 4 fund fra perioden januar til marts, spredt over det meste af landet. Der er kun et enkelt decideret forårs-

Storkjove, Skagen, 31. august 2008. Foto: Jørgen Kabel

fund, fra Skagen 12/5, men en række sommerfund i perioden 12/6-23/7, alle enkeltvis. Efterårets fugle, i alt omkring 350 fugle, meldes i tidsrummet 3/8-22/11. Der er kun få dage med over 5 fugle, flest 15/8 15 SV Ørhage (NJ), som bliver årets eneste fund af over 10 fugle. Året sluttet med enkelte sene december fund, hvor 25/12 1 Gedser (LFM) bemærkes, arten er langt fra årlig her. (Peter Lange)

Storkjove, Hirtshals, 3. december 2008. Foto: Søren Kristoffersen

Sorthovedet Måge *Larus melanocephalus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2008	2007	2006	
2008	NA	5	10	31	82	77	141	133	128	1170
141	NA	<1	0	0	7	6	-	-	-	

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotal fra 1991. Første ynglefund er fra 1970. Max.-antal ynglefund er fra 2006: 19 par.

Sorthovedet Måge, Roshage, 11. oktober 2008. Foto: Jens Kristian Kjærgaard

Der er i år 111 observationer af mindst 141 fugle, hvilket er en fremgang på 8 fugle i forhold til 2007 og dermed endnu et rekordår for 7. år i træk.

Der er registreret 8-14 par fordelt på følgende lokaliteter: Holmesø (S) 2 par (1 3K + 4 ad.), Fiskeholm (F) 4-7 par (7 ad.), Siø (F) 1 par (2 ad.), Tarup Grusgrav (F) 0-1 par (1 3K + 1 ad.) og Sneum Engsø (SVJ) 2-3 par (4 ad. + 2 3K + 2 1K). Som det ses af ovenstående ser det ud til, at det er på Fyn arten har størst succes, det er dog kun ved Sneum Engsø, der direkte er registreret afkom. For yderligere oplysninger henvises til DATSY-rapporten. Uden for ynglepladserne ses der sjældent mere end 1-2 fugle, største observation er 19/10 3 fou. Hanstholm Havn (NJ). Hanstholm området med Ørhage i syd og Roshage i nord er i 2007 det område, hvor der ses flest Sorthovedet Måge med sammenlagt ca. 17 fugle.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Sorthovedet Måge 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	24	7	25	11	7	12	17	29	7	2	141

Sabinemåge *Larus sabini*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1997	1988	2004	
39	47	5	42	76	43	42	440	189	145	1612

Der er set 39 fugle, hvoraf de 5 er fra de indre farvande. Det er lidt færre end gennemsnittet for de seneste 10 år, men arten varierer meget i antal fra år til år. Der er således set fra 1 fugl i 1981 til 440 i 1997.

Første fund er fra 5/8 1 1K V Børstrup Hage (S). Bedste

lokaliteter er 4-26/10 5 T Ørhage (NJ), flest 4/10 3 1K S og 28/8-9/11 5 T Blåvands Huk (SVJ), flest 20/10 2 1K V og 9/11 2 1K N. På de øvrige lokaliteter ses der 1-3 fugle.

(Rene Christensen)

Sabinemåge, Hanstholm, 9. oktober 2008.
Begge fotos: Søren Kristoffersen

Regional fordeling af Sabinemåge 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	13	8	10	0	1	2	1	4	0	0	39

Middelhavssølvmåge *Larus michaellis*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2007	2006	2003	
80	0	0	0	(17)	76	70	155	129	87	700

Kommentar: Første gang artens forekomst opsummeres er i 1999, hvor SU anerkender arten som regelmæssig gæst i danske farvande,

Efter flere års mere eller mindre konstant fremgang er der i 2008 et kraftigt fald i antallet fugle. Fra 155 fugle i 2007 falder antallet til blot 80 fugle. Dette fald kan for en stor dels tilskrives, at en enkelt observatør som de andre år har indsendt mange obs. helt har udeladt at indrapportere i 2008.

Den regionale fordeling er som de øvrige år med flest

fugle på Sjælland, Lolland, Falster, Møn og Bornholm samt i Sydvestjylland.

Der er i første halvår set 33 fugle med 23/5 1 ad. Marie-lyst (LFM) som den sidste. Andet halvårs første fugl er, 1/7 1 ad. Fovrfelt Bækkens udløb (SVJ), mens årets første 1K fugl er 30/7 1 Staunings Ø (S).

De største observationer er 9/2 1 2K + 1 3K + 1 ad.

Børsmose Str. (SVJ), 31/8 3 1-2K Klintholm Havn (LFM) og 1/9 2 1K + 1 3K Rødvig Havn (S). Der er observeret flere ringmærkede fugle, dog er kun

en fugl aflæst, 15/8 1 Storedal, Stevns (S). Fuglen er ringmærket ved den italienske adriaterhavskyst i 2001. (Rene Christensen)

Regional fordeling af Middelhavssølvmåge 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	6	0	18	3	3	2	8	28	7	5	80

Kaspisk Måge *Larus cachinans*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2006	2007	2005	
228	3?	0	0	(42)	199	184	391	375	280	1837

Kommentar: Første gang racens forekomst opsummeres, er i 1999, hvor SU anerkender racen som regelmæssig gæst i danske farvande.

Kaspisk Måge, Lakolk Strand, Rømø, 3. oktober 2008. Foto: Kent Olsen

Kaspisk Måge, Nexø Havn, 2. april 2008. ▶ Foto: Sune Riis Sørensen

Der er i alt observeret mindst 228 fugle, fordelt med 96 i 1. halvår og 132 fugle i 2. halvår. Denne fordeling er normal. For andet år i træk er der et fald i antallet af fugle. Forklaringen er den samme som beskrevet under Middelhavssølvmåge. 2008 er dog trods alt det 4. største år nogensinde.

Den geografiske fordeling er som for de øvrige år med flest fugle i Østdanmark, specielt omkring Østersøen og noget overraskende er der set flest fugle på Bornholm, normalt er det Sjælland der løber af med den ære.

Årets første 1K fugl er 31/7 1 Damhussøen (S). De største observationer er 9/2 1 2K + 1 3K + 4 ad. Børsmose Strand (SVJ), 28/4 4 2K + 2 3K Nexø Havn (B) og 6/9 4 1K + 1 2K + 1 3K + 2 ad. Salthammer (B). Følgende observation bør også nævnes: 7/10 1 1K Bøgeskov Havn (S), fuglen er ringmærket i Litauen.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Kaspisk Måge 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	5	1	36	10	3	0	20	66	9	78	228

Hvidvinget Måge *Larus glaucooides*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1983	1993	1997	
2008	NA	2	9	16	11	12	27	24	24	361

Der er set 6 fugle i 1. halvår og 5 fugle i 2. halvår, i alt 11 fugle. Årets antal er lidt lavere end i 2007 og lidt under gennemsnittet for de seneste 10 år, hvor der er set mellem 4 og 17 fugle per år.

Alle fund nævnes: 1/1-11/3 1 ad. Thyborøn Havn (VJ), 3/1-10/5 1 2K Rømø (SJ), fuglen ses forskellige steder på den sydlige del af øen, specielt omkring Havneby og 10/5 ses formodentlig den samme fugl flyvende Ø ved Rømdæmningen, 8-28/1 1 2K Hirtshals Havn

(NJ), 20-22/2 1 2K Hornbæk Havn (S) og formodentlig samme fugl 24-26/3 1 2K Gilleleje havn (S), 5/3 1 2K Blåvands Huk (SVJ), 5-6/5 1 2K Christiansø (B), 29/10-20/12 1 1K Hvide sande Havn (VJ), 12/11 og 2/12 1 1K Hanstholm Havn (NJ), 20/11-30/12 1 1K Skagen (NJ), 20/11 1 SV 12.25 Rågeleje Strand (S) og samme fugl VSV 13.50 Kikhavn (S) samt 14-26/12 1 ad. Thyborøn Havn (VJ).

(Rene Christensen)

Gråmåge, Thyborøn Havn, 20. januar 2008. Foto: Gerner Majlandt

Hvidvinget Måge, Thyborøn Havn, 6. januar 2008. Foto: Gerner Majlandt

Gråmåge *Larus hyperboreus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1976	1983	1979	
2008	NA	(103)	129	71	39	46	287	189	170	(3102)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972, 1974-75 og 1991.

Der er set mindst 31 fugle, 22 i første halvår og 9 i andet halvår. 2008 er således det næst dårligste år siden 1978, kun undergået af 2001, hvor der sås 23 fugle. Siden 2001 har antallet ligget mellem 23 og 49 fugle med et gennemsnit på 38 fugle per år. Det er en art, som svinger i antal fra år til år.

Der er set 7 fugle uden for Vestkysten, men overraskende ingen på Sjælland, alle fund nævnes, 13/2-9/4 1 2K og 1 3K Nexø Havn (B), 11/3 1 2K Dueodde (B), 26/4 1 3K og 1/5 1 2K Christiansø (B) kan være samme fugl, 3/5 1 2K Hammerodde (B) og 7/5 1 3K Vigehavn,

Svaneke (B). Disse fund er regnet som 6 fugle, men kan dreje om de to samme eksemplarer. Det sidste fund uden for Vestkysten er 9/11 1 2K Århus Havn (ØJ). Første halvårs sidste fugl er 29/5 1 ad. Esbjerg Havn (SVJ), mens 11/10 1 2K+ V Blåvands Huk (SVJ) er efterårets første. Der er et sommerfund 5-30/6 1 2K Skagen (NJ). På de fleste lokaliteter er der set 1-2 fugle, dog er der ved Blåvands Huk set 4 forskellige fugle og ved Skagen 3 forskellige fugle.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Gråmåge 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	9	5	8	1	0	2	0	0	0	6	31

Ride, Bulbjerg, 4. maj 2008. Foto: Jens Kirkeby

Ride *Rissa tridactyla* (yngleforekomst)

Der er indkommet oplysninger fra 3 lokaliteter. Det er dog svært ud fra det indkomne materiale at komme med et præcist antal ynglepar, da der ikke foreligger præcise yngleoptællinger. Derfor er de nævnte ynglepar på de enkelte lokaliteter kun et groft skøn. Bulbjerg (NJ) min. 424 par, Hanstholm Havn (NJ) min. 60 beboede reder og Hirtshals Havn (NJ) 40-45 par. Skriver (2009) angiver dog at der er optalt 300 reder ved Bulbjerg og 100 reder ved Hirtshals Havn og at der kom hhv. 2 og 10 unger ud af anstrengelserne, hvilket skulle være det ringeste resultat nogensinde. Grunden til denne katastrofale mangel på unger menes at være fødemangel. Samme udvikling er også set på de britiske øer.

(Rene Christensen)

Ride, Bulbjerg, 23. maj 2008. Foto: Susanne Jepsen

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1970	1983	1984	
2008	NA	(113)	44	35	7	8	Ca. 400	76	60	(1300)
0	+500	NA	(9-11)	(11)	2	2	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotal fra 1971-77. Den danske ynglebestand angives i 1970 til 200 par.

Årets første fugl er 24/5 2 Lakolk Sydøer (SJ), mens den sidste er 3/8 1 ad. Nordby (SVJ). Der er 9 fund af op til to fugle i Vadehavet. Der er intet der tyder på, at Sandterne har ynglet i 2008. Udover de to fugle, som

der formodentligt har opholdt sig i den danske del af Vadehavet, er der yderligere et fund: 3/6 1 T Grenen, Skagen (NJ). Fundet er godkendt af SU.

(Rene Christensen)

Rovterne *Sterna caspia*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1980	1997	2008	
2008	NA	(60)	79	75	63	61	138	137	106	(2467)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972 og 1975-77.

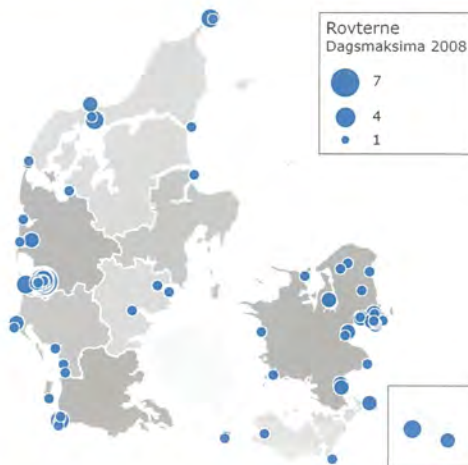
Der er observationer af mindst 106 fugle. 2008 er således det 3. bedste år nogensinde, kun overgået af 1980 med 138 og 1997 med 137 fugle. I 2007 sås kun 31 fugle. Der er set 54 fugle øst for Storebælt og 52 fugle vest for Storebælt.

Den første fugl er 25/4 1 ad. R Ølsemagle Revle (S), mens de sidste ses 13/9 2 Ø Klinkerne v. Polderne (VJ), begge datoer ligger indenfor det normale.

Der yngler et par på Saltholm i 2008, det skulle angiveligt være det første danske ynglefund siden 1944. Yderligere oplysninger findes i DATSY-rapporten.

De bedste lokaliteter er: 16/5-7/9 7 fugle Klydesøen (S), flest 25/8 3 ad. R, 31/5-3/9 7 fugle Kongelunden (S), flest 31/5 2 Ø og 23/7-8/9 7 fugle Skjern Enge (VJ), flest 8/8 6 ad. + 1 1K R. Fuglene ved Klydesøen og Kongelunden kan være de samme.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Rovterne 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	13	22	8	4	0	3	2	45	4	5	106

Dværgterne *Sterna albifrons*

Der er indkommet oplysninger om 187-259 ynglepar. Langt hovedparten er fra Vadehavet med 95-126 ynglepar, hvilket er normalt antal. Der mangler dog oplysninger fra en række lokaliteter som normalt

huser 5-20 par/lokalitet. Flest fugle er der på Rømø (SJ) med 72-102 par fordelt på 5 kolonier.

(Rene Christensen)

Dværgterne, Ølsemagle Revle, 16. juli 2008. Foto: Helge Sørensen

Dværgterne, Ølsemagle Revle, 16. juli 2008. Foto: Helge Sørensen

Regional fordeling (antal par) af ynglende Dværgterne 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	31-33	16-33	23-24	10/dec	0	72-102	5/aug	23-36	7/nov	0	187-259

Sortterne *Chlidonias niger*

Sortterne, Tim Enge, 7. september 2008. Foto: Carsten G. Laursen

Når de mest oplagte gengangere er fraserteret er der 622 observationer af mindst 3984 fugle. Første fugl er 20/4 1 R Selbjerg Vejle (NJ) og sidste fugl er 20/9 1 S Lyngvig (VJ). For ynglefund og bestandstørrelser på ynglepladserne henvises til rapporten fra DATSY andet steds i Fugleåret.

Der er to fund af over 25 rastende fugle: 10/5 52 fou. Tissø (S) og samme dag 50 fou. Maribo Sønderlø (LFM). Følgende lokaliteter havde træk af betydning, 28/4-28/5 471 Hyllekrog (LFM), flest 11/5 360 (dansk forårs dagsrekord?), 12/5 94 og 29/5 34, 16/8-12/9 186 Gedser Odde (LFM), flest 31/8 35 og 6/9 85, 13/7-7/9 41 Kragesand (SJ), flest 18/8 9, 30/7-11/9 28 Feddet (S), flest 19/8 15 og 1/9 29 Tontoft Nakke (SJ). Alle ovennævnte lokaliteter er beliggende i Østersøregionen. Det mest overraskende er det store forårstræk, som vist ikke tidligere er bemærket ved Hyllekrog.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Sortterne 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	1211	360	140	1033	24	53	66	309	787	2	3984

Hvidvinget Terne *Sterna leucopterus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1997	2005	2007	
13	5	2	2	196	47	43	1926	286	72	2429

Kommentar: Uden invasion i 1997 udgør gennemsnit 1990-99: 4 fugle.

Et rimeligt pænt år med i alt 13 fugle. Første fund er fra 13/5 1 ad. Klinkerne ved Polderne (VJ) og 18/5 1 ad Udkæret (B). De næste fugle ses 30/5 3 ad. sdr Gødstrup Enge (S) og 2 ad. sdr Klydesøen (S), samt 1 ad. sdr 3/6 Kogleaks (NJ) og 4/6 Han Vejle (NJ). I 2. halvår ses 20/7 1 ad. sdr Sneum (SVJ) og 22-28/7 2 ad. sdr R Saltvandssøen (SJ). Året slutter med 2 1K fugle med 1 R 30/7-2/8 Årslev Engsø (ØJ) og 1 1K 3/9 Egå Engsø (ØJ).

Med de efterhånden regelmæssigt store antal fugle der kommer til landet kommer uvægerligt spørgsmålet, får vi snart ynglefund i Danmark?. Arten yngler ret tæt på Danmark. I det østlige Mecklenburg-Vorpommern ved Anklam, under 150 km fra Danmark, yngede der i 2007 154-167 par fordelt på 3 kolonier (Sellin, Schirmeister & Wenzel 2008). Der foreligger desværre ingen oplysninger fra 2008.

(Jørgen Staarup Christensen/Rene Christensen)

Lomvie *Uria lomvie* (yngleforekomst)

Ifølge www.chnf.dk yngler der 2500 par på Græsholmen (B), hvilket svarer til antallet de foregående år.

(Rene Christensen)

Alk *Alca torda* (yngleforekomst)

Den nordbornholmske bestand stiger stadig, og på de tre ynglepladser vurderes der i 2008 at være i alt 67 par. På de enkelte lokaliteter er der noteret følgende maksimumtal: Mulekleven 80 fugle, Jons Kapel 37 fugle og Hammeren 35 fugle (pers. med. Carsten Andersen).

På den gammelkendte ynglelokalitet Græsholmen (B) er der i 2008 1000 par, hvilket svarer til de to foregående år, oplysningerne herfra er hentet på www.chnf.dk.

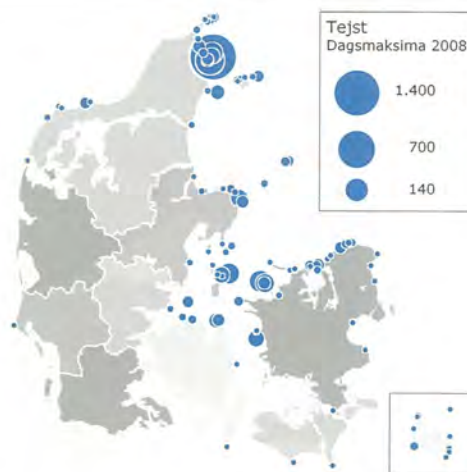
(Rene Christensen)

Tejst *Cephus grylle* (yngleforekomst)

Årets oplysninger er mangelfulde, idet der mangler tal fra mange kolonier. I de få tilfælde hvor der er grundige optællinger både 2007 og 2008 er der tale om fremgang i bestanden i alle tilfælde. For første gang i en årrække er der tale fra en af de klassiske gamle kolonier, nemlig Deget (NJ).

Tabellen viser de tilgængelige tal fra 2007-2008, samt seneste tal i DOFbasen i de tilfælde hvor der ingen tal er fra 2007-2008.

(Rene Christensen/Peter Lange)

Lokaliteter med ynglende Tejst i 2007-2008, samt øvrige kendte ynglelokaliteter med angivelse af seneste kendte bestandstal. Manglende værdier angiver at der ikke foreligger data fra lokaliteten det pågældende år.

Lokalitet	Antal par 2007	Antal par 2008	Kilde/optæller/seneste tal
Hirsholmene (NJ)	800 - 825	(1375 ynglefugle)	Jens Gregersen
Deget (NJ)		146-190	Jens Gregersen
Ndr. Rønner (NJ)			97 par i 1996
Kølpen (NJ)	5-10		Jens Gregersen
Tyholm (NJ)	60-70		Jens Gregersen
Østerbyhavn (NJ)			4 par i 1996
Sangstrup Klint (ØJ)	21	20-25	Hans Christophersen
Karlby Klint (ØJ)			3 par i 2001
Hjelm (ØJ)	5	3	Arne Bo Larsen/DOFbasen
Vandstedet, Samsø (ØJ)			1 par i 2005
Lindholm (ØJ)	3		Johnny Kahlert
Kyholm (ØJ)	1	3-5	Johnny Kahlert/DOFbasen
Vejrø (ØJ)	54	20-30	Johnny Kahlert/DOFbasen
Anholt havnen (ØJ)		9 ynglefugle	DOFbasen
Tunø (ØJ)	52	71	Søren Højager
Endelave (SØJ)	10	10	Søren Højager/Hans Ulrik Skotte Møller
Hjarnø (SØJ)	0		3 par i 1993
Mejlø (F)	5-7		Lars Hansen
Romsø (F)	1 - 2		Lars Hansen/Jens Gram
Æbelø (F)		1	DOFbasen
Sejersø (S)	94	103	Hans Frederiksen/DOFbasen
Nekselø (S)			ikke optalt
Musholm (S)	27	28 ynglefugle	Pia Ahrenst/DOFbasen
Reersø (S)	0		Pia Ahrenst
Omø (S)			ikke optalt
Hesselø (S)			99 par i 1996
Sprogø (S)	10-12		Lars Hansen

Tejst, Hirsholmene, 1. juni 2008. Foto: Mikkel Willemoes Kristensen

Søkonge Alle alle

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1996	1995	1990	
492	NA	(12)	898	(4074)	(914)	NA	13.909	9257	2808	(43.489)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1975-76, 1993 og 1999-2006. Baggrundsstatistik skal tages med nogen forbehold, da senere større år (især rekordåret 2005) ikke indgår i opsummeringen.

Der er i første halvår set mindst 14 fugle, hvor de sidste fugle er 29/2 3 T Fornæs (ØJ). I andet halvår er der set mindst 478 fugle, her er den første fugl 28/9 1 S Blåvands Huk (SVJ). Selvom det tilgængelige materiale fra de foregående år er dårligt, er 2008 nok et noget magert år. Der er fundet 1 død i 1. halvår og 3 døde i andet halv år. Der er ikke de store forekomster af rastende fugle.

De bedste lokaliteter er: Lild Strand (NJ) 4/10-28/10 42

T, flest 16/11 34, Børstrup Hage (S) 6/10-21/11 64 T, flest 16/11 27, Korshage (S) 17/10-22/12 36 T, flest 17/11 9, Kikhavn (S) 17/10-22/12 25 T, flest 19/10 9, Roshage (NJ) 17/10-21/11 34 T, flest 5/11 25 og Grenen (NJ) 1/11-30/11 57 T, flest 16/11 11. Der er enkelte fund fra de indre danske farvande: 21/1 3 R Sønderskoven (SJ), 22/1 1 SØ Hummelvig (SJ), 4/2 1 R Hopsø (SJ) og 29/11 1 Ø SV-pynten Amager (S).

(Rene Christensen)

Søkonge, Østerby Havn, Læsø, 23. november 2008. Foto: Kent Olsen

Søkonge, Hornbek, 16. november 2008. Foto: Leif Holmskov

Regional fordeling af Søkonge 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	186	22	40	17	2	5	1	219	0	0	492

Lunde *Fratercula arctica*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2002	1990	1995	
2008	NA	(22)	41	65	51	50	101	100	85	(1651)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1974-76.

Et rigtigt dårligt år med 11 levende og 2 døde fugle, hvilket er det ringeste resultat i den tid, Lunde har været omtalt i årsrapporten. Vi skal tilbage til 2000 for at finde et tilsvarende dårligt år, her sås 16 fugle. Der er 5 fund fra 1. halvår af 5 fugle og 7 fund af 8 fugle i 2. halvår. Der er to sommerfund, hvoraf det ene er et indlandsfund, 30/5 1 R Sneum Engso (SVJ), det

andet er 11/6 1 N Fjaltring (VJ). Eneste observation af mere end en fugl er: 17/10 2 V Hamborg v. Hanstholm (NJ). For at illustrere hvor få fugle, der ses i 2008, så havde NJ 38 fugle i 2007 og S havde 25 fugle i 2007, mod henholdsvis 8 og 2 i år.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Lunde 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	8	1	1	0	0	0	1	2	0	0	13

Turteldue *Streptopelia turtur*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1983	1993	1982	
2008	NA	(70)	133	102	53	60	297	219	180	(3171)
27	NA	>2	NA	30	17	-	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1971-74 og 1975-76. Ynglefugleoplysninger er meget ujævne, max.-antal ynglepar er 1993: 47 par, 1992: 38-44 par og 1999: 29-31 par.

De i alt ca. 65 fugle er en smule mere end sidste års 56-57, men kun en anelse over gennemsnittet. Den første ses rekordtidigt allerede 12/4 på en af artens ynglelokaliteter Frøsløv Plantage (SJ), observatøren noterer selv, at det er meget tidlig; således er der tale om det tidligste fund hidtil i DOFbasen, idet hidtil tidligste er 16/4 1990 Søndervese (VJ).

Turtelduen er jo udgået af DATSY overvågningen, og måske er det derfor at interessen for at optælle arten på den Sønderjyske ynglepladser ser ud til at være dalende. Tallene i år er (antal par): Frøsløv Mose 2, Beckmanns Plantage 2, Frøsløv Plantage 7, Bommerlund Plantage 2, Hønning Plantage 5, Hønning Mose 2, Rens Hedegård Plantage 2, Grøngård 4 – alle i (SJ).

Desuden er der fra (SVJ) meldt om et ynglepar i Klelund Plantage og en syngende fugl i Råhede By, og fra (VJ) er der 1 sy. Nordre Feldborg Plantage. Der er ikke indtastet ynglepar fra nogen af lokaliteterne i DOFbasen! Desuden er der enkelte observationer af kurrerende Turteldue fra trækstederne bl.a Skagen og Gedser, men i ingen af disse tilfælde er der tale om ynglefugle.

Årets sidste observationer er i begge tilfælde stationære rastende fugle på et træksted: 20/10-31/10 1 R Sønderho (SVJ) samt 23-25/10 1 R Gilbjerg Hoved (S). Der er der tale om de hidtil seneste fund i DOFbasen.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Turteldue 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	10	4	9	0	0	36	2	2	1	1	65

Mosehornugle *Asio flammeus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1983	2008	1982	
2008	NA	(298)	(308)	(214)	316	320	527	477	380	(8222)

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1970-73, 1974-77, 1988 og 1991-92. Ynglefugleoplysninger er meget ujævne, max.-antal ynglepar er 1979: 12-16 par, 1990: 10-12 par og 1993: 11 par.

Årets total er, på trods af få store forekomster, den næststørste hidtil, kun overgået af 1983 (527). Første halvårs forekomst er på omkring 275 fugle, især ses der mange i Nord-, Vest- og Sydvestjylland samt på

Sjælland. De største tal er 8/2 og 10/2 7 Kystvejsområdet på Amager (S) (S), 8/3 6 Flyndersø (VJ) og 16/3 14-16 Hjelm Hede (NJ).

Der er næsten daglige observationer frem til 9/6, hvor-

efter der kun er få spredte fund, heraf flere på potentielle eller tidligere ynglelokaliteter. Der foreligger dog ingen sikre eller sandsynlige ynglefund i 2008 (se også DATSY) og kun en enkelt angivelse af en hørt fugl uden nærmere angivelser af omstændighederne. Efterårs tiltræk registreres fra 6/9 med 1 Nordhavns-tippen (S) og 7/9 1 SV Bøgeskov Havn (S). De største tal fra 2. halvår er 14/10 8 R Mandø (SVJ), 25/10 8 R Hjarnø (SØJ), 19/12 6 Tipperne (VJ) og 23/12 6 Ribe Holme (SVJ).

(Peter Lange)

Mosehornugle, Ølsømagle Revle, 22. december 2008. ▶
Foto: Steen E. Jensen

Regional fordeling af Mosehornugle 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
1. halv. rst.	54	34	32	17	2	5	18	64	9	10	245
2. halv. rst.	22	16	43	9	9	7	10	36	9	4	165
Træk	21	1	2	8		1	1	26	4	3	67

Perleugle *Aegolius funereus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2008	1989	1986	
41	NA	(3)	8	7	9	8	41	15	14	(254)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-76. Ynglefugleoplysninger er meget ujævne og derfor undladt. Max. er 1996: 7 sy., 2007: 2-6 y-par, 2000: 3-4 par og 1991: 3 par.

Året 2008 bliver det hidtil største for Perleugle i Årsrapportens historie. Årets yngleforekomst er behandlet i DATSY-rapporten, og ialt meldes et sikkert ynglepar, samt 4-5 sy fugle.

Hen over efteråret fandt store sydgående trækbevægelser sted i Skandinavien - ved Falsterbo blev der ring-

mærket 264 perleugler (<http://www.skof.se/fbo/>) og ved Ottenby 238 (<http://www.sofnet.org/ofstn/>). I Østdanmark er der registreret en hel del Perleugler i efteråret, dog ikke så mange, som man kunne have forventet, det store antal registrerede og ringmærkede Perleugler i Sydsverige taget i betragtning. Den første bliver set 11/10 ved Nakkehoved Fyr i Nordsjælland, og på Gedser Fuglestation bliver en perleugle fanget i net 15/10. Uglen var ringmærket 26/9 på Ottenby Fuglestation. På Stevns bliver 2 individer registreret 29/10, og natten mellem 31/10 og 1/11 blev 5 fugle set på Øststevns. Den 29/10 bliver 1 eksemplar set ved Saksfjed Inddæmning på Lolland, og på Gedser Fuglestation bliver der i perioden 15/10-23/11 noteret 11 fugle, hvoraf de 5 er aflæsninger (3 mærket ved Falsterbo, 1 ved Ottenby og 1 fra Trysilområdet i Norge), og 1 var trafikdræbt på Gedser Landevej 6/11. I Stignæs Skov bliver 1 set og hørt 1/11, ved Møns Fyr bliver 1 set 6/11, ved Gedser By bliver 1 hørt 7/11 og på Vestamager ses 1 8/11. På Bornholm er der set 1 Perleugle 3/11 nord for Rønne, og 11/11 bliver 1 observeret lige sydøst for Rønne. Den 20/11 bliver 1 set flyvende VSV mod Pinseskoven på Vestamager, 3/12 ses 1 ved Langeskov på Fyn, og 17/12 synger 1 ved Øster Hassing Kær i Vendsyssel. Udover det trafikdræbte individ ved Gedser 6/11 er 3 andre fugle fundet døde: 17/11 ved Nyborg, 5/12 på Samsø og 16/12 ved Nysted By.

(Peter Lange)

Perleugle, Gedser Fuglestation, 9. november 2008. Foto: Mogens Hansen

Natravn *Caprimulgus europaeus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Arstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2008	2007	1994	
2008	NA	(59)	(138)	191	213	210	341	323	304	(5102)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1970-76, 1988-89 og 2004. Forekomst gælder typisk syngende fugle (>95 %) og kun få rastende/trækfugle.

Forekomsten, der er beregnet som sum af lokalitetsmax., ligger med i alt 341 fugle en smule over sidste års rekord. Det er især et øget antal fugle fra NJ der hæver totalen.

Den første fugl ses lidt tidligt allerede 30/4 1 fou. Vindum Skov (NJ), de næste er mere normalt 11/5 hvor der er obs. fra 3 lokaliteter, heriblandt de første syngende i Klelund Plantage (SVJ). Lokaliteterne med flest syngende fugle er Nørlund Plantage (VJ) med op til 18, Skagen Klitplantage (NJ) mindst 22, Torup Klitplantage (NJ) 12 og Ålbæk Klitplantage (NJ) 11 samt Hjørdemål Klit (NJ) 10-12. Den sidste obs. af en syngende fugl er fra 15/8 (Skagen Klitplantage). Herefter er der en række observationer af sete, ringmærkede eller dødfundne fugle, hvoraf de sidste er 21/9 1 R Gulstav (F), 22/9 1 død Dovns Klint (F) samt 24/9 1 fou. Skagelfaldet (B).

Natravn, Feldborg Plantage, 23. juli 2008.
Foto: Gerner Majlandt

(Peter Lange)

Regional fordeling af Natravn 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	143	59	70	22	5	8	2	23	3	6	341

Isfugl *Alcedo atthis*

Der er indberettet mindst 40 sikre og 14 mulige ynglepar, hvilket er langt flere end i 2007, hvor de tilsvarende tal var 7 sikre og 11 mulige. Tallene er dog langt fra dækkende, da Grell (1998) i 90'erne vurderede bestanden til cirka 300 par, og opgørelsen er derfor sna-

rere et udtryk for en bedre indrapportering af arten i yngletiden frem for en egentlig bestandsforøgelse, selvom de milde vintre er gavnlige for arten.

(Rene Christensen)

Isfugl, Stubbegård, 19. juli 2008.
Foto: Roland Jensen

Regional fordeling af ynglepar af Isfugl 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Sikre YP	11	4	0	5	6	5	2	6	1	0	40
Mulige YP	3	1	0	3	2	1	0	3	1	0	14

Biæder *Merops apiaster*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1999	2000	1992	
2008	NA	(4)	19	29	40	44	72	83	61	(869)
54	NA	(4)	19	29	40	44	72	83	61	(869)
1	NA	<1	<1	>1	3	3	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-76. Flest par er registreret 1998: 3-7 par, 2000: 4-6 par og 2003: 4-6 par.

Biæder, Rosenvold, 25. august 2008. Foto: Peter Nielsen

Med mindst 50 fugle er 2008 et af de bedre år. Af de 50 fugle er de 25 fra Skagen (NJ), som endnu en gang

Regional fordeling af Biæder 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	31-33	0	6	1	3	1	2	2-3	1	4	51-54

viser sig som det suverænt bedste sted at se Biæder i Danmark. Desuden skal et ynglefund bemærkes – se DATSY rapporten.

Første fugl er 28/4 1 SØ Skagen og dagen efter måske den samme fugl samme sted. De næste fugle ses først i maj. Årets sidste fugl er fra Skagen 2/8. Et meget sent og helt ukommenteret 2. hånds-fund i oktober skal godkendes af SU eller DKU inden det kommer med her.

Skagen har fra 28/4 til 2/8 i alt 25-27 fugle, flest 24/5 10 NØ (største flok ved Skagen nogensinde), 26/7 5 udtrækkende og 27/5 3 på udtræk. Ved Blåvand ses 5 fugle 4/5-1/8, flest 1/8 2 S.

Andre større fund der bør nævnes er: 25/5 3 NØ Syrodde, Læsø (NJ), 1/6 3 N Dueodde (B), 1/6 3 NØ Bulbjerg (NJ) og 24-25/8 3 R Rosenvold (SØJ). De andre observationer er alle af 1 fugl.

(Rene Christensen)

Hærfugl *Upupa epops*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1997	1996	2003	
2008	NA	(16)	23	27	20	20	43	41	41	(798)
9	NA	(16)	23	27	20	20	43	41	41	(798)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-76.

Med kun 9 fugle er 2008 det tredje ringeste år nogensinde kun undergået af 1979 med 5 og 2000 med 5-6 fugle. Den geografiske fordeling er noget skæv med 8 af 9 fund i de sydlige og østlige dele af landet. Den tidsmæssige fordeling er normal med de første fugle i april/maj og de sidste fugle i oktober/november og kun 1 fugl ses mere end 1 dag. Der er ingen deciderede vinterfund.

Alle fund nævnes: 24/4 1 Saksfjed Inddæmningen (LFM), 12/5 1 Herstedøster (S), 12/5 1 Moltrup (SJ), 16/5 1 Glostrup (S), 18/5 1 Nødebo (S), 8/6 1 Holmegård/Langlandsfortet (F), 5-6/10 1 Øby (NJ), 1/11 1 Horne Mølledam (F) og 26/11 1 Melby (S).

Fuglene fra Glostrup og Herstedøster kan være den samme, da der kun er få km mellem de to lokaliteter.

(Rene Christensen)

Hærfugl, Øby, 6. oktober 2008. Foto: Benny Kristensen

Vendehals *Jynx torquilla*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1981	1980	1982	
2008	NA	(193)	(370)	(143)	179	176	533	517	467	(7338)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1971-73, 1975-76, 1988 og 1991. Ynglefugleoplysninger er meget mangelfulde og derfor unklare. Max.-antal ynglepar er fra 1974: 25-30 par, 1988: 23-29 par og 2003: 7-25 par.

Der bliver indrapporteret 261 Vendehals for 2008 mod 189 i 2007, 251 i 2006 og 218 i 2005. Den første bliver set rastende i fyrhaven 12/4 i Blåvands Huk (SVJ). De to følgende er 16/4 i sy. Sønder Omme Plantage (SVJ) og 19/4 i Selbjerg Vejle (NJ). De fleste iagttagelser er fra forårsperioden 20/4-29/5, i alt 147. Der blev indrapporteret 11-28 ynglepar mod sidste års 14-27 ynglepar. I år fordelt på NJ 0-2 par, ØJ 3-5, VJ 3-7, SJ 1-2, SVJ 4-6, SØJ 0-1, S 0-4, B 0-1. De sandsynlige par dækker over par set i yngletiden samt syngende hanner på egnede steder. I 2007 havde arten den bedste ynglesæson på Borris hede i 20 år med 8 ynglepar. Året 2008 er det dårligste med kun 2 par, hvor alle unger er døde. Til gengæld blev hele 4 kuld ringmærket ved Sønder Omme.

Vendehals, Gilbjerg, 28. april 2008. Foto: Axel Mortensen

Efterårstrækket indledes den 16/8 i Saltholm (SJ), hvor 2 af dem er ringmærket. Herefter daglige observationer til 15/9. De sidste ses 14/9 i Brøns Enge (SJV) + 1 Blåvand/Hvidbjerg Strand (SJV) + 1 Sneum Sluse (SJV) og 15/9 i Nordhavnstippen/Stubben (S). Derudover en meget sen Vendehals 13/11 i Svaneke Fyr (B), som er foto-

dokumenteret på Netfugl. Forekomsten i efteråret er på i alt 114 fugle. Der bliver ringmærket i alt 6 Vendehals på forårstrækket og 22 på efterårstrækket (heraf 4 1K). Trækstederne med de største antal er Gulstav, Gedser og Blåvand. (Leif Novrup)

Regional fordeling af Vendehals (excl. ynglefuglene) 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	22	20	38	21	2	13	29	61	24	31	261

Sortspætte *Dryocopus martius*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1988	2008	1983	
2008	NA	(62)	97	(65)	NA	NA	133-163	33-126	102-111	-

Kommentar: Omhandler kun antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1970-73, 1975-76, 1978, 1990, 1998, 2000, 2002-03, 2004 og 2006.

Der er registreret 33-126 ynglepar. Det er ud fra de givne data umuligt præcist at fastslå størrelsen af den danske bestand. Dog kan det slås fast, at der for fjerde år i træk ikke er sikre beviser på, at arten yngler på Bornholm. Der er fundet 6-10 par i Gribskov (S) mod

14-18 i 2007 og at bestanden i SJ er på 14 par, det samme som i 2007. Herudover er der fundet 3-6 par i Tisvilde Hegn-Asserbo Plantage (S). Ingen andre lokaliteter/skovkomplekser rummer mere end 1-2 par.

Fortsættes på næste side

Regional fordeling af ynglende Sortspætte 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Min YP	1	3	1	4	1	14	0	9	0	0	33
Max YP	14	9	5	20	9	14	1	51	0	3	126

Arten er tilsyneladende gået markant tilbage i Nordjylland og på Djursland. En spændende oplysning er fundet af 1 han og hun 19/3 ved Hindsgavl Batteriplantage (F), der er dog ikke tegn på, at der har fundet yngel sted, men måske er det starten på en fynsk ynglebestand.

Der kan derfor kun opfordres til en mere målrettet eftersøgning og indberetning af ynglepar.

(Rene Christensen)

Sortspætte, Jægersborgs Dyrehave, 5. juli 2008. Foto: John Larsen

Sortspætte, Krogenberg Hegn, 25. maj 2008. Foto: Helge Sørensen

Lille Flagspætte *Dendrocopos minor*

Årtotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årtotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1998	2008	2007	
2008	NA	(31)	(57)	83	85	83	167	128	121	(2328)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1988-89 og 2002. Ynglefugleoplysninger er meget ujævne fra år til år og derfor undladt. Max.-antal ynglepar er 1998: 64-74 par.

Der er fund af mindst 128 fugle og for andet år i træ er det næsthøjeste notering i årsrapportens levetid. Der er fund i alle regioner undtagen F. Artens hovedudbre-

delsesområde er som de øvrige år Sjælland og Bornholm med 111 af de 128 fugle.

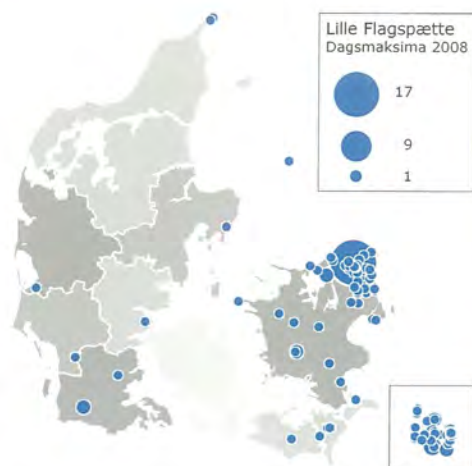
Der er indberettet 13-20 ynglepar. Parrene er fordelt

Regional fordeling af Lille Flagspætte 2008 (fugle)

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	3	1	1	3	1	4	0	10/mar	4	41	128

Regional fordeling af Lille Flagspætte 2008 (ynglepar)

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Min YP	0	0	0	0	0	0	0	11	0	2	13
Max YP	0	0	0	0	0	1	0	16	1	2	20

med 11-16 par på Sjælland, 2 par på Bornholm, 0-1 par Lolland og 0-1 par i Sønderjylland. Den bedste lokalitet er Gribskov (S) med 6-8 par, hvilket er lidt mere end i 2007 med 4-6 par. Det ville være ønskeligt med en mere målrettet eftersøgning, da regioner som LFM og B bør indeholde flere ynglepar. Specielt på Bornholm må der kunne findes flere ynglepar, i betragtning af at der ses 41 fugle på øen. Så sent som i 1998 skønnedes der at være ca. 30 par her, også LFM må skjule nogle par, da der ligeledes i 1998 var 14-17 par (Christensen og Søby 2000). Der er et trækfund 29/9 2 V Dueodde (B), og den eneste lokalitet udenfor yngleområderne med mere end en fugl er Skagen (NJ), som i foråret havde besøg af en han og en hun. Hannen er den fugl, som blev ringmærket i efteråret samme sted.

(Rene Christensen)

Lille Flagspætte, Skagen, 20. april 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Bjerglærke *Eremophila alpestris*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1997	1995	1994	
2379	NA	(1289)	(866)	(5545)	NA	NA	6956	5500	5359	-

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1971-72, 1974-76, 1988-93 og 1999-2007.

Sidste gang Bjerglærke var med i Årsrapporten er tilbage i 1998. Årets forekomst ligger på omkring 2500 fugle, hvilket er væsentligt lavere end 1990'erne. Dette kan dog skyldes forskel i opgørelse af årstotal, hvor der i år er foretaget en kraftigt udrensning i antallet af formodede gengangere.

Bjerglærken overvintrer fåtaligt på strandene, især i Vadehavet, i Vestjylland og Vejlerne samt ved Randers Fjord. Lokalitetsmax fra januar-februar er 19/1 82 R Gl. Hviding Forland (SVJ), 9/2 75 R Sdr. Farup Enge (SVJ), 16/1 52 R Råhede Vade (SVJ), 27/1 40 R Eskeplet/Sødringsholm Strand (ØJ) og 1/2 35 R Rømodæmningen (SJ). I løbet af marts og april ses de største antal længere oppe langs vestkysten og i Nordjylland med 24/3

75 Skjern enge (VJ), 26/3 50 R Vest Stadil Fjord (VJ) 21/4 66 Ove Sø (NJ) og 28/4 31R Selbjerg Vejle (NJ). Nordgående træk er især registreret ved Klitmøller (NJ) med 13/4 17 + 19/4 33 + 20/4 19. De sidste fugle er 23/5 1 TF Grenen (NJ) og 24/5 1 R Gl. Hviding Engsø (SVJ).

Første fugle i efteråret ses 25/9 1 R Indvindingen (SVJ), 27/9 1 R Gl. Ribe Å (SVJ) + 18 R Vest Stadil Fjord (VJ). Fra primo oktober registreres ganske mange fugle trækkende og rastende langs Vestkysten og i Vadehavet. Flest registreres 2/10 55 R Mandø (SVJ), 4/10 40 R Sneum Digesø (SVJ), 12/10 48 R Havsand, Rømø (SJ), 13/10 70 R Saltvandsøen (SJ), 17/10 98 Gl. Hviding Forland (SVJ). De største træktaal er 7/10 45 S Rudbøl

Bjerglærke, Århus Havn, 17. november 2008. Foto: Torben Jepsen

(SJ), 9/10 30 SØ Sønderho, Fanø (SVJ), 11/10 31 S Balum Forland (SJ), 23/10 31 S Børsrose Strand (SVJ) + 55 SØ Hønen, Sønderho, Fanø (SVJ). Ved Blåvands Huk noteres i alt 63 S, flest 15/10 21 S. I løbet af

november og december registreres blandt andet 6/11 50 R + 10/12 63 R begge Råhede Vade og 13/12 45 R Lindholm Vejle (NJ).

(Jørgen Staarup Christensen)

Regional fordeling af Bjerglærke 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	514	309	1025	405	0	60	36	28	0	2	2379

Toplærke *Galerida cristata*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1978-2008
	Før 1970	1978-79	1980-89	1990-99	2000-08		1981	1980	1978	
5	NA	562	(390)	(84)	12	14	715	705	676	(5020)
0	NA	85	(117)	(28)	4	5	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Toplærke er første gang med i Årsrapporten i 1978. Der mangler årstotaler fra 1988-90 og 1992. Største yngleforekomster er indrapporteret fra 1984: 119 par, 1986: 109 par og 1985: 107 par.

Det synes nu kun at være et spørgsmål om få år, inden de sidste tilbageværende ynglefugle ved Hirtshals også forsvinder. I alt ses max. 3 fugle her i år, og for første gang siden indvandring tilbage i 1800-tallet er der ikke konstateret yngel. Fra Danmark i øvrigt to observatio-

ner med 8/2-14/2 1 R Vesterbro, København (S) og 28/7 1 R-S Staunings Ø (S). En årstotal på 5 fugle er tangering af bundrekorden fra 2002.

(Jørgen Staarup Christensen)

Rødrygget Svale *Cecropis daurica*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2003	2007	2006	
2008	3	<1	>1	3	7	7	16	16	12	109

Arten har været årlig siden 1993, men de seneste års stigende forekomst holder ikke ved i 2008 på trods af et varmt og solrigt forår. Således ses kun 3 fugle: 23/4 1 fou. Salthammer (B), 13/5 1 R Skagen (NJ) og 25/5 1 NØ Syrodde, Læsø (NJ).

(Jørgen Staarup Christensen)

Rødrygget Svale, Skagen, 13. maj 2008. Foto: Jørgen Kabel ▶

Storpiber *Anthus richardi*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1994	2003	1988	
2008	21	>1	12	28	27	28	65	51	50	659

Et meget normalt år, hvad angår fænologi og geografisk fordeling, dog er årets forekomst lidt under gennemsnit. Månedsfordeling er september 6, oktober 11 og november 4. De første fugle ses til normal tid: 21/9 1 NV Kongelunds-området (S), 23/9 1 T Hovvig (S) og 24/9 1 T Kongelunds-området (S). En stationær fugl 25-27/9 ved Hellebæk Avlsgård (S) glæder mange tilreisende ornitologer. Herefter ses alle fugle på nær en enkelt i Vestdanmark. Årets øvrige observationer er:

5/10 1 V Ellidsbøl Strand (NJ), 10/10 2 R-V + 22/10 1 TF + 26-27/10 1 R Grenen (NJ), 10/10 1 S + 25/10 1 R + 29/10 1 SØ + 7/11 1 R Fanø (SVJ), 16/10 1 S Nordmandshage (NJ), 17/10 1 overflyvende Landsende, Rømø (SJ), 24/10 1 S Marielyst Strand, Sydfalster (LFM), 3/11 1 T + 13/11 1 T Blåvands Huk (SVJ), samt 8/11 1 R Nyeng (SVJ).

(Jørgen Staarup Christensen)

Storpiber, Skagen, 27. oktober 2008. Foto: Knud Pedersen

Indsat foto: Storpiber, Hellebæk, 27. september 2008. Foto: Axel Mortensen

Markpiber *Anthus campestris*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1985	1983	1981	
2008	11	(39)	76	(36)	18	21	115	110	90	(1462)
0-1	NA	NA	(16)	14	6	8	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1972-76 og 1997. 10-års gennemsnit er beregnet på de seneste 9 år, da 1997 mangler. De tre største år for yngleforekomst er 1982: 26-33 par, 1989: 29-31 par, 1998-99: 18-24 par.

2008 bliver med i alt 11 fugle lidt bedre end sidste års bundrekord med 8 fugle. I yngletiden (primo juni) er der set 1-2 fugle på Anholt (ØJ) (se DATSY). Alle årets øvrige observationer er fra forårstrækket med 29-30/4 1 TF Grenen (NJ), 4/5 1 R-Ø Korshage (S), 7/5 1 V Nordstrand (NJ), 10/5 1 Ø Korshage (S), 14/5 1 R Nivå

Golfbane (S), 16/5 1 Ø Hundested (S), 22/5 1 TF Grenen (NJ), 23/5 1 R Agger Tange (NJ) og 1 T Gjerrild Nordstrand (ØJ). Årets sidste fugl er fra forårstrækket, 10/6 1 NV Grenen.

(Jørgen Staurup Christensen)

Rødstrubet Piber *Anthus cervinus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1991	1992	1994	
2008	39	(79)	137	184	66	70	355	307	260	(4118)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1970-73 og 1975-76. Årstotal for 2006 er rettet til fra 81 til 80 fugle.

Rødstrubet Piber, Skagen, 30. maj 2008. Foto: Peter Nielsen.

Rødstrubet Piber er blevet en meget fåtallig trækfugl herhjemme. Således registreres kun 39 fugle, hvilket kun er marginalt bedre end sidste års 33 fugle, hvilket

Regional fordeling af Rødstrubet Piber 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	6	0	2	2	1	1	1	15	4	7	39

Skærpiiber *Anthus petrosus* (yngleforekomst)

Yngleforekomst: DOFbasen materiale er meget tyndt, således foreligger der kun indrapportering af 2 ynglepar: 1 par Vesterø Havn, Læsø (NJ) og 1 par Deget (NJ), hvorfor det er umuligt at give en vurdering af bestandens reelle størrelse. Der er optalt følgende på Hirsholmene (NJ): 20-21/5 med 3 Hirsholm, 15 Græsholm og 3 Kølpen, og fra yngletiden skal 9-10/7 1-2 R Trantum Strand (NJ), 4/8 14 R Hirsholmene (NJ) og 5/8 1 R Århus Østhavn (ØJ) - på stenmolen - bemærkes.

(Jørgen Staurup Christensen)

Skærpiiber, Hirsholmene, 1. juni 2008. Foto: Mikkel Willemoes Kristensen.

Bjergpiber *Anthus spinoletta*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2003	2008	2001	
496	0	0	<1	52	354	329	672	496	415	3709

Kommentar: Første fund er fra 1989.

Bjergpiber, Vesløs Vejle, 24. marts 2008. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Med årstotal på min. 496 fugle er 2008 hidtil næststørste år for Bjergpiber herhjemme. Dette skyldes især mange fugle ved Skagen (NJ) og blandt andet Nordmandshage (NJ) i efteråret. Forekomsten fordeler sig med 164 fugle i 1. halvår og 326 fugle i 2. halvår.

Bjergpiberen registreres nu i alle regioner, bortset fra Bornholm. De største forekomster ses på de traditionelle vinterlokaliteter med 9/2 16 R Vejlerne, flest ved Glombak med 12 fugle, 9/2 10 R Brabrand Sø (ØJ), 15/2 10 R Ribe Østerå (SVJ), 17/2 10 R Tranegilde Mose (S), 29/2 8 R Ballum Enge (SJ) og 31/3 13 R Årslev Engso (ØJ), som også bliver sidste større observation fra 1. halvår. Bjergpiberen trækker bort fra medio/ultimo marts, og de sidste fugle ses sædvanligvis primo april med 8/4 1 R-V Årslev Engso (ØJ) og 9/4 3 sdr. R + 11/4 2 sdr. R Engå Engso (ØJ). Der i år ikke set større antal ved Køge Sydstrand (S) og Uldum Kær (SØJ).

De første fugle i 2. halvår ses til sædvanlig tid, primo

oktober, med 2/10 1 R Løkkeby Mose (F), 8/10 1 R Klydesøen, Amager (S) og 12/10 2 R-N Vråby Enge, Romø (SJ). Første større ankomst ved Skagen ses 21/10 med 34 TF Grenen (NJ), heraf 29 i en flok og 23/10 15 TF + 1 R. Det er bemærkelsesværdigt, at der i år ved Nordmandshage (NJ) mellem 21/10-17/11 registreres et returtræk langs kysten på 44 S, heraf de 33 ultimo oktober, flest 27/10 12 S. Næste større antal ved Skagen ses 1/11 37 R Grenen og i løbet af november tælles et varierende antal i området, og ultimo november igen pæne tal med 28/11 21 R og 30/11 22 R Grenen, og disse fugle er sandsynlig på plads året ud, hvor der i gennem hele december tælles 13-18 R ved Nordstrand-Grenen (NJ). Først i løbet af december registreres større antal rastende fugle udenfor Skagen med 9/12 7 R Bygholm Vejle (NJ), 9/12 5 R + 16/12 7 R Toftegårds Enge (NJ), 14/12 6 R + 21/12 7 R Knudshoved (S) og 23/12 8 R Tranegilde Mose (S) og 8 R Vallensbæk Mose (S).

(Jørgen Staarup Christensen)

Regional fordeling af Bjergpiber 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
1. halvår	58	3	13	16	1	35	8	28	2	0	164
2. halvår	250	13	2	3	4	16	3	38	3	0	332
Total	308	16	15	19	5	51	11	66	5	0	496

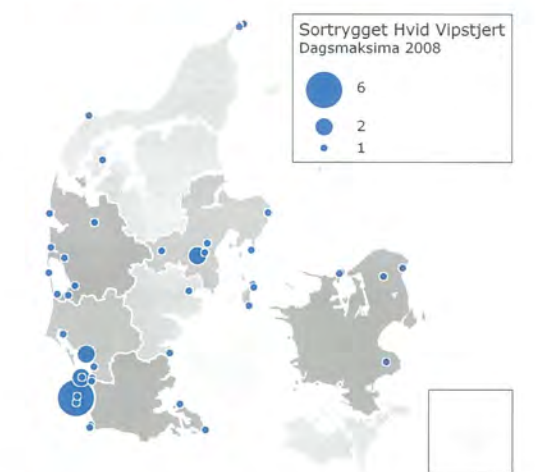
Sortrygget Hvid Vipstjert *Motacilla alba yarrelli*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1985	1983	1981		
2008	58	NA	(2)	15	31	72	70	106	90	78	(1107)
2	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar (incl. hybridpar). Der mangler årstotaler fra 1973-1979.

Efter sidste års store forekomst bliver 2008 et år noget under gennemsnit med knap 60 fugle. Hovedparten ses som sædvanligt i den vestlige del af Jylland, men i år er Østjylland også pænt repræsenteret. Månedsfordelingen er marts 14, april 22, maj 12, juni 4 (incl. gengangere), juli 2, august 2, september 1 og oktober 2. Der er konstateret 2 sikre ynglepar (blandingspar yarrelli/alba) 16-17/6 1 M (yarrelli) med hun (alba) Ebeltoft Færgehavn (ØJ), hvilket er 3. år i træk, samt et par ved Tåstrup, Århus (ØJ). Der er ikke oplyst om sidstnævnte gælder et blandingspar.

I år er der ikke registreret vinterfugle, således bliver første observationer 1/3 1 overflyvende Nørrestrand (SØJ), 10/3 2 R Sneum Engsø (SVJ) og 10-11/3 1 han R Værnengene. Forårets forekomst forløber uden nogen tydelig kulmination, og typisk ses kun enkelt-individer. Eneste større flok er 18/5 6 R (2 hanner + 4 hunner) Lakolk Strand, Rørmø (SJ). Udover ynglefuglene ses i yngletiden 14/6 1 han R Gl. Hviding Engsø (SVJ), 15-16/7 1 han R Årslev Engsø (ØJ) og 19/7 1 R Hanstholm (NJ). Fra efteråret ses fire observationer af fem fugle med 3/8 1 R Slotssøen og Indelukket (S), 23/8 1

han R Saltvandssøen (SJ), 22/9 1 R Tåstrup, Stevns (S) og 17/10 2 1K R Mandø By (SVJ).

(Jørgen Staarup Christensen)

Sortrygget Hvidvipstjert, Tarphage Enge, 7. april 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Regional fordeling af Sortrygget Hvid Vipstjert 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	4	12	11	12	2	12	0	5	0	0	58

Gulhovedet Gul Vipstjert *Motacilla flava flavissima/lutea*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1995	1986	1987	
2008	NA	(2)	8	6	7	7	13	12	12	(199)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1974-1979.

Et udmærket år med i alt 8-9 fugle, hvilket er lidt over gennemsnittet. Alle fund er fra det vestlige Danmark, og lidt usædvanligt foreligger 2 observationer fra 2. halvår. Alle nævnes: 18/4 1 R + 26/4 1 han R + 2/5 1 han R Værnengene (VJ), 12/5 1 ad. Lakolk Strand, Rømø (SJ), 19/5 1 R Augustenborg (SJ), 4/6 1 han R Arup Vejle (NJ), 7/6 1 han R Bygholm Vejle (NJ) – samme som 4/6 (?) og 30/7 1 ad. hun R Kongeåslysen (SJ/SVJ) samt 7/9 1 ad. han R Halk Nor (SJ).

(Jørgen Staarup Christensen)

Gulhovedet Gulvipstjert, Lakolk Strandsøer, 12. maj 2008. ▶
Foto: Martin Søgaard Nielsen.

Vandstær *Cinclus cinclus*

Vandstær, Giber Å, 2. marts 2008. Foto: Lars Gabrielsen.

I forlængelse af forekomsten i 2. halvår 2007 ses der fortsat mange Vandstære i 1. halvår af 2008. Efterårets forekomst er derimod i den lave ende. Der foreligger ingen større optællinger af arten, idet største obs fra 1. halvår er fra den velbesøgte Mølleåen nord for København, hvor der regelmæssigt observeres op til 7 fugle. Således er kun 8 af de 100 største indtastninger på DOFbasen fra andre lokaliteter! Forårets sidste er 9/4 1 Mølleåen ved Rådvad (S) samt lidt sent 15/4 1 Kruså

Regional fordeling af Vandstær 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
1. halvår*	58	14	15	7	28	50	24	83	5	5	289
2. halvår*	34	12	8	7	18	30	4	47	0	0	160
Total	92	26	23	14	46	80	28	130	5	5	449

*udregnet som sum af lokalitetsmax. Ynglefugle er ikke medtaget i tabellen.

Møllesø (SJ). Der er dog senere observationer fra sikre eller mulige ynglelokaliteter – se DATSY-afsnittet herom.

Efterårets første er tidlige 28/9 og 4/10 1 Strødam Engsø (S) samt mere normalt 15/10 1 Giber Å (ØJ). Største antal i 2. halvår er 7 fugle sammen ved Susåen i Rådmandshaven i Næstved (S) 6/12.

(Peter Lange)

Sydlig Nattergal *Luscinia megarhynchos*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2006	2004	2005	
10	7	1	2	2	7	7	11	10	7	115

Der er registreret 10 fugle på 9 lokaliteter i perioden 1/5-7/6 og ingen ynglepar.

Alle fund nævnes i regionalgruppering: 19/5-7/6 1 sy. Korshage (S), 31/5 1 sy. Jydelejet (LFM), 1/5 1 sy.

Østersøhallen ved Gedser (LFM), 7/5 1 sy. Safirsø (B), 12/5 1 sy. Fredmosen (F), 9/5 1 ringmærket, 14/5 1 ringmærket og 13/9 1 ringmærket som blev fanget

sidste gang 17/9 - alle tre Blåvands Huk (SVJ), 15/5 1 sy. Hviding Vestsø (SVJ), 24/5 1 sy. Mandø (SVJ), 9/5 1 sy. og 31/5 1 ringmærket begge Grenen (NJ).

Det første fund er 1/5 1 sy. Gedser (LFM) og det sidste fund er 17/9 1 R Blåvands Huk (SVJ).

(Arne Bo Larsen)

Sydlig Blåhals *Luscinia svecica cyanecula*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2006	2005	2004/05	
104	NA	0	<1	3	(89)	(82)	186	148	134	(866)

Kommentar: Tidligere ynglefugl i 1800-tallet, første ynglefund efter 1970 er fra 1992. Der mangler årstotal fra 2003.

Blåhals (Nordlig), hun, Christiansø, 13. maj 2008. Foto: Eva Foss Henriksen

Ubestemte Blåhalse inden for de kendte yngleområder for Sydlig Blåhals i Sønderjylland og Vestjylland er behandlet som Sydlige Blåhalse.

Der er registreret 104 fugle (sum af lokalitets max.) i perioden 1/4-7/8, heraf 79 territoriehævdende/syngende fugle på 43 lokaliteter fordelt med 37 (SJ), 31 (SVJ) og 11 (VJ), (se også under DATSY-afsnittet). Flest er der (lokalitets max. >4) 13/4 11 sy. Magisterkog (SJ) og 18/4 11 sy. Rudbøl Kog & Sønderkog (SJ). Det første fund er 1/4 1 syngende Ringkøbing (VJ) og det sidste fund er 7/8 1 fouragerende Sneum Digesø (SVJ).

(Arne Bo Larsen)

Blåhals (Sydlig), han, Tarphage Enge, 6. april 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Regional fordeling af Sydlig Blåhals 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	-	13	50	1	-	40	-	-	-	-	104

Nordlig Blåhals *Luscinia svecica svecica*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1980	1997	1995	
2008	NA	(73)	166	(136)	81	79	300	265	244	(4114)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-76 og 1991.

Ubestemte Blåhalse uden for de kendte yngleområder for Sydlig Blåhals i Sønderjylland og Vestjylland er behandlet som Nordlige Blåhalse.

Der er registreret 42 Nordlig Blåhals fordelt med 35 fugle i foråret (18/4-17/6) og 7 fugle i efteråret (31/8-26/9). 2008 bevæger sig hermed op fra det lave niveau i 2007. Der er foretaget en frasortering af oplagte og mulige gengangere.

Hovedparten er fra Bornholm/Christiansø (B) med i alt 15 fugle 24/4-21/5. Forårets første er 18/4 1 sy. han

Vesløs Vejle (NJ), som tidsmæssigt kan være en sydlig blåhals! Den næste er også tidlig 24/4 1 han Tejn Havn (B) og derefter 4/5 2 Christiansø (B). Forårets sidste er 17/6 1 ringmærket han Blåvands Huk (SVJ). Efterårets fund er 31/8 1 han R Han Vejle (NJ) og 1 1K han ringmærket Grenen (NJ), 21/9 1 han R Skansehage (S) og 1 han R Nakke Syd, Rørvig(S), som kan være den samme fugl. Desuden 19/9-26/9 1 2K+ han R, 1 2K+ hun R og 1 1K R - alle Ertholmene (B).

(Arne Bo Larsen)

Regional fordeling af Nordlig Blåhals 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	6	0	5	1	2	0	0	4	5	19	42

Sortstrubet Bynkefugl *Saxicola torquata*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1998	2007	1996	
NA	NA	(10)	22	(54)	53	NA	80	70	69	(-)
47	NA	0-2	NA	(9)	25	24	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Årstotaler mangler fra 1972-73, 1976 og 1997. Flest par er registreret 2008: 40-47 par, 2000: 31 par, 2003: 30 par og 1999 & 2007: 25 par.

Der er indberettet 40-47 ynglepar (diverse indtastninger af observationer med YF-kode og par med unger er omregnet til antal par) fordelt på ca. 30 lokaliteter med

12-16 par NJ, 2 par VJ, 8-10 par SVJ, 3 par ØJ, 1 par SØJ, 13-16 par (SJ). De bedste lokaliteter er Frøslev Mose (SJ)

Fortsættes på næste side

Sortstrubet Bynkefugl, Bulbjerg, 25. maj 2008. Foto: Søren Kristoffersen

6 par og Vangå Hede (NJ) 6-8 par. Dette er ny rekord i antal af registrerede ynglepar.

Forårets første større forekomst, som også er årets største, indledes den 29/2 17 fou. Mandø Østfener (SVJ).

De sidste større observationer er 14/10 10 R Grønningen (SVJ) og 1/11 10 R Blåvands Huk (SVJ). Der er kun få vinterfugle.

(Arne Bo Larsen)

Regional fordeling af Sortstrubet Bynkefugl 2008 (incl. gengangere)

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	95	112	175	12	4	45	3	9	5	4	464

Grønlandsk Stenpikker *Oenanthe oenanthe leucorhoa*

Ingen fund i 2008. Kun fugle bestemt i hånden medtages i Årsrapporten.

(Arne Bo Larsen)

Ringdrossel *Turdus torquatus* (sommerfund)

Der er heller ikke rapporteret sommerfund af arten i 2008, idet forårstrækket slutter den 6/6 med 1 NØ over

Råbjerg Mile (NJ) og de næste observationer er fra 21/9, hvor arten registreres flere steder i landet.

(Arne Bo Larsen)

Vindrossel *Turdus iliacus* (sommerfund)

Der er et enkelt sommerfund i 2008: 14 og 18/6 1 sy. Bjergeskov ved Buderupholm (NJ). Der er mange indberetninger af syngende Vindrossler gennem hele foråret, men i ingen tilfælde har der været mistanke om

yngel. Forårets sidste fund er 26/5 2-3 R Skagensområdet (NJ). Den første observation fra efteråret er 12/9 1 overflyvende Vesterbro, København (S).

(Arne Bo Larsen)

Flodsanger *Locustella fluviatilis*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1995	1992	2003	
6	11	2	(6)	15	11	12	34	25	21	(333)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1989.

Med 6 fugle på 6 lokaliteter er antallet kun det halve af gennemsnittet fra de sidste 10 år. Alle nævnes: 3/5 1 sy. Mejlø (F), 15/5 1 sy. Sandvig (B), 27/5-1/6 1 sy. Nak-

skov Indrefjord (LFM), 5/6-2/7 1 sy. Skarresø (ØJ), 9/6 1 sy. Dystrup Sø (ØJ) og 12/6 1 Langeskov (F).

(Ursula Burmann)

Savisanger *Locustella luscinioides*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1989	1988	1991+07	
33	26	(7)	26	26	23	23	50	40	38	(775)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1973 og 1975-76.

Året byder på 33 fugle, og dermed ligger antallet over de sidste 10 års gennemsnit.

Der indberettes 0-3 ynglepar fra 2 lokaliteter: 0-2 par Kidnakken ved Maribo (LFM) og 0-1 par Maribo Sønderø (LFM). På sidstnævnte lokalitet observeres der max 4 syngende fugle i perioden 23/4-6/6.

Øvrige lokaliteter, hvor syngende fugle observeres i længere tid: 2/5-11/5 1 Jægersø (S), 4/5-20/5 1 Syv Mose vest for Ramsø Søgård (S), 29/4-8/5 og 23/7 1

Barup Sø (LFM), 12/5-14/7 max 3 Fredmosen (F), 18/4-18/5 og 5/7 max 4 Magisterkogen (SJ), 15/5-27/5 1 Nørrestrand (SØJ) og 14/4-3/6 samt 21/7 og 24/8 1 Brabrand Sø (ØJ).

Første observationer: 14/4 1 sy. Brabrand Sø og 18/4 1 sy. Magisterkogen.

Sidste observationer: 23/7 1 sy. Barup Sø, 24/8 1 Brabrand Sø og 12/9 1 Galløkken (B).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af Savisanger 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	2	0	1	1	2	9	4	6	8	1	34

Drosselrørsanger, Gl. Hviding Engso, 13. maj 2008. Foto: Henrik Brandt

Drosselrørsanger *Acrocephalus arundinaceus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1979	1984	1977-78	
15	NA	(19)	17	13	15	15	35	24	22	(553)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972-73 og 1975-76.

Med 15 forskellige fugle svarer antallet i år til gennemsnittet fra de sidste 10 år. Der observeres ikke mere end en fugl per lokalitet, og der er ikke oplysninger om ynglepar. På 4 lokaliteter observeres Drosselrørsanger i længere tid: 8/5-29/5 1 sy. Råhede Enge og Gl. Hviding Engso (SVJ), 14/5-24/5 1 sy. Nakskov Indrefjord

(LFM), 5/6-14/6 1 sy. Hulemose (S) og 8/6-15/6 1 sy. Ølundgårds Inddæmning (F). Den første observation er 8/5 1 sy. Råhede Enge/Råhede Klæggrav (SVJ), den sidste 24/7 1 sy. Ordrup Krat (S).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af Drosselrørsanger 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	2	0	2	1	0	1	2	4	2	1	15

Høgesanger *Sylvia nisoria*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1985	1970	1992	
15	NA	(29)	38	28	19	18	58	56	50	(1043)
0	NA	NA	10	3	<1	1	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Årstotaler mangler fra 1972 og 1975-76.

Der er ingen indberetninger fra 1. halvår, mens efteråret byder på 14-15 1K-fugle på 11 forskellige lokaliteter, alle nævnes: 2/8 1 ringmærket og 17/8 1 ringmærket begge Blåvands Huk (SVJ), 23/8 1 ringmærket

Gedser Odde (LFM), 24/8 1 Svaneke Nordskov (B), 5/9 1 Stavshoved Rev (ØJ), 6/9 1 ringmærket Galløkken (B), 6/9 1 Vandet Klitplantage (NVJ), 7/9 1 R Ishøj

Fortsættes på næste side

Strand (S), 9/9 1 R Agger Tange (NVJ), (som muligvis er den samme fugl som den 6/9), 12/9 1 ringmærket Grenen (NJ), 14/9 1 Tårnby (S), 15/9 1 ringmærket Grenen, 4/10 1 Hyllekrog (LFM) og 27/10 1 ringmærket Blåvands Huk.

(Ursula Burmann)

◀ Høgesanger, 1K, Grenen, 15. september 2008. Foto: Knud Pedersen

Lundsanger *Phylloscopus trochiloides*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1992	1988	1993	
21	6	7	13	28	14	14	57	53	42	607

Kommentar: Første ynglefund er fra 1985 og fortsat uregelmæssig. Max.-antal ynglepar er 1997: 4 par, 2002: 3 par og 2004: 1-2 par.

Med 21 fugle er antallet i år mere end dobbelt så stor som i 2007 og ligger en del over gennemsnitter fra de sidste ti år. De fleste fund er fra Christiansø (B): 1/6 2, 2/6 1, 7/6-18/6 1-2 og 22/6 4 (2 par). Der observeres en

fugl i længere tid: 29/5-20/6 1 sy. Klinteskoven (LFM). Der er kun 2 efterårsfund: 8/9 1 sy. Galløkken (B) og 16/10 samt 18/10 1 i Blåvand-området (SVJ).

(Ursula Burmann)

▲ Lundsanger, Hvidbjerg, Blåvand, 16. oktober 2008. Foto: Per Poulsen

Lundsanger, Skagen, ▶ 12. juni 2008. Foto: Jørgen Kabel

Regional fordeling af Lundsanger 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	1	0	1	1	0	0	1	4	2	11	21

Fuglekongesanger *Phylloscopus proregulus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1996	2000	1999	
2008	1	<1	6	16	11	12	84	30	20	324

Der observeres 13-14 fugle. Antallet ligger over gennemsnittet for de seneste 10 år.

Fuglen, som sidste år blev Danmarks første vinterfund, opholder sig stadig væk på stedet i det nye år: 1/1 og 2/1 1 Gedser Odde (LFM). Der indberettes et af de sjældne forårsfund: 4/5 1 Christiansø (B). Efterårets observationer indledes den 12/10 med 1 død Gilleleje

By (S) efterfulgt af flere fund den 13/10: 1 Rimmevejmarkerne, Rømø (SJ), 1 Toftum, Rømø (SJ), 2 ringmærket Blåvands Huk (SVJ). De sidste observationer er 8/11 1 Stevns Fyr (S) og 9/11 1 Sydvestpynten, Kongelundstranden (S).

(Ursula Burmann)

Fuglekongesanger, Blåvand, 13. oktober 2008. Foto: Per Poulsen

Fuglekongesanger, Blåvand, 30. oktober 2008. Foto: Mikkel Holck

Regional fordeling af Fuglekongesanger 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	0	0	4	0	0	3-4	0	3	1	2	13-14

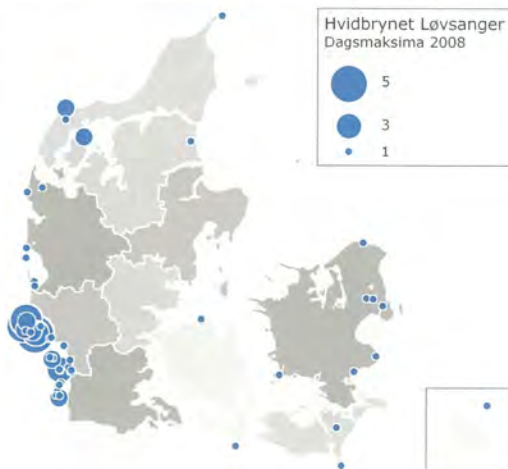
Hvidbrynet Løvsanger *Phylloscopus inornatus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2008	2005	2007	
2008	17	2	18	12	32	31	71	60	57	647

Med 160 observationer af omkring 71 fugle overgår 2008 den meget store forekomst fra sidste år. De fleste observationer stammer fra Feltræffet med Blåvands Huk-området i spidsen. I perioden 20/9-23/10 observeres her omkring 21 fugle.

Der indberettes igen en af de sjældne forårsobservationer: 2/5 1 Ertholmene (B). De første fugle i efteråret observeres 17/9 1 Faxe Ladeplads (S), 20/9 1 Nakkehoved (S) og 20/9 1 ringmærket Blåvands Huk (SVJ). Årets sidste observationer er 22/10 1 Hanstholm Fyrhaver (NJ), 23/10 1 ringmærket Blåvands Huk og 24/10 1 Nors Sø (NJ).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af Hvidbrynet Løvsanger 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	7	6	37	0	0	8	2	7	2	2	71

Sibirisk Gransanger *Phylloscopus collybita tristis*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1987	1984	1988	
2	0	<1	3	<1	<1	<1	9	6	5	47

Kommentar: Første fund er fra 1975. Seneste fund er fra 2004.

Kun fugle der er bestemt i hånden (ringmærket) medtages i Årsrapporten. Årets to fund er 24/5 1 ringmærket og 4/11 1 ringmærket begge Blåvands Huk (SVJ).

(Ursula Burmann)

Sibirisk Gransanger (*tristis*), Blåvand, 25. april 2008. ▶
Foto: Per Poulsen

Rødtoppet Fuglekonge *Regulus ignicapillus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2008	2003	2004	
214	0	(42)	36	60	(112)	(114)	214	136	135	(2259)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-76. Ynglefugleoplysninger er meget ujævne og derfor undladt. Max. yngleforekomst er 1999: 27-36 par. Årstotal for 2002 er mangelfuld.

Året byder på 359 observationer af 214 fugle på 138 forskellige lokaliteter efter frasortering af dobbeltobservationer og gengangere. Dermed er 2008 et rekordår. Det hidtil største antal fugle var i 2003 (136). Ynglebestanden i Gribskov (S) vurderes til 12 par. Desuden indberettes 0-3 ynglepar Tisvilde Hegn-Asserbo Plantage (S), 1 ynglepar Løndal Skov (ØJ) og 63 syngende fugle på yderlige 53 lokaliteter, flest 11/5 6 Frøslev plantage (SJ). Rødtoppet Fuglekonge observeres spredt over hele landet og i alle årets måneder.

(Ursula Burmann)

◀ Rødtoppet Fuglekonge, Blåvand, 30. oktober 2008.
Foto: Mikkel Holck

Regional fordeling af Rødtoppet Fuglekonge 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	7	6	41	11	1	30	11	43	46	18	214

Lille Fluesnapper *Ficedula parva*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1981	1989	1980	
2008	NA	(93)	261	144	122	120	572	349	330	(5705)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-77.

Et ganske flot år med i alt 136 fugle, hvilket er over de seneste 10-års gennemsnit, hvilket især skyldes et flot efterår. Vi skal helt tilbage til 1995 med 231 fugle for at finde et større år. Christiansø (B) dominerer som vanligt årets materiale med knap 60% af alle fugle, men lidt usædvanligt ses flest fugle i efteråret (57%). Månedsfordelingen er maj 43, juni 16, august 3, september 59, oktober 14 og november 1.

Den første fugl er tidligt på færde med 4/5 1 2K Christiansø, imens de næste ses til normal tid med 10/5 1 SY Lise-lund (LFM), 12/5 Årdale (B) og 14/5 Ellekrattet, Skagen (NJ). Flest fugle ses Christiansø (42), Skagen (4) og Blåvands Huk (3). Normalt registreres mellem 10-20 syngende hanner forskellige steder i landet i løbet af foråret, men i år noteres kun 7 fugle fordelt med LFM 2, Bornholm 3 og Skagen 2. Der er ikke konstateret ynglepar, men der er en interessant observation af 1/8 1 hun R Gråsten-stien (SJ).

Efterårets første fugl ses 24/8 1 R Klydesøen (S) og 29/8 Hovvig (S). Flest fugle ses naturligvis på Christiansø med i alt 37 fugle fra 14/9-9/10. Efterårets forekomst kulminerer

medio/ultimo september med 75% af alle fugle. Regionalt fordeler efterårets fugle sig med B (udover Christiansø) 2, S 12, LFM 4, F 1, NJ 4, VJ 4, SVJ 13 og SJ 1.

Lille Fluesnapper, Lyngvig, 8. oktober 2008. Foto: Peter Nielsen

Største lokaliteter udenfor Christiansø er Blåvand med 6 fugle.

(Jørgen Staarup Christensen)

Regional fordeling af Lille Fluesnapper 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	8	4	16	1	0	0	1	12	7	87	136

Hvidhalset Fluesnapper *Ficedula albicollis*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1996	1991	1999	
2008	NA	3	4	9	5	6	21	13	12	201

Med 5 fugle bliver 2008 et meget gennemsnitligt år og som vanligt ses alle i Østdanmark i løbet af foråret. Alle nævnes: 23/4 1 ad. M Vesterbro, København (S) – set i en have på Carstengade – 1/5 1 hun R Borre

Mose ved Ålbæk Strand (LFM), 4/5 1 ad. han Gråmyr (B), 9/5 1 ad. han R og 20/5 1 han R Christiansø (B).

(Jørgen Staarup Christensen)

Skægmejse *Panurus biarmicus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1991	2008	2000	
2008	NA	(43)	95	4409	8055	7677	10.000	9491	9273	-

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-76, 1992-95. Årstotalen overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

2008 er øjensynligt et produktivt år for de danske Skægmejser. Den fortsat stødt stigende brug af DOFbasen bærer en del af forklaringen på årets høje total på 9491 fugle – der er således i 2008 dobbelt så mange indtastede observationer af Skægmejse i basen som i 2005. Men der bliver også gjort mange store observationer i efteråret, som tyder på en god ynglesucces. De største fund gøres som altid i det nordjyske samt langs vestkysten: 28/10 220 Sønderho, Fanø (SVJ), 18/10 min. 150 R Han Vejle (NJ) og 12/10 93 TF Grenen, Skagen (NJ). Sidstnævnte er ny rekord for lokaliteten. I resten af landet er de største noteringer: 25/9 45 Brabrand Sø (ØJ), 12/10 44 Hov Vig (S) og 31/10 40 Vorup Enge (SØJ). Derudover bør nævnes 3/11 22 R Dueodde (B), som er den største forekomst nogensinde på klippeøen.

(Rasmus Bøgeskov Larsen)

Skægmejse, han, Skagen, 2. november 2008. ►
Knud Pedersen.

Regional fordeling af Skægmejse 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	2604	507	749	744	368	409	488	3279	297	46	9491

Fyrremejse *Parus montanus*

Fyrremejse rykker i 2008 endnu et nøk længere mod nord i det jyske. 14-26/3 registreres 2 fugle i Felsted Kog i den sydøstlige del af Nissum Fjord (VJ), og fra 3-4/5 ligeledes 2 fugle, ved Nørresø (VJ), ca. 15 km syd for Nissum Fjord. Hidtil er arten ikke set nordligere end Skjern (VJ). I det hele taget er 2008 det første år, hvor den ses regelmæssigt på flere lokaliteter i det vestjyske, og hvor der er endda er sandsynlighed for op til

tre ynglepar i dette område. Det er faktisk flere end i såvel Sydvestjylland som Sydøstjylland, hvor der kun er nogle få mulige ynglepar, og hvor der især i det sydvestjyske gøres meget få observationer. Forekomsten i Sønderjylland er derimod som tidligere år med fund fra 22 lokaliteter.

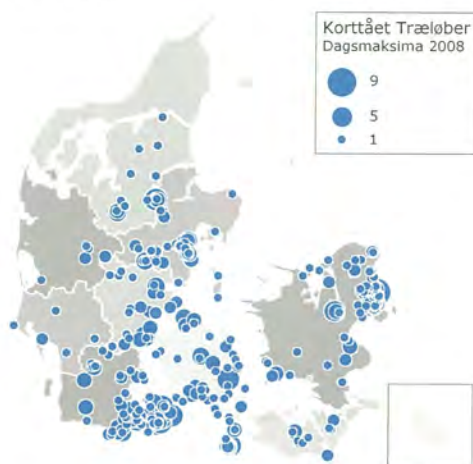
(Rasmus Bøgeskov Larsen)

Regional fordeling af Fyrremejse 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Antal fugle	0	42	27	0	30	197	0	0	0	0	296
Lokaliteter	0	6	8	0	2	22	0	0	0	0	38

Korttået Træløber *Certhia brahydactyla*

2008 byder på en mere ujævn forekomst af Korttået Træløber end de senere år, som ellers har budt på en ret konstant fremgang i de seks regioner, hvor arten fortsat ikke er veletableret. I Sydvestjylland og på Lolland, Falster og Møn noteres en tilbagegang i forhold til de senere år, i Vestjylland er billedet det samme som i 2007, mens der i Nordjylland og på Sjælland registreres fugle fra flere lokaliteter end nogensinde før. De største observationer (lokalitetsmaks.) gøres: 31/5 11 Jægersborg Dyrehave (S), 14/7 5 Knuthenborg Park (LFM) og 29/3 4 Hald Sø (NJ).
(Rasmus Bøgeskov Larsen)

Korttået Træløber, Damhussøen, 2. marts 2008. Foto: John Larsen

Regional fordeling af Korttået Træløber 2008 (opgøres ikke for ØJ, SØJ, SJ og F)

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Antal fugle	45	20	9	-	-	-	-	630	21	0	-
Lokaliteter	9	5	7	-	-	-	-	62	9	0	-

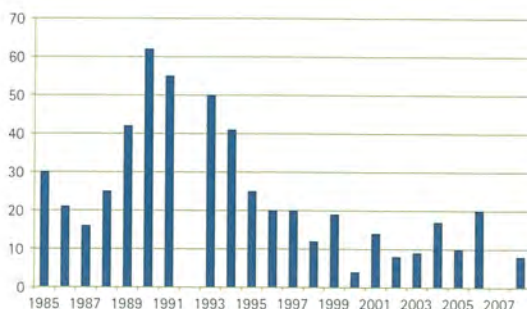
Pungmejse *Remiz pendulinus*

Årstotal	Hyppighed						Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08	1990		1993	1992		
15	1	>1	(27)	39	16	16	62-68	55-57	55	-	

Kommentar: Tabel behandler kun ynglefund. Der mangler oplysninger fra 1978, 1984-87, 1992 og 1997.

I 2007 blev der for første gang i mindst 30 år ikke gjort nogle sikre ynglefund af Pungmejse, men det ændrer sig heldigvis i 2008. Pungmejsernes forekomst varierer ofte meget år for år, og der observeres flest fugle i år med varme sydlige vinde i marts/april (Olsen 1992). De anslåede 8-15 ynglepar i 2008 er dog stadig i den lave ende, og der ses få fugle i de tidligere kerneområder omkring Brabrand Sø i Århus (ØJ) og på Vestamager (S). På to lokaliteter observeres der både yngleaktivitet og udføjne ungfugle, 2 par Tarm Kær (V) og 1 par Grønjordssøen, Vestamager (S), og derudover findes der reder på syv lokaliteter. Årets mest bemærkelsesværdige iagttagelse må være, at en ringmærket hun ved Grønjordssøen (S) 22/4 viser sig at have fået sin ring

Fortsættes på næste side

Pungmejsen ynglepar 1985-2008. Data mangler fra 1992. Yngleforekomsten af Pungmejsen kan svinge en del fra år til år, men generelt er arten gået tilbage i Danmark.

Pungmejse, Vestmager, 30. maj 2008. Foto: Helge Sørensen

om benet 23/9-2007 ved Indfjorden (V). Årets første Pungmejer er tidligt på den: 19/3 1 Vorup Enge (ØJ), 28/3 2 Gudenåparken (ØJ) og 3/4 1 Grønjordssøen,

mens de sidste noteres 27/9 1 Årsdale (B), 29/10 1 Kongelundsområdet (S) og 31/10 1 Brabrandstien (ØJ).

(Rasmus Bøgeskov Larsen)

Regional fordeling af Pungmejse 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Antal	6	24	14	27	8	10	27	86	1	1	204
Ynglefugle	0	2	1-2	2	0-1	0-2	0-2	3-4	0	0	8-15

Pirol *Oriolus oriolus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1982	1983	1992		
2008	78	NA	(65)	131	100	71	70	179	171	150	(3138)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1971-77. Ynglefugleoplysninger er meget uregelmæssige og derfor undladt.

Med ca. 76-78 fund af Pirol svarer år 2008 omtrent til gennemsnittet for de seneste 20 år. Som vanligt ses der flest fugle i Skagen, på Langeland og på Lolland-Falster, og den eneste lokalitet, hvor der er løbende observationer over sommeren, er på landets sikreste ynglelokalitet for arten, Æbelø (F). Fra ingen lokaliteter er der dog sikre tegn på yngel. DOF's Arbejdsgruppe for Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY) stoppede overvågningen af ynglende Piroler med udgangen af 2003,

hvor bestanden opgjordes til 4-11 par (2 sikre, 2 sandsynlige og 6-7 mulige). For tredje år i træk dukker den første Pirol op allerede i april, da en grøn fugl ses 30/4 Grenen, Skagen, og derefter følger 2/5 1 Bagenkop (F) og 3/5 1 Ø-R Gilbjerg Hoved (S). Førhen var fund af Pirol før 7-8 maj meget sjældne. De sidste fund gøres i sidste halvdel af juli: 18/7 4 Æbelø (F), 23/7 1 han ad Hanstholm (NJ) og 27/7 1 hørt Teglstруп Hegn (S).

(Rasmus Bøgeskov Larsen)

Regional fordeling af Pirol 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	20-22	0	1	2	0	4	13	19	12	5	76

Stor Tornskade *Lanius excubitor*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2008	1982	1974	
2008	NA	(429)	(461)	(305)	(695)	NA	884	869	814	-

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1970-73, 1975-76, 1978-79, 1988, 1991-95 og 2001-2006. Baggrundstabel skal derfor tages med nogen forbehold.

Årstotalen beregnet ved en simpel summering af lokalitetsmax. giver 884 fugle, hvilket er lidt flere end i 2007 og ny rekord. Stigningen formodes at bero på en øget brug af DOFbasen, idet der fra 2008 findes ikke mindre end 1843 poster med arten, mod 1256 i 2007.

Ynglebestanden er af DATSY opgjort til 18-21 par fordelt på 11-13 lokaliteter, hvilket er en lille stigning i forhold til 2007 (se DATSY rapporten andetsteds i Fugleåret). Forårets sidste - udover ynglefuglene - ses 29/4 1 Skjern Enge (VJ) og 2/5 1 Hulsig Hede (NJ).

Efterårets første tiltrækkende må være 2/9 1 Omø (S) og 14/9 1 Grenen (NJ). Enkelte fund i august uden for de kendte ynglesteder indtastet uden ledsagende note er her udeladt! Stor tornskade er en art der uden for ynglelokaliteterne næsten altid observeres enkeltvis, med få observationer af op til 4 fugle på samme lokalitet og da oftest på trækssteder.

(Peter Lange)

Stor Tornskade, 1K, Grenen, 27. oktober 2008. Foto: Knud Pedersen.

Regional fordeling af Stor Tornskade 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
1. halvår	83	52	52	18	17	34	23	105	12	10	406
2. halvår	87	51	60	23	20	36	18	141	27	15	478
Total	170	103	112	41	37	70	41	246	39	25	884

Nøddekrige *Nucifraga caryocatactes*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1985	1995	1977	
2008	NA	(289)	(542)	554	167	224	3676	1493	1297	(13.666)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-76 og 1988. Der var tilsyneladende invasion i 1988, men der mangler opsummering. Ynglefugleoplysninger er uregelmæssige, men max.-antal er 1989: 2-5 par.

Året starter meget svagt med kun to observationer 20/1 2 Ø Søllested (LFM) og 27/1 1 R Gribskov (S). Næste observationer kommer ikke før i 2. halvår med 4/7 1 overflyvende Vester Indelukke (LFM) og 1/8 3 R Skagen Klitplantage (NJ). Fra slutningen af august går det så løs: 31/8 2 fou. Fairhill (S), 31/8 1 SØ Klarskov

Skov (S) og 31/8 1 SV Skagen (NJ). I dagene umiddelbart derefter udvikler det sig til en regulær invasion, med det største antal observationer siden 1999. De største observationer er: 29/10 40 Ollerup (F), 11/9 31 R Gedser Odde (LFM), 9/9 28 SV Stigsnaes Skov (S), 13/9

Fortsættes på næste side

Regional fordeling af Nøddekrige 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
1. halvår	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	3
2. halvår	25	4	7	13	1	1	187	219	127	25	609

Nøddekrige, Skagen, 27. oktober 2008. Foto: Knud Pedersen.

28 TF Gedser Odde og 14/9 18 TF Gedser Odde. Heller ikke i år er der tegn på yngleaktivitet, det bliver spændende at se om nogle af fuglene overvintrer og forsøger at yngle til næste år.

31 af fuglene er bestemt til tyknæbbet race (caryocatactes) og 10-15 er bestemt til tyndnæbbet race (macrorhynchus).

(Ole Jensen)

Sortkrage *Corvus corone*

Sønderjylland og Sydvestjylland tegner sig igen i år for langt hovedparten af observationerne, med tilsammen over 80% af det totale antal Sortkrager. Bortset fra Østjylland er der i alle områder observeret et højere antal Sortkrager end sidste år. Også antallet af lokaliteter med Sortkrage er øget.

Månedsfordelingen viser lidt større udsving end sidste år, men generelt med samme mønster med de færreste observationer i sommermånederne, samt i årets sidste måneder.

Udover de nedenfor nævnte er der følgende lokaliteter med trækrageobservationer af mere end 20 fugle: 26/4 25 NV Tontoft Nakke (SJ), 14/10 22 V Sønderkoven (SJ), 15/11 35 S Iller Strand (SJ) og 20/11 31 S Råhede Vade (SVJ).

De største observationer i Sønderjylland er: 1/6 90 fou. Birkepøl (SJ), 6/8 90 R Dynt Strandmose (SJ) og 24/5 80 fou. Ellum (SJ). I Sydvestjylland: 15/10 81 R Fovrfelt bækkens udløb (SVJ), 25/12 80 R Næs Søjord (SVJ) og 15/11 78 R Rindby (SVJ). Udenfor disse områder er der tale om langt lavere antal idet, største tal er 14/10 13 SV Hyllekrog (LFM).

For at undgå gengangere er der anvendt månedsmaksimum fra de enkelte lokaliteter til nedenstående tabeller, dog således at alle observationer fra de decidede trækrageobservationer er medregnet i tallene.

(Ole Jensen)

Regional fordeling af Sortkrage 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
Månedsmax.	144	70	1392	53	66	3259	230	114	358	48	5734
Antal lokaliteter	37	45	111	26	34	301	63	62	101	8	788

Rosenstær *Sturnus roseus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2002	2008	2005	
2008	NA	<1	2	2	9	9	31	14	8	118

Den næststørste årssum nogensinde. Skal man se Rosenstær, er det åbenbart i Nordjylland det sker, og hele 10-12 af årets 12-14 fugle er fra denne region. I år er det et influx af adulte fugle i Skagen omkring månedsskiftet maj-juni, der dominerer forekomsten, idet 7-9 fugle er fra denne periode. 9-11 af årets fugle er adulte, 2 1K samt en uspec.

Forårs-fundene er: 29/5-18/6 i alt 7-9 Skagensområdet (NJ), heraf 3/6 3 ad. TF. Fra efteråret er der 5 fugle: 7/7 1 ad. R Agger Tange (NJ), 16/8 1 ad. R Lund Fjord (NJ), 20-28/8 1 1K Arreskov Sø/Ør. Hæsinge (F), 23/8 1 ad. R Agger Tange samt 6-7/9 1 1K R Østmøn (LFM).

(Ole Jensen)

Rosenstær, Harboøre Tange, 16. august 2008.
Foto: Allan Kjær Villesen.

Kvækerfinke *Fringilla montifringilla* (Yngle- og sommerforekomster)

I Skagens området (NJ) er der gennem maj måned og ind i juni og starten af juli regelmæssigt observeret Kvækerfinker, langt de fleste under trækforsøg, og alle fund formodes at dreje sig om trækfugle. En del af de observerede fugle kan dog være gengangere, som er blevet i området i længere perioder, og der er således måske kun tale om ganske få individer. Den sidste ses 3/7 1 TF Grenen (NJ). Også udenfor Skagen observeres

en del fugle i maj, fortrinsvis fra trækstederne. De sidste er 31/5 1 Ø Bulbjerg (NJ) og 1/6 1 sy. Hammeren (B). Heller ikke i år er der tegn på ynglende fugle, endside oversomrende fugle.

De første efterårsfugle dukker op 24/8 1 Slivso (SJ), 29/8 1 Grenen (NJ) og 5/9 1 han S Nordmandshage (NJ).

(Ole Jensen)

Gulirisk *Serinus serinus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1996	1997	2008	
2008	NA	(40)	46	79	79	78	131	126	111	(2200)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-77, 1988, 1990-91 og 1993-94. Oplysninger om ynglepar er lidt usikre og derfor ikke opgjort.

Gulirisk, Præsto Fed, 24. april 2008.
Foto: Bo Tureby.

Med mindst 111 fugle er 2008 det 3. bedste år hidtil. 80 af fuglene er set øst for Storebælt. Det ser således stadig ud til, at arten har svært ved at nå frem til Vestdanmark.

Årets første fugl ankom 22/3 1 fou. Faxe Ladeplads (S) 10 dage senere end i 2007, mens den sidste forsøgte at forlade lande 8/11 1 TF Gedser Odde (LFM), ca. en uge senere end i 2007.

De største observationer er 26/4 2 han + 1 hun Gedser By (LFM), 2/5 3 TF Grenen (NJ) og 3/7 3 sy. Hundsemyr (B).

Træklokaliteter med flest fugle er: 13/4-25/5 6 T Gilbjerg Hoved (S), 21/4-5/6 5 T Korshage (S), 3/5-8/11 5

Fortsættes på næste side

T + 3 TF + 1 ringmærket Gedser Odde og 7/5-4/6 5 T Gjerrild Nordstrand (ØJ).
Der er ingen sikre ynglefund, men fra følgende lokaliteter er der iagttagelser, som kunne indikere yngel eller

yngleforsøg, Haderslev (SJ) 1 par, Feddet (S) 1-2 par, Gedser Odde og By 1-2 par, Blåvands Huk (SVJ) 1 par og Marielyst/Bøtø (LFM) 0-2 par.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Gulirisk 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	7	0	6	5	9	0	4	32	35	13	111

Bjergirisk *Carduelis flavirostris* (Sommerfund)

Bjergiriskerne forlader planmæssigt landet i maj og dukker op igen ult. september, og der således heller ikke i 2008 gjort sommerfund af denne art.
De største antal i vinterhalvåret er både for 1. og 2.

halvårs vedkommende fra Saltholm (S), med 13/1 755 R og 8/11 1620 R.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Bjergirisk 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	11647	1708	12638	12659	1149	5815	6664	15063	6460	1676	75509

Hvidsken *Carduelis hornemanni*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1995	2005	1985	
11	NA	(14)	55	(61)	54	49	221	168	142	(1571)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1978-79 og 1990. Der var tilsyneladende invasion i 1990, men der mangler opsummering.

Atter et år med en sparsom forekomst, i alt 11 fugle, samt yderligere to observationer, der stadig er under behandling af DKU. Første halvårs 5 fund ligger i tidsrummet 6/1-13/2, i alt 4 fugle. Fra 2. halvår 5 fund i

tidsrummet 29/10-1/12, flest var der 28/11 3 SSV Gedser Odde (LFM).

(Peter Lange)

Hvidvinget Korsnæb *Loxia leucoptera*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		2002	2003	1998	
59	NA	(18)	36	134	144	132	670	590	394	(3169)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1975-76.

Årets første observation ses 22/7 1 Grenen (NJ), hvilket er starten på en mindre invasion. Det bliver dog kun til totalt 42 observationer af i alt 59 fugle, heraf langt hovedparten i NJ med hovedvægten fra Grenen. Uden for dette område ses 12 fugle på 8 lokaliteter. Heraf 2 observationer med mere end en fugl, 25/7 4 Hovvig (S) og 14/8 2 Bøtø Plantage (LFM). Nordjyllands største

observationer er 19/8 5 Grenen, og 29/9 5 Nordmandshage. I løbet af oktober ebber antallet af fugle ud, og årets sidste to måneder giver for hele landet kun 3 observationer med i alt 3 fugle. Årets samlede antal er ikke imponerende, men dog det største siden 2003.

(Ole Jensen)

Stor Korsnæb *Loxia pytyopsittacus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Årstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1983	1990	1982	
1525	NA	(40)	1668	(1222)	882	1094	7893	5632	5034	(35.814)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1971-73, 1975-76 og 1991.

Sidste efterårs invasion sætter sine spor i årets første halvdel med i alt 512 fugle. De største observationer er 6/1 34 Tisvilde Hegn (S), 1/1 32 Melby Overdrev (S) og

18/2 26 samme sted. Forårets sidste er 28/4 4 Ø Gilbjerg Hoved (S) og 3/5 9 N Hammerodde (B). Der er kun et enkelt sommerfund 8/7 5 fou. Borris Hede (VJ).

Stor Korsnæb, Melby Overdrev, 25. november 2008. Foto: Helge Sørensen

Efteråret indledes 2/9 11 og 11/9 2 fou. Melby Overdrev (S), med efterfølgende stilstand indtil 6/10 11 Vestskoven (S), hvorefter der er regelmæssige observationer året ud, medens størrelsen af flokkene dog vokser kraftigt fra slutningen af oktober. De største flokke bliver 6/12 80 Fanø Klitplantage (SVJ), 3/11 og 6/11 40

Melby Overdrev (S), 4/11 30 Melby Overdrev (S) og 7/12 30 Østerild Klitplantage (NJ). Igen i år dominerer Sjælland med 819 af de total 1525 sete fugle. Året slutter således med et flot resultat, som vi bortset fra 2007 skal tilbage til 1999 for at finde bedre.

(Ole Jensen)

Regional fordeling af Stor Korsnæb 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	276	65	113	91	3	19	7	819	36	96	1525

Karmindompap *Carpodacus erythrinus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1996	1992	1987	
2008	NA	(45)	(256)	(729)	(241)	(257)	1200	1000	976	(8909)
?	NA	NA	(27)	(55)	NA	NA	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle, og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-77, 1988-90, 1993, 1995, 1998 og 2001-02. Oplysninger om ynglepar er meget uregelmæssige. Første ynglefund var i 1972. Max. antal ynglepar er fra 1998: 86-109 par, 2001: 80 par og 1991: ca. 62 par.

Skønt årstotalen overstiger sidste års, og er det højeste siden 2002, er tallet dog stadig lavt sammenlignet med årene før 2002. Året indledes til sædvanlig tid med første ankomst 11/5 1 han sy. Stevns Fyr (S) og 1 fou. Halk

Nor (SJ). Næste syngende fra andre lokaliteter lader sig høre 17/5 1 Søgård Skov (SJ) og 1 Grenen Camping (NJ).

Fortsættes på næste side

Regional fordeling af Karmindompap 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	143	9	37	32	0	2	19	35	42	54	373

Tallene er udregnet som sum af lok. max. med tillæg for evt. trækkende eller ringmærkede fugle. Fra Christiansø (B) er dog anvendt sum af dagsmax.

På 80 lokaliteter høres der syngende fugle med de største antal 7/6 5 Svenskehavnen (B), 8/6 5 Anholt (ØJ), 5/6 og 6/6 4 Gulstav Mose (F), 5/6 4 Harboøre Tange (NJ), 7/6 4 Barmhertigheden (LFM) og 18/6 4 Stevns Klint (S).

Årets ynglepar meldes med 2 par Vesborg Fyr (ØJ), 1 par Gulstav Mose (F), sikkert samme som 1 par Gulstav Vesterskov (F) og 1 par Hammeren (B), men ynglefugle er desuden angivet fra Blåvandshuk (SVJ), Stevns Fyr (S), Listed-Vigehavn (B) og Svaneke Nordskov (B). I Skagen ringmærkes 21 fugle i perioden 24/5-16/8, på Blåvandshuk 16 i perioden 23/5-25/7, i Gulstav Mose 1 enkelt 5/6 og ved Gedser Odde 9 i perioden 1/6-6/8. Igen i år forsvinder arten tidligt idet der efter 9/8 kun ses 3 fugle 16/8 2 Grenen (NJ) og 16/9 1 Ertholmene (B).

(Ole Jensen)

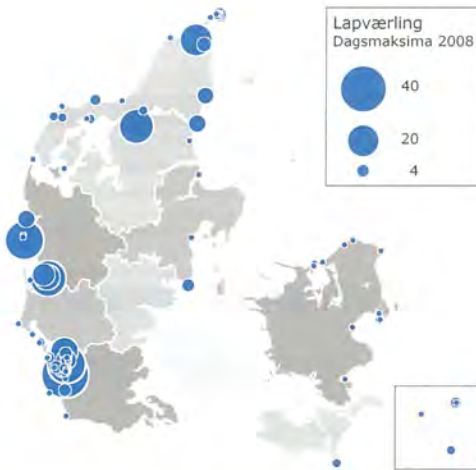

Karminompap, Blåvand, 31. maj 2008. Foto: Carsten Gadgaard. ▶

Lapværling *Calcarius lapponicus*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1987	1993	1986	
638	NA	(113)	(644)	(453)	(-)	NA	1790	1146	809	(-)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972-73, 1975-76, 1988, 1999-2003 og 2005-06.

Lapværling har traditionelt en meget kystbundet forekomst i landet, og årets forekomst er ingen undtagelse herfor (se kort).

Første halvårs forekomst ligger i tidsrummet 2/1-6/5, hvor de største antal er 20/1 ca. 40 Gl. Hviding Engso (SVJ), 29/2 28 Vest Stadil Fjord (VJ) og 13/2 27 Sdr. Farup Enge (SVJ). Så er alle lokaliteter med mere end 25 fugle nævnt.

Efterårets forekomst starter som normalt primo september, med 7/9 3 trækkende Gl. Ribe Å (SVJ) og 11/9 1 R Dueodde (B). Det største antal er 1/11 13 Vilslev Enge (SVJ) og flokkene er dermed langt mindre i 2. halvår.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Lapværling 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
1. halvår	111	112	140	1	0	4	0	6	0	1	375
2. halvår	60	12	144	6	0	7	0	17	3	14	263

Hortulan *Emberiza hortulana*

Årstotal	Hyppighed					Sidste 10 års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2008
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-08		1986	1978	1983	
26	NA	(228)	(357)	(281)	(38)	NA	572	552	449	(7455)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972-73, 1975-76, 1988 og 1999-2003.

Der foreligger kun et fund fra foråret og slet ingen iagttagelser af arten fra Christiansø fra efteråret 2008, som ellers plejer at stå for broderparten af fundene af Hortulan. Det sætter sit præg på årets total, der med i alt 26 fugle er rekordlav. Hortulanen er i markant tilbagegang som ynglefugl i Norge, den seneste bestandsopgørelse er på kun 110 syngende hanner (Ree 2009), og også i Sverige ser den ud til at være i tilbagegang

(Strid 2007, Hellström & Strid 2008).

Forårets forekomst ligger i tidsrummet 1/5-6/6, i alt 18 fugle. Der er ingen fund af mere end to fugle sammen, og ingen lokaliteter med mere end tre fugle i alt (Skagen).

Fra efteråret er der i alt 8 fugle i tidsrummet 25/8-21/9. (Peter Lange)

Regional fordeling af Hortulan 2008

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	S	LFM	B	Total
2008	6	1	2	0	0	0	0	14	2	1	26

Referencer

- Christensen, K & E. Søby 2000: Fugle i Danmark 1998. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 94 p. 101-144.
- Grell, M. B. 1998. Fuglenes Danmark, DOF og Gads Forlag, København.
- Hellström, Magnus & Thomas Strid (2008): Fågelrapport 2007 s. 43-157. SOF Stockholm.
- Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. (2008): Overvågning af ynglefugle i Vejlerne 2007. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 242. 32 s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR242.pdf>
- Madsen, J. 2008: Fodring af kortnæbbede gæs om foråret i Vestjylland. Biologiske fakta til understøttelse af fremtidig forvaltningsstrategi. Faglig rapport fra DMU nr. 676 20 pp.
- Madsen, J. 2009: Hurtige ændringer i udbredelse og bestand af Kortnæbbet Gås. – DOFT 103: 35-37.
- Madsen, J.; G. Cracknell & T. Fox (eds.) 1999: Goose populations of the Western Palearctic. A review of status and distribution. Wetlands International Publ. no. 48. The Netherlands. 344 pp.
- Nielsen, H.H. (2006a): Udvalgte ynglefugle i Vejlerne (2005): – Rapport til Aage V. Jensens Fonde. 32 s.
- Nielsen, H.H. (2006b): Udvalgte ynglefugle i Vejlerne (2006): – Rapport til Aage V. Jensens Fonde. 61 s.
- Olsen, Klaus Malling 1992: Danmarks Fugle – en oversigt. DOF.
- Petersen, L. K.; S. Pihl; J.P. Hounisen; T.E. Holm; P. Clausen; O. Therkildsen & T.K Christensen 2006: Landsdækkende optælling af vandfugle i januar-februar 2004. Faglig rapport fra DMU nr. 606. 71 pp.
- Ree, Morten 2009: NOFs innspill til nasjonal handlingsplan for hortulan. <http://www.birdlife.no/naturforvaltning/nyheter/?id=444>
- Sellin, D., Schirmeister, B & Wenzel, O. 2008: Zur Brutansiedlung der Wiessflügel-Seeschwalbe Chlidonias leucopterus im Peenetalmoor bei Anklam im Jahr 2007. Ornithologischer Rundbrief für Mecklenburg-Vorpommern, Bd. 46, 128-136)
- Skov og Naturstyrelsen 2009a: Invasive arter. På <http://www.skovognatur.dk/DyrOgPlanter/Artsleksikon/Fugle/Gaes/Canadagaas/>
- Skov og Naturstyrelsen 2009b: Invasive arter. På <http://www.skovognatur.dk/DyrOgPlanter/Artsleksikon/Fugle/Gaes/Nilgaas/>
- Skriver, Jan (2009): Mangel på føde giver færre mågeunger. DOFs nyhedsbrev 23. juni 2009 http://www.dof.dk/index.php?id=nyheder&s=nyheder&m=visning&nyhed_id=642
- Strid, Thomas 2007: Fågelrapport 2006 i: Fågelåret 2006, SOF 2007, Stockholm.
- Søgaard, B. & Asferg T. (red.) 2009: Arter 2007. NOVANA. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 140 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 713. <http://www.dmu.dk/Pub/FR713.pdf>
- Thorup, Ole (2009a): Ynglefugle i Vadehavet 2008. Nyhedsbrev fra DMU 6. maj 2009 http://www.dmu.dk/Om_DMU/Afdelinger_organisation/Vildtbiologi_Biodiversitet/VIBINYT/
- Thorup, Ole (2009b): Ynglefugle på Tipperne 2008. Nyhedsbrev fra DMU 14. august 2009 http://www.dmu.dk/Om_DMU/Afdelinger_organisation/Vildtbiologi_Biodiversitet/VIBINYT/

Alle kort er udarbejdet på grundlag af DOFbasen.

Topskarv, Hanstholm Havn, 27. august 2008. Foto: Søren Kristoffersen.

Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2008

Andreas Bruun Kristensen, Alex Sand Frich, Troels Eske Ortvoad og Michael Schwalbe

Rapport nr. 39 fra Sjældenhedsudvalget

(With a summary in English: Rare birds in Denmark and Greenland in 2008)

Indledning

Denne rapport omhandler 208 færdigbehandlede sager fra Danmark, heraf 140 fra 2008. Heri indgår én sag, som SU har behandlet på opfordring fra lokalrapporternes redaktioner, vedrørende arter, som er udgået af SU-listen, men som skønnes at være sjældne lokalt eller er truffet på usædvanlige tidspunkter af året. Disse fund publiceres (siden Rasmussen 1997) i den landsdækkende årsrapport i DOFT (og fra 2006 i Fugleåret), men er tillige nævnt sidst i denne rapport. 174 (84 %) af de færdigbehandlede sager (heraf 117 (84 %) af sagerne fra 2008) blev godkendt, hvilket kan sammenlignes med en godkendelsesprocent på mellem 70 og 83 de seneste ti år. 117 (68 %) af de godkendte sager er dokumenteret ved hjælp af foto, video eller bånd. For Grønland færdigbehandlede 6 sager, som alle blev godkendt.

Til og med denne rapport henligger der 9 sager, som af forskellige årsager endnu ikke er færdigbehandlet. En liste over disse sager samt en liste over forkastede fund findes bagest i rapporten.

Den systematiske gennemgang og den regionale inddeling er som i den foregående rapport (Kristensen et

al. 2008). Hvis intet andet er nævnt, er der tale om ét rastende individ. Betegnelserne 1K og 2K står for henholdsvis første og andet kalenderår; 2K+ (3K+) betyder, at fuglen mindst er i sit andet (tredje) kalenderår, men kan være ældre. Ad. = adult (gammel, udfarvet fugl), imm. = immature (dragter mellem juvenil og adult), juv. = juvenil (første egentlige fjerdragt), pull. = pullus (dununge), rst. = rastende, sdr. = sommerdragt, vdr. = vinterdragt, odr. = overgangsdragt, trk.fors. = trækforsøgende, trk. = trækkende, syng. = syngende, og ringm. = ringmærket.

Efter artsnavnet er i parentes angivet 1) antal anerkendte fund og individer (adskilt af en skråstreg) for 1.1 1950; 2) antal godkendte fund og individer fra og med 1.1 1950 til og med 2007; 3) antal godkendte fund og individer i 2008. Denne opdeling er i overensstemmelse med den standard, der anbefales af AERC (Association of European Rarities Committees). Bemærk i øvrigt, at antal fund ikke altid er identisk med antal individer, idet flokke og par regnes som enkeltfund, mens fx fem enkeltindivider på én dag regnes som 5 fund. I lighed med europæisk standard regnes yngle-

Rosenmåge, 1K, Esbjerg Havn, 30. december 2007. Rosenmåge, 1K, var allerede på plads i 2007, men er først behandlet og godkendt i 2008.
Foto: Kent Olsen

fund (inkl. unger) som ét fund. Mht. returnerende individer fra år til år, har SU valgt at ændre praksis, således at observationer fra flere år kun opsummeres som ét fund.

Efter observatørnavnet er det oplyst, om de enkelte fund er dokumenteret med foto (Foto), videofilm (Video), lydoptagelse (Bånd) eller dødfunden fugl (Død). Desuden er finder(e)n ved hvert fund markeret med en asterisk (*) foran observatørnavnet. Som finder(e) regnes den(de), der har været til stede, da fuglen blev opdaget/bestemt. Imidlertid fremgår det ikke altid tydeligt af beskrivelserne, hvem finderen er, og der kan derfor mangle enkelte markeringer. I beskrivelser til SU bør det angives, hvem finderen er.

I bemærkningerne til de enkelte arter/racer er artens/racens normale yngle- og vinterudbredelse eller udbredelsen, hvorfra danske forekomster vurderes at komme, tilføjet i parentes.

Sjældne fugle i 2008

En Halsbåndstroland ved Skjern Enge i slutningen af januar og februar er årets første større sjældenhed. I midten af april gæster en Høgeørn Skagen, hvilket sandsynligvis er samme individ som i 2007, og en Kohejre bliver sidst på måneden opdaget ved Præstø. Maj er typisk hektisk; årets første nye art for landet er en Sørgedue i Skagen, mens en Lille Rørvagtel på Langeland også får mange af sted. Andre kvalitetsfugle i løbet af måneden inkluderer Ørnevåge i Skagen og samme fugl på Sydlangeland, Rødvinget Braksvale i Bølling Sø, Kohejre på Drejø og en ringmærket Blåstjert i Skagen. I starten af juni flyver en ung Kejsørørn forbi Egå Engsø nær Århus, og en ny Lille Rørvagtel bliver fundet på Ulvshale; en Lille Rørsanger bliver fanget i Skagen, mens en ny Ørnevåge ligeledes ses over Skagen.

Juli står i vadefuglenes tegn; en Amerikansk Hjejle sætter Galtkær ved Thyregod på landkortet, en Amerikansk Svømmesneppe gæster kortvarigt Margrethe Køg, en Hvidrygget Ryle ses af mange på Ølsemagle Revle, men de kan ikke hamle op med en Spidshalet Ryle på Agger Tange, årets anden nye art for landet, som ses af mange under dens tredages besøg. Ringmærkeren i Blåvand kan i midten af august pille en Nord-sanger ud af nettet, men Skagen svarer igen med hele to ringmærkede Spottesangere; de første observationer i landet siden 1990. En Lattermåge i Blåvand er første iagttagelse i landet siden 1996, og en Lille Rørsanger bliver ringmærket ved Indfjorden. Højdepunkterne i september er en kortvarigt rastende Pileværpling ved Esbjerg og en trækkende Støppeørn på Stevns, men også en rekordtidlig Brun Løvsanger fanget på Christiansø bør nævnes.

I midten af oktober, og SV-Jylland har de seneste år vist sig at være en spændende cocktail, skuffer 2008 heller ikke, da en Stribet Græshoppesanger ved Blåvand, fundet i felten og senere ringmærket, skaber stor glæde blandt de mange deltagere under DOF's felttræf. Andre nævneværdige iagttagelser i oktober er to Blåstjert(er) (Blåvand og Klitmøller), og sidst på måneden ses en

Humes Sanger i Skagen; yderligere to fugle ses i starten af november (Gedser og Stevns). I slutningen af november bliver en Rosenbrystet Kernebidder fotograferet i en have i Esbjerg. Fuglen bliver til langt hen i december, men desværre forsvinder fuglen, for observationen når offentligheden. Hermed årets tredje nye art for landet som afslutning på endnu et mindeværdigt år.

SU-listen

Listen over arter og racer, som skal godkendes af SU, er senest publiceret i Rasmussen (1997), med ændringer i Rasmussen (1998, 1999), Thorup & Nielsen (2000), Nielsen & Thorup (2001), Ortvad et al. (2002), Klein et al. (2003), Amstrup et al. (2004, 2005 og 2006) og Kristensen et al. (2007 og 2008). SU-listen kan desuden findes på: http://www.dof.dk/01_organisation/Udvalg/SU_listen.html. En generel vejledning i indsendelse af sager findes på http://www.dof.dk/01_organisation/Udvalg/SU.html#indsend.

Det er nu blevet muligt for indsendere at uploade deres SU-beskrivelser direkte til SU's database. Hvis man vil uploade en beskrivelse til SU, kan man gå ind på adressen: <http://www.netflug.dk/su-opload/index.php>. Her bliver man vejledt. SU modtager naturligvis fortsat beskrivelser pr. post og e-mail, men vi anmoder om, at folk uploader beskrivelserne selv.

SU behandler fund af arter fra alle kategorier (se nedenfor), og for at få så fyldestgørende et billede som muligt af de forskellige arters og racers optræden herhjemme, er det i princippet vigtigt, at alt bliver rapporteret. Der vil dog forekomme tilfælde, hvor det må skønnes, at en SU-godkendelse ikke er nødvendig, fx fund af almindelige burfugle (Undulat m.fl.). Er man i tvivl om, hvorvidt et fund bør behandles af SU, kan man kontakte udvalget.

Kategorier

I henhold til AERC-standard inddeles de i Danmark trufne fuglearter i 5 kategorier, defineret som følger:

- A** Arter der betragtes som spontant optrædende og er truffet mindst én gang siden 1.1 1950; fx Vibe og Amerikansk Pipeband. Som spontant optrædende regnes ligeledes skibs- eller på anden måde assisterede forekomster, når fuglen ikke har været fodret eller tilbageholdt.
- B** Arter der betragtes som spontant optrædende, men kun er truffet før 1.1 1950; fx Kravetrappe og Bartramsklire.
- C** Udsatte og undslupne arter som har etableret en fritlevende og selvsupplerende bestand, enten herhjemme eller i andre lande; fx Nilgås og Fasan.
- D** Arter som ville være placeret i A eller B, hvis ikke der var rimelig tvivl om, hvorvidt de nogensinde havde optrådt spontant i landet; fx Flamingo og Almindelig Pelikan.

Lattermøge, adult, Blåvands Huk, 26. august 2008. Foto: Carsten Gadgaard

E Arter der betragtes som undsluppet fra fangenskab eller på anden måde kun unaturligt har optrådt i landet, eller hvis fritlevende bestande – hvis eksisterende – formentlig ikke er selvsupplerende; fx Rødrygget Pelikan, Steppeørn med stropper og ynglefund af Mandarinand.

Den officielle danske liste udgøres af arterne i kategori **A, B** og **C**. Fund af arter i kategori **D** og **E** behandles også af SU, men publiceres særskilt bagest i SU-rapporten.

Sjældenhedsudvalgets medlemmer

Sjældenhedsudvalget bestod frem til udgangen af 2008 af følgende medlemmer: Alex Sand Frich, Jens Søgaard Hansen, Tim Hesselballe Hansen, Sebastian Klein, Andreas Bruun Kristensen, Peter H. Kristensen, Henrik Haaning Nielsen, Kent Olsen, Troels Eske Ortved og Michael Schwalbe.

Sjældenhedsudvalgets adresse: Sjældenhedsudvalget, DOF, Vesterbrogade 138-140, 1620 København V. E-mail: su@dof.dk.

For kritik og kommentarer til denne rapport takkes Rolf Christensen, Morten Bentzon Hansen og Palle A.F. Rasmussen. Takkes skal også Knud Pedersen for information om Stor- og Lille Skrigeørns forekomst i Skagen i foråret 2008. Anders Eriksson, Tor A. Olsen og Visa Rauste takkes for information om skandinaviske fund af Bøffelend. Den største tak rettes dog til de mange,

der rapporterede deres observationer til SU og dermed skabte grundlaget for denne rapport.

Kategori A (Spontane forekomster)

Category A (Species recorded in an apparently wild state)

Islom *Gavia immer* (-/-, 189/-, -/-)

1969: ukendt dato, Århus Bugt (ÅH), ad., skudt, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen (Foto).

Fund efter 1990 skal ikke forelægges SU. Opsummeringen er ændret, da et godkendt fund 16/12 1966 har vist sig at være en Hvidnæbbet Lom, *Gavia adamsii*. (Nordamerika, Grønland og Island; overvintrer i Nordsøen omkring de Britiske Øer og Norges kyst samt i nordlige Kattegat.)

Hvidnæbbet Lom *Gavia adamsii* (4/-, 158/-, -/-)

1966: 16/12, Århus Bugt (ÅH), ad. han, skudt, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, Ole Have Jørgensen via Jørgen Staarup Christensen (Foto).

1967: 1/1, Bogø ved Assens (F), 2K han, skudt, skind på Naturama i Svendborg, via Jørgen Staarup Christensen (Foto).

1979: 24/9, Vejro ved Samsø (ÅH), juv., skind på Zoologisk Museum i København, via Jørgen Staarup Christensen.

Fund efter 1990 skal ikke forelægges SU. Fundet 16/12 1966 er tidligere godkendt som Islom, *Gavia immer*

(Jacobsen et al. 1971). Fundet i 1979 er tidligere godkendt, men med forkert årstal (1978) i Boertmann et al. 1986. (Nordlige Rusland og østpå til arktisk Nordamerika; overvintrer i Nordsøen langs Norges kyster samt i nordlige Kattegat.)

Malleuk *Fulmarus glacialis*

1967: 20/3, Blokhus/Løkken (NJ), 3 hanner, skudt, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen. – 27/3, Løkken (NJ), 1 han, skudt, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen.

Fund efter 1968 skal ikke forelægges SU. (Atlanten)

Sodfarvet Skråpe *Puffinus griseus*

1967: 21/10, Ulvsund (M), han, fundet død, skind på Zoologisk Museum i København, via Jørgen Staarup Christensen.

Fund efter 1971 skal ikke forelægges SU. (Sub Antarktis; overvintrer i Atlanten og Stillehavet.)

Almindelig Skråpe *Puffinus puffinus*

1969: 18/7, Ærø (F), ad. han, fundet død, via Jørgen Staarup Christensen (Foto).

Fund efter 1982 skal ikke forelægges SU. (Atlanten)

Kuhls Skråpe *Calonectris diomedea* (0, 52/53, 1/1)

2007: 22/9, Thorsminde (RK), trk. *Erik Enevoldsen, Gerner Majlandt.

2008: 21/8, Grenen, Skagen (NJ), *Rasmus Turin, Rolf Christensen, Mathias Vøgdstrup-Schmidt.

(Middelhavet og Midtatlanten; overvintrer Sydatlanten.)

Balearskråpe *Puffinus mauretanicus* (1/1, 53/57, 7/7)

2008: 5/8, Børstrup Hage, Gilleleje (S), trk. *Jakob Engelhard, Tim Andersen, Michael Køie Poulsen m.fl. – 5/8, Rågeleje (S), trk. Jim Christensen, Anders Søgaard. – 5/8, Korshage (S), trk. Jørgen Bech, Jørgen Hulbæk Christiansen, Niels Berendt m.fl. – 5/8, Fyns Hoved (F), trk. *Michael Mosebo Jensen. – 5/8, Flyvesandet (F), trk. Tim Hesselballe Hansen. – 12/8, Grenen, Skagen (NJ), *Erik Kramshøj, Rolf Christensen, Andreas Egelund Christensen m.fl. – 14/8, Nørre Lyngvig (RK), trk. *Ole Amstrup, Karl-Erik Kristensen. – 15/8, Grenen, Skagen (NJ), *Ole Skruppeltrang, Erik Kramshøj, Rolf Christensen m.fl. – 17/8, Grenen, Skagen (NJ), trk. *Rolf Christensen, Knud Pedersen, Andreas Bruun Kristensen m.fl. – 23/8, Grenen, Skagen (NJ), trk. *Kenneth Bach Christensen, Erik Kramshøj, Rolf Christensen m.fl. – 31/8, Grenen, Skagen (NJ), *John Pedersen, Rolf Christensen, Erik Christophersen m.fl. – 4/9, Grenen, Skagen (NJ), *Rolf Christensen. – 5/9, Grenen, Skagen (NJ), trk. *Kent Olsen, Rasmus Due Nielsen,

Stephan Skaarup Lund (Foto). – 5/9, Grenen, Skagen (NJ), trk. *Kent Olsen, Rasmus Due Nielsen, Stephan Skaarup Lund.

Observationerne på Sjælland 5/8 regnes som ét fund. Det samme er tilfældet for fundet samme dag på Fyn. Fundet på Fyn er i øvrigt det første for landsdelen.

Antallet af fugle i Skagen er umuligt at fastslå med sikkerhed, men ligger mellem 2 og 8. SU har valgt en forsigtig linje og anerkender 4 fund i Skagen fordelt med ét fund i perioden 12-23/8, ét fund 31/8 og to fund i dagene 4-5/9. Dette giver en årstotal for landet på 7 fund, kun overgået af 1997 og 2003; begge år med 8 fund (Rasmussen 1998, Amstrup et al. 2004). (Vestlige Middelhav; overvintrer i Middelhavet, tilstødende Atlanterhav mod nord til Sydengland.)

Lille Stormsvalde *Hydrobates pelagicus*

1969: 6/10, Tversted (NJ), han, fundet død, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen (Foto).

Fund fra den jyske vestkyst efter 1971 og fra de indre danske farvande efter 1990 skal ikke forelægges SU. (Atlanten)

Stor Stormsvalde *Oceanodroma leucorhoa*

1978: 28/9, Helgenæs, Århus Bugt (ÅH), han, indfanget på fiskekutter, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen.

Fund fra den jyske vestkyst efter 1971 og fra de indre danske farvande efter 1990 skal ikke forelægges SU. (Atlanten)

Topskarv *Phalacrocorax aristotelis* (-, fra og med 1984: 44/51, 14/23)

2007: 1-3/6, Bulbjerg (NJ), 2K, *Timme Nygaard, Steen Brølling, Martin Lund m.fl. (Foto).

2008: 8-13/2, Skagen Havn (NJ), 2K, *Rolf Christensen, Knud Pedersen, Jørgen Kabel m.fl. (Foto). – 19/2, Thybørn Havn (RK), 3K+, *Peter Hedegaard Kristensen, *Henrik Haaning Nielsen, *Søren Kristoffersen (Foto). – 20-22/2, Thorsminde Havn (RK), 3K+, *Henrik Kisbye m.fl. (Foto). – 21/2, Skagen Havn (NJ), 3K+, *Søren Kristoffersen, Peter Hedegaard Kristensen, Kenneth Bach Christensen (Foto). – 22-23/2, Hanstholm Havn (NJ), 3K+, *John Kyed, Lars Smith (Foto). – 24/2-23/4, Esbjerg Havn (RB), 2 3K+, *Klaus B. Fries, *Morten Sørensen, Henrik Knudsen m.fl. (Foto). – 16/3, Agger Tange (NJ), 3K+, *Peter Hedegaard Kristensen, Kenneth Bach Christensen, Søren Kristoffersen (Foto). – 16/3, Hanstholm Havn (NJ), 3K, *Peter Hedegaard Kristensen, *Kenneth Bach Christensen, *Søren Kristoffersen (Foto). – 19/4, Nordstrand, Skagen (NJ), 2 3K+, trk. *Lars H. Mortensen, Tina Ellis Petersen, Knud Pedersen m.fl. – 29/4, Nordstrand og Grenen, Skagen (NJ), 2K+ rst. senere trk. Jørgen Hulbæk Christiansen, Lenhart Pedersen, Alex Sand Frich m.fl. – 17-22/5, Hanstholm Havn (NJ), 2 3K+, *Jørgen Bech, *John Kyed m.fl. (Foto). – 22/5, Grenen, Skagen (NJ), 7 2K+, trk. *Jakob

Topskarv, 3K+, Esbjerg Havn, 14. april 2008. Foto: Eva Foss Henriksen

Engelhard, Henrik Højholm m.fl. (Foto). – 6-7/11, Ska-gen Havn (NJ), 1K, *Rolf Christensen, Knud Erik Chris-tensen. – 7/12, Hanstholm Havn (NJ), 2K+, *John Kyed (Foto).

Flokken på 7 er den hidtil største forekomst, som er godkendt af SU herhjemme. (Britiske Øer, Norge og Sverige)

Kohejre *Bubulcus ibis* (3/3, 9/9, 2/2)

2008: 29-30/4, Even Sø, Præstø (S), ad. sodr., *Nils Aarsø m.fl. (Foto). – 2/5, Drejø (F), ad. sodr., *Ole Jør-gensen (Foto). – 3-6/5, Hegnede Bugt og Ulfhale (M), ad. sodr., Henrik Kisbye m.fl. (Foto).

Første fund på Sjælland og andet fund på både Møn og Fyn inklusiv det Sydfynske Øhav. Fundet på Sjælland og Møn drejer sig om samme individ og regnes derfor som ét fund i opsummeringen. (Syd og Østeuropa; overvintrer i Afrika.)

Dværghejre *Ixobrychus minutus* (30/30, 10/10, 0)

1972: februar, Grund Fjord øst for Randers (ÅH), 2K, fundet død, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen (Foto).

Meget usædvanligt med et fund i februar, idet arten normalt overvintrer syd for Sahara; de andre danske fund er fra perioden maj til oktober. Seneste fund af arten er fra Hundested i maj 1988 (Olsen 1989). (Syd-lige Europa; overvintrer i tropisk Afrika.)

Amerikansk Pibeand *Anas americana* (0, 32/32, 1/1)

2007: 25/4, Sundet, Fåborg (F), ad. han, *Lars Bonne Rasmussen (Foto).

2008: 16-17/3, Bygholm Vejle (NJ), ad. han, *Henrik Haaning Nielsen, Lars Smith (Foto). (Nordamerika)

Sibirisk Krikand *Anas formosa* (0, 1/1, 0)

2005: 24/11, Skælskør (S), 1K hun skudt, indsendt af jæger til Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) via Thomas Kjær Christensen (Foto).

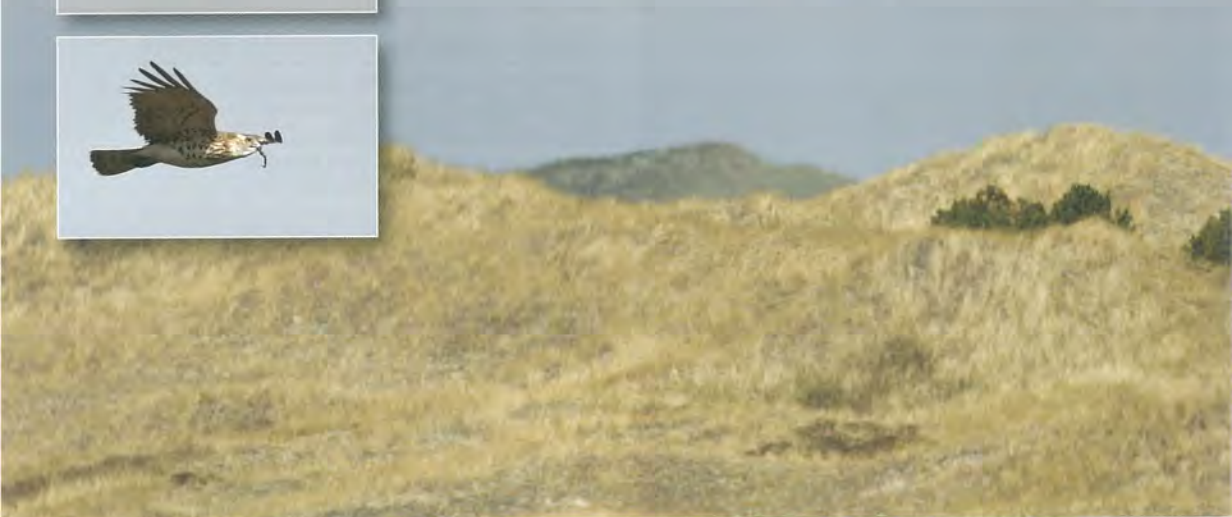
Første skandinaviske fund i kategori A. Fuglen blev nedlagt på aftentræk af en lokal jæger, som per telefon informerede DMU om, at han havde nedlagt en Krikand, hvor vingespejlet lignede det, der ses på en Spidsand *Anas acuta*. Jægeren var straks klar over, at han stod med en art, han ikke kendte, og efter aftale med DMU indsendte han hele fuglen til DMU Kalø (T.K. Christensens personlige kommentar på www.netfugl.dk). Isotopanalyse har dokumenteret, at individet er klækket og opvokset i yngleområdet. Dermed er det dokumenteret, at individet ikke kan være transporteret til Vesteuropa som æg. Teoretisk set kan individet være indfanget som udvokset i yngleområdet og derefter importeret til Vesteuropa. SU har undersøgt denne mulighed og fandt ikke belæg for import i andet halvår i 2005. Resultater af isotopanalyse er publiceret i Ibis (Fox et al. 2007). (Nord- og Nordøstsibirien mod syd til Bajkalsøen; overvintrer i Korea, Japan og Øst-kina.)

Halsbåndstroidand *Aythya collaris* (0, 10/10, 1/1)

2008: 25/1-22/2, Lønborggård, Skjern Enge (RK), ad. han, *Ole Amstrup m.fl. (Foto). (Nordamerika)

Halsbåndstroidand, adult han, Skjern Enge, 10. februar 2008. Foto: Allan Kjær Villesen

Slangeørn, Hulsig Hede, 5. maj 2008. Foto: Lars Jensen

Hvidøjet And *Aythya nyroca* (4/4, 37/40, 6/6)

1967: 12/3, Nakskov Inderfjord (LF), ad. han, Aksel Johansen, Ejvind Kranker, Jens Kjærulf via Jørgen Staarup Christensen (Foto).

1968: 10/10, Gøttrup Holme (NJ), juv. han, skudt, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen (Foto).

2008: 5/3, Nielstrup Sø (S), ad. han, *Martin Kviesgaard, *Per Jansen. – 29/7-19/8, Hejrede Sø, Maribo (LF), ad. han, *Uffe B. Nielsen, Peter Lærke-Engelschmidt m.fl. (Foto). – 2-3/9, Hestholm, Skjern Enge (RK), hun, *Ole Amstrup, Per Kjær m.fl. (Foto). – 15/9, Astrup Engsø (SJ), 1K/hun, *Morten Bentzon Hansen m.fl. (Foto). – 28/9-4/10, Nørresø, Maribo (LF), 1K, *Rasmus Strack (Foto). – 4/10, Nørre Sø og Søndersø, Maribo (LF), ad. han, *Rasmus Strack (Foto).

Et fund fra Gavnø 6. og 20/3 2004 (Amstrup et al. 2005) er trukket tilbage af rapportøren og regnes nu for en hybrid mellem Hvidøjet And og Taffeland, *Aythya nyroca x ferina*. Opsummeringen er ændret i overensstemmelse dermed. Fundet i 1967 er tidligere publiceret i Dansk Jagttidende (Jensen 1967). (Øst- og Sydøsteuropa; overvintrer Middelhavet, Sortehavet og Nordafrika.)

Lille Bjergand *Aythya affinis* (0, 4/4, 1/1)

2008: 6/6, Gåsesøen, Ulvshale (M), ad. han, *Anders Søgaard, *Jim Christensen, Per Schiermacher-Hansen m.fl. (Foto).

Første fund af arten i juni; tidligere fund er fra februar (1), marts (1), april (1) og maj (1). (Nordamerika)

Amerikansk Sortand *Melanitta perspicillata* (0, 2/2, 0)

Opsummeringen af antal fund er ændret, idet fundene fra Blåvand i 2003 og 2005-2007 (Amstrup et al. 2004 og 2006, Kristensen et al. 2007 og 2008) nu regnes som samme individ. Det andet fund drejer sig om 1 ad. han ved Samsø 27/4-7/5 2003 (Amstrup et al. 2004).

Brilleand *Melanitta perspicillata* (0, 32/34, 2/3)

2008: 3/9, Bækbygaard Strand, Husby Klit (RK), ad. han, *Christian Hjorth, Jens Ballegaard, Leif Novrup. – 6/10, Nørre Lyngvig (RK), 2 ad. hanner, *Jens Ballegaard, *Leif Novrup, Christian Hjorth m.fl. Fra 2004 og frem til 2008 er der hvert år set Brilleand langs den jyske vestkyst fra Blåvand i syd til Klitmøller i nord, og det er ikke usandsynligt, at en del fund kan vedrøre samme individ. Fuglen fra Bækbygaard Strand kan således også meget vel være samme fugl, som sås i området 11-27/9 2007 (Kristensen et al. 2008) og én af de to fugle ved Nørre Lyngvig i 2008, men indtil videre er fundene regnet som forskellige individer. (Nordamerika)

Kongeederfugl *Somateria spectabilis* (20/-, 83/-, -/-)

1973: 17/2, Århus Bugt (ÅH), ad. hun, skudt, skind på Naturhistorisk Museum i Århus via Jørgen Staarup Christensen (Foto).

1986: 27/11, Thoresund ved Assens (F), imm. hun, skudt, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen (Foto).

1989: 26/1, Hornbæk (S), 2K han, skudt, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen (Foto).

Fund efter 1992 skal ikke forelægges SU. Fundet i 1973 er tidligere publiceret i Sørvavnen (Kirkeby 1973). (Arktis)

Blå Glente *Elanus caeruleus* (0, 3/3, 0)

2007: 16/4, Grenen og Flagbakken Skagen (NJ), 2K+ trkf., *Steen Christensen, Rolf Christensen, John Pedersen m.fl.

Hermed tredje fund for Danmark, alle fra Skagen (NJ). Fuglen blev opdaget fra Grenen, hvorfra den trak over Kattegat med kurs mod Bohuslän, men ca. halvanden time senere sås den over Flagbakken, først trk. SV, siden trk. NØ. (Iberiske Halvø, Sydfrankrig, Afrika)

Slangeørn *Circaetus gallicus* (uddød 1882, herefter 1/1, 35/35, 3/3)

2008: 23-25/5, Flagbakken, Skagen (NJ), 3K+ trkf., *Jørgen Hulbæk Christiansen, Tim Andersen m.fl. (Foto). – 2/6, Nørre Snede (VE), 3K+ trkf., *Morten D.D. Hansen (Foto). – 15/9, Mandehoved, Stevns (S), ad. trkf., *Thomas W. Johansen, Tim Andersen, Jørgen Hulbæk Christiansen m.fl. (Foto).

(Syd- og Østeuropa; overvintrer nordligt i tropisk Afrika.)

Ørnevåge *Buteo rufinus* (1/1, 14/14, 2/2)

2008: 26-28/4, Hulsig Hede og Skagens Gren, Skagen (NJ), 2K trkf., *Jens Kristian Kjærgaard, Alex Sand Frich, Rolf Christensen m.fl. (Foto). – 3-4/5, Fakkebjerg, Sydlangeland (F), 2K, *Ella Mikkelsen, *Erik Danielsen, Søren Bøgelund, Hans Rytter m.fl. (Foto). – 28-29/6, Skagen (NJ), 3K+ trkf., *Erik Christophersen, *Rolf Christensen, Jørgen Kabel m.fl. (Foto).

Iagttagelser i Skagen 26-28/4 og på Sydlangeland 3-4/5 drejer sig om samme individ. (Sydøsteuropa og Centralasien samt Nordafrika)

Lille Skrigeørn *Aquila pomarina* (?/? , 102/106, 4/4)

2008: 23/5, Flagbakken, Skagen (NJ), ad. trkf., *Jørgen Hulbæk Christiansen, Tim Andersen m.fl. (Foto). – 24/5, Styding (SJ), 3K+ trkf., *Søren Nygaard (Foto). – 25/5, Skagen (NJ), 2K trkf., *Sebastian Klein m.fl. (Foto). – 4-5+7/6, Skagen (NJ), 3K trkf., Knud Pedersen m.fl. (Foto).

Fire typiske forårsfund; 40 af de danske iagttagelser er fra maj. Til gengæld skal vi tilbage til 2005 for at finde et år uden efterårsfund. (Østeuropa; overvintrer i det sydlige og sydøstlige Afrika.)

Stor Skrigeørn *Aquila clanga* (?/? , 59/60, 4/4)

2008: 22+25-26/4, Skagen (NJ), 3K trkf., *Henrik Kisbye, Jørgen Kabel m.fl. (Foto). – 25-26+28-30/4 og 2+5-6/5, Skagen (NJ), 3K trkf., Jørgen Kabel, Erik Buchwald, Lars Rudfeld m.fl. (Foto). – 27+29-30/4, Gjerrild Grenå (ÅH), 3K trkf., *Kent Olsen, Rune Sø Neergaard, Stephan Skaarup Lund (Foto). – 2/5, 3K trkf., Hulsig, Skagen, Mette Høj Hansen (Foto). – 3+15-17/5, 2K trkf., Skagen, Jørgen Kabel m.fl. (Foto). – 4/5, Marshøj, Gjerrild, Grenå (ÅH), 3K trkf., Hans Pinstrup, Mogens Erlandsen m.fl. (Foto).

Fuglen i Skagen i perioden 25-30/4 og 2+5-6/5 drejer sig om samme individ, som sås 4/5 ved Marshøj, Gjerrild. Fuglen fra Gjerrild 27+29-30/4 drejer sig om samme individ, som sås i Skagen 2/5 (Knud Pedersen, pers. medd.). Det er usædvanligt, at en rovfugl først ses i Skagen og derefter ved Gjerrild. I alt fire forskellige individer i Skagen på et år er lokalitetsrekord. (Rusland og østlige Baltikum; overvintrer Sydøsteuropa, Lilleasien og Nordøstafrika.)

Steppeørn *Aquila nipalensis* (0, 22/22, 2/2)

2008: 19/5, Skagen (NJ), 2K trkf., Ole Krogh, Rolf Christensen m.fl. (Foto). – 21/9, Mandehoved, Stevns (S), 2K trkf., *Jakob Engelhard, Tim Andersen, Jørgen Hulbæk Christiansen, Andreas Bruun Kristensen m.fl. (Foto).

Første fund i Skagen siden 2001 (Ortvad et al. 2002). Fuglen fra Stevns er indsendt og forkastet som Lille Skrigeørn og godkendt som Steppeørn ud fra fotos taget ved Falsterbo i Sverige. (Centralasien; overvintrer i tropisk Afrika.)

Ørnevåge, adult, Skagen, 28. juni 2008. Foto: Jørgen Kabel

Lille Skrigeørn, 3K, Skagen, 5. juni 2008. Foto: Jørgen Kabel

Stor Skrigeørn, 3K, Skagen, 3. maj 2008. Foto: Jørgen Kabel

Steppeørn, 2K, 19. maj 2008. Foto: Ole Krogh

Høgeørn, 3K, Flagbakken, Skagen, 11. april 2008. Foto: Jørgen Kabel

Kejserørn *Aquila heliaca* (0, 19/19, 1/1)

2008: 7/6, Årslev Engsø, Århus (ÅH), 2K trkf., *Morten Jenrich Hansen (Foto).

En temmelig uventet gæst over en østjysk engsø; 6 af de danske fund er fra juni. (Sydøsteuropa og Sydrusland; overvintrer Sydeuropa, Mellemøsten og Østafrika.)

Høgeørn *Hieraetus fasciatus* (1/1, 2/2, 0)

2008: 10-11/4, Skagen (NJ), 3K trkf., *Erik Kramshøj, Jørgen Kabel m.fl. (Foto).

For andet år i træk aflægger en Høgeørn besøg i Skagen (NJ). Fuglen blev først sikkert bestemt på andendagen. Det drejer sig med overvejende sandsynlighed om samme individ, som sås på lokaliteten i 2007 (Kristensen et al. 2008). (Sydeuropa, Nordafrika og Mellemøsten)

Lille Tårnfalk *Falco naumanni* (3/3, 8/8, 0)

1956: 15/10, Vang (B), 2K han, udstoppet (Foto). Benævnt som 1K (Olsen 1992); foto af den udstoppede fugl viser dog en 2K han. (Sydeuropa og Asien; overvintrer i Afrika.)

Jagtfalk *Falco rusticolus* (39/39, 84/84, 2/2)

2007: 6/10, Nyeng og Skallingen, 1K, *Morten Kofoed-Hansen, Mikkel Høegh Post, Simon Vikstrøm (Foto).

2008: 4/10, Selsø Sø (S), 1K, *Michael Køie Poulsen, Martha Proklamawati Poulsen. – 24/10, Valsøllille Sø

(S), 1K, *Svend Åge Linderstrøm. – 1-17/11, Vest Stadil Fjord (RK), 1K, *Alex Sand Frich, Peder Nygaard Nielsen m.fl. (Foto).

Hermed fem godkendte fund fra 2007. Fundene fra Selsø Sø og Valsøllille Sø regnes for samme individ. (Nordskandinavien)

Lille Rørvagtel *Porzana parva* (2/2, 6/6, 2/2)

2008: 27/5-5/6, Gulstav Mose, Sydlangeland (F), syng., *Lars Bonne Rasmussen m.fl. (Bånd). – 6-14/6, Gåsesøen, Ulvshale (M), syng., *Lars Adler Krogh, *Lars Paaby, Freddy S. Hansen m.fl. (Bånd).

Første fund siden 1987, da der blev gjort to observationer: 1 han blev fanget af en kat 26/4 ved Østervrå (NJ) og 1 han sås 26-28/4, Tusholm, Læsø (Olsen 1988, Rasmussen 1996). Sverige har 371 fund af Lille Rørvagtel (Club 300 2009). (Syd- og Østeuropa samt Asien; overvintrer primært Nord- og Vestafrika samt Mellemøsten.)

Dværgtrappe *Tetrax tetrax* (20/20, 3/3, 0)

1987: 13/12, Østerlars (B), ad. hun skudt, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen.

Fuglen blev skudt ved en fejltagelse under en fasanjagt. Forelagt og godkendt af SU i 1999, men publiceres først i denne rapport. (Sydeuropa og Centralasien; overvejende standfugl, men fugle i Centralasien er trækfugle.)

Stylteløber *Himantopus himantopus*
(13/16, 36/51, 0)

2007: 24/5, Klydesøreservatet, Vestamager (S), Jørgen Muldtofte (Foto).
(Mellem- og Sydeuropa; overvintrer i tropisk Afrika.)

Rødvinget Braksvale *Glareola pratincola*
(1/1, 13/13, 1/1)

2008: 21-22/5, Bølling Sø (RK), *Bo Daugaard, Carsten G. Laursen, Erik Bisballe Jensen, Niels Peter Brøgger, Mogens Erlandsen m.fl. (Foto).
Første fund siden 11/5 2001, hvor en fugl blev observeret ved Lakolk Klitsø (SJ) (Ortvad et al. 2002). (Sydeuropa og Centralasien; overvintrer tropisk Afrika.)

Pomeransfugl *Charadrius morinellus*

1969: 18/5, Døstrup (RK), ad. han skudt, skind på Zoologisk Museum i København, via Jørgen Staarup Christensen.
Fund efter 1971 skal ikke forelægges SU. (Euroasien)

Amerikansk Hjejle *Pluvialis dominica*
(0, 11/11, 2/2)

2008: 9/7, Galtkær (VE), ad. sdr., *Peder Nygaard Nielsen, Alex Sand Frich m.fl. (Foto). – 9-10/11, Råbjerg

Rødvinget Braksvale, Bølling Sø, 21. maj 2008.
Foto: Carsten G. Laursen

Hvidrygget Ryle, 2K+, Stauningsø, 15. juli 2008. Foto: Lars Jensen

Spidshalet Ryle, adult, Agger Tange, 27. juli 2008.
Foto: Allan Kjær Villesen

Kirke (NJ), 1K, *Erik Christophersen, Lars Højmark Mortensen, John Pedersen.
(Nordamerika; overvintrer i Sydamerika.)

Bairdsryle *Calidris bairdii* (0, 3/3, 0)

2007: 1-13/9, Grenen, Skagen (NJ), 1K, *Rolf Christensen m.fl. (Foto).
Tredje fund for landet, alle i Nordjylland. Det er nu andet år i træk landet gæstes af denne nordamerikanske vadefugl (Amstrup et al. 2006). De to tidligere fund drejer sig om en 1K i september 2000 ved Stensnæs (NJ) og en ad. i august 2006 ved Gerå (NJ) (Nielsen & Thorup 2001, Kristensen et al. 2007). (Nordamerika; overvintrer i Sydamerika.)

Hvidrygget Ryle *Calidris fuscicollis* (0, 19/19, 1/1)

2008: 15-18/7, Staunings Ø, Køge (S), 2K+ sdr., *Lars Jensen m.fl. (Foto).
(Arktisk Canada; overvintrer i Sydamerika.)

Spidshalet Ryle *Calidris acuminata* (0, 0, 1/1)

2008: 27-29/7, Agger Tange (NJ), ad. sdr., *Tonny Ravn Kristiansen m.fl. (Foto).
Første fund for landet af denne nordøstasiatiske vadefugl; tre tidligere fund er forkastede. Fundet er omtalt andetsteds i Fugleåret 2008. I Sverige foreligger der 8

Prærieløber, 1K, Ulvedybet, 3. oktober 2008. Foto: Ole Krogh

iagttagelser til og med 2008; seneste på Öland i august 2008 (endnu ikke publiceret) (Club 300 2009). (Nordøstasien; overvintrer i Sydøstasien og Oceanien.)

Prærieløber *Tryngites subruficollis* (1/1, 27/27, 1/1)

2008: 29/9-8/10, Ulvedybet (NJ), 1K, Søren Kristoffersen m.fl. (Foto).

Bortset fra 2006 har arten været årlig i Danmark siden 1994. Bedste måned er august med 9 fund, mens der fra august foreligger 7 fund. (Arktisk Nordamerika; overvintrer sydligt Sydamerika.)

Tredækker *Gallinago media*

1966: 19/9, Dråby, Ebeltoft (ÅH), ad. hun, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen.

1971: 22/8, Rudbøl Sø (SJ), ad. hun, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen. Fund efter 1972 skal ikke forelægges SU. (Norge, Sverige, Polen, Baltikum og Rusland)

Terekklire *Xenus cinereus* (2/2, 40/40, 3/3)

2008: 25/5, Præsto Fed (S), ad. sdr., Henrik Mikkelsen, Poul Ulrik m.fl. (Foto). – 13-14/7, Alleshave Bugt, Vestsjælland (S), 2K+, *Niels Poul Dreyer, Steen Flex, Jens W. Christoffersen og Jesper Brinkmann (Foto). – 18/7, forlandet ud for Margrethe Kog (SJ), 2K+, *Henrik Knudsen.

Arten har nu været årlig siden 1998. (Finland og Nordrusland; overvintrer tropisk Afrika og Det Indiske Ocean.)

Thorshane *Phalaropus fulicarius*

1966: dato mangler, Svendborgsund (F), ad. han vdr. (Død), skind på Naturama i Svendborg, via Jørgen Staarup Christensen.

Fund efter 1972 skal ikke forelægges SU. (Island, Svalbard, russiske Ishavskyst, Arktis)

Amerikansk Svømmesnepe *Phalaropus tricolor* (0, 7/7, 1/1)

2008: 7/7, Margrethe Kog (SJ), ad. han, *Erik Kramshøj, Tim Andersen (Foto).

Første fund siden 1999, hvor to fugle sås ved hhv. Vest Stadil Fjord og Tipperne (Thorup & Nielsen 2000). (Nordamerika; overvintrer i Sydamerika.)

Lattermåge *Larus atricilla* (0, 5/5, 1/1)

2008: 26/8, Blåvands Huk (RB), ad. odr., *Kirsten Hal-

Lattermåge, adult, Blåvands Huk, 26. august 2008. Foto: Casten Gadgaard

Hvidskægget Terne – udsnit af flok på 6 i alt, Vejlen, Tåsinge, 10. maj 2008. Foto: Thomas Helleesen

kjær Lund, *Mogens Ribo Petersen m.fl. (Foto). Første fund siden 12+16/5 1996, ad., Nørreland, Rømø (S) (Rasmussen 1997). (Nordamerika)

Hvidvinget Måge *Larus glauciodes* (-, ca. 171, -)

1970: 27/4, Kalø Vig (ØJ), 2K, skind på Naturhistorisk Museum Århus, via Jørgen Staarup (Foto). Fund efter 1990 skal ikke forelægges SU. (Grønland, Nordamerika)

Rosenmåge *Rhodostethia rosea* (0, 10/10, 0)

2007: 27/12-29/6 2008, Esbjerg Havn (RB), 1K (2K fra 1/1 2008), *Ole Zoltan Göller m.fl. (Foto). Første fund siden 2000, hvor to fugle sås; ad. 31/1 Hirtshals Havn og samme fugl 12-15/2 Skagen samt ad. 10/3 Vilslev Enge (RB). Sidstnævnte blev også fundet af Ole Zoltan Göller (Nielsen & Thorup 2001). (Rasmussen 1997). (Nordøstsibirien, Grønland, Canada)

Hvidskægget Terne *Chlidonias hybrida* (0, 20/24, 3/8)

2008: 10/5, Vejlen, Tåsinge (F), 6 ad. rst., derefter trk., *Thomas Helleesen, *Ib Helleesen m.fl. (Foto). – 10/5, Sønderlø, Maribo (LF), 6 ad. rst., derefter trk., *Lasse Strandgaard, Andreas Bruun Kristensen m.fl. (Foto). –

1/6, Ølundgård Inddæmning, Odense Fjord (F), ad. rst., derefter trk., *Thomas Helleesen m.fl. (Foto). – 3-4/6, Gulstav Mose, Sydlangeland (F), ad., *Erik Danielsen, Søren Bøgelund, Christian Hjorth m.fl. (Foto). – 9/7, Feddet, Præstø (S), ad., *John Faldborg, Tim Andersen, Torben Sebro m.fl.

De to observationer fra 10/5 drejer sig med stor sikkerhed om samme flok og regnes som ét fund. Der er tale om den største flok, som er set herhjemme. De to observationer fra Fyn og Langeland primo juni regnes ligeledes som ét fund, selvom det ikke kan udelukkes, at der er tale om forskellige fugle. Årets forekomst er den stør-

Rosenmåge, 2K, Esbjerg Havn, 1. juni 2008. Foto: Eva Foss Henriksen

Sørgedue, 2K, Skagen, 20. maj 2008. Foto: Kent Olsen

ste til dato (hidtil var 2 fund af i alt 5 fugle i 1992 bedste år (Frich & Nordbjærg 1994)). Arten har gennem de senere år ekspanderet mod nord og vest. I slutningen af 1990'erne etablerede den sig bl.a. i Vorpommern, i det nordøstlige Tyskland, hvor bestanden siden er vokset til flere hundrede par (Paul Vinke i brev). (Sydeuropa; overvintrer tropisk Afrika.)

Sørgedue *Zenaida macroura* (0, 0, 1/1)

2008: 19-21/5, Skagen (NJ), 2K, *Henrik Rask, Lars Rask, Tim Hesselballe Hansen m.fl. (Foto). Ny art for landet. På baggrund af billeder af fuglens individ-specifikke pletter på vingedækfjerene er det fremkommet, at samme due er set i både Irland (2-15/11 2007, da den kunne aldersbestemmes til 1K på grund af juvenile fjer) og Tyskland (4/5 2008), inden den dukkede op i Skagen. Læs mere om fundet andetsteds i Fugleåret 2008. Der er registreret syv fugle i Vestpalæarktisk til og med 2008: Storbritannien (3), Irland (1, samme individ som sås i Tyskland og Dan-

Alpejernspurv, Skagen, 30. april 2008. Foto: Benny Kristensen

mark), Azorerne (2), Island (1), Tyskland (1, samme individ som sås i Irland og Danmark). Hertil kommer et forårsfund fra Sverige, som er godkendt som en mulig undsluppet fangenskabsfugl. Fundene fra øerne i Nordøstatlant er alle fra sent på efteråret (19/10-15/11). (Nordamerika)

Tretået Spætte *Picoides tridactylus* (3/3, 9/9, 0)

1968: november, Byrum, Læsø (NJ), han rudedræbt, Richard Larsen via Kent Olsen (Foto).
2007: 18/10, Tversted Klitplantage (NJ), 1K hun, *Casper Fæled (Foto).
Andet fund fra efteråret 2007, hvor en 1K han blev set og ringmærket i Skagen (Kristensen et al. 2008). (Skandinavien og Rusland samt i Syd- og Østeuropa)

Korttået Lærke *Calandrella brachydactyla* (0, 39/39, 1/1)

2008: 30/4, Margrethe Kog (SJ), *Kent Olsen.
11 af de danske fund er fra april, mens maj er bedste måned for arten i Danmark med 16 fund. (Sydeuropa)

Alpejernspurv *Prunella collaris* (0, 11/11, 1/1)

2008: 30/4, Grenen, Skagen (NJ), trkf., *Rolf Christensen, Poul Thrane m.fl. (Foto).
11 af de danske fund er fra april og maj; eneste uden for denne periode er fra Christiansø 21-30/6 1990 (Frich & Nordbjærg 1992). (Alperne og Sydeuropa; overvintrer i østlige og sydlige Afrika.)

Blåstjert, 2K han/2K+ hun ringm., Ellekrattet, Skagen, 26. maj 2008. Foto: Jørgen Kabel

Blåstjert *Tarsiger cyanurus* (0, 8/8, 3/3)

2008: 26/5, Ellekrattet, Skagen (NJ), 2K han/2K+ hun ringm., *Michael Højgård Hansen m.fl. (Foto). – 15/10, Klitmøller (NJ), 1K+ ringm., *Jan Salmonsens m.fl. (Foto). – 30/10, Blåvands Huk (RB), 1K ringm., *Jonas Gadgaard m.fl. (Foto).
Tre fund på et år er rekord. Hidtil var 2 fund i 1996 bedste år. Der har gennem de senere år været en stigende tendens i forekomsten i Vesteuropa, hvilket kan

Blåstjert, 1K, Blåvand, 30. oktober 2008. Foto: Mikkel Holck

hænge sammen med, at arten er i fremgang på ynglepladserne i bl.a. Finland (Tarsiger.com 2009). Fuglen fra Blåvand er det seneste efterårsfund hidtil. Landets 11 fund fordeler sig med 3 om foråret (22/5-7/6) og 8 om efteråret (28/9-30/10). (Sibirien og fåtalligt Finland; overvintrer Nordindien og Østasien.)

Sortstrubet Bynkefugl *Saxicola torquata*

Med karakterer svarende til **Sibirisk Sortstrubet Bynkefugl**, ssp. *maura/stejnegeri* (0, 33/33, 2/2)

2008: 15-19/10, Nordstrand og Grenen, Skagen (NJ), 1K+ hun, *Rolf Christensen m.fl. (Foto). – 29/10-8/11, Hyllekrog (LF), 1K han, *Thomas W. Johansen (Foto). Fuglen i Skagen gav anledning til bestemmelsesmæssige vanskeligheder, da den var relativ mørk. Der var muligvis tale om en fugl af underarten *stajnegeri*. (Rusland; overvintrer fra Mellemøsten til Sydøstasien.)

Sortstrubet Drossel *Turdus ruficollis* (2/2, 7/7, 0)

2008: 1/1-18/4 og 15/11-31/12, Nivå (S), 3K hun, Helge Sørensen m.fl. (Foto).

Opsummeringen er ikke ændret, idet fuglen er en genganger, der tidligere er set på lokaliteten i perioderne

Sibirisk Sortstrubet Bynkefugl, 1K han, Hyllekrog, 20. november 2008. Foto: Klaus Malling Olsen

3/2-12/4 og 8/11-31/12 2007 (Kristensen et al. 2008). (Sibirien; overvintrer Arabien til Indien.)

Stribet Græshoppesanger *Locustella lanceolata* (3/3, 2/2, 1/1)

2008: 17/10, Grønningen, Blåvand (RB), 1K ringm., *Torbjørn Eriksen, Jonas Gadgaard m.fl. (Foto). Første forekomst siden 2/10 2004, Christiansø (B) (Amstrup et al. 2005). Fuglen blev opdaget i felten og efterfølgende indfanget for at blive artsbestemt. Fundet er det hidtil seneste herhjemme. De øvrige 5 fund er fra 2-7/10.

(Syd- og Centralsibirien til Nordøstkina og nordlige Japan; overvintrer i nordøstlige Indien og Sydøstasien.)

Stribet græshoppesanger, 1K, Skallingen, 17. oktober 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Lille Rørsanger *Acrocephalus agricola* (0, 7/7, 2/2)

2007: 16+19/8, Grenen, Skagen (NJ), 1K ringm. (16/8) og genfanget 19/8, *Rolf Christensen m.fl. (Foto).

2008: 12/6, Ellektrattet, Skagen (NJ), 2K+ ringm., *Michael Højgård Hansen m.fl. (Foto). – 21/8, Indfjorden, Bøvlingbjerg (RK), 1K ringm., *Peder Flansmose m.fl. (Foto).

Der er tale om de første fund fra august måned. Der er nu 5 forårsfund (27/5-12/6) og 4 efterårsfund (16/8-17/9). Alle fund omhandler ringmærkede fugle. (Sortehavet til Kaspiske Hav; overvintrer Sydøstasien.)

Lille Rørsanger, 2K+, Skagen, 12. juni 2008. Foto: Jørgen Kabel

Sortstrubet drossel, 3K hun, Nivå, 20. november 2008. Foto: Axel Mortensen

**Buskrørsanger *Acrocephalus dumetorum*
(0, 34/34, 4/4)**

2008: 5-6/6, Klydesøen, Amager (S), syng., *Troels Eske Ortvad m.fl. (Foto). – 18-27/6, Korup Sø, Djursland (ÅH), syng., *Kent Olsen (Foto og Bånd). – 24/6-10/7, Kalø Hovedgård, Djursland (ÅH), syng., *Kent Olsen m.fl. (Foto og Bånd). – 8/8, Grenen, Skagen (NJ), 2K+ ringm., *Rolf Christensen m.fl. (Foto).
(Finland og Rusland; overvintrer Indien og Burma.)

Spottesanger *Hippolais polygotta* (0, 2/2, 2/2)

2008: 16/8, Grenen, Skagen (NJ), 1K ringm., *Rolf Christensen m.fl. (Foto). – 18/8, Grenen, Skagen (NJ), 1K ringm., *Rolf Christensen m.fl. (Foto).
Meget overraskende forekomst af to ungfugle inden for tre dage på samme lokalitet efter 18 år uden fund af arten. De tidligere fund er begge fra juni måned: 11-22/6 1982, syng. han, Jydelejet (M) og 1/6 1990, ringm., Blåvands Huk (RB) (Boertmann et al. 1986, Frich & Nordbjærg 1992). (Sydeuropa; overvintrer Afrika.)

Buskrørsanger, Kalø Vig, 25. juni 2008. Foto: Kent Olsen

Buskrørsanger, Korup Sø, 21. juni 2008. Foto: Kent Olsen

Spottesanger, 1K, Skagen,
16. august 2008.
Foto: Jørgen Kabel.

Spottesanger, 1K, Skagen,
18. august 2008.
Foto: Knud Pedersen

Nordsanger *Phylloscopus borealis* (0, 3/3, 1/1)

2008: 11-12/8, Blåvands Huk (RB), ringm. 11/8 og genfangnet 12/8, *Jonas Gadgaard m.fl. (Foto).

Hidtil tidligste fund herhjemme. Fuglen var forment-

Nordsanger, Blåvand, 11. august 2008. Foto: Erhardt Ecklon
Indsat foto: Nordsanger, Blåvand, 11. august 2008. Foto: Henrik Brandt

ligt ad., men er indtil videre kun godkendt uden alder. De tre tidligere fund er ligeledes fra Sydvestjylland: 1K, 18-20/9 1996, Tipperne (RK), 28/9 1998, Blåvands Huk (RB) og 1K, 22/8 2001, Holmsland Klit (RK) (Rasmussen 1997, Rasmussen 1999, Ortvad et al. 2002). (Nordskandinavien og Sibirien; overvintrer Filippinerne, Sydøstasien og Indonesien.)

Humes Sanger *Phylloscopus humei* (0, 22/22, 3/3)

2008: 29+31/10, Grenen, Skagen (NJ), *Rolf Christensen, Lennart Pedersen, Søren Kristoffersen, Flemming Ahlmann m.fl. (Foto). – 1/11, Kroghage, Gedser (LF), *Henrik Kristensen, Rasmus Strack m.fl. – 8/11, Stevns Fyr (S), *Jakob Engelhard, Jens Søgaard Hansen m.fl. (Foto).

Første fund siden 2004. Alle landets fund er fra sent på efteråret: 14/10-25/11. Mediandato: 1/11. (Himalaya og Tien Shan; overvintrer Nepal og Indien.)

Humes Sanger, Skagen, 29. oktober 2008. Foto: Søren Kristoffersen

Schwarz Løvsanger *Phylloscopus schwarzi* (0, 20/20, 0)

2007: 5/10, Hanstholm Fyr (NJ), *Henrik Haaning Nielsen.

Hermed to fund fra 2007; det andet er fra 10/10 ved Nørre Lyngvig (RK) (Kristensen et al. 2008). (Sydlige Østsibirien; overvintrer Sydøstasien.)

Brun Løvsanger *Phylloscopus fuscatus* (0, 42/42, 3/3)

2008: 24/9, Christiansø (B), ringm., *Jens Mikkel Lausten, *Sigrid Kistrup Ilsøe m.fl. (Foto). – 7/10, Hanstholm Fyr, (NJ), ringm., *John Kyed m.fl. (Foto). – 30/10, Blåvands Huk (RB), ringm., *Jonas Gadgaard m.fl. (Foto).

Fuglen fra Christiansø er den tidligste forekomst herhjemme. Tidligste hidtil var 2/10 1987, Christiansø (Olsen 1988). (Østsibirien; overvintrer Indien til Øst- og Sydøstasien.)

Vestlig Bjergløvsanger *Phylloscopus bonelli* (0, 6/6, 0)

2005: 31/5, Grenen, Skagen (NJ), ringm., *Rolf Christensen m.fl. (Foto).

Efter genbehandling foreligger 5 godkendte fund af ældre dato:

1987: 24/8, Christiansø (B), 1K ringm. (Olsen 1988).

1990: 23/5-5/6, Hald Sø, Dollerup Bakker (NJ), han syng. og kald. (Frich & Nordbjærg 1992, Rasmussen 1999).

1990: 25/8, Christiansø (B), 1K ringm. (Frich & Nordbjærg 1993).

1990: 2/10, Christiansø (B), 1K ringm. (Frich & Nordbjærg 1992).

1991: 17-18/10, Christiansø (B), 1K ringm. (Frich & Nordbjærg 1993).

Undersøgelser af Bjergløvsangerens gener har vist, at Vestlig Bjergløvsanger og Østlig Bjergløvsanger repræsenterer selvstændige arter (Helbig et al. 1995), hvilket SU implementerede i 1997 (Rasmussen 1997). For at afklare, hvilke fund der med sikkerhed kan artsbestemmes, samt for at sikre, at dokumentationen lever op til nutidens krav, har SU foretaget en genbehandling af

samtlige sager. Som det fremgår, kunne fem ringmærkede fugle samt én feltobservation godkendes som Vestlig Bjergløvsanger. De ringmærkede fugle kunne artsbestemmes på deres vingemål, idet Vestlig er lidt mindre end Østlig Bjergløvsanger (Svensson 1992). Der er dog et stort overlappingsområde, hvor tre ud af i alt otte målte Bjergløvsangere sp. faldt indenfor. Disse tre fugle kunne ikke artsbestemmes med sikkerhed, eftersom de ikke er hørt kalde, og forskellene i dragten (mest udtalt om foråret, Occhiato 2007) kunne ikke udledes af beskrivelserne og billedmaterialet. Blodprøver af to ringmærkede fugle fra Christiansø (aug. 1990 og okt. 1991) er endvidere analyseret med molekylærgenetisk metode for at afdekke fuglenes taksonomiske tilhørsforhold ud fra arvematerialet. Begge fugle var oprindeligt henført til ssp. *bonelli*, omend den ene (aug. 1990) akkurat lå i overlappingsområdet mht. vingemål. Ud fra de molekylære data kunne det fastslås, at begge fugle tilhørte Vestlig Bjergløvsanger (Thorup et al. 2009). Østlig Bjergløvsanger er således endnu ikke truffet med sikkerhed herhjemme. Hos vores skandinaviske naboer er der fund af begge arter: Sverige: Vestlig 3, Østlig 1, ubestemt 7; Norge: Vestlig 4, Østlig 2, ubestemt 3 (til og med 2006). I forbindelse med genbehandling er en hidtil godkendt feltobservation af Vestlig Bjergløvsanger blevet forkastet: 25/8 1995 Sønderho, Fanø (RB). (Sydvesteuropa, Centraleuropa, Nordafrika; overvintrer Vestafrika.)

Vestlig Bjergløvsanger / Østlig Bjergløvsanger *Phylloscopus bonelli* / *P. orientalis* (0, 4/4, 0)

Efter genbehandling foreligger der 4 fund af ældre dato:

1966: 13/8, Blåvands Huk (RB), 1K ringm. (Dyck et al. 1970).

1970: 25-26/9, Blåvands Huk (RB), 1K ringm. (Bruun et al. 1972).

1971: 21/8, Christiansø (B), 1K ringm. (Pedersen 1982).

1982: 26/5-16/6, Christiansø (B), han ringm. og syng. (Boertmann et al. 1986).

Der er i tre tilfælde tale om fugle med vingemål i overlappingsområdet mellem de to arter, og i et tilfælde (21/8 1971 Christiansø) er vingemål-data gået tabt.

Brun Løvsanger, Hanstholm, 7. oktober 2008. Foto: Ole Krogh

Brun Løvsanger, Blåvand, 30. oktober 2008. Foto: Mikkel Holck

Rosenbrystet Tornskade, han, Lebøl, Als, 15. juli 2007.
Foto: Carsten Gadgaard

Landets første Bjergløvsanger sp. (13/8 1966 Blåvands Huk) blev indsamlet, og skindet indgår i samlingen på Zoologisk Museum, København. I forbindelse med genbehandlingen er fire hidtil godkendte feltobservationer blevet forkastet: 10/5 1998 Klitmøller (NJ). – 5/5 1992 Jydelejet (M). – 15/5 1992 Mandø (RB). – 25/5 1982 Gudhjem (B).

(Vestlig Bjergløvsanger: Sydvesteuropa, Centraleuropa, Nordafrika; overvintrer Vestafrrika. Østlig Bjergløvsanger: Sydøsteuropa, Tyrkiet; overvintrer Østafrika.)

Pungmejse *Remiz pendulinus*

1970: juni, Kasted Mose, Århus (ØJ), 1K, skind på Naturhistorisk Museum Århus, via Jørgen Staarup (Foto).
Fund efter 1982 skal ikke forelægges SU.

Rosenbrystet Tornskade *Lanius minor* (3/3, 42/42, 2/2)

2008: 10/6, Fakkemose, Langeland (F), han, *Erhardt E. Ecklon, Henrik Knudsen m.fl. (Foto). – 12-21/7, Lebøl, Als (SJ), han, *Gert L. Jørgensen m.fl. (Foto).

Iagttagelserne er de første for henholdsvis Langeland og Als. 15 af de danske fund er gjort i juni. (Syd- og Østeuropa samt Centralasien; overvintrer tropisk Afrika.)

Rødhovedet Tornskade *Lanius senator* (2/2, 32/32, 1/1)

2008: 23-24/5, Blåvand (RB), 2K han, *Bent Jakobsen, Henrik Knudsen m.fl. (Foto).

Første fund siden juni 2003, hvor en fugl sås på Fanø (Amstrup et al. 2004). Seks af de danske fund er gjort i

Rødhovedet Tornskade, 2K han, Blåvand, 23. maj 2008.
Foto: Henrik Brandt

Blåvand, hvilket gør lokaliteten til den bedste for arten i Danmark. Månedsfordelingen for danske fund er april (1), maj (16), juni (8), juli (2), august (3), september (1) og oktober (3), samt 1 uden nærmere dato fra 1962. (Sydeuropa; overvintrer tropisk Afrika.)

Pileværling *Emberiza rustica* (0, 45/45, 1/1)

2008: 19/9, Roborghus, Tjæreborg (RB), *Ole Zoltan Göller (Foto).

Hermed syvende fund siden 2000. I perioden 1990 til 1999 blev der registreret 21 individer; altså en klar tilbagegang i forekomsten. Andet år i træk med fund fra Vestkysten (Kristensen et al. 2008); på Christiansø, der traditionelt har været Danmarks bedste lokalitet for arten, skal vi tilbage til 2004 for at finde seneste fund (Amstrup et al. 2005). (Nordlige Skandinavien, Finland og Rusland; overvintrer Kina og Sydøstasien.)

Pileværling, Roborghus, Tjæreborg, 19. september 2008.
Foto: Ole Zoltan Göller

Dværgværling *Emberiza pusilla* (0, 68/68, 2/2)

2008: 4-20/10, Sønderho, Fanø (RB), *Per Kjær m.fl. (Foto). – 28/10, Grenen, Skagen (NJ), trkf. senere rst., *Rolf Christensen, Lennart Pedersen m.fl.
To typiske fund; månedsfordelingen er hermed: januar (1), februar (1), april (2), maj (20), september (13), oktober (27), november (5), december (1). Der har været fund på vestkysten mellem Rømø og Skagen hvert efterår siden 2004. Til gengæld skal vi tilbage til 2002 for at finde seneste forårsfund, som var fra Christiansø (Klein et al. 2003). (Nordfinland og Nordrusland; overvintrer Kina og Sydøstasien.)

Rosenbrystet Kernebider *Pheucticus ludovicianus* (0, 0, 1/1)

2008: ult. november til 20/12, Esbjerg (RB), 1K han, *Anette Hansen (Foto). Første fund i Danmark.
Fuglen rastede i en have. Jagttagelsen nåede desværre først frem til offentligheden, da fuglen var forsvundet. Læs mere om jagttagelsen andetsteds i Fugleåret 2008. (Nordamerika; overvintrer Mellem- og Sydamerika.)

Kategori D: Mulige undslupne fangenskabsfugle

Category D: Possible escapes

Bøffelend *Bucephala albeola*

2008: 28/9-6/10, Møllekrog, Esrum Sø (S), 2K+ han, *Troells Melgaard, Jørgen Schultz m.fl. (Foto).
Hermed anden jagttagelse af denne lille nordamerikan-

Bøffelend, 2K+, han, Esrum Sø, 2. oktober 2008.
Foto: Axel Mortensen

ske dykand i Danmark. Den første var i Roskilde Fjord i juni 1995 og blev i første omgang godkendt som værende af vild oprindelse (Rasmussen 1997). Senere blev jagttagelsen flyttet til kategori D (Thorup & Nielsen, 2000), hvilket illustrerer den store tvivl om danske Bøffelænders oprindelse. Et fund af en fotodokumenteret han fra marts 2007 i Vilsted Sø, Nordjylland, er endnu ikke sendt ind. Fuglen fra Møllekrog bar ingen ringe og viste ingen tegn på at være en undsluppen fangenskabsfugl. Jagttagelser i Europa, der med største sandsynlighed drejer sig om vilde fugle, inkluderer 3 fund fra Azorerne i november-december og 1 hun skudt på Scilly Øerne, SV-England 17. januar 1920. I Storbritannien findes der frem til 2005 12 jagttagelser, der regnes som fugle værende af vild oprindelse (Fraser & Rogers, 2007). I Sverige er der gjort 4 jagttagelser af arten (april 2002, oktober 2002, maj 2004, april 2007), som alle regnes som mulige undslupne fangenskabsfugle (Anders Eriksson, pers. medd.). I Norge er der blot ét fund (endnu ikke godkendt af det norske sjældenhedsudvalg): 1 han fotograferet i april 2009. Denne fugl bar en plastikring om højre ben, hvilket indikerer, at det var en undsluppet fangenskabsfugl (Tor A. Olsen, pers. medd.). I Finland er der ligeledes 1 fund; en han i december 1987, som regnes for en mulig undsluppet fugl, selvom fuglen ikke viste tegn på at have været i fangenskab (Visa Rauste, pers. medd.). (Nordamerika)

Lannerfalk *Falco biarmicus*

1978: Bornholm (B), ad. hun dræbt, skind på Naturhistorisk Museum i Århus, via Jørgen Staarup Christensen (Foto).
Forelagt og godkendt af SU i 1999. Fuglen blev racebestemt til den sydeuropæiske form ssp. feldeggii. Fuglen blev dræbt med en rive i et høsehus, hvor den tog for sig af de lokale varer. Fundet skulle være omtalt i Dansk Jagttidende, men er dog ikke eftersøgt. Fundet er det tredje i Danmark. De to foregående fund er også placeret i kategori D.

Kategori E: Sandsynlige eller sikre undslupne fangenskabsfugle

Category E: Likely or certain escapes

Hjelmskallesluger *Lophodytes cucullatus*

2007: 8/7, Gilleleje Havn (S), ad. han, *Morten Kofoed Hansen (Foto).
2008: 14-17/6+28/9-29/10, Gilleleje Havn (S), ad. han, Bo Johansen m.fl. (Foto).
Observationerne vurderes at dreje sig om samme individ. (Nordamerika)

Hybrider

Records involving hybrids

Amerikansk Pibeand x Pibeand

Anas americana x penelope

2004: 31/3-9/4, Holmesø, Brøndby Strand (S), ad. han, Sebastian Klein m.fl. (Foto).

Hvidøjet And x Taffeland *Aythya nyroca x ferina*

2004: 6 og 20/3, Gavne (S), hun, *Rasmus Strack m.fl. (Video).

2006: 7-27/10, Nørre Sø, Maribo (LF), ad. han, *Rasmus Strack, *Sebastian Klein (Foto).

2007: 9/9-4/10, Røgbølle Sø og Sønder sø, Maribo (LF), ad. han, *Rasmus Strack m.fl. (Foto).

2008: 4/10, Nørresø, Maribo (LF), 3 ad. hanner, *Rasmus Strack m.fl. (Foto).

Fundet i 2004 er tidligere godkendt som Hvidøjet And *Aythya nyroca* (Amstrup et al. 2005). Den ene af de tre fugle i Nørresø den 4/10 2008 er tidligere godkendt fra Hejrede Sø 28/7 2005 og Sønder sø 26-29/7 2006 og da fejlagtigt publiceret som Hvidøjet And x Trolldand *Aythya nyroca x fuligula*. (Kristensen et al. 2007).

Grønland – Kategori A

Greenland – Category A

Fjeldvåge *Buteo lagopus*

Med karakterer svarende til Amerikansk Fjeldvåge, ssp. *sanctijohannis* (0, 4/4, 2/2)

2008: 26/9, havet ud for Vestgrønland, N69.227744 & W57.80993, 1K, Marijke de Boer (Foto). – oktober, Niaqornat, 1K, Katrine Kruse (Foto).

Dværgfalk *Falco columbarius* (7, 2/2, 2/2)

2007: 26-28/7, Rosenvinges Plantage nord for Narsarsuaq, imm., Knud Falk, Søren Møller.

2008: 16/7, Kulusuk Lufthavn, Østgrønland, *Kent Olsen. – 14/7, Rosenvinges Plantage nord for Narsarsuaq, ad. han, Knud Falk, Søren Møller. (Europa & Nordamerika)

Stribet Ryle *Calidris melanotos* (12, 11, 1)

2007: 12-19/6, Zackenberg, NØ-Grønland, han, Jannik Hansen m.fl.

(Nordamerika & Sibirien; overvintrer Sydamerika.)

Hvidrygget Ryle *Calidris fuscicollis* (? , 8/33, 1)

2005: 25/6, Zackenberg, NØ-Grønland, Jannik Hansen. Iagttagelsen har tidligere været publiceret som forkastet (Kristensen et al. 2008), men nye oplysninger har gjort, at den nu kan godkendes (Kristensen et al. 2008). (Nordamerika; overvintrer Sydamerika.)

Årsrapporten

Species considered for regional reports

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

2008: 3/6, Grenen, Skagen (NJ), ad. sodr. trk., *Rolf Christensen, Andreas Bruun Kristensen m.fl.

Endnu ikke færdigbehandlede sager

Records still under consideration

- Lille Canadagås *Branta hutchinsii* 2004: Maj, Borreby Mose (S). – 2005: 21-22/3 og 25/4-12/5, Margrethe Kog (SJ). – 2006: 11/3, Ribe Holme (RB).
- Steppevåge *Buteo buteo vulpinus* 2005: 3/10, Højerup (NJ), ad. trk.
- Gul Vipstjert *Motacilla flava*, ssp. *feldegg* 2002: 20/5, Gilleleje (S), han. – 2007: 14/5, Gyvelmarkerne, Skagen (NJ), han.
- Iberisk Gransanger *Phylloscopus brehmii* 2007: Viborg (MJ), syng.
- Ensfarvet Stær *Sturnus unicolor* 2003: 15/4-31/5, Tane Sø (RB), han.
- Langnæbbet Sneppeklire *Limnodropus scolopaceus* 2008: 22/11, Værnengene, Tipperne (RK), 1K.

Forkastede sager

Records not accepted

- Hvidnæbbet Lom *Gavia adamsii* 1983: 20/10, Blåvands Huk (RB).
- Kap Verdepetrel/Madeirapetrel *Pterodroma fea/madeira* 2008: 4/10, Nørre Lyngvig (RK), trk.
- Kuhls Skråpe *Calonectris diomedea* 2008: 4/10, Ørhage, Klitmøller (NJ), trk.
- Almindelig Skråpe *Puffinus puffinus* 2008: 1/3, Røsnæs (S), trk.
- Topskarv *Phalacrocorax aristotelis* 2008: 2/3, Årøsumd (SJ).
- Nathejre *Nycticorax nycticorax* 2008: 25/5, Bruns Banke/Keldsnor, Langeland (F), imm. trk.
- Amerikansk Pibeand *Anas americana* 2008: 29/9, Nørreballe Nor (F), ad. hun.
- Hvidøjet And *Aythya nyroca* 2008: 9/8, Hejrede Sø, Maribo (LF), han.
- Blå Glente *Elanus caeruleus* 2008: 16/11, Østerbro, København (S), trk.
- Lille Skrigeorn *Aquila pomarina* 2008: 24/4, Lille Vildmose (NJ), ad. – 6/5, Skagen, (NJ), 3K+ trkf. – 13/9, Gedser Odde (LF), ad./imm. trk.
- Kejserørn *Aquila helica* 2008: 27/4, Hesselholm Made, Samsø (ØJ), 2-3K – 3/5, Handrup, Ebeltoft (ØJ), 3-5K trk.
- Dværgørn *Hieraetus pennatus* 2007: 17/5, Bunken Klitplantage (NJ), lys fase. – 2008: 12/5, Grænge Mose (LF), mørk fase.
- Eleonorafalk *Falco eleonorae* 1996: 8/6, Aborrebjerget (M), ad. lys fase trk. – 2007: 25/7, Kragesand, Broagerland (SJ), ad. trk.

- Jagtfalk *Falco rusticolus* 2008: 7/2, Ballum Forland (SJ). – 8/2, Ballum Forland (SJ), 2K – 8/10, Selsø Sø (S), juv.
- Sibirisk Hjejle *Pluvialis fulva* 2007: 13/8 Vejlerne (NJ), ad. sodr.
- Audouins Måge *Larus audouinii* 2007: 14/8, Kjul Strand (NJ), imm.
- Tretået Spætte *Picoides tridactylus* 2008: 27/5 Fedtmøsen (S). – 31/12, Odense (F).
- Citronvipstjert *Motacilla citreola* 2008: 24/4, Nordstrand, Skagen (NJ), trk. – 4/5, Bøgeskov Havn (S), trk.
- Vestlig Bjergløvsanger *Phylloscopus bonelli* 1995: 25/8, Sønderho, Fanø (RB).
- Vestlig Bjergløvsanger / Østlig Bjergløvsanger *Phylloscopus bonelli/P. orientalis* 1982: 25/5, Gudhjem (B). 1992: 5/5, Jydelejet (M). – 1992: 15/5, Mandø (RB). – 1998: 10/5, Klitmøller (NJ).
- Fyrremejse *Poecile montana* 2008: 15/9, Slagelse (S).
- Hætteværting / Brunhovedet Værting *Emberiza melanocephala/bruniceps* 2008: 30/7 Vejers Strand (RB).

Summary

New additions to the Danish bird list were a 1st cal. year Siberian Teal *Anas formosa* shot at Skælskør, Zealand, 24/11 2005. An isotope analysis concluded that it grew up within the East Asian breeding range. Equally remarkable was the first record of a 2nd cal. year Mourning Dove *Zenaida macroura* at Skagen, Northern Jutland, 19-21/5 2008. Photos revealed that the bird had visited both Ireland (2-15/11 2007) and Germany (4/5 2008) prior to arriving at Skagen. More expected additions were an adult Sharp-tailed Sandpiper *Calidris acuminata* at Agger Tange, Northwestern Jutland, 27-29/7 2008, and a 1st cal. year male Rose-breasted Grosbeak *Pheucticus ludovicianus* at Esbjerg, Western Jutland, November-December 2008. A series of significant records from Skagen in 2008 included the 3rd Bonelli's Eagle *Aquila fasciata* in April and the 3rd and 4th Melodious Warbler *Hippolais polyglotta* ringed within three days in August. Accepted records from Skagen in 2007 included the 3rd Black-shouldered Kite *Elanus caeruleus* in April and the 3rd Baird's Sandpiper *Calidris bairdii* in September. From 2008, the 4th Arctic Warbler *Phylloscopus borealis* was ringed at Blåvands Huk, Southwestern Jutland, in August.

Record high numbers for Denmark were 14 records/23 individuals (including a flock of 7) of European Shag *Phalacrocorax aristotelis*, 6 Ferruginous Ducks *Aythya nyroca*, 3 records/8 individuals (including a flock of 6) of Whiskered Tern *Chlidonias hybridus* and 3 Red-flanked Bluetails *Tarsiger cyanurus*. A thorough examination of bird collections across Denmark brought to light a long list of rare birds including a Little Bittern *Ixobrychus minutus* from 1972, a Lesser Kestrel *Falco naumanni* from 1956 and a Little Bustard *Tetrax tetrax* from 1987. In Category D, an adult male Bufflehead *Bucephala albeola* from Esrum Sø, Zealand, 28/9-6/10 2008 constituted the 2nd Danish record (a male from Jutland 2007 is still not submitted).

Referencer

- Amstrup, O., A.S. Frich, K. Pedersen, K. Thorup 2004: Sjældne fugle i Danmark og Grønland 2003. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 98: 174-188.
- Amstrup, O., A.S. Frich, T.H. Hansen, K. Pedersen, K. Thorup 2005: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2004. Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 99: 169-181.
- Amstrup, O., A.S. Frich, T.H. Hansen, H.H. Nielsen, K. Pedersen, K. Thorup 2006: Sjældne Fugle i Danmark og Grønland 2005. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 100: 359-371.
- Boertmann, D., K.M. Olsen, B.B. Pedersen 1986: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i årene 1982, 1983 og 1984. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 80: 35-57.
- Bruun, J.B., J.R. Jacobsen, E. Kramshøj & B.P. Nielsen 1972: Rapport fra Sjældenhedsudvalget for 1971. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 66: 123-131.
- Club 300 2009: <http://c3.athus.nu/>.
- Dyck, J., J.R. Jacobsen, E. Kramshøj & J. Rabøl 1970: Rapport fra sjældenhedsudvalget med oversigt over godkendte forekomster 1965-69. Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 64: 126-151.
- Fox, T.A.D., T.K. Christensen, S. Bearhop & J. Newton 2007: Using stable isotope analysis of multiple feather tracts to identify moulting provenance of vagrant birds: a case study of Baikal Teal *Anas formosa* in Denmark. Ibis 149: 622-625.
- Fraser, P.A. & M.J. Rogers 2007: Report on rare birds in Great Britain in 2005. Part 1: non-passerines. – British Birds Vol. 100: 16-61.
- Frich, A.S. & L. Nordbjærg 1992: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1990. Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 86: 107-122.
- Frich, A.S. & L. Nordbjærg 1993: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1991. Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 87: 231-241.
- Frich, A.S. & L. Nordbjærg 1994: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1992. Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 88: 99-110.
- Helbig, A.J., I. Seibold, J. Martens & M. Wink 1995: Genetic differentiation and phylogenetic relationships of Bonelli's Warbler *Phylloscopus bonelli* and Green Warbler *P. nitidus*. J. Avian Biol. 26: 139-153.
- Jacobsen, J.R., B.P. Nielsen, J. Rabøl 1971: Rapport fra Sjældenhedsudvalget for 1970. Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 65: 133-139.
- Jensen, W.M. 1967: Sjælden gæst i Nakskov Indrefjord. Dansk Jagttidende 84: 150.
- Kirkeby, J. 1973: Kongeederflugt. Søravnen nr. 2 / 1973: 115.
- Klein, S., K. Pedersen & K. Thorup 2003: Sjældne fugle i Danmark og Grønland 2002. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 97: 289-302.
- Kristensen, A.B., O. Amstrup & T.E. Ortvad 2007: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2006. Fugleåret 2006: 99-113.
- Kristensen, A.B., A.S. Frich, T.E. Ortvad & M. Schwalbe 2008: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2007. Fugleåret 2007: 117-135.

- Nielsen, H.H. & K. Thorup 2001: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2000. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 95: 153-166.
- Occhiato, D. 2007: Western and Eastern Bonelli's Warblers in the field. *Birding World* 20: 303-308.
- Olsen, K.M. 1988: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1986 og 1987. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 82: 81-100.
- Olsen, K.M. 1989: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1988. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 83: 131-150.
- Olsen, K.M. 1991: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1991. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 85: 20-34.
- Olsen, K. M. 1992: Danmarks Fugle – en oversigt. Dansk Ornitologisk Forening. 1992.
- Ortvad, T. E., K. Pedersen & K. Thorup 2002. Sjældne fugle i Danmark og Grønland 2001. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 96 (2002): 147-160.
- Pedersen, B.B. 1982: Rapport fra Sjældenhedsudvalget for 1979 og 1980. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 76: 111-122.
- Rasmussen, P.A.F. 1997: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1995 og 1996. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 91: 133-150.
- Rasmussen, P.A.F. 1998: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1997. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 92: 253-267.
- Rasmussen, P.A.F. 1999: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1998. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 93: 127-140.
- Svensson, L. 1992: Identification guide to European passerines. 4th ed., Stockholm.
- Tarsiger.com 2009: www.tarsiger.com.
- Thorup, K. & H.H. Nielsen 2000: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1999. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 94: 157-170.
- Thorup, K., T.E. Ortvad, K.A. Jønsson 2009: Two Western Bonelli's Warbler *Phylloscopus bonelli* from Christiansø, Denmark, confirmed by DNA. – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 103: 28-29.

Rettelser til SU-rapport nr. 37

Fugleåret 2006 årgang 1 2007: 99-113

S. 111: Hvidøjet And x Troldand *Aythya nyroca* x fuligula skal være Hvidøjet And x Taffeland *Aythya nyroca* x *Aythya ferina*.

Rettelser til SU-rapport nr. 38

Fugleåret 2007 årgang 2 2008: 117-135

Kategori A: Spontane forekomster

S. 121: Sortbuget Knortegås *Branta bernicla* 2000: 26/11, mellem Rødvig og Fællesskov (S), *Thomas W. Johansen, Anita Pedersen, Jørgen Hulbæk Christiansen, Allan Haagensen. *Allan Haagensen har oplyst til SU, at han ikke var medobservatør.*

S. 122: Lille Skrigeørn *Aquila pomarina* 2007: 10/9, Mandehoved, Stevns (S), 3K+ trk. skal slettes. *Observationen blev gjort i 2006 og er allerede nævnt (Kristensen et al. 2007).*

Årsrapporten

S. 133: Grønspejtte *Picus viridis* 2003: 5/5, Korshage, Rørvig (S) skal være 2006: 5/5, Korshage, Rørvig (S).

Forkastede sager

S. 133: Halsbåndstroland *Aythya collaris* 2007: 1/10, Søndersø, Maribosøerne (LF), han. *Året skal være 2006.*

Alex Sand Frich (alex@jellingnet.dk)

Mejerivænget 20

7160 Tørring

Andreas Bruun Kristensen (anbrkr@yahoo.dk)

Æbeløgade 46, 2

2100 København Ø

Troels Eske Ortvad (teortvad@gmail.com)

Arkonagade 19, st.tv.

1726 København V

Michael Schwalbe (m.schwalbe@mail.dk)

Hygumvej 7, Fole

6510 Gram

Sølvhejre, Østerild Fjord, 2. november 2008. Foto: Jens Kristian Kjærgaard

Sibirisk Krikand (*Anas formosa*) – ny art for landet

Af Tim Hesselballe Hansen

Sibirisk Krikand, 1K hun, til undersøgelse på DMU, Kalo. Bemærk! Spidsandlignende overvinger. Foto: Thomas Kjær Kristensen

Den 24. november 2005 skød en jæger en and ved Skælskør. Jægeren undrede sig over, at den nedlagte fugl mod forventning ikke helt lignede en Krikand, idet vingetegningen afveg og mere mindede om en Spidsands. Fuglen blev derfor sendt til DMUs vingeundersøgelser på Kalø til undersøgelse, og her kunne man konstatere, at der var tale om en 1K hun af Sibirisk Krikand – det første spontane fund af arten i Danmark.

Udbredelse

Sibirisk Krikand yngler i Østsibirien og overvintrer fortrinsvist i Japan, nordlige Kina og Sydkorea. Arten var tidligere langt mere talrig, end den er i dag, men jagt og muligvis ødelæggelse af artens levesteder førte til en markant tilbagegang i løbet af 1900-tallet. Da arten på træk og i vinterkvarteret ofte færdes i enorme koncentrationer på få lokaliteter, har den været et let og forudsigeligt jagtbytte: Ifølge CITES' hjemmeside (Convention on International Trade in Endangered Species) lykkedes det i 1947 tre japanske jægere at indfange ca. 50.000 fugle på kun 20 dage!

I de senere år er der rapporteret et stigende antal overvintrende fugle, hvilket har ført til at verdens-

bestandsvurderingen er blevet korrigeret. Det er især store flokke af overvintrende fugle i Sydkorea, der har overrasket; der blev optalt over 600.000 Sibiriske Krikænder i vinteren 2004 mod blot ca. 20.000 fugle i 1980'erne. Det er dog ikke afklaret, om der er tale om en egentlig fremgang, eller om arten tidligere har foretrukket ukendte lokaliteter andetsteds i regionen.

Forekomst i Europa

Forekomstbilledet af Sibirisk Krikand i Europa er uklart, da arten er relativt almindelig i fangenskab, og af og til ses undslupne individer i naturen. Fuglen har eksisteret i fangenskab i Europa siden 1800-tallet, og siden 1980'erne har fugleholderne haft held med at få dem til at yngle i fangenskab.

Der er to tidligere fund fra Danmark af undslupne fangenskabsfugle: 1 Hald Sø og Vedsø (NJ) 13.-14. februar 1994 og 1 Bygholm Vejle (NJ) 10.-11. og 13. april 1995. Begge var hanner i pragtdragt, og de bar henholdsvis en metalring og to farveringe om benene og regnes derfor som sikre undslupne fangenskabsfugle.

Der er fund af Sibirisk Krikand fra de fleste vesteuropæiske lande, men fundene behandles forskelligt af de forskellige nationale sjældenhedsudvalg. Fugle med

Der blev fundet to forskellige fjer-generationer på fuglen.
Eksempelvis var halen en blanding af både juvenile og nyere fjer.
Foto: Thomas Kjær Kristensen

ringe om benene betragtes alle steder som undslupne burfugle, men i flere lande er der fund af umærkede fugle, der kunne dreje sig om vilde fugle. Arten placeres derfor oftest i kategori D, som betyder, at der er tvivl om, hvorvidt arten er optrådt spontant i landet. Holland er dog en undtagelse, da de betragter flere af deres ældre fund som spontane. I Snow & Perrins 1998 angives 1 han marts 1916 Azraq i Irak, 1 han november 1968 Tyrkiet, 1 hun januar 1969 Van Gölü, Jordan, samt et fund vinteren 1968-69 i Irak (ikke specificeret), som mulige spontane fund.

Isotopanalyser

Den Sibiriske Krikand blev bestemt til en ungfugl, da fjerdragten bestod af en blanding af juvenile fjer og nyere adultlignende fjer. De juvenile fjer er de første fjer, der vokser ud hos en fugl, hvilket hos vilde fugle naturligvis sker i, eller som i andefuglenes tilfælde, nær reden. Derfor var der en unik mulighed for at foretage analyser af sammensætningen af stabile isotoper i fjerene, som eventuelt kunne belyse fuglens oprindelse. Isotopanalyser er en relativ ny metode til at fastslå fugles eller andre organismers herkomst, der giver spændende perspektiver for fugleforskere. Et indgående kendskab til de enkelte arters fældningsmønstre og sandsynlige træk-mønstre sammenholdt med viden om geografisk variation i nedbørens isotopsammensætning, gør det muligt at fastslå, hvor det enkelte individ med stor sandsynlighed har opholdt sig på et givent tidspunkt i løbet af året. Det vil eksempelvis derfor også være muligt ved hjælp af isotopanalyser at fastslå, om de Rustænder, som hvert år ses i Nordeuropa og Danmark, er fangenskabsfugle eller fugle på fældningstræk fra yngleområderne i Centralasien.

Atomets kerne består af protoner og neutroner. Antallet af protoner definerer, hvilket grundstof, der er tale om. Grundstofferne forekommer imidlertid med forskellige antal neutroner.

Brint (hydrogen) er det mindste atom og har kun en

proton i kernen. Ilt (oxygen) har otte protoner, og det er netop disse to atomer, der er de mest anvendelige i den aktuelle analyse.

Neutroner vejer omtrent det samme som protoner og har for ikke-inviiede intet andet formål. To atomer med samme antal protoner i kernen er det samme grundstof, men hvis de har forskellige antal neutroner, er de to forskellige isotoper af dette grundstof.

Næsten al klodens brint har ingen neutroner i kernen, og kernen består således kun af en enkelt proton. Dog har 0,0115% af brintatomerne en enkelt neutron i kernen, og denne brint-isotop vejer ca. det dobbelte af den almindelige isotop.

Tilsvarende har ilt adskillige isotoper, hvor alle har otte protoner, og den mest hyppige af disse har otte neutroner, men den forekommer med op til ti neutroner i kernen.

Et vandmolekyle (H_2O) består af to brintatomer (H) og et iltatom (O), men selvom den kemiske formel er den samme, er ikke alle vandmolekyler ens. Nogle vandmolekyler er en smule tungere end andre, fordi iltatomet eller et af de to brintatomer er en tungere isotop. Disse tungere vandmolekyler har et lavere damptryk end resten, hvilket gør at de kondenserer lettere end de øvrige vandmolekyler i en sky, der jo består af vanddamp. Så når en sky, som er opstået over havet, driver ind over land, vil skyens andel af tungere vandmolekyler mindskes i takt med, at det regner fra den. Derfor kan man finde en gradient fra kystnært klima mod indlandsklima, hvor forholdet mellem tunge og lette isotoper i nedbøren ændres. Vandet optages af planter og dyr, enten direkte eller via føden, og den samme isotopsammensætning indbygges i alle væv; selv i en andefjer.

Den Sibiriske Krikand havde som nævnt to forskellige fjer-generationer; f.eks. var halen en blanding af begge typer. Der blev foretaget analyser af både de juvenile og de nyere fjer. Isotopsammensætningen viste sig at

Sibirisk Krikand, 1K hun, undervinge. Foto: Thomas Kjær Kristensen

være meget forskellig i de to generationer af fjer. De juvenile fjer havde en sammensætning af stabile brint- og ilt-isotoper, der stemte overens med sammensætningen i et nedbørsfattigt arktisk kontinentalområde, mens de nye fjer var dannet i et mere marint og nedbørsrigt klima. Som kontrol blev fjer fra en del europæiske standfugle kontrolleret, og disse havde fjer, der svarede til de nyeste fjer på den Sibiriske Krikand.

Dette var præcis, hvad man kunne forvente hos en Sibirisk Krikand, der var klækket i artens yngleområde og på sit første efterårstræk fløjet til Europa.

Import

Selvom isotopanalyserne viste at fuglen med stor sandsynlighed stammede fra Sibirisk Krikands yngleområde, var det dog stadig muligt, at fuglen kunne være undsluppet fra fangenskab, selv om denne mulighed var meget lille. Den kunne være blevet opfostret i fangenskab lokalt i Sibirien, eller den kunne være blevet indfanget i sommeren/efteråret 2005. I begge scenarier derefter ført til Europa af en fuglehandler.

Sjældenhedsudvalget har derfor talt med en række burfugleeksperter og myndigheder, der har med handelen af vilde fugle at gøre.

På grund af fugleinfluenzaen H5N1 blev al import af fugle fra Østasien forbudt fra 1. oktober 2005. Dette udelukker altså ikke, at fuglen kunne være importeret på legal vis i månederne inden.

Men Sibirisk Krikand er opført på "Appendix II-listen" på CITES' liste, hvilket betyder, at det kræver en tilladelse at importere og eksportere arten. Det har vist sig, at der slet ikke er foretaget nogen (legale) handler over landegrænser med Sibirisk Krikand i 2. halvår af 2005. I hele 2005 er der kun godkendt fire handler med arten, og det drejede sig om eksport fra Spanien og Holland, hvor arten avles.

Illegal import af fugle til Europa forekommer, men da Sibirisk Krikand kun koster 700-800 kr. pr. par, er den ikke nogen oplagt smuglervare. Det er vanskeligt

at transportere større arter som ænder, ikke mindst når det skal foregå i smug, og derfor er det ofte æg indsamlet i naturen, der smugles. Isotopanalyserne udelukker dog, at den Sibiriske Krikand skulle være ankommet til Europa i et æg, da de juvenile fjer jo ikke havde en typisk europæisk isotopsammensætning.

Dokumentationen for dette fund opfylder til fulde Sjældenhedsudvalgets kriterier for en ny art for landet, og fundet er dermed godkendt som en spontan forekomst (kategori A). Fundet har givet genlyd blandt de europæiske sjældenhedsudvalg, og i Storbritannien bliver alle tidligere fund i øjeblikket revurderet på grund af Skælskør-anden. Der er sikkert set vilde Sibiriske Krikænder i Vest-palearktis tidligere, men ingen fugl kan mønstre en så velunderbygget fortid, som den danske.

Referencer:

- Bowen, G.J., Wassenaar, L.I. & Hobson, K.A. 2005. Global application of stable hydrogen and oxygen isotopes to wildlife forensics. *Oecologia* 143; 337-348.
- Hobson, K.A., Bowen, G.J., Wassenaar, L.I., L.I. Ferrand, Y. & Lormee, H. 2004. Using stable hydrogen and oxygen isotope measurements of feathers to infer geographical origins of migrating European birds. *Oecologia* 141: 477-488.
- Fox, T., Christensen, T.K., Bearhop, S. & Newton, J. 2007. Using stable isotope analysis of multiple feather tracts to identify moulting provenance of vagrant birds: a case study of Baikal Teal *Anas Formosa* in Denmark. *Ibis* 149, 622-625.
- Snow, D. W. & C.M. Perrins (red.) 1998: *The Birds of the Western Palearctic. Concise edition.* – Oxford University Press. Oxford.

Sørgeduen (*Zenaida macroura*) i Skagen

Af Morten Bentzon Hansen

Sørgedue, Skagen, 20. maj 2008. Foto: Jørgen Kabel.

Maj og Skagen er to ting, der er uløseligt forbundet for en stor del af de danske feltornitologer. Traditionelt er det de store vingefang, der får de fleste til at besøge Skagen i maj, men maj 2008 vil blive husket som et af de år, hvor de store vingefang blev de små, idet Henrik Rask ville det anderledes.

Modsat mange andre af de gæstende ornitologer vælger Henrik Rask at bruge morgenen den 19. maj på kratlusk. En underlig drossel har spøgt i dagene forinden, og Henrik Rask har denne i tankerne, da han står op. Bliver det ham, der genfinder fuglen og bestemmer den til den mulige sjældenhed, flere har ytret, at det kan være?

Trods ihærdig eftersøgning er der ingen drossler, der dur. I hvert fald ikke som sjældne. Henrik Rask vælger derfor at fortsætte sin kratlusk. Turen går forbi Stald Grenen og dennes lille hestefold. Selvom Henrik netop har fået at vide, at der ikke er noget af interesse ved Stald Grenen, vælger han at stoppe op og kigge i hestefolden. Med det blotte øje ses en flok Ringduer. Da Huldue vil være en ny turart, vælger Henrik at tjekke flokken med kikkerten. Det kan jo være, at flokken indeholder en ny turart.

Umiddelbart er der ingen Huldue, men i flokken er der en lille uanselig gråbrun due. Henrik Rask aner ikke, hvilken due det er, men han er dog overbevist om, at det må være en rømt fangenskabsfugl. Trods en formodet fortid bag lås og slå vælger Henrik Rask at ringe rundt.

Tre personer får et opkald. En bliver vækket med besked om, at han hellere må komme ud af fjerene og komme forbi med et kamera. En anden får besked på at

tage en morgenpause fra arbejdet og komme ud til Stald Grenen, og den tredje udspørger Henrik Rask, om det kan være en Sørgedue. Henrik Rask kan hverken be- eller afkræfte Sørgedue. Han har kendskab til arten, men ved også, at Sørgeduen har slægtninge, der minder påfaldende meget om den. DOFcall Skagen bliver brugt til at orientere de lokale ornitologer om, at en lille spøjs due opholder sig ved Stald Grenen.

Det kan godt være, at det er en spøjs fugl og nok en undsluppet fugl, men for dem, der interesserer sig for det utraditionelle, smager det trods alt lidt af fugl. Fuglefolket indfinder sig derfor hurtigt, men lige lidt hjælper det. Ingen kan navngive dueen. Den der kommer tættest på, er Erik Kramshøj, der via DOFcall orienterer det ganske land om, at en due fra slægten *Zenaida* opholder sig i Skagen.

Litteratur bliver hentet, og som tiden går, bliver de tilstedeværende ornitologer enige om, at fuglen er en Sørgedue og dermed en potentiel ny art for Danmark.

Fuglen bliver meldt ud og får en blandet modtagelse landet rundt. Et ældre fund fra Sverige placeret i kategori D gør, at mange ikke ved, om de skal køre af sted for at se fuglen eller satse på, at fuglen lider samme skæbne som den svenske. Dette på trods af, at efteråret 2007 var det bedste år nogensinde i Europa for denne amerikanske due!

Fuglen bliver ved sin hestefold i tre dage, og dens tilstedeværelse når ud over landets grænser. Flere tyske ornitologer kan således glæde sig over Sørgeduen. Ferierende danske ornitologer når også lige at komme hjem fra Spanien og Tyrkiet, inden dueen forsvinder lige så raskt, som den var ankommet.

Bestemmelse

Da først litteraturen var studeret, er bestemmelsen af fuglen forholdsvis ligetil. Fuglens grundfarve er grå-brun i varierende nuancer. I kontrast dertil ses en mørk halvmåneformet plet under øjet og sorte pletter på dækfjer og tertierer i skarp kontrast til den grålige vinge og de mørkere grå svingfjer. Halen er lang og tilspidset, hvor de midterste halefjer er gråbrune. De ydre halefjer er grå ved basis, derefter sorte med lyse eller hvidlige spidser.

Sørgeduens ligner Ørepletduen *Zenaidá aurita*, men denne kan udelukkes, da Ørepletduen er mørkere brun, har hvid vingebagkant og en afrundet hale (Alderfer, 2006).

Hvor kommer Sørgeduens fra?

Sørgeduens 5 racer er udbredt fra det sydlige Canada i nord til Panama i syd. Tre af racerne findes i Nordamerika, og den danske fugl må formodes at hidrøre en af disse racer, da de også trækker længst. Gennemganger af ringmærkede fugle viser, at arten foretager træk på op til 4.000 km (del Hoyo et al., 1997).

Ud over at være langdistancetrækker, så er arten meget almindelig i USA. Det er anslået, at bestanden er på op mod 350 millioner fugle. Det er ligeledes anslået, at 20 millioner skydes årligt (Slack, 2009).

Forekomst i Europa

Sørgeduens er en af de sjældneste amerikanske fuglearter i Europa, idet der til og med 2008 kun foreligger følgende iagttagelser:

- 1989: 31/10, Isle of Man. Fundet død 1/11 (Godkendt i kat. A).
- 1995: 19/10, Vestmannaeyar, Island (Godkendt i kat. A).
- 1999: 13-15/11, Ydre Hebrider, North Uist, Carinish, Skotland (Godkendt i kat. A).
- 2001: 3-9/6, Brannäs Våtmark, Oxelösund, Sverige (Godkendt i kat. D).
- 2005: 2/11 2005, Corvo, Azorerne (Godkendt i kat. A).
- 2007: 29/10-7/11, Ydre Hebrider, North Uist, Carnach, Skotland (Godkendt i kat. A).
- 2007: 2-15/11, Inishboffin Island, County Galway, Irland (Godkendt i kat. A).
- 2008: 4/5, Greifswalder Oie, Tyskland (Status ukendt).
- 2008: 19-21/5, Skagen, Danmark (Godkendt i kat. A).
- 2008: 23/10, Fajã Grande, Flores, Azorerne (Status ukendt).

Derudover foreligger der to utraditionelle fund fra Storbritannien. Der er et fund af en rede med to æg på en stålkonstruktion importeret fra Texas. Denne stålkonstruktion var om bord på et skib, der efter at have været rundt om Rotterdam anløb Montrose og Dundee 21-22/9 1983. Derudover er der et fund af 1 adult fugl fra Heathrow Lufthavn 9/2 1998. Denne fugl kom med et fly fra Chicago samme dag og formodes at have gemt sig i flyets lastrum. Ingen af disse to fund er dog blevet godkendt som spontane (Slack, 2009).

Diskussion

Fuglens oprindelse medførte en del debat. Det svenske fund, som var næsten samme tid på året, var blevet placeret i kategori D. I kontrast dertil er efterårsfund fra de vestligste europæiske yderpunkter godkendt som spontane. De to forhold gjorde, at Sørgeduens spontanitet delte ornitologerne i to lejre.

Den danske fugl gjorde, at de to efterårsforekomster fra 2007 blev studeret ganske nøje. Af billederne fremgår det, at den danske fugl er påfaldende lig det irske fund. Tilmed dukkede der billeder op af en tysk fugl, der tydede på, at denne var den samme som den irske og danske fugl! Det samme individ kunne dermed være en potentiel ny art for 3 lande!

Fuglen kan genkendes på placeringen af pletterne på vingen. Placeringen og pletternes form er individspecifikke, hvilket gør det muligt at skelne individerne fra hinanden. På baggrund heraf er det forholdsvis let at afgøre, at det danske, tyske og irske fund må dreje sig om samme individ.

Ud over dette viste en nærmere undersøgelse af Sørgeduens forekomst i fangenskab, at arten ikke er så almindelig som oprindeligt antaget. Således blev der kun fundet en dansk fugleholder med arten i bur.

Den aktuelle fugl trækemønster er ikke ulig andre amerikanske fugles, idet der fra andre arter er kendskab til, at de i efteråret krydser Atlanten og opdages, hvorefter de antageligt forsvinder mod syd om vintren og genfindes det følgende forår, når trækket atter går nordpå.

Da der er tale om samme fugl som i Irland, har Sjældenhedsudvalget afventet irlernes stillingtagen til fundet. Det irske fund er godkendt i kategori A i foråret 2009, og Sjældenhedsudvalget har naturligt nok valgt at gøre det samme. I lighed med Krøltoppet Pelikan har SU skelet til, hvilken kategorisering fuglen har fået i det land, hvori den er set først.

Med 350 millioner fugle og trækruter på op til 4.000 km er det ikke underligt, at nogle fugle krydser over Atlanten og ses i Europa. Det er derimod underligt, at det først var i 1989, at det første europæiske fund af Sørgeduens blev gjort.

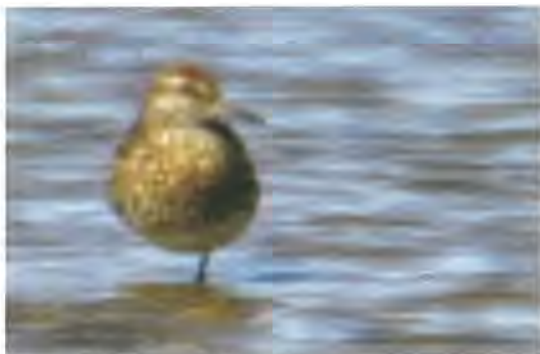
Tak til Henrik Rask for supplerende oplysninger om omstændighederne vedrørende fundet. Russell Slack takkes for supplerende information om de britiske fund.

Referencer

- Alderfer, J. 2006: National Geographic Society, Complete Birds of North America.
- del Hoyo, J. Elliott, A. & Sargatal, J. 1997: Handbook of the birds of the World. Vol 4. Sandgrouse to Cuckoos.
- Slack, R. 2009: Rare Birds Where and When – An Analysis of Status & Distribution in Britain and Ireland, volume 1, Sandgrouse to New World orioles.

Første fund af Spidshalet Ryle (*Calidris acuminata*) i Danmark

Af Henrik Haaning Nielsen.

Bemærk rødbrun isse og tydelig øjenring.
Foto: Jens Kristian Kjærgaard

Søndag den 27. juli 2008 er Tonny Ravn Kristensen (TRK) på Agger Tange og hygger sig med en totaltælling af de store mængder vadefugle, der er til stede i lagunen på grund af optimale lave vandstandsforhold. Dagen byder bl.a. på 376 Store Præstekraver, 28 Dværgryler og 62 Krumnæbbede Ryler.

Det er endnu tidlig morgen, da han bliver opmærksom på en meget karakteristisk tegnet, lidt større ryle blandt en mængde Krumnæbbede Ryler. Fuglen fremviser markant rødbrun isse og et plettet bryst, der på flankerne og i undergumpen bliver pilespidsformede! TRK er udmærket klar over, at det er kendetegn, der kun kan sidde på Spidshalet Ryle, men vælger alligevel den forsigtige model og melder den ud på Dofcall som mulig Spidshalet Ryle.

Den mulige melding opfattes heldigvis som yderst interessant, og Stephan Skaarup Lund, Rasmus Due Nielsen, Jens Jørgen Andersen samt undertegnede indfinder sig ret hurtigt på Tangen. Fuglen er imidlertid væk ved ankomsten, hvorfor vi beslutter os for at sprede os.

Jeg kører lidt længere nordpå ad Tangen og opsøger en mindre flok Krumnæbbede Ryler, og til min store lettelse genfinder jeg den smukke ryle i sommerdragt, fouragerende i optimalt medlys og på relativ kort afstand. En sikker melding kan nu sendes ud, og de fleste i twitchermiljøet sørger for at inkludere Agger Tange i de næste par dages sommerferie-sightseeing.

Bestemmelse

Spidshalet Ryle i sommerdragt er under gode observationsforhold en ret nem vadefugl at bestemme. Således har arten en række kendetegn, som i kombination er unikke for arten. Der er tale om en større ryle i samme vægtklasse som -, og med næsten samme form og helhedsindtryk (jizz) som Stribet Ryle. Spidshalet Ryle er

imidlertid meget karakteristisk med påfaldende rødbrun kalot og et varmt orangetonet bryst med lidt uordenligt afsatte pletter. Pletterne går over i karakteristiske pilespidsformede tegninger på brystsider og flanker og fortsætter helt ud på undergumpsfjere. I ansigtet bemærkes mørke øredækfjer, markant hvidlig øjenbrynsstribe og en smal hvid øjenring, som på de fleste individer kan ses på overraskende stor afstand. Næbbet opleves som kort, mørkt og let buet. Benfarven er olivengullig. I flugt bemærkes en overgumpstegning, som er identisk med Stribet Ryle, dvs. med brede mandelformede hvide gumpsider og med en mørk streg ned mellem disse. Vingebåndet er svagt og ikke påfaldende. Haletegningen kan dermed også minde meget om Brushane, men hos Brushane stikker fødderne altid langt og tydeligt ud bag halen, hvilket ikke er tilfældet hos hverken Spidshalet eller Stribet Ryle.

Fuglen fra Agger Tange er et klassisk tegnet individ i flot sommerdragt, præcist som det er beskrevet ovenfor, og som det kan ses på billederne.

Fund i Europa

I vores nabolande er Spidshalet Ryle tillige en meget sjælden art. Dog er især Sverige og Norge pænt repræsenterede med hver 8 fund, mens Finland blot har 1 fund og Tyskland 2 fund. I det øvrige Europa er det især Holland, der gør sig bemærket med 8 fund, og ikke mindst England med 28 fund. Næsten 80% af de engelske fund er registreret i august og september, og der kun 3 fund fra oktober, samt et fund fra henholdsvis juli, april og januar. Over 80% af de engelske fund gælder adulte fugle, og det er uklart hvorfor ungfugleandelen er så lille, hvilket er usædvanligt i forhold til andre øst-asiatiske vadefuglearter, som optræder i England (Hudson 2008).

De svenske fund fordeler i perioden 23/7-5/10 med overvægt i perioden 23/7-24/8 (6 fund), og et lignende mønster gør sig gældende i Holland.

Bemærk især de påfaldende hovedtegninger, kroppsformen og størrelsen i forhold til de Almindelige Ryler. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

Spidshalet Ryle er med andre ord i høj grad en "sensommerart" i Vesteuropa, men der foreligger tillige flere fund i september og oktober samt endda et fund fra november i Norge (Kilde: www.tarsiger.com).

Udbredelse og træk

Spidshalet Ryle yngler i det østlige Sibirien. Hovedovervintringsområdet er Australien samt med mere spredte og fåtallige forekomster i New Zealand. Træk-ruten til og fra yngleområderne foregår typisk gennem det østlige Rusland (øst for Baikalsøen) samt langs Kinas kyster, Filippinerne og Indonesien. Arten bliver set regelmæssigt i det vestlige Alaska og i Japan.

Tak til Tonny Ravn Kristensen for gennemlæsning og kommentarer til artiklen.

Referencer

- Marchant, J. Prater, T. & Hayman, P. (1986): Shorebirds, Christopher Helm Ltd., Kent.
- Hudson, N. 2008: Report on rare birds in Great Britain 2007. British Birds 101: 516-577
- Svensson, L. Grant, P. J. Mullarney, K. & Zetterström, D. (1999): Fugle i felten, Albert Bonniers Förlag, Stockholm.

Rosenbrystet Kernebider (*Pheucticus ludovicianus*) i Esbjerg

Af Andreas Bruun Kristensen.

En dag i slutningen af november 2008 bliver Anette Hansen, bosiddende i Nørregade i Esbjerg, opmærksom på en afvigende fugl, som besøger hendes foderbræt. Fuglen ses i haven frem til d. 20. december, hvor AH tager på juleferie. Her kunne historien være slut – vi hører jo så tit om usædvanlige fugle i haver, som vi trækker på skuldrene af; det var nok en Bogfinke han eller Skovskade. Men d. 13. december lykkes det AH at fotografere fuglen; en fugl som senere skal vise sig at være en ny art for Danmark.

I starten af januar 2009 begynder tre fotos af fuglen at cirkulere i fuglekredse, og det står snart klart, at det drejer sig om en Rosenbrystet- eller Sorthovedet Kernebider (*Pheucticus ludovicianus* / *melanocephalus*). Fuglen eftersøges af flere Esbjerg-fuglekiggere, men den genfindes desværre ikke.

Bestemmelse

Det tykke næb, to hvide vingebånd og kraftige øjnbrynstribe viser, at vi har at gøre med en af de amerikanske Kernebidere (Rosenbrystet eller Sorthovedet). Disse to arter er nærtbeslægtede, og hybrider er kendt fra overlappingszonen i det centrale USA (Sibley 2000). Så hvilken én af dem er det så? Den øverste del af brystet er varmt farvet, hvilket udelukker han Sorthovedet Kernebider (som er kraftigere orangefarvet) og hun Rosenbrystet Kernebider (bleg uden varm farvning). På øverste del af brystet ses desuden, at den har længdestriber, som fortsætter ned til ca. midt på flanken. Dette kendetegn passer med han Rosenbrystet Kernebider, hvor en hun Sorthovedet Kernebider ville vise ustribet bryst og flanke. De meget sorte store dækfjer, som er nye (adulte) fjer, står i kontrast til brunere

Rosenbrystet Kernebider på foderbræt, Nørregade i Esbjerg, 13. december 2008. Foto: Anette Hansen (via Per Poulsen)

svingfjer (juvenile), hvilket viser, at det er en ungfugl. Sjældenhedsudvalget har korresponderet med flere amerikanske eksperter, bl.a. Julian Hugh, Peter Pyle og Jon L. Dunn, der alle er enige i, at fuglen i Esbjerg er en 1K han Rosenbrystet Kernebider.

Hvor kommer fuglen fra?

Rosenbrystet Kernebider er en trækfugl, der yngler i USA og det sydlige Canada. Arten overvintrer fra det centrale Mexico mod syd til Colombia og Venezuela (Snow & Perrins 1998). Om efteråret kulminerer trækket i den nordlige del af udbredelsesområdet i starten/midten af september; de fleste fugle ankommer til deres overvintrings kvarter i perioden midten af okto-

ber til december. Om foråret kulminerer trækket i det sydlige USA i april. De når det sydlige Canada omkring midten af maj.

Dokumentationen af Esbjerg-fuglen er ikke god nok til at fastslå, om fuglen bar ringe. På fotos af Esbjerg-fuglen ser fjerdragten intakt ud, og næbbet ser ikke ud til at have deformiteter. Næbdeformiteter og manglende fjer ses hyppigere hos burfugle end vilde fugle, da burfugle ved kontakt med bure kan få sådanne skader. Under fouragering bevæger Esbjerg-fuglen sig ind på en afstand af ca. 1 m fra en sovende elghund, men den flyver, når hunden vågner og bevæger sig. Til sammenligning fouragerer havens Solsorte i en afstand på 4-5 m fra elghunden, mens Grønirisker og Bogfinker nødtigt kommer tættere på end 7-8 m (Anette Hansen, pers. medd.).

Morten Bentzon Hansen, burfuglesagkyndig, kender ikke til artens forekomst i bur herhjemme, men har set den i bur i Tyskland. Under alle omstændigheder betragtes arten som sjælden i bur. Sandsynligheden for, at fuglen skulle være undsluppet fra bur, skal holdes op mod sandsynligheden for en spontan forekomst. En analyse af forekomsten af Rosenbrystet Kernebidder viser, at arten ikke er en så uventet gæst i Danmark, som mange nok tidligere har ment.

Forekomst i Europa

Rosenbrystet Kernebidder er truffet seks gange i Skandinavien:

- 1977: 13-19/5, Utsira, Rogaland, Norge, han. (Godkendt i kat. A).
- 1977: 1/10, Utsira, Rogaland, Norge, 1K han ringm. (Godkendt i kat. A).
- 1988: 10/10, Hoburgen, Gotland, Sverige, 1K han ringm. (Godkendt i kat. A).
- 1992: 11/5, Umeå Universitet, Umeå, Sverige, han. (Kat. D/E - selvom fuglen tilsyneladende ikke viste tegn på en fortid i fangenskab).
- 2008: ult. november til 20. december, Esbjerg, Danmark, 1K han. (Godkendt i kat. A).
- 2009: 29-30/4, Mårdsjön, Ångermanland, Sverige, 2K han. (Ikke ringmærket. Endnu ikke behandlet af det svenske sjældenhedsudvalg).

Diskussion

De 6 fund fordeler sig altså med 3 fra foråret (ult. april til medio maj) og 3 fra efteråret (oktober til november). Af de seks fund er fire godkendt som værende spontane gæster, ét er godkendt som en mulig/sandsynlig fangenskabfugl, og et er endnu ikke kategoriseret. Den årstidsmæssige fordeling af fundene falder fint i tråd med, hvad vi forventer af en amerikansk småfugl i Skandinavien. Efterårsfundene, der alle er 1K fugle, passer fint ind i mønstret for forekomsten af arten i Storbritannien og Irland, hvor der frem til 2008 er gjort 23 fund i Storbritannien og 8 i Irland. De 29 af fundene er gjort i perioden 29/9-5/11, og 60 % af alle iagttagelserne fra perioden 3-14/10. Dertil kommer et fund fra slutningen af december og et fund af en 2K hun 5-7/5 2006 i Nor-

folk, England, nær Nordsoen (Slack 2009).

Hvor så godt som alle fund på de Britiske Øer er gjort om efteråret, er de skandinaviske fund fordelt ligeligt mellem forår og efterår. Om efteråret, når de amerikanske fugle trækker sydpå, bliver enkelte fugle blæst over Atlanterhavet, hvor de enkelte heldige som overlever, lander på de Britiske Øer, Azorerne (8 fund til og med 2008) eller en anden europæisk vestlig forpost. Ganske få af disse fugle når det europæiske fastland, hvor de formentlig har rimelige chancer for at overleve, da de er frøedere og altså spiser det samme som europæiske finkefugle. Når trækdriften begynder at melde sig i marts/april, vil disse fugle flyve nordpå og derved nå Skandinavien. Mønstret med en høj procentvis forekomst om foråret ses hos de fleste amerikanske fugle i Skandinavien, bl.a. Amerikansk Pibeand og Halsbåndstroland, som er to af de hyppigst forekommende amerikanske arter i Skandinavien. Vandredroslen fra USA har et forekomstmønster i Skandinavien, der minder en del om Rosenbrystet Kernebidder med 2 forårsfund fra Sverige (april 1988 og april 1994) og 2 efterårsfund (Norge, oktober 1983 og Djursland, Danmark, november 1994). Det er derfor nærliggende at konkludere, at chancen for at se en amerikansk småfugl i Skandinavien er omtrent lige stor forår som efterår.

Det er dog værd at bemærke, at burfugle, der undslipper, formentlig stadig vil have deres trækdriфт, og det er sandsynligt, at deres forekomstmønster vil minde om vilde fugles. Derfor er det vigtigt, at fugle, hvor der er tvivl om spontaniteten, dokumenteres grundigt med fotos eller fanges, så næb og fødder kan studeres grundigt, da næb og fødder ofte afslører en burfugl. Kombinationen af, at den Rosenbrystede Kernebidder i Esbjerg ikke viser tegn på fangenskab, at arten er sjælden i fangenskab, og at forekomsten passer ind i mønstret for artens forekomst i Europa, betyder, at Sjældenhedsudvalget mener, at fuglen bør betragtes som værende af vild oprindelse. Iagttagelsen er derfor godkendt i kategori A, som inkluderer de arter, der betragtes som spontant forekommende i Danmark - mindst én gang siden 1. januar 1950.

Hermed er fem arter amerikanske spurvfugle godkendt i kategori A på den danske liste (antal godkendte kategori A-fund fra de Britiske Øer frem til 2008 i parentes):

- Vandredrossel, Djursland, november 1994. (34)
- Stribet Sanger, Mandø, oktober 2006. (45)
- Hvidstrubet Spurv, Amager, maj 1976. (34)
- Mørkøjet Junko, Skørping nær Aalborg, december 1980. (34)
- Rosenbrystet Kernebidder, Esbjerg, november 2008. (31)

Amerikanske spurvfugle, som er på den danske liste i kategori D/E (antal godkendte kategori A-fund fra de Britiske Øer frem til 2008 i parentes):

- Indigofer, Christiansø, august 1987. (2)
- Lazulifinke, Skagen, februar 1990. (0)
- Gulhovedet Trupial, Kerteminde, Fyn, oktober 1912. (0)

Det er tankevækkende, hvad digital fuglefotografering har gjort mht. dokumentation af usædvanlige fugleagttagelser. Omstændighederne omkring fundet af den Rosenbrystede Kernebider i Esbjerg minder om den Østlige Turteldue i Bække i vinteren 2007/08, som også blev bestemt ud fra fotos. Disse iagttagelser var formentlig aldrig blevet til mere end en kort sludder over eftermiddagskaffen, havde det ikke været for kombinationen af digitalkameraer og årvågne haveejere.

Tak til Anette Hansen for supplerende oplysninger om Esbjerg-fuglens adfærd. William Velmala, Visa Rauste, David Erterius og Tor A. Olsen takkes for information om skandinaviske fund af arten.

Referencer

- Sibley, D.A. 2000: National Audubon Society, the Sibley Guide to Birds. New York, USA.
- Slack, R. 2009: Rare Birds Where and When – An Analysis of Status & Distribution in Britain and Ireland, vol. 1, Sandgrouse to New World orioles. York, England.
- Snow, D.W. & C.M. Perrins 1998: The Birds of the Western Palearctic, concise Edition, vol. 2, Oxford, England.

Hættemåge, Hirsholmene, 27. april 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2008

Sammenskrævet og redigeret af Timme Nyegaard og Michael Borch Grell

Rapport nr. 11 fra DOF's Arbejdsgruppe for Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY)

Biæder, Torslev ved Brovst i Nordjylland. Der bliver i 2008 fundet et enkelt par af ynglende Biæder i Danmark. Sidste gang arten ynglede herhjemme, var i 2004. Foto: Jan Skriver

Indledning

Nærværende rapport er arbejdsgruppens 11. årsstatus for Danmarks truede og sjældne ynglefugle. Rapporten er sammensat af bidrag fra en række frivillige artscoordinatorer, sammenskrævet og fagligt kvalitetssikret under redaktion af Timme Nyegaard og Michael Borch Grell.

Årsrapporten 2008 er publiceret på DOF's hjemmeside (www.dof.dk/datsy) og i Fugleåret 2008, ligesom det også var tilfældet med årsrapporten for 2007, se Christensen & Lange (2008).

Alle artscoordinatorer takkes varmt for et godt samarbejde omkring dataindsamlingen; de er alle nævnt i tabel 1.

Også i denne periode er der sket udskiftninger blandt artscoordinatorerne, idet Albert Schmidt har overtaget Mallemuk efter Henrik Haaning Nielsen fra og med 2008. Henrik fortsætter dog som artscoordinator for Dværgmåge. Der er fortsat ikke fundet en artscoordinator for Svaleklire, men takket være den meget aktive caretakergruppe for Gribskov er den nordsjællandske kernebestand dog som sædvanlig godt dækket.

Ligeledes takkes alle observatører, der efter mange timers feltarbejde har leveret deres registreringer af ynglefugle til projektet eller gennem DOFbasen. Tho-

mas Nordby takkes for at have læst sproglig korrektur på rapporten. Endelig skal der rettes en stor tak til Aage V. Jensens Fonde for den økonomiske støtte til projektet, som har muliggjort DOF's indsamling af data om de sjældne og truede ynglefugle samt udgivelsen af nærværende rapport.

Særlige resultater af overvågningen i 2008

De 35 artscoordinatorer i DATSY overvågede i 2008 sammenlagt 38 forskellige arter af truede og sjældne ynglefugle (tabel 1).

Årets store sensation er givetvis det ynglepar af Rovterne, der blev registreret på Saltholm i juni 2008. Parret blev opdaget af vildtkonsulent Sven Norup og biolog i Københavns Lufthavne, Mogens Hansen, under en rutinemæssig inspektion på øen. Det lykkedes for dem at lokalisere en rede, der indeholdt 2 æg. Det er uvist, om æggene klækkede. Ynglefundet er det første danske siden 1944 og kan med rette betegnes som sensationelt i en tid, hvor Rovternen er i rivende tilbagegang i Europa. Fundet er beskrevet i artsgennemgangen, og arten vil indgå i projektet fremover.

En anden af årets positive overraskelser er et sikkert

Tabel 1. Sammenfatning af resultaterne af overvågningen af de truede og sjældne ynglefugle i 2008. Under dækning angiver +++, at arten vurderes godt dækket (alle ynglepar er formodentlig registreret), ++ angiver en middeldg dækning (alle ynglepar kunne ikke registreres, men tilfredsstillende nok til at vurdere bestandsstørrelsen), + angiver en dårlig dækning (kun tilfældige yngleforekomster er kendt), der ikke er tilstrækkelig til at foretage en bestandsvurdering ud fra, og - angiver projektarter, der ikke er modtaget bestandsopgørelse for i 2008. Bemærk, at der fra og med 2009 er sket en stor udskiftning i arter og artscoordinatorerne, se projektets hjemmeside.

Art	Ynglepar	Lokaliteter	Dækning	Artskoordinator
Mallebuk <i>Fulmarus glacialis</i>	0	0	+++	Albert Schmidt
Sort Stork <i>Ciconia nigra</i>	0	0	++	Jørgen Jensen
Hvid Stork <i>Ciconia ciconia</i>	0*	0*	+++	Hans Skov
Skkestork <i>Platalea leucorodia</i>	62-63	4	+++	Jan Skriver
Sangsvane <i>Cygnus cygnus</i>			-	Bjarke Laubek
Bramgås <i>Branta leucopsis</i>	1320	4	++	Christian Ebbe Mortensen
Rødhovedet And <i>Netta rufina</i>	4-5	2	++	Hans Erik Jørgensen
Hvinand <i>Bucephala clangula</i>	80	14	++	Johannes Bang
Stor Skallesluger <i>Mergus merganser</i>	55-72	?	++	Jan Blichert-Hansen
Rød Glente <i>Milvus milvus</i>	71-84	71-84	++	Gert Hjembæk
Havørn <i>Haliaetus albicilla</i>	22	22	+++	Erik Ehmsen
Blå Kærhøg <i>Circus cyaneus</i>			-	Keld Bakken
Hedehøg <i>Circus pygargus</i>	21-26	21-26	++	Lars Maltha Rasmussen
Kongeørn <i>Aquila chrysaetos</i>	3	3	+++	Tscherning Clausen
Fiskeørn <i>Pandion haliaetus</i>	2	2	+++	Leif Novrup
Lærkefalk <i>Falco subbuteo</i>	11-14	11-14	++	Jesper Tofft
Vandrefalk <i>Falco peregrinus</i>	3	3	+++	Niels Peter Andreasen
Plettet Rørvagtel <i>Porzana porzana</i>	24	18	++	S. Bruun og H. R. Christensen
Engsnarre <i>Crex crex</i>	173-188	81	++	Mark Pedersen
Trane <i>Grus grus</i>	73-82	54	++	Palle A. F. Rasmussen
Hvidbr. Præstekrave <i>Charadrius alexandrinus</i>	68	8	+++	Ole Thorup
Hjejl <i>Pluvialis apricaria</i>	1	1	++	Egon Østergaard
Svaleklire <i>Tringa ochropus</i>	-	-	+	Ingen artskoordinator
Tinksmed <i>Tringa glareola</i>	-	-	+	Egon Østergaard
Stenvender <i>Arenaria interpres</i>	-	-	+	Palle A. F. Rasmussen
Sorthovedet Måge <i>Larus melanocephalus</i>	6	3	+++	Lars Hansen
Dværgmåge <i>Larus minutus</i>			-	Poul Hald Mortensen
Sandterne <i>Gelochelidon nilotica</i>	0	0	++	Ole Thorup
Splitterne <i>Sterna sandvicensis</i>	5600-6000	12	++	Jens O. Christensen
Sortterne <i>Chlidonias niger</i>	50-57	3	+++	Knud N. Flensted
Slørugle <i>Tyto alba</i>	473	473	++	Klaus Dichmann
Stor Hornugle <i>Bubo bubo</i>	32-33	32-33	++	Hans Pinstrup
Kirkeugle <i>Athene noctua</i>	50-60	50-60	++	Lars Holm Hansen
Mosehornugle <i>Asio flammeus</i>	0	0	++	Niels Knudsen
Perleugle <i>Aegolius funereus</i>	1-4	1-4	++	Hanne Tøttrup
Biæder <i>Merops apiaster</i>	1	1	++	Magnus Bang Hansen
Toplærke <i>Galerida cristata</i>	2	1	++	Anders Østerby
Mærkpiber <i>Anthus campestris</i>	0-1	0-1	++	Knud Pedersen
Vandstær <i>Cinclus cinclus</i>	2	1	++	Erik Dylmer
Blåhals <i>Luscinia svecica cyaneola</i>	102	32	+	John Frikke
Stor Tornskade <i>Lanius excubitor</i>	18-21	11-13	++	Niels Peter Brøgger

* Dog et forvildet ynglepar bestående af tamfugle.

yngelepar af Biæder i en grusgrav ved Brovst i Vendsyssel. Modsat hvad man skulle forvente i lyset af klimaændringerne, har der ikke været sikre yngleregistreringer af denne sydeuropæiske art i landet siden 2004.

Modsat blev 2008 det dårligste år for Plettet Rørvagtel siden overvågningsperiodens start i 1999; der er blot registreret 24 syngende fugle i perioden april-juli. Årsagen er ukendt, idet vejforholdene ikke var ugunstige for arten i yngleperioden.

De store ørne fortsætter deres fremgang i Danmark med moderate bestandsstigninger for både Havørn og Kongeørn i 2008.

Projektets baggrund og formål

2008 var den II. sæson, hvor Dansk Ornitologisk Forenings Arbejdsgruppe for Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY) indsamlede data om en række af Danmarks mest truede og sjældne ynglefugle.

Projektets formål har frem til og med 2008 været:

- at indsamle kvalificerede data om de truede og sjældne ynglefugle, der muliggør en årlig eller næsten årlig statusopgørelse.
- at øge offentlighedens opmærksomhed på vort fælles ansvar for at sikre dansk natur af tilstrækkelig kvalitet som levested for sjældne fuglearter.
- at udgive en årlig, illustreret rapport om resultaterne af dataindsamlingen.
- at aktivere de fagligt interesserede amatørornitologer i et vigtigt landsdækkende projekt.

DATSY blev påbegyndt som landsdækkende projekt i 1998 med det formål at opnå den bedst mulige registrering af en række fåtallige ynglefugle. Fra 2004 er det primært EF-fuglebeskyttelsesdirektivets liste 1, der er udgangspunkt for de arter, der overvåges i projektet. Dog opretholdes ligeledes en overvågning af udvalgte fugle, som er sjældne eller truede på nationalt plan. Som der er redegjort for i årsrapporten for 2004 (Nyegaard & Grell 2005), prioriterer DATSY også en mere stringent registrering og tolkning af data gennem udarbejdelse af monitoringsvejledninger, en forøget elektronisk afrapportering via DOFbasen og en styrket formidling via foreningens hjemmeside.

Ynglesæsonen 2008 er den sidste for DATSY som et selvstændigt projekt. Fra og med 2009 integreres DATSY i Caretakerprojektet (der overvåger Danmarks vigtigste fuglelokaliteter). I den nye projektfase 2009-2013 er det således målet at overvåge og beskytte såvel de vigtigste danske fuglelokaliteter som de mest truede og sjældne ynglefugle (uddybes nedenfor).

Statsligt samarbejde

Gennem samarbejdsaftalen mellem Miljøministeriet og DOF (påbegyndt i 2004 og videreført 2007-09) var der også i 2008 sikret midler til overvågning af Hedeøgn og til afværge af høst af reder i risikozonen. Herudover følges implementeringen af den nationale handlingsplan for truede engfugle (Brushane, Almindelig Ryle

og Stor Kobbersnepe) tæt gennem en særlig engfuglearbejdsgruppe, hvor både DOF og Fugleværnsfonden er repræsenteret. Gennem dette samarbejde er der tilvejebragt økonomisk støtte fra EU's LIFE-ordning til at udføre engfuglevenlig naturforvaltning på en række af de vigtigste engfuglelokaliteter, heriblandt Vestlige Vejler, Harboøre Tange, Nyord og Vestmager. Projektet udløber imidlertid ved årets udgang, hvorefter engfuglenes fremtid på disse og andre vigtige lokaliteter desværre tegner noget usikker. Også Rød Glente er omfattet af samarbejdsaftalen, og der blev i januar 2009 udgivet en informationspjece, der sætter fokus på at optimere beskyttelsen på ynglepladserne. Pjecen er målrettet lodsejere, skovfolk og jægere. Endelig skal DOF og Skov- og Naturstyrelsen, Thy samarbejde om at afrapportere den aktuelle status for den udryddelsestruede ynglebestand af Hjejle og herunder vurdere registreringsmetode og iværksætte forvaltningstiltag.

Projektets nye organisering fra 2009

Det nye projekt – Caretakerprojektets fase 2 – kan tages til være generøs økonomisk støtte fra Aage V. Jensens Fonde videreføres for en ny femårig periode frem til medio 2013. De sidste halvandet år af projektperioden vil dog primært bestå i bearbejdning og publicering af resultaterne, hvorfor selve overvågningen går på lavere blus fra udgangen af 2011.

Det er forventningen, at den nye projektorganisering vil føre til en bedre dækning af de overvågede fugle og samtidig en bedre rekruttering af frivillige optællere. Integrationsløsningen vil tilføre Caretakerprojektet erfaring og kompetence om optælling og beskyttelse af de truede og sjældne ynglefuglearter, som lokalitetscaretakerne i høj grad efterspørger. Det vil samtidig medføre forbedrede muligheder for vidensdeling, indbyrdes koordinering og samarbejde de frivillige imellem, ligesom mulighederne for tværgående formidling understøttes bedre. For DATSY-netværket vil den nye struktur indebære, at indsatsen fremover i stedet for at bero på enkeltpersoner i højere grad skal være en kollektiv indsats, hvor opgaverne deles mellem gruppens deltagere alt efter tid, evner og interesser.

DATSY's projekthjemmeside er fra foråret 2009 blevet fuldt integreret med Caretakerprojektets. Alle tidligere årsrapporter, forvaltningsplaner, monitoringsvejledninger og andre materialer kan nu findes her: www.dof.dk/caretaker.

Årsrapporten for truede og sjældne ynglefugle vil under Caretakerprojektet fortsat blive publiceret efter den eksisterende model med publicering på både hjemmesiden og i Fugleåret.

Nye projektarter skal overvåges

Blandt de vigtigste og mest synlige ændringer i det nye projekt er, at overvågningen af de truede og sjældne ynglefugle fra og med ynglesæsonen 2009 tager udgangspunkt i en revideret artsliste.

I den nye prioritering er det lagt til grund, i hvilket omfang arterne optræder på forskellige internationale

Baltisk Sildemåge, Mulekleven, Bornholm, 23. april 2008. Denne stærkt truede underart indgår som ny art i DATSY/Caretaker-projektet. Foto: Sune Riis Sørensen

lister samt på den danske rødliste over truede arter. Ved at anvende sådanne mere stringente kriterier for udvælgelsen af de prioriterede arter, der skal overvåges, flyttes fokus over på de ynglefugle, som er mest truet i både Danmark og Europa. Konsekvensen er, at nogle af de gamle DATSY-arter, som projektet har overvåget frem til og med 2008, falder ud, mens et antal nye arter kommer til.

De nye arter, som fra 2009 indgår i DATSY/Caretakerprojektets overvågning, er Engryle, Brushane, Stor Kobbersneppe, Storspove, Baltisk Sildemåge, Rovterne, Natravn, Vendehals, Hedelærke, Drosselrørsanger og Pirol. Ynglefugle, der ikke længere overvåges i projektet, er Bramgås, Hvinand, Plettet Rørvagtel, Slørugle, Stor Hornugle og Sydlig Blåhals.

Hertil skal det bemærkes, at dels må det forhold, at disse arter ikke optræder på de ovennævnte lister, være en berettiget begrundelse for at lade dem udgå af projektet, dels kan en evt. fortsat overvågning og ophjælpning af fx Sløruglebestanden foregå i et andet regi under DOF, i dette tilfælde fx i Uglegruppen. I den forbindelse skal artscoordinatorerne Chr. Ebbe Mortensen, Johannes Bang, Susanne Bruun, Helge Røjle, Klaus Dichmann, Hans Pinstrup og John Frikke have stor tak for deres indsats i løbet af DATSY-projektet. Glædeligvis har flere af de nævnte personer valgt at fortsætte i projektet som caretaker for en af de nytilkomne arter.

Derudover har andre artscoordinatorer valgt ikke at fortsætte som artsansvarlige caretakere i Caretakerprojektets fase 2. Det drejer sig om Hans Erik Jørgensen, Jesper Tofft, Poul Hald Mortensen og Hanne Tøttrup, der alle ligeledes takkes for deres store engagement i DATSY.

Den opdaterede liste over artsansvarlige caretakere, inkl. kontaktoplysninger, kan altid findes på Caretakerprojektets hjemmeside.

Behov for nye artscaretakere

Blandt de vigtige nye ynglefugle, der inkluderes i projektet fra og med 2009, er de tre truede engfugle: Brushane, Engryle og Stor Kobbersneppe.

Alene i perioden 2004-08 er bestanden af Brushane halveret, og arten er nu med en bestand på kun et halvt hundrede par stærkt truet. Engrylen havde et rædselsår i 2008, hvor bestanden faldt til kun godt 100 par; de foregående år var bestanden ellers nogenlunde stabiliseret på knap det dobbelte. Mest positiv har udviklingen været for Stor Kobbersneppe, der øgede bestanden i 2004-06. De seneste 2 sæsoner har bestanden imidlertid atter været svagt faldende. Der er derfor i allerhøjeste grad behov for at følge bestandsudvikling af disse tre truede engfugle tæt. Men det er i skrivende stund desværre ikke lykkedes at hverve artscoordinatorer til disse tre ellers højt prioriterede arter i samarbejdet mellem DOF og Miljøministeriet. Det er håbet, at det i løbet af 2009 vil lykkes at finde en artscoordinator til en eller flere af disse arter.

Andre ynglefugle, der fra 2009-sæsonen savner artsansvarlige caretakere, er Rødhovedet And, Sandterne, Svaleklire, Natravn, Vendehals og Hedelærke. Derudover søges der hjemmesideredaktører til stort set alle projektarter.

Skulle der blandt læserne af denne rapport være nogle, som er interesserede, kontakt da venligst thomas.vikstroem@dof.dk.

Sydlig Blåhals, Rudbøl, 24. maj 2008. Sydlig Blåhals anses nu for at være veletableret og vil fremover ikke blive overvåget af DATSY/Caretakerprojektet. Foto: Klaus Dichmann.

Artsgennemgang

Mallemuk *Fulmarus glacialis*

Afartskoordinator Albert Schmidt

Første Mallemukobservation på Bulbjerg i 2008 blev gjort 23/4, hvor 2 fugle ses. Det er meget senere end i 2007, hvor første registrering skete 31/3. Den egentlige ankomst kan dog godt være sket tidligere.

Fra maj er der flere rapporteringer af en enkelt fugl, nogle gange på mulige redepladser. 4/6 ses to fugle, og årets største og samtidig sidste observation er af 3 fugle 7/6.

Heller ikke i 2008 er der registreret æg eller unger, og den danske ynglebestand vurderes fortsat til 0 par.

Sort Stork *Ciconia nigra*

Afartskoordinator Jørgen Jensen

Der er ingen tegn på, at Sort Stork har ynglet i Danmark i 2008. Der er ingen observationer af stationære par eller enlige fugle i yngletiden. En familieflok af Sort Stork, bestående af 2 adulte og 2 juvenile fugle, er set nogle gange først i august i det sydøstlige Jylland, men da fuglene ikke er set i løbet af yngletiden i dette velbesøgte område, antages det, at de stammer fra den tyske bestand. Det er velkendt, at arten strejfer en del omkring efter yngletiden, inden den trækker sydpå.

I Slesvig-Holsten går bestanden svagt tilbage. I 2008 er der således kun 6 par og med en meget dårlig ungeproduktion (Gerd Janssen, pers. medd.). I Mecklenburg-Vorpommern er bestanden dog med 20-23 par i svag vækst, og i 2008 er ungeproduktionen her den højeste i flere år (Carsten Rohde, pers. medd.). Generelt er bestanden i Tyskland fortsat stigende, særligt i den sydlige del af landet.

I Sverige er der ingen indikationer på, at Sort Stork har ynglet i 2008.

Hvid Stork *Ciconia ciconia*

Afartskoordinator Hans Skov

2008 blev det år, hvor den vilde bestand af Hvid Stork må erklæres for uddød efter ca. 600 år i Danmark. I 2007 var der stadig en fastboende enlig stork af vild proveniens i Vegger i Himmerland. Vegger blev også stedet, hvor det sidste vilde storkepar holdt stand. Endnu i 2006 var her et ungeløst storkepar. De sidste storkeunger af vild proveniens forlod rederne på smedjen i Vegger og rådhuset i Ribe i 2004. Et sørgeligt lavpunkt for de danske storke – ikke kun med hensyn til den vilde bestands forsvinden, men også det faktum, at Veggers storkeerede nu står tom efter at have været beboet hvert eneste år i perioden 1936-2007.

Storkesæsonen begynder i 2008 med en strejffugl, der dukker op 2/1 i Lille Slemminge på Lolland. En aflæsning af storkens ring viser dog, at der er tale om en Hvedstrup-ungfugl fra 2004. Ungfuglen er sammen med de ikke-trækkende forældre fugle blevet hængende i Gundsølle/Hvedstrup-området til efter jul.

Sort Stork, 1K, Skagen, 2. august 2008. Sort Stork har heller ikke i år ynglet i Danmark. Typisk ses fugle på forlængt træk om foråret, samt omstørende årsunger i august, som denne fugl fra Skagen. Foto: Jørgen Kabel

Nogle dage senere når den til nordsiden af Flensborg Fjord, hvor den sidst bliver set 29/1. En stork, der 28-29/2 ses ved Martofte og Scheelenborg på Fyn, er også med sikkerhed en stork, der ikke kommer fra overvintringskvarteret i syd. Vi skal frem til 8/3, før de første trækkende storke når til Danmark. Der er tale om et storkepar, der dukker op i Bastrup ved Vamdrup i Sydjylland. Frem til midten af april er det dog kun ganske få storke, der besøger landet. Herefter kommer det sædvanlige forårsrykind, der først klinger af midt i juni. De største storkeflokke er her angivet med sted og dato: 12 storke fra det skånske udsætningsprojekt ses ved Skælskør, Vordingborg og Gedser Odde fra 31/8 til

Hvid Stork, Gundsølle, 13. juni 2008. Det danske ynglepar på Sjælland stammer fra storkeopdræt i Skåne. Foto: Hans Skov

Skkestork, Nibe Bredning, 29. april 2008. Foto: Jan Skriver

7/9, før de trækker over Østersøen; 11 storke ses ved Kelds Nor på Langeland 8/6; 10 storke ses ved Voergård i Vendsyssel 13/5 (9 af disse ses i Skagen 2/5); 10 storke slår sig ned på Mandø 4/6, og endelig bliver der 2-3/8 set 9 storke ved Ulvshale og Bøtø Nor. Disse storke er ikke ringmærket og stammer derfor ikke fra Skåne, men formentlig fra Østtyskland. Antallet af omstrefjende storke er pænt og i hvert fald på niveau med 2007, hvor ca. 220 storke gæstede Danmark.

Et af de storkepar, der gæster landet, giver anledning til nyt håb for storkens genkomst til Danmark. I perioden 6/7-20/8 er der et stationært storkepar i området mellem Skjern, Borris og Sønder Felding. Storkene slår sig ikke ned på en af områdets storkereder, men det lange ophold i området ved Skjern Å viser, at området byder på nok føde. Hanstorken blev ringmærket som unge i Holsten for 2 år siden, og parret kan meget vel tænkes at vende tilbage i 2009 og forsøge at yngle i området.

Gundsøllille på Sjælland er det eneste sted med bofaste storke, men disse stammer fra opdræt i Skåne og kan ikke finde ud af at trække, hvorved de er afhængige af vinterfodring. De får ikke unger på vingerne i 2008. Hen over sommeren er op til 2 ekstra storke set i området, men de bosætter sig ikke på nogen af områdets storkereder. Ungfuglen fra 2004, der bliver hængende til langt ud på året i Hvedstrup, har ynglet i Holzacker ved Leck i Sydslesvig. En anden Hvedstrup-ungfugl fra 2005 yngede i Sofienhamm NV for Rends-

borg. Denne stork holdt ellers i 2007 til på "fødereden" i Hvedstrup. Begge Hvedstrup-ungfugle lever som vilde fugle uden hjælp fra mennesker.

2008 synes at have været en relativt god storkesæson i de fleste europæiske lande. I fx Slesvig-Holsten stiger antallet af vilde storkepar fra 209 i 2007 til 229 par i 2008. Hertil kommer 41 fritflyvende storkepar, der stammer fra opdræt. Desværre medfører den lange, tørre periode i maj-juni, at mange storkereder dør i de nordtyske storkereder pga. fødemangel. De 270 storkepar får 378 unger på vingerne, hvilket kun er 1,4 unge pr. par. I storkelandsbyen Bergenhusen 48 km syd for den dansk-tyske grænse yngler 18 storkepar. Det er det højeste antal siden 1982/83 (Jörg Heyna, pers. medd.).

Skkestork *Platalea leucorodia*

Afartskoordinator Jan Skriver

I 2008 huser det danske kystlandskab 62-63 par Skkestorke, og en ny koloni bliver opdaget i Limfjorden, så der er fire Skkestork-kolonier i Danmark.

Den eksotiske Skkestork, der primært hører subtropen og tropen til, har fået fodfæste i Nordvesteuropa med Danmark som sin forpost mod nord. Den nye koloni af Skkestork på 6 par bliver etableret på øen Borreholm i Aggersborg Vildtreservat i Limfjorden nær Vejlerne. Øen har aldrig tidligere huset Skkestork. Det lykkes dog ikke at få unger ud at flyve fra den nyetablerede koloni.

Tabel 2. Antal par af Skestørke (*Platalea leucorodia*) 1996-2008, fordelt på kolonier

Koloni	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vår Holm	1	2	3	3	6	6	7	11	16	14	19-20	27	31-32
Høje Sande							5	5	6	7	14	17	21
Langli												2	4
Borreholm													6
I alt	1	2	3	3	6	6	12	16	22	21	33-34	46	62-63

Den veletablerede og 13 år gamle koloni i rørskovene på Vår Holm i Nibe-Gjøl Bredning Vildtreservat i Limfjorden vest for Aalborg tæller 31-32 par, der får mindst 60 unger på vingerne. Denne koloni har haft fremgang hvert år siden 1996, da det første par etablerede sig på stedet. Der hersker nogen usikkerhed om det præcise antal reder, fordi Skestork tidsmæssigt yngler meget spredt på lokaliteten. Desuden kan det være meget vanskeligt at finde rederne, når vegetationen af tagrør bliver tæt og høj i løbet af sommeren.

I Ringkøbing Fjord bliver der på Høje Sande nær Skjern Ås udløb talt 21 skestorkereder i kolonien, der har haft fremgang på stedet syv år i træk. Her resulterer ynglesæsonen 2008 i omkring 60 flyvedygtige unger.

I Ho Bugt på den statsejede ø Langli, der er et vildtreservat forvaltet af Skov- og Naturstyrelsen, bliver der i 2008 observeret 4 par Skestork, der fostrer 11 unger. I 2007 etablerede 2 par sig på Langli, men her lå rederne så tæt på kysten, at et højvande i slutningen af juni oversvømmede æggene. I 2008 har Skestorkene tilsyneladende lært af deres ulykke fra den første sæson på stedet, så rederne ligger nu i det andet år højere på øen. I det hele taget ventes det, at den danske del af Vadeha-

vet kan blive en fast yngleplads for adskillige par. I den tyske del af Vadehavet er der i løbet af de seneste ti år blevet grundlagt en bestand på 100-150 par, og blot en snes kilometer syd for den dansk-tyske grænse yngler 30 par Skestørke på Hallig Oland. Den hollandske del af Vadehavet er med sine omkring 1.500 par – enkelte år har bestanden talt op imod 1.800 par Skestørke – artens absolut vigtigste leveområde i Europa.

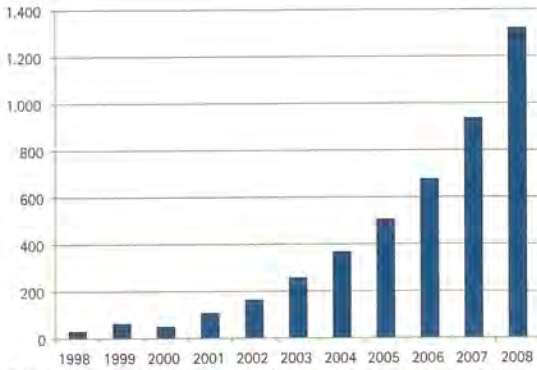
I 2008 bliver de første Skestørke i Danmark observeret 9/2 i Skjern Enge. Årets sidste bliver noteret 25/9 på Tipperne. Mens 2007 bød på flere observationer af Skestork i den østlige del af Danmark, bliver der slet ikke rapporteret om Skestørke til DOFbasen fra Sjælland og Sydhavsøerne i 2008.

Sangsvane *Cygnus cygnus*

Der er ikke modtaget nogen bestandsopgørelse for Sangsvane i 2008, og arten er derfor ikke behandlet i denne rapport. I Fugle og Dyr i Nordjylland 2008 omtales 2 ynglepar med henholdsvis 5 unger og 7 unger i det nordjyske (NOK 2008).

Sangsvane, Veggerby, Nordjylland, 17. juni 2008. Foto: Albert Steen-Hansen

Figur 1. Bestandsudviklingen for Bramgås (*Branta leucopsis*) i Danmark i perioden 1998-2008.

Bramgås *Branta leucopsis*

Afartskoordinator Christian Ebbe Mortensen

Der er i 2008 afrapporteret om 1.320 ynglepar på fire lokaliteter i Danmark. 1 par har ynglet på Suderø i Gulborgsund, og 1 par har ynglet ved Vester Sømark på Bornholm, hvor det desuden oplyses, at arten har ynglet de sidste 6 år og alle årene har fået unger på vingerne.

Saltholm er fortsat Bramgåsens vigtigste ynglelokalitet i Danmark. Saltholmbestanden blev optalt 2-3/5 i forbindelse med et overvågningsprogram iværksat af Danmarks Miljøundersøgelser. Resultatet er på 1.317 ynglepar. Optællingen er de senere år blevet besværliggjort af, at ynglebestanden fortsat spreder sig over et større areal på selve hovedøen. Det må derfor formodes, at flere par er overset, og at det angivne bestands-tal er et minimum.

I forbindelse med optællingen bliver der iagttaget omkring 8.000 ikke-ynglende Bramgås på øen. De fleste er formentlig trækfugle, men der er grund til at antage, at der også må være en del unge uparrede, ikke-ynglende fugle imellem, som blot venter på at etablere sig som ynglepar på Saltholm om nogle år.

Der er p.t. ikke udsigt til, at den systematiske overvågning af Bramgås på Saltholm vil fortsætte i fremtiden, men medmindre der sker drastiske ændringer af naturforholdene på øen (fx at der forekommer indvandring af prædatorer som fx ræv, mink eller rotter), er der al mulig grund til at formode, at ynglebestanden fortsat vil kunne stige.

Ved en optælling 28/5 på Peberholm, syd for Saltholm, bliver der observeret 1 par med 5 dununger.

Rødhovedet And *Netta rufina*

Afartskoordinator Hans Erik Jørgensen

Forekomsten af Rødhovedet And i Maribosøerne, der er landets eneste faste yngleområde, er med 4-5 ynglepar i 2008 mindre end i de nærmeste foregående år. I Maribo Sønder sø er der, bedømt ud fra gentagne observationer af par med yngleadfærd, 3-4 sandsynlige ynglepar, der er fordelt på lige så mange lokaliteter i søens centrale dele. I den nærliggende Hejrede Sø er der

yderligere et sandsynligt ynglepar, og søernes samlede ynglebestand i 2008 kan således sættes til 4-5 par.

Der blev i 2008 ikke foretaget undersøgelser af vandfuglenes ynglesucces i Maribosøerne, og således heller ikke for Rødhovedet And.

I de foregående tre år har bestanden i søerne været på 10-12 par. Årsagen til den svagere forekomst i 2008 er ukendt, men Danmark ligger i yderkanten af artens udbredelsesområde, og det kan derfor forventes, at bestanden fluktuerer en del fra år til år. Der er ikke kendskab til yngleforekomst på andre danske lokaliteter i 2008.

Hvinand *Bucephala clangula*

Afartskoordinator Johannes Bang

Antallet af ynglende Hvinand er gået tilbage fra 96-110 par i 2007 til 80 par i 2008. Tilbagegangen skyldes især en stærk tilbagegang i bestanden i Gribskov, hvor den næsten er halveret. Helt frem til 1/7 ligger der par foran kasserne, uden at de begynder at yngle. Fuglene har således været til stede. Det er ikke muligt at give nogen forklaring på, hvorfor fuglene ikke påbegynder æglægning.

På Fyn er der nu 5 sikre ynglepar i Tarup grusgrav, men der foreligger stadig ingen oplysninger om sikre ynglefund i Jylland.

Tabel 3. Fordelingen af ynglende Hvinand (*Bucephala clangula*) i Danmark i 2008

DOF-afdeling og lokalitet	Ynglepar
Nordsjælland	
Gribskov, Esrum Sø	35
Hellebæk	2
Strødam Engsø	1
Gurresø	1
Veksebo	1
København	
Furesø	20
Nydam	4
Bagsværd Sø	3
Farum Sø	3
Femsølyng	1
Ellesøen	1
Holte	1
Frederiksdal Skov	1
Fyn	
Tarup Grusgrav	5
I alt	80

Stor Skallesluger *Mergus merganser*

Afartskoordinator Jan Blichert-Hansen

Stor Skallesluger har igen i 2008 haft en god ynglesucces med mellem 55 og 72 ynglepar. Ynglefundene er koncentreret omkring de traditionelle yngleområder,

Tabel 4. Fordelingen af ynglende Stor Skallesluger (*Mergus merganser*) i Danmark 1998-2008

DOF-afdeling	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Storstrøm	30	23	23	24	35	29	30-35	37-46	44-48	38-50	43-56
Sønderjylland	3	5-7	5-7	5-7	5-7	5-7	5-7	3-5	4-5	5	5-7
Bornholm	1	1-2	2	4	3	2-3	2-3	1-2	4	6	6
Østjylland						1	1	1	1	1-2	1
Vestjylland										1	0-1
Nordvestjylland										0-1	0-1
I alt	34	29-32	30-32	33-35	43-45	37-40	38-46	42-54	53-58	51-65	55-72

som er Bornholm, Sønderborg, Østfalster, Møn og Sydøstsjælland.

I Jylland er der, ud over i Sønderborgområdet, registreret et ynglepar i en gammel kasse ved Mossø, Silkeborg, hvor den også har ynglet de seneste år. Der er i yngleperioden desuden observeret par i Flyndersø ved Holstebro og ved Nibe Bredning. Disse er vurderet som mulige ynglepar.

På Bornholm er yngleparrene koncentreret omkring Nexø, men en ny ynglelokalitet er fundet på Bornholms vestkyst ved Jons Kapel, hvor 1 par ses med 9 unger.

Det vurderes, at ca. en tredjedel af yngleparrene yngler på naturlige redepladser. Resten yngler således i opsatte kasser, der i nogle områder bliver efterset for æggeskaller mv. Denne kontrol er dog tidskrævende, da mange kasser hænger højt og derfor kræver to mand og en lang stige i ofte uvejsomt terræn. DOF's lokalafdeling i Storstrøm har givet et beløb til indkøb af teleskopstang og trådløs kamera og monitor. Dette udstyr muliggør et hurtigere og nemmere eftersyn af kasser og kan desuden betjenes af kun én mand.

Rød Glente *Milvus milvus*

Af artskoordinator Gert Hjembæk

Bestanden af Rød Glente er stadig i vækst med hele 71-84 par i 2008, en fremgang på minimum 50 %. Dette er det største antal ynglepar i Danmark i nyere tid.

Samtidig er arten begyndt at være mere stedfast om vinteren, og den første kollektive vinterovernatningsplads bliver fundet sydøst for Tissø, hvilket mange fuglekiggere fik glæde af. Tendensen til overvintrende Rød Glente startede i 2003, hvor arten første gang blev observeret i november. Siden da er antallet af observa-

Tabel 5. Regional fordeling af ynglende Rød Glente (*Milvus milvus*) i 2007 og 2008

DOF-afdeling	2007	2008
Nordvestjylland	0	0
Vestjylland	0-1	0-1
Nordjylland	6	10
Sønderjylland	5-7	7-9
Storstrøm	2	9-10
Sydvestjylland	0	0
Nordsjælland	1-3	3-4
Vestsjælland	9-11	14-16
Fyn	3	4-6
Sydøstjylland	14-16	16-18
Østjylland	5-6	6-8
København	1	1
Bornholm	1	1
I alt	47-57	71-84

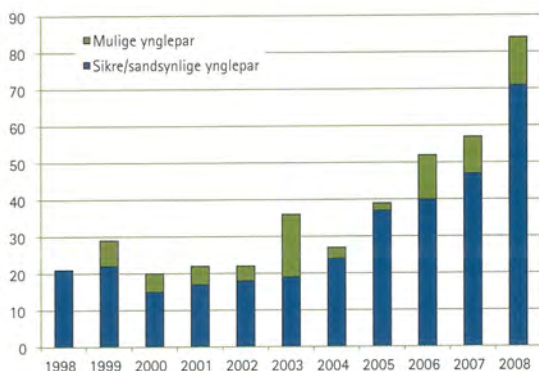

Hulkamera i brug ved redekasse til Stor Skallesluger.
Foto: Jan Blichert-Hansen

Rød Glente, Esrom, Nordsjælland, 18. marts 2008. Bestanden af Rød Glente når i 2008 det højeste niveau i nyere tid herhjemme.
Foto: Axel Mortensen.

tioner i vintermånederne steget til et foreløbigt maksimum på 11 individer omkring Tissø i 2008. Det samme antal ses i Koldingområdet, og overvintrende Rød Glente er yderligere registreret på bl.a. Lolland og i Nordjylland.

Figur 2. Bestandsudviklingen for Rød Glente (*Milvus milvus*) i Danmark i perioden 1998-2008.

Havørn *Haliaetus albicilla*

Af artskoordinatør Erik Ehmsen

Havørnens positive udvikling fortsætter med en bestandsfremgang på 29 % til 22 ynglepar i 2008. Til sammen lykkes det disse par at få 27 unger på vingerne i løbet af sommeren, hvilket svarer til 1,3 unger pr. redepar.

Udbredelsesområdet i Danmark udvides fortsat, men tyngdepunktet ligger stadig øst for Storebælt, hvor nye par slår sig ned ganske tæt på allerede etablerede par. Fordelingen er på mindst 5 par i Jylland, 1 par på Fyn, 1 par på Langeland, 6 par på Lolland-Falster og 9 par på Sjælland.

Vi er allerede nu i den situation, at der er stor sandsynlighed for, at der findes enkelte par, som har haft ynglesucces i indeværende år, uden at de er blevet registreret. Vi har nogle kraftige indikationer på, at nogle af de stationære gamle ørne i de områder, der bliver overvåget, har fået unger på vingerne, men disse ikke helt dokumenterede forekomster er ikke medtaget i årets yngleresultat.

Læs mere i Årsrapport fra Projekt Ørn 2008 her i Fugleåret.

Blå Kærhøg *Circus cyaneus*

Der er ikke modtaget nogen bestandsopgørelse for Blå Kærhøg i 2008, og arten er derfor ikke behandlet i denne rapport.

Hedehøg *Circus pygargus*

Af artskoordinatør Lars Maltha Rasmussen

Det samlede antal ynglepar af Hedehøg i Danmark i 2008 er på 21-26 par. Det eneste sted uden for Sydvestjylland, hvor der er oplysninger om et sikkert ynglepar, er syd for Brovst i Nordjylland. Parrene i Sydvestjylland fordeler sig på 20 sikre, 1 sandsynligt og 4 mulige

par. Af 19 par i Sydvestjylland, hvor redehabitaten kendes, yngler 18 par i afgrøder og 1 par i brakmark. For yderligere 1 par, som får unger på vingerne, kendes redestedet ikke, da parret først blev lokaliseret, da ungerne var flyvefærdige, og de blev set fodret i en kartoffelmark. De 18 par i afgrøder fordeler sig med 13 par i vinterhvede og 5 par i vinterbyg.

For 17 par kan tidspunktet for udflyvningen af første unge angives. Halvdelen af ungerne bliver flyvefærdige i dagene lige op til 20/7, hvilket er det samme tidspunkt som i 2007. Hovedparten af de øvrige kuld bliver flyvefærdige i løbet af den sidste uge af juli, mens to kuld først bliver flyvefærdige efter midten af august. Det sidste kuld unger bliver først flyvefærdige efter 25/8, og det er samtidig det seneste kendte udflyvningstidspunkt, der er registreret i Projekt Hedehøg. Høsten af vinterbyg påbegyndes omkring 2/7, dvs. ca. 10 dage tidligere end i 2005 og 2006. I 2007 påbegyndtes høsten omkring 5/7. Høsten forløber noget uregelmæssigt, da den lange periode med tørt og varmt vejr gør, at vinterafgrøderne modnes over en længere periode.

Ynglesæsonen i 2008 skiller sig ud fra de mange foregående år ved, at næsten samtlige registrerede par har ynglet og det endda med stor succes. Der kommer usædvanligt mange unger på vingerne, og selv meget sene kuld lykkes. Den gennemsnitlige kuldstørrelse er

på 3,50 æg pr. kuld ($n=20$), og der flyver 63 unger fra 20 reder.

Der bliver helt overvejende iagttaget fodring med mus, hvilket må betyde, at der er en stor forekomst af mus i de områder, hvor Hedehøgen søger føde. Dette har haft en positiv indflydelse både på kuldstørrelse og flyvefærdige unger. Dog findes også i enkelte reder mange pluk af fugle, og alt tyder på, at 2008 også har været en meget god ynglesæson for mange af de småfuglearter, som er Hedehøgens byttedyr, såsom Sanglærke, Gul Vipstjert og Stær. Desuden har det varme og tørre vejr i forsommeren betydet, at hovedparten af de ynglende Hedehøge har valgt at bygge rede i vinterhvede, som høstes sent i forhold til vinterbyg, græs, raps og lucerne, hvilket øger chancen for ynglesucces.

Siden 2005 er de fleste danske hedehøgeunger ringmærket og forsynet med en farvering med en individuel kode. I 2008 blev dette ringmærkningsprojekt udvidet til også at omfatte vingemærkning, og i alt 25 store unger bliver vingemærket. Desuden får en adult hun samt hendes ene unge monteret en satellitsender på ryggen. Formålet er at skaffe flere oplysninger om fuglenes valg af yngleplads mv., og mærkningen sker som led i et internationalt projekt med tilsvarende farvemærkning i Holland, Niedersachsen, Polen og Hviderusland.

Det vurderes, at antallet af ynglende danske Hede-

Havørn, juvenil, Hejrede Sø, Lolland, 17. juli 2008. En af de to unger fra yngleparret ved Hejrede Sø i 2008. Foto: Mogens Hansen

Fiskeørn, Saksbøbing, 25. september 2008. Denne fugl er en blandt mange trækfugle, som årligt passerer Danmark. Denne fugl var dog usædvanlig tam. Foto: Mogens Hansen

høge er fortsat faldende, og at artens bevaringsstatus er ugunstig. For at ændre situationen og sikre en gunstig bevaringsstatus vil det kræve en kontinuerlig indsats til sikring af reder mod ødelæggelse, forstyrrelse og prædation.

Læs mere i arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg 2008 her i Fugleåret.

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

Af arts koordinator Tscherning Clausen

Fremgangen for Kongeørnen i Danmark fortsætter, og der har i 2008 været 3 ynglepar, som har fået hele 4 unger på vingerne.

Kongeørneparret i Høstemark Skov i Lille Vildmose har for sjette år i træk fået 1 unge på vingerne. Ungen forlader reden i midten af juni og bliver set flyve for første gang over skoven 10/7. Ungen ses ofte sammen med de gamle ørne over yngleområdet, men er også set nogle gange længere sydpå ved Toftesø og Tofte Mose.

Yngleparret i Hals Nørreskov nord for Limfjorden har igen bygget en ny rede, som er deres sjette rede i den periode, de har opholdt sig i skoven. Dette par er i deres kun andet yngleår lykkes med at få 2 unger på

vingerne. Begge unger opholder sig fortsat i eller nær yngleområdet.

Årets nye ynglepar er i området Overgård syd for Mariager Fjord. Parret har holdt til i området i flere år og har nu endelig bygget rede og fået 1 unge. Som det ser ud til at være normalt for nye ynglepar, kommer parret sent i gang med æglægning, og ungen ses første gang på vingerne 18/9.

På en lokalitet i Sønderjylland opholder der sig i vinteren 2007/08 2 Kongeørne, men de forsvinder desværre igen i det tidlige forår.

I Hanstholm Vildtreservatet i Thy, som er udnævnt til Danmarks første nationalpark, ses der fortsat med mellemrum en nu 3-4K Kongeørn. På endnu et par lokaliteter i Nordjylland er der set stationære Kongeørne, som kan være potentielle nye ynglepar. Der er nu produceret i alt 15 kongeørneunger i Danmark, og det er rimeligt at antage, at det er nogle af disse, der ser ud til at etablere sig som nye ynglepar på andre lokaliteter rundt om i landet. Læs mere i årsrapport fra Projekt Ørn her i Fugleåret.

Fiskeørn *Pandion haliaetus*

Af artskoordinator Leif Nøvrup

Der er i 2008 registreret 2 par Fiskeørne med rede i Danmark. Det faste par i Nordvestjylland får 2 unger på vingerne, og i Nordsjælland er der fundet en ikke særlig stor rede, måske ikke færdigbygget, men det bliver spændende at følge forløbet her i 2009. Som i tidligere år er der i sommerens løb blevet iagttaget flere Fiskeørne på Sjælland og i Jylland på egnede ynglesteder, men ynglebevis i form af redefund mangler. Der er således foretaget 151 observationer af Fiskeørn på 70 forskellige lokaliteter i tiden fra 16/6-19/7, hvilket stort set er på niveau med tidligere år.

I Nordsjælland bliver den første Fiskeørn observeret i skoven med reden den 13/4, og 6/5 bliver der iagttaget en parring. Reden bliver fundet i toppen af en gran, og i løbet af juni og indtil midten af juli er Fiskeørnene stedfaste, men 17/7 er der ingen Fiskeørne ved reden. Der bliver fundet fiskerester og ekskrementer under en gammel ædelgran ca. 15 meter fra reden, muligvis hansenens siddetræ. Yngleforsøget er desværre mislykket, uvist af hvilken grund. Ved det sædvanlige ynglested i Nordvestjylland yngler Fiskeørnen med succes og får 2 unger på vingerne.

Læs mere i årsrapport fra Projekt Ørn her i Fugleåret.

Lærkefalk *Falco subbuteo*

Af artskoordinator Jesper Tofft

Undersøgelsesintensiteten ligger i 2008 på niveau med de senere år, hvor kun det sønderjyske yngleområde er blevet ret intensivt overvåget, mens iagttagelser og ynglefund fra de øvrige dele af landet har en mere tilfældig karakter. Kun ganske få oplysninger er kommet af sig selv, næsten alle data er indsamlet ved aktiv henvendelse til observatørerne.

2008 bliver et middelt godt år for antallet af ynglepar

set i forhold til hele undersøgelsesperioden 1998-2008. Der er fundet 11 sikre par og 3 mulige. Men der har været en rigtig god ynglesucces, da 9 par er set med udføjne unger. Et par var uden succes, mens resultatet er ukendt for resten. Alle 14 lokaliteter ligger i de sydlige og sydøstlige dele af landet. Der er fundet 6 par i Sønderjylland, heraf 4 med succes, 2 par på Lolland med succes, 1 succesfuldt par i Nordsjælland og 2 par med succes på Bornholm. Ungetallet er pænt: 3 par med 3 unger, 5 par med 2 unger og 1 par med 1 unge. Det sjællandske par er blevet holdt under nøje observation, og der foreligger en mængde oplysninger om dette pars ynglecycklus. Det er det hidtil tidligst ynglende par i undersøgelsen, da æglægningen begynder allerede omkring 27/5, og ungerne er udføjne allerede omkring 28/7.

De 3 mulige par fordeler sig med 1 i Sønderjylland og 2 på Sjælland.

Den samlede DATSY-undersøgelse 1998-2008 har vist, at Lærkefalken har nogle traditionelle områder i landet, hvor der årligt eller næsten årligt foreligger mere eller mindre sikre tegn på ynglevirksomhed. Alle disse regelmæssigt benyttede ynglepladser ligger sydøst for en linje, der går fra Padborg til Kolding og derfra mod nordøst til Helsingør. Nord og vest for denne linje er der ikke noget, der tyder på regelmæssigt besatte lokaliteter.

De mange data om Lærkefalkens yngleforhold i Danmark, som er indsamlet i regi af DATSY-undersøgelsen, repræsenterer for en stor dels vedkommende ny viden og er publiceret i DOFT (Tofft 2009).

Vandrefalk *Falco peregrinus*

Af artskoordinator Niels Peter Andreasen

I sæsonen 2008 er der 3 sikre ynglepar i Danmark med 8 udføjne unger. Møns Klint: 1 par med 3 unger (2 hanner, 1 hun), Stevns Klint: 1 par med 3 unger (1 han, 2 hunner) og Bornholm, Slotslyngen: 1 par med 2 unger (ikke kønsbestemt).

Det er den første registrering af par med unger på samtlige af de tre gamle regelmæssige ynglelokaliteter i Danmark siden 1950'erne.

Foruden de sikre ynglepar er der observationer af Vandrefalk i yngleperioden, der kan tyde på fremtidige ynglepar: Mønbroen har fast besøg af en enkelt hanfalk i vinter- og forårsperioden, Stevns har muligvis et løst par foruden yngleparret, og på Bornholm er der set en Vandrefalk på en anden mulig fremtidig ynglelokalitet. I Vadehavet er der gjort flere observationer af han- og hunfalk hele foråret, men ingen tegn på ynglen. Midtjylland har 1 par med fast tilholdssted i høje elmaster, hvorfra de jager i området.

Vandrefalk er desuden observeret

Lærkefalk, Røghølle Sø, Lolland, 20. september 2008. Lolland har i 2008 to succesfulde ynglepar. Foto: Mogens Hansen

▲ Vandrefalk, Slotslyngen, 28. juli 2008.
Så er det fodringstid. Foto: Steen E. Jensen

► Vandrefalk, 1K, Møns Klint, 10. juni 2008.
En af årets tre unger fra Møns Klint. Foto: Helge Sørensen.

rastende i maj/juni på efterhånden faste lokaliteter som Amager, Sydlolland, Avnø, Tøndermarsken, Tipperne, Vejlerne og Lille Vildmose.

Skærbækværket ved Kolding har i flere sæsoner haft en stationær hunfalk, men den bliver fundet død i foråret. Ved obduktion finder man undernæbpet af en Stær i brystmusklen, hvilket tilsyneladende har forårsaget infektion.

Plettet Rørvagtel *Porzana porzana*

Afartskoordinatore Susanne Bruun og Helge Røjle Christensen

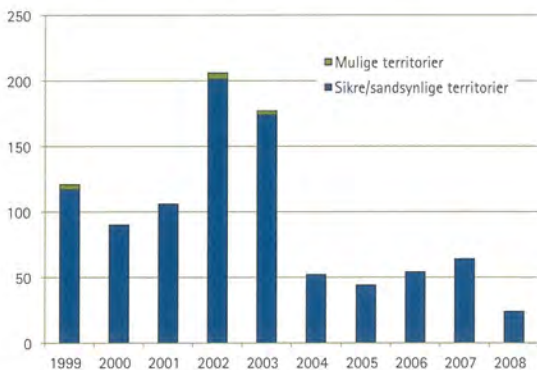
Der er i alt registreret 24 syngende fugle i perioden april-juli – og dertil en overraskende forekomst af 2 syngende fugle i september – hvilket gør 2008 til det dårligste år for Plettet Rørvagtel siden overvågningsperiodens start i 1999. Specielt det traditionelle højsommer-influx har svigtet i år med blot 5 fugle hørt.

Årets lave bestandsstørrelse strider mod artens traditionelle forekomstmønster, hvor en årrække med svag fremgang afbrydes af en pludselig og markant kulmination, efterfulgt af et stort dyk (se tidligere årsrapporter). En fortsat stigning i bestanden var derfor forventet i 2008 frem mod en ny kulmination inden for de nærmeste år.

Det ændrede mønster giver naturligvis anledning til spekulationer, og måske også bekymringer. Vejret kan

næppe være årsagen, da der er fine varmeperioder med store influx af en art som Vagtel, fx i primo juli. Tørken i forsommeren kan have haft en negativ betydning på nogle lokaliteter, men det er måske mere relevant at kaste blikket mod vinterkvarteret, når der skal søges mulige forklaringer på den overraskende nedtur i år.

De danske Plettede Rørvagtel overvintrer, så vidt vi

Figur 3. Bestandsudviklingen for Plettet Rørvagtel (*Porzana porzana*) i Danmark i perioden 1999-2008

Tabel 6. Regional fordeling af territoriehævdende Plettet Rørvagtél (*Porzana porzana*) i 2008 opdelt på sæson

DOF-afdeling	Forår	Højsommer
Nordvestjylland	5	0
Vestjylland	5	0
Nordjylland	0	3
Sønderjylland	2	0
Storstrøm	4	0
Sydvestjylland	2	0
Nordsjælland	1	0
Vestsjælland	0	1
Fyn	0	1
Syddstjylland	0	0
Østjylland	0	0
København	0	0
Bornholm	0	0
I alt	19	5

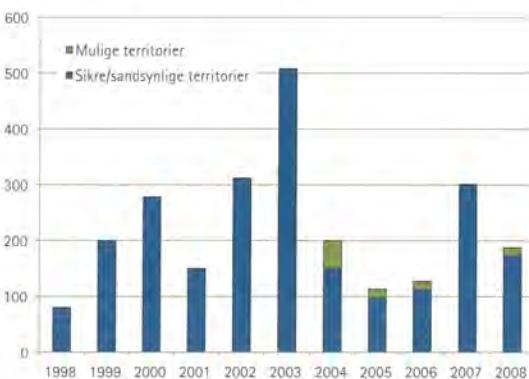
ved, i Vestafrika (Bønløkke 2006). Flere andre danske Vestafrika-trækkere har vist alvorlige nedgange de senere år (Fugle og Natur nr. 2, 2008). Når vi samtidig ved, at vådområderne i Vestafrika sandsynligvis er særlig udsatte for overudnyttelse, så kan det ikke udelukkes, at Plettet Rørvagtels forekomst i Danmark nu også påvirkes negativt af situationen i Vestafrika.

I det lys finder vi det uheldigt, at der nu sker en nedgradering af overvågningen af Plettet Rørvagtél. Der er grund til maksimal opmærksomhed på de arter, der kan fungere som indikatorer for miljøudviklingen i Afrika.

Engsnarre *Crex crex*

Afartskoordinator Mark Pedersen

Der bliver i 2008 registreret 173-188 forskellige syngende Engsnarrer, og dermed er 2008 et år på det jævne. Hovedparten af fuglene er på Sjælland, hvor 97-102 crexende fugle høres. Jylland har 50-59 fugle, mens der på Fyn registreres 10-14 Engsnarrer. Endelig bliver der på Bornholm hørt 5-6 fugle.

Figur 4. Bestandsudviklingen for Engsnarre (*Crex crex*) i Danmark i perioden 1998-2008

Den første Engsnarre bliver registreret allerede 20/4 i Tinglev Mose, hvilket er meget tidligt. De første danske fugle bliver normalt hørt primo/medio maj.

Sidste år var det området omkring Tryggevælde Ådal med 13 forskellige crexende hanner, der tiltrak de fleste Engsnarrer i Københavnsområdet. I år bliver der kun hørt en enkelt, hvorimod der ved Gammel Hastrup nogle kilometer nordligere registreres 6 forskellige syngende fugle.

I Vestsjælland, nærmere bestemt ved Åmose, høres en enkelt nat 22/6 40 forskellige crexende hanner, hvilket er et meget højt antal efter danske forhold.

Storstrømsområdet med Holmegårds Mose huser igen i år et stort antal Engsnarrer. I området høres der crexende hanner fra 14/5 til 31/7. Flest bliver hørt medio juni med 12 syngende fugle.

Sønderjylland havde for få år siden den største bestand af Engsnarrer i Danmark. I år er der kun registreret 6 crexende hanner. Man kunne forledes til at tro, at dette skyldes en lavere eftersøgningsindsats, men ifølge ornitologer i området er dette ikke tilfældet.

I Nordjylland bliver der hørt 33-35 syngende hanner mod 66 sidste år. Arten optræder i begrænset mængde i området Brønderslev og Løkken/Vrå. De gamle kendte lokaliteter, Gårdbø Sø og Sørig Enge, har i 2008 en bestand på henholdsvis 4 og 5 crexende fugle. I Ryå Enge bliver der registreret 12 forskellige crexende Engsnarrer, men fuglene er kun til stede i meget kort tid.

Bornholm havde i 2007 19 forskellige fugle, i år bliver det kun til 5-6 crexende hanner. Fyn derimod, der de sidste mange år kun har haft en enkelt fugl, er i år begyndt med 10-14 fugle.

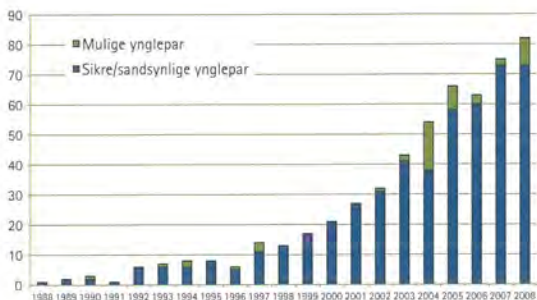
Der bliver registreret ca. 200 kaldende hanner i Hol-land i 2008, hvilket er en tilbagegang på ca. 30 % i forhold til 2007 (Kees Koffijberg, pers. medd.).

Trane *Grus grus*

Afartskoordinator Palle A. F. Rasmussen

Der er i 2008 på landsplan indsamlet oplysninger om i alt 73-82 par fordelt på hele 54 lokaliteter. Den reelle bestand er givetvis kun lidt større, idet kun få kendte ynglelokaliteter var uden dækning i 2008. Ynglesuccesen kendes kun med sikkerhed for 45 par i 2008, som fordelt på 30 kuld får 46 unger på vingerne.

I Nordjylland er der indsamlet oplysninger om 38-42 par fordelt på 22 lokaliteter. På baggrund af manglende oplysninger fra enkelte tidligere besatte ynglelokaliteter skønnes den reelle bestand imidlertid til ca. 45 par. Denne vurdering er på helt samme niveau som sidste år, og der er da også kun fundet 1 sikkert og 1 muligt ynglepar på nye lokaliteter i år. Fordelingen af parrene er derfor også stort set den samme som i 2007 med 12-13 par i Vendsyssel, 1 par i Himmerland, 2-4 par i Hanherred, 19-20 par i Thy og 4 par på Læsø. Der foreligger desværre ikke fyldestgørende oplysninger om ynglesuccesen i landsdelen. Fra bestanden i Thy er der fx kun kendskab til, at der er klækket 11 unger, mens antal kuld og antal flyvefærdige unger ikke er oplyst. Fra de øvrige nordjyske par kendes ynglesuccesen kun med sikkerhed for 14 par, som fordelt på 4 kuld kun får

Figur 5. Bestandsudviklingen for Trane (*Grus grus*) i Danmark i perioden 1988-2008.

i alt 6 unger på vingerne. For yderligere andre 3 par er der kendskab til, at de får klækket unger, men ikke om hvorvidt ungerne bliver flyvefærdige.

På Djursland i Østjylland, hvor de første sikre ynglefund blev registreret i 2007, er der fremgang fra 2 par til 3 sikre par i 2008 fordelt på 2 lokaliteter. Alle 3 par har i 2008 ynglesucces og får i alt 5 unger på vingerne.

I Midtjylland bliver der registreret 5 sikre par på 5 forskellige lokaliteter, som alle har ynglesucces. I 2007 blev der på grund af mangelfulde oplysninger kun regnet med 1 sikkert par i dette område. Nye oplysninger viser imidlertid, at mindst 3 af de 5 midtjyske lokaliteter allerede i 2007 husede sikre ynglepar. Landsbestanden af Trane for 2007 er derfor justeret til 73-75 par.

I Sønderjylland bliver der igen konstateret en mindre bestandsfremgang fra 6-7 par i 2007 til 8-9 par i år, fordelt på 6 lokaliteter. Ynglesuccesen er desuden bedre end i 2007, idet hele 5 par får unger på vingerne. Bestandsudviklingen i Sønderjylland er som tidligere år fulgt nøje af lokale fuglekiggere, og de 8-9 par er givetvis udtryk for den reelle bestand. Det forventes imidlertid, at bestanden vil få yderligere fremgang de kommende år, idet der stadig findes oplagte, men ubesatte lokaliteter i landsdelen. Det forventes desuden, at bestanden fremover til dels vil være selvsupplerende, hvor tilvæksten hidtil formentlig skyldes indvandring fra Tyskland.

Fra det øvrige Jylland er der endnu ikke registreret sikre ynglefund. Oversommrende fugle og par på kortvarige besøg er imidlertid set på flere lokaliteter i Sydøstjylland, Sydvestjylland og Vestjylland, hvilket i høj grad giver forhåbninger om snarlige registreringer af ynglefund i disse regioner.

På Sjælland bliver der som sidste år registreret 1 sikkert par i Holmegårds Mose. I modsætning til sidste år har dette par ynglesucces og bliver i eftersommeren ved flere lejligheder set sammen med en flyvefærdig unge. Der bliver desuden flere gange i ynglesæsonen set og hørt 1 par i et moseområde i Vestsjælland, men på grund af mangelfulde data kan det kun regnes som 1 muligt ynglepar.

På Falster er der igen i år 1 par uden ynglesucces i Bøtø Nor. I 2007 fik et par på lokaliteten klækket en unge, som dog gik til, inden den blev flyvefærdig. I år opgiver parret, inden der udklækkes unger, hvilket formentlig skyldes gentagne forstyrrelser i rugeperioden i

forbindelse med hegnsarbejde tæt på redestedet.

På Bornholm er bestanden i 2008 opgjort til 17-20 par fordelt på hele 17 lokaliteter, hvilket er en mindre fremgang fra en vurderet bestand på 15 par i 2007. Den reelle bestand i 2008 er dog muligvis lidt større. Der mangler således sikre oplysninger fra enkelte kendte ynglelokaliteter, og desuden er der set fugle i yngletiden på yderligere nogle få lokaliteter. I øvrigt er der igen i år registreret ynglepar på nye lokaliteter på Bornholm, og blandt andet er der for første gang på øen fundet 1 par på en lokalitet i det åbne landskab. Ynglesuccesen kendes for hele 13 af de bornholmske par i 2008; fordelt på 12 kulde kommer der i alt 18 unger på vingerne.

Hvidbrystet Præstekrave *Charadrius alexandrinus*

Af artskoordinatør Ole Thorup

I 2008 bliver der optalt 68 par i Danmark, hvilket nogenlunde er på niveau med 2007. Som det har været tilfældet siden midt i 1990'erne, findes de alle i Vadehavet med hovedparten af yngleflugtene på Rømø.

Danmarks Miljøundersøgelser har siden 1996 haft ansvaret for et ynglefugleprogram i Vadehavet som et led i det internationale Vadehavssamarbejde, hvor man hvert år optæller de ynglende Hvidbrystede Præstekra-

Hvidbrystet Præstekrave på ynglelokalitet, Rømø, 17. juli 2008. Foto: Carsten Gadgaard

ver, og i 2008 har der været en god dækning. Optællingerne koordineres af Amphi Consult, og mange er foretaget af DOF'ere. Der er ikke modtaget supplerende oplysninger gennem DATSY-projektet, og der er heller ikke ekstra oplysninger om ynglefugle i DOFbasen.

De fleste år siden 1996 har bestandsniveauet ligget på omkring 60 par. I 1999-2002 ynglede en del flere, mens antallet i 2005 og 2006 var noget lavere.

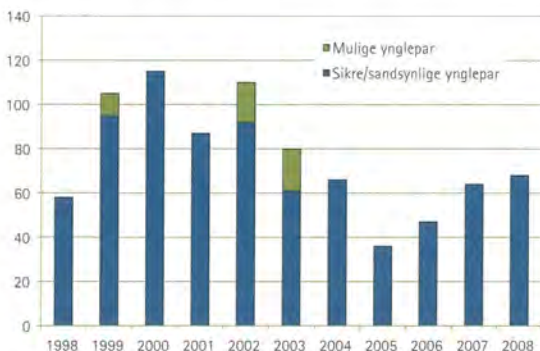
På Fanø findes på nordvestkysten 8 par under en grundig gennemgang efter Hvidbrystede Præstekraver i starten af juni. På Grønningen er der 7 par i overgangen mellem kortgræsset strandeng og lave klitter. En han går med 3 næsten flyvefærdige unger, mens resten af parrene endnu ligger på æg eller kurtiserer. På Søren Jessens Sand lige nord for Fanø Bad bliver 1 nervøst par fundet på stranden lige foran klitterne. Ynglesuccesen for de sent ynglende fugle kendes ikke.

Under besøg sidst i april bliver der kun fundet 2 par på det nordvestlige Fanø og 2 par på Sønderho Strand mod syd. Efter 1/5 ses ingen Hvidbrystede Præstekraver på det sydlige Fanø, og fuglene herfra er formodentlig flyttet til Grønningen/Søren Jessens Sand. Fra 1969 til 2001 ynglede der normalt mellem 15 og 23 par på Fanø, men siden 2001 er antallet faldet voldsomt med kun 4 par i 2004 og 3 par i 2005 og 2006 som minimum. De 8 registrerede par i 2008 er det højeste antal i en årrække. I 2007 var her 7 par.

Med 60 ynglepar i 2008 er Rømø langt det vigtigste yngleområde for Hvidbrystet Præstekrave i Danmark. Der bliver fundet 47 par ude på strandene, mens 13 par holder til på de kortgræssede enge på Rømø Sønderland.

Der bliver fundet 26 par på stranden nord for Lakolk mod 27 par i 2007 og 24 i 2006, og det er på niveau med de bedste år for arten her.

På strandene syd for Lakolk yngler Hvidbrystet Præstekrave spredt over et stort areal med fremvoksende klitvegetation, og det er meget tidskrævende at gå området grundigt igennem. For andet år i træk bliver der i 2008 foretaget en særlig grundig gennemgang med mellem 25 og 30 timer på at krydse strandene igennem. Der bliver fundet i alt 21 par mod 23 i 2007. På to relativt hurtige gennemgange i 2006 blev der kun fundet 4 par, og dette år er mange par sikkert blevet

Figur 6. Bestandsudviklingen for Hvidbrystet Præstekrave (*Charadrius alexandrinus*) i Danmark i perioden 1998-2008.

Svaleklire, Gribskov, 6. juni 2008. Svaleklirens kerneområde i Danmark formodes at være Gribskov. Foto: Helge Sørensen

overset. To andre sæsoner med mange optalte ynglepar her falder også sammen med år, hvor der bliver gjort en særlig indsats: 2000 med 20 par og 2002 med 33 par. Årets ynglesucces på Rømø kendes ikke.

Der bliver ikke fundet ynglende Hvidbrystet Præstekrave i Tøndermarsken i 2008.

Hjejle *Pluvialis apricaria*

Afartskoordinator Egon Østergaard

Der er ikke foretaget målrettede optællinger af Skov- og Naturstyrelsens hedearealer i Thy i år, men eftersøgning på den seneste faste ynglelokalitet er negativ.

På en potentiel midtjysk ynglelokalitet, hvor arten ikke er truffet ynglende i nyere tid, ses 16/7 4 fugle over heden, hvoraf mindst den ene er en gammel fugl. I samme område høres 2 fugle fløjte stående på jorden i perioden 25-28/4. På grund af omstændighederne må det betragtes som et sandsynligt ynglepar, og landsbestanden i 2008 kan derfor opgøres til 1 par.

Svaleklire *Tringa ochropus*

Det er heller ikke i 2008 muligt at foretage en egentlig bestandsvurdering af Svaleklire i Danmark. Der er dog af caretakergruppen for Gribskovområdet rapporteret 22-24 ynglepar i Gribskov, hvilket er en pæn stigning i forhold til de senere års optællinger og rekordantal her. Stigningen kan formentlig forklares med stadig flere vådområder i skoven. Gribskov er utvivlsomt fortsat et kerneområde for ynglende Svaleklire i Danmark.

Tinksmed *Tringa glareola*

Afartskordinator Egon Østergaard

Der er ikke foretaget målrettede optællinger af Skov- og Naturstyrelsens hedearealer i Thy i år, så der kan ikke siges noget om landsbestanden, men indtrykket fra nogle lokaliteter i Thy er, at bestanden er stabil.

En rydning af trævækst i Kongens Mose har ikke resulteret i ynglende Tinksmed på lokaliteten, og der er kun fundet et enkelt ynglepar i Sønderjylland i år.

På Borris Hede er der hørt 2 syngende fugle i yngle-tiden, så her er der status quo.

Stenvender *Arenaria interpres*

Afartskordinator Palle A. F. Rasmussen

Bestanden på Læsø er ikke optalt i år, og dermed kan den danske bestand ikke opgøres for 2008.

De eneste oplysninger om eventuel ynglefremkomst i 2008 stammer fra en lokalitet på Rømø i Vadehavet.

Her ses en enkelt dag sidst i maj 2 fugle på egnet ynglebiotop, som af observatøren skønnes at være et par. Desværre bliver der ikke fulgt op på observationen, og på så spinkelt et grundlag kan observationen ikke anerkendes som et muligt ynglefund. Observationen medtages imidlertid, da observatøren har oplyst, at der på samme lokalitet ved flere lejligheder i maj/juni 2007 sås to fugle, som udviste territoriehævdende adfærd. Det kan derfor ikke udelukkes, at et par har forsøgt at yngle på lokaliteten i 2007 og igen i 2008.

Sorthovedet Måge *Larus melanocephalus*

Afartskordinator Lars Hansen

I 2008 har 6 par Sorthovedet Måge ynglet i Danmark. Bestanden må betegnes som stagneret på et relativt lavt niveau, men det er kendetegnende, at den tilsyneladende har indrettet sig med nogle få, men faste ynglepladser.

De første fugle dukker op i yngleområderne i løbet af marts, og gennem foråret bliver arten observeret over det meste af den sydlige del af Danmark.

Den eneste jyske yngleplads er fortsat Sneum Engsø ved Esbjerg, hvor 2 par yngler. Derudover bliver der i Haderslev Dam set en territoriehævdende fugl 7/4, men denne forsvinder kort efter.

I det fynske område er Fiskeholm i Helnæs Bugt fortsat den største yngleplads med 3 ynglepar i 2008, foruden en enlig fugl, som ruger på en tom rede. På Fyn har yderligere 1 par ynglet på Siø ved Langeland, og i løbet af foråret ses adulte fugle ved Odense Fjord og Lillebælt, men ingen af stederne er der observeret yngleforsøg.

På Sjælland bliver der i april set 6 voksne fugle i Holmesø, men som i de foregående år fører det relativt store antal fugle ikke til yngleforsøg.

Ynglesuccesen i 2008 er ret beskedent, men i øvrigt noget usikker. Der er ikke observationer af unger i Sneum Engsø, og det er ikke muligt at afgøre, hvorvidt parrene har haft succes eller ej. På Fyn får 2 par på Fiskeholm i alt 3-4 flyvefærdige unger, mens parret på

Sorthovedet Måge, Holmesø, 16. marts 2008. Selvom der i løbet af hele foråret ses op til 6 Sorthovedede Måger ved Holmesø, yngler arten ikke her i 2008. Foto: Helge Sørensen

Siø ikke gennemfører yngleforsøget succesfuldt. Den samlede ynglesucces i 2008 er lav.

Mange ornitologer har fulgt tidligere opfordringer til at melde fouragerende fugle, og mange har været gode til at give kommentarer om fx markernes afgrøder. Der er dog ikke tilstrækkelige observationer til at kunne beskrive artens valg af fourageringsterræn i yngletiden, hvorfor der fortsat opfordres til at lægge sådanne oplysninger i DOFbasen, især i maj/juni.

Dværgmåge *Larus minutus*

Der er ikke modtaget nogen bestandsopgørelse for Dværgmåge i 2008, og arten er derfor ikke behandlet i denne rapport.

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

Afartskordinator Ole Thorup

For tredje år i træk bliver der ikke fundet ynglende Sandterne i Vadehavet. Heller ikke fra resten af Danmark er der observationer, der tyder på ynglende Sandterne. Der ses ingen årsunger i Danmark i 2008.

Observationer i slutningen af maj på Rømø tyder ellers på, at et par Sandterne forbereder at slå sig ned og yngle. Fuglene flyver 24/5 og 28/5 rundt over Rømø Sønderland og Lådbjerg Hede, og 28/5 ses tre gange 1 fugl flyve væk med bytte i næbbet, tilsyneladende for at foretage bytteaflevering til en mage i nærheden. Dog eftersøges fuglene forgæves 25/5, 29/5 og 30/5, og det vurderes, at fuglene aldrig får etableret sig i området, men flyver videre.

Næste observation i Vadehavet er først fra 17/6 med 1 fugl ved Sneum Sluse, og mellem 22/6 og 3/8 ses regelmæssigt 1 og 2 fugle på Fanø og på fastlandskysten øst for Fanø. Der ses ikke på noget tidspunkt tegn på yng-

len, og der er udelukkende observeret voksne fugle.

Fra resten af Danmark er 1 trækkende voksen fugl fra Skagen 3/6 eneste rapporterede fund.

Rovterne *Hydroprogne caspia*

Af Michael Borch Grell og Timme Nyegaard

Det er en stor overraskelse for vildtkonsulent Sven Norup og biolog i Københavns Lufthavne, Mogens Hansen, da de under en rutinemæssig inspektion på Saltholm ultimo juni 2008 opdager et par Rovterner, der udviser tydelige tegn på yngleuro. Det lykkes for observatorerne at lokalisere en rede med 2 æg, der ligger få meter fra vandkanten. Reden ligger direkte på et leje af sandkryb, der dækker den overvejende del af habitatet. Der tages dokumentationsfoto af reden, hvorefter observatorerne hurtigt forlader stedet. Redestedet bliver ikke efterkontrolleret, og det er derfor uvist, om parret fik ynglesucces.

Reden på Saltholm er det første danske ynglefund siden 1944, hvor det sidste ynglefund blev gjort netop på Saltholm. Inden da havde et enkelt par ynglet på Tipperhalvøen i 1931 (Thorup 1998), på Hirsholmene i 1919 og på Jordsand mislykkedes et yngleforsøg i 1918. Vadehavsbestanden syd for Danmark forsvandt helt i 1918 (Løppenthin 1967).

Det er nærliggende at antage, at Rovtereparret stammer fra det sydvestlige Skåne, hvor der i en årrække har ynglet 1-3 par. Netop i 2008 er Rovternen dog fraværende her (Olofsson 2009). I Skåne er bestanden gået meget tilbage de senere år. Kolonierne er forsvundet, og Rovternen yngler nu kun enkeltvis i den østlige og nordøstlige del af Skåne. Den nordvesteuropæiske bestand har som helhed været i vedvarende tilbagegang siden omkring år 1900 (Glutz & Bauer 1982). Østersøbestanden tæller i dag kun omkring 1.100 ynglear og er ligeledes i tilbagegang (Staa 2007).

Det er uvist, hvorfor Rovternen går tilbage. Det er imidlertid almindelig kendt, at terner efterstræbes jagtligt i betydeligt omfang på deres overvintringspladser i Vestafrika. Der er derfor stort behov for yderligere dokumentation af både denne og andre ternarters massive tilbagegang de seneste årtier. Hårdhændet jagtlig udnyttelse på vinteropholdsstedet kan vise sig at være nøgelfaktoren bag Rovternens og andre større langdistancetrækfugles vedvarende tilbagegang de seneste årtier.

Det nye ynglefund af Rovterner på Saltholm i 2008 er derfor næppe et signal om, at arten er under indvandring til Danmark.

Da Rovternen som dansk rødlisteart (forsvundet/RE) og opført på EF-fugledirektivets Liste 1 lever op til projektets udvælgelseskriterier, er den nu inkluderet på listen over de overvågede arter.

Splitterne *Sterna sandvicensis*

Afartskoordinator Jens Overgaard Christensen

Der bliver optalt 5.541-5.549 par, hvilket ligger til grund for en samlet bestandsvurdering på 5.600-6.000 par Splitterner i 2008.

Bemærkelsesværdig er især fremgangen i kolonien på Treskelbakkeholm, hvor 935 par yngler i 2008. Det er en markant fremgang i forhold til 2007 med ca. 200 par. Desuden er Romsø i Storebælt en ny ynglelokalitet for arten, idet der her er etableret en koloni på 260 par. Ynglesuccesen skulle have været god. Nye kolonier er også etableret på Peberholm i Øresund med 12-20 par og på Stokken ved Læsø, hvor 140 par yngler.

Årets største koloni er på Langli, hvor der er 2.300 par Splitterner.

Der er i 2008 ingen oplysninger om yngleforekomster fra de vestjyske fjorde og Limfjorden. Der har for første gang i en årrække igen ynglet Hættemåger på Sandøen ved Felsted Odde i Nissum Fjord. Dette er en af Splitternens traditionelle ynglepladser i Vestjylland, hvorfor der kan være håb om, at Hættemågerne nu kan tiltrække en ternekoloni her de kommende år.

Tabel 7. Ynglende Splitterner i Danmark 2004-2008, fordelt på kolonier

Lokalitet	2004	2005	2006	2007	2008
Sydvestjylland					
Langli	1.200	1.183	3.300	2.660	2.300
Vestjylland					
Mellempoldene	0	?	0	0	0
Klægbanken	?	0	0	0	0
Djævlø	?	400	0	0	0
Nordjylland					
Hirsholmene	878	1.300	800	976	1.120
Stokken, Læsø	0	0	0	0	140
Nibe Bredning	0	?	1	?	0?
Østjylland					
Treskelbakkeholm	?	?	?	170	935
Sydøstjylland					
Hjørnø	0	0	105	0	0
Fyn					
Vigelsø/Skalø	358	150	31	29	20
Fiskeholm	280	145	516	180	220
Sprogø	75	4	28	62	3
Siø	?	140	190	65	170
Romsø	0	0	0	0	260
København					
Holmesø	100	450	340	300	300
Peberholm	0	0	0	0	12-20
Vestsjælland					
Nekselø	100	500	685	367	61
Omø	0	0	7	15	?
Storstrøm					
Maderne	0	0	30	?	0
Rødsandområdet	0	0	50	70	?
I alt optalt	2.991	4.272	6.083	4.894	5.541-5.549
Estimeret bestand	4.000-5.000	4.300-4.500	6.100	5.000	5.600-6.000

Splitterne, Horneks, Læsø, 20. juli 2008. Foto: Lars Gabrielsen

Fra Fiskeholm i Helnæs Bugt og Siø ved Tåsinge meldes der om god ynglesucces i 2008.

Der er opgivet 61 ynglende par på Nekselø, men bestanden kan have været noget større.

Sortterne *Chlidonias niger*

Af arts koordinator Knud N. Flensted

I alt 50-57 par Sortterner gør yngleforsøg på tre hovedlokaliteter i 2008, og højst 1 unge kommer på vingerne.

I Vejlerne gør 30-35 par yngleforsøg i Kogleaks, men opgiver i løbet af juni. Største antal Sortterner set på en dag er 57 adulte fugle 17/5. En juvenil fugl observeres i Lund Fjord 17/7 sammen med 55 adulte fugle.

Ved Mellemdyb i Vest Stadil Fjord er der ca. 5 stedfaste par (maksimum 9 adulte fugle) i maj/juni med yngleadfærd, men der foreligger ingen rapporter om ynglesucces.

I den danske del af Hasberg Sø i Tøndermarsken gør 15-17 par yngleforsøg fra starten af maj (maksimum er 32 adulte fugle med yngleadfærd 10/5), men de opgiver alle i løbet af de følgende uger, og 8/6 er alle væk fra Hasberg Sø. Der observeres 9/6 ca. 30 adulte Sortterner på potentiel ynglelokalitet i Magisterkogen, men de er atter væk 18/6. Der foreligger ingen andre rapporter om yngleforsøg i Tøndermarsken, og der er således ikke registreret udflyjende unger her i 2008.

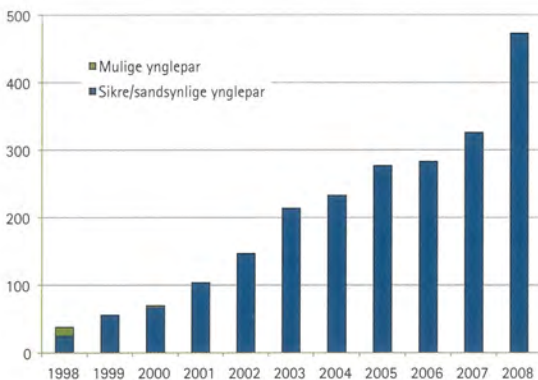
På den tidligere ynglelokalitet Ramsødalen på Sjælland ses 1 adult Sortterne kortvarigt i maj.

Slørugle *Tyto alba*

Af arts koordinator Klaus Dichmann

Lige siden Slørugle-projektets start i efteråret 1996 med redekasseopsætning og etableringen af det landsdækkende sløruglenetværk, som nu tæller over 80 aktive personer, har antallet af sløruglepar i Danmark været i en stabil vækst. Forekomsten af rigelige mængder mus, en massiv opsætning af redekasser samt de senere års milde vintre gør, at forholdene her i Danmark giver gode leve- og ynglebetingelser for Sløruglerne.

Med sådanne nærmest ideelle forhold kvitterer Sløruglerne da også ved igen at øge landsbestanden fra 326

Figur 7. Bestandsudviklingen for Slørugle (*Tyto alba*) i Danmark i perioden 1998-2008

Slørugle, Holm, Nordals, 16. august 2008. Foto: Klaus Dichmann.
Ynglebestanden alene på Als er gået fra blot 4 par i 1997 til 24 par i 2008

ynglepar i 2007 til 473 ynglepar i 2008, en fremgang på næsten 50 %.

Den forventede fremgang øst for Lillebælt har dog ladet vente på sig, men på Fyn stiger bestanden med hele 140 % fra 5 ynglepar i 2007 til 12 ynglepar i 2008. Denne fremgang vidner om, at arten nu også for alvor er ved at etablere sig her.

Kun Sjælland mangler fortsat at noteres for sit første sikre ynglepar i mange år, men også her ser fremtiden lovende ud, idet der i de senere år er sket en betydelig stigning i antallet af slørugleobservationer.

Med 2 par på Lolland-Falster er forholdet det samme som sidste år, og det på trods af at der her har været registreret 1-2 ynglepar siden 2003.

Situationen er nogenlunde den samme på Bornholm med 3 ynglepar i 2008. Antallet af ynglepar har her varieret mellem 2 og 5 siden 1998.

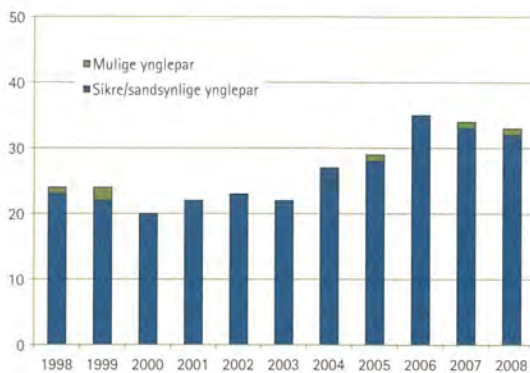
Stor Hornugle *Bubo bubo*

Afartskoordinatør Hans Pinstrup

Siden Stor Hornugle genindvandrede til Danmark i første halvdel af 1980'erne, hvor et par yngede i en grusgrav i det sydvestlige Jylland, har arten bredt sig, så den nu findes ynglende i alle dele af Jylland. Arten er således igen registreret på flere end 50 lokaliteter. På 33 af disse er der konstateret tilstedeværelse af par, mens der på de øvrige blot er registreret en fugl eller kun to fugle ved enkelte lejligheder i løbet af året. Den reelle bestand er dog antageligt på mere end 50 par.

2008 har været et rimeligt år med 21 succesfulde par, som har fået mindst 38 unger på vingerne (1,8 unger pr. par med ynglesucces). Det vides om 2 par, at de ingen unger får på vingerne trods æglægning, mens resultatet er ukendt for 10 par. Sammenlignet med 2007 har flere par succes, og der er produceret flere flyvefærdige unger. Dog er der en noget lavere kuld størrelse, idet der i 2007 blev produceret 2,4 unger pr. par med ynglesucces.

Arten yngler fortsat oftest på jorden, men det ser dog ud til, at flere par finder alternative redesteder, fx i forladte rovfuglereder og på/i bygninger. De kendte redestedplaceringer i 2008 er som følger: 10 på jorden (primært

Figur 8. Bestandsudviklingen for Stor Hornugle (*Bubo bubo*) i Danmark i perioden 1998-2008

Tabel 8. Fordelingen af ynglende Stor Hornugle (*Bubo bubo*) i Danmark i 2007 og 2008 samt ynglesucces i 2008

DOF-afdeling	Antal par i 2007	Antal par i 2008	Par med ynglesucces i 2008 (antal unger)	Par uden ynglesucces i 2008	Par med ukendt succes i 2008
Storstrøm	0	0			
Fyn	0	0			
Nordjylland	3	5	3 (4)	1	1
Nordvestjylland	1-2	4	4 (6)		
Vestjylland	6	6	5 (14)		1
Østjylland	4	5	2 (3)	1	2
Sydøstjylland	5	8-9	4 (5)		5
Sydvestjylland	1	?			
Sønderjylland	13	4	3 (6)		1
I alt	33-34	32-33	21 (38)	2	10

i råstofgrav), 5 i rovfuglere i træ og 4 på/i bygning. Årets mest bemærkelsesværdige ynglefund er af 1 par, der yngler og får en flyvefærdig unge i en fiskehejrede midt i en fiskehejrekoloni.

Der er fundet 9 nye par i forhold til året før. Til gengæld mangler lige så mange par, hvilket formentlig primært skyldes, at lokaliteterne ikke er blevet kontrolleret i 2008. Samlet set tyder alt på en bestandsfremgang.

Der foreligger ikke oplysninger om forfølgelse af arten i 2008. En enkelt gammel fugl må dog lade livet, da den i slutningen af maj bliver påkørt og dræbt af en maskine i den kalkgrav, hvor den yngler. Den tilbageværende mage opfostrer derefter ungerne på egen hånd.

Kirkeugle *Athene noctua*

Af artskoordinatør Lars Holm Hansen

Fra 2008 er der indkommet oplysninger om 38-42 ynglepar af Kirkeugle. Den reelle bestand vurderes ud fra dette at være på 50-60 ynglepar. Med kun 30 flyvefærdige unger registreret er det tredje år i træk med dårlig ynglesucces.

I Sønderjylland er der på den gammelkendte lokalitet Arnum i 2008 et enkelt ynglepar, som får hele 5 unger. Dette par kommer en del i fokus, da det viser sig, at den ene fugl har en orange ring om benet, som afslører, at den er mærket som unge i 2002 i Doesburg i det centrale Holland ca. 400 km fra Arnum. Fundet er

Tabel 9. Regional fordeling af ynglende Kirkeugle (*Athene noctua*) i Danmark i 2008 samt ungeproduktion og enlige fugle

DOF-afdeling	Ynglepar	Unger	Enlige fugle
Fyn			
Sønderjylland	1	5	
Sydvestjylland	3	7-8	6
Vestjylland	1	1+	
Sydøstjylland			
Østjylland	5-8	2+	2
Nordvestjylland	6-7		1
Nordjylland	22	15+	7-8
I alt	38-42*	30+	16-17

*Korrigeret for manglende oplysninger vurderes bestanden reelt at være på 50-60 par.

helt usædvanligt, da den normale spredningsafstand for Kirkeugler i gennemsnit er under 25 km, og den længste afstand en danskmerket fugl er fløjet er blot 71 km (ud af 73 genfund). Fra Centraleuropa er der gjort fund på op til 290 km og et enkelt på over 600 km fra mærkningsstedet (http://www.dof.dk/index.php?id=nyhed&s=nyheder&m=visning&nyhed_id=519).

I Sydøstjylland og på Fyn er der ikke registreret Kirkeugler i 2008, mens der i Sydvestjylland er 3 sikre par og 5 enlige fugle. 2 par får unger, heraf det mest succesrige par i Danmark i år, som får ikke mindre end 6 unger. Parret, som i flere år har ynglet i en frit hæn-

Kirkeugle, Arnum, 21. juni 2008. Foto: Klaus Dichmann

gende sløruglekasse, havde også held med at få unger sidste år. I nærområdet hænger ganske mange mejsekasser samt andre redekasser, og da der er iagttaget en del fjer i redekassen, må det konkluderes, at der har været mulighed for at supplere føden med fugleunger i et år, hvor andre par antagelig har haft besvær med at finde føde i ungeperioden på grund af tørke.

I Vestjylland er der et enkelt par, som har været på samme lokalitet gennem adskillige år, og parret formår igen at have ynglesucces.

Niveaue i Østjylland er som de foregående år med 5 sikre par og 2 enlige fugle samt 3 mulige par omkring Randers. Kerneområdet Bjerregrav/Øster Bjerregrav har haft min. 3 lokaliteter besat. Parret i det nordøstlige hjørne af Djursland får 2 unger, og der er yderligere et territorium i dette område.

I Nordvestjylland er der 6-7 par, flest i det nordøstlige hjørne omkring Gedsted. I den vestlige del et enkelt par med et mislykket yngleforsøg samt en enkelt fugl på en nærliggende lokalitet. Fra Salling, som tidligere havde en del ynglende Kirkeugler, kendes ingen iagttagelser de senere år.

Kirkeugleprojektet i Nordjylland registrerer 28 par/territorier i 2008. Af disse er kun 1 par i Vendsyssel. Ynglesuccesen kendes for 14 par, hvor 50 % af yngleforsøgene resulterer i udflyjende unger, hvilket er under gennemsnittet på 66 % i Vendsyssel og Himmerland. Ungeproduktionen pr. par med udflyjende unger er med 2,2 unger også lavere end normalt (Jacobsen, pers. medd.).

Forskergruppen, som har arbejdet med Kirkeuglen de senere år, vurderer, at den danske bestand af Kirkeugle reelt er noget højere, end den her vurderes. Dette begrundes med, at der genfanges ganske få ringmærkede Kirkeugler i bestanden i forhold til, hvad der er ringmærket igennem en årrække i specielt Himmerland. Gruppen estimerer landsbestanden til at være på ca. 100 par.

Mosehornugle *Asio flammeus*

Afartskoordinator Niels Knudsen

Der er ikke modtaget oplysninger om ynglende Mosehornugle i Danmark i 2008.

I sensommeren 2008 ringmærker Peder Thellesen, Hjortkær, en stor, flyvefærdig ungfugl af Mosehornugle. Denne skulle være indleveret på en plejestation i Midtjylland i løbet af sensommeren og angiveligt være fundet et sted i den vestlige del af Limfjorden omkring Thyholm og Mors. Ringmærkningen er bekræftet, men hvorvidt fuglen er udruget i Danmark, kan ikke afgøres.

Perleugle *Aegolius funereus*

Afartskoordinator Hanne Tøttrup

Igen i 2008 bliver der gjort et sikkert ynglefund af Perleugle i Midtjylland. Derudover er der fra yngletiden

Biæder, Torslev, Brovt, 27. juli 2008. Biæder ankommer med hveps til redehul i grusgrav ved Torslev. Foto: Jan Skrivers.

meldt om endnu 2 syngende individer i Jylland, 2 syngende på Bornholm og 1 kaldende på Amager. Dette vurderes at dække over 1 sikkert og 1 muligt ynglepar i Jylland og 2 mulige ynglepar på Bornholm og dermed en landsopgørelse på 1-4 par.

I en midtjysk plantage bliver der 15/3 registreret 1 syngende han og 10/4 og 12/4 2 syngende hanner i samme plantage. Desuden kigger en Perleugle ud af hullet på en natuglekasse 2 km fra den stedfaste syngende han 13/4. Et ynglepar findes 16/6 i en kasse i det skovområde, hvor hannen er blevet hørt siden 15/3. 2 unger forlader reden 11/8, men da deres kondition desværre er dårlig, bliver de tre dage senere anbragt på en fugleplejestation for efter endt pleje at blive udsat i den plantage, hvor de er udklækket. I Kongerslev høres 1 Perleugle syngende 15/3, men kun denne ene dag. I Østjylland iværksættes en omfattende Perleugle-undersøgelse i foråret, men desværre bliver der ikke set eller hørt nogen Perleugler af de omkring 30 deltagere.

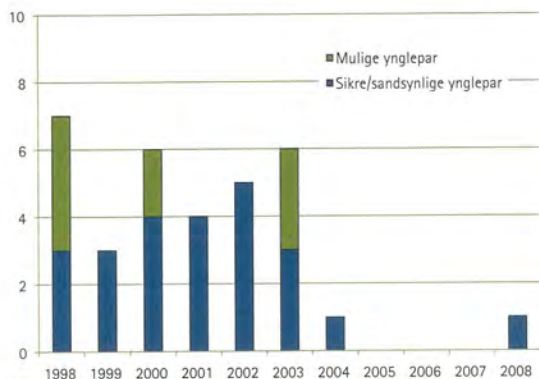
På Bornholm høres den første Perleugle 20/2 i Pedersker Plantage i et område, hvor den også blev konstateret syngende i 2007. Den høres der sidste gang 11/5. I Åker Plantage høres 1 individ syngende i perioden 26/3-20/4. Der er blevet foretaget intens overvågning af de opsatte kasser, uden at der er konstateret aktivitet ved dem overhovedet.

I Pinseskoven på Amager bliver 1 Perleugle hørt kalde 26/3.

Biæder *Merops apiaster*

Afartskoordinator Magnus Bang Hansen

Sædvanligvis registreres Biæderen i foråret på forlænget træk, hovedsageligt ved Grenen, Blåvands Huk, Gulstav Mose, Korshage, Dueodde, Bulbjerg og Læså. Første fugl bliver set 28/4 på Grenen, hvorefter enlige fugle bliver set spredt over tid og sted i maj og juni.

Figur 9. Bestandsudviklingen for Biæder (*Merops apiaster*) i Danmark i perioden 1998-2008.

Den store overraskelse kommer 25/7, hvor et ynglepar bliver konstateret i en grusgrav i Torslev ved Brovst. Den 17/8 flyver 3 sunde og raske unger fra reden som de første danske biæderunger siden 2004.

Toplærke *Galerida cristata*

Afartskoordinator Anders Østerby

Der er i 2008 registreret to territorier af Toplærke i Danmark, begge i Hirtshals. Intet tyder på, at de har ynglesucces.

I Hirtshals observeres der i første halvår jævnligt 1-2 fugle, primært omkring Hirtshals Station og det gamle rangerterræn. Kun på én dato (21/4) ses 3 fugle, hvoraf de to af fuglene jager hinanden i flugten og derfor begge formodes at være hanner. I andet halvår ses 1-2

fugle jævnligt omkring Hirtshals Station, mens en enkelt fugl bliver hørt synge ved Hirtshals Kirke et stykke derfra. Der er således 2-3 fugle, der holder stand i byen – nu er spørgsmålet vel hvor længe.

Markpiber *Anthus campestris*

Afartskoordinator Knud Pedersen

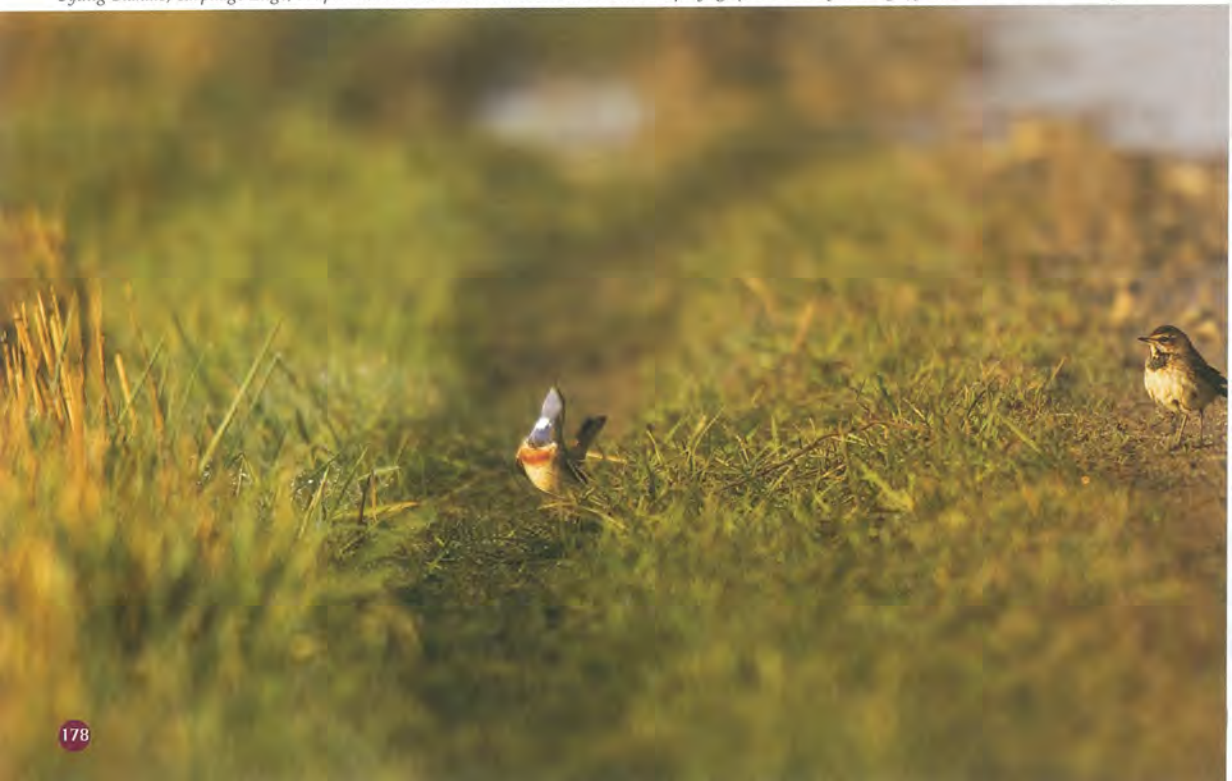
Markpiberens status som næsten uddød ynglefugl i Danmark er ikke ændret i 2008, hvor bestanden igen må opgøres til 0-1 ynglepar.

Arten forsvandt som ynglefugl på Skagens Odde i 2007, og der er heller ikke registreret ynglefugle i området i 2008, hvor arten igen var i fokus i forbindelse med NOVANA-overvågningsprojektet. Alle tidligere kendte ynglepladser på odden er kontrolleret i perioden maj-juli, men desværre med negativt resultat. Eftersøgning af arten i yngletiden på Læsø er også forgæves.

Til gengæld kan Anholt ligesom i 2007 fremvise mulige ynglefugle i starten af juni. En rastende Markpiber bliver set ved Flyvepladsen 4/6, og 1 syngende samt 1 kaldende fugl ses lidt nordøst for Flyvepladsen 8/6. Efter denne dato er der ingen positive meldinger om arten fra Anholt, så det må betegnes som usikkert, om Markpiberen har ynglet på øen i 2008.

I perioden 29/4-10/6 bliver der desuden observeret Markpibere, i alt 10, på følgende lokaliteter: Grenen/Nordstrand, Skagen (5), Gjerrild Nordstrand (1), Agger Tange (1), Korshage (1), Nivå (1) og Hundested (1). At Skagen Odde stadig besøges af trækfugle/strejfer om foråret, kan trods alt give et lille håb om, at arten igen kan etablere sig som ynglefugl i området.

Sydlig Blåhals, Tarphage Enge, 9. april 2008. Kurtiserende han sammen med hun på yngleplads i det sydvestlige Jylland. Foto: Carsten Gadgaard

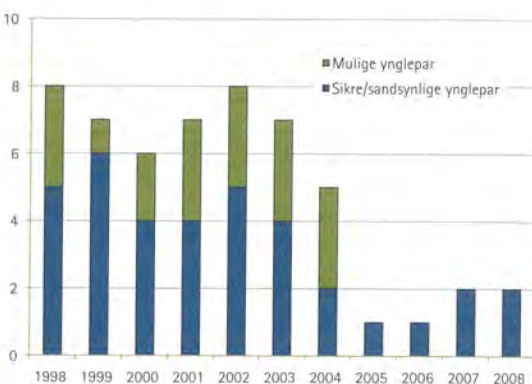
Vandstær *Cinclus cinclus*

Af artskoordinator Erik Dylmer

2008 giver 1 sikkert ynglepar samt 1 sandsynligt, begge ved Vejle Å. Der observeres 2 Vandstære i yngleperioden ved Randbøldal Museum, hvor der yderligere ses 3 unger så sent som i uge 23. Senere findes resterne af en enkelt unge, og ved Gødning Mølle opdages en fær digbygget rede.

Det ellers sikre ynglested i Grejs Å er desværre ikke benyttet i år. Ifølge ejeren er det første gang i 16 år, at Vandstærene er udeblevet.

Muligheden for, at Vandstæren vender tilbage til gammelkendte ynglelokaliteter i det østjyske, er dog blevet væsentligt forbedret, idet DOF-Østjylland har givet penge til materialer og opsætning af kasser. Måske der næste år vil være godt nyt fra fine vandløb som Århus Å og Lyngbygårds Å samt flere af vandløbene omkring Silkeborg.

Figur 10. Bestandudviklingen for Vandstær (*Cinclus cinclus*) i Danmark i perioden 1998-2008.

Sydlig Blåhals *Luscinia svecica cyanecula*

Af artskoordinator John Frikke

Sydlig Blåhals har efter omtrent 100 års fravær som dansk ynglefugl ynglet i det sydvestlige Jylland siden 1992. Særligt inden for de seneste 5-7 år har arten tilsyneladende virkelig fået fodfæste, og den er nu fast ynglefugl i marskområderne ved Vadehavet fra Tøndermarsken i syd til Varde Ådal og Ho Bugt Enge i nord.

Registreringerne i 2008 afspejler 102 territoriale hanner/par, hvilket er nogenlunde det samme som i de foregående år. Opgørelserne fra 2004 og 2005 med henholdsvis 135 og 155 territoriale hanner/par er fortsat de hidtil bedste resultater, men det skal bemærkes, at de er baseret på en langt større og mere målrettet optællingsindsats i især de sydligste yngleområder, end der er praktiseret i årene 2006-08. Fordelingen af fund på regionalt niveau fremgår af Tabel 10, og en tendens til en fortsættelse af artens spredning mod nord i Vestjylland kan spores. Således ser det nu ud til, at Sydlig Blåhals har etableret sig i området ved Ringkøbing Fjord og i Skjern Ådal.

De mest usædvanlige registreringer i 2008 er af syn-

Tabel 10. Antal territorier af Sydlig Blåhals (*Luscinia svecica cyanecula*) i Danmark 2004-08, fordelt på lokaliteter

DOF-afdeling og lokalitet	2004	2005	2006	2007	2008
Sønderjylland					
Ubjerg Kog	3	4	4	3	?
Magisterkog	23	20	11	10	10
Rudbøl Kog	28	36	11	17	12
Gl. Frederikskog	1	1	3	1	?
Ny Frederikskog	1	2	1	2	1
Magrethekog Syd	0	0	1	1	1
Magrethekog N, m. Vidåen	14	18	4	10	11
Højer Kog	14	12	1	1	1
Sejersbæk Kog	?	3	1	?	?
Gammelenge	5	2	?	?	?
Møgeltonder Kog	?	2	4	5	?
Ballum Forland	2	5	2	5	1
Ballum Enge	3	14	4	7	2?
Rømodæmningen	0	0	1	0	0
Astrup Enge	6	?	2	5	2
Brøns Enge	2	?	?	?	?
Rejsby Enge	?	?	1	?	3
Rejsby Forland	0	0	2	?	1
Helm Odde Marsk, Rømø	1	0	?	?	0
Sønder Ådal, St. Jyndevad	0	0	0	0	1
Tinglev Mose	0	0	1	0	0
Frøslev Mose	0	0	1	0	0
Sydvestjylland					
Gl. Hviding Enge	1	0	2	1	5
Råhede Enge	1	3	1	?	3
V. Vedsted Enge	0	0	3	?	1
Ribemarsken Syd	2	3	4	2	?
Ribemarsken Nord	0	0	1	4	4
Vilslev Enge	1	7	1	2	5
Darum Enge	0	0	3	5	6
Sneum-Tjæreborg Enge	8	2	1	5	3
Hostrup/Kokspang Enge	0	1	0	0	0
Kravnsø Enge, Varde Ådal	1	2	2	1	0
Vibæk Enge, Varde Ådal	0	1	?	?	?
Alslev Marsk, Varde Ådal	0	3	1	?	?
Janderup Enge, Varde Ådal	4	2	2	2	3
Billum Enge, Varde Ådal	3	3	5	3	7
Tarphage Enge, Varde Ådal	3	3	4	3	3
Kjilst Enge	4	3	2	4	3
Skødstrup Enge	1	1	2	2	2
Mosevrå Enge	2	2	1	1	0
Sønderho, Fanø	0	0	1	1	1
Mandø	0	0	0	0	1
Gamst Søenge	0	0	1	0	0
Vestjylland					
Vest Stadil Fjord	1	0	0	0	?
Skjern Enge	0	0	1	0	4
Skænken Sø, Skjern Ådal	?	?	?	?	1
Hemmet	?	?	?	?	1
Rindom Enge	0	0	0	1	1
Tim Enge	0	0	0	1	?
Nordvestjylland					
Harboøre Tange	?	?	?	?	1
Vesløs Vejle	?	?	?	?	1
I alt	135	155	93	105	102

gende/territoriehævdende fugle ved Sønderå i det centrale Sønderjylland, på Harboøre Tange og i Vesløs Vejle i Nordvestjylland, og disse fund indikerer måske starten på en betydelig udvidelse af artens udbredelsesområde i Danmark. Disse fund bør følges op med fremtidige eftersøgninger på lokaliteterne og i andre egnede lavbundsområder i Vest- og Nordvestjylland.

Nyt er også 1 syngende han ved et af klæggravs-områderne på Mandø, og sammen med endnu et fund ved Sønderho på Fanø tyder det på, at arten måske er ved at finde vej til øerne i Vadehavet.

Stor Tornskade *Lanius excubitor*

Afartskoordinator Niels Peter Brøgger

Året byder på en lille fremgang, idet der er indberettet i alt 11 sikre, 7 sandsynlige og 3 mulige par, hvilket giver en samlet bestandsopgørelse på 18-21 ynglepar. Hos 8 af parrene bliver der set i alt 22 udføjne unger,

hvilket er et af de højest registrerede ungetal.

Meget glædeligt er der igen talt 4-5 sikre par i Oksbøl-området, efter at der stort set ingen fugle blev set her i 2007 på trods af stor eftersøgning. For andet år ses ingen fugle i yngletiden på Lønborg Hede, selvom den er blevet eftersøgt flere gange i yngletiden.

Der er 3 lokaliteter med mere end 1 ynglepar. Det er 2 militære skydeterræner: Oksbøl-området med 4-5 par og Borris-lejren med 7-8 par. Desuden har der i alle årene været en fast bestand i det midtjyske i og omkring Nørlund Plantage og Harrild Hede på ca. 5 par. Det ser ud til, at der i det midtjyske sker en lille spredning til de omliggende områder, idet der i 2007 blev set 1 par uden for Nørlund Plantage og Harrild Hede, og i 2008 er der 2 par uden for selve området.

Yngleudbredelsen er stadig begrænset til Vestjylland, fra Oksbøl-området i syd til Donse Sande i det militære område ved Karup mod øst og til Ulfborg/Holstebro-området mod nord.

Referencer og litteraturliste

- Bønløkke, J., J.J. Madsen, K. Thorup, K.T. Pedersen, M. Bjerrum & C. Rahbek 2006: Dansk Trækfugleatlas – Forlaget Rhodos A/S & Zoologisk Museum, Københavns Universitet.
- Christensen, J.S. & P. Lange (red.) 2008: Fugleåret 2007 – DOF.
- Clausen, M.B. & L.M. Rasmussen (2008): Hedeogh i Sydvestjylland Ynglesæsonen 2008 – Arbejdsrapport fra Projekt Hedeogh – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/hedeogh/dokumenter/hedeogh_2008rapport.pdf
- Ehmsen, E. & L. Pedersen (red.) 2009: Årsrapport for Projekt Ørn 2008 – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/oern/dokumenter/projekt_oern_aarsrapport2008.pdf
- Glutz von Blotzheim, U.N. & K. Bauer 1982: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band8/II (3. Teil) – Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Grell, M.B. 1998: Fuglenes Danmark – G.E.C. Gads Forlag, København.
- Grell, M.B. (red.) 1999: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998 – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 93: 105-126.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_1999_3_1.pdf
- Grell, M.B. (red.) 2000: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1999 – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 94: 55-72.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2000_2_1.pdf
- Grell, M.B. (red.) 2001: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2000 – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 95: 51-68.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2001_2_2.pdf
- Grell, M.B. (red.) 2002: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2001 – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 96: 43-67.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2002_2_1.pdf
- Grell, M.B. & B. Rasmussen (red.) 2003: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2002 – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 97: 175-192.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2003_2_1.pdf
- Grell, M.B., H. Heldbjerg, B. Rasmussen, M. Stabell, J. Tofft. & T. Vikstrøm (red.) 2004: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2003 – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 98: 45-100.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/Doft_08_2004_LOW.pdf

- Løppenthin, B. 1967: Danske ynglefugle i fortid og nutid – Odense Universitetsforlag, Odense.
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2005: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2004 – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 99: 88-106.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY2004.pdf>
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2006: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2005 – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 100: 11-28.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY_DOFT_2_06Low.pdf
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2007: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2006 – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY_DOFT_2_06Low.pdf
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2008: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2007 – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY2007.pdf>
- Olofsson, P. 2008: Skräntärnan i Skåne – historik og häckningsresultat 2008 – Anser 47: 193-202.
- Staav, R. 2007: Åtgärdsprogram för Skräntärna 2007-2011. Rapport 5702 – Naturvårdsverket. Juni 2007.
- Thorup, O. 1998: Ynglefuglene på Tipperne 1928-1992 – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 91: 1-192.
- Tofft, J. 2009: Lærkefalken Falco subbuteo som ynglefugl i Danmark, med særligt henblik på perioden 1998-2008 – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 103: 41-52.

Ringdrossel, han, Skagen, 19. april 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Danske Fuglestationer – Anno 2008

Redigeret af Jørgen Staarup Christensen

Indledning

Til *Fugleåret 2008* har vi modtaget en årsberetning fra alle stationer, på nær Kongelunden. Den aktuelle dækning og aktivitet i 2008 vil fremgå af de enkelte afsnit.

Statsejede Fuglestationer

Tipperne

Tipperne er i dag eneste tilbageværende statsdrevne feltstation. Tipperne hører under Miljø- og Energiministeriet og administreres af Skov- og Naturstyrelsen ved Oxbøl Statsskovdistrikt. Skovdistriktet står for opsyn og pleje samt publikumsinformation. Fuglelivet på Tipperne overvåges af ornitologer, der er ansat af Amphiconsult og udfører opgaverne for Danmarks Miljøundersøgelser.

Dansk Ornitologisk Forenings Fuglestationer

Gedser Fuglestation

Fuglestationen blev etableret 1995 og ledes nu af Hans Lind. Gedser Fuglestation har primært til formål at dække fugletrækket ved optællinger og ringmærkning. Dækning og aktivitetsniveau varierer fra år til år. Stationen har fast fysisk ramme i nyopført bolig ved Gedser Fyr.

Kongelundens Fuglestation

Fuglestationen drives i regi af DOF København. Der er ikke modtaget årsrapport herfra i år.

Gilbjerg Fuglestation

Gilbjerg Fuglestation blev etableret i 1995 og ledes i dag af Morten Rasmussen i regi af DOF København. Der foretages årligt optællinger af forårstrækket i perioden 1. marts - 15. juni. Desværre har det i 2008 ikke været muligt at tilknytte en fast observatør på stedet. Fuglestationen har fast fysisk ramme i en skurvogn i et samarbejde med Dansk Folkeferie.

Keldsnor Fuglestation

Fuglestationen blev etableret 1995 og drives i regi af DOF Fyn under ledelse af Jacob Sterup. Keldsnor Fuglestation har primært til formål at dække efterårstrækket ved optællinger og ringmærkning. Dækning og aktivitetsniveau varierer fra år til år. Stationen har ingen fast fysisk ramme, men evt. fast personale bor i et sommerhus lejet til formålet.

Blåvand Fuglestation

Fuglestationen blev etableret i 1963 og med fast fysisk ramme i den gamle fyrbolig siden 1968. Fuglestationens daglige leder er Bent Jacobsen. Fugletrækket overvåges ved systematiske optællinger og ringmærkning både

forår og efterår. Fuglestationen indgår i et samarbejde med Ribe Amt om naturvejledning og formidling som en del af Blåvand Naturcenter.

Frivillige/private fuglestationer

Christiansø Feltstation

Christiansøs Naturvidenskabelige Feltstation (CHNF) er en privat almennyttig forening. Peter Lyngs er feltstationens daglige leder. Formålet med CHNF er at fremme kendskabet til og interessen for Ertholmenes natur, at støtte og foretage naturvidenskabelig forskning i og overvågning af naturen på Ertholmene, samt at arbejde for at beskytte og bevare Ertholmenes enestående natur.

Rørvig Fuglestation

Rørvig fuglestation er en lokal forening, hvis formål er at udforske fuglelivet på Rørvig-halvøen. Formand for foreningen er Anders Tøttrup. Foreningen udgiver hvert år en rapport over årets observationer.

Vorsø Feltstation

Øen Vorsø er i dag en del af Silkeborg Statsskovdistrikts naturskovsomsråde. Feltstationen fungerer i dag på privat basis, hvor feltstationens tidligere leder Jens Greger foretager frivillige optællinger på øen, samt årlige kortlægninger af øens ynglefuglebestande.

Skagen Fuglestation

Frivillig og løst organiseret med lokale Knud Pedersen og Rolf Christensen som de bærende kræfter. Der foretages stort set daglige optællinger af trækket både forår og efterår, samt daglig ringmærkning i løbet af forår og efterår.

Christiansø Feltstation

Af Peter Lyngs

Indledning

Feltstationen er bemandet fra midten af april til slutningen af oktober, og de rutiner, som har været fulgt siden 1998, fortsætter: optællinger af rastende og trækkende fugle forår og efterår, optællinger af og videnskabeligt arbejde med ynglefuglene forår og sommer, samt ringmærkning af trækfugle om efteråret ved Mikkel Lausten. Desuden laver Mark Desholm fra DMU radarstudier af trækkende fugle i august.

Ynglefuglene

Det videnskabelige arbejde med ynglefuglene er som vanligt koncentreret omkring Ederfugl og Alk, og består i detaljerede undersøgelser af bl.a. ynglesucces, ynglebiologi og demografi. Det samlede antal ynglefugle på Ertholmene ligger i 2008 på omkring 13.040 par fordelt på 33 arter.

Alkene har et godt år på Græsholmen. Bestanden stiger lidt, og vi regner med lidt over 1000 ynglende par. Ynglesuccesen er som vanligt god. Også på selve Bornholm er der nu en fast ynglebestand af Alke, grundlagt af fugle klækket på Græsholmen.

Har Alkene et godt år, er det modsatte tilfældet hos

Ederfuglene, som endnu en gang har et elendigt år. Antallet af rugende hunner falder fra 1660 til 1060, en tilbagegang på 36 % på et enkelt år! Alle de parametre, som feltstationen overvåger – fx fuglenes kondition og ynglesucces – viser, at det går rigtig dårligt med Ederfuglene. Fuglenes kondition bliver dårligere og dårligere, og ynglesuccesen målt som antal klækkede ællinger per rede falder og falder. Den eneste parameter, som stiger, er antallet af golde æg i rederne, og det er der jo ikke meget positivt i. Selv i betragtning af, at det generelt går dårligt med Ederfuglene på Ertholmene, er 2008 et usædvanligt ringe år. Kun 68 % af æggene klækker, og i over 20 % af rederne forlader hunnen æggene – de er simpelthen i for dårlig kondition til at gennemføre rugningen. Vi ser endog hunner, som forlader deres kuld af nyklækkede ællinger. Vi regner desuden med, at en del hunner helt undlader at yngle, fordi de ikke kan finde føde nok.

Set over et længere tidsperspektiv er bestanden af Ederfugle faldet fra 3000 rugende hunner i 1992 til lige over tusind i 2008. Tilbagegangen har været størst siden 2003, og vi er nu alvorligt bekymrede for bestandens fremtid. Der er ikke tvivl om, at Ederfuglene nu har problemer med at finde tilstrækkelig føde til at

Ederfugl med pulli, Christiansø, 28. maj 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Nattravn, Christiansø, 8. maj 2008. Foto: Bo L. Christiansen

opbygge en kondition, som muliggør 26 dages rugning uden at æde. Men præcist hvor problemet ligger, ved vi endnu ikke. Der synes også at være problemer med tilstrækkelig føde til ællingerne (primært tanglopper), og de senere år er mange ællinger tilsyneladende forsvundet, kort efter at de når over til Bornholm. Andre steder i Østersøen, fx på Gotland, oplever man i 2008 samme scenarie som på Erholmene. Fremtiden for de baltiske Ederfugle ser ikke lys ud.

Trækfuglene

Foråret er som i 2007 præget af ret rolige vindforhold, god sigt og et generelt småt tiltræk af småfugle. Der er kun få dage med pænt tiltræk, bl.a. 24/4 med 500 Rødhalse og 125 Sangdrosler, samt 2/5 med 600 Løvsangere, 200 Rødhalse og 150 Sangdrosler. Der bliver dog set lidt småsjældenheder, bl.a. Fuglekongesanger 2/5, Hvidbrynet Løvsanger 4/5 (så foråret er næsten lige så godt som efteråret til sibiriske sangere) og Buskrørsanger 9/6. Sidstnævnte bliver, livligt syngende, på øen frem til midten af juli. Sommeren bliver generelt ret atlantisk.

Også efteråret bliver forholdsvis blæsende og præget af vestlige vinde. Med undtagelse af perioden 16-26/9 og 6-15/10 er trækket generelt beskedent og uden de store overraskelser. De største tiltræksdage med små-

fugle falder 26/9 med bl.a. 1000 Fuglekonger, 450 Rødhalse og 120 Gærdesmutter, 7/10 bl.a. 1000 Rødhals, 700 Sangdrosler og 800 Fuglekonger, samt 9/10 med bl.a. 1000 Sangdrosler, 600 Stære og 250 Solsorte. Der er ingen invasionsartede bevægelser. Trækket af Traner er beskedent, og der bogføres kun 742, heraf 700 17/10. Trækket af Brantagås, der under rigtige vindforhold kan nå sekscifrede antal, udebliver helt, og der er kun bogført 13 af disse dejlige små gæs! Som følge af den megen vestenvind ses der også få sibiriske sangere: kun 1 Brun Løvsanger, 1 Fuglekongesanger og 2 Hvidbrynede Løvsangere bliver det til.

På Christiansø Feltstations hjemmeside – www.chnf.dk – kan de daglige observationer fra 2008 og andre år findes på siden www.chnf.dk/obs/tidligereobs/.

	Forår	Efterår
Dækning	Spredte observationer i jan-mar + 15/4-23/7	2/8-10/8 + 19/8-7/10
Ringmærkning, total	120	7.062
Tre talrigest mærkede arter	Alk 111 Ederfugl 7	Fuglekonge 1893 Rødhals 1854 Sangdrossel 601
Sjældneste ringmærkede arter		Fuglekongesanger 1 Brun Løvsanger 1 Duehøg 1
Observationer, almindeligste arter	Rødhals 3384 Løvsanger 3277 Sangdrossel 1590	Rødhals 8280 Fuglekonge 7350 Sangdrossel 5040
Observationer, usædvanlige arter/antal	Blåhals 32 Lille Fluesnapper 42 Karmindompap 61 Hortulan 1 Rødstrubet Piber 1	Roverterne 3 Blåhals 5 Lille Fluesnapper 31 Stor Korsnæb 1 Rødtoppet Fuglekonge 1 Rødstrubet Piber 1 Stor Tornskade 14 Trane 742
Observationer, sjældne arter	Hvidvinget Måge 1 5/5 Biæder 1 7/5 Buskrørsanger 1 9/6-15/7 Fuglekongesanger 1 4/5 Hvidbrynet Løvs. 1 2/5 Lundsanger 9 fra 1/6 og frem	Sølvheje 3 træk 8/10 Hvidbrynet Løvsanger 1 9/10 + 1 15/10 Fuglekonges. 1 13/10 Brun Løvsanger 1 24/9
Ynglefugle almindeligste (par)	Sølvmåge 8000 Lomvie 2500-3000 Ederfugl 1060 Alk 1000	
Ynglefugle sjældne (par)	Baltisk Sildemåge 4 Knarand 1 Karmindompap 1 Lundsanger 2	

Gedser Fuglestation

Af Hans Lind

Indledning

Gedser Fuglestations beliggenhed på Gedser Odde, der rager et godt stykke ud i Østersøen, samt Falsters tragtform giver ideelle betingelser for at studere fugletrækket: Det øst-vestgående havfugletræk krydser netop ved Gedser Odde landfuglenes trækruter, så der er alle betingelser til stede for at se en masse af vores befjerede venner. Alligevel må vi konkludere, at det er meget vanskeligt at få dækket forårs- og efterårstrækket med faste observatører.

Derimod går det lidt bedre med ringmærkningen, selvom det også her kniber med bemanningen i perioder.

Gedser Fuglestations hovedopgaver er at indsamle data om stedets trækfugle, dels gennem observation i træktidene, dels ved hjælp af standardiseret ringmærkning. Denne viden vil vi også gerne dele med andre gennem formidling til publikum. I lighed med de forrige år har vi afholdt to Åbent Hus-arrangementer med mere end 210 besøgende, ligesom vi har gennemført et par offentlige ture med trækfugle og ringmærkning på programmet. Ud over sådanne tiltag for turister og lokale beboere kommer der jævnligt interesserede folk forbi, der gerne vil høre nyt om fuglene eller bare vil gå med på en netrunde og opleve det spændende i, hvad det næste net vil bringe.

Områdets muldjord danner grobund for de fuglevenlige træer og buske, der blev plantet på arealet i 1995, en bevoksning, der er betingelsen for en god bestand af ynglende sangfugle og som samtidig giver trækfuglene mulighed for at søge skjul og føde i form af masser af bær og insekter. De indvandrede brombær koster os imidlertid kolossalt meget arbejde, så de ikke tager overhånd. Ud over den daglige brug af grensaksen sammen-

kaldes vi hvert år i november til den store kratrydningsdag, hvor 25-30 ivrige hjælpere bruger leer, ørnenæb og buskryddere til den store guldmalje. Tak for indsatsen!

Også i 2008 er fuglestationen aktivt med i undersøgelse for fugleinfluenza, især vandfugle, ugler og rovfugle.

Af nye tiltag skal nævnes, at fuglestationen i 2008 har fået egen hjemmeside, www.gedserfuglestation.dk, hvor man kan følge med i, hvad der sker på stationen, se galleriet og læse bloggen, der næsten dagligt bliver opdateret med dagens oplevelser.

Trækfuglene

Der har ikke været tilknyttet faste observatører på Gedser Fuglestation i 2008. Følgende observationer er gjort af lokale og tilrejsende ornitologer, der på egen hånd har studeret fugletrækket. Endvidere har de ringmærkere, der arbejdede ved fuglestationen, suppleret med egne iagttagelser. I øvrigt henvises til DOFbasen for yderligere info.

Af de lokale ornitologer, der har leveret flest data vedrørende fugletrækket over Gedser Odde, bør særligt nævnes Preben Berg og dernæst Louis A. Hansen, der har obs'et på lokaliteten i lange perioder.

Gedser Odde ligger igen i 2008 i top 5 over observerede arter pr. lokalitet (se DOFbasen). Her har vi ligget siden 2003, dengang kun overgået af Grenen. Hvis vi derimod ser på antallet af sjældne fugle, så er 2008 et magert trækfugleår ved Gedser.

Trækket af Lommer har efterhånden fået etableret sig som et fænomen, der er værd at komme til Gedser Odde efter. Således mere end 4.000 Sortstrubede og Rødstrubede Lommer (langt flest af sidstnævnte) samt en ubestemt Storlom. Ligeledes er der et pænt træk af Toppet og Gråstrubet Lappedykker og op mod 20 Nordiske og 1 Sorthalset Lappedykker.

Sule er en særdeles usædvanlig gæst ved Gedser, men i 2008 noteres 3 individer, heraf 2 udfarvede.

Blandt storkefuglene ses en Sort Stork på trækforsøg 24/8 og i alt 16 Hvide, heraf en flok på 12 7/9.

Trækket af Ederfugle ligger på det jævne med bedste dag 1/11 med 30.000. Dog er det bemærkelsesværdigt at se, at der er noteret 27.000 Pibeænder på træk i efteråret med bedste dag 9/11 med over 10.000.

Blandt rovfuglene observeres min. 10 Sorte Glenter og mere end 550 Røde. Vedrørende våger skal nævnes, at der kun trækker det dobbelte antal Musvåge i forhold til Fjeldvåge – førstnævnte har en mere sydvestlig trækretning. Lidt magert med Aquila-ørne: En 1K Kongeørn på trækforsøg 20/9, men desuden 1 Lille Skrigeørn, som Preben Berg m.fl. ser trække via Gedser by og Kroghage 13/9.

Blandt mågefuglene skal nævnes Gedser-specialiteten: Kjoever. En Stor bliver set i juledagene, mindst 14

Årets første Perleugle ved Gedser Fuglestation, 15. oktober 2008. Dette eksemplar var ringmærket ved Ottenby 3 uger tidligere (26. september). Foto: Gert Juul Jeppesen

Små i september og 10 Mellemkjover i løbet af efteråret. Der noteres dog kun 320 Almindelig Kjøve, et lille antal i forhold til de andre kjøvearter. Trækket af Dværghmåge kommer op på cirka 5.800 eksemplarer, og der sniger sig tre Rider ind imellem de små.

Af spurvefugle på træsk skal nævnes 2 Rødtoppede Fuglekonger, 1 Pirol og omkring 50 Nøddekriger i september. Fuglekongesangeren, som Jesper Brinkmann Nielsen mærkede i dec. 2007, ses i stationshaven til og med 2/1 2008. I sidste del af 2008 ses 3 Hvidsiskan ved Marinestationen og senere også 3 Lapværlinger.

Ringmærkning

Mærkningen startes op 7/3, men først fra omkring midten af april og indtil 15/6 er der nogenlunde fuld dækning. Resultatet bliver ny forårsrekord på 2.342 fugle. Den største dag i foråret bliver 1/4 med 183 fugle. Ingen SU-arter ryger i nettene, men de daglige fangster bliver dog krydret af Ringdrossel, Lille Fluesnapper og Gulirisk sammen med hele 17 Rødtoppede Fuglekonger!

Efterårets mærkning starter så småt op medio juli, styret af Jens Christoffersen. Det meste af august og godt halvdelen af september bliver dækket af ringmærkningsgruppen, indtil Jesper Brinkmann tager over i hele oktober, hvorpå dækningen igen bliver delvis. Alligevel bliver der mærket i mere end 85 dage i hele efteråret, hvilket bringer sæsonallet op på 9.086 fugle, og det er ganske pænt i betragtning af, at Fuglekongerne svigtede fælt. Af store dage med småfuglefangst skal nævnes 23/8 med 349 fugle, flest Gærdesangere og hele 21 Rødryggede Tornskader, 7/10 med 427 fugle og 8/11 med 355, især Fuglekonger.

Efteråret giver stationen et par usædvanlige fangster: Dværgfalk 26/8 og Nøddekrige 29/9, en tyndnæbbet.

Det er relativt småt med sibiriske Phyl'er, kun en enkelt Hvidbrynet Løvsanger fanges i oktober. Da meldingerne om Perleugler i Sydsverige tikker ind, er vi parate med natfangst på stille og klare nætter, men der går næsten tre seje uger, inden den første Perleugle sidder i hejsenet: en svenskmerket fra Ottenby på Öland. Et par dage senere endnu én, denne gang umærket, og flere kommer til indtil en uge ind i december, hvor den sidste af de små skønheder kan forsynes med ring. I alt bliver det til otte nymærkninger og fire aflæsninger af svenske fugle.

Vores nye spotlight og ketsjer bliver taget i brug af Jesper. Det lykkes ham således at fange de for os usædvanlige arter som Grågås, Strandhøjle og Sandløber, som også er nye mærkearter.

Genmeldinger og udenlandske ringe

Fuglestationens mange ringmærkninger giver selvsagt en del genfund, hvoraf der her kun skal nævnes et udpluk. To Grønrisiker, mærket i november 2007, bliver det følgende efterår fundet i det sydlige Finland, en Rødhals fra september 2008 kontrolleres 20 dage senere i Belgien, og en Musvit med mere fart på aflæses 6/4 2008 ved Mecklenburg bare syv dage efter mærkningen på Gedser Odde. Nævnes skal også en Gransanger, der

	Forår	Efterår
Dækning	Delvis dækning fra 20/3-medio juni (60 dage)	Delvis dækning fra 23/7-28/12 (86 dage)
Ringmærkning, total	2.342 (53 arter)	9.086 (74 arter)
Talrigest ringmærkede arter	Løvsanger 529 Rødhals 397 Tornsanger 200 Fuglekonge 152	Rødhals 1.140 Blåmejsje 924 Fuglekonge 798 Grønirisk 589 Gærdesanger 570 Løvsanger 529
Sjældneste ringmærkede arter	Rødtoppet Fuglek. 17 Gulirisk 1 Karmindompap 6 Lille Fluesnapper 1 Blåhals 4 Ringdrossel 1	Dværgfalk 1 Perleugle 8 Hvidbrynet Løvsanger 1 Rødtoppet Fuglekonge 6 Karmindompap 4 Høgesanger 1 Lille Fluesnapper 2 Nøddekrige 1
Observationer, usædvanlige arter(antal)	Hvid Stork 16	Hvidsiskan 3 Pibeand 27.000
Observationer, sjældne arter	Fuglekongesanger 1 Rødstrubet Piber 1	Lille Skrigeørn 1 Lille Kjøve 14 Sort Stork 1 Rødstrubet Piber 1

godt en måned efter mærkning aflæses i Sydspanien. Lige så imponerende er det, at en Fuglekonge 11 dage senere lader sig aflæse i Sverige ved bunden af den Botaniske Bugt.

Endelig har vi fået genmeldt en Gulbug fra Slovenien, hvor strækningen på små 1.000 km er tilbagelagt på 11 dage.

I årets løb er der aflæst 34 fugle med udenlandske ringe. Sverige topper (selvfølgelig) listen med 26, og resten er fordelt på Holland, Belgien, Litauen, Norge og Tyskland. En Broget Fluesnapper, redeunge fra det mellemste Sverige, finder vej til vores net et år efter, hvorimod både en Jernspur og en Tornsanger flyver "den forkerte vej": Begge mærket ved Falsterbo om foråret og aflæst i Gedser henholdsvis en og to dage senere!

Den russiskmærkede Sangdrossel, nævnt i Fugleåret 2007, er mærket i reden ved Ladogasøen i juni 2007, og en Kærsanger, mærket på Öland august 2004, får vi aflæst 3 år senere ved Vesterhave, Gedser.

Vores Grønrisiker kommer langvejs fra: Tromsø i Norge og Norrbotten og Halland i Sverige, også Gærdesanger med Stavanger-ring aflæses tilbage i 2007. Den var mærket et år tidligere ved Larvik.

De fire Perleugler med svenske ringe, nævnt ovenfor, er alle mærket 3-5 uger tidligere, én på Öland og resten ved Falsterbo. Jens Christoffersen finder en trafikdræbt Perleugle med norsk ring ved Gedser. Den er mærket 26/10 2008 ved Trysil lidt nordøst for Oslo, hvorpå den ryger i et net ved Falsterbo tre nætter senere for derpå at ende sine dage ved Gedser 6/11.

Ud af de næsten 1.000 mærkede Blåmejsjer er der en del med udenlandske ringe: En fra Holland og 12 fra Sverige. De svenske er stort set alle mærket 1-3 uger tidligere ved Falsterbo og et par andre skånske lokaliteter.

Gilbjerg Fuglestation

Af Alexander Lee, Arne Volf og Morten Rasmussen

Indledning

Da der ikke var observatør på Gilbjerg Fuglestation i 2008, er dækningen noget sporadisk og fragmenteret. Der er afholdt 4 ture i samarbejde med Dansk Folkeferie med ca. 100 deltagere i alt. Flest var med 5. juni, hvor vi for første gang afholdt en aftenur.

I det følgende oprises nogle af de interessante observationer gjort i området.

Trækket

Af udvalgte rovfuglearter i forårsperioden bliver det til: Fiskeørn 70, Fjeldvåge 92, Lærkefalk 41, Aftenfalk 7, Sort Glente 2, Mosehornugle 8 (hvilket er mange), men hverken Havørn eller Kongeørn, hvilket er usædvanligt for de seneste 10 år. Altså et godt år for Aftenfalk, men i øvrigt ikke så store tal for de øvrige arter. Det skyldes til dels, at folk ikke altid indtaster deres obs i DOFbasen. Det er tidligt med 2 Mursejlere 28/4, men ca. 2.000 i alt er få.

Af udvalgte fugle: Dværgmåge 105 28/4, Huldue 160, Misteldrossler 1.453, Vendehals 3-4, Pirol 2, Stor Tornskade 12, Bramgås 16.986 10/5 og 11.000 11/5.

Vendehals, en karakterfugl om foråret ved Gilbjerg, 28. april 2008. Foto: Axel Mortensen

DR2s program "Viden om" besøger i år Gilbjerg Fuglestation for at lave indslag om ringmærkning af fugle. Gilbjerg, 16. april 2008. Foto: Arne Volf

Med små 200.000 Bogfinke/Kvækerfinke er vi et godt stykke under normalen.

Og så til de sjældne: Sølvhejre 30/3, Silkehejre 3/5, Biæder 11/5, Lundsanger 31/5, Islom 16/11.

En særlig god dag at fremhæve må være 30/3 med Sølvhejre 1, Fiskeørn 11, Dværgfalk 4, Trane 137 (største dagstotal i 2008), Ringdue 16.500 (største dagstotal i 2008), Misteldrossel 1.568 (største dagstotal i 2008), Kernebidder 8, Bogfinke 55.200 (største dagstotal i 2008). Det skyldes formentlig et højtryk, som markant ændrede temperaturen fra 8 graders nattefrost i dagene op til 30/3, hvor dagsmaksimum var 14 grader.

Ringmærkning

Ud over træktællingerne er der igen i år ringmærket nogle få fugle af Stig Nielsen og Jan Hjort Christensen. Med en samlet fangst på lidt over 400 fugle er det under normalen.

	Forår	Efterår
Dækning	1/3-15/6	Løst dækket
Ringmærkning, total	200	200
Tre talrigest mærkede arter	Skovspurv Musvit Blåmejse	Skovspurv Musvit Blåmejse
Observationer almindelige arter	Bramgås 28.000 Stor Tornskade 12 Bogfinke/Kvækerfinke 200.000	
Observationer, sjældne arter	Sølvhejre 1 Silkehejre 1 Lundsanger 1 Biæder 1	
Ynglefugle, almindeligste (par)	Ingen optælling	
Ynglefugle, sjældne (par)	Ingen optælling	

Rørvig Fuglestation

Af Anders P. Tøttrup

Skægmeise, han, Hovvig ved Rørvig, 16. august 2008. Foto: Klaus Bjerre

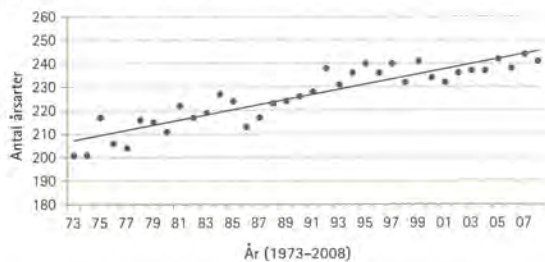
Rørvig Fuglestation (RF) gennemførte i 2008 sit 36. virksomhedsår. Aktivitetsniveauet er fortsat højt, og fuglestationen vedbliver at bidrage til indsamling af viden om fuglelivet på og omkring Rørvighalvøen. RF's 36. årsrapport for 2008 udkom i trykt form og på hjemmesiden til fri download (www.rfst.dk) i september 2009. I alt bidrog 48 observatører og 10 forfattere med Knud-Erik Strange i spidsen til en yderst velskrevet og grundig gennemgang af fugleåret på Rørvighalvøen.

Høj aktivitet

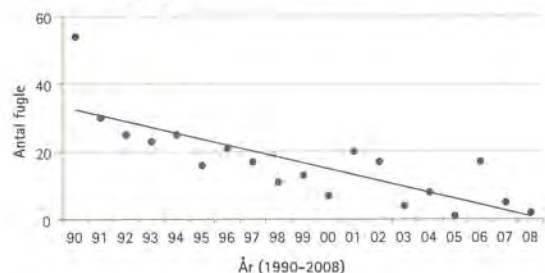
Selvom der ikke er registreret nye arter for området i 2008 (hvilket ellers har været tradition de sidste mange år), byder året igen på mange registrerede fuglearter. Figur 1 viser antallet af fuglearter registreret på Rørvighalvøen per år igennem hele fuglestationens historie. Tendensen mod stadig flere årsarter kan skyldes mindst tre forskellige forhold: For det første større viden om fuglenes forekomst og udseende akkumuleret gennem årene. Desuden spiller den bedre optik en stor rolle og sidst, men ikke mindst, en højere og mere fokuseret feltaktivitet. Derimod er der intet, der tyder

	Forår	Efterår
Dækning	1/1-30/6	1/7-31/12
Observationer, almindeligste arter	Bjergand 1160 (februar) Bramgås 27.210 (10-11/5) Sorttænder 17.500 (april) Ringdue 56.331 (forårstotal) Bogfinke 110.000 (22/4)	Sodfarvet Skråpe 7 (28/9) Grågås 1640 (august) Lille Præstekrave 24 (total) Odinshøne 5 (total) Stor Korsnæb 11 (1/12)
Observationer, usædvanlige arter/antal	Islom (23/4) Lille Flagspætte (7/3) Nordisk Lappedykker 14 Ringdrossel 26 (dagsmaks.: 27/4) Sortstrubet Bynkefugl hun (2-10/3) og han (11-12/4)	Islom (14/10) Thorshane 1 (17/10) Blåhals 2 (21/9) Sort Giente (juli) Nøddekrige 26 obsdage (13/9-28/12) Sortstrubet Bynkefugl 1K (20/9)
Observationer, sjældne arter	Vandstær (3/3; lokal raritet) Bjæder (31/5)	Balearisk Skråpe 1 (5/8) Hvidsissen 1 (1/12)
Ynglefugle almindeligste (par)	Skarv 974 par Grågås 9 par Rødrygget Tornsk. 4 par Lille Præstekrave 1 par	

Figur 1. Antallet af årsarter registreret per år af Rørvig Fuglestation i perioden 1973-2008 ($r^2 = 0,836$, $P < 0,0001$)

Figur 2. Antallet af Hortulan registreret per år i perioden 1990-2008 ($r^2 = 0,636$, $P < 0,0001$)

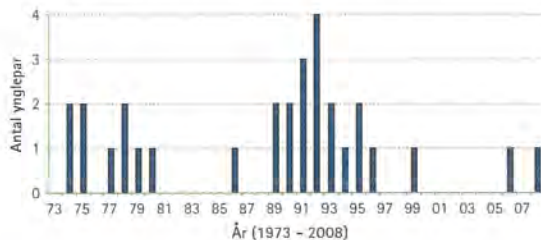
på, at tendensen skyldes, at fuglene skulle være i fremgang på Rørvighalvøen. Et godt eksempel er Hortulan, som i figur 2 viser en nærmest katastrofekurs. Antal arter per år fortæller os altså meget lidt om fuglenes sande status, for desværre kan en lang række arter fremvise en kurve, der ligner Hortulanens.

To ynglefugles fremmarch og deroute

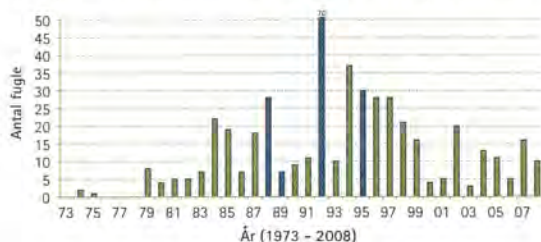
To arter, som ligeledes illustrerer dette, er to ynglefugle, som ser ud til at være på vej væk efter en ellers god periode. Det drejer sig om hhv. Sortspætte og Karmindompap.

RF har haft særlig fokus på Sortspætten i 2008. Dette er bl.a. sket ved efterlysninger i lokalviserne af observationer og ynglehuller af denne karakteristiske fugleart. Indsatsen bar frugt i form af en ellers ukendt ynglelokalitet, men det ændrer desværre ikke på det

Figur 3. Antallet af sikre ynglepår af Sortspætte i perioden 1973-2008 på Rørvighalvøen

Figur 4. Antallet af Karmindompap registreret i perioden 1973-2008 på Rørvighalvøen. Blå søjler indikerer år med sikre ynglefund. Året 1992 sprængte alle rammer, idet der blev registreret 70-90 fugle i området

generelle billede for arten. Det ser ud til, at Sortspætten status er gået fra regelmæssig ynglefugl i halvfemserne med indtil flere sikre ynglepår per år til tilfældig ynglefugl (figur 3).

Forekomsten af Karmindompap har vist et spændende forløb over de sidste 36 år. Fra at være en lokal raritet med første iagttagelse for området i 1974, gik arten hen og blev en regelmæssig trækfugl og tilfældig ynglefugl i starten af halvfemserne. Forekomsten toppede i 1992 med 70-90 fugle registreret og 3 ynglepår. Siden er artens forekomst aldrig nået de samme højder, og noget tyder på, at arten har stabiliseret sig med omkring 10-15 individer per år (figur 4). Karmindompap er med sikkerhed fundet ynglende fire år, men vi skal helt tilbage til 1995 for at finde det sidste sikre ynglefund. Arten forekommer hovedsagligt i maj og juni med langt hovedparten af observationerne fra Korshage-området.

Keldsnor Fuglestation

Af Jacob Sterup

Indledning

Keldsnor Fuglestations aktiviteter er primært koncentreret omkring efterårsmånederne, hvor fuglestationen har til huse i et lejet sommerhus ved Gulstav Mose. Arbejdsindsatsen består hovedsagelig af ringmærkning af småfugle samt trækobservationer fra slutningen af juli til udgangen af oktober. I denne rapport præsenteres dog også observationer fra den øvrige del af 2008.

Trækfluglene

Foråret 2008 bliver et særdeles mindeværdigt forår med en sand kavalkade af sjældne trækgæster. Det starter i det små med rastende Sortbuget Knortegås ved Ristinge, der ses uregelmæssigt fra årsskiftet og frem til maj. Et rekordstort Tranetræk passerer Lange-land 30/3, hvor hele 225 tælles ved Hov Nordstrand. April byder på en Sølvhejre 1/4 og 5/4 i Snaremosen Sø, en Sort Stork over Gulstav 20/4 samt en nordtræk-kende Steppehøg ved Fakkebjerg 27/4. Festfyrværkeriet starter så for alvor 3-4/5, hvor en 2K Ørnevåge raster; formentlig samme fugl, der nogle dage forinden er set i Skagen. En Sydlig Nattergal synger 12/5 kortvarigt i Fredmosen. Om formiddagen 27/5 høres en formodet Lille Rørvagtelt i Gulstav Mose, og da observationen den efterfølgende nat bliver bekræftet, valfarter masser af ornitologer til Sydlangeland for at høre den første Lille Rørvagtelt i Danmark i over 20 år. Fuglen kan høres mindst et par uger frem og bliver fulgt op af flere andre dyre arter: Syngende Lundsanger i Gulstav Vesterskov 2/6, Hvidskægget Terne i Gulstav Mose 3-4/6 og Rosenbrystet Tornskade ved Fakkemosen 10/6. Fra de første ti dage af juni kan desuden nævnes Steppehøg, 2 Biædere, Hærflugl og op til 11 Hvide Storke i flok. Ørnevåge, Lille Rørvagtelt, Lundsanger, Hvidskægget Terne og Rosenbrystet Tornskade er alle nye arter for Langeland.

Efter et fantastisk forår har juli også sine små højdepunkter. Op til 3 syngende Savisangere høres i Fredmosen, 4 Sorte Storke trækker syd ved Spodsbjerg 7/7, og i Tryggelev Nor ses et par Amerikanske Skarveænder 11-12/7, mens en Drosselrørsanger høres 23/7. I samme periode kan besøgende nyde synet af 3 store Slørugleunger i en tårnfalkekasse nær sydspidsen. Det er første gang i 30 år, at arten yngler på Langeland. Juli sluttet af med 2 forskellige Sorte Storke 29-30/7.

Også i august står der Sort Stork på programmet, idet 2 ungfugle dukker op 5/8, hvoraf den ene bliver næsten to uger. En Biæder raster ved Gulstav Mose 24/8. Hvepsevågetrækket kulminerer 6-7/9, hvor 340 trækker sydpå, og i samme periode tælles dagligt et par hundrede Spurvehøge. Den første Nøddekrigeinvasion siden 2003 når 6/9 til Sydlangeland. Op til 9 fugle ses næsten dagligt i september, men kun ganske få trækker ud, og nogle enkelte individer bliver i området resten af året.

Hvidskægget terne, Gulstav Mose, 3. juni 2008.
Foto: Erhardt Ecklon

En god østenvindsdag 12/9 giver 197 Dværngmåger og 5 Små Kjøver. Trækket af Mørkbuget Knortegås kulminerer 3/10 med 3.500. Andre nævneværdige trækter er 12/10 1.500 udtrækkende Blåmejser og 14/10 2.500 vesttrækkende Musvåger. Ederfugletrækket topper 18-23/10 med i alt ca. 50.000 fugle. Rigtig mange Ringduer trækker igennem i slutningen af oktober; i alt 285.000 bliver talt fra 23/10 og oktober ud. Største dag for Bramgås bliver 30/10 med 6.300, men hovedtrækket passerer desværre først i starten af november, hvor der ikke er observatørdækning.

Ringmærkning

Efterårets første ringmærkningsdag er 23/7, og herefter bliver der ringmærket i alt 70 dage frem til 25/10. Efteråret 2008 bliver et rekordefterår for fuglestationen med i alt 5.233 mærkede fugle.

August bliver en blandet måned, hvor blæst og regn besværliggør ringmærkning i flere perioder. Der er dog også pæne dage imellem, fx 15-17/8 med i alt 438 mærkninger. I juli og august domineres mærkningstallet af sangere, hvor Tornsanger, Løvsanger, Rørsanger, Kærsanger og Havesanger topper listen. September bliver en rigtig god måned med i snit over 100 fugle pr. ringmærkningsdag. Bedste dag er 18/9 med 223 fugle. Gransanger og Rødhals står tilsammen for næsten halvdelen af fuglene i september. Efteråret rundes af med en rimelig oktober, som især vil blive husket for masser af Blåmejser (størsteparten 7-13/10) og to Hvidbrynede Løvsangere (12/10 og 15/10). Største dag er 7/10 med 255 mærkninger.

Gransanger og Rødhals topper årets ringmærkningsliste med hhv. 779 og 608 mærkede. For begge arter er det klar rekord. En Natravn 11/9 er stationens første ringmærkede og bliver årets sjældneste fangst sammen med de to Hvidbrynede Løvsangere (nummer tre og fire, der er ringmærket på stationen).

Aflæsninger og genmeldinger

I alt 10 genfund af stationens fugle bliver rapporteret i løbet af 2008, heraf 7 fra udlandet. Fremhæves skal 2 Gransangere genfundet i Spanien og 1 Rørsanger fra Frankrig.

Der bliver aflæst 24 fugle fra tidligere års mærkninger på stedet, heraf 1 Blåmejse og 1 Rørspurv mærket fem år tidligere. Derudover aflæses 9 Blåmejses med svenske ringe i løbet af oktober, hvilket er efterårets eneste fugle med fremmede ringe.

	Forår	Efterår
Dækning	Ingen fast dækning	Trækobs.: Ca. 16/8-31/10 Ringmærkning: 23/7-25/10
Ringmærkning, total		5.233
Talrigest ringmærkede arter		Gransanger 779 Rødhals 608 Blåmejse 557
Sjældneste ringmærkede arter		Hvidbrynet Løvsanger 2 Natravn 1 Stor Tornskade 2 Vendehals 5
Observationer usædvanlige arter/antal	Sølvhejre 1 Sort Stork 1 Sortbuget Knortegås 1 Steppehøg 2 Hærfugl 1 Biæder 2 Sydlig Nattergal 1	Sort Stork 8 Steppehøg 3 Lille Kjøve 5 Rovterne 3 Biæder 1 Drosselrørsanger 1 Lille Fluesnapper 1
Observationer sjældne arter	Lille Rørvagtel 1 Ørnevåge 1 Hvidskægget Terne 1 Lundsanger 1 Rosenb. Tornskade 1	

Vorsø Fuglestation

Af Jens Gregersen

Indledning

Vorsø og de omliggende vandarealer er i 2008 blevet optalt regelmæssigt hele året. Jeg bor på øen og har foretaget observationer i den udstrækning, at der for de fleste arter foreligger et månedligt maksimumtal. Ikke siden 2000 er der foretaget systematiske tællinger som del af en egentlig overvågning, som det var praksis siden feltstationens oprettelse i 1979. Den aktuelle optællingsmetode dækker i vid udstrækning antallet af fugle i reservatet, suppleret med månedlige IBA-tællinger. Samtlige observationer er tilgået DOFbasen under lokalitetsnavnet Vorsø, hvilket ikke bare dækker øen, men også de tilstødende fjordområder. Denne meget enkle opdeling er ikke optimal og vil blive ændret i 2009 til at omfatte 5 delområder.

Optællingerne sker typisk fra ebbevejen til og fra øen, fra sydkysten og fra det sydvestlige hjørne af øen, hvor der er et observationstårn, som dækker de mest fuglerige områder omkring Vorsø Kalv. Dårligst dækket er fjordområderne mod øst og nordvest.

Ynglefuglene er optalt fra april-juli, hovedsageligt ved gennemgange af øens forskellige habitater i maj.

Mild vinter med vadefugle

Året begynder mildt med overvintrende Krikand, Storspove, Almindelig Ryle og Islandsk Ryle. På fjorden er der enkelte større forekomster af Bjergand, op til 700, Gravænder og Grågæs begynder at dukke op i januar, så der er temmelig fuglerigt med op til 850 Almindelig Ryle og 200 Storspover. Særligt Spoverne er tiltaget gennem årene, især efterår og vinter, hvorimod forårstallene har været en smule vigende. Spoverne fouragerer udpræget på vaden og højvandsraster i reservatet, særligt på Langøerne øst for Vorsø og på revlerne ved Vorsø Kalv. På disse revler kan vadefuglene bedst tælles, når vandstanden enten stiger eller falder.

29.12.

Vinteren forbliver mild og fugtig. På fjorden kulminerer antallet af Ederfugle med 800 i februar. Fiskehejrene begynder at komme ind til kolonien endnu før midten af februar, det samme gør Skarverne, men meget tøvende. Første Bogfinke synger 18/2, mens spætterne har trommet siden nytår. Sidst i februar synger såvel Jernspurv, Gulspurv og Sangdrossel for fuldt tryk, og mirabellerne begynder at blomstre, og Hejre og Skarv er ved rederne som de første.

Meget tidligt forår

Seljepilens rakler er udsprunget 10/3, og burrene spirer op af jorden; en af Stålliternes foretrukne frøplanter på Vorsø. Den første Gærdesmutte han bygger rede 11/3. I skarvkolonien begynder der at ske mere fra midten af marts. Det er mærkeligt, at Skarverne ikke som tidligere ved milde vintre begyndte at ankomme til kolonierne i januar. Men sådan er det blevet, efter at fødegrundlaget er ændret og forandret. Antallet af ynglende Skarv på Vorsø falder til knap 1000 par i 2008, det laveste i 27 år.

11. Sept
på vaden...

Der er ringmærket tusinder af skarvunger på Vorsø mellem 1972 og 2005. En overgang bar 10 % af fuglene aflæselige ringe. Det er ovre nu, efter at mærkningerne er dalet i takt med faldende ungeproduktion og tilgængelige reder. I 2008 findes stadig 50 mærkede individer i den delkoloni, som tæller 130 reder. Disse fugle er blevet fulgt fra observationstårnet. Én af dem er en 20 år gammel hun, som lægger æg, men de klækkede ikke.

Ynglefugle

På Vorsø er der stadig ca. 50 ynglende arter. Stæren er gået stærkt tilbage, fra 50-70 par til 15-20 par. Ringduen var talrigest en periode i 1990'erne med op til 60 par, nu er der færre, men den er stadig en dominerende ynglefugl. Endnu 19/10 ses en Ringdue på rede, men den opgiver, da bladene er blæst af asken. Hulduen er konstant med omkring 5 par. Der er i 2008 tilbagegang hos Nattergal, Kærsanger og Gulbug, mens Gransanger tiltager. De talrigeste småfugle er Bogfinke, Gærdesmutte og Solsort. Der er store bestande af Tornsanger, Munk, Jernspurv, Musvit og Blåmejse. Med få par findes Halemejse, Træløber, Spætmejse, Dompap og Stillits. Det findes en mangeartet småfuglefauna på Vorsø, hvilket skyldes, at habitaterne stadig er alsidige,

men det hele gror til, og diversiteten vil falde.

Natuglen får 3 unger, og mindst 1 par Skovhornugle har unger. Et par Tårnfalke får mindst 3 unger på vingerne efter at have manglet i en årrække.

Havørne

Der er observeret Havørn 30 gange i 2008, jævnt fordelt over året. Der ses 2 Havørne 12/4, og det er usikkert, om en eller to ørne holder til i april, men der er ofte uro i skarvkolonien. I august er en bestemt hun Havørn dagligt forekommende, og da den opholder sig i Vesterdam, hvor der er observationstårn, kan den aflæses, idet den er ringmærket. Det er en 4 år gammel hun, mærket i Meckenburg i Tyskland, endda forsynet med en sender, idet den har en antenne strittende ud fra ryggen. Det er ikke lykket mig at få nogle oplysninger om, hvor denne fugl ellers har været, men den har været omkring Vorsø mindst et år og også været i selskab med en han i 2007.

Forår med Lille Kobbersneppe

I april begynder de første flokke af Lille Kobbersneppe at indfinde sig. De tiltager i maj, indtil de forsvinder

sidst i maj. Vadderne omkring Vorskø er tilsyneladende gode fourageringsområder for Lille Kobbersnepe og har været det alle årene, dog i meget vekslende antal. De højvandsraster også, men kan lejlighedsvis være borte for at benytte andre områder i fjorden, ved Alrø og Hjarnø. I 2008 er maksimum omkring Vorskø 280 4/5. Det er meget under middel for Vorskø, tilmed er Lille Kobbersnepe meget uregelmæssig dette forår, men der tælles 2730 på Alrø højvandsrastende 3/5, hvilket er makstal for forårsforekomsten af Lille Kobbersnepe i Horsens Fjord.

I april dukker de første Sorthalsede Lappedykkere op på fjorden, men det er først fra midten af juli, at de er der er mere regelmæssigt. I disse år ses de mere på sydsiden af fjorden.

Første Havterne ses 14/4, også en skøn trækfugl som hører til Horsens Fjord. Det kan man også sige om Hvidkliren, som har et kort og intenst træk sidst i april til en uge ind i maj.

Efterårstrækket

I de senere år har jeg hvert år i forsommeren været væk fra Vorskø, hvorfor fugleobservationer først starter omkring midten af juli. Så er de arktiske vadere ankommet til Vorskø. Op til 83 Islandske Ryler er maksimum 6/9. Der er en god og regelmæssig periode i 2008 med Islandsk Ryle og tilmed Krumnæbbet Ryle og Dværgryle, men kun få. Op til 30 Brushøns 11/9 er mange, de er tiltrukket af en engsø ved Brigsted.

Grågæssene dominerer fra juli og næsten hele året ud. Op til 1550 kan der ses i hovedsagelig Østvejlen, men også ved Vorskø kalv, særlig da jagten går ind. Gæs og Fiskeørn er hverdag en lang periode i august-september. Dagligt kommer en Fiskeørn flyvende med en fisk for at æde den på en bestemt sten ved Langøerne. Der ses op til 2 Fiskeørne.

Pibeænder er blandt de mere fornemme trækgæster, som benytter Østvejlen og Haldrup Vig som fourageringsområde gennem efteråret. I 2008 er der en normal forekomst med op til 350 12/10. Også Hjejlerne hører til her, de ankommer i juli, og flokkene bygger op til nogle tusinde og kulminerer i september, hvor de bliver mere ustabile. Maksimum for Hvidklire er 80 14/7; de er aftaget de senere år, men er konstante fra sidst i juni til ind i oktober.

Gråspurv og andre småfugle

Der er fugle, som er almindelige på fastlandet, men næsten ikke ses på Vorskø. Fx Gråspurven, som pludselig sidder på huset 20/7, en hun, men det bliver ved den ene. Den var ynglefugl, indtil landbruget holdt op. Det samme gjaldt Skovspurven, men den ses mere regelmæssigt på Vorskø. I øvrigt er småfuglenes fore-

komst om efteråret svær at registrere, selv da linjetaksninger var en optællingsmetode. Men øen kan bugne af Gransangere, Jernspurve og Rødhalse. Det er sidst i september, at der er særligt mange Gransangere. De sidste to år har der været en Stor Tornskade fast på øen gennem vinterhalvåret, hvilket ikke er sket siden 1990. Vindrosler, Solsort og Sjagger kommer til øen sidst på efteråret og kan lejlighedsvis være talrige i bevoksningsområderne af hvidtjørn. Misteldrossel er en sjælden gæst, som 2/10 optræder med op til 4.

Slutningen på året

Toppet Skallesluger er en karakterfugl omkring Vorskø, dels yngler nogle få par, men op til 330 noteres 2/11, hvilket er en stor forekomst.

De overnattende kragefugle er et markant, men besværligt afsnit, hvad angår fuglelivet på Vorskø, da det er svært at hitte rede i fordelingen mellem visse arter. Men gennem efteråret opbygges et antal på 10.000 Råger og Alliker. Det giver en fantastisk stemning, når de store flokke langt efter solnedgang kommer ind over øen efter at have samlet sig på fastlandet. Af Gråkrage er der aldrig over 500.

Silkehaler ses næsten hver vinter på Vorskø, fordi der er så meget føde til dem, hovedsageligt bær fra hvidtjørn, hunderose og kvalkved. I 2008 ses de regelmæssigt i november, op til 44 13/11. Sammen med Stillits bringer de meget liv til de stille novemberdage. Det er også på denne tid, at Hvinand og Gråand bygger deres vinterforekomst op på fjorden.

Slutningen af året er mildt som begyndelsen, og man kan glæde sig over de mange vadefugle, fx 2 Stenvendere 30/11, en fugl som er meget regelmæssig, ofte i selskab med Islandsk Ryle og Strandskade, sidstnævnte en helårsfugl omkring Vorskø.

Blåvand Fuglestation

Af Bent Jakobsen

Observationer

Vinteren byder på de sædvanlige Stenvendere og Sandløbere ligesom Sortgrå Ryle er blevet et fast indslag. I år med op til 25. I mosen overvintrer sædvanligvis en del Gærdesmutter og maksimum i år er 22. Der er 26/1 en sjælden vinterobservation af Almindelig Kjøve.

De store 5-cifrede antal af Sorttænder mangler totalt vinter og forår. Fuglene ligger dog sandsynligvis længere til havs end sædvanligt, hvilket måske kan skyldes en mangel på Kniv- og Trugmuslinger nær kysten.

Der trækker 28/3 1895 Krikænder og 1300 Pibeænder, hvilket er næsthøjeste forårsdagstotal siden rekorden i 1999.

Der er foretaget flere trækobservationer i løbet af foråret, men det bliver ikke til de helt store lomtal med et dagsmaksimum 27/4 med 163. Der er observeret

Hvidbrynet Løvsanger, Blåvand Fuglestation, 20. september 2008. Foto: Mikkel Holck

Sydlige Nattergal og Lille Fluesnapper, Blåvand Fuglestation, 17. september 2008. Foto: Mikkel Holck

	Forår	Efterår
Dækning	1/1-30/6	1/7-31/12
Ringmærkning, total	3.001 Ny forårsrekord	8.929 Ny efterårsrekord
Tre talrigest ringmærkede arter	Løvsanger 398 Rødhals 330 Jernspurv 227	Blåmejse 2063 Sortmejsje 1677 Fuglekonge 1225
Sjældneste ringmærkede arter	Sydlige Nattergal 2	Thorshane 1 Grønspætte 1 Sydlige Nattergal 1 Blåstjert 1 Stribet Græshoppe. 1 Høgesanger 3 Nordsanger 1 Fuglekongsanger 2 Hvidbrynet Løvsanger 9 Brun Løvsanger 1
Observationer, almindeligste arter	Sortand 3000 maks. tal Sølvmåge 5000 maks. tal	Sortand 8400 maks. tal Sølvmåge 6500 maks. tal
Observationer, usædvanlige arter/antal	Grå Fluesnapper	Mursejler 3340 29/7 Solsort 1800 30/10 Hvidb. Løvsanger >50
Observationer, sjældne arter	Islom 4 Hvidnæbbet Lom 1 Topskarv 4 Steppehøg 1 Hvidvinget Måge 1 Biæder 2 Rødhovedet Tornskade 1	Lattermåge 1 Biæder 2 Storpiber 1 Lundsanger 1
Ynglefugle almindeligste (par)	Tornsanger 50-75 par Tornirisk 30-50 par	
Ynglefugle sjældne (par)	Sortstrubet Bynkefugl 6 par + 2 par Grønningen Karmindompap 2 par	

adskillige indtrækkende fugle, bl.a. Fiskeørn, Lærkefalk, Grønbenet Rørhøne og 2 Natravne, men ikke mindst drosler. En flok på ca. 20 Sølvmåger havde specialiseret sig i disse indtrækkende fugle. Når en småfugl var på vej mod land, lettede flokken og begyndte samlet at jage de trætte småfugle. På en halv time angreb banditflokken 7 småfugle, hvoraf det lykkedes dem at drukne og æde 3.

I alt 37 Almindelige og 1 Mellemkjove passerer i løbet af foråret, og 12/4 ses den tidligste Vendehals ved Blåvandshuk nogensinde ved Blåvand.

Havfuglemæssigt bliver efteråret en blandet fornøjelse. Kun 13 Stormsvaler, 5 Sabinemåger og 2 Mellemkjover ligger langt under normalen. Derimod er det overraskende med 15 Almindelige Skråper med 6 som dagsmaks, mens 45 Sodfarvede Skråper med et dagsmaks på 20 er mere end normalt. Også Thorshane er "talrig" med 12. Dagsmaks af Almindelig Kjøve bliver kun på 29.

Stationens næsthøjeste antal Mursejlere ses 29/7 med 3374, og 1/8 passerer 2 af efterårets Biædere. Van-

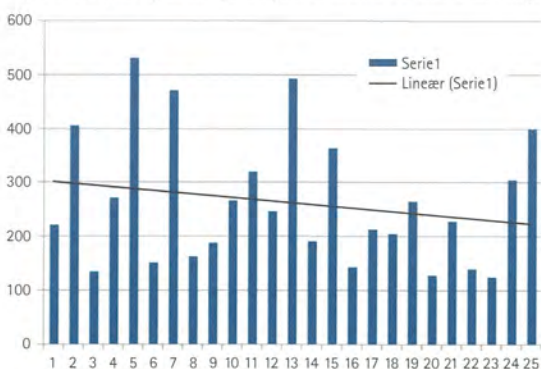
drefalkens fremgang mærkes stadig med i alt 22 trækende. Den tidligste Hvidbrynedede Løvsanger 20/9 ved Blåvand er startskuddet til et forrygende år med mere end 50 observationer i hele området. Og ikke mindst på grund af Feltræffet, som i år blev afholdt i Blåvand. Dette bringer også 6 Fuglekongesangere frem i lyset. Notable iagttagelser er også 7 Små Fluesnappere, 8 Rødtoppe Fuglekonger og 3 Storpibere.

Derimod må Grønsikken notere det svageste efterår nogensinde med kun 420 trækende. Vi får også en snert af Nøddekrigeinvasionen med 3 fugle. 7/10 trækker 17.580 Sang-/Vindrosler og 17 Ringdrosler på Nyeng.

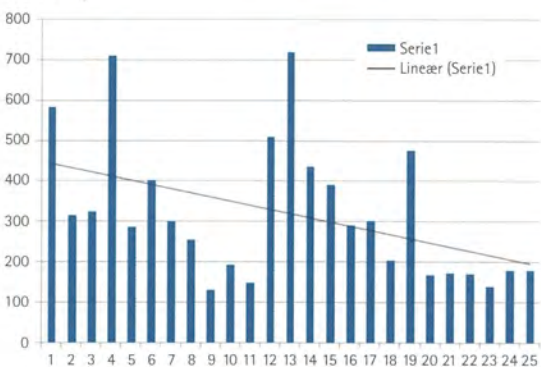
Ultimo juli bliver der lyst natsværmere, og 30/7 samler det ikke mindre end 70 Bjørnespindere.

I foråret og efteråret bliver der foretaget radarobservationer i forbindelse med opsætning af den nye vindmøllepark Horns Rev 2. Der er ingen tvivl om, at radarobservationer kan revolutionere den danske trækfugleforskning, da det er muligt at registrere nattrækende og nataktive fugle, men også mulighed for at finde træk, som det er vanskeligt at se. En aften med stille vejr bliver der efter mørkets frembrud kigget på radaren, som registrerer en stor flyveaktivitet blandt de rastende Sortænder. Omkring midnat stilner dette fuldstændig af igen, og der er roligt på vandoverfladen. I efteråret opdages på radar store flokke af udtrækkende fugle umiddelbart øst for Blåvand by, og visuelt kan det konstateres, at det er Sjaggerflokke, som trækker ud i et antal af 15.500. Også på den store trækdag med 1800 Solsorte kan det registreres, at trækket fortsætter efter mørkets frembrud. Notat fra dagbogen: "Helt

Figur 1. Fangsten af Løvsanger om foråret siden 1984 med tendenslinje

Figur 2. Fangsten af Løvsanger om efteråret siden 1984 med tendenslinje

Rødtoppet Fuglekonge og Blåstjert, Blåvand Fuglestation, 30. oktober 2008. Foto: Mikkel Holck

Ringdrossel, Blåvand Fuglestation, 14. oktober 2008.
Foto: Klaus Malling Olsen

vildt træk den sidste halvanden time inden solnedgang. Mange af fuglene lattede nede fra Blåvand by og omegn og skruede sig op i 200-500 meters højde, inden de trak op langs Hukket og ud mod VSV. Fuglene kom trækkende i løse flokke på op til ca. 150 fugle."

Ringmærkning

I foråret er Simon Sigaard og Jonas Gadgaard beskæftiget med ringmærkningen, hvilket betyder, at vi har mulighed for at tage samtlige fugle med i laboratoriet, hvor der tages biometriske data i form af mål, vægt og fedt.

Med 3001 (69 arter) ringmærkede fugle i foråret sæt-

tes en klar ny rekord mod den gamle på 2257 fra sidste år. Det er især april med 1285 mærkninger mod den tidligere aprilrekord på 874, og den næsthøjeste maj med 1071, kun 23 færre end majrekorden helt tilbage fra 1988. En tangering af rekorden på 10 Rødtoppede Fuglekonger. Også Blåhals med i alt 9 mærkninger er et rigtigt godt år. Mest overraskende er antallet af Grå Fluesnappere ultimo maj. I højtryksvejr kommer over flere dage et fantastisk fald, og forårets total på 107 er en tredobling af den tidligere forårsrekord. Alene 27/5 bliver 39 Grå Fluesnappere ringmærket, hvilket er flere fugle end nogensinde mærket på et helt forår. Også Gulbug med 65 mærkninger sætter ny forårsrekord. Højeste dagstotaler er 142 (62 Rødhalse) 21/ 4 og 111 (39 Grå Fluesnappere) 27/5.

Ligesom foråret bliver efteråret begunstiget af rigtigt store mærketal, og med 8929 fugle (77 arter) er den tidligere rekord fra 1988 med 7019 slået med bravour. Ikke mindst Blåmejseinvasionen sætter sit præg på mærkningen med i alt 2063 fugle, hvorefter følger Sortmejse 1677 og Fuglekonge 1225, hvilket er det næsthøjeste antal. Løvsanger overrasker endnu en gang negativt med meget få fugle, og kun 179 bliver mærket. De tre højeste dagstotaler er 3/10 520 (407 Blåmejser), 19/10 495 (366 Blåmejser) og 28/10 438 (365 Fuglekonger). På enkelte af mejsedagene må vi desværre lukke flere af nettene, men med mere mandskab kunne vi uden tvivl have mærket mere end 1000 Blåmejser på en dag.

Ugleinvasionen mærkes svagt med enkelte Skovhornugler, hvoraf 2 bliver mærket.

Som et nyt projekt påbegyndtes i samarbejde med ZM og Skov- og Naturstyrelsen Blåvandshuk et foreløbigt toårigt projekt med ringmærkning af Natravne. Der er det første år ringmærket 4 fugle.

En usædvanlig ringmærkningsart, Thorshane, Blåvand Fuglestation, 31. oktober 2008. Foto: Mikkel Holck

Skagen Fuglestation

Af Knud Pedersen

Der tælles havfugle, Skagen, 14. oktober 2008. Foto: Knud Pedersen

Indledning

Virksomheden omkring Skagen Fuglestation i 2008 er som tidligere år præget af et meget højt aktivitetsniveau med næsten daglige observationer af trækkende og rastende fugle gennem alle årets måneder. Endvidere bliver der i foråret ringmærket ved både Ellekrattet og Grenen, mens efterårsmærkningen udelukkende finder sted på Grenen. De mange observationer fra området indtastes i DOFbasen og publiceres i bearbejdet form i rapporten: FUGLE og DYR i Nordjylland 2008. Denne rapport er sammen med yderligere data fra DOFbasen grundlaget for nedenstående sammenstilling af de vigtigste ornitologiske observationer fra Skagen i 2008.

For tredje gang bliver der afholdt Skagen Fuglefestival i Kristi Himmelfartsferien 1-4. maj. Arrangør er Dansk Ornitologisk Forening i Nordjylland, og over 100 personer deltager i de forskellige aktiviteter, som finder sted i forbindelse med festivalen. I skolernes efterårsferie er der et mindre feltræf i Skagen med bl.a. konkurrence om at finde ugens sjældneste fugl samt billedaften på Ankermedets Skole.

I august afholder en arbejdsgruppe nedsat af Dansk Ornitologisk Forening et møde i Skagen med henblik på at få oprettet en egentlig fuglestation i området og afklare de aktiviteter, som skal finde sted i tilknytning til arbejdet på fuglestationen. I første omgang er der bevilget penge til at ansætte observatører og ringmærke forår og efterår i 2009. Endvidere er der lavet arbejdsprogrammer for den monitoring af fugletrækket, som skal finde sted i denne sammenhæng, samt for ringmærkningen.

Trækfuglene

Totalerne for forårstrækket af rovfugle ved Skagen i 2008 er sammenstillet i figur 1. Sammentællingen for alle de regelmæssige arter er angivet som en sum af fugle pr. dag. Dette betyder, at der ikke er taget forbe-

Figur 1. Rovfugletrækket ved Skagen 2008

Art	Sum af fugle pr. dag	Største dag
Hvøpsevåge	1871	1/6 (425)
Sort Glente	59	29/4 og 3/6 (4)
Rød Glente	267	10/5 (20)
Havørn	93	26/4 og 28/4 (7)
Rørhøg	483	25/4 og 28/4 (20)
Blå Kærhøg	339	20/4 (20)
Steppehøg	12	3/5 (2)
Hedehøg	50	10/5 og 11/5 (6)
Duehøg	26	8/3 (5)
Spurvehøg	3736	28/4 (320)
Musvåge	7670	5/5 (650)
Fjeldvåge	882	26/4 (140)
Kongeørn	4	flere datoer (2)
Fiskeørn	434	23/4 (44)
Tårnfalk	1038	5/5 (80)
Aftenfalk	63	31/5 (14)
Dværgfalk	367	28/4 (41)
Lærkefalk	330	1/6 (43)
Vandrefalk	140	18/4 og 23/4 (14)

hold for eventuelle gengangere fra dag til dag af fugle på trækforsøg. Tallene afspejler således alle de trækbevægelser, som finder sted over Skagen - altså det man oplever dag for dag som feltornitolog i Skagen. Især for arterne Sort Glente, Rød Glente, Havørn og Musvåge er antallet af reguleret udtrækkende fugle betydeligt lavere end summen af fugle pr. dag, og der optræder givetvis mange gengangere i materialet.

Gunstige vejrforhold i foråret med perioder med megen vind fra østlige retninger og høje temperaturer betød, at de fleste rovfuglearter optræder i et antal betydeligt over normalen. For arterne Sort Glente, Rød Glente, Havørn, Rørhøg, Spurvehøg, Musvåge, Vandrefalk og Tårnfalk bliver det også det største forårstræk over Skagen i de seneste 16 år.

Observationerne af sjældne rovfuglearter er også ganske imponerende i dette forår. En 3K Høgeørn ses 10-11/4 og kunne være samme fugl, som blev set 30/4 2007. En 2k Ørnevåge ses på trækforsøg 26/4 og efterfølgende rastende i nogle dage på Hulsig Hede, og endnu en (3K+) er på trækforsøg over byen 28-29/6. Slangeørn ses 4-6/5 og en ny fugl 23-25/5. Endvidere Steppeørn (2K) 19/5, Lille Skrigeørn i alt 3 fugle - 23/5 (ad.), 25/5 (2K) og 4-7/6 (3K), Stor Skrigeørn i alt 4 fugle - 3 (3K) i perioden 22/4-6/5 og 1 (2K) 3/5 og igen 15-17/5.

Forårstrækket af lommer fra marts til og med juni ligger på et middelniveau med 7.330 Rødstrubet Lom, største dag 2/5 (570), Sortstrubet Lom 82, Islom 20 og Hvidnæbbet Lom 5. Sangsvane sætter igen rekord med 2686 trækkende 3/2-14/4. Der bliver sat dagsrekord for Ringdue 30/3 med 21.300.

Mange sjældne fugle bliver observeret i løbet af dette forår, og her skal især fremhæves et førstefund for Danmark af Sørgedue, som raster på markerne ved Stald Grenen 19-21/5 og bliver et stort tilløbsstykke. Et førstefund for Skagen er også den Blåstjert 2K/hun, som bliver fanget og ringmærket ved Ellekrattet 26/5. Skagens anden Alpejærnspurv raster 30/4 i en halv time i klit på Grenen, men kun en håndfuld observatører når at se fuglen. Skagens 4. fund af Lille Rørsanger sker 12/6, hvor en 2K+ bliver ringmærket i Ellekrattet.

Efterårets havfugleforekomster er på det jævne for de fleste arter. Sule forekommer dog med en flot totalsum på godt 13.000 fugle med største dag 4/10 på 680. Større træk af Alk starter i modsætning til i 2007 til normal tid i midten af oktober, og frem til slutningen af december observeres ca. 19.000 fugle - en total som ligger væsent-

Mellemkjøve, ad. han, lys fase, Grenen, 5. september 2008. Foto: Knud Pedersen

lig under sidste års rekordstore forekomst på ca. 80.000 fugle og med stort træk allerede fra midten af september. Af mere usædvanlige havfugle skal nævnes: Kuhls Skråpe 21/8, Balearskråpe mindst 4 forskellige individer 12/8 - 5/9, Topskarv 1K 6-7/11 i Skagen Havn og Sabnemåge 1K 19-20/11 er sen. Stationær og tillidsfuld adult lys Mellemkjøve kan ses raste på stranden henholdsvis 15/8-23/8, og efter en afstikker til Hanstholm (27/8) og Kjøl Strand (3/9) er den igen på Grenen 4/9-8/9. En ny ligeledes stationær og tillidsfuld adult lys fugl raster i perioden 16/10-1/11. Lille Kjøve er i modsætning til i 1980'erne blevet en sjældenhed i Skagen, og dette år er ingen undtagelse med blot tre observationer af henholdsvis en 2K rast. på Grenen 18/6 og 28/9 (1K) og 14/10 (1K). Den efterhånden berømte farvemærkede Sandløber "Frk. Zackenberg" fra Zackenberg i Nordøstgrønland dukker igen op på Grenen 20/8 - nu som 2K - og ses regelmæssigt frem til årsskiftet. En Thorshane raster kortvarigt ved Klitgården 10/10, mens en (1K) meget stationær og tillidsfuld fugl ses på Grenen af mange i perioden 20/10-2/11.

Rekordstore trækbevægelser af først Sortmejsen i august-september og Blåmejsen i september-oktober sætter deres præg på fuglelivet på Grenen - specielt for ringmærkeren. Sortmejsen ses med i alt ca. 17.500 og op til 1000 på trækforsøg 31/8, og Blåmejsen i alt ca. 23.400 med op til hele 3600 12/10. Efterårsringmærkningen på Grenen giver førstefund for Skagen af Spottesanger og endda med 2 forskellige ungfugle henholdsvis 16/8 og 18/8. Buskrørsanger 2K+ ringmærkes 8/8 og Høgesanger 1K ringmærkes 12/9 og 15/9. Endvidere observeres Skagens anden Himalaysanger i området ved Drachmanns grav 29-31/10, og Hvidbrynet Løvsanger ses på Grenen 10/10. Sibirisk Sortstrubet Bynkefugl 1K+ hun (*maura/stejnegeri*) raster 15-16/10 og 19/10 på Grenen.

Fra 22/7 til 29/9 er der observeret 25 Hvidvinget Korsnæb på træk eller trækforsøg, og også Stor Korsnæb optræder regelmæssigt med op til 21 fugle fra 16/10-22/12. En meget tillidsfuld Tyndnæbbet Nøddekrige raster på Grenen 22-28/10, og Dværgværling ses på trækforsøg og rast. 28/10. Endelig skal fremhæves et første fund fra Skagen Odde i form af en IK Amerikansk Hjejle, som raster på markerne ved Råbjerg Kirke 9-10/11.

Ynglefugle

Som de foregående år er ynglebestandene på Skagen Odde af de truede og sjældne arter Trane, Natravn, Markpiber og Rødrygget Tornskade blevet optalt i 2008. Der er registreret 11 par Trane fordelt på følgende lokaliteter og med ynglesucces angivet i parentes (via artskoordinatoren Palle A. F. Rasmussen): Råbjerg Mose 4 par (1 par med 2 unger, 1 par med 1 unge og 2 par med ukendt ynglesucces), Råbjerg Mile 2 par (1 par med 1 unge, 1 par uden succes), Hulsig Hede 2 par (1 par med 1 unge, 1 par uden succes), Tryn Mose 1 par (uden succes), Tols have Mose 1 par (uden succes).

Natravnbestanden ligger nogenlunde stabilt på omkring 60-65 par i klitplantagerne. Heraf er de største bestande i Skagen Klitplantage med 25-30 par og Ålbæk Klitplantage med ca. 25 par.

Markpiber forsvandt som ynglefugl på Skagens Odde i 2007 og der bliver heller ikke registreret ynglefugle i området i 2008. Arten er igen i fokus i forbindelse med NOVANA-overvågningsprojektet. Alle tidligere kendte ynglepladser på odden bliver kontrolleret i perioden maj-juli, men desværre med negativt resultat. I perioden 29/4-10/6 er der dog observeret 5 fugle på træk ved Nordstrand og Grenen. At Skagen Odde stadig besøges af trækgæster/strejpende fugle om foråret, kan trods alt give et lille håb om, at arten igen kan etablere sig som ynglefugl i området.

For Rødrygget Tornskade er der kun oplysninger, som kan sammenlignes med tidligere år fra Hulsig Hede. Ifølge Marten Geertsma yngler der 36-43 par i 2008. Dette er tilsyneladende en ret markant tilbagegang i forhold til i 2007, hvor samme lokalitet rummede 49-55 par. Måske er forklaringen en dårlig ynglesucces i netop 2007 med få og mindre kuld end normalt.

Ringmærkning

I foråret foretager Michael Højgård Hansen systematisk ringmærkning med spejlnet ved Ellekrattet i perioden 1/5-18/6. I alt mærkes 1517 fugle fordelt på 42 arter med Løvsanger (356), Munk (245) og Havesanger (138) som de talrigeste arter. De største mærkningsdage bliver 30/5 (98), 22/5 (70) og 31/5 (69). Rolf Christensen mærker ved "Sylvia-stien" på Grenen i perioden 22/5-21/6. I alt mærker han 890 fugle fordelt på 50 arter med Løvsanger (131), Munk (113) og Rørsanger (99) som de hyppigste arter. Største dage bliver 31/5 (105), 1/6 (67) og 30/5 (65).

	Forår	Efterår
Dækning	1/1-30/6	1/7-31/12
Ringmærkning, total	2.407	8.841
Tre talrigest mærkede arter	Løvsanger 356 Munk 245 Havesanger 138	Sortmejsje 4.265 Blåmejsje 1.740 Løvsanger 316
Sjældneste ringmærkede arter	Sydlig Nattergal 1 Blåstjert 1 Lille Rørsanger 1 Lundsanger 1 Lille Fluesnapper 1	Buskørsanger 1 Spottesanger Høgesanger 2
Observationer, almindeligste arter	Ringdue 38.301 Allike 21.660 Bogfinke 18.063	Blåmejsje 23.397 Sortmejsje 17.577 Alk 18.998 Sule 13.239
Observationer, usædvanlige arter/antal	Hvidnæbbet Lom 5 Islom 20 Stork 2 Sølvhejre 1 Silkehejre 1 Tredækker 1 Rovterne 1 Ringdue 21.300 (30/3) Biæder 20 Lille Flagspætte 3 Rødrygget Svale 1 Markpiber 4 Drosselrørsanger 2 Rosenstær 7-9	Islom 9 Sodfarvet Skråpe 10 Almindelig Skråpe 2 Sort Stork 2 Hvid Stork 1 Tredækker 1 Thorshane 2 Sabinemåge 1 Hvidvinget Måge 1 Rovterne 4 Biæder 2 Storpiber 3 Hvidbrynet Løvsanger 1 Hvidsiskan 2 Hvidvinget Korsnæb 25
Observationer, sjældne arter	Topskarv 12 Høgeørn 1 Steppeørn 1 Stor Skrigeørn 4 Lille Skrigeørn 3 Slangeørn 2 Ørnevåge 2 Sandterne 1 Sørgedue 1 Alpejernspurv 1	Kuhls Skråpe 1 Balearskråpe 4-8 Topskarv 1 Amerikansk Hjejle 1* Sibirisk Sortstrubet Bynkefugl 1 Himalayasanger 1 Dværgværling 1
Ynglefugle sjældne (par)	Trane 11 Natravn 60-65 Markpiber 0 Rødr. Tornskade 36-43 (tal kun fra Hulsig Hede)	

*Fund først færdigbehandlet sent i 2009 og er ikke nået med i SU-rapporten.

I efteråret ringmærker Rolf Christensen igen ved "Sylvia-stien" på Grenen i perioden 26/7-13/11. Her mærkes i alt 8.841 fugle fordelt på 65 arter med Sortmejsje (4.265), Blåmejsje (1.740) og Løvsanger (316) som de hyppigste arter. De største dage bliver 31/8 (586), 29/8 (540) og 24/8 (388). Det skal bemærkes, at den store invasion af først Sortmejsje og senere Blåmejsje betyder, at nettene flere dage bliver lukket meget hurtigt pga. de mange mejser i området, og andre dage bliver ringmærkning af samme grund helt opgivet.

Ynglefuglene på Tipperne 2008

Af Ole Thorup

Andet år i træk med et tørt forår

I ynglesæsonen 2007 oplevede Tipperne den kraftigste og tidligste udtørring af engene, der er set i de 27 år, hvor grundvandstanden er målt. Igen i 2008 er forårsvejret usædvanlig tørt, og mellem 1. maj og 10. juni falder der kun 1,2 mm nedbør mod normalt 60 mm.

Engfuglene er alle afhængige af fugtighed, og nogle af arterne yngler derfor i lidt mindre antal i 2008 end de foregående år. Rigelig nedbør i marts-april betyder dog, at engene tørrer ud to-tre uger senere end i 2007. Tørken har derfor ikke en helt så markant negativ effekt på engens ynglefugle i 2008 som året før.

De ynglende Stor Kobbersnepper får mange unger

Stor Kobbersneppe etablerer sig som ynglefugl i slutningen af april og starten af maj, og på det tidspunkt er engene endnu fugtige og attraktive. Alligevel er der færre ynglepar end året før. Er der relativt få ynglefugle i 2008, får de til gengæld en fantastisk ynglesæson. Kun halvdelen af rederne bliver ædt af rovfugle og rovdyr, og det er en høj overlevelse for reder af Stor Kobbersneppe på Tipperne. Kun i fire af de seneste 20 ynglesæsoner har der været en redessucces på niveau med eller højere end i 2008. 31 par ses med unger, og

de fleste familier får mindst én flyvefærdig unge. Fra 15. juni og tre uger frem var der flyvedygtige kobbersneppeunger mange steder på Tipperengene.

Stor tilbagegang i antallet af ynglende Engryler

Vejlerne i Nordjylland og Matsalu i Estland er sammen med Tipperhalvøen de vigtigste områder for Engryle i hele dens yngleområde. Antallet af ynglepar på Tipperne er formindsket markant de senere år, og tilbagegangen var særlig stor fra 2007 til 2008, hvor en tilbagegang fra 38 til 25 par svarer til, at hvert tredje par forsvandt. Det var ventet, at antallet ville gå tilbage, da der sås en stor voksendødelighed i ynglesæsonen 2007. Næsten 10 procent af ynglefuglene blev registreret som omkomne, hvoraf fire fandtes ædt af rovfugle, og to havde ødelagt vingen efter kollision med glatte hegnstråde og døde derefter. Da det næppe er alle omkomne ynglefugle, der registreres, må dødeligheden have været betydelig. I 2008 registreres ét dødsfald – en hun der har brækket en vinge på en hegnstråd.

Ynglesæsonen er god for de Engryler, der starter æglægningen tidligt i første halvdel af maj. Kun 21 procent af de overvågede reder bliver præderet, og det er den laveste prædation siden slutningen af 1980'erne.

Tabel 1. Antal ynglepar på Tipperne af en række fugle der optælles systematisk hvert år. Gennemsnit for perioderne 1975-2006, 2007 og 2008

Art	1975-1985	1986-1994	1995-2000	2001-2006	2007	2008
Knarand - par	2	4	2	1	0	1
Gråand - par	30	46	51	52	51	75
Atlingand - par	5	7	4	3	0	2
Spidsand - par	17	19	9	1	0	1
Skeand - par	16	32	10	5	0	1
Rørhøg - par	1	2	3	2	1-2	1
Strandskade - par	9	19	16	10	8	9
Klyde - par	248	359	115	78	43	60
Vibe - par	115	198	137	125	131	111
Engryle - par	17	124	98	59	38	25
Brushane - ynglehunner	96	292	118	53	10	51
Brushane - dansehanner	57	78	37	23	12	18
Dobbeltbekkasin - par	16	15	4	6	3	4
Stor Kobbersneppe - par	80	162	129	84	75	67
Stor Regnspøve - par	0	0	0	3	6	4
Rødben - par	101	548	621	342	236	141
Hættemåge - par	164	322	4	7	0	0
Stormmåge - par	5	4	3	2	3	0
Havterne - par	50	95	28	17	11	3
Landsvale - par	9	5	5	5	15	3
Gul Vipstjert - par	53	91	47	33	41	36

Brushane, Tipperne, 1. maj 2008. Foto: Carsten Gadgaard.

Enkelte reder bliver ødelagt af kreaturer – af de overvågede reder sker det for én ud af fire reder i fennen med kreaturer. At der kun findes 8 familier med unger i 2008 (32 % af yngleparrene), vurderes først og fremmest at skyldes, at engene i anden halvdel af maj og i juni er så tørre, at de par, der normalt starter sent, i år helt opgiver at yngle. Den seneste rede bliver i 2008 påbegyndt 13/5, mens næsten halvdelen af rederne normalt påbegyndes efter denne dato. De fleste af de 8 ungefamilier får mindst én flyvefærdig unge.

Mange ynglehunner af Brushane – nogle opgav dog på de tørre eng

Selvom det er usædvanligt tørt i maj og juni, betyder den to-tre uger senere udtørring i 2008 i sammenligning med 2007, at mange Brushøns bliver på Tipperne for at yngle i stedet for at trække videre nordpå. I 2007 blev kun 10 hunner på Tipperne for at yngle, mens der

i perioden 19-26/5 2008 findes 51 hunner af Brushøns. Kun 27 af disse registreres dog yngleaktive, mens de fleste af de resterende 24 muligvis aldrig kommer så langt som til æglægning.

I perioden 3-18/6 findes 16 familier med unger på engene, og det svarer til mere end halvdelen af de kortlagte yngleaktive hunner. De 11 findes på de mest ferske vestlige eng. Kun 35 procent af rederne bliver præderet. Herudover bliver nogle reder ødelagt af kreaturer, der bliver sat ud i den vestlige fenne omkring starten på Brushanens rugetid.

Ungerne ser ikke ud til at overleve så godt på de tørre eng som ungerne hos de fleste andre vadefugle. Af seks undersøgte familier med unger overlever mindst én unge i to, mens alle ungerne omkommer, før de er flyvefærdige i fire andre familier. De tørre eng har også den effekt, at der ikke findes sene kuld efter den 25/5. I normale år er lidt over 40 procent af rederne påbegyndt efter denne dato.

Tabel 2. Andel af reder (%) af undersøgte vadefugle, hvor æggene blev ædt af andre fugle eller rovpattedyr. Beregnet ud fra kontrollerede reders gennemsnitlige daglige overlevelse i 1986-2008. - : for få data til beregning.

Art	1986-1994	1995-2000	2001-2006	2007	2008
Strandskade	34	88	99	-	-
Vibe	44	77	75	53	50
Engryle	46	69	54	83	21
Brushane	40	87	85	-	35
Stor Kobbersneppe	41	87	75	91	50
Rødben	33	85	78	95	41

Tabel 3. Antal registrerede familier med unger (Klyde; maks. antal unger pr. ynglepar) i 1998-2008

Art	1998-2000	2001-2004	2005-2007	2008
Strandskade	1	0	0	1
Vibe	26	39	56	45
Engryle	26	18	14	8
Brushane	9	16	12	16
Stor Kobbersneppe	29	21	15	31
Stor Regnspove	0	0	0	1
Rødben	78	59	44	78
Klyde	0,16	0,16	0,07	0,88

Tidlig ynglesæson for Gul Vipstjert

36 ynglepar af Gul Vipstjert er lidt færre end i 2007, men over gennemsnittet for 2001-2006. Ynglefuglene er koncentreret på Adamspold og i den svagt græssede strandsump i Ogrøden, hvor der er 26 par. Fuglene starter ynglesæsonen tidligere end sædvanligt, og de første flyvedygtige unger ses 6/6, mens der er adskillige flyvefærdige familier 13/6. De tidligste flyvedygtige årsunger ses normalt først 21/6-2/7.

Meget lidt prædation

Danmarks Miljøundersøgelser startede i 2007 et prædationsprojekt på Tipperne, og det bliver videreført i 2008. I projektet indgår intensiv mink- og rævebekæmpelse, og i vinteren 2007/2008 blev tre hunræve skudt. Selvom der er udsat adskillige minkfælder fra marts til juni, bliver der ikke fanget nogen mink, og arten er ikke registreret overhovedet på reservatet.

Det generelle prædationstryk på vadefuglenes æg og unger er usædvanligt lavt, og der finder ikke én prædation sted i de reder, der bliver overvåget med videokameraer.

Tipperne og grundene i Ringkøbing Fjord – vigtige områder for natrastende vandfugle

Af Ole Amstrup og Mogens Bak

Adskillige fuglearter benytter ikke eller kun i begrænset omfang Tipperne til at søge føde. Til gengæld kommer de til halvøen hen under aften for at overnatte og tager af sted næste morgen til fourageringspladser uden for Tipperne. Stedets uforstyrrede ro giver disse arter mulighed for at raste i sikkerhed og udnytte føderessourcer på steder, som de måske ellers havde været afskåret fra.

Typiske eksempler på dette fænomen er de to gåsearter Bramgås og Kortnæbbet Gås. Bramgås er talrigest om foråret. I 2008 er det største tal registreret 20/4 med 12.200 fugle (tabel 1). Fuglene, som havde tilbragt natten i reservatet, kunne tidlig morgen tælles, mens de rastede i Tippet, inden de spredtes rundt til områder omkring Ringkøbing Fjord. De mest benyttede fourageringsområder er Skjern Enge, Værnengene og Bjerregård.

Kortnæbbet Gås er talrigest om efteråret, især i november. Det største tal i 2008 er 5.000 fugle (tabel 1). Arten benytter sjældent Tipperhalvøens enge til fouragering. Derimod flyver de overvejende østpå til fourageringsområder, som strækker sig fra Skjern Enge i

nord til markerne omkring Nørre Nebel i syd. Klægbanken, en ø i den nordlige del af Ringkøbing Fjord, er også et kendt overnatningsområde for arten. Der blev 2/11 talt 9.000 fugle, der ankommer til øen for at raste (tabel 2).

Grågås benytter derimod Tipperne som både fouragerings- og overnatningsområde. Største tal er set 11/9 med 2.080 fugle (tabel 1). Mørkbuget Knortegås er mest talrig om foråret. Arten benytter Tipperne både som fouragerings- og overnatningsområde, men i løbet af formiddagen trækker en stor del af disse fugle til fourageringsområder i Nymindestrommen, Bjerregård eller Haurvig. Det største tal på Tipperne ses 9/5 med 905 fugle (tabel 1).

Om efteråret indfinder Toppet Skallesluger sig i store tal på Tippergrunden. Fuglene ankommer til reservatet hen under aften for at overnatte. Maksimumtal for 2008 er registreret 24/9 med 895 fugle (tabel 1). Herudover registreres arten sjældent i Ringkøbing Fjord, og kun i små tal. Så vi formoder, at fuglene tilbringer dagen med at fiske på fjorden så langt fra land, at deres aktiviteter kun undtagelsesvis bemærkes.

Tabel 1. Antal (maksimum) for- og efterår af udvalgte vandfuglearter på reservatet Tipperne

Art	1. halvår			2. halvår		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Knopsvane	88	196	162	385	333	409
Pibesvane	70	137	52	9	71	65
Kortnæbbet Gås	1.220	1.500	680	2.250	5.180	5.000
Grågås	1.300	104	299	1.154	1.250	2.080
Bramgås	9.800	12.900	12.200	2.890	3.850	1.010
Mørkbuget Knortegås	711	510	905	15	19	12
Pibeand	794	1.719	911	2.915	3.110	3.574
Krikand	784	1.692	914	3.000	3.092	1.630
Gråand	925	277	390	1.048	685	891
Spidsand	1.224	488	265	497	101	299
Toppet Skallesluger	6	9	20	741	1075	895
Klyde	226	351	220	628	697	2.020
Hjejle	1.080	3.604	700	2.850	1.500	1.300
Vibe	266	225	289	612	452	418
Krumnæbbet Ryle	52	33	18	28	36	45
Almindelig Ryle	4.414	6.000	8.000	3.499	5.083	4.950
Brushane	680	46	175	30	15	5
Dobbeltbekkasin	8	35	23	405	95	60
Lille Kobbersneppe	1.676	1.082	950	297	335	241
Lille Regnspeve	25	59	30	693	119	952
Stor Regnspeve	360	745	446	453	368	412
Rødben	301	410	226	717	314	376
Hvidklire	560	647	534	829	456	579

Bramgæs ved Ringkøbing Fjord, Skjern Enge, 24. marts 2008. Foto: Carsten G. Laursen

Lille Regnspove er talrigest i juli, især i de sidste 10 dage af måneden. Som regel ses arten fouragere på nyslåede enge, men hovedparten af fuglene flyver til Holmsland for at søge føde på heden, hvor de æder bær. Flere tællinger har vist, at hovedparten af fuglene ankommer til Tippetterne lige inden mørkets frembrud. På dette tidspunkt kommer der store flokke flyvende fra nordvest for at overnatte i Tippetssande. I 2008 er der udført tre aftentællinger i den sidste uge af juli hhv. 24., 28. og 29., hvor der kunne tælles 852, 905 og 952 fugle (tabel 1). Disse tal er de største siden 1948, hvor der blev talt ca. 1000 fugle.

Stor Regnspove forekommer talrigest om foråret.

Mange fugle fouragerer på Tippetternes vadeflader, men en del fugle kommer også fra fourageringsområder øst for Ringkøbing Fjord for at overnatte i reservatet. Det største tal er 446 fugle, som optælles 5/4 (tabel 1).

Af øvrige observationer i 2008 (ikke nævnt i tabellen) er der ultimo november 249 Sangsvaner på reservatet, hvilket er betydelig flere end normalt. I august og september er der også flere Klyder end normalt. Største tal er 5/9 med 2.020 fugle (tabel 1). Derimod er der i de seneste to år registreret færre Dobbeltbekkasiner end tidligere (tabel 1). Således er det største antal kun 60 fugle i 2008 mod i gennemsnit 367 fugle i de 10 foregående år.

Tabel 2. Antal (maksimum) for- og efterår for udvalgte vandfuglearter på Klægbanken/Stauning Grund, Ringkøbing Fjord, efterår 1998-2008

Art	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knopsvane	589	496	537	274	493	790	1.364	1.141	1.132	972	1.273
Pibesvane	28	23	18	44	0	690	93	471	210	62	2
Kortnæbbet Gås	4	20	770	1.133	1.910	2.085	1.770	1.675	3.180	3.080	9.000
Grågås	610	325	615	560	972	1.125	1.069	1.165	965	491	1.025
Pibeand	709	1.337	935	2.153	6.205	3.732	5.214	10.720	13.609	3.683	1.593
Krikand	1.540	5.660	4.545	1.689	1.030	879	1.535	2.223	1.675	1.441	2.175
Gråand	2.668	2.858	2.182	2.203	1.805	1.487	1.849	1.337	1.159	1.654	1.013
Spidsand	1.730	1.020	1.012	966	401	362	713	284	686	1.185	1.009
Blishøne	0	172	83	106	100	1.160	1.495	2.045	2.810	600	2.170
Hjejle	2.500	2.440	7.100	1.500	4.500	4.700	7.600	8.500	2.365	9.250	3.900
Vibe	370	875	2.320	660	620	840	1.637	1.505	845	935	930
Dobbeltbekkasin	180	225	329	776	223	64	247	28	237	26	142

Tabel 3. Antal (maksimum) for- og efterår for udvalgte vandfuglearter på Haurvig Grund, Ringkøbing Fjord, efterår 1998-2008

Art	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knopsvane	466	509	658	609	479	65	375	564	549	129	168
Pibeand	288	335	113	529	1.374	87	15	12	5	79	14

Fugleværnsfondens reservater - status 2008

Af Helle Hjorth og Søren F. Hansen

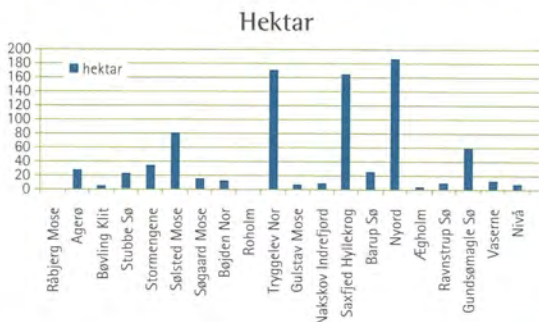
Fugleværnsfondens reservater 2008:

1. Nivå Bugt Strandenge
2. Vaserne
3. Gundsømagle Sø
4. Ravnstrup Sø
5. Ægholm
6. Nyord
7. Barup Sø
8. Saksfjed/Hyllekrog
9. Nakskov Indrefjord
10. Gulstav Mose
11. Tryggelev-Nørreballe Nor
12. Røholm
13. Bøjden Nor
14. Søgård Mose
15. Sølsted Mose
16. Stormengene
17. Stubbe Sø
18. Bøvling Klit
19. Agerø
20. Råbjerg Mose

I 2008 er Fugleværnsfondens Danmarkskort ændret, idet endnu et reservat er føjet til rækken af fristeder for fuglene, nemlig Nivå Bugt Strandenge, som er 8 hektar strandenge, tilgroet med tagrør, og en lang tange beliggende lige ud til Øresund. Et stykke sjældent, bynært natur. Den lavvandede Nivå Bugt og de smalle strandenge er det eneste område ved Øresundskysten, hvor vadefugle og andre vandfugle har mulighed for at raste og fouragere, hvorfor det er en betydningsfuld lokalitet for mange trækfugle. Området ejes af Den Hageske Stiftelse, men en samarbejdsaftale betyder, at Fugleværnsfondens fremover står for naturpleje og formidling i området.

Også i den anden ende af Danmark gøres der en stor indsats, nemlig i Sølsted Mose i Sønderjylland, som er et

80 ha. stort fuglereservat. Projektet Fugle for Folket, der er sponsoreret af Aage V. Jensens Naturfond, har i 2008

Publikumsfaciliteter på Fugleværnsfondens reserverater

Gældende fra efteråret 2009	P-plads	Information	Folde	Fugletårn og -skjul	Handicap fugletårn	Natursti
Nivå Bugt Strandenge	X	X	X			X
Vaserne		X	X			X
Gundsømagle Sø	X	X	X	X		X
Ravnstrup Sø	X	X	X	X		X
Ægholm						
Nyord Enge	X	X	X	X	X	X
Barup Sø		X	X	X		X
Hyllekrog/Saksfjed	X	X	X			X
Nakskov Indrefjord						
Gulstav Mose	X	X	X	X		X
Tryggelev Nor	X	X	X	X	X	X
Roholm						
Bøjden Nor	X	X	X	X	X	X
Søgård Mose	X	X	X	X	X	
Sølsted Mose	X	X	X	X		X
Stormengene	X	X	X			X
Stubbe Sø		X	X			X
Bøvling Klit						
Agerø	X	X	X	X		X
Råbjerg Mose						

bidraget til bygningen af to observationsplatforme med tilhørende gangbroer på henholdsvis 40 og 115 meters længde, samt anlagt en ca. 2,5 km lang natursti. Dette betyder, at der nu er endnu bedre muligheder for at studere hedemosens varierede fugleliv. Ydermere er der produceret nye informationstavler og en smuk, ny folde for reservatet. Man kan læse mere på: www.fuglevaernsfonden.dk.

Fuglelivet i de 20 reserverater belyses gennem data indsamlet af caretakere eller af Fugleværnsfondens egne optællere, der da nævnes ved navn. I andre tilfælde er der brugt data fra DOFbasen. For SU arter omtales kun fund godkendt af SU.

En stor tak sendes til alle arbejdsgrupper, optællere, observatører m.fl., for deres uvurderlige indsats i reserveraterne.

Nivå Bugt Strandenge, Nordsjælland (1)

8 hektar strandeng, tilgroet med tagrør. Rørskov og åbne vandflader. Stentange mod havet. Overdraget til Fugleværnsfonden af Den Hageske Stiftelse i 2008. Frivillig arbejdsgruppe: 10 personer.

Ynglefugle: Rørsanger 12- 15, Rørspurv 12- 15, Kæranger 3- 5, Tornanger 5- 8, Gærdesanger 1- 3, Toppet Skallesluger 3- 5, Vandrikse 1, Strandskade 1 par yngleforsøg, Vibe 1- 3 par yngleforsøg, Grønirisk 1- 3, Jernspurv 2- 5, Grønbenet Rørhøne 1, Gråand 1- 3 par, Blisshøne 1- 2, Solsort 2- 5, Ringdue 1- 3, Gråkrage 1- 3, Husskade 1- 3, Gøg 1- 3.

Ynglefuglene er optalt af Karsten Funch Winding.

Udvalgte observationer: Sorthovedet Måge 23/7 1, Vibe 24/9 500, Sortstrubet Drossel 15/11-31/12 1.

Nivå Bugt Strandenge har lokalitetsnummer 227020 i www.dofbasen.dk.

Vaserne, Nordsjælland (2)

14 hektar sø, ellesump, skov og krat, ejet af Aage V. Jensens Naturfond. Administreret siden 1999 af Fugleværnsfonden.

Frivillig arbejdsgruppe: 20 personer.

Ynglefugle: En lang række fuglearter yngler i Vaserne. Mest opsigtsvækkende er Lille Flagspætte med 2-3 par.

Andre udvalgte observationer: Der er i årets løb set Duehøg, Dværgfalk, Fjeldvåge, Rørhøg og Fiskeørn. Desuden Trane 28/3 148 og Silkehale 2/12 140.

Vaserne har lokalitetsnummer 205020 i www.dofbasen.dk

Gundsømagle Sø, Nordsjælland (3)

60 hektar, rørskov, krat, skov og enge. Erhvervet i 1984. Frivillig arbejdsgruppe: 20 personer.

Snoren klippes til det nye reservat Nivå Bugt Strandenge. Saksen føres af direktør Jørgen Høge fra Den Hageske Stiftelse. Til højre Olav Aaen, borgmester i Fredensborg, og Fugleværnsfondens direktør Elise Frydendberg. Foto: Allan Gudio Nielsen

Udvalgte ynglefugle: Toppet Lappedykker 4, Gråstrubet Lappedykker 2, Knopsvane 5, Grågås 40, Rørhøg 1, Rørdrum 1, Stær 14, Rørsanger 4, Nattergal 3, Vibe 10, Skægmejse 6.

Andre udvalgte observationer: Savisanger 22/5 1, Lille Fluesnapper 1/11 1. Desuden Grågås 27/8 2000 og Pibesvane 17/11 10. Desuden kan Hvid Stork iagttages på reden i et nærliggende gartneri, fra p-pladsen ved vesttårnet.

Gundsømagle Sø har lokalitetsnummer 255031 i www.dofbasen.dk

Ravnstrup Sø, Sydsjælland (4)

9,5 hektar sø med mose og rørskov, eng, pilekrat og gammel løvskov. Erhvervet i 1983. Frivillig arbejdsgruppe: 22 personer.

Nedenstående data er fra CES ringmærkningen:

Stor Flagspætte 3, Gærdesmutte 17, Jernspurv 20, Rødhals 17, Nattergal 13, Solsort 26, Sangdrossel 3, Sivsanger 3, Kærsanger 13, Rørsanger 86, Gærdesanger 5, Tornsanger 27, Havesanger 27, Munk 63, Gransanger 43, Løvsanger 24, Broget Fluesnapper 1, Halemejsje 1, Sumpmejsje 12, Blåmejsje 27, Musvit 9, Spætmejsje 5, Træløber 3, Skovspurv 16, Bogfinke 1, Grønirisk 8, Stilits 2, Gulspurv 13, Rørspurv 11.

Andre udvalgte observationer:

Blisgås 13/1 2, Rørdrum 29/3 1, Fiskeørn 18/4 1, Vandrikse 3/5 2, Isfugl 19/7 1, Vandrefalk 16/8 1.

Ravnstrup Sø har lokalitetsnummer 393007 i www.dofbasen.dk

Ægholm ved Nyord, nord for Møn (5)

1,8 hektar kystfugleø. Erhvervet i 1969 som Fugleværnsfondens første ejendom.

Der er ikke adgang til øen, som er en del af Ulvshale-Nyord Vildtreservat.

Skarvrede på Ægholm. Foto: Per Schiermacker Hansen

Et godt samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen, Storstrøm udmønter sig i et nyt handicapvenligt fugletårn på det nyetablerede naturcenter Hyldevang, Nyord. Her bemanded af Fugleværnsfondens frivillige arbejdsgruppe til et Åbent Hus arrangement. Foto: Allan Gudio Nielsen

Ynglefugle: Mellemskarv: 2 kolonier med 65 reder midt på øen. Knopsvane: 10 reder med æg. Ederfugl 45 reder alle med æg. Sølvmåge: 65 reder/ungekuld (90 % med æg). Svartbag: 6 reder/ungekuld i SV-enden.

Ynglefuglene er optalt af Jan Blickert-Hansen, Leo Borch og Per Schiermacker Hansen.

Ægholm har lokalitetsnummer 365105 i www.dofbasen.dk

Nyord Enge ved Møn (6)

186 hektar afgræsset strandeng og strandrørsump. Erhvervet mellem 1971 og 2001. Frivillig arbejdsgruppe: 20 personer.

Ynglefugle: Blandt Nyords ynglefugle kan nævnes: Strandskade 23, Vibe 34, Rødben 58, Blishøne 16, Grågåås 9, Knarand 1, Spidsand 2, Skeand 4, Ederfugl 6 og Gul Vipstjert 3, Stor Kobbersneppe 1
Ynglefuglene er optalt af Niels Peter Andreasen.

Udvalgte observationer: Sanglærke 24/2 85, Havørn 24/2 3, Bramgås 1/5 2400, Rødstrubet Piber 4/5 1, Sølvhejre 29/12-31/12 1.

Nyord har lokalitetsnummer 365101 i www.dofbasen.dk

Barup Sø, Nordfalster (7)

26 hektar sø med ellesump, rørskov og krat erhvervet i 1998 af Karen Krieger Fonden, for hvem Fugleværnsfonden forvalter området.

Hvepsevågens Dag tiltrækker også i 2008 mange besøgende. Små 100 Hvepsevåger trækker forbi i løbet af dagen ledsaget af syv Fiskeørne. Foto: Allan Gudio Nielsen

Frivillig arbejdsgruppe: 13 personer

Ynglefugle: Gråstrubet Lappedykker 0-1, Blishøne 4-6, Grønbenet Rørhøne 1-2, Lille Lappedykker 0-1, Vandrikse 12-15, Gråand 0-1, Knopsvane 1, Skovsneppe 0-1, Rørdrum 1, Rørhøg 2, Stær 17-20, Nattergal 10-12, Siv-sanger 2-3, Savisanger 0-1, Kærsanger 2-4, Rørsanger 20-25, Rørspurv 15-20.

Antal ynglepar er skønnet på baggrund af Leif Jacobsens optællinger.

Andre udvalgte observationer: Havørn 28/2 3, Rørdrum 7/4 3, Rørhøg 15/5 5.

Barup Sø har lokalitetsnummer 375004 i www.dof-basen.dk

Saksfjed/Hyllekrog, Sydlolland (8)

163 hektar strandeng, klit, rørskov, enge, overdrev og løvskov. Erhvervet i 1995 af Karen Krieger Fonden, for hvem Fugleværnsfonden forvalter området. På Hyllekrogtangen er der adgangsforbud i fuglenes yngletid fra 1/3 til 15/7. Tangen er en del af Hyllekrog Vildtreservat.

Frivillig arbejdsgruppe: 25 personer

Hyllekrog - ynglefugle:

Blandt Hyllekrogs ynglefugle kan nævnes: Strand-skade 14, Klyde 6, Stor Præstekrave 11, Vibe 16, Rød-ben 22, Sanglærke 8, Bynkefugl 1, Stenpikker 4.

Hyllekrog - andre observationer: Sorthovedet Måge 28/3 1, Biæder 28/7 1, Lille Kjøve 31/8 1, Steppenhøg 6/10-7/10 1, Rød Glente 8/10 173, Sortstrubet Bynkefugl (sibirisk) maura 29/10-8/11 1.

Saksfjed Inddæmning - ynglefugle:

Gråstrubet Lappedykker 6, Grågås 2, Vibe 4, Sanglærke 4,

Saksfjed/Saksfjed Inddæmning - andre observationer: Bram-gås 10/5 450, Grågås 27/9 1000, Toppet Lappedykker 27/9 60, Havørn 9/11 2.

Hyllekrog har lokalitetsnummer 355302, Saksfjed har lokalitetsnummer 355315 og Saksfjed Inddæmning EF/Lok har lokalitetsnummer 355301 i www.dofbasen.dk

Nakskov Indrefjord, Vestlolland (9)

10 hektar rørskov og vandflade i den sydlige del af Indrefjorden. Erhvervet i 1987. Fugleværnsfondens reservat er en del af et meget besøgt, bynært naturområde. Fjordens miljøtilstand er forbedret de senere år, hvilket kan aflæses på antallet af ynglefugle.

Ynglefugle:

Blandt Indrefjordens ynglefugle kan nævnes: Toppet

Hele efteråret kunne man fra fugletårnet ved Gulstav Mose opleve en lille flok Noddekriger hamstre nødder og agern i Gulstav Vestreskov. Her ses en tungtlastet Noddekrige på vej til sit depot – gad vide hvor mange agern den har i struben? Foto: Allan Gudio Nielsen

Lappedykker 6, Lille Lappedykker 2, Rørhøg 1 og Grå Fluesnapper 2. Skægmejsse, som blev set i området hele 2007, yngler her i år med 1 par.

Andre udvalgte observationer: Drosselrørsanger 14/5-24/5 1, Flodsanger 27/5-1/6 1, Krikand 8/8 60, Pibeand 13/9 675, Skeand 13/9 56, Knarand 13/9 122, Taffeland 16/11 1270, Troldand 30/12 3700.

Nakskov Indrefjord har lokalitetsnummer 367801 i www.dofbasen.dk

Gulstav Mose, Sydlangeland (10)

7 hektar kalkrig mose med udbredt rørsump, overdrev, eng samt krat.

Erhvervet i 1971 og 1979. Området afgræsses af vilde heste (Exmoorponyer).

Frivillig arbejdsgruppe Sydlangeland: 17 personer

Ynglefugle: Toppet Lappedykker 2, Gråstrubet Lappedykker 5, Lille Lappedykker 8, Knopsvane 1, Rørdrum 2, Gråand 5, Atlingand 1, Knarand 1, Skeand 4, Taffel-

Per og Allan fra den frivillige arbejdsgruppe på Sydlangeland sætter spaden i jorden til et nydesignet informationsskilt. Foto: Helle Hjorth

and 1, Troldand 1, Rørhøg 2-3, Vandrikse 3, Grønbenet Rørhøne 9, Blishøne 11, Vibe 3, Gøg 3, Nattergal 1, Kær-sanger 3, Rødrygget Tornskade 1.

Ynglefuglene er optalt af Ole Goldschmidt og Nis Rattenborg

Andre udvalgte observationer: Årets attraktioner er 1 Hvidskægget Terne 3/6 og en Lille Rørvagtel, som i perioden 27/5- 14/6 synger i mosen. Gul Vipstjert 27/8 1200, Nøddekrige 14/9 12.

Gulstav Mose har lokalitetsnummer 481490 i www.dofbasen.dk

Tryggelev-Nørreballe Nor, Sydlangeland (11)

170 hektar sø/brakvandslagune (3 lagunesøer Tryggelev Nor, Salme Nor og Nørreballe Nor), rørskov, klitter, overdrev og krat. Erhvervet i flere omgange fra 1975 til 2004.

Frivillig arbejdsgruppe Sydlangeland: 17 personer

Ynglefugle: Tryggelev/Salme Nor: Toppet Lappedykker 14, Gråstrubet Lappedykker 19, Lille Lappedykker 11, Knopsvane 3, Rørdrum 7, Grågås 15, Gravand 12, Gråand 33, Atlingand 2-3, Knarand 12, Skeand 7, Taffeland 2, Troldand 6, Toppet Skallesluger 0-1, Rørhøg 1, Vandrikse 14, Grønbenet Rørhøne 6, Blishøne 35, Strandskade 3, Vibe 13, Stor Præstekrave 4, Rødben 4, Klyde 3, Agerhøne 1, Gøg 2, Digesvale 40, Sanglærke 18, Skægmejsje 13, Engpiber 1, Gul Vipstjert 1-2, Tornirisk 11, Rødrygget Tornskade 1.

Ynglefuglene er optalt af Ole Goldschmidt og Nis Rattenborg

Andre udvalgte observationer: Tryggelev/Salme Nor: Amerikansk Skarveand 11/7 2, Grågås 11/7 1385, Drosselrørsanger 23/7 1, Amerikansk Pibeand 2/10 1.

Tryggelev Nor har lokalitetsnummer 481280 i www.dofbasen.dk

Ynglefugle Nørreballe Nor: Toppet Lappedykker 7, Gråstrubet Lappedykker 8, Lille Lappedykker 2, Knopsvane 4, Grågås 21 (beregnet på kuldantal, 2/3 af parrene har deres reder i de nærliggende markhegn), Knarand 3, Skeand 6, Taffeland 2, Troldand 1, Grønbenet Rørhøne 6, Strandskade 4, Vibe 8, Stor Præstekrave 6, Rødben 7, Klyde 20, Hættemåge 1, Fjordterne 9, Gul Vipstjert 1, Bomlærke 1.

Ynglefuglene er optalt af Ole Goldschmidt og Nis Rattenborg

Andre udvalgte observationer: Nørreballe Nor: Dværgterne 29/5 3, Rovterne 24/8 1, Sortterne 5/9 1.

Nørreballe Nor har lokalitetsnummer 481138 i www.dofbasen.dk

Roholm, Odense Fjord (12)

1 hektar kystfugleø. Erhvervet i 1978.

Der er ikke adgang til øen, som er omfattet af bestemmelserne for Odense Fjord Vildtreservat.

På Roholm raster adskillige fuglearter, herunder Ederfugl, Skarv, Stor Regnspøve, Alm. Ryle og Stenvender. Fra land er optalt 7 ynglepar af Svartbag. Tæt på øen ses regelmæssigt Spættet Sæl.

Optælling: Kurt Due Johansen

Bøjden Nor, Sydvestfyn (13)

Ca. 22 hektar afgræsset strandeng og lagunesø. Ejers af Karen Krieger Fonden, men forvaltes siden 1982 af Fugleværnsfonden.

Frivillig arbejdsgruppe: 5 personer

Ynglefugle: Blandt ynglefuglene kan nævnes: Klyde 8, Stor Præstekrave 10, Vibe 5, Strandskade 1, Rødben 1, Gulbug 3.

Andre udvalgte observationer: Bjergand 13/1 4200, Amerikansk Skarveand 14/6 1, Tredækker 31/8 1, Rødhovedet And 25/11 1.

Bøjden Nor har lokalitetsnummer 431150 i www.dofbasen.dk

Søgård Mose, Sønderjylland (14)

16,7 hektar hedemose med kantskov af især birk.

Meget rig flora, bl.a. de tre danske lyngarter Hedelyng, Klokkel yng og Rosmarinlyng. Skænket til Fugleværnsfonden i 1986 af Andelsselskabet Søgårdhus.

Ynglefugle: Gråand 2, Lille Lappedykker 4-6, Troldand 1-2, Musvåge 2-3, Blishøne 2-3, Skovpiber 2-3, Bynkefugl 2-3, Solsort 2-3, Rørsanger 2, Løvsanger 4-6, Gransanger 2, Fyrremejsje 1, Musvit 4-6, Skovskade 2-3, Stær 2-3, Rørspurv 3-6.

Ynglefuglene er optalt af Egon Iversen.

Andre udvalgte observationer: Sort Stork 6/8 2, Sortklire 10/7 26, Kærløber 10/7 2, Svaleklire 30/7 8, Brushane 30/7 35, Tinksmed 5/8 18, Dobbeltbekkasin 8/8 43, Småspøve 10/8 6, Sandløber 10/8 1, Lille Præstekrave 10/8 2, Stor Præstekrave 25/8 38, Vibe 6/11 700.

Søgård Mose har lokalitetsnummer 519500 i www.dofbasen.dk

Sølsted Mose, Sønderjylland (15)

80 hektar hedemose med kratkov, tørvegrave og afgræsset eng. Erhvervet i 1993, 1994 og 1996.

Ynglefugle: Lille Lappedykker 1-2, Rørdrum 1, Knopsvane 1, Grågås 3-5, Gravand 0-1, Gråand 4-6, Krikand 1-2, Troldand 1-2, Musvåge 1, Rørhøg 1, Hedehøg 0-1, Duehøg 0-1, Trane 1, Agerhøne 2-4, Vandrikse 5-8, Blis-

Rødstjerten ses ofte ved Stubbe Sø i 2008. Foto: Peter Lyngs.

høne 6-8, Grønbenet Rørhøne >2, Vibe 2-3, Dobbeltbekasin 4-6, Ravn 1, Nattergal >15, Pungmejse 1-2, Fyrre-mejse 5-7, Halemejse 1-2, Bynkefugl 3-5, Misteldrossel 3-4, Rødrygget Tornskade >2, Græshoppesanger >5, Kærsanger >3, Gråsiken 4-5.

Antal ynglepar er skønnet på baggrund af optællinger foretaget af Martin Iversen.

Andre udvalgte observationer: Trane 24/2 17, Ravn 12/5 16, Sildemåge 27/5 40, Hedehøg 16/6 1.

Sølsted Mose har lokalitetsnummer 541100 i www.dofbasen.dk

Stormengene, Rømø (16)

35 hektar naturlig forlandsmarsk, klitter og hede. Erhvervet i 1991 og 1994.

Ynglefugle: Gravand 1, Strandskade 2, Vibe 2, Rødben 10.

Ynglefuglene er optalt af Ole Thorup, Susanne O. Petersen og Kurt B. Christensen.

Andre udvalgte observationer: Hjejle 1/5 750.

Stormengene har lokalitetsnummer 531310 i www.dofbasen.dk

Stubbe Sø, Djursland (17)

23 hektar rørskov, eng, sø, hede/overdrev, kratskov og nåleskov. Erhvervet i 2001.

Frivillig arbejdsgruppe: 22 personer

Fugleværnsfonden ejer en parcel af de store enge ved Bøvling Klit. Fuglene ses, som her, bedst fra toppen af klitten. Foto: Helle Hjorth

Ynglefugle: Broget Fluesnapper 3, Træløber 1, Lille Korsnæb 3, Stor Flagspætte.

Andre udvalgte observationer: Enkeltbekkasin 26/1 1, Havørn 2/5 2, Rød Glente 2/5 1, Rødrygget Tornskade 30/8 2, Rørhøg 30/8 4, Vandrikse 25/10 4, Skægmejse 29/10 5, Stor Tornskade 25/11 1.

Stubbe Sø har lokalitetsnummer 701185 i www.dofbasen.dk

Bøvling Klit, Vestjylland (18)

6,5 hektar afgræsset strandeng. Erhvervet i 1979 og 1983.

Udvalgte observationer: Skærpiber 9/3 30, Bramgås 3/5 5000, Lille Kobbersneppe 14/5 1100, Thorshane 31/10 1.

Bøvling Klit har lokalitetsnummer 665064 i www.dofbasen.dk

Agerø, Mors (19)

27,5 hektar strandeng. Erhvervet i 1982 og 2002. Frivillig arbejdsgruppe: 6 personer

Ynglefugle: Klyde 1, Toppet Skallesluger 4, Rødben 5, Gråand 2, Vibe 6.

Andre udvalgte observationer: Silkehejre 13/9 1, Kortnæbbet Gås 3/4 1430, Hjejle 4/5 2400, Mosehornugle 4/5 1, Lysbuget Knørtegås 24/5 1800.

Agerø har lokalitetsnummer 773262 i www.dofbasen.dk

Råbjerg Mose, Nordjylland (20)

Fugleværnsfonden ejer 0,5 hektar i den vestlige del af Råbjerg Mose. Mosen er et stort, efterhånden noget tilgroet hedemoselandskab, med det for Skagen Odde karakteristiske Rimme Døppe strandvoldsystem. Mosen har i mange år været yngleplads for Trane, som i 2008 bliver skønnet til 4 ynglepar.

Andre ynglefugle i området: Grå Fluesnapper 2, Lille Lap-pedykker 2, Dobbeltbekkasin 5. Ynglefuglene er optalt af Palle A. F. Rasmussen.

Andre udvalgte observationer: Stor Tornskade 9/2 1, Vindrossel 7/4 135, Dværgfalk 7/4 1, Ringdrossel 21/4 2, Trane 24/4 5.

Råbjerg Mose har lokalitetsnummer 841075 i www.dofbasen.dk

Caretakerprojektets status for de danske IBA'er 1980-2008

Af Anne Eskildsen, Mathias Vogdrup-Schmidt og Thomas Vikstrøm

Fiskehejre, Nissum Fjord, 16. marts 2008. Foto: John G. Dinesen

Caretakerprojektets overvågning af de vigtigste danske fuglelokaliteter (IBA'er) 2003-2013 vil blive udførligt afrapporteret ved projektets officielle afslutning. Som en første forsmag er nedenstående tabel en stærkt komprimeret status over, hvordan det er gået med *fokuserterne* i de danske IBA'er fra DOF's lokalitetsregistrering 1978-81 til og med 2008. Med *fokuserter* forstås her dels de arter af yngle- og rastefugle som if. BirdLife Internationals kriterier kvalificerer en lokalitet som værende af international betydning, dels de arter som er med på det såkaldte *udpegningsgrundlag* for de 113 lokaliteter, der er udpeget som EF-fuglebeskyttelsesområder, dvs. de arter som er omfattet af streng beskyttelse iht. EU-lovgivningen.

I tabellen sammenlignes IBA'ernes tilstand i dag med tilstanden omkring 1980. Ikke fordi der er nogen særlig god grund til at sammenligne med netop dén periode (ud over at DOF da udførte en omfattende lokalitetsregistrering), men fordi det tilfældigvis var i samme periode, EF-fuglebeskyttelsesdirektivet trådte i kraft i Danmark, og det er derfor den samme periode, de danske naturmyndigheder sammenligner med, når de skal afgøre, om Danmark overholder EU's krav om *gunstig bevaringsstatus* for de vigtigste fuglelokaliteter. For at kunne holde fuglelokaliteternes status op mod en slags forbillede har DOF's søsterorganisationer i mange europæiske lande udarbejdet grundige udredninger om, hvad der skal forstås ved "gunstig bevaringsstatus" for de enkelte arter og lokaliteter, ofte baseret på indgående analyser af arternes habitatkrav, tidligere udbredelse og nuværende trusselsbillede m.m., men dette har vi endnu til gode herhjemme.

Tabellens kolonner skal læses på følgende måde:

- 1 IBA'ens nummer if. BirdLife
- 2 IBA'ens navn, opr. if. BirdLife, men i flere tilfælde ændret af caretakerne
- 3 IBA'ens status forstået som den gennemsnitlige status for lokalitetens fokuserter målt på BirdLifes skala fra 0-3, hvor
 - 3 - betyder, at den nuværende fuglebestand er >90% af bestanden i 1978-81
 - 2 - betyder, at den nuværende fuglebestand er 70-90% af bestanden i 1978-81
 - 1 - betyder, at den nuværende fuglebestand er 40-70% af bestanden i 1978-81
 - 0 - betyder, at den nuværende fuglebestand er <40 af bestanden i 1978-81
- 4 Kortfattede kommentarer til udviklingen på hver IBA

Til kolonne 3 skal knyttes den kommentar, at vi her afviger fra BirdLifes princip om at score status for en lokalitet som status for den af fokuserterne, der har det værst, også kaldet det svageste leds princip (*weakest link principle*). Vi har i stedet fundet det mere rimeligt og hensigtsmæssigt at score lokalitetens status som den gennemsnitlige status for alle lokalitetens fokuserter. Status er i denne sammenhæng målt som *det højeste antal* ynglende eller rastende fugle registreret inden for perioden.

En stor del af det materiale, der ligger til grund for tabellen, er indsamlet af deltagerne i Carekerprojektet og for en stor del tillige indtastet i DOFbasen. Herudover kan en omfattende referenceliste til tabellens indhold fås ved henvendelse til Caretakerprojektet på thomas.vikstroem@dof.dk eller 3328 3822.

Tabel 1.

IBA nr.	IBA-navn	Gnst. statusscore	Kommentarer
1	Ulvedybet Et Nibe Bredning	2	Toppet Skallesluger, Grågås og Kortnæbbet Gås har været i stor fremgang som rastefugle. Til gengæld har næsten alle andre arter oplevet større eller mindre fald i antallet. Hav- og Splitterne, stormmåge samt brushane og engryle er stort set forsvundet som ynglefugle
2	Kysten fra Dokkedal til Lyngså	2	Engryle og Splitterne er forsvundet som ynglefugle og der har været store fald i antallet af rastende almindelige ryler og marine dykænder. Sidstnævnte kan dog til dels skyldes manglende dækning af søterritoriet. Hav- og Dværgerne klarer sig godt ligesom antallet af rastende Lysbugede Knortegæs og Sangsvane har været stigende.
3	Madum Sø	-	Kan ikke bedømmes da der hverken findes et EU-udpegningsgrundlag eller et IBA-kvalifikationsgrundlag
4	Rold Skov	3	Alle fokusarter har været i fremgang eller ligget stabilt; Hvepsevåge har dog oplevet et lille fald.
5	Råbjerg Mile Et omgivende hedeområder	2	Tranen er i fremgang, men Hjejle, Tinksmed og Markpiber er forsvundet
6	Jerup Hede, Råbjerg Mose Et Tolshave Mose	2	Trane oplever en svag fremgang som ynglefugl, mens antallet af ynglende Rødrygget Tornskade har svinget meget. Tinksmed er forsvundet som ynglefugl
7	Lille Vildmose	2	Rastende sangsvane og sædgås er fortsat i fremgang, og Kongeørn er nu etableret som ynglefugl. Tinksmed er forsvundet
8	Kysten fra Aggersund til Bygholm Vejle	2	Stormmåge er i tilbagegang som ynglefugl, og Engryle yngler ikke længere. Forekomsten af Klyde, Havterne og Kortnæbbede Gås fluktuerer, men opretholder pæne antal
9	Nordre Rønner	?	Data mangler
10	Sydlig Læso	2	Havternebestanden er faldet, og mange andre arter oplever store fald i antal men opfylder dog stadig IBA-kriterierne.
11	Hirsholmene	2	Ternene har det svært, mens mågerne fortsætter fremgangen
12	Løgstør Bredning	1	Dværgerne er gået kraftigt tilbage som ynglefugl og har i længere perioder været helt fraværende. rastende kortnæbbet gås opleves i stadig stigende antal, mens Toppet Skallesluger efter en bestandsnedgang i 80'erne og 90'erne nu igen kan ses i meget stort antal. Derimod er flokkene af rastende Hvinand og Pibeand mindre end tidligere.
13	Østlige Vejler	3	Generelt en meget positiv udvikling. Mindre tilbagegang ses hos Sortterne.
14	Lovns Bredning	1	Stor- og Toppet Skallesluger kunne tidligere opleves i tusindtallige flokke, men kun mindre flokke er registreret de senere år. Antallet af Hvinand er desuden faldet noget. Sangsvanens generelle fremgang som rastefugl i landet ses også her
15	Dele af Randers og Mariager Fjorde Et Ålborg Bugt	2	Knopsvane, Gravand og Hvinand opleves ikke i så store flokke som tidligere; til gengæld af Sangsvane og Lysbuget Knortegås i fremgang. Pibesvane raster nu kun i meget små antal, hvorimod antallet af Hjejle på rastepladserne er mere end fordoblet. Ynglebestændene af Hav- og Fjordterne samt Klyde fluktuerer noget, men generelt ses en positiv tendens.
16	Tjele Langsø	3	Bestanden af rastende Skovsædgås er i fremgang efter et kraftigt dyk i 80'erne og 90'erne.
17	Ålvand Klithede Et Forby Sø	3	Trane og tinksmed er i fremgang, og langt flere Grågæs raster
18	Vangså Hede	3	Tinksmed udviser en positiv udvikling, mens Hjejle nu er forsvundet
19	Lønnerup Fjord	2	Sangsvane og Kortnæbbet Gås er i fremgang, og Pibesvane fastholder pæne antal.
20	Vestlige Vejler, Arup Holm Et Hovsør Røn	2	Sortterne er forsvundet som ynglefugl, og Brushane, Klyde og Engryle er i tilbagegang. Derimod ses pæne tal for Kortnæbbet Gås, Grågås og Hjejle. Antallet af Sædgås er nu kun ca. 1/5 af tidligere tider.

Tabel 1.

IBA nr.	IBA-navn	Gnst. statusscore	Kommentarer
21	Ovesø	2	Rastende Sædgås er gået markant frem. Sangsvane er i fremgang efter et voldsomt bestandsdyk i 90'erne, men forekommer dog ikke i så store flokke som tidligere
22	Hanstholmreservatet	1	Trane er i fremgang, og Tinksmed fastholder en pæn bestand, mens sikre ynglefund af Hjejle ikke er registreret de seneste år. For Sædgås, Kortnæbbet Gås og Sangsvane opleves stærkt vigende antal
23	Agger Tange Et Krik Vig	1	Brushane samt Hav- og Fjordterne yngler nu kun med få par. Rastende ænder og gæs fastholder et højt niveau, og Hjejlen ses i stærkt stigende antal
24	Hjarbæk Fjord Et Simested Ådal	2	Enorm stigning i rastende Hvinand, mens Troidanden ses i forholdsvis lave antal, og Taffelanden nu kun registreres i småflokke sammenlignet med tidligere
25	Mågerodde Et Karby Odde	2	Klyde har stor tilbagegang, og også Havterne registreres i mindre antal end før. Hjejle rastede tidligere i meget stort antal på lokaliteten, og efter en kraftig tilbagegang i 90'erne er antallet nu igen stigende. Rastende Lysbugede Knortegås i stadig større antal
26	Dråby Vig Et Buksør Odde	1	Hvinand og Hjejle ses i meget store tal, mens bestandene af Klyde og Havterne er væsentligt lavere en før. Lysbuget Knortegås er i fremgang, men optræder dog stadig kun i relativt små flokke.
27	Glomstrup Vig, Agerø med videre	2	Lysbuget Knortegås har haft enorm fremgang, og også Havterne er i fremgang som ynglefugl. Hvinand ses nu i tal langt under IBA-kriteriet og Klyde udviser faldende tendens
28	Nissum Bredning	1	Rastende Hvinand og Stor Skallesluger er i kraftig tilbagegang, sidstnævnte er nu næsten fraværende
29	Flyndersø Et Stubbergård Sø	2	Stor Skallesluger raster i væsentligt lavere antal end tidligere, mens Sangsvane har stor fremgang
30	Norsminde Fjord	2	Stor Skallesluger er stort set forsvundet, mens Sangsvane har fortsat fremgang
31	Stavns Fjord Et omgivende hav	2	Ederfugl er i kraftig tilbagegang, og Sildemåge er stort set forsvundet som ynglefugl, ligesom Sortand og Fløjsand kun ses i meget mindre antal end før. Skarv er i fremgang som ynglefugl ligesom Sangsvane bliver stadig mere talrig på rasteplasserne
32	Anholt	3	Sildemåge har været i tilbagegang, men opfylder stadig IBA-kriteriet
33	Salten Langsø	2	Isfugl og Sortspætte har opretholdt små, men stabile ynglebestande. Fiskeørn og Stor Hornugle er tidligere blevet registreret som ynglefugle, men er nu igen fraværende. Rastende Stor Skallesluger har været i tilbagegang, men er nu igen i fremgang
34	Skove og heder ved Bryrup	2	Hvepsevåge og Sortspætte er stabile ynglefugle, mens Hedelærke og Isfugl er gået tilbage. Rødrygget Tornskade ligger lavt i forhold til tidligere
35	Mossø	3	Rørhøg og Isfugl opretholder beskedne, men stabile ynglebestande
36	Hørsens Fjord, Svanegrunden Et Endelave	2	For næsten alle arter er antallet faldet, men Hjejle og Lille Kobbersnepe optræder dog i pæne antal
37	Borris Hede	2	Tinksmed yngler nu kun med få par mens Rødrygget Tornskade holder skansen
38	Nissum Fjord	1	Rørdrum er som eneste ynglefugl i fremgang på lokaliteten, mens bl.a. engfluglene er i tilbagegang. Bramgås er med en ekstremt stor fremgang er alene om positiv udvikling blandt rastefuglene idet bl.a. alle tre arter af svaner er blevet mindre talrige
39	Harbøre Tange, Plet Enge Et Gjeller Sø	2	Almindelig Ryle yngler nogenlunde stabilt, mens Brushane og Klyde er i tilbagegang. Rastende Sangsvane ligger i øjeblikket pænt, mens Bramgæs ses i langt større flokke end tidligere. Klyde, Lysbuget Knortegås og Kortnæbbet Gås er alle blevet mere fåtallige
40	Venø Et Venø Sund	1	Dværgerterne, Klyde og Almindelig Ryle yngler nu næppe længere, og rastende Hvinand og Stor Skallesluger optræder i markant ringere antal. Imidlertid er antallet af rastende Lysbuget Knortegås tildoblet, og Toppet Skallesluger er gået kraftigt frem

Tabel 1.

IBA nr.	IBA-navn	Gnst. statusscore	Kommentarer
41	Stadil & Veststadil Fjorde	2	Ynglefuglene er i positiv udvikling med fremgang for Rørdrum, Plettet Rørvagtel, Sortterne og Rørhøg. Bramgås og Grågås er gået ekstremt meget frem som rastefugle, mens fremgangen er moderat for Sangsvane. Andre svømmefugle er gået tilbage, men rastende Spidsand har oplevet en særlig markant tilbagegang.
42	Hedearealer i Sdr. Felding Plantage		Tinksmed er forsvundet som ynglefugl
43	Ringkøbing Fjord	2	Ynglende Engfugle klarer sig bedre end andre steder, men de fleste svømmefugle raster i lang mindre antal pga. fjordens økologiske sammenbrud for 30 år siden
44	Uldum Kær	2	Rørhøg yngler stabilt mens Isfugl er forsvundet
45	Skove langs nordsiden af Vejle Fjord	?	Data mangler
46	Randbøl Hede	0	Tinksmed er forsvundet som ynglefugl
47	Lillebælt	1	Generelt en negativ udvikling for lokalitetens rastefugle, især Ederfugl og Bjergand. Havørn har etableret sig som ynglefugl, men øvrige ynglefugle har det svært
48	Hedearealer ved Store Råbjerg	0	Tinksmed er forsvundet som ynglefugl
49	Ho Bugt Enge & Varde Ådal	2	Hedehøg og Blå Kærhøg er forsvundet som ynglefugle, mens Blåhals har etableret sig. Rastende engfugle har fluktueret meget, men antallet er i øjeblikket pænt
50	Kallesmærsk Hede & Grærup Langsø med omgivelser	2	Tinksmed og nok også Hedelærke har indtil for nyligt ynglet stabilt mens Hedehøg er forsvundet
51	Ribe Holme & enge ved Kongeåen	2	Mosehornugle og blå kærhøg er forsvundet som ynglefugle, hvorimod hedehøgen har haft fremgang. Ynglende engfugle har det svært
52	Mandø	2	Ynglende Brushane har haft kraftig tilbagegang, mens øvrige vadefugle er stabile. Mosehornugle synes at have etableret sig som ynglefugl. Rastende Mørkbuget Knortegås er i løbet af de seneste ti år gået over 60% tilbage
53	Fanø	2	Alle ynglefugle er under pres fra ræveprædation. Til gengæld trives rastefugle godt
54	Vejen Mose	-	Kan ikke bedømmes da der hverken findes et EU-udpegningsgrundlag eller et IBA-kvalifikationsgrundlag
55	Skallingen & Langli	2	Ynglende Splitterne og Dværterne er gået frem mens øvrige terner er på retur
56	Filslø	2	Rastende gæs og svaner fastholder stabile tal mens Spidsand er på kraftig retur
57	Vadehavet	2	Ynglefuglene har generelt haft en positiv udvikling, bl.a. alle fem arter af ynglende terner, og også vadefuglene har klaret sig godt. Antallet af rastende ryler er næsten halveret, men status for områdets øvrige rastende vadefugle er generelt god. Rastende Kortnæbbet Gås og Mørkbuget Knortegås er ikke længere så talrige som før, mens Bramgås og Lysbuget Knortegås vokser i antal
58	Hostrup Sø, Assenholm Mose & Felsted Vestermark	3	Havørn og Trane har etableret sig i området, og Rørdrum yngler med en lille, men stabil bestand.
59	Haderslev Tunnedal	2	Havørn er etableret, men Hvepsevåge og Isfugl er gået lidt tilbage som ynglefugle
60	Tøndermarsken, Magisterkog & Rudbøl Sø	2	Især engfuglene er gået voldsomt tilbage, men ynglende Blåhals og rastende Bramgås er dog i fremgang
61	Kongens Mose & Draved Skov	1	Trane har etableret sig med et enkelt ynglepar, men Hedehøg, Tinksmed og Sortterne er forsvundet
62	Tinglev Mose & Ulvemose	0	Faldende antal ynglepar for Rørhøg, og Hedehøg helt er forsvundet som ynglefugl
63	Sønder Ådal	1	Rørhøg yngler stabilt med et enkelt par mens Hedehøg og Mosehornugle er forsvundet, ligesom Rørdrum og Sortterne. NB! Hedehøg er dog genfundet/genindvandret i 2009!

Tabel 1.

IBA nr.	IBA-navn	Gnst. statusscore	Kommentarer
64	Flensborg Fjord Et Nybøl Nor	0	Rastende ænder taltes før i tusindtallige flokke, men er i de senere år gået kraftigt tilbage. Bjergand står for den største tilbagegang med et fald fra 27000 til 2000. Efter at IBA'en som et led i Care-takerprojektet er blevet udvidet i f.t. fuglebeskyttelses-området, er det dog atter lykkedes at registrere betydelige forekomster af især Ederfugl
65	Rømø	1	Engfugle har det svært; dog er Rødben i fremgang. Hedeheg er stabil, men Sandterne forsvundet.
66	Lindet Skov, Hønning Mose Et Plantage m.m.	2	Stor Hornugle er etableret som ynglefugl med et enkelt par, mens antallet af ynglende Hvepsevåger fluktuerer. Tinksmeden var indtil for nyligt i fremgang som ynglefugl
67	Ballum Et Husum Enge	2	Antallet af rastende Bræmgås er mere end tyvedoblet siden 80'erne. Brushane er næsten forsvundet som ynglefugl, ligesom Hedeheg i de senere år er gået tilbage. Blåhals har etableret sig som ynglefugl
68	Skove ved Gråsten	2	Rørhøg har genetableret sig som ynglefugl efter nogle års fravær, og isfugl er i fremgang. Til gengæld er antallet af ynglende Hvepsevåge faldet kraftigt
69	Kogsbøl Et Skast Moser	1	Rørhøg er vendt tilbage som ynglefugl, men Hedeheg, Tinksmed og Sortterne er forsvundet
70	Frøslev Plantage Et Frøslev Mose	2	Trane er ny som ynglefugl mens Mosehornugle, Hedeheg og Tinksmed er forsvundet. Rødrygget Tornskade er kraftigt på retur
71	Sydfynske Øhav	1	Ynglende engfugle og terner er i tilbagegang, dog klarer Splitterne sig fint. Rastende svaner og knortegæs ligger stabilt
72	Mårstal Bugt Et sydvestkysten af Langeland	3	Rastende Ederfugl har tidligere udvist bemærkelsesværdig fremgang, men er nu på retur. Rørdrum og Rørhøg er på vej frem
73	Vresen og Hav ml. Fyn og Langeland	-	Data mangler
74	Brændegård Sø, Nørresø Et skove ved Brahetrolleborg	3	Havørn er ny som ynglefugl, mens Hvepsevågen er gået fra 4 til 1 par. Antallet af rastende Skeænder vokser år for år, mens Skarven peakede i 80'erne og nu atter er på retur.
75	Odense Fjord	2	Ynglefugle som Skarv, Rørhøg og Splitterne har været i fremgang; det samme gælder rastende Sangsvane, Toppet Skallesluger og Hjejle. Omvendt ser det ikke godt ud for ynglende Klyde og Havterne, og heller ikke for rastende Knopsvane, Bjergand og Blishøne.
76	Kysten ved Nærå Et Æbelø-området	3	Klyden er i støt tilbagegang som ynglefugl, mens antallet af ynglende Hav- og Dværgerterne har været fluktuerende. Ynglebestanden af skarver blev fordoblet i de tidlige 90'er, men er sidenhen faldet pga. regulering
77	Romsø og sydkysten af Hindsholm	-	Kan ikke bedømmes da der hverken findes et EU-udpegningsgrundlag eller et IBA-kvalifikationsgrundlag
78	Arreskov Sø	2	Havørnen etablerede sig i slut-90'erne som ynglefugl ved søen. Fjordterne er nu forsvundet som ynglefugl. Antallet af rastende Skeænder fluktuerer, men er i langsiget stigning fordi søen langsomt bliver renere
79	Ertholmene	3	Ålkefuglene på Ertholmene trives både som yngle- og rastefugle.
80	Almindingen	2	Antallet af ynglende Traner vokser støt mens Perleuglen i de senere år har været stabil. Sortspætten, som tidligere ynglede i stort antal på lokaliteten er nu helt forsvundet.
81	Karrebæk, Dybsø Et Avnø Fjorde	2	De rastende svaner, gæs og ænder er generelt i fremgang. Havørnen blev ny ynglefugl for området i 2002.
82	Bøtø Nor	2	Stadig større flokke af rastende gæs kan opleves i noret. Et enkelt par traner har etableret sig i området siden årtusindeskiftet.
83	Hyllekrog-Rødsand Et Femer Bælt	1	Udover at Havørn er kommet til, har Klyde som eneste ynglefugl holdt skansen. Blandt rastefuglene har udviklingen mest været negativ, men især lille skallesluger glimrer ved stærk fremgang
84	Ulvsund, Grønsund Et Fanefjord	0	Tidligere blev der registreret store flokke rastende svaner og skalleslugere på lokaliteten, men disse er gået voldsomt tilbage.
85	Smålandshavet nord for Lolland	2	Havterne opretholder en stabil ynglebestand mens Fjordterne og Dværgerterne udviser større fluktuationer og i perioder har været næsten forsvundne. Antallet af rastende Blishøns er faldet med næsten 80%.

Tabel 1.

IBA nr.	IBA-navn	Gnst. statusscore	Kommentarer
86	Guldborgsund	2	Taffelanden kunne i 60'erne og 70'erne tælles i tusindtallige flokke, men forsvandt herefter næsten. Bestanden ser nu ud til at være på vej tilbage op igen, ligesom Troidanden også er i fremgang. Havørnen trives som ynglefugl i området.
87	Maribosøerne	2	Lokaliteten var hjemsted for det første danske Havørnepar og har huset et ynglepar siden midten af 90'erne. En stor og stabil bestand af ynglende Rørhøge holder også til ved søerne. Rastende Knarand, Skeand, Lille Skallesluger og Taffeland er alle i støt fremgang mens antallet af rastende Troidænder er mere end halveret.
88	Nakskov Fjord Et Indrefjord	1	Ternebestanden har det svært – Fjordterne og Splitterne er helt forsvundet. Især markant er det, at antallet af rastende Sædgæs er fordoblet på ganske få år.
89	Præstø Fjord, Ulvshale, Nyord Et Jungshoved Nor	2	Havørn er ny ynglefugl, og Hjejele raster i stadig stigende antal, men de ynglende Engfugle på Nyord er ved at være et overstået kapitel.
90	Klinteskoven	2	Vandrefalk yngler nu stabilt, hvorimod Høgesanger nu er forsvundet fra sit sidste danske ynglested
91	Holmegårds Mose Et Porsmose	3	Engsnarre er i fremgang som ynglefugl, mens Rørhøgen, som oplevede en markant fremgang i antallet af ynglepar i 80'erne og 90'erne, nu igen er på retur. Rastende Sædgås ses heller ikke længere i lige så stort antal
92	Skove ved Vemmetofte	2	Hvæpsevåge og Rød Glente yngler nogenlunde stabilt
93	Tystrup-Bavelse Søerne	2	Havørn har etableret sig som ynglefugl, mens antallet af rastende Troidand er faldet til under en femtedel.
94	Sejerø Bugt Et Nekselø	1	Generelt ses en meget negativ udvikling for lokalitetens rastende andefugle, især Sortand og Fløjlsand er gået voldsomt tilbage.
95	Skælskør Nor, Skælskør Fjord Et Borreby Mose	2	Der raster 75% færre Troidænder i området end tidligere, mens antallet af rastende sangsvaner er halveret.
96	Øer og kyst mellem Skælskør Fjord Et Glæneø	1	Ynglende Skarv samt rastende Sangsvane og Bramgås stormer frem, mens ynglende Engfugle og rastende Ederfugl rasler nedad
97	Hovvig	3	Rastende Skeand, Hvinand og Stor Skallesluger stiger støt i antal.
98	Sprogø Et Halssskov Rev	0	Antallet af ynglende Splitterner har fluktueret meget, men ser nu ud til at være i fremgang. Rastende Ederfugle, som tidligere var en meget talrige, ses nu kun i markant mindre tal.
99	Saltbæk Vig	2	Krikand var tidligere en talrig rastefugl, og efter næsten at være forsvundet fra lokaliteten er den nu igen i langsom fremgang. Sædgås toppede med over 1000 rastende individer i 80'erne og 90'erne, men nu tælles der kun halvt så mange.
100	Tissø, Lille Åmose Et Hallenslev Mose	3	Dværgerterne og Klyde er blevet mere talrige som ynglefugle mens Engryle er forsvundet. Havørn er ny ynglefugl
101	Bregentved- Et Gisselfeld-søerne	1	Rastende Grågås og Troidand er blevet mindre talrige
102	Korshage, Hundested Et omgivende hav	0	Generelt ses en meget negativ udvikling for lokalitetens rastende andefugle, heriblandt Ederfugl
103	Snoldelev Mose Et Gammel Havdrup Mose	2	Sortterne er nu forsvundet som ynglefugl
104	Ramsødalen	0	Sortterner er nu forsvundet som ynglefugl
105	Roskilde Fjord, Selsø Et Kattingesøerne	2	Lokalitetens bestand af ynglende Terner er hårdt trængt og Dværgerterne er nu helt forsvundet. Havørn er ny ynglefugl
106	Arresø	3	Stor skallesluger raster i nogenlunde konstante antal. Ynglende Rørhøg og Rørdrum er i svag fremgang
107	Jægerspris Nordskov	3	Hvæpsevåge, Sortspætte og Rødrygget Tornskade opretholder stabile ynglebestande.
108	Gribskovområdet	2	Stor fremgang for ynglende Hvæpsevåge og Rødrygget Tornskade, mens Sortspætte er i tilbagegang. Rød Glente er ny ynglefugl
109	Furesøen med Vaserne Et Farum Sø	0	Rastende Troidand er gået kraftigt tilbage – der registreres nu 80 % færre fugle end tidligere.
110	Saltholm Et Peberholm	2	Bramgås er gået stærkt frem både i yngle- og rastetiden ligesom ternebestanden er i vækst. Til gengæld resterer kun 10-15% af de ynglende Brushøns

Tabel 1.

IBA nr.	IBA-navn	Gnst. statusscore	Kommentarer
111	Vest- og Sydamer med omgivende hav	1	Ynglende Rørhøg og Klyde holder skansen ligesom rastende Skalle-slugere, men især ynglende engfugle og terner samt rastende Troldand er gået kraftigt tilbage
112	Hjelm	0	Ynglende Stormmåge er i meget kraftig tilbagegang
113	Møllesø Et Gjorslev	3	Antallet af rastende Grågås er tidoblet
114	Sjørring Sø	2	Rastende Grågås er stabil i antal, mens Hjejle raster i langt ringere omfang end før
115	Skjern Å-dalen	3	Fremgang over hele linjen hvilket ikke kan undre, naturgenopretningen taget i betragtning. Det gælder bl.a. ynglende Rørdrum og Plettet Rørvagtel samt rastende Kortnæbbet Gås og Spidsand
116	Bolle Et Try Enge	2	Rastende Pibesvane rasler ned, mens Sangsvane tordner frem
117	Store Vildmose, Ryå Et Stavad Enge	0	Rastende Pibesvane rasler ned
118	Smålandsfarvandet	0	Alle svømmefuglene ser ud til at være faldet stærkt i antal
119	Nordvestlige Kattegat	1	Bortset fra Lysbuget Knortegås, Sortand og Svartbag ser alle svømmefuglene ud til at være faldet stærkt i antal
120	Rønne Banke	?	Data mangler
121	Skagerrak Et sydvestlige Norskerende	?	Data mangler
122	(Nummeret er nedlagt)	-	-
123	Østlige Tyskebugt	-	Data mangler
124	Hellebæk	3	Havørn trækker i stadig stigende antal
125	Skagen	3	Havørn trækker i stadig stigende antal
126	Gillelejeområdet	3	Havørn trækker i stadig stigende antal
127	Stevns	3	Havørn og Musvåge trækker i stadig stigende antal
168	Lille Middelgrund	-	Data mangler

Hjejler og Viber, Geddal Enge, 19. oktober 2008. Foto: John G. Dinesen

Projekt Ørn 2008

Af Lennart Pedersen

Indledning

2008 er et fantastisk år, både hvad angik ørnenes succes, den store opbakning til Projekt Ørn, som vi oplever fra de mange deltageres side og sponsorerens venlige betænkssomhed.

Der er i 2008 fremgang i såvel vinterbestanden, antal af ynglende Havørne og Kongeørne og for første gang i lang tid findes et nyt par af Fiskeørn.

Ørnens Dag den 24. februar 2008 blev endnu en gang et tilløbsstykke med knapt 3000 deltagere fordelt på 20 lokaliteter landet over. Arrangementet bliver gennemført i regi af lokalafdelingerne, mens Fuglenes Hus leverer hvervematiale og sørger for en velplanlagt markedsføring i medierne. Langt de fleste arrangementer kunne levere varen til deltagernes store fornøjelse, mens det nogle få steder i landet er svært at opstøve "de store vingefang".

Ringmærkningsprojektet fortsætter, og yderligere tre Havørneunger bliver ringmærket, og desuden ringmærkes for første gang unger Kongeørnens unger, i alt tre unger fra to forskellige reder.

DOF har i årets løb lavet en film, der handler om Projekt Ørn. Filmen er produceret af Martin Holm, og fortæller om vigtigheden af beskyttelsen af Danmarks ørne samt de tiltag DOF gør i forbindelse med beskyttelsesarbejdet. Filmen kan ses på Projekt Ørn's hjemmeside: <http://www.dof.dk/orn>.

Projekt Ørn har modtaget økonomisk støtte fra en lang række fonde foruden et stort antal private bidragydere. Denne sponsorstøtte muliggør, at projektet kan gennemføres i sin nuværende form frem til år 2009.

Arbejdet i Projekt Ørn kunne ikke gennemføres uden de mange frivillige, lige fra artscaretakerne for vores ynglende ørne, Erik Ehmsen (Havørn), Tscherning Clausen (Kongeørn) og Leif Novrup (Fiskeørn) til alle redekoordinatorene og deres hjælpere, som tager tønnen med overvågning året igennem: Hans Erik Jørgensen (Maribosøerne, Præstø Fjord og Roden Skov), Wilhelm Lorenzen Fabricius (Bankel Sø), Jesper Tofft (Hostrup Sø), John Bang Jørgensen (Gavnø), Lars Malmberg (Østlolland), Gerth Nielsen (Skarresø og Tissø), Helle Regitze Boesen (Haderslev), Ole Friis Larsen (Nakskov Fjord), Bent Bardtrum (Bognæs), Jens Dithmarsen (Tærø), Tscherning Clausen (Lille Vildmose), Lars Munk (Nordvestlolland), Inger Sønnichsen (Sydlige Jylland), Tscherning Clausen (Lille Vildmose), Bo Ryge Sørensen (Silkeborgsøerne), Ulla Brandt (Nordnordvestlolland), Per Ekberg Pedersen (Esrum Sø) og Kurt Storgaard (Solvær Engesø). Tillige takkes turarrangørerne for Ørnens Dag, samt de flere hundrede optællere, som deltog under vintertællingen.

På Projekt Ørn udgiver hvert år en separat projekt rapport, som kan findes på <http://www.dof.dk/orn>. Hjemmeside bliver desuden jævnligt opdateret med nyheder og pressemeddelelser om vores ørne.

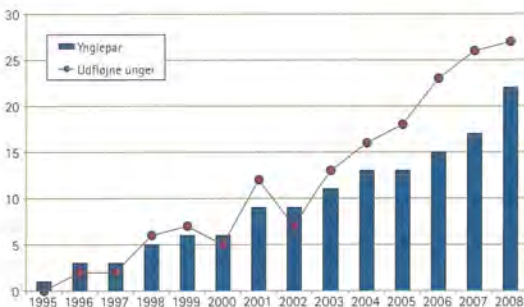
Havørn, Hejrede Sø, Maribo, 10. juli 2008. Foto: Mogens Hansen

Havørnen i Danmark 2008

Sammenfatning

I 2008 nåede antallet af danske ynglepar op på 22, hvilket er en tilvækst på 29 %. Imidlertid viser tallene, at ungeproduktionen er faldet fra 1,53 til 1,23 unger pr. ynglepar. Til sammenligning havde den Nordtyske bestand langs Østersøkysten i delstaten Slesvig-Holsten i årene mellem 1990 og 1999 en gennemsnitlig produktivitet på 1,35 unger pr. par (B. Struwe-Juhl, 2002). Dermed er den gennemsnitlige ungeproduktion for bestandene i Danmark og Nordtyskland temmelig ens.

I Slesvig-Holstein-området var der i 2008 57 par med rede, hvoraf 53 påbegyndte yngel og 44 par havde ynglesucces. I alt blev der produceret 76 unger (B. Struwe-Juhl, pers. korresp.).

Figur 1: Antallet af udflyjende unger fra de danske havørnepar

Figur 2: Havørneredernes placering i perioden 1995-2008, numrene refererer til lokalitetslisten i Tabel 1. Bemærk at redeerne 21 og 27 ikke er medtaget på kortet og at placeringerne generelt kan være let slørede.

Lokalitetsgennemgang

Udgåede redelokaliteter

Redelokaliteterne Skast, Langeland I og Enehøje er udgået, da de gennem flere år ikke har været benyttet. Skulle der igen dukke nye par op på lokaliteterne, vil disse blive optaget som nye par i gamle revir.

Aktive redelokaliteter

Maribosøerne

Af redekoordinator Hans Erik Jørgensen

Parret ved Maribosøerne ynglede for tolvte gang i bøgeskoven ved Hejrede Sø, og benyttede den samme rede, som har været anvendt i de to foregående sæsoner.

Æglægningen fandt sted omkring 5. marts, og klækningen skete i midten af april. Der blev opfostret to unger, som begge var flyvedygtige i begyndelsen af juli.

Maribo-parret har nu ynglet succesfuldt i 12 år i træk og i denne periode har de fået i alt 22 unger på vingerne, hvilket gør parret til landets mest produktive. Den store ynglesucces skal ses på baggrund af gode fødemuligheder i søerne samt en effektiv beskyttelse af reden mod forstyrrelser.

Tilstedeværelsen af et betydeligt antal yngre havørne i Maribosø-området gennem hele året (mindst 6-7 unge ørne gennem hele ynglesæsonen), synes ikke at genere det lokale ynglepar.

Bankel Sø

Af redekoordinator Wilhelm Lorenzen Fabricius

Havørnene ved Bankel Sø gik på reden i en poppelrække på søens sydbred uden at vise interesse for skoven på vestsiden. Hannen så fortsat ud til at være den

oprindelige han, der har ynglet i området siden 1996, og som skønnes at være klækket i 1992. Hunnen var en yngre fugl (nu 4-5k), som allerede i 2007 afløste Bertha, en nu afdød hun, som blev landskendt i forbindelse med en dokumentar lavet af Søren Ryge Petersen.

Der kom to unger af reden midt på sommeren, og endnu ultimo september var de at se i området dagligt. Alt i alt var det et år, som man gerne vil have det: God produktion i reden og ingen forstyrrelser af fuglene.

Hostrup Sø

Af redekoordinator Jesper Tofft

Rugning og øvrig ynglevirksomhed gik planmæssigt, og det var 11. år i træk med ynglesucces i området. Der blev ynglet i samme rede, som har været benyttet hvert år siden 2000. For første gang i en årrække blev der kun opfostret én unge, som var flyvefærdig forholdsvis tidligt, i anden halvdel af juni. Den følgende måned sås ungen i redeskoven og i august også ved selve Hostrup Sø, hvor forældrene fouragerer dagligt. For første gang forsøgt ringmærkning fra Zoologisk Museum, men ringmærkerne kom for sent, ungen var for stor, og mærkningen desværre måtte opgives.

Arreskov Sø

Af redekoordinator Erik Ehmsen

For ottende gang lykkedes det for parret ved Arreskov Sø at sende en flyvefærdig unge ud fra den samme rede. Æglægning, rugning og opfostring forgik helt efter planen og den enlige unge blev ringmærket den 17. juni 2008. Kort efter udflyvningen forsvandt ungen og blev ikke set i næsten en måned. Heldigvis vidste det sig, at den blot havde fløjet rundt i redeområdet. Da den dukkede op igen tog den hurtigt til Brændegård Sø, hvor den fouragerede sammen med sine forældre. Her dukkede der desuden en anden umærket unge op hen på efteråret. Yngleparret ved Arreskov Sø har nu sendt i alt 15 unger ud i den danske natur!

Præsto Fjord

Af redekoordinator Hans Erik Jørgensen

Efter at parret i de to foregående år har ynglet/gjort yngleforsøg i Leestrup Skov, vendte parret i 2008 tilbage til en rede ved Even Sø, som blev bygget i 2005. Der er dog en vis usikkerhed om, hvorvidt det drejer sig om samme par eller om der opholder sig to forskellige par i fjord-området. Usikkerheden skyldes, at parret i løbet af vinteren havde bygget meget på reden i Leestrup Skov og samlede græs til foring af redeskålen så sent som 27. februar. 3. marts sad parret nær reden i Leestrup Skov, men på omtrent samme tidspunkt indledtes rugningen ved Even Sø. Efter 3. marts sås intet til ørne i Leestrup Skov, så indtil videre må vi gå ud fra, at det er samme par, der på skift har opholdt sig på de to lokaliteter. Rugningen ved Even Sø forløb planmæssigt, og to unger blev klækket omkring 10. april. Begge unger var flyvedygtige ultimo juni.

Gavnø

Af redekoordinator John Bang Jørgensen

Det var med spænding, jeg så frem til denne sæson.

Tabel 1. Havørnepar med rede i perioden 1995-2008 samt antallet af flyvefærdige unger produceret. 0 indikerer reder med rugning, men uden flyvefærdige unger. Redepar, hvor der ikke er registreret æglægning, er angivet med -.

Nr.	Lokalitet	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Total
1	Maribosøerne	0	-	1	1	2	2	2	1	3	2	2	2	2	2	22
2	Bankel Sø		1	1	2	2	1	1	1	0	2	2	2	1	2	18
3	Hostrup Sø		1	0	1	1	2	1	2	2	2	2	3	2	1	20
4	Arreskov				2	1	0	2	2	2	1	2	2	3	1	18
5	Præstø Fjord				-	1	0	2	0	2	2	2	3	0	2	14
6	Gavnø					-	-	-	0	2	2	1	2	2	0	9
7	Roden Skov							1	-	1	2	1	0	1	2	8
8	Tystrup Sø							2	-	1	2	3	3	2	2	15
9	Østlolland							1	1	0	1	0	1	2	2	8
10	Skarresø									-	0	1	2	1	2	6
11	Skast									0						0
12	Langeland I										0					0
13	Enehøje										-	0	-			0
14	Haderslev										-	0	1	2	1	4
15	Nakskov Fjord											2	2	1	2	7
16	Bognæs												-	2	2	4
17	Tærø												0	2	2	4
18	Lille Vildmose														-	0
19	Nordvestlolland													0		0
20	Midtfalster													1		1
21	Sydlig Jylland													2	0	2
22	Silkeborgsøerne														a	0
23	Nordnordvest Lolland														1	1
24	Esrum sø														b	0
25	Solkær Engsø														1	1
26	Tissø														-	0
27	Langeland II														0	0
28	Sydsjælland														1	1
29	Knuthenborg														1	1
	Unger i alt	0	2	2	6	7	5	12	7	13	16	18	23	26	27	164
	Par m. rede (Rp)	1	3	3	5	6	6	9	9	11	13	13	15	17	22	
	Unger pr. redepår	0,00	0,67	0,67	1,20	1,17	0,83	1,33	0,78	1,18	1,23	1,38	1,53	1,53	1,23	

a) Det er endnu ikke lykkedes at lokalisere redens beliggenhed.

b) Der er endnu ikke med sikkerhed fundet en havørnerede ved Esrum Sø.

Ville parret bruge den gamle eller den nye rede? Under et besøg den 9. marts hos den nye skytte – Nicolaj – havde hunnen lagt sig på den gamle rede.

Ved klækketidspunkt den 16. april begyndte de voksne fugle at flyve meget rundt i territoriet sammen, hvilket var et dårligt tegn. Under et besøg nogle dage senere blev der ikke set unger i reden, men de voksne fugle sad dog i nærheden. Hvad der gik galt vides ikke.

Roden Skov

Af redekoordinator Hans Erik Jørgensen

Parret i Roden Skov anvendte den rede, der har været benyttet siden 2003. Som det også har været tilfældet i de foregående sæsoner foregik æglægningen lidt tidli-

gere end hos regionens øvrige par, idet rugningen var i gang inden udgangen af februar. Klækningen skete den 5.-10. april, og der blev opfostret to unger, som var flyvedygtige sidst i juni måned.

Tystrup Sø

Af Lennart Pedersen

Reden ved Tystrup Sø havde frem til år 2007 en meget publikumsvenlig beliggenhed, hvor ørnene kunne betragtes på afstand, uden at man forstyrrede dem. I begyndelsen af 2007 tog nogle lokale initiativ til at afskære sidegrenene på den udgåede gran, som reden var placeret i, og tillige blev der bygget et fotokjul i kanten af skoven inden for beskyttelseszonen. Ørneparret blev på lokaliteten, hvor de ynglede med

succes i 2007, men i 2008 besluttede de at flytte. Efter nogen tids søgen efter et egnet redetræ slog de sig ned i et grantræ i Dyrehaven. På baggrund af dette gennemførte Næstved kommune en lukning af området. Parret påbegyndte rugningen omkring 9. marts 2008, gennemførte en succesfuld ynglesæson og fik to unger på vingerne.

Østlolland

Af redekoordinator Lars Malmberg

Omkring den 23.-24. februar så parret ud til at have lagt æg, da hunnen lå fast i reden. Den 20. april var det tydeligt, at der nu måtte være én eller flere små unger i reden da hunnen lå højt. Jeg kunne dog ikke se unger over redekanten, så de måtte være meget små. Lodsejeren, der heldigvis er meget positiv overfor ørneparret, vil gerne sikre parret ved driften af området og gav tilladelse til at ringmærke ungerne i 2008. Den 1. juni blev der derfor ringmærket to flotte unge hanner på reden.

Skarresø

Af medhjælper Jørgen Friberg

I 2008 fik vi to velfungerende unger på vingerne i Skarresø. Hunnen lagde sig fast på reden den 14. marts og den 25. april så jeg to unger, der var flere dage gamle. Den 7. juli blev reden forladt. Ungerne udviste medio august fortsat stor variation i landingstalent. Redekoordinator for parret er Gerth Nielsen.

Haderslev

Af redekoordinator Helle Regitze Boesen

Reden ved Haderslev Fjord var i løbet af vinteren blevet udbedret og udbygget. Hunnen havde lagt sig på reden, da en storm den 1.-2. marts, ligesom året før, rev det øverste af reden ned. Et ødelagt æg blev fundet ved rede-resterne.

På forbavsende få dage lagde ørneene nu tilstrækkeligt antal grene på reden, til at hunnen kunne lægge sig igen, hvilket blev observeret den 13. marts.

Herefter var der ro i skoven, og i begyndelsen af maj kunne den første og eneste unge ses. Udflyvning fra reden foregik efter den 15. juli, hvor jeg sidst observerede ungen på reden.

Nakskov Fjord

Af redekoordinator Ole Friis Larsen

Hos det vestlollandske par var der i 2008 to store unger i reden. Ungerne skulle have været blandt de første med danske farveringe, men på datoen for mærkningen var de for store til, at de to ringmærkere ville risikere, at ungerne prøvede at flyve fra reden, hvis noget klatrede op til dem.

Parret har før været meget tidligt på færde med hunnen på æg allerede sidst i februar. Parret blev set under parring på Munkeholm i Nakskov Fjord den 9. februar, hvorefter parret fløj mod redestedet. Ved et kontrolbesøg på redestedet 2. marts sås ingen fugle på reden, men hunnen har formentlig været i gang med rugningen og har trykket sig så dybt, at den ikke kunne ses. På det tidspunkt var en skovarbejder i øvrigt i gang

med en motorsav i en granbevoksning bare lidt over 100 meter fra reden. Ved samme lejlighed sås en ung havørn over skoven, formentlig sidste års unge, som stadig både holdt til og forekom accepteret tæt på redestedet.

De to unger blev første gang set ved et kontrolbesøg den 12. maj, hvor begge så ud til at have stort set færdige fjerdragter. Siden blev der så vidt vides med sikkerhed kun set en adult og en ungfugl ved Nakskov Fjord. Vi har tidligere diskuteret, om de to adulte har hver sit jagtterritorium, og kun den ene er fast bruger af Nakskov Fjord. Det kunne således tænkes, at de har taget hver sin ungfugl med sig til deres respektive territorier, men det er stadig en teori.

Bognæs

Af redekoordinator Bent Bardrum

I 2008 fik ørneparret på Bognæs for anden gang to unger på vingerne. Reden var blevet udbygget i løbet af vinteren, og rugningen startede den 29. februar. Den 7. april lå den rugende ørn meget højt på reden og den 9. april sås fodring. – Den 28. juni havde begge unger forladt reden. – Den følgende måned sås alle fire ørne jævnlige i området omkring reden.

Ungerne var lidt sværere at spotte, efter at de forlod reden. I 2007 holdt de til på en åben pynt, hvor deres foretrukne udsigtspunkt var toppen af en stak bundgarnspæle. I vinterens løb havde fiskeren flyttet sine bundgarnspæle, og ungerne holdt nu til i træerne omkring reden.

Der er stadig mange, der trods den lange spadseretur besøger observationsstedet og glæder sig over ørneene – fra notesbogen den 22. juni: "Sikken en oplevelse".

Tæro

Af redekoordinator Jens Dithmarsen

Efter en vellykket ynglesæson i 2007 vendte havørneparret tilbage til "Skallehoved" på Tæro allerede i starten af januar 2008, hvor de byggede ovenpå den gamle rede i toppen af et fyrretræ. Parret sås flyve til med grene, og reden blev hurtigt tydeligt højere. Fuglene sås parre sig, og rugningen blev påbegyndt en af de sidste dage i februar måned.

Rugetiden forløb planmæssigt med gunstige vejrforhold og fred til forældrefuglene.

Omkring 6. april lå hunnen meget højt i reden og der sås tegn på fodring. Først den 18. april sås med sikkerhed 2 unger i reden.

Den 14. juni sås første unge af reden, få dage efter var også nummer to ude og flyve.

Ynglesæsonen 2008 forløb uden problemer, og der blev ikke konstateret forstyrrelser, hverken fra land- eller vandsiden.

Nordvestlolland

Af redekoordinator Lars Munk

Desværre har havørnene helt opgivet redestedet. Fuglene blev set i foråret, men uden indiciér på nogen yngel.

Havørn, Møllekrog, Esrum Sø, 2. oktober 2008. Foto: Axel Mortensen

Midtfalster

Af Lennart Pedersen

Ørnene yngede ikke i reden fra sidste år, men først på året opholdt de sig i nogle af de nærliggende skove. Det kan ikke udelukkes, at ørnene har fundet en anden redeskov i nærheden.

Sydlig Jylland

Af Erik Ehmsen

Flere havørne opholder sig i området med følgeskab af unge ørne. Et par blev observeret på redelokaliteten, men uden bevis på, at der var sket et yngleforsøg. Redekoordinator for parret er Inger Sønnichsen.

Lille Vildmose

Af redekoordinator Tscherning Clausen

Havørnene-parret i Lille Vildmose, som primært holder til ved Toftesø eller i Tofte Skov, har nu været stationære i området siden 2006, dog uden at producere unger. Både før og efter 2006 har der dog været set mange forskellige havørne i forskellige aldre i kortere eller længere perioder i området. I den periode, hvor der er skarver ved Toftesø, ses ørnene regelmæssigt der, og ligeledes i vintertiden når der er gæs og gulnæbbede svaner i søen.

I foråret 2008 blev der så ved et tilfælde fundet en færdigbygget havørnerede i Tofte Skov, men uden at der var tegn på yngleaktivitet. Det kommer der forhåbentlig i 2009.

Silkeborgsøerne

Af redekoordinator Bo Ryge Sørensen

Fra slutningen af oktober 2007 til slutningen af marts 2008 sås to gamle havørne sammen ved søen. I denne periode udviste fuglene en adfærd (bl.a. territorieflugt over området samt observation af en enkelt parring), som antydede, at et muligt ynglepar i Det Midtjyske

Søhøjland var på vej. Desuden sås fuglene regelmæssigt komme til overnatning sammen, vekslede mellem lokaliteter på hhv. syd- og nordsiden af søen, dog med præference for den nordvestlige del af området. Fra slutningen af marts forsvandt begge fugle, dog med nogle få observationer af en adult ørn i april, maj, juni og august. De to adulte fugle sås på intet tidspunkt sammen i denne periode. Skovområderne nord for søen (Højkol Skov, Ildal Sko, Høvild Skov og Løvenholt) blev alle undersøgt for ynglende havørne, men uden resultat. P.t. er der ingen konkrete beviser på, at fuglene har ynglet i området.

Nordnordvestlolland

Af redekoordinator Ulla Brandt

En ny rede blev fundet i området sidst i februar af Michael Thelander. Redestedet blev holdt hemmeligt efter lodsejerens ønske, hvilket også var godt for ørnene, da reden var meget svært at se på afstand, specielt efter løvspring. Reden var i et forholdsvis ung egetræ, ca. 80-100 år.

Der kom en unge fra reden, som blev set første gang den 2. maj som stor dununge. Den 22. juli sad den i et træ ved lysningen i skoven ca. 300 meter fra reden, og fløj nok fra reden i løbet af uge 29. Dagen efter blev den set kredsende over skoven. De følgende gange jeg var i skoven opholdt den sig i reden eller tæt på, hvor den ofte sad og skreg. Den blev stadig fodret i reden den 17. august.

De voksne ørne fløj ofte mod nord og nordøst, ud mod Smålandshavet, hvor de bl.a. en dag kom tilbage med en stor fladfisk. Lodsejeren er meget positiv over for ørnene og har bl.a., da reden blev opdaget, stoppet udtynding af småtræer i redeområdet.

Esrum Sø

Af redekoordinator Per Ekberg Pedersen

En adult hun og en 6k han dannede par og gjorde yngleforsøg ved søen. Parring og parringsforsøg blev observeret flere gange og den ene ørn blev set flyvende med grene ved det formodede ynglested på Skovlund. Området blev eftersøgt for en rede, men ingen overbevisende redefund blev gjort.

Indtil den 29. april var ørnesparret meget stationært omkring det mulige ynglested på Skovlund. De blev både set overnatte på stedet og opholdt sig der desuden en stor del af dagen. Efter den 29. april synes det dog endeligt, at parret af ukendte årsager havde opgivet stedet.

Årsagerne kan være mange. Måske var det et uerfarert par? Måske skal de bruge et år eller to for at se området an? Et forsigtigt gæt fra min side kunne være, at der har været stridigheder med et duehøgepar, som er set flere gange omkring den rede der er bygget. Med min erfaring med duehøgere fra Gribsskov, er det den rovfugl, der placerer sin rede i den tætteste skov. Den pågældende rede var placeret med tydelig åben tilflyvning, som ville være atypisk for duehøg. Måske har havørnen startet redefygning, men er blevet drevet væk af duehøgeparret. Det er muligt, at duehøgen herefter har benyttet en anden rede i nærheden. Jeg har

haft lignende oplevelser midt i yngletiden i Gribskov med duehøg og fiskeørn, hvor duehøgen direkte har angrebet og jaget fiskeørne væk.

Sommeren igennem så jeg havørnene sammen eller enkeltvis flere forskellige steder i og omkring Gribskovområdet. Så vidt jeg har kendskab til, er det første gang, at et havørnepar har været i Nordsjælland i en så lang sammenhængende periode (fra januar til ultimo august).

Solkær Engso

Af redekoordinator Kurt Storgaard

Havørnene spreder sig nu op ad Jyllands østkyst, og i 2008 slog et par sig ned ved et naturgenoprettet område tæt på Kolding. Ørnene slog sig ned i en kunstrede som jeg selv havde sat op. Hunnen, der sandsynligvis var en 4k fugl, var meget tillidsfuld.

Den første unge fra Kolding-området blev en hun, der ligesom sin mor var meget tillidsfuld overfor de mange mennesker, der har set til reden i løbet af sæsonen.

Der blev ikke konstateret problemer med færdsel selvom de lokale beboere var vidner til en mindre invasion af interesserede fugeleggere.

Tisso

Af redekoordinator Gerth Nielsen

Reden blev fundet i skoven Frenndved Vænge på Selchausdal skovdistrikt. På det tidspunkt foregik der en del brændesankning i skoven, som blev stoppet øjeblikkeligt. Skoven er privat og en egentlig adgangsbegrænsning er ikke nødvendig, da færdsel i forvejen ikke er tilladt nær reden. Dog har der alligevel været for meget aktivitet omkring reden, blandt andet af personer, som har forsøgt at finde redens beliggenhed. Muligvis på grund af denne forstyrrelse lykkedes det ikke parret at få unger på vingerne. Ørnene ses stadig omkring reden, så næste år er måske lykkens år.

Langeland II

Af redekoordinator Nis Rattenborg

Af hensyn til beskyttelse af parret er det besluttet ikke at offentliggøre den nøjagtige beliggenhed af reden. Reden blev bygget færdig i foråret og ynglen gik herfter i gang, men desværre blev fuglene alligevel forstyrret for meget, og der kom ingen unger. I fremtiden vil vi forsøge at råde bod på dette forhold, selv om stedet gør det besværligt.

Sydsjælland

Af Hans Erik Jørgensen

Den 24. marts blev der ved en tilfældighed fundet en ny havørnerede i en skov på Sydsjælland. Reden blev kun opdaget fordi parret – under ivrigt skrigeri – var i færd med at jage en yngre ørn væk fra territoriet. Rugningen var på det tidspunkt i gang. Æglægningen må være sket omkring den 10. marts, idet klækningen fandt sted ca. den 20. april. Der blev opfostret en unge, som var flyvedygtig primo juli.

I modsætning til, hvad der har været tilfældet ved etableringen hos alle øvrige par i regionen, bestod

dette nye par af en fuldt udfarvet hun og en yngre han. Hos alle andre par har kombinationen været en gammel han og en yngre hun.

Lokaliteten vil – bl.a. på foranledning af skovejer og de lokale observatører – blive hemmeligholdt indtil der etableres adgangsbegrænsninger i redens nærmeste omgivelser. Dette forventes at ske før 2009-sæsonen. Redekoordinator for parret er Morten E. Pedersen.

Knuthenborg

Af redekoordinator Uffe B. Nielsen

I sommeren 2008 blev der af flere ornitologer registreret en udflojen ørneunge fra et ukendt par. De andre redekoordinatorer i området havde en anelse om, hvor der skulle søges, men først da bladene faldt af træerne, blev den nye rede fundet! Der er etableret kontakt til lodsejeren i området, og Uffe B. Nielsen er blevet bedt om at være redekoordinator for parret.

Ringmærkning af Havørne

Af artskoordinator Erik Ehmsen

Fire reder havde kvalificeret sig til ringmærkning af unger i 2008: Arreskov Sø, Hostrup Sø, Østlolland og Nakskov Fjord. Forudsætningen for ringmærkning af danske havørneunger er, at forældrefuglenes ungepro-

Turserne måles på Havørneunge ved Østlolland, 1. juni 2008.
Foto: Lars Malmberg

Årsringe og nationale ringe til ringmærkning af Havørn, Østlolland, 1. juni 2008 Foto: Lars Malmberg

duktion i de tre foregående år har været stabil, samt at lodsejeren giver sin tilladelse.

Det lykkedes at ringmærke i alt tre unger; en unge fra Arreskov Sø og to unger fra Østlolland. Ved Nakskov Fjord og Hostrup Sø måtte ringmærkningen desværre opgives, da ungerne var for store på ringmærkningstidspunktet.

Det er Projekt Ørns mål at fortsætte ringmærkningen af så mange danske ørneunger som muligt, for med tiden at skaffe flere oplysninger om de enkelte ørnes færden i ind- og udland.

Resultatet af ringmærkningen i 2007 blev desværre kun til tre unger, der blev født i reden ved Arreskov Sø. Men held i uheld gjorde, at vi dermed kan sammenkæde to observationer af en ringmærket fugl.

Ungerne fra reden ved Arreskov blev kun sammen i kort tid og i efteråret var der ret hurtigt kun to unger sammen med forældrefuglene ved Brændegård sø. Den sidste unge var forsvundet, og kunne som sådan let været gået til i de farefulde første måneder efter udflyvningen, men hen på efteråret fik vi melding om en ung ørn, der var set på Nordvestsjælland, og som bar en metalring. Da de tre unger fra Arresø er de eneste, der kun er ringmærket med en metalring, kunne vi hurtigt afgøre, at denne fugl måtte være den "manglende" unge fra Fyn. De to ungfugle, der blev på Fyn, fortsatte med at fange fisk og skarver sammen med forældrefuglene, men vi hørte ikke mere om fuglen på Nordsjælland før der den 4. juli indløb en melding fra den svenske ringmærkningscentral om, at der var fundet en ung dansk ringmærket ørn i Sverige – desværre død!

Der indløber jævnligt informationer om ringmærkede udenlandske ørne i Danmark, således også fra ørnetællingen i vinteren 2008: I Skjern ådalen blev der, under den landsdækkende tælling, observeret en havørn, som var ringmærket. Ørnens ringnummer blev aflæst i teleskopkikkert, og det viste sig, at der var tale om en fugl, som 26. maj 2007 var blevet ringmærket i en rede nord for Stockholm.

Kongeørnen i Danmark 2008

Af artscaretaker Tscherning Clausen

Sammenfatning

Frømgangen for kongeørnene fortsætter. Der var i 2008 tre ynglepar, hvoraf et af parrene fik et kuld på to unger. Der er nu produceret 15 unger i Danmark, og det er rimeligt at antage, at det er nogle af disse, der ser ud til at etablere sig som nye ynglepar.

I Hanstedreservatet i Thy i Nordvestjylland, som er udnævnt til Danmarks første nationalpark, ses der fortsat med mellemrum en nu 3-4k ørn.

På en lokalitet i Sønderjylland opholdt der sig i vinteren 2007/08 to kongeørne, men de forsvandt igen i det tidlige forår. På endnu et par lokaliteter i Nordjylland er der set stationære kongeørne, som kan være potentielle nye ynglepar.

Lokalitetsgennemgang

Høstemark Skov

Kongeørneparret i Høstemark Skov i Lille Vildmose fik for sjette år i træk en unge på vingerne. Ungen forlod reden i midten af juni og blev set flyve for første gang over skoven den 10. juli. Ungen blev ofte set sammen med de gamle ørne over yngleområdet, men den blev også set nogle gange længere sydpå ved Toftesø og Tofte Mose.

Hals Nørreskov

Yngleparret i Hals Nørreskov nord for Limfjorden byggede igen en ny rede, som blev deres sjette rede, i den periode, de har opholdt sig i skoven. Det var parrets andet yngleår, og det lykkedes for dem at opfostre to unger, som begge kom på vingerne.

Mariager Fjord

Årets nye ynglepar var parret i området Overgård syd for Mariager Fjord. De byggede rede og fik en unge. Som det ser ud til at være normalt for nyetablerede ynglepar, kom de sent i gang med æglægning og

Tabel 7. Kongeørnepar med rede i perioden 1996-2008 samt antallet af flyvefærdige unger produceret. 0 indikeret reder med rugning, men uden flyvefærdige unger. Redepar, hvor der ikke er registreret æglægning, er angivet med -.

Lokalitet	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Total
Tofte Skov	**	**	**	2	1	1	1	-	-	**	**	*		5
Høstemark Skov						**	**	1	1	1	1	1	1	6
Borris Hede/Nørlund Plantage					*	*	*							
Hanstholm Vildtreservat						*	**	**	*	*	*			
Hals Nørreskov									**	-	0	1	2	3
Overgård, Mariager Fjord									**	**	1	1		
Vendsyssel													**	
Sydøsthimmerland													**	
Unger i alt				2	1	1	1	1	1	1	1	2	4	15
Redepar i alt				1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	
Unger pr. redepår				2,0	1,0	1,0	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	1,0	1,3	

*Enlig stationær fugl i yngletiden.

**To stationære fugle i yngletiden.

ungen begyndte først rigtigt at flyve over yngleområdet i begyndelsen af oktober.

Ringmærkning af kongeørne

For første gang nogensinde blev der i 2008 ringmærket unger af ynglende kongeørne i Danmark. Tre unger fra to kuld blev ringmærket, hhv. en han og en hun fra parret i Hals Nørreskov og en han fra parret ved Mariager Fjord.

Første dansk mærkede kongeørn gemeldt

Tirsdag den 11. november 2008 blev en ung kongeørn fundet ved vejkanten af hovedvej A8, 3 km. øst for Tønder. Ørnen, som var meget afkræftet, vejede kun 2,3 kg. og blev uden problemer fanget og efterfølgende indleveret på vildtplejestationen ved Åbenrå.

Kongeørnen, en ung han mærket af undertegnede ved Mariager den 29. juni 2008, var fløjet 193 km. mod sydvest. Dyrlæge Torben Knage Rasmussen, som er stationens leder, måtte i begyndelsen fodre den med sondemad, men senere blev den opfodret med daggamle kyllinger, fasaner, ænder og måger.

Den 28. november mente vi fuglen var klar til genudsætning, og den blev sluppet fri ved Mariager. Dagen efter havde ørnen forladt selve genudsætningsstedet og blev trods grundigt eftersyn ikke set på lokaliteten den pågældende dag.

En 1k kongeørn blev den 12. december 2008 set i området, og det formodes at være den samme fugl.

Kongeørnens fødevalg i Danmark 2005-2012 – foreløbige resultater

Af Jan Tøttrup Nielsen

Introduktion

I 2005 opstartede jeg et projekt, som har til formål at undersøge fødevalget hos de danske kongeørne, og som er planlagt at skulle køre foreløbig frem til 2012.

Pga. kongeørnens tilbagevenden som dansk ynglefugl i 1999 (Grell, M.B., 2000) mener jeg, at det er meget vigtigt at finde ud af, hvad disse store fugle lever af i et så tæt befolket og industrialiseret landbrugsland.

Kongeørnene er på grund af sin størrelse og levevis en meget kontroversiel art, og jeg forventer at dens tilstedeværelse i Danmark kan blive problemfyldt, alene ud fra dens fødevalg. Kongeørnen regnes sammen med duehøgen og vandrefalken for de mest "problematiske" arter, da de ofte tager byttedyr, som har stor betydning for mennesker. I Europa er det først og fremmest prædation på husdyr og jagtbare arter, der er hovedårsagen til, at kongeørnen har været voldsomt efterstræbt. I skovområderne i det europæiske lavland blev kongeørnen, på grund af ovennævnte, udryddet som ynglefugl i slutningen af 1800-tallet (M. Bijleveld, 1974). Først fra 1950'erne begyndte kongeørnen igen langsomt at vende tilbage til det europæiske lavland, og der er efterhånden opbygget flere lokale bestande.

Også i Danmark er der tilsyneladende nu ved at

Byttedyr fra Mariager. Øverst: Skovmår og hare. Nederst: Bla. grævling, ræv, skarv, lættemåge, rådyr og vibe. Fotos: Jan Tøttrup Nielsen

blive opbygget en ny bestand. Fra 1999 til 2008 er bestanden vokset til tre par. Da et par begyndte at etablere sig i Vendsyssel i 2003 fik jeg mulighed for at opstarte en egentlig undersøgelse af fuglernes fødevalg. Jeg har nu indsamlet byttedyr fra parret i Hals i perioden 2005-2008 og fra det nye par, som jeg fandt ved Mariager, i 2008.

Desværre har det endnu ikke været muligt at indsamle materiale fra parret ved Høstemark Skov (Lille Vildmose), da jeg forgæves i to år har forsøgt at få tilladelse til indsamling af føderester her.

Metode

Indsamlingen af byttedyr foregår under mest hensyn-tagende til ønene. Det er meget vigtigt, at kongeørnen får mest mulig fred i begyndelsen af yngleperioden, dvs. allerede fra hen i januar og til ungerne er mindst 3-4 uger gamle. Byttedyrsrester og gylp indsamles i forbindelse med ringmærkning af unger, hvor rede, ædepladser og bytteafleveringssteder undersøges for bytterester. Ca. 2 uger efter at ungerne har forladt reden, bruges den ikke mere som bytteafleveringssted af forældrefuglene og både reden og omgivelserne kan undersøges for bytterester. Derefter undersøges området omkring reden for bytterester og gylp 2-4 gange i løbet af perioden august-november.

Alle rester fra byttedyr indsamles, dvs. fjer, hår og skeletdele. Desuden indsamles gylp for at undgå dobbeltregistrering. De enkelte føderester arts- og aldersbestemmes så antallet af individer kan bestemmes. Ud fra ovennævnte bestemmes derved et minimumsantal af de enkelte arter. Ved antalsbestemmelse af almindeligt forekommende byttedyrsarter bruges fjer, hår og skeletdele som ben, kranier og brystben fra fugle.

Artsbestemmelse af byttedyr i gylp er mest anvendeligt til bestemmelse af pattedyr vha. hår, da småfjer og fjerrester i gylp oftest er umulige at artsbestemme. I gylp findes knoglerester som regel kun som fragmenter og er ofte ubrugelige. Alle byttedyrsrester artsbestemmes af mig ud fra mere end 30 års erfaring med byttedyrsbestemmelse hos især Spurvehøg, Duehøg, Musvåge, Rød Glente og Stor Hornugle. Rester, der ikke umiddelbart kan artsbestemmes, gemmes til bestemmelse ved hjælp af fjersamlinger, oplysninger i litteraturen og via internettet.

Resultater

De hidtil resultater viser, at parret ved Hals er specialister, hvorimod parret ved Mariager er generalister.

Parret ved Hals yngler på en lokalitet med stor fasanudsætning og fasaner er her det primære byttedyr. Ved Hals blev der i 2008 indsamlet 154 byttedyr, hvoraf 73% var fasaner efterfulgt af hare og krage med hver 6%. I alt er der ved Hals fundet 223 byttedyr fordelt på 16 arter i perioden 2005-2008, hvoraf 10,8% var pattedyr, heriblandt ræv, rådyr og forskellige gnavnere.

I begyndelsen af 2007 var der ekstremt mange Ringduer på lokaliteten, og mange af disse var desuden syge med gulknop. Dette blev udnyttet af Kongeørnen, idet over 42% af byttedyrene var ringduer i denne periode.

Ved Mariager blev der i 2008 indsamlet 103 byttedyr fordelt på 30 arter. Gråand er her den hyppigste byttedyrsart med 20%, som især er taget i månederne marts-juni. Pattedyr udgør 21,4%, heriblandt Grævling, Ræv, Mink, Skovmår, Tamkat, Hare og Rådyr. Fuglene er primært arter tilknyttet vand, såsom ænder (23,3%), vadefugle (11,7%), måger (6,8%), Skarv (4,9%) og Fiskehejre (1,0%).

Diskussion

Allerede nu tegner der sig et billede af, hvad kongeørnen lever af på de to undersøgte lokaliteter. De kommende år vil forhåbentlig fortælle os mere om den årlige variation i fødevalg og jeg vil fremover også indsamle data omkring mængden af tilgængelig føde på ynglelokaliteterne. Jeg håber, at jeg fremover vil kunne få adgang til Lille Vildmose for at undersøge byttedyrsvalget hos parret, som yngler der.

Det forventes, at bestanden af kongeørne fortsat vil ekspandere i de kommende år, idet der alene i 2008 er mindst 2-3 lokaliteter, der er under opbygning. Gennem oplysning og information er det mit håb, at vi i Danmark vil tage godt imod en af de mest imponerende rovfugle, der findes, og at vi vil finde plads til denne art. Det er ikke alle, der er lige glade for kongeørnens tilbagekomst som dansk ynglefugl.

Fiskeørnen i Danmark 2008

Af artscaretaker Leif Novrup

Sammenfatning

Der blev i 2008 registreret to par ynglende fiskeørne med rede, et par i Nordvestjylland og et par i Nordsjælland. I Nordsjælland blev der fundet en lille fiskeørnerede, som måske ikke var færdigbygget. To fiskeørne i parring blev set i toppen af et udgået træ i området, så det bliver spændende at følge forløbet her næste år. Ligesom de tidligere år blev der i sommerens løb iagttaget flere fiskeørne på Sjælland og i Jylland på egnede ynglesteder, men konkret ynglebevis i form af reder manglede.

Lokalitetsgennemgang

Nordvestjylland

Af Leif Novrup

Der var kun et succesfuldt ynglepar i 2008, nemlig det i Nordvestjylland, hvor hannen i år kom tidligere end nogen sinde før, nemlig den 27. marts. Hunnen ankom først den 7. april, men rugningen begyndte til samme tid som året før – nemlig den 22. april. Hannen havde udbedret reden, der ellers havde holdt sig godt gennem vinteren.

Den 30. maj så jeg hunnen fodre i reden. Den 2. juni kunne jeg for første gang se hovedet af én unge og den 20. juni sås to unger. Reden blev holdt under opsyn fra søens modsatte side gennem teleskop for ikke at forstyrre fuglene.

Den 13. juli var ungerne så store, at hunnen det meste af tiden foretrak at sidde i en grantop til højre for reden. Det var også først nu, at hun tillod sig at være borte fra reden mere end et par minutter. Nu begyndte den største af ungerne så småt at øve vingerne, men først fra den 16. juli gik de begge for alvor i gang. Den 20. juli fløj den første unge af reden og over i et træ lidt vest derfor, og allerede den næste dag kunne de begge to flyve over i træet. De blev stadig fodret af hunnen på

reden et stykke tid endnu.

Hunnen blev set for sidste gang den 26. juli, mens hannen og de to unger blev set i området frem til den 29. august. Langt ind i september måned blev der dagligt set fiskeørne ved søen, og den 6. oktober blev den sidste set.

Nordsjælland

Af Per Ekberg Pedersen

I Nordsjælland blev den første fiskeørn observeret i redeskoven den 13. april. Den 6. maj blev der iagttaget en parring. Hannen kredsede en del omkring hunnen, der efter et måltid havde sat sig i toppen af en udgået gran. Her forsøgte flere gange parring og det lykkedes ved tredje forsøg. Den 18. maj blev reden opdaget i toppen af en gran, som spidsen er knækket af. Hunnen havde travlt med at forme redeskålen og flyttede rundt med nogle grene.

Indtil den 20. maj sås to fiskeørne ved søen, hvilket først igen blev iagttaget den 7. juni, så måske har hunnen ligget og ruget i den mellemliggende tid. Den 1. juni blev en fiskeørn nemlig set flyve fra redestedet og senere samme dag sås en fiskeørn mobbe to gamle havørne, inden den lod sig glide ned til redestedet. Den 16. juni kaldte en fiskeørn ved redestedet og den 21. juni sås tre gamle fiskeørne ved søen ikke langt fra redestedet. To sad i skovbrynet og kaldte, mens den tredje fiskede lidt i søen for senere at flyve væk. Den 17. juli var der ingen fiskeørne ved reden, men der blev fundet fiskerester og ekskrementer under en gammelt ædelgran ca. 15 meter fra reden, sikkert hannens siddetræ. Vi må konkludere at yngleforsøget her af den ene eller anden grund er mislykkedes.

Vintertælling af ørne 2008

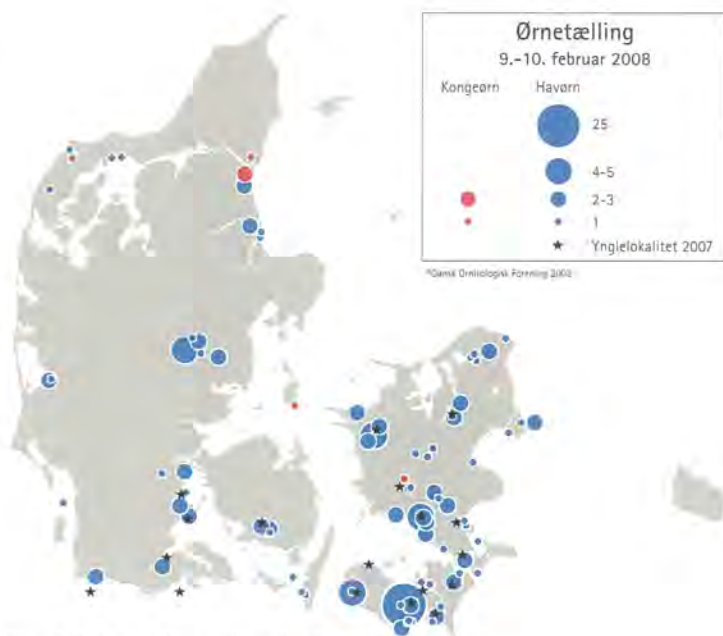
Af Lennart Pedersen

Resultatet af årets vintertælling blev 156 havørne og 7 kongeørne.

Projekt Ørn gennemførte vintertællingen for fjerde år i træk over weekenden den 9.-10. februar. Det var første gang, vi afsatte to dage til ørnetællingen, og det gav et bedre resultat, når vejret skal tages i betragtning på denne årstid.

Der var fremragende sigtbarhed i den sydlige og østlige del af landet, men i Nordjylland var der tåget og usigtbart.

Annonceringen blev udsendt på DOF's hjemmeside, i Fugle og Natur og på Netfugl og der var godt 500 feltaktive ude at tælle på disse to dage.

Figur 3. Resultatet af ørnetællingen den 9.-10. februar.

Der var som sædvanligt flest overvintrende havørne i landets sydlige og østlige dele. I Jylland blev der optalt 38 havørne og 6 kongeørne. På Fyn og Langeland blev der optalt 8 havørne. I Nordsjælland og København-sområdet blev resultatet 17 havørne, mens resten af Sjælland samt Møn husede 47 havørne og 1 kongeørn.

Weekendens ørnetælling gav en morgen hele 21 havørne, der sad samlet på Dornæs i Sønder sø, en af Maribo søerne. I det hele taget er arealerne omkring Engestofte Gods ved de lollandske søer formentlig Danmarks bedste ørneræder, hvor Lolland også huser flest ynglepar, nemlig 6. I det hele taget er Lolland og Falster en af landets vigtigste egne for havørne. Ørnetællingen gav i alt 46 havørne på Sydhavsøerne.

Referenceliste

- Bijleveld, M. (1974): Birds of Prey in Europe. Macmillan Press, London
- Ehmsen, E. (2005): Årsrapport for Projekt Ørn 2004. Dansk Ornitologisk Forening
- Ehmsen, E. & L. Pedersen (2006): Årsrapport for Projekt Ørn 2005. Dansk Ornitologisk Forening.
- Ehmsen, E. & L. Pedersen (2006): Årsrapport for Projekt Ørn 2006. Dansk Ornitologisk Forening.
- Ehmsen, E. & L. Pedersen (2007): Årsrapport for Projekt Ørn 2007. Dansk Ornitologisk Forening
- Grell, M.B. (red.) (2000): Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1999. DOFT 94: 55-72.
- Struwe-Juhl, B. (2002): Corax 19, Special issue 1: 51-61

Links:

- <http://www.projektgruppeseeadlerschutz.de>

Projekt Hedehøg

Af Lars Maltha Rasmussen og Michael Clausen

Adult Hedehøg, han, Sønderjylland, juli 2008.
Foto: Lars Maltha Rasmussen

Baggrund og formål for projektet

Hedehøgen er blandt de sjældneste rovfugle, der yngler i Danmark. Siden 1970'erne har antallet af ynglepar i Danmark været på 25-50 par årligt. Tyngdepunktet for udbredelsen er Ballum Enge ved Vadehavet. Enkelte par har næsten årligt ynglet uden for dette område i forskellige egne af Jylland.

Danmark er i henhold til EF-fuglebeskyttelsesdirektivet forpligtet til at sikre Hedehøgen en gunstig bevaringsstatus, hvorfor Miljøministeriet har påtaget sig ansvaret for at sikre beskyttelsen af arten. I 2004 blev der indgået en samarbejdsaftale om "Projekt Hedehøg" mellem Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen ved Lindet Statsskovdistrikt (nu Skov- og Naturstyrelsen Vadehavet), Ribe Amt, Sønderjyllands Amt, Dansk Ornitologisk Forening og Dansk Landbrug. Aftalen er efter kommunalreformen i 2007 videreført med Tønder Kommune, Esbjerg Kommune og Statens Miljøcenter, Ribe, der har afløst de to tidligere amter.

Projektet er en opfølgning af "Projekt Red Hedehøgen", der startede i 1995 som et samarbejde mellem Dyrenes Beskyttelse og Dansk Ornitologisk Forening.

Hedehøgen indvandrede til Danmark i begyndelsen af 1900-tallet, og bestanden kulminerede i 1930'erne og 1940'erne med 350-400 ynglepar. På dette tidspunkt ynglede de fleste par på heder, i hedemoser og i de nyplantede nåletræsplantager, der dækkede store arealer i det vestlige Jylland. I dag er arten overvejende

knyttet til marsken i Vadehavsregionen, hvor den yngler dels i rørsump, dels i dyrkede marker med vintersæd.

Benyttelsen af dyrkede marker som ynglebiotop er af nyere dato – således at hovedparten af bestanden i dag yngler i dyrkede marker, mens dette kun undtagelsesvis forekom før 1987. Siden begyndelsen af 1990'erne har hovedparten af yngleforekomsterne været i dyrkede marker. Dette er en udvikling, som også har fundet sted i Slesvig-Holsten, Niedersachsen og Holland, samt på Øland, hvor de nærmeste forekomster af Hedehøge findes.

Da høsten af afgrøderne ofte sker, før Hedehøgenes unger er flyvefærdige, medfører denne adfærd, at en betydelig del af ungerne visse år risikerer at blive dræbt under høstarbejdet, hvis der ikke træffes beskyttelsesforanstaltninger. Dette var baggrunden for opstarten af Projekt Red Hedehøgen i 1995.

Projektets formål er at indsamle relevante overvågningsdata om Hedehøgens forekomst som ynglefugl både inden for og uden for EF-Fuglebeskyttelsesområder, og på grundlag af disse at sikre en god beskyttelse af ynglende Hedehøge i artens hovedudbredelsesområde i Sydvestjylland gennem information til lodsejere og forpagtere om redernes placering, herunder at anbefale hensigtsmæssige driftstiltag i forhold til Hedehøgen. Desuden udarbejdes generel information om Hedehøgen samt information om, hvilke hensyn man kan tage til den i landbrugsdriften.

Projekt Hedehøg udføres af DOF's projektmedarbejder, der har som hovedopgaver at lokalisere reder og vejlede i beskyttelsen af disse, samt udarbejde en årlig rapport over resultaterne. Hvor der har været risiko for, at ungerne var truet af markarbejde, er lodsejeren blevet kontaktet og oplyst om Hedehøgens tilstedeværelse i markerne og de nødvendige beskyttelsestiltag. Der er informeret om, hvordan ungerne rent praktisk kan beskyttes under høstarbejdet, og projektmedarbejderen har tilbudt at afmærke eller hegne reden. Hegning er sket for at minimere risikoen for, at rederne skal blive præderet af ræve, hvilket der erfaringsmæssigt er en stor risiko for, især når der er afhøstet omkring rederne.

Den officielle projektrapport for Projekt Hedehøg findes på http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/hedeoeg/dokumenter/hedeoeg_2008rapport.pdf

Undersøgelsens forløb i 2008

Trods optimale vejrforhold med usædvanligt varmt og solrigt vejr i april i fuglenes ankomstperiode, ses de første Hedehøge knap 10 dage senere end i 2004-06, men stort set på samme tidspunkt som i 2007. De første Hedehøge ses 25/4 på ynglepladserne i Ballum Enge, Astrup og Koldby. Dog skal det tilføjes, at der i DOF-basen er indtastet Hedehøg fra den første uge i april.

Yngleudbredelsen i Sydvestjylland

Antallet af ynglepar i Vadehavsområdet er på 21-25 par fordelt på 20 sikre, et sandsynligt og 4 mulige par (Tabel 1). Med parret nord for Limfjorden, der får 4 unger, er det samlede antal ynglepar i Danmark i 2008 på 22-26 par. Af de i alt 25 registrerede ynglepar i Sydvestjylland er den præcise habitat for redeplacering kendt for de 21 par. Som i de foregående år er den største koncentration af ynglepar i og nær Ballum Enge (Figur 1). I Ribemarsken observeres 1 han og 2 hunner, som opsøger en lokalitet ved Ribe Holme, hvor der i flere år har ynglet Hedehøg. Fuglene forsvinder dog atter i juni. Fra juni ses der regelmæssigt både hanner og hunner i marsken syd for V. Vedsted, men der er ikke sikre tegn på, at disse yngler. Det er muligt, at det drejer sig om de samme fugle, som først blev set i Ribemarsken. Yngleforsøg ved Ribe Holme er det eneste i Ribemarsken, og der kan ikke med sikkerhed konstateres andre ynglepar nord for Rejsby. I Tøndermarsken er der ikke konstateret ynglefugle, dog ses ofte fouragerende fugle der. Det drejer sig formentlig om yngle-

fugle syd for grænsen. Udbredelsen af Hedehøg er dermed yderligere indskrænket i forhold til de seneste år.

De par, der har ynglet med succes, er koncentreret til tre meget begrænsede områder i henholdsvis den sydlige del af Ballum Enge, omkring Søndernæs ved Brøns og øst for Abild. Området øst for Abild har været yngleområde siden 2005 og adskiller sig fra de andre områder ved at ligge langt fra marsken. Når området virker tiltrækkende på ynglende Hedehøg, kan det skyldes en kombination af områder med god jordbonitet (mange gnavere) og et forholdsvis åbent træløst landskab afvekslende med et indslag af betydelige naturarealer i form af Kongens Mose og ådale ved Arnå og Hvirrlå.

Selvom Tøndermarsken ikke huser ynglefugle, er området fourageringslokalitet for fugle, der yngler umiddelbart syd for landegrænsen. På Rømø er der igennem ynglesæsonen 2008, ligesom i de foregående år, registreret Hedehøge af begge køn, men der er ikke iagttagelser, der kan stedfæste eller sandsynliggøre, at fuglene yngler her. Derfor regnes der med 1 muligt par på Rømø. Regelmæssige iagttagelser af Hedehøge, der

*Denne gamle Hedehøg hun, der var ringmærket, yngede i en græsmark i Ballum Enge i 2007 (fotoet herunder). I 2008 bliver fuglen fanget og forsynet med satellitsender. Samtidig bliver ringen aflæst, og det viser sig, at den i 2000 var mærket som ungfugl i Tjekkiet under trækket sydpå.
Foto: Lars Maltha Rasmussen*

Tabel 1: Oversigt over registreringerne af Hedehøg i Sydvestjylland i 2008 med angivelse af lokalitet, afgrøde, periode for registrering, kuldørrelse, ynglestatus og ynglesucces. Oplysning om, at et par har opgivet yngleforsøg, er givet for par, hvor dette er observeret direkte, eller hvor negative observationer på lokaliteten sandsynliggør dette. Oplysning om prædation er kun givet, hvor dette er konstateret med sikkerhed.

Undersøgelsesområdet 2008		Rede					Status					
Stednavn	Afgrøde	Etablering	Rugefase	Ungerfase	Kuldør	Flv under	Mulig	Sandsynlig	Status		Opgivet	Prædation
									Sikker	Antal par		
Harknag Orla Simonsen	vinterhvede	1	1		2	2			1	1		
Høgslund NØ	vinterhvede	1	1	1	7	6			1	1		
Høgslund sv Gylle	vinterhvede	1	1	1	4	4			1	1		
Ballum Enge Kr. Kold vest	vinterhvede	1	1	1	3	2			1	1		
Husum Ballum Nord	vinterhvede	1	1	1	4	4			1	1		
Husum Ballum Syd	vinterhvede	1	1	1	2	1			1	1		1
Forballum Gylle øst	vinterhvede	1	1	1	3	3			1	1		
Forballum Gylle vest	vinterhvede	1	1			0			1	1	1	1
Vennemose	vinterbyg	1	1	1	4	4			1	1		
Ballum Enge 5,7 km	vinterhvede	1	1	1	5	3			1	1		
Vesterende Ballum syd	triticale	1	1	1	3	3			1	1		
Vesterende Ballum nord	triticale	1	1	1	4	4			1	1		
Ballum Enge katvej 10	vinterhvede	1	1	1	3	3			1	1		
Ballum Enge Østervej	vinterhvede	1	1	1	3	3			1	1		
Koldby	vinterhvede	1	1	1	3	3			1	1		
Søndernæs øst	vinterhvede	1	1	1	4	3			1	1		
Søndernæs vest	vinterbyg	1	1	1	3	3			1	1		
Skrup1 Åbenråvej 5	brak			1	3	3			1	1		
Haved	vinterbyg			1	3	2			1	1		
Rømø Nørreland	ukendt	1					1					
Ribe Holme	tagrør	1	1					1		1	1	
Østerbyhede nord	ukendt	1	1				1					
Østerbyhede syd	ukendt	1	1				1					
Vennemose 2	ukendt						1					
Skrup 2	ukendt				3	3			1	1		
i alt		21	20	17	66	59	4	1	20	21	2	2
Øvrige Danmark Øland-Attrup	vinterhvede			1	4	4			1	1		

fouragerer langs Sønderåen og i Frøsløv Mose, formodes at være fugle, der yngler på den tyske side af grænsen. Uden for Vadehavsområdet er der med sikkerhed kun 1 par, nær Ulvedybet i Nordjylland.

I perioden 1995-2008 har registreringerne varieret mellem 21 og 48 par, og siden 1996 har bestandsudviklingen være stabil (Figur 2). Bestandsstørrelsen i 2008 på 26 sikre, sandsynlige eller mulige par er på niveau med de 25 par i hele Danmark i 2006.

Valg af ynglebiotop

Valget ynglebiotop er fastslået for 19 af de 26 par registrerede par (Figur 3).

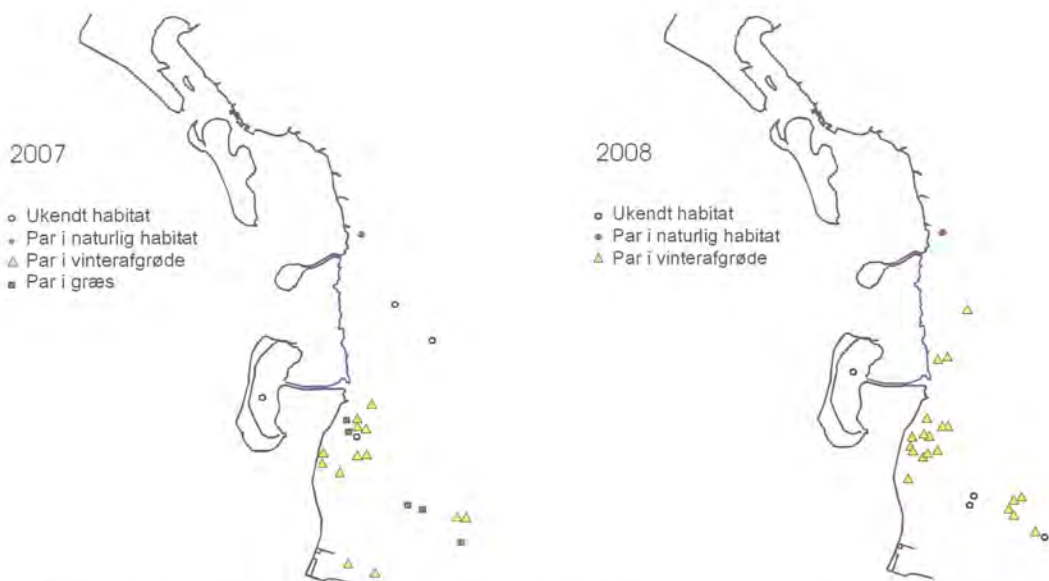
Af de 19 par, hvor redehabitaten kendes, yngler de 18 par i afgrøder og 1 par i brak. Sidstnævnte par får 3 unger på vingerne. De 18 par i afgrøder fordeler sig med 13 par i vinterhvede og 5 par i vinterbyg. Der er hverken par i græs, raps eller lucerne. Forklaringen på,

at der ikke er ynglepar i rapsen, skal måske ses i lyset af, at denne afgrøde er meget langt i væksten, da fuglene ankommer til undersøgelsesområdet. Hvorfor der ikke er registreret ynglefugle hverken i lucerne eller græs, vides ikke. Årsagen er måske, at Hedehøgen vælger vinterafgrøder som hvede og byg, fordi de giver en bedre beskyttelse.

I Ribemarsken registreres kun 1 par, som ses ved en tidligere benyttet yngleplads i tagrør ved Ribe Holme. Her observeres 1 han og 1 hun i maj og juni, men herefter forsvinder fuglene, og der er ikke yderligere tegn på yngleaktivitet. Det vil med andre ord sige, at Hedehøgen både i 2007 og 2008 ikke har ynglet med succes i det gamle Ribe Amt.

Ynglesucces

Der er i 2008 registreret 17 ynglepar af Hedehøg, der bringer bytte til reden i ungeperioden, og der er tilmed

Figur 1: Fordeling af mulige, sandsynlige og sikre ynglepår af Hedeheg i 2007 (n=25) (til venstre) og 2008 (n=25) til højre i Sydvestjylland. Yderligere et par yngler i 2008 nær Ulvedybet i Nordjylland.

registreret flyvefærdige unger fra samtlige 17 par. Der er dermed tale om en helt usædvanlig god ynglesucces, idet antallet af registrerede flyvefærdige kuld gennemsnitligt er det halve i de foregående år (2007: 9; 2006: 11; 2005: 6; 2004: 13; 2002: 7; 2001: 10). Der kommer i alt 59 unger på vingerne fra de 17 reder. Det er gennemsnitligt 3,3 flyvefærdige unger pr. kuld med ynglesucces (Figur 4), hvilket er det højeste niveau, siden undersøgelserne startede i 1995 (Figur 5). Hollandske undersøgelser vurderer, at en gennemsnitlig årlig ungeproduktion på mere end 1,5 unger pr. par i ynglebestanden er nødvendig for at modsvare dødeligheden i bestanden (pers. medd. B. Koks).

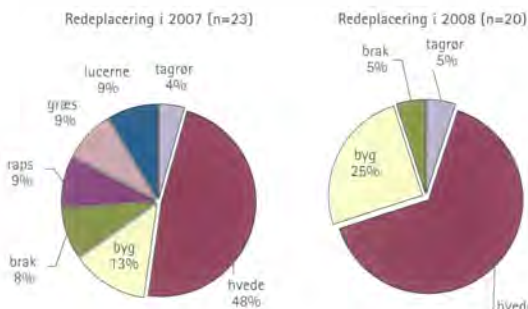
I alt 47 af de flyvefærdige unger bliver beskyttet med hegn. Af disse er 5 kuld på i alt 13 unger med sikkerhed gået tabt uden beskyttelsesforanstaltninger bl.a. i form af hegning. Dertil kommer, at der ikke er konstateret prædation forårsaget af ræve af en eneste rede,

således at yderligere et betydeligt antal unger formentlig er blevet flyvefærdige alene takket være beskyttelsesforanstaltningerne.

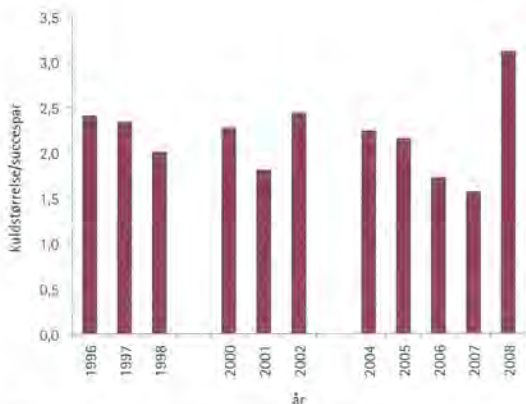
Den store ynglesucces skyldes formentlig et særligt heldigt sammentræf af flere omstændigheder: Fødemulighederne har været optimale for de par, der har påbegyndt yngleforsøg, således at næsten alle forsøg er lykkes. Der synes således at have været rigeligt med smågnavere foruden en usædvanligt god ynglesæson for småfuglene i fourageringsområdet. Dertil kommer, at beskyttelsesforanstaltningerne, bl.a. at der er brugt flere hegn, har været effektive og stort set forhindret prædation. Desuden har det varme og tørre vejr i forsommeren betydet, at hovedparten af de ynglende Hedehege har valgt at bygge rede i vinterhvede, som høstes sent, i modsætning til vinterbyg, græs, raps og lucerne, hvilket mindsker risikoen for manglende ynglesucces.

Figur 2: Udviklingen i antallet sikre, sandsynlige og mulige ynglepår tilsammen af Hedeheg i Sydvestjylland i perioden 1995 til 2008. Der er ingen data fra 1999 og 2003.

Figur 3: Procentvis fordeling af redehabitat for sikre og sandsynlige par i 2007 til venstre og 2008 til højre. I 2008 yngler hovedparten i vinterhvede, mens der kun yngler 1 par i bliv. brak og tagrør.

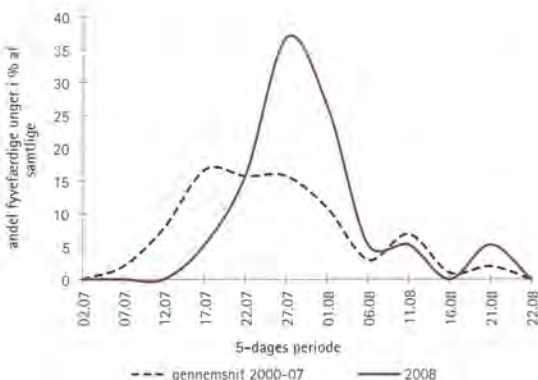

Figur 4: Det gennemsnitlige antal flyvefærdige hedehøgeunger fra reder med succes.

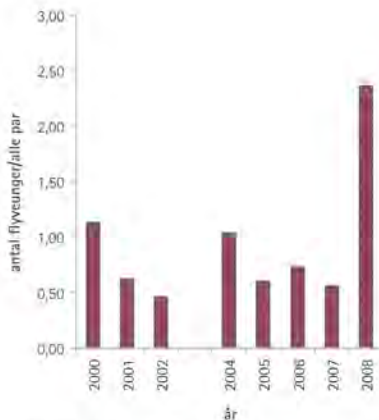
Hvis det har været muligt, er hegnene blevet stående mindst en uge, efter at ungerne er blevet flyvefærdige, da erfaringen viser, at ungerne bliver observeret i indhegningerne lang tid efter udflyvningen, og at ungerne er afhængige af at blive fodret nær reden og stadig opholder sig inden for hegnet om natten.

Høstens forløb i 2008 og udflyvning

Vejret er igennem hele undersøgelsesperioden optimalt, varmt og tørt gennem maj, juni og juli måned med næsten ingen nedbør. Dette medfører, at vinterafgrøderne, herunder græs og lucerne, er meget veludviklede omkring tidspunktet for Hedehøgenes ankomst og etablering af reder. Ved et besøg 3/7 ved Søndernæs, vest for Brøns, hvor 2 par har etableret sig, er høsten af vinterbyg startet dagen før. Den lokale landmand, der ikke tidligere har haft kontakt til Projekt Hedehøg, kan fortælle, at han har høstet uden om en rede tidligere samme dag. Han har efterladt en smal bræmme af vinterbyg, hvor reden er placeret. Der bliver derfor sat et nødhegn op i form af 10 meter hønse-

Figur 6: Den procentvise fordeling af tidspunktet for første flyvefærdige unger for 19 kuld med fænologiske data i 2008 (fuldt optrukket linje), sammenlignet med 80 kuld i årene 2000-2002 og 2004-2007 (stiplet).

Figur 5: Antallet af flyvefærdige unger i forhold til det totale antal sikre og sandsynlige ynglepar i perioden 2001 til 2008. Ingen data fra 2003. I 2008 er der tale om en helt usædvanlig god ynglesæson.

tråd og 4 pæle, således at det ikke er muligt for ræve at få fat i ungerne. Dagen efter bliver der uden om denne hegning opsat et hegn med strømgiver, idet marken bliver høstet på det tidspunkt, hvor kuldet på tre unger er ved at klække, og det vurderes, at reden kræver beskyttelse i yderligere 40 dage. Dette er et eksempel på, at kendskabet til ynglende Hedehøge og deres beskyttelse efterhånden er blevet større hos de landmænd, der møder problemet, men at det fortsat er påkrævet at yde støtte og vejledning med praktisk beskyttelse af de ynglende Hedehøge.

I 2008 påbegynder hovedparten af de succesfulde par æglægning i perioden 20.-25. maj. Fænologi for 19 par, hvor udflyvningsdatoen kan iagttages eller beregnes, viser, at toppen for kurven over ungerens udflyvning ligger i sidste tredjedel af juli, ca. en uge senere end i 2006, men på samme tidspunkt som 2007 (Figur 6). Ungerne af de par, der foretager omlæg, flyver 3-4 uger senere end hovedparten, der påbegynder æglægning omkring den 20/5.

Høsten af vinterbyg starter omkring 1. juli, hvilket er omtrent samme tidspunkt som i 2005 og 2006. I 2007 startede høsten af vinterbyg 5. juli. Høsten af vinterhvede strækker sig over en længere periode, da den lange, varme sommer gør, at kornet kun langsomt modnes. Dette er klart en fordel for de mange par, som netop anlægger reder i vinterhvede. I starten af juli sker der et vejrskift med masser af nedbør, og det ustadige vejr fortsætter til langt ind i august. Det betyder, at mange hvedemarker forbliver uhøstet.

Beskyttelse af reder i ynglesæsonen 2008

Af de 63 unger vokser de 47 op bag hegn. I alt 13 unger fra 5 kuld kommer kun på vingerne som følge af beskyttelsesforanstaltninger i form af afmærkning af reder eller hegning. Dertil kommer, at et ukendt antal unger har undgået prædation pga. hegning gennem størstedelen af ungeperioden. Beskyttelsesindsatsen er altafgørende for den samlede ynglesucces. Der har været meget gode erfaringer med at hegne rederne

Hedehøg hun bruger hjørnepælen i et beskyttelseshegn som siddepæl. Ofte bruges veje som siddeplads nær reder, hvor der mangler pæle eller andre gode siddepladser, hvilket kan koste den voksne livet. Foto: Lars Maltha Rasmussen

inden høst. Dette nedsætter risikoen for prædation eller ødelæggelse i forbindelse med høst og gør samtidig beskyttelsesarbejdet betydeligt nemmere at udføre. Hegning omkring redestedet bør ske senest samme dag, som der høstes, for at undgå risikoen for prædation. Hegning før høst af afgrøden kan lade sig gøre i

de fleste afgrøder, dog ikke i raps, som er for høj og sammenfiltret en afgrøde. Den positive effekt af en tidlig indsats, hvor hegnet opsættes før høsten af afgrøden, understreges af, at der slet ikke er konstateret prædation af reder i 2008. Dette skal ses i forhold til, at antallet af ræve i marsken er væsentligt højere end for 10-15 år siden.

I alt bliver 15 reder hegnet, hvoraf de 11 reder bliver hegnet inden høsten af afgrøden. Som en opfølgning på erfaringerne fra 2006 og 2007 bliver rederne hegnet, så snart de er lokaliseret, hvis det vurderedes, at ungerne først forlader lokaliteten, efter at afgrøden er blevet høstet. De sidste 4 reder er først blevet hegnet, efter at høsten er begyndt. Det ene hegn opsættes først 18/8, da der først er givet tilladelse fra lodsejeren til at hegne efter høsten. Ungerne er på det tidspunkt 14-16 dage gamle, det vil sige ca. 10 dage fra at være flyvefærdige, hvilket er et meget kritisk tidspunkt. Det er samtidig det seneste kendte tidspunkt for udflyjning unger under Projekt Hedehøg siden 1995 og formentlig det senest dokumenterede overhovedet fra Danmark. Ved et senere besøg kan det konstateres, at en unge ligger død og plukket, formentlig af en Duehøg. Reden er placeret i en vinterhvedemark i Husum Ballum ganske tæt på landsbyens bebyggelse, hvor der yderligere yngler 1 par i samme mark. Dette par får 4 unger påvingerne næsten en måned tidligere.

Opsætning af hegn ved en rugende Hedehøg i Ballum Enge. Til venstre DOF's projektmedarbejder Michael Clausen og den hidtidige projektmedarbejder Lars Maltha Rasmussen. Foto: Henrik Knudsen

Denne hedehøg hun var ringmærket på træk i Tjekket som ungfugl i 2000 og ynglede med sikkerhed i Ballum Enge i 2007. Hunnen blev fanget ved reden og forsynet med en satellitsender og en farvering. I oktober var fuglen nået til Niger. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Forskning i de danske Hedehøges træk

Dansk Ornitologisk Forening og Zoologisk Museums Ringmærkningscentral indgik i 2008 i et internationalt forskningsprojekt af Hedehøge under ledelse af The

Dutch Montagu's Harrier Foundation ved Groningen Universitet i Holland.

Projektet er todelt med henholdsvis et satellitsender-projekt og et vingemærke-projekt. Begge delprojekter bygger på mange års erfaringer fra flere europæiske lande, primært Holland, Frankrig og Spanien, og samlet set forventes det, at der skabes ny viden om Hedehøgenes spredning og trækforhold.

Forskningsprojektet har således et andet direkte formål end Projekt Hedehøg, men beskyttelse af Hedehøgen er dog det fælles overordnede sigte for begge projekter. For at kunne beskytte en art, er det nødvendigt med en indgående viden om den. Samtidig forudsætter mærkningsaktiviteter ved rederne en beskyttelse mod prædation.

Satellitsender

I 2008 er to fugle forsynet med en satellitsender. Den ene fugl er en voksen hun, der yngler ved Ballum, og den anden er hendes næsten flyvefærdige unge (en han). I samme projekt er 9 andre fugle fra Holland, Tyskland, Polen og Hviderusland forsynet med satellitsender. Via senderne skabes muligheden for, at forskerne kan følge fuglenes træk til Vestafrika fra deres computere, idet senderne regelmæssigt sender signaler,

En næsten flyvefærdig unge af Hedehøg med vingemærker. Foto: Lars Maltha Rasmussen

der fanges af satellitter, hvorved senderens (fuglens) geografiske position kan beregnes. Sammen med tilsvarende mærkede fugle i Frankrig, Holland, Tyskland, Polen og Hviderusland skabes viden om de europæiske Hedehøges trækruter og vinterkvarterer.

Vingemærkning

I 2008 er 25 danske hedehøgeunger forsynet med vingemærker, hvilket er et farvet mærke med et bogstav/talkode på. De 23 fugle er inden for Projekt Hedehøgs område i Vadehavsområdet og de sidste 2 fra en rede nær Ulvedybet i Nordjylland. Mærkerne sættes på store hedehøgeunger, mens de stadig er i reden, og håndteringen tager 5 minutter per fugl. Tilsvarende mærkning er foregået i Frankrig i mange år og er nu udvidet til at inkludere andre lande i et toårigt projekt, der startede i 2007, hvor der mærkedes 1600 vesteuropæiske Hedehøge med vingemærker. Der er således stor erfaring med at vingemærke denne art, og der er ikke konstateret nogen problemer med anvendelsen i forhold til fuglens almindelige adfærd eller overlevelse. Alle er dog enige om, at mærkerne ikke er for kønne, men de skal være iøjnefaldende, for at det er muligt at aflæse dem med kikkert eller kamera.

Det primære formål med vingemærkningen er at undersøge fuglens spredning fra reden, hvor de mærkes, til de områder, hvor de selv vælger at yngle. De franske undersøgelser har vist, at en ret stor andel af fuglene, især hunnerne, yngler langt fra det område, hvor de selv er klækket, men det er selvfølgelig også muligt at aflæse fuglens mærker på andre tidspunkter af året, og der er således også adskillige eksempler på fugle aflæst i deres vinterkvarterer i Vestafrika. Undersøgelsen kan endvidere belyse, hvor stor udveksling der er af fugle mellem de forskellige europæiske delbestande, og om der er forskel på kvaliteten af yngleområderne, altså hvor mange flyvefærdige unger, der produceres i de enkelte områder. I Danmark har vi oplevet, at arten er gået tilbage til trods for, at vi i 10 år har forsøgt at beskytte unger og æg mod de indlysende farer fra høst og prædation. Forhåbentligt kan resultaterne af dette forskningsprojekt bidrage til at skabe den nødvendige viden til, at vi bedre kan beskytte Hedehøgene fremover.

Farvemærkning og traditionel mærkning

Der bliver i juli ringmærket 21 unger af Hedehøg fra 9 kuld, der foruden en metalring alle forsynes med en

blå farvering (om benet), hvis individuelle koder bestående af to bogstaver med hvid skrift vil gøre det muligt at følge fuglens færden, hvis de vender tilbage til ynglelokaliteterne. Det er 4. år, at Hedehøge i Danmark bliver farvemærket. Det sker som et projekt under Zoologisk Museum og som led i international forskning. Der blev i 2007 iagttaget en farvemærket hun med blå farvering fra projektet. Hunnen var formentlig i sit 3. leveår (3K), dvs. klækket i 2005. Hunnen blev set i et område i Ballum Enge, hvor der inden for et område på under 1 km² ynglede 5 par Hedehøge. Hunnen blev dog ikke i området for at yngle, og der var desværre ikke mulighed for senere at foretage en aflæsning af ringens kode, som kunne stedfæste fuglens præcise fødested.

I 2008 bliver 1 hun aflæst som ynglefugl 230 km nord for dens fødested ved Ballum. Fuglen blev mærket i 2006 og yngler nord for Limfjorden syd for Brovst, hvor den får 3-4 unger på vingerne. Havde fuglen flyttet sig tilsvarende langt sydpå, kunne den have ynglet i det hollandske kerneområde for Hedehøge i Groningen. Det er yderst interessant at kunne spore denne yngleforekomst tilbage til kernebestanden ved Ballum.

Det skal bemærkes, at en hollandsk satellitmærket hun, der i 2006 ynglede i Holland, i 2007 slog sig ned som ynglefugl i Slesvig-Holsten ca. 75 km syd for den dansk-tyske grænse.

Der vil i en årrække fremover være mulighed for at kunne foretage betydeligt flere aflæsninger af farvemærkede fugle, da en større del vil være ynglelygtige og dermed opholde sig på en ynglelokalitet. Man kender ikke til, hvor hovedparten af de unge, ikke-ynglende fugle opholder sig. Der ses årligt kun ganske enkelte 2K hanner, mens nogle få 2K hunner forsøger at yngle og derfor ses på ynglepladserne. Det vil også være interessant, hvorvidt der kommer aflæsninger af danskmærkede fugle på ynglepladser syd for grænsen.

Alle fugle, der er mærket med vingemærker og farvering, er endvidere forsynet med en traditionel let-metalring. En del andre unger får kun sat denne type ringe på, og alt i alt bliver 48 unger mærket med en let-metalring i 2008. Denne form for mærkning sker ligeledes som et projekt under Zoologisk Museum.

Vingemærkning og farvemærkning er kun succesfuldt, hvis det lykkes at aflæse en stor andel af de mærkede fugle. Det er derfor målsætningen at få involveret så mange fugleinteresserede i at aflæse Hedehøge som overhovedet muligt.

Feltornitologisk Udvalg 2008

Af Michael Mosebo Jensen

Stribet Græshoppesanger fremvises på Grønningen under årets felttræf. 17. oktober 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Feltornitologisk udvalg har i år igen stået for promovering og gennemførelse af et nyt projekt: Landskampen, ligesom der har været afholdt en række andre aktiviteter. Vi takker især Naturbutikken, Netfugl og DOFbasen for det fortsat gode samarbejde i udførelsen af vores projekter – samt selvfølgelig ikke mindst de mange aktive feltfolk.

Vinterinventering af Stor Tornskade

Der bliver fulgt op på den landsdækkende optælling af overvintrende Stor Tornskade fra for 4 år siden. Det foregår i perioden 1/11 2007-29/2 2008, og resultatet fremgår af DOFbasen.

Ørnetælling

Sammen med lokalafdelingerne og Fuglenes Hus bliver den årlige ørnetælling arrangeret 9.-10. februar. Der bliver sat rekord med 156 Havørne og 7 Kongeørne talt af omkring 500 aktive. Desuden afsløres blandt de optalte Havørne et nyt ynglepar. På Ørnens Dag 24/2 møder 3000 interesserede frem for at se ørne landet over.

Tårnernes Dag

Søndag 17/8 danner rammen om årets ni timer lange dyst. Der deltager 15 tårne, og det er som de foregående år helt i orden at være kreativ i sin definition. Således er der deltagelse af så vidt forskellige tårne som Verdens Ende i Skagen, Den Høje Bunker i Blåvand og Dovns Klint på Sydlangeland. Det er dog Hovvig, der løber med sejren og rekorden for Tårnernes Dag siden starten med 90 arter.

Efterårsfelttræf

Der er lagt op til jubilæumsfelttræf, idet dette arrangement i skolernes efterårsferie efterhånden har fået 10 år på bagen. Vi vender tilbage til rødderne i Blåvand og indlogerer os på Blåvand Aktivitetscenter som i de første år. Vi har i anledning af tiåret udvidet feltområdet til at inddrage hele Vadehavet og strække nordgrænsen til Vejers. Tilmeldingen når nye højder med 175 aktive deltagere. Vejret bliver noget mere vestvendt end planlagt, men vi får alligevel en finale, der er et jubilæum værdigt: I de yderste timer bliver der scoret en Stribet Græshoppesanger, mens den kravler rundt i græsset på Grønningen – og der bliver selvsagt festet igennem til afslutningsmiddagen på Blåvand Fuglestation!

Landskampen

Et nyt projekt, hvor der fokuseres på mikrobirding, ser dagens lys i 2008. Der er tilmeldt 179 deltagere fordelt på 50 hold, og selv om det er en langstrakt sag, holder intensiteten sig alle 12 måneder på såvel landsplan som lokalt. I al korthed gælder det om for de enkelte hold at skrabe så mange arter sammen fra ens lokalområde som muligt, ligesom der bliver givet bonuspoint ved fund af sjældnere arter i det givne lokalområde. Resultatet kan ses på Netfugl.

Fuglestationerne

Jf. selvstændige beretninger fra fuglestationerne.

Ungdomsudvalget 2008

Af Hans Schou Frederiksen

Indledning

2008 bliver året, hvor DOFUngdom for alvor afprøver kunsten at arrangere udlandslejr. Denne bliver afholdt i skolernes sommerferie og viser sig at blive en stor succes med enestående naturoplevelser og et væld af spændende fugle. Herudover bliver der arrangeret tre mindre lejre inden for landets grænser, ligesom hjemmesiden www.dofungdom.dk løbende bliver holdt opdateret med nye ture og spændende læsning.

Aktiviteterne er fordelt over året som følger:

Rørviglejren 11/4-13/4

Den traditionsrige Rørviglejr byder som sædvanlig på masser af hyggelige timer i selskab med andre unge fuglefolk. De 32 deltagere kan nyde et par solrige forårsdage i Rørvig med så spændende fugle som Fiskeørn, Mosehornugle, Bjergand og Nordisk Lappedykker i kikkerten. Alt i alt bliver ikke mindre end 94 forskellige fuglearter skrevet i notesbøgerne – sammen med en del fouragerende Marsvin, der lader sig beskue nær Korshages kyst.

Christians Ø 1/5-4/5

Syv søstærke deltagere og et par ledere drager denne første dag i maj til de afsides beliggende Ertholme, nordøst for Bornholm. Den korte tid på Øerne gør, at kratlusningen bliver ret koncentreret, og hver en lys time bruges på at kigge på fugle. Og det bærer da også frugt, da krattene viser sig at gemme på sibiriske seværdigheder som Hvidbrynet Løvsanger og Fuglekongesanger, ligesom Lille Fluesnapper bliver set i pæne tal. Maden bliver tilberedt i det fri, og om aftenen hygger deltagere sig i teltene.

Sommerlejren til Polen 8/7-12/7

Den årligt tilbagevendende sommerlejr går i år til det østlige Polen. Et lille hotel midt i Biebrzas marsk udgør vores base i et land så fuld af uforstyrret natur, at det næsten ikke er til at forstå for turens 10 deltagere og 3 ledere. De polske skove og vidtstrakte marskområder byder på så eksotiske fugle som de 3 Moseterner, Hærfugl, Biæder, Vandsanger, Hvidrygget Spætte, Hede-høg, Lærkefalk, Lille Skrigeørn, Sort Stork og mange flere.

Turen bliver en kæmpe succes og udgør formentlig trinbrættet til en fremtid med mange flere udlandslejre, arrangeret af DOFUngdom.

Efterårslejren til Bornholm 12/10-16/10

Årets efterårslejr i uge 42 går til det sydlige Bornholm, hvor hundredvis af trækkende småfugle bliver noteret. Disse bliver krydret med rovfugle som Duehøg, Lærkefalk og Rød Glente samt masser af trækkende Pibeænder og rastende Enkeltbekkasin. Herudover stifter deltagere bekendtskab med kunsten at ringmærke fugle samt at kende Kaspisk- og Middelhavssølvmåge fra vor egen Sølvmåge.

Fremtidige projekter

Ungdomsudvalgets mål for de kommende år er, som minimum, at opretholde det aktivitetsniveau, vi har haft de senere år. Tanker om flere endagsture begynder at spire hos flere af udvalgets medlemmer, ligesom udlandsrejser har vist sig at være et hit. Desuden udbygges hjemmesiden løbende med nye tilbud til medlemmerne, og det er vores mål, at denne skal blive endnu mere dynamisk og byde på stadig mere spændende læsning for vore medlemmer.

*Der bliver afholdt sommerlejr med stor succes i Polen, juli 2008.
Foto: Hans Schou Frederiksen*

Storkegruppen 2008

Afartskoordinatør Hans Skov

Året 2008 bliver det år, hvor den vilde bestand af Hvid Stork må erklæres for uddød efter ca. 600 år i Danmark. I 2007 var der stadig en fastboende enlig stork af vild proveniens i Vegger i Himmerland. Vegger blev også stedet, hvor det sidste vilde storkepar holdt stand. Endnu i 2006 var her et ungeløst storkepar. De sidste storkeunger af vild proveniens forlod rederne på smedjen i Vegger og rådhuset i Ribe i 2004. Dette år forlod 2 unger hver af disse storkeleder. Et sørgeligt lavpunkt for de danske storke – ikke kun med hensyn til den vilde bestands forsvinden, men også det faktum, at Veggers storkeleder nu står tom efter at have været beboet hvert eneste år fra 1936-2007.

Storkesæsonen begynder med en strejfstork, der 2/1 dukker op i Lille Slemminge på Lolland. En aflæsning af storkens ring viser dog, at der er tale om en Hvedstrup ungfugl fra 2004. Ungfuglen er sammen med de ikke-trækkende forældrefugle blevet hængende i Gundsøllille-Hvedstrup området til efter jul. Nogle dage senere når den til nordsiden af Flensborg Fjord, hvor den sidst ses 29/1. En stork, der 28-29/2 ses ved Martofte og Scheelenborg på Fyn, er også med sikkerhed en stork, der ikke kommer fra overvintringskvarteret mod syd. Vi skal frem til 8/3, før de første træk-kende storke når til Danmark: Et storkepar dukker op i Bastrup ved Vamdrup i Sydjylland. Frem til midten af april er det dog kun ganske få storke, der besøger landet. Herefter kommer det sædvanlige forårsrykind, der først klinger af midt i juni. De største storkeflokke er her angivet med sted og dato: 12 skånske storke ses ved Skælskør, Vordingborg og Gedser Odde fra 31/8-7/9, før en del af dem trækker over Østersøen; 11 storke ses ved Keldsnor på Langeland 8/6; 10 storke ses ved Voergård i Vendsyssel 13/5 (9 af disse ses i Ska-gen 2/5); 10 storke slår sig ned på Mandø 4/6, og

Skorstenen på gartneriet i Gundsøllille, 13. juni 2008. Foto: Hans Skov

endelig ses 2-3/8 i Ulvshale og Bøtø Nor 9 storke. Disse storke er ikke ringmærket og stammer derfor ikke fra Skåne, men formentlig fra Østtyskland. Antallet af omstrejfende storke er langt over det normale med ca. 346 storke, der gæster landet. I 2007 var tallet ca. 220 storke mod blot 110 i 2005. Et af de storkepar, der besøger landet, giver anledning til nyt håb for storkens genkomst til Danmark. Der er fra 6/7-20/8 et stationært storkepar i området mellem Skjern-Borris-Sønder Felding. Storkene slår sig ikke ned på en af områdets storkeleder, men det lange ophold i området ved Skjern Å viser, at området byder på nok føde. Hanstorken blev ringmærket som unge i Holsten for 2 år siden, og parret kan meget vel tænkes at vende tilbage i 2009 og forsøge at yngle i området.

Storkegruppen udbedrer flere storkeleder i løbet af marts-april, bl.a. bliver storkelederne i Vegger, Vesløs og Ribe renoveret, men lige lidt hjælper det, for der er slet ingen storkebesøg på disse reder. Årets resultat er 1 par storke ved Gundsøllille og 0 udføjne unger, hvor begge storke stammer fra det skånske storkeprojekt

Gundsøllille på Sjælland er det eneste sted med bofaste storke. Parret begynder allerede i februar at bygge en ny storkeleder på den høje gartneriskorsten, parret yngede på i 2007. Reden var blevet taget ned i okt. 2007, da gartneriet stod foran fyringssæsonen. En ny erstatningsrede var opsat på en pæl i nærheden, men storkene vil hellere selv bygge en ny rede på det gamle sted. Da reden er ved at være færdig, blæser en forårsstorm den ned, og storkene må til at bygge en ny rede igen. Storkene får først i april lagt æg og giver sig til at

Da der skulle ringmærkes kunne det konstateres at storken lå på 3 gylde æg. På dette tidspunkt burde der have været 4 uger gamle unger. Gundsøllille, 13. juni 2008. Foto: Hans Skov

ruge. Æggene klækkes imidlertid ikke. Årsagen er nok den kolde april, der medfører, at gartneriet mod sædvane må fyre heftigt hele april måned. Den tyndbandede rede har formentlig tilladt for meget kulilte at trænge op i redet, hvor æggene ligger, og har kvalt storkefostrene. Storkeparret er forblevet i Gundsølle-Hvedstrup området lige indtil skrivende stund. For at forhindre reden i at blæse ned og få ødelagt ynglen, er reden netop blevet hævet et stykke over skorstenens top på et solidt metalstativ.

Hen over sommeren er op til 2 ekstra storke set i området, men de bosætter sig ikke på nogen af områdets storkereder. Ungfuglen fra 2004, der blev hængende til langt ud på året i Hvedstrup, ender som ynglefugl i Holzacker ved Leck i Sydslesvig. Parret udruget unger, men de dør under tørken i maj-juni. En anden Hvedstrup ungfugl fra 2005 yngler i Sofienhamm NV for Rendsborg. Parret får 3 unger på vingerne. Denne stork holdt ellers i 2007 til på "fødereden" i Hvedstrup, men vælger i sidste ende Sydslesvig som ynglested. Begge Hvedstrup ungfugle lever som vilde fugle uden hjælp fra mennesker.

Analysen af små 500 stk. storkegymp indsamlet i Danmark fra 1976-2003 er gået ind i sin afsluttende fase. Alle bidrag er nu omsider afleveret til Naturhistorisk Museum i Århus, og vil i løbet af 2009 ligge klar som en form for rapport/artikel. DOFT tænkes som stedet, hvor en bearbejdet udgave af rapporten kan publiceres.

2008 synes at have været en relativ god storkesæson i de fleste europæiske lande. I fx Slesvig-Holsten stiger antallet af vilde storkepar fra 209 i 2007 til 229 par.

Storkene fortsatte med at ruge på de gule æg til langt ind på sommeren. Gundsølle, 13. juni 2008. Foto: Hans Skov

Lægger man de 41 fritflyvende storkepar til, der har en baggrund, der kan minde om Hvedstrup-Gundsølle storkeparret, så kommer man helt op på 270 storkepar i 2008. Desværre medfører den lange tørre periode i maj-juni, at mange storkeunger dør i de nordtyske storkereder pga. fødemangel. De 270 storkepar får 378 unger på vingerne, hvilket kun er 1,4 unge pr. par. I storkebyen Bergenhusen 48 km syd for den dansk-tyske grænse lægger 18 storkepar ud med at yngle. Det er det højeste antal par siden 1982/83.

Denne stork blev 27. maj 2008 fotograferet i Sandved 13 km vest for Næstved. Storkens ring (1A07) viste, at den blev udruget i Hvedstrup ved Roskilde i 2005. Foto: John Bent Pedersen.

Rovfuglegruppen 2008

Af Johannes Bang

Foto: Musvåge, Langstrup Mose, 18. marts 2008. Foto: Helge Sørensen

Indledning

Fra Rovfuglegruppens arbejde i årets løb kan blandt andet nævnes det fortløbende arbejde med censusområder, undersøgelse af Kongeørnens føde og Glentens udbredelse. Samtidig er der iværksat en treårig undersøgelse af Duehøgen i Sydjylland med støtte af Aage V. Jensens Fonde.

Den 8. november blev der afholdt møde i Rovfuglegruppen på Naturhistorisk Museum i Århus. Ud over indlæggene om censusområder og undersøgelse af rovfuglearter gav Jesper Johannes Madsen en redegørelse for ringmærkning af rovfugle og ændringen i strategien for ringmærkning af rovfugle. Fra mødet foreligger de følgende oplysninger om rovfuglebestanden.

Rovfuglebestand

Kongeørn: 3 succesfulde ynglepar, alle i Nordjylland. I alt er der kommet 15 Kongeørne på vingerne i Danmark.

Havørn: En fortsat fremgang med 21 succesfulde ynglepar. Der er kommet den første tilbagemelding af en Havørn ringmærket i Danmark. Havørnen blev fundet død syd for Stockholm.

Fiskeørn: Succes for parret i Nordjylland, hvor 2 unger kommer ud at flyve. I Nordsjælland har der været gjort et yngleforsøg, så vi håber, at Fiskeørnen får heldet med sig næste år.

Rød Glente: Fremgang i Østjylland, Nordjylland, på Fyn og Sjælland, mens bestanden er stabil i det sydlige Jylland. På mødet forelå der ikke en endelig opgørelse over bestanden.

Duehøg: Har stabiliseret sig i Koldingområdet efter en længere periode med tilbagegang. I Nordjylland fortsætter tilbagegangen. Duehøgen forsvinder de steder, hvor der foregår fasanudsætninger. I Koldingområdet vil man i de kommende 3 år undersøge duehøgebestanden i et område på 3000 km². Aage V. Jensens Fonde har bevilget penge til denne undersøgelse. I Østjylland er antallet af ynglepar gået tilbage fra 7 til 6 og antallet af unger fra 13 til 7. I de nordsjællandske statskove viser Duehøgen markant fremgang og har nu den største bestand, der er registreret. Der er et eksempel på, at Duehøge har ynglet med 500 meters afstand.

Spurvehøg: Bestanden er gået 30% tilbage i Koldingområdet. Der er tilbagegang i Nordjylland og i Nordsjælland. Årsagen til tilbagegangen kendes ikke. I 20 år har der ikke været ringmærket danske spurvehøgeunger, så vi ved ikke noget om dødsårsager. I skovene udføres arbejdet i dag af skoventreprenører, som kommer med store skovningsmaskiner, som arbejder hele året rundt. Man kunne formode, at der går mange spurvehøgereder til på den konto, men undersøgelser foreligger ikke.

Musvåge: Bestanden er stabil i Koldingområdet og producerer 1,78 unge pr. succesfuld rede og 1,39 i gennemsnit for alle reder. Tallene er beregnet ud fra 172 par. I Nordsjælland fortsætter Musvågen sin fremgang, og der er 66 beboede musvågereder i Grib Skov. Det er det højeste antal nogensinde. Samtidig breder Musvågen sig ud i landskabet og yngler i små lunde og levende hegn, samtidig med at den er begyndt at yngle i bynære områder. Eksemplet viser, at bestanden har været holdt nede på et meget lavt niveau i den periode, hvor jagt på Musvågen var tilladt.

Hvepsevåge: Bestanden er stabil i Koldingområdet og i Nordsjælland, hvor der foretages en systematisk undersøgelse af bestanden. I Kolding er der 1,39 unge pr. par og 1,78 unge pr. rede med succes.

Tårnfalk: Har vist fremgang både i Koldingområdet, Østjylland og i Nordsjælland, hvor Tårnfalken efter en tilbagegang gennem en årrække igen viser fremgang. I Nordsjælland er bestanden dog ikke nået op på sit tidligere niveau. I Sydvestsjælland har Tårnfalken gennem hele perioden været stabil. Årsagen til Tårnfalkens tilbagegang kendes ikke.

Hedehøg: En bestand på 21 sikre par, hvoraf de 20 par findes i Sydvestjylland. 21 par er rekord for bestanden.

Der er ringmærket 2 Hedehøge med satelitsender og en del unger med vingemærker. Denne ringmærkning af danske Hedehøge indgår i et større europæisk projekt. Ringmærkningen har allerede givet en række overraskende resultater, som er beskrevet i Fugle og Natur fra november 2008.11.14.

Jesper Toft har oplyst, at der har ynglet 11-12 sikre par Lærkefalk, dertil kommer 3 mulige par. Der yngler 1 par i Nordsjælland og 1-2 par på Bornholm. Af de sønderjyske par, som udgør hovedparten af bestanden, yngler halvdelen i højspændingsmaster. Højspændingsmasterne vil blive fjernet, da kablerne skal lægges i jorden.

Niels Peter Andreasen har oplyst følgende om Vandrefalken: Vandrefalken har ynglet med succes på Stevns Klint, Møns Klint og på Bornholm. Yderligere et par Vandrefalke har vist interesse for en af de klassiske lokaliteter på Bornholm. Et vandrefalkepar har vist stor interesse for en højspændingsmast i Midtjylland. Oversomrende Vandrefalke har i sommerperioden opholdt sig på mange af vore bedste fuglelokaliteter. Det drejer sig formodentlig om 1-års fugle.

Uglegruppen 2008

Af Klaus Dichmann

Indledning

I 2008 er der for første gang, siden Uglegruppen blev stiftet i efteråret 2004, ikke afholdt uglesymposium for Uglegruppens medlemmer. Dette skal dog ikke ses som en nedtrapning i Uglegruppens aktivitetsniveau, men snarere som et pusterum til at få nye idéer til fremtidige symposier. Interessen for at deltage i et sådant symposium er fortsat meget stor blandt gruppens medlemmer, så derfor vil der uden tvivl allerede i 2009 blive afviklet et igen.

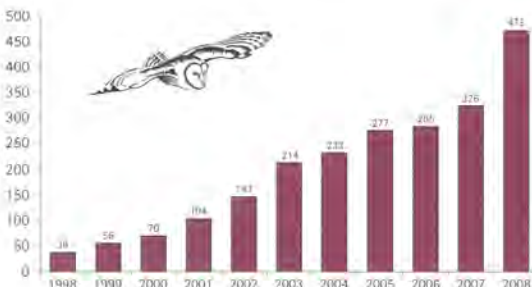
Medlemstilgangen til Uglegruppen ser ud til at have stagneret i 2008 og ligger stabilt på ca. 70 aktive medlemmer.

Generelt aktivitetsniveau

Interessen for at få et uglepar som logerende i laden eller den nærmeste skov er fortsat meget stor blandt befolkningen rundt om i landet. Rigtig mange vil gerne have en redekasse opsat, og i løbet af 2008 har der været mange henvendelser til Uglegruppens medlemmer, enten telefonisk eller via mail, for at få oplysning om, hvilken art de kan forvente at få i og omkring deres matrikel, og hvilken type redekasse der skal/bør benyttes til lige netop "deres" art. Denne 'ekspertbistand' fra Uglegruppens side har virkelig givet pote, og ugleerne,

fortrinsvis Slør- og Natugler, har fluks kvitteret ved at flytte ind i de opsatte redekasser, oftest nærmest på rekordtid.

Efter succesen i 2007, hvor et perleuglepar fik et kuld unger på vingerne i en midtjysk plantage, er interessen for opsætning af perleuglekasser i vore danske skove i stærk stigning. Ud over initiativer fra Uglegruppens side tager også flere private nu selv initiativ til at opsætte redekasser til denne art.

Figur 1. Udviklingen i den samlede danske sløruglebestand i perioden 1998-2008.

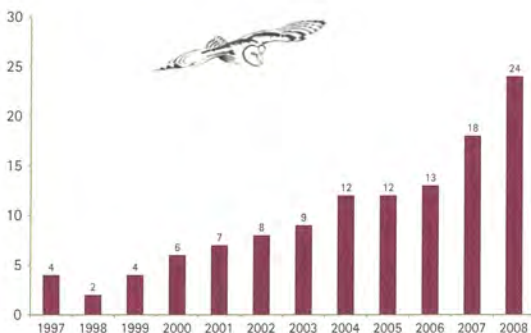

Kirkeugle, Arnum, 21. juni 2008. Foto: Klaus Dichmann

Flere af Uglegruppens medlemmer har i 2008 været involveret i uglearrangementer rundt om i landet. Eksempelvis ugleaften på Naturcenter Sølyst ved Aarhus, gylpundersøgelsesdag på Naturhistorisk Museum i Aarhus, foredrag om ugler på Nørskovgård ved Haderslev og perleuglelyttetur for alle caretakere på Bornholm. I medierne har Uglegruppens arbejde ligeledes været omtalt flere gange i form af flere avisartikler fra medlemmernes side og et enkelt tv-indslag.

Det gode samarbejde med den Nordtyske uglegruppe "Landesverband Eulen-Schutz in SH" er yderligere styrket i 2008, og flere studieture til Slesvig-Holsten i 2009 er under planlægning.

Den mere videnskabelige del af Uglegruppens arbejde, registreringen af ynglepar og ringmærkningen af deres unger, er fortsat i stigende vækst, og aldrig før

Figur 2. Udviklingen i antallet af sløruglepar på øen Als i perioden 1997-2008.

er der blevet ringmærket så mange Slørugler i Danmark på et år. En hurtig forespørgsel hos Zoologisk Museums ringmærkningsafdeling giver dette overraskende resultat: I alt er der i 2008 ringmærket 1039 Slørugler, 997 unger og 42 voksne. Et fantastisk resultat, som ingen havde troet muligt for bare ganske få år siden.

Status for de enkelte uglearter

Slørugle: Den flotte tilvækst på Als i ovennævnte periode skyldes, ud over de gode (milde) klimatiske betingelser for arten samt gode fødebetingelser, en massiv opsætning af redekasser på øen igennem 10 år.

Stor Hornugle: Bestanden i Danmark er fortsat i en støt stigning, og i 2008 er arten registreret på over 50 lokaliteter. På 33 af disse er der konstateret tilstedeværelse af par, mens der på de øvrige blot er registreret fugl/fugle ved enkelte lejligheder i løbet af året. Samtlige ynglepar er alle registreret i Jylland.

Kirkeugle: Bestanden er uændret i forhold til 2007, hvor den blev opgjort til 60-80 par, med sit kerneområde i Nordjylland.

Perleugle: Igen i 2008 er der registreret 1 ynglepar i en midtjysk plantage. Dette par vælger at yngle i en opsat redekasse i modsætning til parret året før, der benyttede et forladt sortspættehul. Parrets 2 unger får dog problemer med at forlade redekassen og må på et længere ophold på en af Dyrenes Beskyttelses Vildtplejestationer.

Mosehornugle: Bestanden i Danmark er uændret i forhold til 2007, hvor den blev opgjort til 0-3 par.

For de øvrige uglearter, dvs. Natugle og Skovhornugle er der ikke foretaget en egentlig bestandsvurdering i 2008.

Havfuglegruppen

Af Jørn Lennart Larsen

Havfuglegruppen fortsætter i 2008 arbejdet på Projekt Ilanddrevne Fugle for 25. år i træk. Projektet er et led i overvågningen af olieforureningen i Danmark, og metoden bruges til dette formål i en lang række lande verden over.

I praksis tælles antallet af døde fugle på stranden i sidste weekend af februar, og antallet af rene fugle og fugle med olie i fjerdragten registreres. Herefter benyttes andelen af olieforurenede fugle i forhold til det samlede antal fundne fugle som et mål for niveauet af olieforurening. Ved at benytte andelen af olieforurenede fugle i stedet for absolutte tal bliver metoden uafhængig af de lokale vind- og vejrforhold. En højere andel af forurenede fugle på stranden er således udtryk for et højere niveau af olieforurening i de tilstødende havområder. Ved at gruppere arterne i forhold til deres foretrukne afstand til kysten, kan man desuden få et indtryk af, om forureningen finder sted tæt på eller langt fra kysten.

Der bliver årligt talt på en sammenlagt ca. 400 km kyststrækning, og der tælles i hele landet. Dog er ruterne primært lokaliseret i Jylland, især langs vestkysten. Resultaterne publiceres ca. hvert 5. år, senest i 2007 (Larsen et al. 2007). Ud over at tendenserne i denne analyse viser en overordnet nedgang i olieforureningen over perioden på 22 år, viser resultaterne også en forskel i udviklingen i de forskellige danske havområder. I Nordsøen ses eksempelvis en nedgang i forureningsniveauet i offshore havområder, mens der i modsætning hertil ses den modsatte tendens i Kattegat, nemlig en stigning i olieforureningsniveauet i havområderne langt fra kysten.

På Havfuglegruppens hjemmeside på dof.dk kan man finde publikationer og nyheder samt oplysninger om, hvordan man kan deltage i gruppens projekter.

Sortand, han, Hvide Sande, 25. oktober 2008. Foto: Carsten G. Laursen

DOFbasen 2008

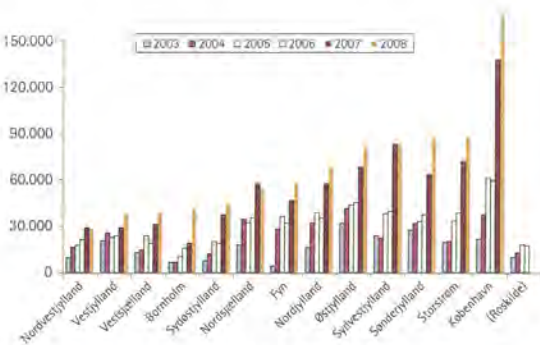
Af Henning Heldbjerg, Timme Nyegaard og Peter Lange

DOFbasen er forhåbentlig nu kendt af alle DOF's medlemmer og er efterhånden uomgængelig ved enhver etablering af nye projekter i DOF. Der indtastes data af mange folk og DOFbasen anvendes af endnu flere til at søge oplysninger i. Der er store forventninger til den, men desværre kan vi ikke altid opfylde ønskerne i den hast vi kunne ønske

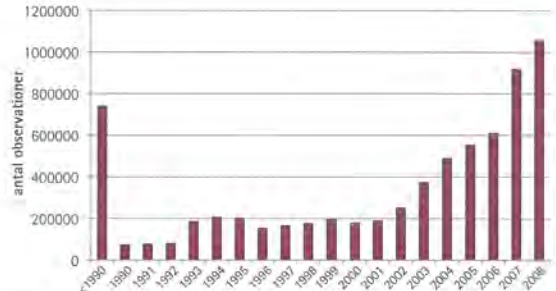
I løbet af sommeren havde vi kortvarigt mulighed for at have en programmør ansat på fuld tid og vi så, hvor meget vi reelt kunne nå på kort tid. Dette var meget inspirerende for alle involverede folk, og det gav således et løft til hele arbejdet med DOFbasen.

I 2008 blev der for første gang blive indtastet mere end en million observationer i DOFbasen på et år. Derved er der sket en stigning på cirka 15% i forhold til 2007. Antallet af årligt rapporterede fugleobservationer er steget hvert år siden 2002, hvor DOFbasen kom på Internettet. Observationerne er gjort på lidt over 10.000 lokaliteter, (9% flere end i 2007), og indtastet af godt 1300 observatører, hvilket er på niveau med sidste år. Det er glædeligt at der nu indtastes flere data med ynglepar, i 2008 er der i alt 5787 poster med ynglepar, hvilket er en stigning på 60%! Da informationer om hvor fuglene yngler er nogle af de mest værdifulde informationer at have i arbejdet for bedre fuglebeskyttelse, opfordres der hermed til at der indtastes endnu flere data med ynglepar. Se *Fugleåret 2007* eller DOFbasens hjælp-funktion for yderligere information om hvordan man gør.

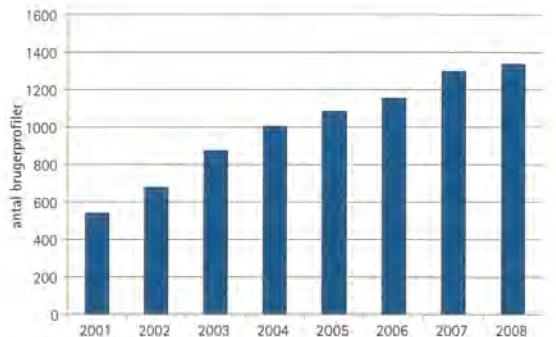
Kvalitetskontrollen af de fugledata, der tilgår DOFbasen, varetages af DOFbasens Kvalitetsudvalg (DKU) og har nu fungeret i cirka 1½ år. Formålet er fjerne udokumenterede, usædvanlige observationer og fejlindtastninger, hvorved der skabes en forbedret kvalitet af DOFbasens data, hvilket er meget afgørende for tro-

Figur 1. Antal observationer per lokalafdeling indtastet i DOFbasen i 2003-2008 (opgjort i sidste halvdel af oktober hvert år). 2007-08 er ikke direkte sammenligneligt med de øvrige år, da afgrænsningerne af lokalafdelingerne er ændret.

Figur 2. Antal observationer i DOFbasen fordelt på observationsår. For 1990-2008 er anvendt summen af alm. observationer+observationer med ynglepar. <1990 omfatter kun alm. observationer.

Figur 3. Antal brugerprofiler med data i DOFbasen 2001-2008.

værdigheden af data, af DOFbasen og dermed af DOF. Bestræbelserne går på at øge både kvantiteten og kvaliteten af observationer. En del brugere af DOFbasen tager det meget ilde op, hvis de får en henvendelse fra DKU. Det er derfor vigtigt, at foreningen som helhed bakker op om det arbejde, der udføres i DKU og hjælper til med at udbrede kendskabet til, at DOFbasen vil tabe sin troværdighed, hvis der ikke sker en løbende kvalitetskontrol af de indkommende data.

En anden kvalitetsforbedrende del er, at sikre indtastning på de rigtige lokaliteter. Når vi skal anvende data til at skabe viden om en art og om en lokalitet, er det vigtigt at kende den præcise lokalitet. Med den lette mulighed vi nu har for at få vist et kort med DOFbase-lokaliteter, skulle vi gerne få flere (alle) observationer knyttet til de rigtige lokaliteter. Samtidigt er det væsentligt at få så mange oplysninger som muligt om f.eks. køn, alder og ikke mindst adfærd, men samtidigt ikke mere end observationen kan bære, så er man i tvivl om art, alder eller køn, må man hellere udelade disse ting/observationer.

Der er flg. målsætninger for DOFbasen i 2009:

- Afholdelse af DOFbasegruppemøde og DKU-møde

- Løbende udsendelse af programversioner med fejlrettelser og forbedringer
- Lancering af forbedret søgeside og nyt indtastningsmodul på hjemmesiden
- Forbedring af den software som DKU anvender
- Fortsat arbejde med at skabe en ensartet og dækkende DOFbaselokalitetsoptælling over hele landet
- Afklaring af mulighederne for at få digitaliseret DOFbaselokaliteternes eksakte afgrænsning og vist dem på kort på hjemmesiden
- Fortsat arbejde hen imod at en forøget og forbedret indtastning af ynglefugle (flere ynglepar indtastes og flere bearbejdninger af ynglepar foretages), fx ved udarbejdelse af artikel om vigtigheden af afrapportering af ynglepar og bearbejdning af ynglefugle
- Afklaring af de økonomiske muligheder for en fast deltidsansættelse af programmører.

Der er i årets løb sket følgende større tiltag:

- I forlængelse af "Ministeraftalen" (aftale mellem DOF og Miljøministeriet) er DOFbasens data anvendt af myndighederne i flere forbindelser, fx til at skabe viden om de ynglefuglearter, der er listet på Fugledirektivets liste 1, både i de områder der er udpeget som følge af disse arters forekomst og i Danmark som helhed. Ministeraftalen bidrager til at sikre DOFbasens fortsatte drift og udvikling og vil endvidere sikre en forbedret nyttiggørelse af de indsamlede oplysninger om fuglelivet i Danmark, da data gøres frit tilgængelige for myndighederne og deres rådgivere.
- Alle ikke-følsomme data i DOFbasen frem til udgangen af 2007 er i en reduceret form, fx uden information om adfærd og observatører stillet til rådighed for offentligheden via Global Biodiversity Information Facility (GBIF) www.gbif.org
- DOFbasen er overført til en ny og større server, da der var gentagne tilfælde af, at serveren ikke fungerede tilfredsstillende. Dette har medført, at serveren nu kører helt problemfrit, og at søgninger og diverse procedurer nu gennemføres meget hurtigere til glæde for enhver bruger, men det har selvfølgelig også medført en stigning i omkostninger for DOF.
- Serveren var i efteråret mål for et angreb udefra, hvor det forsøgte at lægge diverse reklamer ud på DOFbasens hjemmeside. Det påvirkede således sidens layout, men heldigvis ikke DOFbasens data. Siden blev lagt ned i adskillige dage og påførte diverse medarbejdere et stort ekstraarbejde. Blandt andet var det nødvendigt at ændre programmets måde at koble på serveren for at undgå, at der igen kunne ske et serverangreb, hvilket er en af årsagerne til efterårets mange programopdateringer. Årsagen til, at DOFbasen er interessant at lave et angreb på, er sikkert, at der er rigtig mange besøgende og det var da også de mest besøgte sider, der blev angrebet.
- Et pilotprojekt om digitalisering af afgrænsningen af DOFbasens lokaliteter er gennemført, og der er lavet en vurdering af, hvilke omkostninger der vil være ved at gennemføre det for hele landet. Resultaterne er endnu ikke blevet forelagt HB for en afklaring af,

hvilke muligheder DOF har for at gennemføre en fuldstændig digitalisering af alle DOFbasens lokaliteter.

- Data fra DOFbasen er anvendt i fire korte artikler i Fugle i Felten, hvoraf den ene var udarbejdet af DMU og omhandlede muligheden for at skabe viden på baggrund af data fra DOFbasen om nogle af de ynglede arter, der findes på Fugledirektivets liste 1.
- DOFbasen er blevet præsenteret for BirdLife-partnere i flere andre lande, fx BirdLife International, Letland og England. Anerkendelsen har generelt været stor, især over det store antal observationer i databasen.
- DKU har i årets løb fået et nyt medlem, nemlig Ulf E. Møller. Henrik Haaning Nielsen er derimod trådt ud. En liste over gruppens medlemmer kan ses her: <http://www.dofbasen.dk/kvalitet/>.
- To medlemmer af DOFbasegruppen er trådt tilbage i årets løb. Henning Rose Sørensen og Kurt Rasmussen er blevet afløst af henholdsvis Ole C. Olesen (DOF Vestjylland) og Henrik Brask (DOF Nordjylland) Erik Agertoft er trådt tilbage som DOFbasegruppens sekretær og er afløst af Martin Jessen. En liste over gruppens medlemmer kan findes her: <http://www.dofbasen.dk/kontakt/>.

Figur 4. De 25 hyppigst indtastede fuglearter i DOFbasen i 2008 (med antal almindelige observationer). I parentes er angivet artens placering i 2007.

	Art	Antal observationer
1 (1)	Musvåge	25001
2 (2)	Gråand	22895
3 (3)	Grågås	21838
4 (4)	Knopsvane	19120
5 (5)	Fiskehejre	18430
6 (6)	Skarv	16886
7 (8)	Ringdue	16125
8 (9)	Blishøne	15721
9 (7)	Vibe	15383
10 (24)	Tårnfalk	15150
11 (11)	Gråkrage	14812
12 (12)	Solsort	14316
13 (10)	Hættemåge	14084
14 (21)	Gærdesmutte	13220
15 (14)	Troldand	13208
16 (15)	Musvit	12950
17 (13)	Sølvmåge	12649
18 (18)	Bogfínke	12647
19 (17)	Stær	12454
20 (16)	Gravand	12429
21 (-)	Gransanger	11640
22 (-)	Hvid Vipstjert	11240
23 (-)	Landsvale	11137
24 (22)	Strandskade	11049
25 (-)	Krikand	10759

Figur 5. De artsrigeste kommuner i 2008. Ikke overraskende er det Frederikshavn (med Skagen) der scorer det højeste artsantal, efterfulgt af Thisted (med Vejlerne) og Ringkøbing-Skjern (med Tipperne og Skjernå). I parentes er angivet kommunens placering i 2007. Der er kun medtaget fuglearter ved fremstilling af tabellen.

	Kommune	Antal arter
1 (1)	Frederikshavn	286
2 (3)	Thisted	276
3 (6)	Ringkøbing-Skjern	268
4 (2)	Varde	262
5 (5)	Esbjerg	260
6 (4)	Tønder	259
7 (7)	Guldborgsund	251
8 (8)	Odsherred	251
9 (12)	Bornholm	243
10 (17)	Aalborg	242
11 (11)	Gribskov	242
12 (21)	Langeland	242

- Som tidligere år har der været afholdt et enkelt weekend-møde mellem koordinatorene, program-møderne og den centrale koordination – i Vejlerne i oktober. Kommunikation derudover foregår i en lukket e-mail-gruppe. DKU har afholdt et møde i foråret, og vil afholde et weekendmøde i november, hvor det primære formål er at få ryddet op i de observationer, der i løbet af året er markeret som værende under behandling, og hvor der ikke er truffet nogen endelig afgørelse om, hvorvidt de skal forkastes eller ej.

DKU's arbejde som kvalitetssikringsorgan

Af Sebastian Klein og Ole Zoltan Göller

Gennem det sidste årti er DOFbasen blevet en hastigt voksende database med hen ved syv millioner fugleobservationer. Observationer der i høj grad medvirker til at give et præcist billede af fuglenes forekomstmønster i Danmark, og som derved benyttes som kildegrundlag i den naturpolitiske argumentation af DOF, men også af andre både offentlige og private institutioner. Således er validiteten af basens indhold af stor vigtighed – både for mennesker, miljø og fugle. Af samme årsag blev DKU, eller DOFbasens Kvalitetsudvalg, nedsat til løbende og bagudrettet at sikre kvaliteten af de indtastede observationer. Udvalget består af en vifte af meget erfarne feltornitologer, som samlet set har bred viden om fuglenes forekomstmønster i hele landet.

Arbejdsgangen under kvalitetssikringen fungerer ved, at de enkelte medlemmer efter forskellige metoder kontrollerer udvalgte fuglegrupper, som er fordelt mellem medlemmerne efter interesse og ekspertise. Det står dog ethvert DKU-medlem frit for at søge efter fejl i hele det indtastede materiale, hvilket er fordelagtigt både lokalt set og i forhold til løbende at vurdere de daglige indtastninger. Det er et enormt materiale at navigere i, hvorfor DKU de første par år har brugt en del tid på at finde velegnede metoder og redskaber til

fejlsløgning. Bl.a. er der udarbejdet særlige fænologi-lister, som giver et overblik over tidspunkter for usædvanlig forekomst for alle fuglearterne. DOFbasens programrør, Steen Brølling, har generelt gjort fejlsøgningen væsentligt nemmere, men det er en disciplin, som stadig kræver grundighed, kreativitet og tålmodighed.

Når der findes en fejl, bliver den pågældende observation sat til behandling, og observatøren bliver informeret via en e-mail om det problematiske ved observationen. Følges anvisningerne, overgår observationen til DOFbasens øvrige datamateriale uden problemer. I de tilfælde hvor anvisningerne ikke bliver fulgt op, forkastes observationen. Dette sker på et fællesmøde, hvor alle de observationer, som siden sidst er sat til behandling, og som ikke er rettet efter anvisningerne, grundigt gennemgås. Det skal fremhæves, at forkastede observationer ikke forsvinder fra DOFbasen. De bliver blot "personliggjorte", således at kun observatøren selv kan se den forkastede observation. Den enkelte indtaster kan i øvrigt se en oversigt over evt. forkastede fund samt fund sat til behandling på sin personlige side i DOFbasen.

Kjover kan være svære at bestemme og ikke alle er så medgørlig som denne rastende Mellenkjøve ved Grenen, 25. oktober 2008. Foto: Jørgen Kabel

I henhold til udvalgets funktion er mange af DOFbasens bidragydere dermed blevet kontaktede af DKU. I de fleste tilfælde drejer det sig om observationer, som på den ene eller anden vis afviger fra normalen. Oftest vil henvendelsen vedrøre en sjælden fugl, et usædvanligt antal eller en fænologisk usædvanlighed. I mange tilfælde drejer det sig om en fejlindtastning, men lige så ofte bliver sagen klaret med en tilføjelse i observationens kommentarfelt. Som hovedregel bør man altid skrive en bemærkning i kommentarfeltet, når man indtaster en observation, der afviger fra normalen. Bemærkningen skal formuleres således, at den forsværer den enkelte observations berettigelse som en del af DOFbasens materiale. Som regel vil man skrive, hvad der ledte til bestemmelsen (kendetegn, stemme, observationsforhold m.m.) eller – i tilfælde hvor det gælder et usædvanligt antal – hvorledes optællingen blev udført.

Statistisk set er det meget få observationer, der bliver forkastet. Således har DKU i de sidste tre år haft ca. 14.339 forskellige observationer til behandling i skrivende stund. Af disse er 2463 observationer blevet forkastet, hvilket umiddelbart kan lyde af meget, men taget i betragtning at DOFbasen rummer næsten syv millioner observationer, er det faktisk temmelig få – under en halv promille!

Forkastede observationer opfylder i reglen et af følgende punkter:

1. Oplagte fejlindtastninger (fx observationer fra år 0007).
2. SU-arter forkastet af Sjældenhedsudvalget (fx Kap Verde Petrel Gudhjem 12/10 2002).
3. SU-arter aldrig behandlet af Sjældenhedsudvalget (fx Lille Rørsanger Skagen 16-19/8 2007).
4. Udokumenterede observationer (fx Bjerglærke 5/7 2002 uden ledsagende kommentar).
5. Observationer hvor DKU har fundet dokumentationen for dårlig (fx Fiskeørn Furesø 5/2 2004 med kommentaren: "stor og lys med fisk i næbbet").

Især punkt 5 kan sætte sindene i kog hos DOFbasens bidragydere, og det er ikke ualmindeligt, at folk føler sig personligt ramt, når de får en henvendelse herom. Når DKU vurderer, om en observation er tilstrækkeligt dokumenteret til at kunne indgå i DOFbasens materiale, bliver dokumentationen altid vurderet i forhold til, hvor usædvanlig observationen er. Der er således ikke en fast regel for, hvorledes og hvor grundigt en usædvanlig observation skal dokumenteres. DKU vil dog til enhver tid opfordre til, at usædvanlige observationer ledsages af så uddybende kommentarer som overhovedet muligt.

Mulige fugle

En del observatører indtaster fugle, som de ikke er helt sikre på. Normalt gøres der rede for usikkerheden i kommentarfeltet med bemærkninger som "sandsynlig" eller "ikke sikkert bestemt". Det giver imidlertid problemer, når der laves søgninger og forskellige sammen-

tællinger. Så tæller de "mulige" fugle nemlig med i lige så høj grad som de sikkert bestemte, og det er ikke hensigtsmæssigt.

Mulige fugle bør ideelt set kun indtastes på DOFbasen, hvis man bruger en af sp-mulighederne (eksempelvis "ryle sp"). I kommentarfeltet kan man så redegøre for, hvilken art man mistænker, og hvorfor observationen ikke er sikker (fx "mulig Kærløber set på stor afstand"). Alternativt kan man bruge den løsning, at man indtaster den mistænkte art, men indtaster antallet "0". I kommentarfeltet kan man så fortsat redegøre for antal og årsag til usikkerheden omkring bestemmelse. På den måde bliver de "mulige" fugle ikke taget med i eventuelle sammentællinger o. lign.

Sub-arter

De såkaldte sub-arter, dvs. de arter der markeres med grønt på observationssiden (afhænger af landsdel!), har længe udgjort et problem for DOFbasen. Alt for få observatører husker nemlig at skrive bemærkninger i kommentarfeltet, der retfærdiggør bestemmelsen. Især sværtbestemmelige arter som Lille Stormsval, Konge-edderfugl, Steppehøg, Damklire m.fl. er meget vigtige at kommentere. DKU har besluttet at gennemgå alle observationer af disse arter og vil i den forbindelse minde folk om altid at kommentere disse. Det er DKU's opfattelse, at de nævnte arter fejlbestemmes i en udstrækning, der kan skade det samlede forekomstbillede, hvorfor disse observationer i særlig grad har udvalgets bevågenhed.

Racebestemmelse

I de senere år er det blevet mere udbredt at indtaste fugle, der også er racebestemt. Det er godt at indtaste omhyggeligt, og en korrekt racebestemmelse er værdifuld. Det bør dog påpeges, at en forkert racebestemmelse kan have den stik modsatte effekt. Skarv, Stor Præstekrave, Stormmåge, Sildemåge (især unge fugle), Træløber, Sortstrubet Bynkefugl, Stenpikker, Gransanger og Nøddekrige er alle vanskelige at racebestemme. Nogle kan racebestemmes, hvis man har dem i hånden (dog ikke altid), og nogle af dem kan måske racebestemmes, hvis man ser dem godt. Det er dog langtfra nemt, og der formodes at gemme sig mange fejlbestemmelser i det indtastede materiale af racebestemte fugle af de nævnte arter og flere. Racebestemmelser bør derfor altid ledsages af fyldestgørende kommentarer, som retfærdiggør bestemmelsen.

Årstotal og lokalitet

Der indtastes fortsat årstotaler under tilfældige datoer, hvilket er en meget dårlig idé. Dette ødelægger forekomstbilledet for de enkelte arter, uanset hvilken dato og lokalitet de indtastes på/ fra.

Der er desuden fortsat nogle, som vælger at indtaste fugle fra den lokalitet, observatøren – og altså ikke fuglene – befinder sig på. Dette er i reglen uskadeligt, men det kan forvirre, hvis man fx står på Amager Strand og indtaster 5 rastende Havørne herfra, når de i virkeligheden ses ude over Saltholm. Uanset hvor observato-

Baltisk Sildemåge (*Larus f. fuscus*) især juvenile, er blandt de måger, som er meget vanskelige at bestemme, hvorfor alle observationer af sjældne arter/racer bør følges af en udførlig kommentar i DOFbasens kommentarfelt. Baltisk Sildemåge, 1K, Årsdale, Bornholm, 13. september 2008. Foto: Klaus Malling Olsen.

ren befinder sig, bør iagttagelsen altid indtastes fra den lokalitet, hvor de(n) indtastede fugl(e) befinder sig.

Hvis man som indtaster finder fejl i DOFbasen

Visse fejl er meget svære at opdage med de gængse fejl-søgningsmetoder, fx forkerte lokalitetsangivelser, men også andre langt mere åbenlyse fejl slipper indimellem igennem kvalitetssikringen. Finder man fejl, som bør behandles af DKU, kan de meddeles på e-mail (dku@dofbasen.dk).

NB: Flere har opdaget, at der i DOFbasen findes racer/arter, som endnu ikke er berørt/færdigbehandlet af DKU, selvom dette føles tiltrængt. Det drejer sig fx om Sibirisk Gransanger, hvortil DKU generelt forhol-

der sig afventende pga. videnskabelig uenighed om status, udbredelse og bestemmelse – at forhaste sig her kunne medføre tab af værdifuldt materiale. Et andet eksempel er Baltisk Sildemåge; en form DKU forventer at tage op som tema til en større behandling i nærmere fremtid.

Udvalgets medlemmer

DKU består af Klaus B. Fries, Michael Mosebo Jensen, Sebastian Klein, Ulf Eschou Møller, Rasmus Strack, Morten Kofoed-Hansen, Sune Riis Sørensen, Rasmus Due Nielsen og Ole Zoltan Göller (formand). Læs mere om DKU-arbejdet på <http://www.dofbasen.dk/kvalitet/>

Kærsanger med Gøge-unge, Boserup Skov, 9. juli 2008. Foto: Helge Sørensen.

NOVANA 2008

– fugletællinger i statsligt regi koordineret af Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet

Af Stefan Pihl, Danmarks Miljøundersøgelser (DMU), Århus Universitet

NOVANA, det statslige natur- og miljøovervågningsprogram, blev søsat i 2004 for perioden 2004-2009, hvorefter programmet skal revideres. Frem til 2007 blev den praktiske del af ynglefugleovervågningen udført af de nu nedlagte 14 amter, og data blev indtastet i en speciel NOVANA database. Fra 2007 er denne opgave udført af de syv Miljøcentre under Skov- og Naturstyrelsen, og data indtastes i den webbaserede og offentligt tilgængelige Naturdatabase. Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) koordinerer og afrapporterer arbejdet gennem Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestriske Naturdata (Søgaard m.fl. 2006, 2007, Pihl m.fl. 2008).

De trækende vandfugle overvåges og afrapporteres af DMU.

Ynglefugle

NOVANA har givet mulighed for, at et udvalg af ynglefugle på Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I har kunnet overvåges i perioden 2004-2009. I 2008 bestod denne overvågning dels af fire arter, som overvåges årligt: Hvidbrystet Præstekrave, Sandterne, Sortterne og Markpiber, dels af Rørdrum, Hedehøg, Plettet Rørvag-

tel og Engsnarre (Tabel 1). For disse arter er bestandene overvåget, så vidt det har været muligt.

Endelig er også overvågningen af ynglefugle i Vadehavet og herunder specielt i Tøndermarsken en del af NOVANA.

Der har ikke i NOVANA været midler til at overvåge en lang række arter, herunder syv relativt almindelige ynglefugle: Hvepsevåge, Rørhøg, Natravn, Isfugl, Sortspætte, Hedelærke og Rødrygget Tornskade. I kraft af en samarbejdsaftale mellem DOF og Miljøministeriet, som blev indgået i 2006, er to af disse arters udbredelse undersøgt i 2008. Det drejer sig om Hvepsevåge og Rørhøg, hvis udbredelse er undersøgt ud fra indtastede data i DOFbasen. Udbredelseskort for Natravn, Isfugl og Sortspætte har tidligere været præsenteret. I 2009 vil et lignende forsøg forløbe med overvågning af Hedelærke og Rødrygget Tornskade.

Vandfugle

Den internationale overvågning af vandfugle blev påbegyndt allerede i midten af 1960'erne koordineret af

Natravn, Oksbøl Plantage, 25. juli 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Tabel 1. Miljøcentrenes (2004-2006 amternes) aktive overvågning af 19 arter på EF-fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Rørdrum					x	
Hedeheg		x			x	
Plettet Rørvagtel		x			x	
Engsnarre		x			x	
Trane		x		x		x
Klyde						x
Hvidbrystet Præstekrave	x	x	x	x	x	x
Hjejle		x		x		x
Almindelig Ryle	x			x		
Brushane	x			x		
Tinksmed		x		x		x
Sandterne	x	x	x	x	x	x
Splitterne			x			x
Fjordterne			x			
Havterne			x			
Dværgterne			x			x
Sortterne	x	x	x	x	x	x
Mosehornugle		x		x		x
Markpiber	x	x	x	x	x	x

Sortspætte, Bommerlund Plantage, 9. maj 2008.
Foto: Klaus Dichmann

Wetlands International (og dets forgænger IWRB), og DMU (på den tid Vildtbiologisk Station) har været med hele vejen.

Fra 2004 har vandfugletællingerne indgået i NOVANA. Programmet er samtidig blevet udbygget, således at alle trækende vandfugle nævnt i de oprindelige udpegningsgrundlag for de danske Fuglebeskyttelsesområder bliver overvåget mindst én gang i seksårsperioden 2004-2009.

I 2008 har tællingerne bestået af de internationale tællinger af alle vandfugle i midten af januar måned – den såkaldte midvintertælling – som i 2008 omfatter den udsatte landsdækkende optælling fra 2007. Herudover internationale tællinger af Bramgæs i midten af marts, Knortegæs i begyndelse af maj og Grågæs i midten af september. Disse tællinger er suppleret med nationale tællinger af Kortnæbbede Gæs i midten af marts samtidig med Bramgæs. En tælling af Lille Kobbersnepe og Islandsk Ryle er gennemført i Vadehavet, og for Lille Kobbersnepe tillige i flere Fuglebeskyttelsesområder uden for Vadehavet. Den sidste vandfugletælling i 2008 er den årlige optælling af svømmeænder i begyndelsen af oktober. Svømmeænder kan i modsætning til dykænder ikke optælles ved midvinter, da de fleste svømmeænder er trukket sydpå. Denne tælling er suppleret med en tælling af Lysbuget Knortegås og Taffeland.

Midvintertællingen og de øvrige tællinger kombinerer optælling fra flyvemaskine af åbne havområder med optælling fra land af ferske områder, laguner og lukkede fjorde. Dette er kun muligt takket være en meget stor indsats fra et tællenetværk på flere hundrede frivillige optællere.

Islandsk Ryle, Blåvands Huk, 26. august 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Resultater

Data fra NOVANA's overvågning af ynglefugle er i skrivende stund under behandling, så der kan endnu ikke siges noget om resultaterne. Disse vil dog oftest ligge langt under, hvad der samlet set indrapporteres i DOFbasen og afrapporteres igennem DATSY.

Midvintertællingen i 2008 skulle efter planen have været en reduceret tælling, men da den landsdækkende tælling i 2007 ikke kunne gennemføres på grund af dårligt flyvevejr, blev den udsat til 2008. Den samlede tælling er p.t. under bearbejdning, men visse tendenser kan ses af den landbaserede del af optællingen.

Tabel 2. Oversigt over DMU's optællinger af trækfugle i perioden 2004-2009. Lok. = Udvalgte lokaliteter. De med * mærkede er internationale tællinger.

	Måned	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Midvintertælling*	Januar	Total	Delvis	Delvis	Total	Delvis	Delvis
Sangsvane + Pibesvane*	Januar	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Gæs*	Januar	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Fældefugletælling	August			Total			
Bramgås*	Marts	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Kortnæbbet Gås	Marts	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Knortegås*	Maj	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Lille Kobbersneppe	Maj	Lok.		Lok.		Lok.	
Islandsk Ryle	Maj	Vadehav		Vadehav		Vadehav	
Hjejle	Maj						Total
Vadefugle	August		Vadehav		Vadehav		Vadehav
Grågås*	September	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Svømmeænder	Oktober	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Taffeland	Oktober	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Strandskade	Oktober		Vadehav		Vadehav		Vadehav
Almindelig Ryle	Oktober		Lok.		Lok.		Lok.
Pibesvane	November		Total		Total		Total

Vandfuglene synes efterhånden at have vænnet sig til de milde vintre, og svømmeænderne overvintrer i Danmark i antal, der aldrig tidligere har været set. Gråand var indtil for få år siden den eneste svømmeand, der kunne registreres i store antal, men i 2008 er der optalt mere end 65.000 af de øvrige svømmeænder. Lille Skallesluger har også taget det danske vinterlandskab til sig, og mere end 2.000 kan registreres i januar. Antallet af denne art har været stigende over en længere årrække, mens der samtidig er set faldende antal i Holland, som tidligere var langt det vigtigste overvintringsområde.

Midvintertællingen af gæs er ikke meget forskellig fra 2007. De ca. 10.000 sædgæs er fordelt med 6.500 Skovsædgæs og 3.500 Tundrasædgæs. Tundrasædgæs er især blevet almindelige i Sydøstdanmark, og samtidig er antallet af Blisgæs steget. I 2007 blev der registreret 6.500 Blisgæs. I modsætning til de fleste andre gåsearter er Skovsædgæs formentlig i tilbagegang, og en del områder synes at blive overtaget af den i Europa langt talrigere Tundrasædgås. Billedet af de to arters forhold er uklart, og det er derfor vigtigt, at alle observationer af sædgæs bliver racebestemt.

De milde vintre uden sne har givet forbedrede fourageringsforhold for Kortnæbbet Gås, Grågås og Bramgås, og antallet af disse tre arter har været stigende. I 2008 er der talt 23.000 Kortnæbbede Gæs, 76.000 Grågæs og 48.000 Bramgæs. Modsat giver milde vintre færre Canadagæs, da de forbliver i Sverige, hvis forholdene tillader det, og de årlige antal af Canadagæs har været faldende i de seneste år. I 2008 er der optalt 17.000 Canadagæs.

Lysbuget Knortegås overvintrer overvejende i Danmark, og de 5.000 fugle udgør en meget stor del af den samlede bestand. De 1.300 Mørkbugede Knortegæs er fordelt på kendte lokaliteter.

Det stigende antal af Bramgås kan også ses på de årlige optællinger i marts af denne art. I 2008 er næsten 80.000 registreret primært i de vestlige dele af Jylland. Ved samme tælling blev der registreret mere end 40.000 Kortnæbbede Gæs.

Af øvrige bemærkelsesværdige resultater bør nævnes mere end 150.000 Islandske Ryler ved tællingen af denne art i maj, mens Lille Kobbersnepe med omkring 25.000 ligger på et mere normalt niveau.

Bramgås, Saltvandssøen, 10. april 2008. Foto: Bo L. Christiansen

En stor del af det frivillige netværk er optællere fra DOF, og der skal lyde en hyldelse til alle for det omfattende og utrættelige arbejde, der bliver gjort. Visse tællere har været med, siden jeg overtog netværket i 1988, og en særlig stor tak skal lyde til dem.

Litteratur

- Pihl, S., Bregnballe, T. & Andersen, P.N. 2008: Overvågning af fugle. I Søgaard, B. & Asferg, T. (red.) 2009. Arter 2007. NOVANA. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Faglig rapport fra DMU 713. 140 s. <http://www.dmu.dk/PUB/FR713.pdf>
- Søgaard, B., Pihl, S. & Wind, P. 2006: Arter 2004-2005. NOVANA. Danmarks Miljøundersøgelser. 148 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 582. http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_fagrappporter/rapporter/FR582.pdf
- Søgaard, B., Pihl, S. & Wind, P. 2007: Arter 2006. NOVANA. Danmarks Miljøundersøgelser. 88 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 644. <http://www2.dmu.dk/Pub/FR644.pdf>

Rastende vandfugle i reservaterne 2008

Af Preben Clausen, Thomas Eske Holm og Rasmus Due Nielsen, Danmarks Miljøundersøgelser (DMU), Aarhus Universitet

Baggrund

Fra midten af 1980'erne til begyndelsen af 1990'erne gennemførte Vildtbiologisk Station (i dag DMU) en række undersøgelser af betydningen af forstyrrelser forårsaget af jagt på vandfuglenes antal og fordelinger i Vadehavet, i Nibe og Gjøl Bredninger i Limfjorden samt ved Ulvshale og Nyord ved Møn.

I Vadehavet undersøgte Jesper Madsen (1988) Knortegæs og Pibeænders udnyttelse af Koldby Leje, hvor den ene halvdel af studieområdet var inden for og den anden halvdel uden for reservatet ved Jordsand. I de to sidstnævnte områder gennemførtes egentlige forsøg med reservater, hvor man først observerede i tre år uden regulering af jagten (andet end den som jagtloven foreskrev), og dernæst gennemførte forsøg med reservater, som flyttedes rundt i landskabet og havde forskellige former for restriktioner af mobile jagtformer.

Resultaterne demonstrerede med al mulig tydelighed:

- at jagten til tider forhindrede fuglene i at udnytte ellers tilgængelige føderessourcer

- at forstyrrelserne førte til, at færre fugle tog ophold i områderne
- at etableringen af reservaterne førte til mangedoblinger i antallet af især jagtbare arter af svømmeænder og gæs

(Madsen m.fl. 1992a-d, 1995).

Resultaterne førte sidenhen også til "køkkenbordsforliget" mellem DOF, Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet i 1991, som bl.a. indebærer, at man skulle etablere de såkaldte "jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de EF-fuglebeskyttelsesområder" af hensyn til rastende vandfugle (Hjorth & Meltofte 2006). De nye reservater blev forhandlet på plads i lokale brugergrupper og oprettet i 1993-2002. Herved fordobledes rundt regnet både antallet af reservater og arealet af områder, hvor jagt ikke længere var tilladt på søterritoriet, og nogle reservater indeholder også landarealer, men det samlede areal af disse er småting i sammenligning med vandarealerne. (Clausen m.fl. 2004).

Skeand, Østerådalen, Aalborg, 26. marts 2008. Foto: Søren Kristoffersen

Reservatoptællinger

DMU gennemførte i perioden fra 1994-2001 en intensiv overvågning af reservaterne i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen (SNS). Opgaven var fordelt således, at DMU overvågede alle de nye reservater samt enkelte af de gamle reservater, der eksisterede før 1993 (fx Tipperne, Nissum Fjord og Vejlerne), og SNS overvågede resten af de gamle reservater. Resultaterne fra overvågningen viste:

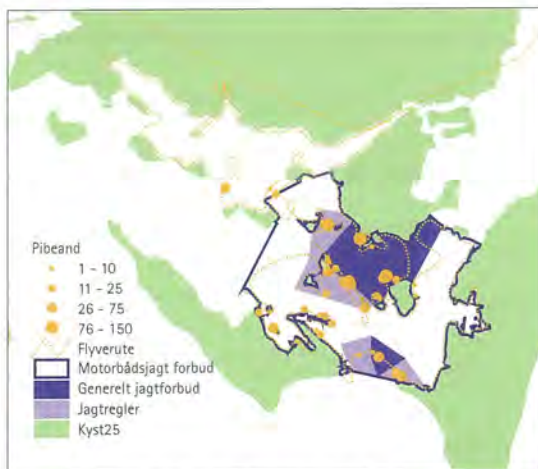
- at antallet af de fleste arter var stabile i de gamle reservater, hvilket kan tages som udtryk for, at de udnyttes af det maksimale antal fugle, de kan brødføde.
- at antallet af især jagtbare arter steg i de nye reservater, hvilket kan tages som udtryk for, at de førhen blev udnyttet af færre fugle end de kunne brødføde, men i kraft af reservaterne gradvist blev udnyttet af stadig større antal fugle. (Clausen m.fl. 2004)

På længere sigt må man forvente, at også den sidste gruppe af reservater vil udvise stabile antal.

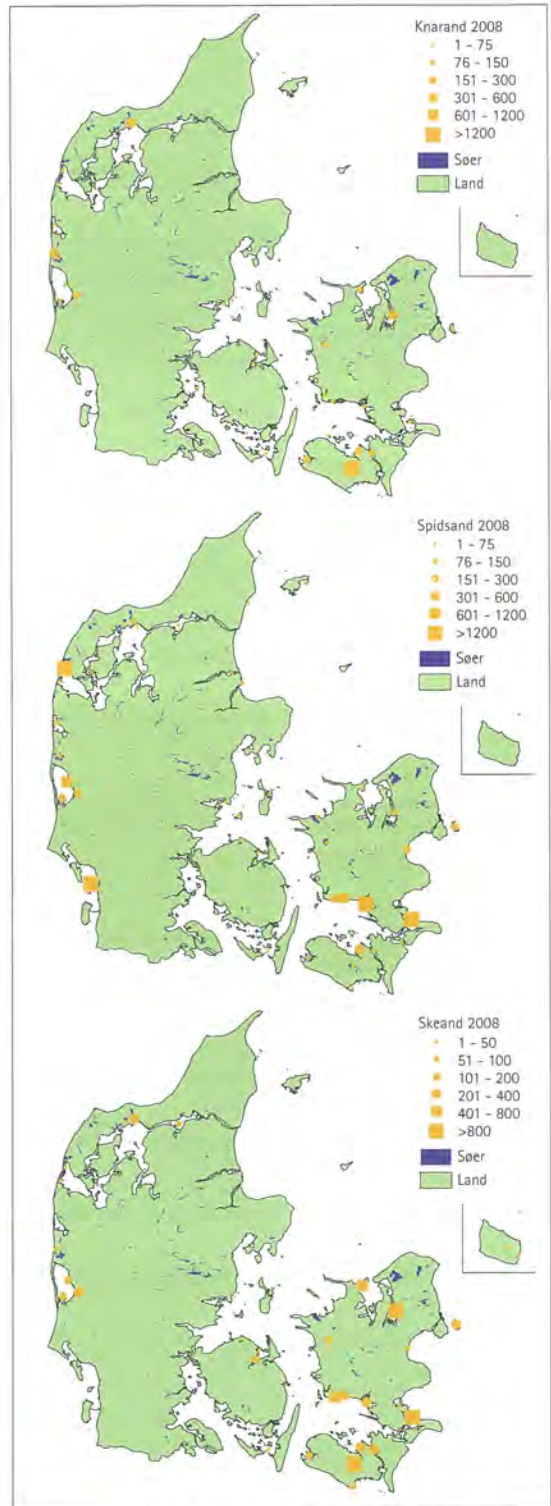
Desværre blev overvågningen af reservaterne stoppet i 2002 på grund af nedskæringer i Miljø- og Energiministeriet, men overvågningen er nu genoptaget i en periode på tre år fra 2008-2010. Formålet med den nye overvågningsperiode er at opdatere vores viden om fuglenes aktuelle antal og fordelinger i de enkelte reservater, at se på langtidseffekter af reservatnetværket på fuglenes udbredelse og antal i Danmark, at bidrage til Danmarks indrapporteringer til EF og Ramsar-konventionen samt at servicere brugergrupperne med præsentationer af resultaterne.

Metode

Der benyttes samme metoder som i perioden 1994-2001, og som Clausen m.fl. (2004) har givet en grundig

Figur 1. Eksempel på et resultat fra optælling af reservater m.v. i det Sydfynske Øhav 18. september 2008. Kortet viser fordelingen af Pibeænder, der især forekommer i områdets reservater. Områderne med "jagtregler" har forbud mod jagt fra ikke opankret fartøj samt generelt jagtforbud i september.

Figur 2. Danmarkskort, der angiver det maksimale antal af Knar-, Spids- og Skeænder optalt i det danske reservatnetværk i efteråret 2008. Firkantet signatur angiver, at forekomsten er af international betydning, fordi mere end 1 % af den trækvejsbestand fuglene tilhører, er set på lokaliteten. 1 %-kriteriet er taget fra Wetlands International (2006).

beskrivelse af. Den korte version af denne er, at der i perioden 2008-2010 gennemføres fire optællinger af hvert reservat samt dets randområder i efterårsperioden, én i hver af månederne august-november. Alle svømme fugle og udvalgte arter af vadefugle og rovfugle optælles. De fleste reservater optælles fra faste tællepunkter på land. Enkelte svært tilgængelige eller store reservater i Lillebælt, det Sydfynske Øhav, ved Vresen, på Agersø og ved Rågø optælles fra flyvemaskine. Her benyttes DMU's standard totaltællingsmetode (Pihl & Frikke 1992), udvidet med nutidens GPS teknologier for fastlæggelse af observerede flokkes placering (Petersen m.fl. 2006). Reservatovervågningsprojektet omfatter ikke Vadehavet, der har sit eget overvågningsprogram under NOVANA (Laursen & Petersen 2009), men tal herfra er medtaget for fuldstændighedens skyld. I de større reservater foretages detaljerede kortlægninger af fuglene. Det gør det muligt efterfølgende at plote detaljerede kort med arternes udbredelse i forskellige dele af fjordene, og sondre mellem om fuglene er registreret inden for eller uden for reservatet, med henblik på orientering af brugergrupperne. Et eksempel på et sådant plot er givet i figur 1, der viser fordelingen af svømmeænder i det Sydfynske Øhav.

Reservater med resultater

Det ligger uden for rammerne af dette skrift at præsentere de samlede resultater fra overvågningen. Vi har som et eksempel valgt at præsentere nogle af resulta-

terne for svømmeænderne, der er en af de jagtbare fuglegrupper som reservaterne i særlig grad er designet for at tilgodese.

Landsresultaterne er overvældende i efteråret 2008. For alle arter af svømmeænder er det samlede antal højere end eller på niveau med de højeste antal fra perioden 1994-2001. Der er således optalt 3050 Knarænder i september, 183.500 Pibe-, 36.000 Krik-, 15.100 Spids- og 7300 Skeænder i oktober samt 63.500 Gråænder i november (nævnte måneder er måneden med højest antal af arten). De nævnte antal inkluderer optællingerne fra Vadehavet, der er Danmarks i særklasse vigtigste reservat – og ved tællingen i oktober 2008 er det rastesteds for efterårets højeste antal af Spidsænder (7850) og Pibeænder (82.300); Maribo Søerne rummer de højeste antal af Skeænder (2445) og Knarænder (1488); de Østlige Vejler har flest Krikænder (6861) og Roskilde Fjord flest Gråænder (6120).

Hvis man summerer efterårets maksima for arter af svømmeænder på de enkelte lokaliteter, kan man lave en Top 20 med de vigtigste reservater for svømmeænder i 2008, som vist i tabel 1. Man kan her lægge mærke til, at det gamle forsøgsreservat ved Ulvshale-Nyord, der kun rummede et par tusind svømmeænder, før man oprettede reservatet, i dag er landets næstbedste reservat. Man kan også bemærke, at de fleste af lokaliteterne ligger øst for Storebælt, hvilket viser, at svømmeænderne i allerhøjeste grad har reageret positivt på mange af de nye reservater. Nogle af de store naturgen-

Tabel 1. Efterårsmaksima for svømmeænder optalt i de 20 reservater, der rummede de største antal i efteråret 2008. Tallene for Vadehavet er fra totaloptællingen fra flyvemaskine i oktober, hvor fåtallige arter som Knar- og Skeand ofte bliver overset, hvorfor de anførte 0-forekomster skal tages med forbehold.

Reservat	Gråand	Krikand	Knarand	Pibeand	Skeand	Spidsand	Sum
Vadehavet	3590	1013	0	82296	0	7853	94752
Nyord	6050	4490	2	23845	1275	2435	38097
Østlige Vejler	1599	6861	362	12345	241	140	21548
Roskilde Fjord	6120	4258	310	6080	1255	78	18101
Karrebæksminde-Dybø fjerde	2415	3210	10	10025	275	1300	17235
Saltholm	2080	1930	40	8460	264	154	12928
Præstø Fjord	4925	905	0	4270	2	0	10102
Skjern Å deltaet	1677	3532	223	3956	382	151	9921
Basnæs Nor	3320	1505	8	3785	645	165	9428
Maribo Søerne	3390	1105	1488	220	2445	32	8680
Vigelso - Odense Fjord	831	1150	20	6303	140	46	8490
Nibe-Gjøl Bredninger-Ulvedybet	1110	1953	0	4865	52	14	7994
Tårs Vig - Fladet	1562	1905	172	3360	245	515	7759
Vest Stadil Fjord	816	4086	322	2028	74	48	7374
Holsteinborg Nor	2295	325	0	3225	375	821	7041
Tissø	2700	3225	85	540	115	8	6673
Tipperne	891	1630	4	3574	135	299	6533
Klægbanken	1013	2175	3	1593	153	1009	5946
Sydfynske Øhav	3288	496	8	1797	3	18	5610
Vestlige Vejler	1130	2590	0	1414	30	13	5177

opretningsprojekter i kombination med de nye reservater ved Skjern Å og Vest Stadil Fjord gør også, at disse lokaliteter ligger højt på listen.

Jyske reservater uden resultater

Overvægten af østdanske Top 20 reservater vidner desværre også om, at svømmeænderne svigter i antal på flere jyske lokaliteter. Tipperne og Klægbanken (der i 1970'erne årligt husede 25-50.000 svømmeænder tilsammen) samt Nibe og Gjøl Bredninger og Ulvedybet (der i midten af 1990'erne årligt husede 25.000 Pibeænder) er langt nede på listen, og Nissum Fjord (der i 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne årligt husede 10-25.000 svømmeænder) er udenfor Top 20. Forklaringen på de lave antal er den ganske simple, at fordums tiders store forekomster af ålegræs, havgræsser og børsteblandet vandaks, der var fødegrundlaget for tidligere tiders store antal af svømmeænder, er markant reduceret på grund af eutrofiering (Clausen m.fl. 2009).

Internationale perspektiver

I henhold til Ramsar-konventionens og EF fuglebeskyttelsesdirektivets regler er en lokalitet af international betydning for en trækvejsbestand af vandfugle, hvis mere end 1 % af bestanden regelmæssigt forekommer på lokaliteten. Danmarkskortene i fig. 2 illustrerer, at ganske mange reservater i 2008 var af international betydning for nogle af svømmeænderne, hvor det fx er en nyhed, at Maribo-søerne i dag er af international

betydning for Knarand. Mange af disse ligger øst for Storebælt, hvilket ikke var tilfældet forud for etableringen af reservatet ved Ulvshale-Nyord og de jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder (Madsen m.fl. 1995, Clausen m.fl. 2004). De mange nye reservater har således ikke kun national betydning – men udviser resultater der har internationale dimensioner.

Tak

Optællingerne i de fleste store reservater og fra flyvemaskine foretages af professionelle observatører, da det kræver mange hele arbejdsdage fordelt over efteråret at dække disse. I den forbindelse takkes Ole Amstrup, Mogens Bak, Thomas Kjær Christensen, John Frikke, Jens Gregersen, Jens Peder Hounisen, Hans Erik Jørgensen, Jørgen Peter Kjeldsen, Karsten Laursen, Kent Olsen, Henrik Haaning Nielsen, Ib Krag Petersen og Jacob Sterup for veludført arbejde. Saltholm optælles af caretaker-gruppen under koordination af Michael Fink og Morten Jørgensen. Mange af de mindre reservater optælles af personale fra SNS eller frivillige, hvor Jens Jørgen Andersen, Tim Andersen, Peter Bjerremand, Hans Henrik Erhardi, Palle Graubæk, Bent Junker-Hansen, Connie Grubbe Jensen, Jørgen Kleiss, Jes Kramer, Rune Palmqvist, Hans Pinstrup, Bernt Rasmussen og Niels Aakjær takkes for indsatsen. Skulle enkelte bidragsydere være glemt ovenfor, skyldes det alene travlhed. Deres indsats er lige så værdsat som de nævnte observatørers.

Knarand, Salthammer, Bornholm, 20. september 2008. Foto: Steen E. Jensen

Litteratur

- Clausen, P., Bøgebjerg, E., Hounisen, J.P., Jørgensen, H.E. & Petersen, I.K. (2004): Reservatnetværk for trækkende vandfugle. En gennemgang af udvalgte arters antal og fordeling i Danmark 1994-2001. Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU nr. 490.
- Clausen, P., Meltofte, H. & Holm, T.E. (2009): Vandfugle og bundvegetation i fjorde under global opvarmning – har fuglene og vi et problem i Danmark? Side 115-130 i Søgaard, B. & Asferg T. (red.) 2009: Arter 2007. NOVANA. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Faglig rapport fra DMU nr. 713.
- Hjorth, C. & Meltofte, H. (2006): Jagten og ornitologerne: fra dokumentation til lovændringer. Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 100: 150-164.
- Laursen, K. & Petersen, I.K. (2009): Overvågning af trækfugle i Vadehavet. I: Søgaard, B. & Asferg, T. (red.) 2009: Arter 2008. NOVANA. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Faglig rapport fra DMU, i trykken.
- Madsen, J. (1988): Autumn Feeding Ecology of Herbivorous Wildfowl in the Danish Wadden Sea, and Impact of Food Supplies and Shooting on Movements. Danish Review of Game Biology 13 (4).
- Madsen, J., Frikke, J., Kristensen, J.B., Bøgebjerg, E. & Hounisen, J.P. (1992a): Forsøgsreservat Nibe Bredning: Baggrundsundersøgelser efteråret 1985 til foråret 1989. Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig Rapport fra DMU nr. 46.
- Madsen, J., Bøgebjerg, E., Kristensen, J.B., Frikke, J. & Hounisen, J.P. (1992b): Forsøgsreservat Ulvshale-Nyord: Baggrundsundersøgelser efteråret 1985 til foråret 1989. Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig Rapport fra DMU nr. 47.
- Madsen, J., Hounisen, J.P., Bøgebjerg, E. & Frikke, J. (1992c): Forsøgsreservat Nibe Bredning: Resultater af eksperimenter 1989-1991. Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig Rapport fra DMU nr.53.
- Madsen, J., Bøgebjerg, E., Hounisen, J.P., Kristensen, J.B. & Frikke, J. (1992d): Forsøgsreservat Ulvshale-Nyord: Resultater af eksperimenter 1989-1991. Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig Rapport fra DMU nr. 55.
- Madsen, J., Hounisen, J.P., Bøgebjerg, E. & Jørgensen, H.E. (1995): Rastende bestande af vandfugle i forsøgsreservaterne, 1985-1993. Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig Rapport fra DMU nr. 132.
- Petersen, I.K., Pihl, S., Hounisen, J.P., Holm, T.E., Clausen, P., Therkildsen, O. & Christensen, T.K. 2006: Landsdækkende optællinger af vandfugle, januar og februar 2004. Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU nr. 606.
- Pihl, S. & Frikke, J. (1992): Counting birds from aeroplane. Side 8-23 i Komdeur, J., Bertelsen, J. & Cracknell, G. (Red.): Manual for Aeroplane and Ship Surveys of Waterfowl and Seabirds. Danmarks Miljøundersøgelser, IWRB Special Publication No. 19: 8-23.
- Wetlands International (2006). Waterbird population estimates – Fourth Edition. Wetlands International, Wageningen, Holland.

Overvågning af Vejlerne

Af Jørgen Peter Kjeldsen og Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk

Rørdrum, Glombak, 20. juni 2008. Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk

Baggrund

Vejlernes Feltstation under først Fredningsstyrelsen, senere Skov- og Naturstyrelsen og til sidst Danmarks Miljøundersøgelser eksisterede i perioden 1978-2003, hvor den som bekendt blev lukket. Feltstationens arbejdsprogram bestod af totaltællinger og linjetakseringer i hver femdagesperiode, samt omfattende ynglefugletællinger af reservatet og alle randområderne. Overvågningen havde til formål at tilvejebringe dokumentation for udviklingen hos ynglende og trækkende fuglebestande, og sætte de observerede svingninger i relation til fysiske parametre som vandstand, drift af arealerne (slåning, græsning etc.), klimatiske udsving osv. Frem til og med 1996 udkom årligt udførlige rapporter med resultater af overvågningen, senere (i DMUs tid) blev der publiceret mere kortfattede årlige nyhedsbreve på internettet. For ynglefuglene er det samlede materiale bearbejdet i afhandlingen *Ynglefugle i Vejlerne* (Kjeldsen 2008).

Dette arbejdsprogram er ikke blevet genoptaget, men fra og med 2007 er vi – konsulentfirmaet ornit.dk – blevet hvervet til at foretage 10 årlige totaltællinger af rastende vandfugle samt ynglefugletællinger af udvalgte arter, først og fremmest arter som indgår i NOVANA-programmet, samt arter på EF-fuglebeskyt-

telsesdirektivets Bilag 1. Arbejdet udføres for DMU og bliver økonomisk støttet af Aage V. Jensens Naturfond. Vi er begge tidligere ansatte på feltstationen gennem mange år. I det nye program publiceres årlige rapporter om ynglefugletællingerne i DMUs arbejdsrapportserie, senest for sæsonen 2008 (Nielsen & Kjeldsen 2009). Følgende fremstilling af resultaterne for 2008 er baseret på dette reducerede overvågningsprogram og suppleret med fastboende og gæstende ornitologers indtastninger i DOFbasen.

Ynglefugle

Vejlerne er Danmarks vigtigste yngleområde for en lang række fuglearter tilknyttet ferske og brakke enge samt rørsump og høj rørskov, heriblandt Rørdrum. Årets ynglebestand for denne dominerende bidragyder til rørskovens lyd billede er opgjort til 170 paukende individer (fig. 1). Som altid er det de største rørskovsområder, der huser de fleste fugle: Bygholm Nord 46 paukende Rørdrummer, Selbjerg Vejle 52 og Tømmerby Fjord 30. Også Glombak og Han Vejle rummer store tætheder af paukende fugle. Bestanden i 2008 er lidt større end i 2007, men ikke helt på højde med feltstationens sidste år, hvor der blev registreret op til over 200 paukende. I mellemtiden er flere tidligere rørskovs-

områder ved slåning og græsning forvandlet til eng og benyttes derfor ikke længere af arten. Det gælder bl.a. området "Vesløs Rør" nord for Vesløs Vejle, og den nordvestlige del af Bygholmengen. Gamle territoriekort fra feltstationsperioden viser, at der tidligere var paukeposter i disse områder.

En bestand på 54-56 par Rørhøge er et godt resultat for Vejlerne, faktisk rekord (fig. 2). Knap halvdelen af bestanden er kortlagt i Bygholm Nord Rørskov. Det er bemærkelsesværdigt, at den store rørskov i Tømmerby Fjord ikke huser mere end 4 par, når den meget mindre rørskov i Han Vejle har 5 par. For Han Vejle og Bygholm Nord er der tale om en pæn tæthed af ynglepar – men for resten af Vejlerne er der ingen tvivl om, at hvis rørskove af tilsvarende størrelse og kvalitet havde befundet sig længere sydpå i Danmark, havde bestanden været meget større. Vejlernes Rørhøge lever formentlig især af hættemåge- og blishøneunger samt mosegrise, mens byttedyrene i Syddanmark, hvor tætheden af rørhøgepar i rørskovene er langt større, blandt andet består af harekillinger. Denne forskel på

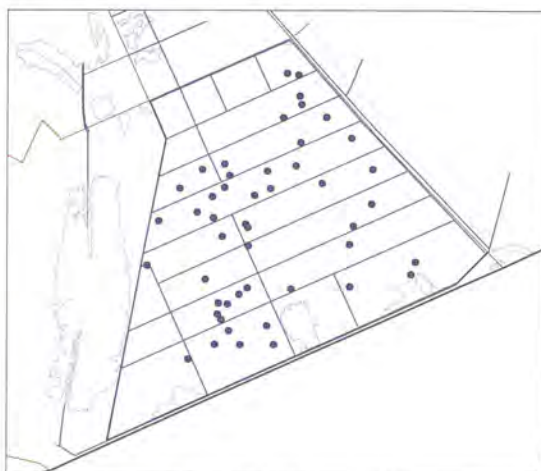
tilgængelige byttedyr kan være én af forklaringerne på, at der ikke findes endnu flere Rørhøge i Vejlerne.

Plettet Rørvagtel har med blot 5 registrerede fugle et af de dårligste år nogensinde. Det beskedne resultat af årets kortlægninger kan muligvis tilskrives det nedbørsfattige forår. Bestanden har altid fluktueret meget; så sent som i 2003 blev hele 110 territorier kortlagt i Vejlerne. Bestandssvingningerne i Vejlerne følger generelt svingningerne på landsplan, og der er hidtil ikke fundet nogen tilfredsstillende forklaring; sandsynligvis er det forhold i artens kerneområder længere østpå, som påvirker bestanden her på kanten af udbredelsen. Årets piftende fugle fordeler sig med 3 fugle i den sydlige del af Selbjerg Vejle og 2 omkring Vesløs Vejle.

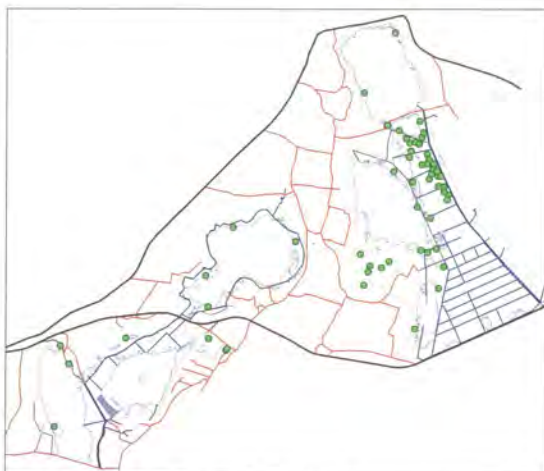
Trane er under etablering som ynglefugl i Vejlerne, i 2008 registreres 1 sikkert par (med ikke-flyvefærdig unge) samt 2 sandsynlige ynglepar. Parrene findes i Selbjerg Vejle og Bygholm Nord Rørskov. På grund af uoverskueligheden af yngleområderne, som befinder sig dybt i rørskovene, vil det i Vejlerne være svært at få

Figur 1. Territorier af Rørdrum i Vejlerne 2008.

Figur 3. Territorier af Engrylle på Bygholmengen 2008.

Figur 2. Territorier af Rørhøg i Vejlerne 2008.

Figur 4. Territorier af Stor Kobbersnepe på Bygholmengen 2008.

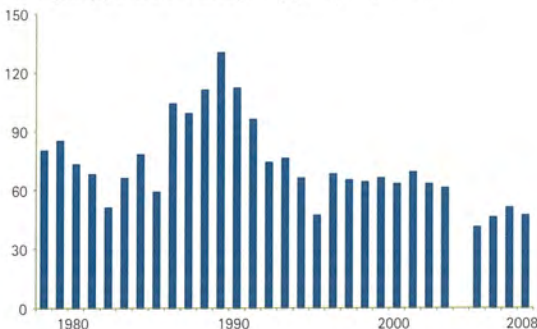
Et par af Bygholmængens Engryler 2008. Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk

alle ynglefund bekræftet med iagttagelser af ungekuld. Efter ynglesæsonen samles Traner i Bygholm Vejle fra et større opland i Nordjylland; i sensommeren og om efteråret ses således mange flyvefærdige ungekuld.

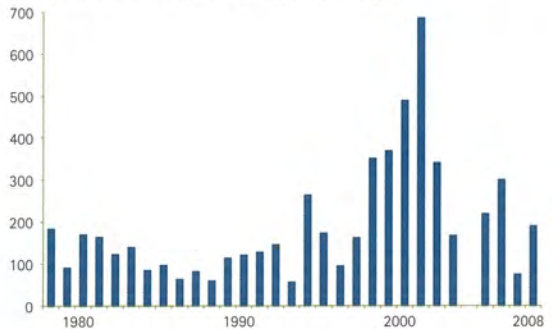
Bygholmengen er Vejlernes dominerende lokalitet, når det gælder de store vadefuglebestande, lokaliteten er en af Danmarks vigtigste engfuglelokaliteter. Generelt går det godt for de fleste arter, hvilket bestandstal som Vibe 303, Engryle 45-48 (fig. 3), Stor Kobbersnepe 148 (fig. 4) og Rødben 192 vidner om. Specielt for den sårbare Engryle, hvis bestand disse år er under markant tilbagegang, markerer Bygholmengen sig som en bastion for arten. Der ses i år kun en relativt svag tilba-

gegang i forhold til 2007 (8 %), mens arten på andre danske kernelokaliteter (Agger og Harboøre Tange samt Tipperne) går tilbage med hele 34-59 %. Forklaringen kan være, at man på Bygholmengen ikke kun tilbyder fuglene en engfuglevenlig drift (kortgræssede partier omkring lavvandede områder), men også at vandstanden i nogen grad kan kontrolleres, da hele lokaliteten befinder sig bag diger, og der er mulighed for ved opstemning at hindre en alt for stor udtørring. Derved kan der selv i et tørt forår som 2008 opretholdes et vist fugtighedsniveau på engen. På den anden lokalitet i Vejlerne, der stadig huser Engryler, Vesløs/Arup Vejler, er der i 2008 blot 3-5 territorier (mod 9 i 2007). Denne lokalitet er ikke i samme grad beskyttet

Figur 5. Bestand af Engryle på Bygholmengen 1978-2008 (antal territorier). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation, fra 2005-06 fra en privat finansieret overvågning, og fra 2007-08 fra den nye overvågningsperiode. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

Figur 6. Bestand af Klyde på Bygholmengen 1978-2008 (antal par). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation, fra 2005-06 fra en privat finansieret overvågning og fra 2007-08 fra den nye overvågningsperiode. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

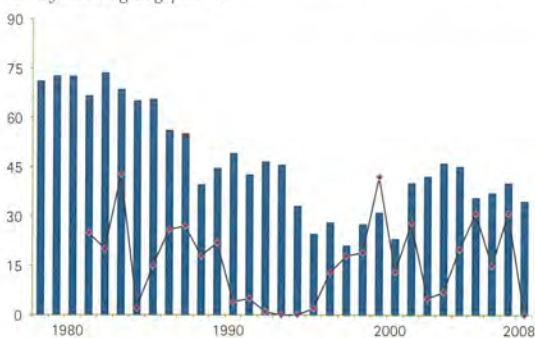

mod udtørring. Bestandsniveauet for Engrylle på Bygholmengen lå gennem de sidste 10 år af feltstationsperioden på 60-70 par. Efter at overvågningen er genoptaget, har bestanden ligget på et lavere, men stabilt niveau (fig. 5).

For to andre engfuglearter går det ikke så godt: Brushane er i 2008 til stede med blot 7 yngleurologiske høner (alle på Bygholmengen), og Klyde opræder med en bestand på 215 par i Vejlerne totalt. For Brushane gælder dog det forbehold, at metodikken i Vejlerne (med få besøg på de bedste lokaliteter) næsten altid vil give en undervurdering, fordi det er svært at ramme det tidspunkt, hvor den størst mulige del af bestanden har unger (og dermed bliver synlige). Der er nok grund til at glæde sig over, at arten i det hele taget stadig findes som ynglefugl i Vejlerne; Brushane er forsvundet fra langt de fleste danske ynglelokaliteter. I modsætning til Brushane er Klyde en meget synlig art, som er let at kortlægge i rugeperioden, og tallene er dermed langt mere sikre. Engfuglene er afhængige af, at der holdes en høj vandstand på engen igennem yngleperioden. Det gælder særligt en art som Klyde, der foretrækker at yngle i tætte kolonier på små øer og kanalbrinker, omgivet af vand. Når vandstanden bliver for lav, øges risikoen for prædation fra rovpattedyr. I 2008 er vandstandsforholdene gode, da Klyderne ankommer, og der tælles ikke færre end 920 fugle i starten af april. Imidlertid bliver maj meget varm og tør, hvilket betyder en markant udtørring af de lavvandede områder. Der er således kun kortlagt 189 par på Bygholmengen, og de får en meget ringe ynglesucces, kun få unger bliver flyvefærdige. I de bedste år for arten omkring 2000 faldt gode vandstandsforhold sammen med en lav rævebestand (på grund af skab), og bestanden på Bygholmengen var oppe på 500-700 par (fig. 6).

En af Vejlernes mest eksklusive ynglefugle på dansk niveau er Dværgmåge, hvoraf 2 par gør yngleforsøg i

Figur 7. Bestand af Sortterne i Vejlerne 1978-2008. Søjler = antal par (ved interval i bestandsopgørelsen er anvendt middeltal). Streg = antal udføjne unger. Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation, fra 2004-06 fra en privat finansieret overvågning, og fra 2007-08 fra den nye overvågningsperiode.

Kogleakssøen. Fuglene virker meget søgende i jagten på en egnet yngleplads, bl.a. opræder op til 8 adulte fugle i en periode i starten af maj sammen omkring et område på den nordlige del af Bygholmengen, uden at der dog ses yngleadfærd. På ynglelokaliteten Kogleakssøen er tilgroning et problem; området, hvor Dværgmågerne yngede i 2007, er i mellemtiden blevet utilgængeligt pga. tilgroning, og der findes nu kun få egnede ynglesteder. At det ene af årets par har rede og æg, sandsynliggøres af 1 adult fugl, som i starten af juni letter fire gange fra samme sted midt i sorternekolonien for at jage Rørhøge væk; alle fire gange vender fuglen tilbage til samme sted. Men senere opræder Dværgmågerne ikke længere stedfaste, og yngleforsøget må være opgivet. Dværgmåge yngede regelmæssigt i Vejlerne indtil omkring 1980, hvorefter arten var fraværende i en længere periode. Siden 1997 har mindst 1 par årligt gjort yngleforsøg, men der har kun få gange været ynglesucces.

Klyde, Bygholm Vejle, 5. april 2008. Foto: Jens Kirkeby

Flere par Dvärgmåger holder i en kort periode til ved et område på den nordlige del af Bygholmengen og vækker mindelser om en tid, hvor arten yngede talrigt i Vejlerne. Der ses dog ingen indikationer på, at fuglene forsøger at yngle på stedet i 2008. Her ses en del af flokken på 8 ad. og 5 2K-fugle, 7. maj 2008. Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk

Ligesom Dvärgmåge etablerer de næsten lige så eksklusive Sortterne årets ynglekoloni i Kogleakssøen. Kolonien rummer 29-40 par, men det bliver også kun til yngleforsøg – heller ikke Sortterne får flyvefærdige unger i 2008. Ved ankomsten virker fuglene rastløse og rådvilde i deres søgen efter egnede ynglepladser. Først 11/5 registreres en egentlig kolonietablering på overgangen mellem Kogleakssøen og søen Store Gollum.

Der tælles 17/5 35 opflyvende fugle fra rederne, men allerede 20/5 er kolonien opgivet og forladt. I begyndelsen af juni gør Sortterne et nyt yngleforsøg, men da med knap så mange fugle. Grunden til, at første yngleforsøg opgives, kendes ikke, men for yngleforsøg nr. 2 er der ingen tvivl om, at regnfuldt og blæsende vejr i juni gør udslaget, særligt en stormende kuling 23-24/6. Bestanden er den mindste siden 2000, og det er

	Forår	Efterår
Dækning	1. januar – 30. juni	1. juli – 31. december
Observationer almindeligste arter	Sangsvane 766 Kortnæbbet gås 15.545 Bramgås 3.760 Pibeand 5.165 Krikand 8.223 Hjejle 5.632 Brushane 850	Sangsvane 659 Knopsvane 1.621 Grågås 6.984 Pibeand 13.789 Krikand 7.218 Hjejle 7.637 Vibe 4.480 Dværgråge 73 Trane 107
Observationer usædvanlige arter/antal	Silkehejre 1 Hvid Stork 2 Islandsk Stor Kobbersnepe 1 Odinshane 3 Gråmåge 1	Sølvhejre 3 Skestork 147 Knarand 362 Islandsk Stor Kobbersnepe 13 Odinshane 1 Rovterne 6
Observationer, sjældne arter	Dværrgås 2 Amerikansk Pibeand 1 Sibirisk Hjejle 1 Hvidvinget Terne 1	Dværrgås 1 Rosenstær 1

Tabel 1. En oversigt over nogle af årets mest markante trækfugleforekomster i Vejlerne 2008.

første gang i 15 år, at der slet ikke er produceret unger i Vejlerne (fig. 7). Hovedårsagen til Sortternernes problemer er ikke vejret – som et enkelt år kan ødelægge yngleforsøget – men tilgroning af ynglelokaliteten Kogleakssøen, der på langt sigt kan umuliggøre artens muligheder i Vejlerne. Tilgroningen gør de foretrukne småøer utilgængelige som redeanbringelsessteder, og den aktuelle situation er kritisk i forhold til Sortternens fortsatte eksistens som ynglefugl her. I år er stort set alle potentielle ynglesteder tilgroet med meterhøje tagrør, og den valgte yngleplads er reelt det eneste sted, som har tilstrækkelig lav vegetation til redeetablering. Der er håb om, at en ny driftsplan for Vejlerne vil sikre en passende pleje af lokaliteten i fremtiden, så yngleforholdene for denne sårbare art sikres. Ligeledes giver den relativt gode ungeudflyvning i årene 2004-07 grund til en vis optimisme, da rekrutteringen til den lokale bestand først og fremmest er de lokalt producerede unger. Men en forudsætning er, at tilgroningen stoppes. Den kan holdes nede maskinelt, men det ideelle i forhold til Sortternerne er, at slåningen kombineres med kreaturafræsning.

Trækfugle

Blandt de mange trækfugle, som benytter Vejlerne, skal især fremhæves et par ganske markante ændringer, som ses i 2008. De Kortnæbbede Gæs kulminerer allerede i februar med >15.000 fugle. Normalt sker kulminationen først i marts, men i år falder tallet til under

10.000 i den måned. Det hænger sandsynligvis sammen med en fortsat spredning til andre rasteplasser omkring Limfjorden, bl.a. til Ulvedybet og Staun-Barmer Enge.

Brushanen havde tidligere en yderst vigtig rasteplass i Vejlerne på forårstrækket. Således sås i 1980'erne op til over 4000 fugle. Det er for længst forbi, og de senere år har vi kun kunnet mønstre nogle få hundrede fugle. En af de vigtigste rasteplasser var engene ved Vesløs Vejle, som imidlertid har været tilgroede i mange år. Vinterslåning og græsning af engene har imidlertid åbnet området op på ny, og Brushansene kvitterer med op til 850 fugle i begyndelsen af maj måned.

Vandfuglemæssigt fremviser Vejlerne pæne antal både forår og efterår (se tabel 1). Vi kan som nogle af de mest markante forekomster nævne: 1621 Knopsvaner i august, 536 Spidsænder i marts og 362 Knarænder i oktober. Bramgås optræder stadig mere talrigt og når en kulmination på 3760 i begyndelsen af maj. Til gengæld skuffer forekomsten af Grågås, idet blot 6984 bliver talt i august.

Skestorkene, som yngler i Limfjorden, benytter Vejlerne som spisekammer gennem hele ynglesæsonen, men i sensommeren bruger de tillige området som samlingsplads, inden efterårstrækket går sydover i især september. I år tælles op til 147 i slutningen af juli, og årets sidste fugl ses 21/9.

To karakteristiske rovfugle for Vejlerne er Havørn og Vandrefalk. Begge arter ses nu i alle årets måneder med henholdsvis 193 og 170 observationer.

Blandt årets sjældne gæster skal især fremhæves en langtidsstationær Amerikansk Pibeand i foråret samt den tilbagevendende Sibiriske Hjejle, som for femte sæson tilbringer et par dage i selskab med Hjejler på markerne nær Lund Fjord.

Referencer

- Kjeldsen, J.P. 2008: Ynglefugle i Vejlerne efter inddæmningen, med særlig vægt på feltstationsårene 1978-2003. Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 102: 1-240.
- Nielsen, H.H. & J.P. Kjeldsen 2009: Overvågning af ynglefugle i Vejlerne 2008. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Arbejdsrapport fra DMU nr. 251.
<http://www2.dmu.dk/Pub/AR251.pdf>.

Overvågning af Vadehavets fugle

Af Karsten Laursen og John Frikke, Danmarks Miljøundersøgelser (DMU), Århus Universitet og Miljøcenter Ribe, Miljøministeriet

Vadehavet er bedst kendt for de store mængder af fugle, som raster for- og efterår, på vej til og fra deres ynglepladser. Men det er også et af landets vigtigste yngleområder for kyst- og engfugle. Vadehavet udgør med sine 4500 km² tidevandsflader, strandengsområder og tilstødende strande og marskområder langs Nordsøens kyster af Holland, Tyskland og Danmark et af verdens mest værdifulde vådområder for trækkende vandfugle og et enestående vigtigt raste-, fælde- og overvintringsområde for vadefugle langs den østatlantiske trækroute. Det samlede Vadehav har betydning for mindst 41 trækkende vandfuglebestande, der kommer fra et yngleområde fra Canada i vest over Grønland, Island, Skandinavien, Rusland til Sibirien i øst. Tællinger fra hele Vadehavet viser, at i alt 6,1 mio. fugle opholder sig her, når der er flest. Hvis man dertil beregner, hvor mange fugle der passerer gennem Vadehavet i løbet af et år, stiger antallet til 10-12 mio. fugle.

Trilaterale Vadehavs-overvågningsprogram

De tre lande omkring Vadehavet har indgået et samarbejde for at beskytte området i erkendelse af dets store betydning for fuglene, og for at bevare det særprægede landskab og dets kultur (Blew m.fl. 2005), og allerede i 1978 blev der indgået et officielt samarbejde om beskyttelse af Vadehavet ved underskrivning af en fælles Vadehavserklæring (Essink m.fl. 2005). I samarbejdet indgår også en fælles forpligtelse til at overvåge de fysiske, kemiske og biologiske forhold i Vadehavets forskellige dele og habitattyper, hvilket trådte i kraft i 1994 (TMAP 1993).

Overvågning af fugle

Fugleovervågningen omfatter systematiske optællinger af såvel yngle- som trækfugle efter standardiserede

metoder. For ynglefuglene er forholdene i den danske del af Vadehavet beskrevet i to artikler i DOFT (Thorup og Laursen 2008, Laursen og Thorup 2009). Så i denne artikel skal trækfuglene omtales nærmere.

Trækfugle

Overvågning af rastende trækfugle har til formål at give data, som kan bruges til at følge ændringer i fuglenes antal, deres udbredelse og tidsmæssige forekomst. Derfor udføres der to typer af optællinger: 1) optælling i udvalgte områder ved springflod, som forekommer med 14 dages mellemrum, dvs. i alt 25-26 gange i løbet af et år. I Danmark foretages springflodstællingerne i 4 områder (Langli, Fanø Syd, Indvindingen ved Ribe Kammersluse og i Margrethe Kog med forlandet vest herfor); og 2) optællinger i hele det danske Vadehav, hvilket sker to gange om året, dels ved de såkaldte midvintertællinger (midt i januar), dels i en anden måned, som fastlægges fra år til år. Herved bliver alle måneder dækket i løbet af en årrække. Til brug for totaltællingerne er Vadehavet inddelt i 66 områder, som optælles fra land.

Antal arter og optællere

Ved optællingerne tælles alle arter, men kun data for 34 vandfuglearter indgår i de årlige bearbejdnings (se tabel 1). De 34 arter forekommer i store antal eller regelmæssigt hvert år. Desuden foretages der nationale specialoptællinger med flyvemaskine af Ederfugl. Denne art opholder sig langt fra land og kan ikke dækkes ved landtællinger.

Springflodstællingerne foretages af konsulenter, der honoreres for tællingerne. Totaltællingerne foretages af frivillige optællere, for de flestes vedkommende lokale ornitologer (ofte medlemmer af DOF samt medarbej-

Lille Kobbersnepe, Esbjerg, 4. maj 2008. Foto: Eva Foss Henriksen

dere fra DMU, Danmarks Miljøundersøgelser) og medarbejdere ved Miljøcenter Ribe under Miljøministeriet.

Databehandling

Tællingerne lægges ind i en database, og årligt laves der beregninger af arternes antalsmæssige udvikling, de såkaldte trendanalyser. På grund af det store datasæt kan det ikke undgås, at nogle områder ikke bliver optalt ved hver tælling. For at udfylde disse huller bruges dataprogrammet, TRIM. Programmet Trendspotter bruges til beregning af arternes tendenslinje med sikkerhedsgrænser (95 % konfidensgrænser). Ved hjælp af sikkerhedsgrænserne kan det angives, om udviklingen er statistisk signifikant.

Resultater

Resultaterne af dataanalysen for 34 arter over en 20-årig periode (1986/87 - 2006/07) og en 10-årig periode (1996/97-2006/07) er angivet i tabel 1 for det danske Vadehav (data for Ederfugl er kun med i de sidste 10 år). Det fremgår, at 13 arter er signifikant stigende, 9 arter er stabile, 8 arter er signifikant faldende, og 3 arter er fluktuerende. I den 10-årige periode er 11 arter stigende, 9 arter er stabile, 7 arter er faldende, og 6 arter er fluktuerende og 1 art er usikker. En sammenligning af udviklingen gennem 20 år mellem det danske Vadehav med udviklingen i det samlede Vadehav viser, at flere arter er steget i antal i det danske Vadehav end i Vadehavet som helhed (13 mod 8 arter), at færre arter har været stabile (9 mod 12 arter), og færre arter er faldet i antal (8 mod 13 arter). Dertil kommer, at 3 arter har haft en fluktuerende udvikling i det danske Vadehav mod ingen i hele Vadehavet. Samlet set vil det sige, at trækfuglene i det danske Vadehav har klaret sig bedre end i Vadehavet som helhed.

I det følgende er seks arter behandlet nærmere. Det er alle arter, der står på udpegningslisten for EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 57 Vadehavet.

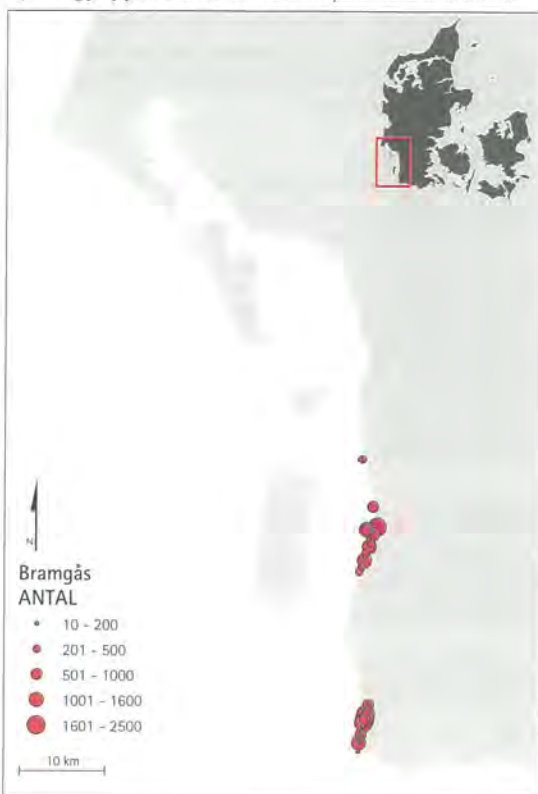
Bramgås

Arten yngler i den arktiske del af det nordlige Rusland, men i nyere tid har den udvidet yngleområdet mod sydvest langs Østersøens kyster og yngler nu også i Danmark (bl.a. på Saltholm). Om efteråret trækker arten gennem Østersøen. Den ankommer til Vadehavet i september, og antallet kulminerer i sidste halvdel af

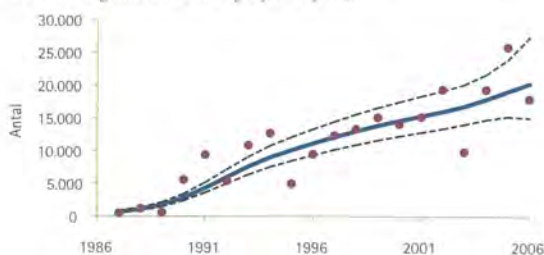
Figur 1. Forekomst (%) af Bramgås i Vadehavet fordelt på 14-dages perioder for årene 1999/2000-2005/2006. N = 72.271.

Figur 2. Fordeling af Bramgås i Vadehavet. Optælling fra fly 8/10 2007, hvor der i alt optaltes 26.293 individer.

Figur 3. Antal Bramgås optalt i det danske Vadehav i 1987-2007. Tendenslinje og 95 % konfidensgrænser er vist. Y-aksen angiver det gennemsnitlige antal fugle pr. måned beregnet ud fra forekomsterne i hver måned gennem hele året (fra juli til juni).

oktober og begyndelsen af november (fig. 1). I december trækker den videre for at overvintre i det sydlige Vadehav, især i den hollandske del. Efter nytår stiger antallet igen i den danske del, hvor det kulminerer i marts, og i første halvdel af maj trækker de til ynglepladserne.

Søger føde på græsarealer

I Vadehavet står Bramgæssene især i marskområderne bag digerene, hvor de søger føde på græsarealer, men de kan også stå på forlandene ud mod Vadehavet. For 20 år siden var arten en fåtallig rastefugl i Tøndermarsken, men i de senere år er antallet steget betydeligt dér og

andre steder i Vadehavets marskområder, bl.a. i Ballum Enge og på Mandø, foruden flere andre steder langs den jyske vestkyst. I begyndelsen af maj måned samles arten i store antal langs vestkysten, inden de trækker mod ynglepladserne. På det tidspunkt kan der tælles op til 100.000 Bramgæs i landet.

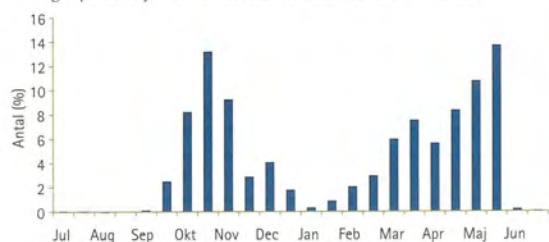
Fordeling og udvikling

I Vadehavet forekommer arten især i de store græs-dækkede marskområder. Fordelingen i Vadehavet er vist for en tælling foretaget fra fly 8/10 2007, hvor der blev talt store flokke i Margrethe Kog i Tøndermarsken og på forlandet ved Ballum Sluse (fig. 2). Antallet af arten har været stigende i det danske Vadehav (fig. 3): I slutningen af 1980 blev der kun optalt nogle få hundrede individer, og antallet er steget til omkring 20.000 individer i 2007. Denne udvikling afspejler, at også den samlede bestand af Bramgæs er steget gennem de senere år (Delany og Scott 2006).

Mørkbuget Knortegås

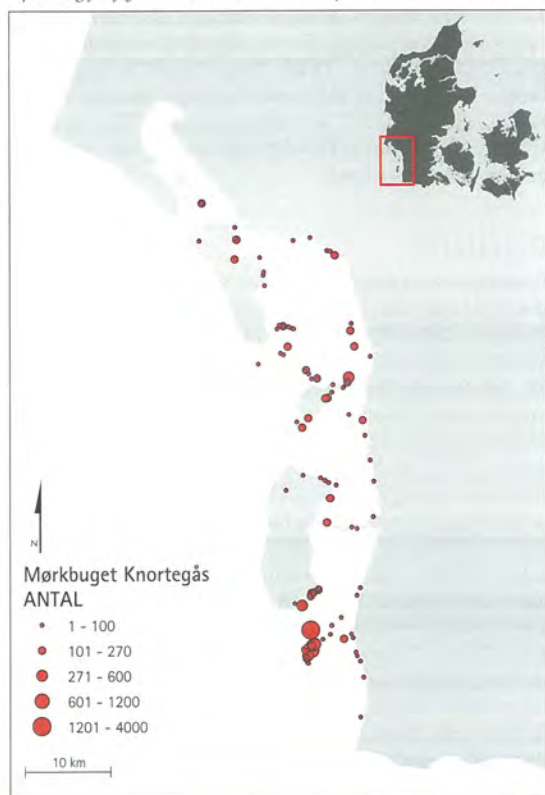
Den yngler i det arktiske område i den nordligste del af Rusland. Artens antal har varieret betydeligt gennem tiderne. Arten ankommer til Vadehavet i september og

Figur 4. Forekomst (%) af Mørkbuget Knortegås i Vadehavet fordelt på 14-dages perioder for årene 1999/2000-2005/2006. N = 12.625.

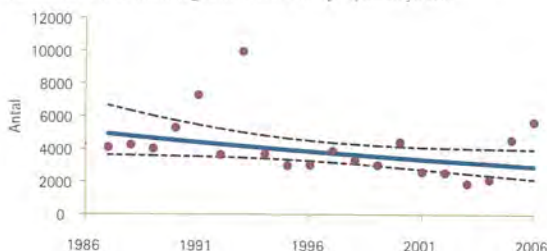
kulminerer i sidste halvdel af oktober og begyndelsen af november (fig. 4). Vinteren tilbringes omkring den sydlige del af Nordsøen og i Vestfrankrig. Efter mid-vinter stiger antallet gradvist gennem hele foråret og

Figur 5. Fordeling af Mørkbuget Knortegås i Vadehavet. Optælling fra fly 8/10 2007, hvor der i alt optaltes 15.118 individer.

Mørkbuget Knortegås, Mandø, 13. november 2008. Foto: Eva Foss Henriksen

Figur 6. Antal Mørkbuget Knortegås optalt i det danske Vadehav i 1987-2007. Tendenslinje og 95 % konfidensgrænser er vist. Y-aksen angiver det gennemsnitlige antal fugle pr. måned beregnet ud fra forekomsterne i hver måned gennem hele året (fra juli til juni).

kulminerer i sidste del af maj, hvor den trækker til yngleområderne.

Om efteråret søger den føde ude på vandet i Vadehavet, hvor den æder ålegræs og andre vandplanter. Når denne fødekilde er opbrugt, søger den ind på forlandet, hvor den gennem det sene efterår og forår æder strandengsplanter, især forskellige græsarter. Arten træffes kun sjældent i marskområderne bag digerne.

Fordeling og antal

I Vadehavet optælles der sædvanligvis flest fugle omkring Jordsand i syd, ud for Ballum Sluse, ved Ribe Kammersluse, Darum, Langli, Mandø og det sydlige Fanø. Fordeling af arten er vist for en tælling fra fly 8/10 2007, hvor der var store antal ved Jordsand, syd for Rømø og omkring Mandø. På alle disse steder var der også forekomster af ålegræs, artens foretrukne føde om efteråret (fig. 5).

Antallet af arten i det danske Vadehav er faldende fra omkring 5.000 fugle i slutningen af 1980'erne til omkring 3.000 fugle i 2007 (fig. 6). Men på grund af den relative store variation i tallene, hvor der enkelte år tælles omkring 9.000 og 12.000 individer, er den beregnede tendens fluktuerende. Det faldende antal i Vadehavet afspejler, at også den samlede bestand er faldet (Delany og Scott 2006).

Krikand

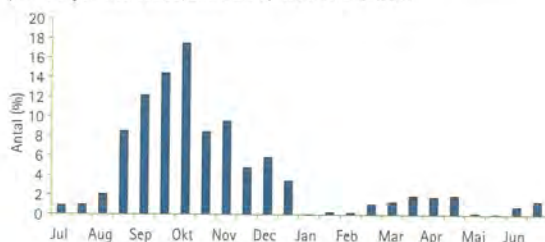
Den yngler over det meste af Europa. De Krikænder, der kommer til Danmark om efteråret, yngler hovedsagelig mod nord og øst. Om efteråret ankommer de første fugle til Vadehavet allerede i juli, men antallene kulminerer først i oktober, hvorefter arten trækker videre til sydvest-Europa, hvor de overvintrer. Om foråret trækker arten uden om Vadehavet, hvor der kun optælles få fugle (fig. 7).

I Vadehavet opholder Krikanden sig især på forlandene, hvor den søger føde i form af frø fra halvgræsser (star og siv) eller fra blomsterplanter. Når frøene er ædt eller skyllet væk under efterårsstorme, flyver den om natten ind i marskområderne bag digerne for at søge føde på græsmarker eller uhøstede marker.

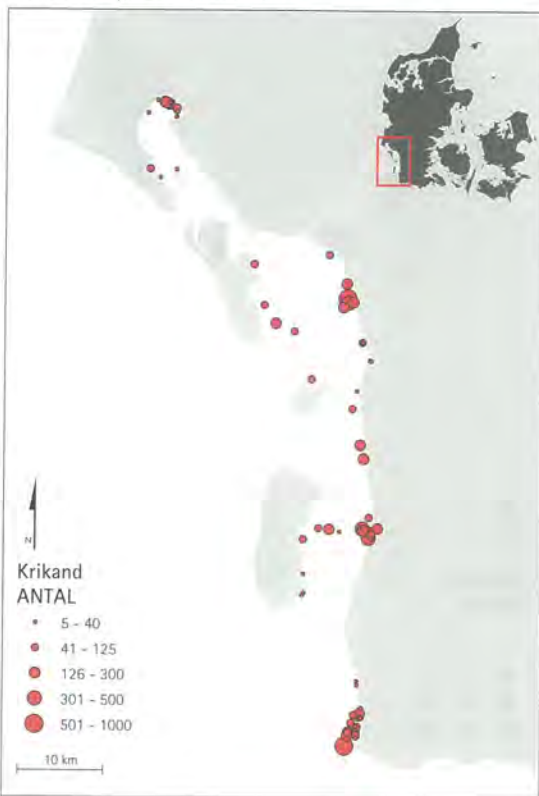
Fordeling og antal

Arten optælles især i Margrethe Kog, langs forlandet mellem Rømø Dæmningen og Darum Sluse og i Ho

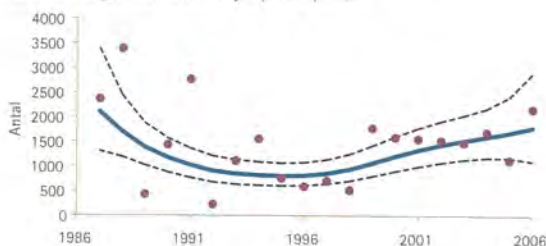
Figur 7. Forekomst (%) af Krikand i Vadehavet fordelt på 14-dages perioder for årene 1999/2000-2005/2006. N = 16.788.

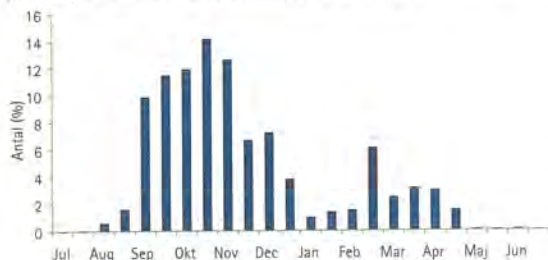
Figur 8. Fordeling af Krikand i Vadehavet. Optælling fra fly 8/10 2007, hvor der i alt optæltes 8805 individer.

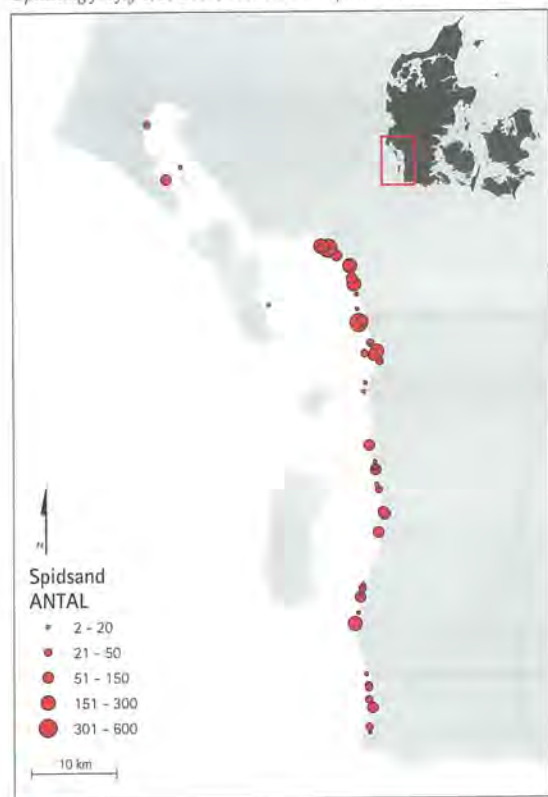
Figur 9. Antal Krikand optalt i det danske Vadehav i 1987-2007. Tendenslinje og 95 % konfidensgrænser er vist. Y-aksen angiver det gennemsnitlige antal fugle pr. måned beregnet ud fra forekomsterne i hver måned gennem hele året (fra juli til juni).

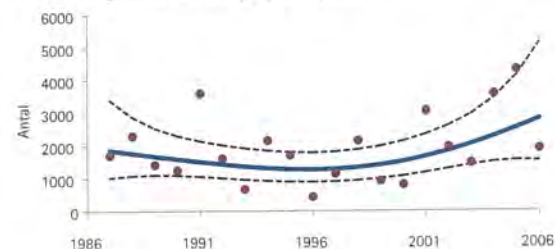
Figur 10. Forekomst (%) af Spidsand i Vadehavet fordelt på 14-dages perioder for årene 1999/2000-2005/2006. N = 14.178.

Figur 11. Fordeling af Spidsand i Vadehavet. Optælling fra fly 8/10 2007, hvor der i alt optaltes 4194 individer.

Figur 12. Antal Spidsand optalt i det danske Vadehav i 1987-2007. Tendenslinje og 95 % konfidensgrænser er vist. Y-aksen angiver det gennemsnitlige antal fugle pr. måned beregnet ud fra forekomsten i hver måned gennem hele året (fra juli til juni).

Bugt. Fordelingen ved en enkelt optælling fra fly 8/10 2007 viser, at hovedparten af fuglene lå de nævnte steder (fig. 8).

Antallet af Krikand i det danske Vadehav har været stabil over hele den 20-årige periode, hvilket dog dækker over meget fluktuerende antal i den første halvdel af perioden (fig. 9). Udviklingstendensen har været stigende fra midten af 1990'erne og frem til 2007, hvilket også afspejles over de sidste 10 år, hvor antallet er stigende. Det meget fluktuerende antal fra år til år skyldes ændring i ynglesucces. De år, hvor der er store antal i det danske Vadehav, er også år, hvor Krikænderne har fået mange unger (Laursen og Frikke 2006). Den samlede bestandsudvikling for Krikand er stigende, og udviklingen i de seneste 10 år i Vadehavet afspejler denne udvikling (Delany og Scott 2006).

Spidsand

Den yngler i store dele af Nordeuropa og det vestlige Sibirien. Desuden er den en fåtallig ynglefugl herhjemme. Arten ankommer om efteråret til Vadehavet i stort antal i september og fortsætter frem til november (fig. 10). Arten er fåtallig ved midvinter, hvor hovedparten af fuglene overvintrer i Sydengland og i Frankrig. Kun få fugle optælles i Vadehavet om foråret. Arten kan fluktuere meget fra år til år, hvilket hænger sammen med gode og dårlige ynglesæsoner (Laursen og Frikke 2006).

I Vadehavet står Spidsænderne på forlandenes strandenge og på vadefladerne. Om efteråret æder de frø af star- og græsarter. En stor del af fødesøgningen sker efter solnedgang, hvor de også trækker ind i baglandet for at finde føde på oversvømmede marker. Lavtliggende kornmarker, som ikke er blevet høstet, kan tiltrække store flokke af arten. Om foråret søger de derimod føde på vadefladerne, hvor de tager små krebsdyr og snegle.

Fordeling og antal

Spidsænderne opholder sig ofte langs fastlandskysten fra Ribe Kammersluse og op til Ho Bugt. På en optælling fra fly 8/10 2007 lå der dog Spidsænder langs hele fastlandskysten fra grænsen i syd til Sneum Sluse i nord (fig. 11).

Antallet af Spidsænder har fluktueret i det danske Vadehav, men i de sidste 10 år har det været stigende, og nu er det ikke usædvanligt at tælle 3.000-4.000 fugle (fig. 12), og ved enkelte lejligheder op til 10.000 fugle. Det er en betydelig del af den samlede bestand, som er opgjort til 60.000 fugle, og som vurderes at være stabil (Delany og Scott 2006).

Strandskade

Strandskade yngler langs de fleste af Europas kyster. De fugle, som gæster Vadehavet om efteråret, kommer fra landene nord og øst for os. Strandskade yngler i Vadehavet, og derfor optræder arten hele året rundt. Om efteråret er arten allerede talrig fra august til slutningen af december (fig. 13). Modsat flere arter forbli-

Strandskade, Esbjerg Havn, 21. marts 2008. Foto: Eva Foss Henriksen

ver antallet højt gennem vinteren, selvom en del fugle fortsætter trækket i november til vinterkvarterer langs kysterne i den sydlige del af Nordsøen. I februar starter forårstrækket, og antallene stiger i marts og falder derefter til slutningen af april, hvor de fleste fugle er trukket til ynglepladserne.

Fordeling og antal

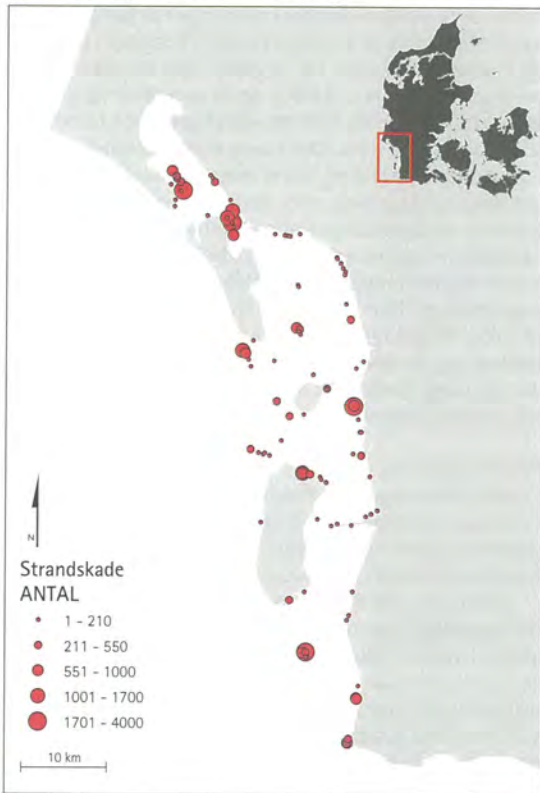
Strandskader kan træffes i hele Vadehavet, men flest fugle ses ved Langli, Fanø, Mandø og Jordsand, hvor der er store sandflader med hjertemuslinger samt muslingebanker, artens foretrukne føde. Ved en flytælling 8/10 2007 blev der set Strandskader i det meste af Vadehavet med flest ved Langli, det nordlige Fanø og Rømø, vest for Råhede Vade og ved Jordsand (fig. 14).

Antallet af Strandskade i det danske Vadehav har været stigende igennem de sidste 20 år. Betragtes de sidste 10 år, har antallet dog været konstant. I oktober og november kan der tælles 25.000-30.000 fugle (fig. 15). Udviklingen i det danske Vadehav er modsat ten-

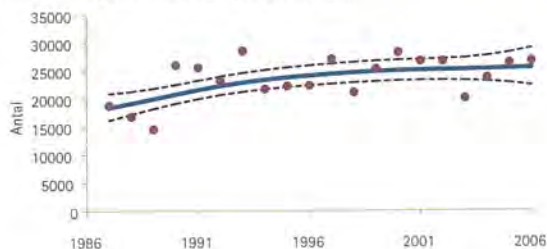
Figur 13. Forekomst (%) af Strandskade i Vadehavet fordelt på 14-dages perioder for årene 1999/2000-2005/2006. N = 207.171

Figur 14. Fordeling af Strandskade i Vadehavet. Optælling fra fly 8/10 2007, hvor der i alt optaltes 39.136 individer.

Figur 15. Antal Strandskade optalt i det danske Vadehav i 1987-2007. Tendenslinje og 95 % konfidensgrænser er vist. Y-aksen angiver det gennemsnitlige antal fugle pr. måned beregnet ud fra forekomsterne i hver måned gennem hele året (fra juli til juni).

denserne i de øvrige vadehavslande, hvor artens antal er faldet. Specielt i Holland kædes faldet sammen med et intensivt fiskeri af muslinger (Ens m.fl. 2004). Den samlede bestand af Strandskader vurderes at være faldende (Delany og Scott 2006), mens artens antal er stigende i Vadehavet, hvilket indikerer, at arten har gode betingelser dér.

Lille Kobbersneppe

Lille Kobbersneppe er en højarktisk ynglefugl. Den er opdelt i to underarter, én som yngler i det nordlige Skandinavien og Rusland, og en anden som yngler i de nordlige dele af det centrale og vestlige Sibirien. Begge bestande ankommer til Vadehavet via Østersøen.

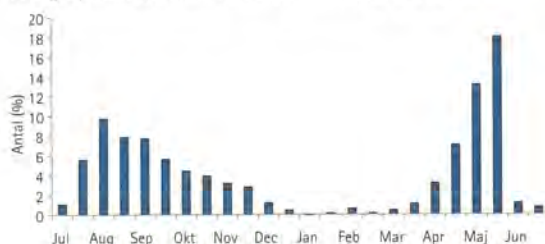
Det er de gamle fugle, som ankommer først til Vadehavet, hvilket allerede sker i slutningen af juli (fig. 16), og de efterfølges af ungfuglene, som kommer i august og september (Meltofte m.fl. 2004). Den sibiriske bestand overvintrer i Afrika, og de opholder sig kun i kort tid i Vadehavet, hvor de opbygger deres fedtdepoter til det videre træk. Den europæiske bestand overvintrer i Vesteuropa og bliver længere, mens de foretager deres fjerfældning, men antallene reduceres gradvist mod slutningen af november. Om foråret ankommer fuglene i marts og kulminerer i begyndelsen af maj med meget store antal, op til 30.000 fugle kan tælles på dette tidspunkt, hvor begge bestande er til stede. Meget tyder på, at de har opdelt Vadehavet mellem sig, så den sibirisk-afrikanske bestand opholder sig langs fastlandet, mens den europæiske bestand står omkring øerne.

Fordeling og antal

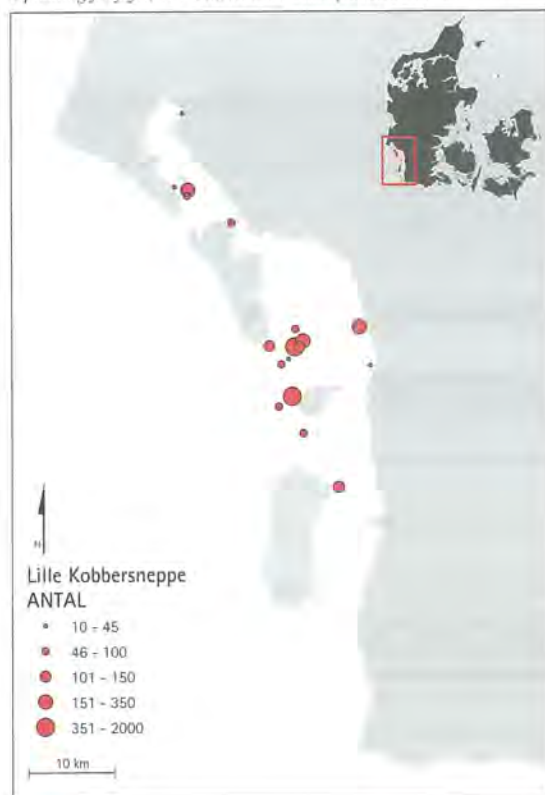
Lille Kobbersneppe træffes især ud for det sydlige Fanø og ved Mandø. På en flytælling 8/10 2007 registrerede vi flest fugle på Keld Sand (øst for Fanø), ved Mandø, Jordsand og ved Langli (fig. 17).

Antallet af Lille Kobbersneppe i Vadehavet fluktuerer betydeligt (fig. 18). Set over en 20-årig periode har antallet været faldende, men tallene for de sidste 10 år ser ud til at vende denne udvikling. Den samlede udvikling for hele bestanden af Lille Kobbersneppe er vurderet som faldende (Delany og Scott 2006), og taget over alle 20 år ser antallene i Vadehavet ud til at følge denne udvikling.

Figur 16. Forekomst (%) af Lille Kobbersneppe i Vadehavet fordelt på 14-dages perioder for årene 1999/2000-2005/2006. N = 54.408

Figur 17. Fordeling af Lille Kobbersneppe i Vadehavet. Optælling fra fly 8/10 2007, hvor der i alt optaltes 7390 individer.

Figur 18. Antal Lille Kobbersneppe optalt i det danske Vadehav i 1987-2007. Tendenslinje og 95 % konfidensgrænser er vist. Y-aksen angiver det gennemsnitlige antal fugle pr. måned beregnet ud fra forekomsterne i hver måned gennem hele året (fra juli til juni).

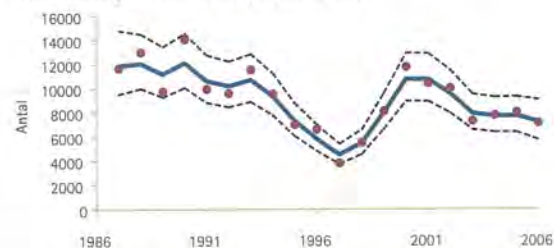

Table 1. Udviklingen i 34 vandfuglearters antal i både det samlede Vadehav og i den danske del af Vadehavet igennem hhv. 20 år og 10 år. + og ++ angiver hhv. moderat og kraftigt stigende antal, 0 angiver stabile antal, - og - angiver hhv. moderat og kraftigt faldende antal, F angiver, at artens antal fluktuerer. * Trend for Ederfugl er kun beregnet for den 10-årige periode (JMMB-Group).

20 års udviklingstendens			10 års udviklingstendens		
Arter	Udvikling i hele Vadehavet	Udvikling i det danske Vadehav	Arter	Udvikling i hele Vadehavet	Udvikling i det danske Vadehav
Skarv		++	Skarv	+	F
Skestork	++	+	Skestork	++	+
Bramgås	++	++	Bramgås	+	+
Mørkbuget Knortegås	0	F	Mørkbuget Knortegås	+	F
Gravand	-	+	Gravand	0	+
Pibeand	0	0	Pibeand	0	0
Krikand	-	0	Krikand	+	+
Gråand	-	-	Gråand	0	F
Spidsand	+	F	Spidsand	+	+
Skeand	0	++	Skeand	0	++
Ederfugl*			Ederfugl	-	-
Strandskade	-	+	Strandskade	-	0
Klyde	-	-	Klyde	-	-
Stor Præstekrave	+	0	Stor Præstekrave	+	0
Hvidbrystet Præstekrave	-	-	Hvidbrystet præstekrave	-	-
Hjejle	-	-	Hjejle	-	-
Strandhjejle	+	+	Strandhjejle	+	+
Vibe	0	0	Vibe	0	0
Islandsk Ryle	0	+	Islandsk Ryle	0	++
Sandløber	+	++	Sandløber	+	++
Krumnæbbet Ryle	+	F	Krumnæbbet Ryle	+	F
Almindelig Ryle	0	-	Almindelig Ryle	0	-
Brushane	-	-	Brushane	-	-
Lille Kobbersneppe	0	-	Lille Kobbersneppe	0	+
Lille Regnspove	-	-	Lille Regnspove	0	-
Stor Regnspove	0	++	Stor Regnspove	0	++
Sortklire	-	0	Sortklire	-	?
Rødben	0	+	Rødben	0	0
Hvidklire	0	+	Hvidklire	0	0
Stenvender	0	+	Stenvender	+	F
Hættemåge	-	0	Hættemåge	-	0
Stormmåge	0	0	Stormmåge	0	0
Sølvmåge	-	0	Sølvmåge	-	0
Svartbag	-	0	Svartbag	-	F

Litteratur

- Blew, J., Günther, K., Laursen, K., van Roomen, M., Südbek, P., Eskildsen, K., Potel, P. & Rösner, H.-U. (2005): Overview of Numbers and Trends of Migratory Waterbirds in the Wadden Sea 1980-2000. – In: Blew, J. & Südbek, P. (eds.), Wadden Sea Ecosystem No. 20: 7-132. Common Wadden Sea Secretariat, Trilateral Monitoring and Assessment Group, Joint Monitoring Group of Migratory Birds in the Wadden Sea. Wilhelmshaven, Germany.
- Blew, J., Günther, K., Laursen, K., van Roomen, M., Südbek, P., Eskildsen, K. & Potel, P. (2007): Trends of Waterbird Populations in the International Wadden Sea 1987-2004: An update. – In: Reineking, B. & Südbek, P. (eds.), Seriously Declining Trends in Migratory Waterbirds: Causes – Concerns – Consequences. Proceedings of the International Workshop on 31 August 2006 in Wilhelmshaven, Germany. Wadden Sea Ecosystem No. 23: 9-32. Common Wadden Sea Secretariat, Wadden Sea National Park of Lower Saxony, Institute of Avian Research, Joint Monitoring Group of Migratory Birds in the Wadden Sea. Wilhelmshaven, Germany.
- Delany, S. & Scott, D. (2006): Waterbirds Population Estimates. Fourth Edition. Wetlands International, Wageningen, the Netherlands.
- Ens, B.J., Small, A.C. & de Vlas, J. (2004): The effects of shellfish fishery on the ecosystem of the Dutch Wadden Sea and Oosterschelde. – Alterra-rapport 10111; RIVO-rapport C056/04; RIKZ-rapport RKZ/2004.031. Alterra, Wageningen.
- Essink, K., Dettmann, C., Farke, H., Laursen, K., Lüerssen, G., Marencic, H. & Wiersinga, W., (2005): Wadden Sea Quality Status Report 2004. Wadden Sea Ecosystem no. 19. Trilateral Monitoring and Assessment Group, Common Wadden Sea Secretariat, Wilhelmshaven, Germany.
- Koffijberg, K., Dijkse, L., Hälterlein, B., Laursen, K., Potel, P. & Südbek (2006): Breeding birds in the Wadden Sea in 2001. – Wadden Sea Ecosystem No. 22. Common Wadden Sea Secretariat. Trilateral Monitoring and Assessment Group. Joint Monitoring Group of Breeding Birds in the Wadden Sea. Wilhelmshaven.
- Laursen, K. & Frikke, J., (2006): Assessment of sustainable management of staging waterbirds in the Danish Wadden Sea. *Wildfowl* 56: 152-171.
- Meltote, H., Blew, J., Frikke, J., Rösner, H.-U. & Smit, C.J. (1994): Numbers and distribution of waterbirds in the Wadden Sea. – IWRB Publication 34. Wader Study Group Bulletin 74, Special Issue. Common Secretariat for the Cooperation on the Protection of the Wadden Sea. Wilhelmshaven, Germany.
- TAMG, 1993. Integrated Monitoring Program of the Wadden Sea Ecosystem. Report of the Trilateral Monitoring Expert Group, May 1993, Common Wadden Sea Secretariat, Wilhelmshaven, Germany.
- Thorup, O. & Laursen, K., (2008): Status of breeding Oystercatcher *Haematopus ostralegus*, Lapwing *Vanellus vanellus*, Black-tailed Godwit *Limosa limosa*, and Redshank *Tringa totanus* in the Danish Wadden Sea in 2006. *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 102: 255-267.
- Laursen, K. & Thorup, T. (2009): Breeding birds in the Danish Wadden Sea Region 1983-2006, assessment of SPAs. *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 1003: 77-92.

Danmarks ynglebestand af Skarver i 2008

Af Thomas Bregnballe og Jörn Eskildsen, Danmarks Miljøundersøgelser (DMU), Århus Universitet

Indledning

Overvågning af den danske ynglebestand af Skarv indgår i NOVANA, men sker ikke længere i henhold til Fuglebeskyttelsesdirektivet, idet Skarv blev taget af Direktivets Bilag I i 1997. De danske ynglekolonier af Skarv er siden 1980'erne blevet overvåget årligt af først Skov- og Naturstyrelsen og senere DMU. Overvågningen sker ved at optælle antallet af reder én gang om året i de enkelte kolonier. Det tilstræbes at tælle alle kolonier inden for en periode på omkring to uger, hvor antallet af reder i de fleste kolonier kulminerer.

Antal ynglepar i 2008

Der er under overvågningen i 2008 optalt 33.700 skarv-reder i Danmark. Det er det laveste antal siden 1992. Det er endvidere en tilbagegang på 5 % i forhold til 2007 og på 13 % i forhold til de forudgående 15 års gennemsnit. Antallet af steder, hvor Skarverne har koloni eller forsøger at danne koloni, er 58 i 2008 (tabel 1). I årene 2004-2007 varierede antallet af kolonier mellem 58 og 62. Figur 1 og 2 viser, hvor skarvkolonierne er i Danmark i 2008. Kolonien i Stavns Fjord på Samsø er den største med 3.079 reder. I alt 12 kolonier har flere end 1.000 reder, og disse kolonier huser 58,7 % af det samlede antal ynglende Skarver i Danmark. Herudover yngler 36,8 % i 25 kolonier med 200-1.000 reder, og 4,5 % i 21 kolonier med færre end 200 reder. Sammenlignet med tidligere år er Skarven nu mere jævnt fordelt i lan-

det og mellem kolonierne. Førhen yngede de fleste af Skarverne i nogle få og meget store kolonier med op til 7.000 reder.

Figur 1. Placering af de danske skarvkolonier i 2008. Det angivne nummer ved hver koloni henviser til tabel 1.

Ynglekoloni af skarv ved Mågeørne ved Bogense, juni 2007. Foto: Lars Dalby

Region Kol. nr.	Lokalitet	Antal reder
Vestjyske fjorde og Vadehavet		
1002	Klægbanken	1392
1003	Havrvig Polder	1218
1005	Høje Sande	21
1008	Langli	28
1009	Felsted Kog	149
Limfjorden		
2002	Rønland Sandø	580
2003	Melsig	1160
2005	Ejerslev Røn	175
2006	Flyndersø	281
2007	Rotholmene	486
2009	Stenklipper/Agersø	10
2010	Hald Sø	174
2011	Agger Tange	482
2013	Vårholm	476
2014	Aggersborg	31
Nordlige Kattegat		
3003	Toftesø	1985
3006	Knogen, Læsø	147
3007	Hirsholmene	1694
3009	Kielstrup Sø	324
3011	Rørdal Lergrave	329
Sydvestlige Kattegat		
4001	Vorsø	994
4002	Svanegrunden	935
4003	Mågeøerne	1194
4005	Stavns Fjord	3079
4013	Hindsholm	358
4017	Rands Fjord	240
4020	Fuglsø Mose	302
Lillebælt og Sydfynske Øhav		
5003	Brændegård Sø	2376
5005	Bastholm	87
5006	Hopsø	214
5007	Kidholmene	45
5008	Vresen	2
5011	Olde Nor	234
5014	Gråsten Slotssø	17
Nordlige Sjælland		
6002	Bognæs	339
6003	Saltbækvig	936
6004	Hovvig	974
6005	Øer ved Orø	104
6006	Esrum Sø	497
6009	Gurre Sø	118
6011	Saltholm	1575
6013	Holløse Bredning	953
6014	Sortedamssøen	6
6015	Selsø	155
6017	Hellebæk Skov	30
6018	Vaserne	10
Smålandsfarvandet og Bornholm		
7001	Ormø	1427
7003	Dyrefod	229
7004	Ægholm	478
7006	Søholt	1388
7007	Nakskov Fjord	721
7008	Tyreholm	1282
7009	Suderø	10
7011	Råge Sande	425
7013	Mælurtholm	388
7016	Avnø Røn	122
7017	Vensholm	239
7018	Hundsemyre, Bornholm	75

Tabel 1. Antal reder optalt i de enkelte kolonier i Danmark i 2008. Nummeret ud for hver koloni henviser til figur 1.

Udviklingen

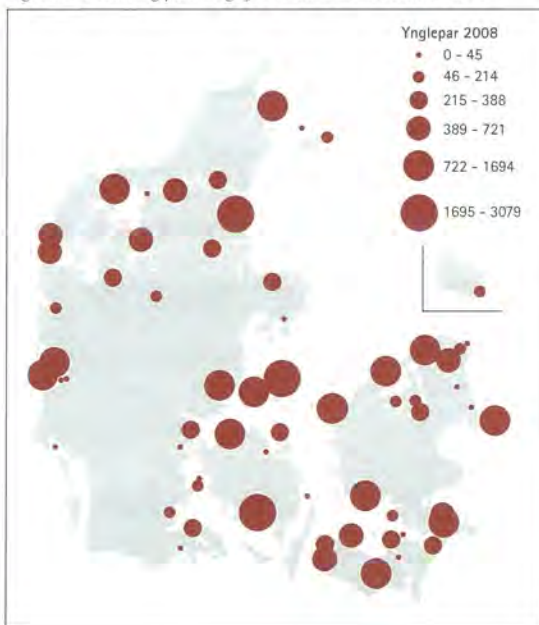
I Kattegat, i det Sydfynske Øhav og i Smålandsfarvandet yngler der i 2008 10.000 færre Skarver, end da bestanden her toppede i 1993. Inden for de områder, hvor det samlede antal ynglende Skarver er gået tilbage, er der dog også kolonier, som har oplevet fremgang, fx kolonien i Stavns Fjord på Samsø, som nu er landets største med godt 3.000 reder. I Vestjylland, Limfjorden og det nordlige Sjælland har der ikke været nedgang i antallet af ynglende Skarver fra 2007 til 2008. I de vestjyske fjorde sker en fremgang efter en årrække med tilbagegang på grund af lav ungeproduktion som følge af omfattende oliering af æg. Fremgangen i 2007 og 2008 er et resultat af indvandring af Skarver fra andre kolonier. Skarverne er tilsyneladende blevet tiltrukket af de rige forekomster af småskrubber, som dukker op i Ringkøbing Fjord i 2007 og 2008. I Limfjorden går antallet igen lidt frem efter en markant tilbagegang i 2007, men yngleantallet er fortsat under niveauet i 1998-2004.

Flere af de færhen store kolonier såsom Vorsø, Ormø og Brændegård Sø fortsætter med at gå tilbage i 2008. Men også kolonien ved Toftesø, som i en årrække var landets største, er i 2008 blot halvt så stor som tre år tidligere.

Flere årsager til tilbagegangen

I nogle områder af landet har udbuddet af føde, småfisk, i det tidlige forår tilsyneladende ikke været tilstrækkeligt til, at Skarverne har kunnet holde en god foderstand, og nogle af Skarverne har formentlig derfor valgt helt at undlade at gøre forsøg på at yngle.

Figur 2. Størrelse og placering af de danske skarvokolonier i 2008

Andre Skarver er flyttet til bedre områder. Eksempelvis er Skarver fra blandt andet Kattegat indvandret til Ringkøbing Fjord, hvor der i 2008 er mange små skruber.

Men det lavere antal af ynglende Skarver afspejler med stor sandsynlighed også, at der nu er ved at opstå mangel på nye rekrutter, dvs. to-fire år gamle Skarver som kan begynde at yngle. Denne mangel er en konsekvens af dårlig ynglesucces i en række store kolonier pga. mangel på små fisk og oliering af æg i op til 18 % af alle rederne. Så det er formentlig blandt andet Skov- og Naturstyrelsens bekæmpelse af Skarverne, som i nogen udstrækning begynder at påvirke udviklingen i ynglebestanden. Vi formoder også, at beskydning af Skarver i overvintringsområderne i bl.a. Frankrig er begyndt at påvirke de danske Skarvers overlevelse.

Forvaltende tiltag i kolonier i 2008

Hvert år gennemfører Skov- og Naturstyrelsen indgreb i danske skarvkolonier. Det sker for at undgå, at Skarverne får succes med at etablere nye kolonier og for at begrænse størrelsen af eksisterende kolonier. I kolonier, hvor Skarverne har rede på jorden, består indgrebet oftest i at sprøjte madolie på æggene, så de ikke klækker.

I 2008 er der olieret skarvæg i 13 kolonier med i alt 7.404 reder svarende til, at 22 % af alle reder i Danmark er blevet udsat for oliering. Det er det hidtil højeste antal reder, der er blevet olieret i Danmark i en enkelt sæson. Omfanget af oliering er 47 % højere i 2008 end gennemsnittet for de forudgående seks år. Denne stigning er et resultat af, at et stort antal Skarver forsøger at yngle på Saltholm, og her olieres skarvæg af hensyn til flysikkerheden i Kastrup Lufthavn. Oliering er især blevet anvendt i de jordrugende kolonier i Ringkøbing Fjord, i Limfjorden og på Hirsholmene ud for Frederikshavn.

Andre typer af indgreb omfatter fjernelse af reder, odelæggelse af æg og bortskræmning af Skarver (i alt tre kolonier, der tilsammen huser 213 reder). På Høje Sande i Ringkøbing Fjord er fjernelse af reder benyttet i stedet for oliering af æg. Denne metode er valgt for at gennemføre indgrebet hurtigt, så de Skestørke, der yngler nær Skarverne, forstyrres i så kort tid som muligt. Ved Gråsten Slotsø forsøger Skarver at danne en koloni i træer. De bortskræmmes i april ved at afgive skræmmeskud, og der er ingen reder i maj. Men i juni etablerer Skarverne 17 reder, og i nogle af disse kommer der unger på vingerne.

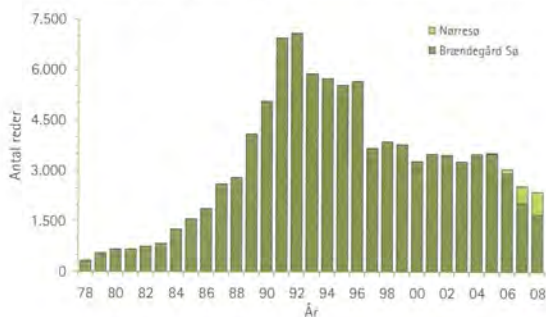
I figur 3 er udviklingen i kolonien ved Brændegård Sø vist. Som det fremgår, går antallet af par ved søen tilbage i 2007 og 2008, hvilket bl.a. er forårsaget af, at nogle af Skarverne da er flyttet til Nørresø, som ligger omkring 2 km fra Brændegård Sø. Ejeren af Nørresø har søgt om at få lov til at hindre Skarverne i at "udvide" kolonien til også at omfatte Nørresø. Det har været på tale at give lodsejeren tilladelse til at forsøge

Registrering i Skarvkolonien på Mågeørne. Foto: Lars Dalby

bortskræmning, men i 2009 er der endnu ikke truffet en endelig afgørelse, idet begge søer ligger inden for EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 74, og Skarv er fortsat med i udpegningsgrundlaget.

Figur 3. Udviklingen i antallet af ynglepar af Skarv i den gamle koloni ved Brændegård Sø og den nye nærliggende koloni ved Nørresø 1978-2008

Ringmærkningsåret 2008

– Zoologisk Museums ringmærkningsaktiviteter i Danmark

Af Jesper J. Madsen, Kjeld T. Pedersen, Jan Bolding, Mikkel Lausten, Gert Christensen, Rune S. Tjørnløv og Kasper Thorup

I 2008 ringmærkes over 112.000 vildtlevende fugle på landsbasis – det 6. højeste antal nogensinde i Danmark på et år. Især mejserne slår alle rekorder. Herudover ringmærkes for første gang nogensinde unger af ynglende danske Kongeørne. Der iværksettes endvidere satellit- og vingemærkning af danske Hedehøge. På det administrative niveau gennemgår strategien og retningslinjerne for ringmærkning af fugle i Danmark en større revision, og en ny samarbejdsaftale med Skov- og Naturstyrelsen underskrives.

Årets ringmærkede fugle

Der bliver ringmærket i alt 113.677 fugle med Zoologisk Museums ringe i 2008, fordelt på 112.300 i Danmark, 617 på Færøerne og 760 i Grønland. Niveaulet på Færøerne og i Grønland er lavt, men normalt for de seneste år. I Danmark er niveaulet derimod temmelig højt og ligger på højde med ringmærkningsaktiviteterne sidst i 1980'erne og i begyndelsen af 1990'erne, som nævnt det 6. højeste i Danmark på et enkelt år. Mærkningerne i Danmark fordeler sig på 187 arter, hvoraf en er ny mærkningsart for landet: 16/2 ringmærkes 1 Bjergpiber ved Spodsbjerg på Langeland. Det er første gang, denne art med sikkerhed ringmærkes i Danmark. Flere andre sjældne arter ringmærkes, størst opsigt vækker formentlig ringmærkning af 1 Stribet Græshoppesanger på Grønningen ved Blåvand 17/10. Endvidere mærkes sjældne arter som Thorshane (Blåvand), Blåstjert (3 hhv. Skagen, Klitmøller & Blåvand), Lille Rørsanger (2 hhv. Indfjorden & Skagen), Spottesanger (2 i Skagen) og Nordsanger (Blåvand).

I 2008 er det mejserne, der dominerer top fem over hyppigst mærkede arter. De fem talrigeste arter er Blåmejs med 10.258 mærkninger (tabel 2), efterfulgt af Rødhals (9.260), Musvit (9.037), Sortmejs (6.564) og Fuglekonge (6.296). Antallet af mærkede Rødhalse og Fuglekonger ligger noget over gennemsnittet for de sidste 15 år. Derimod er antallet mærkede mejser rekordstore: For Blåmejs er det en forøgelse på 74% af tidligere rekord (5.886 mærkninger i 1990), for Musvit en forøgelse på 17% (7.694 i 2007) og for Sortmejs en forøgelse på ikke mindre end 104% i forhold til tidligere rekord (3.215 i 1988). Langt størstedelen af Sortmejserne er mærket af Skagen Fuglestation (4.172) og Blåvand Fuglestation (1.679). Blåmejserne bliver mærket i større antal end normalt på fuglestationerne, men også i andre dele af landet. Derimod ringmærkes relativt få Musvit på fuglestationerne.

Blandt ikke-spurvefugle ringmærkes flest Hættemåge (2.760), Skarv (2.404), Sølvmåge (1.731), Splitterne (1.633) og Slørugle (1.039). Antallet af Slørugler er rekordstort, især set i lyset af, at denne art for blot 20 år siden var ved at uddø i Danmark. Mærkninger af Slø-

rugler er fordelt på 1.009 i Jylland, 12 på Fyn, 5 på Falster og 13 på Bornholm. En øget indsats for at aflæse de voksne fugle har også bevirket et større antal mærkede voksne fugle.

I forbindelse med specifikke ringmærkningsprojekter bliver der i 2008 ringmærket en del Gråender, Blisshøns, Skovsnepper, Hættemåger og Råger som resultat af Zoologisk Museums indsamling af prøver til analyse for fugleinfluenza. I museets pilotprojekt om ynglende danske Ørne ringmærkes 3 unge Havørne på to lokaliteter, og for første gang nogensinde ringmærkes unger fra danske ynglepar af Kongeørn (3 unger på to lokaliteter). Mange Hedehøge mærkes (48 redeunger) som led i et stort internationalt projekt. Endelig ringmærkes af særlig interesse ynglende Sangsvane (5 unger, 1 ad.) samt mange af arterne Tårnfalk (436 unger, 3 ad.), Stor Hornugle (16 unger, 1 ad.), Isfugl (67 unger, 9 ad.), Vende-hals (28 unger, 39 ad.) og Sortspætte (44 unger, 11 ad.), alle via ringmærkernes egne projekter.

Under museets Projekt Baggrundsmærkning ringmærkes ekstra mange fugle af en lang række arter, bl.a. Mudderklire (16 ad.), Svartbag (406 unger, 6 ad.), Huldue (110 unger, 5 ad.), Perleugle (8 ad.), Stor Flagspætte (5 unger, 145 ad.), Landsvale (2.186 unger, 3.036 ad.), Bjergvipstjert (205 unger, 7 ad.), Jernspurv (2.351 ad.), Tornsanger (23 unger, 2.040 ad.), Munk (2.569 ad.), Gransanger (5 unger, 3.397 ad.), Rødtoppet Fuglekonge (54 ad. er rekord), Halemejs (1 unge, 269 ad.), Sumpmejs (50 unger, 140 ad.), Topmejs (5 unger, 96 ad.), Spætmejs (55 unger, 64 ad.), Korttået Træløber (24 ad. er rekord), Stillits (318 ad.) og Bjergirisk (31 ad.).

Det er glædeligt, at der atter er ved at komme gang i mærkningen af Fiskehejre, Musvåge, vadefugle og kragfugle, men flere almindelige arter mærkes stadig i et meget lille antal, eksempelvis ænder.

Otte fugle- og ringmærkningsstationer står for 43% af alle mærkninger i Danmark i 2008: Især Blåvand og Skagen fuglestationer har et flot år med hhv. 11.926 og 11.196 mærkninger, men også Gedser, Christiansø og Keldsnor har et godt år med hhv. 11.623, 7.082 og 5.238 mærkninger. De øvrige stationer er Tipperne, Fanø og Gilbjerg.

I 2008 er syv ringmærkergrupper (RG) aktive: Nordjysk RG (3.596 mærkninger), Nordvestjysk RG (8.706), Østjysk RG (4.408), Anholt RG (1.208), Fyns RG (9.702), Sydvestsjælland RG (3.032) og Lolland-Falster-Møn RG (14.794). Flere af de mest aktive grupper er involveret i forskellige mærkningsprojekter, fx CES-mærkninger og/eller har en fuglestation tilknyttet.

Blandt ringmærkerne uden tilknytning til en fuglestation, museet eller en regional gruppe er det igen i år William C. Aarestrup, Lars Hansen og Kurt Klarborg, som ringmærker flest fugle i Danmark, med hhv. 4.356, 4.236 og 3.492 mærkede fugle.

	Norge	Sverige	Finland	Rusland	Estland	Litauen	Polen	Tyskland	Holland	Belgien	Storbritanien	Irland	Frankrig	Schweiz	Spanien	Portugal	Italien	Tjekkiet	Slovenien	Algeriet	Marokko	Gambia	Senegal	DR Congo	Sydafrika	Sum
Skarv	5	7						28	11	2			41	7	8			1								110
Fiskehejre																						1				1
Hvid Stork								11																		11
Grågås									2				2		1											5
Kortnæbbet Gås	4								1																	5
Canadagås	1																									1
Gravand		1																								1
Troldand				2																						2
Ederfugl									4																	4
Hvøpsevåge									1																	1
Spurvehøg								3		1			1													5
Musvåge									1																	1
Havørn		1																								1
Hedehøg			1																							1
Vibe								1	1																	2
Enkeltbekkasin											1															1
Skovsneppe									1																	1
Sandløber											1															1
Sortgrå Ryle		1																								1
Stormmåge		6	1	1	1				3		2															14
Sølvmåge	5	5				2	2	8	16	2																40
Sildemåge		2							2		1					1										6
Svartbag	2	1					1	2	3																	9
Sorthovedet Måge		2									2															4
Hættemåge		6	1			1		1	20		10	1														40
Fjordterne									1	1																2
Havterne																								1	1	1
Dværgterne								1																		1
Splitterne							1		3	4			1		2	6					1		3		21	
Alk			1				9																			10
Slørugle								3																		3
Landsvale								1					1											1	3	
Musvit	2	1				1	1	4																1	9	
Blåmejse	1							1																		2
Sortmejse								1																		1
Vandstær	16																									16
Rødhals	1	1						2	1	3			2			1										11
Rødstjert															1											1
Solsort	2	2						1	3		2	1														11
Sjagger	1																									1
Vindrossel	1												1			1										3
Sangdrossel								1	1				1		2		1									6
Rørsanger		2								7			1		1											11
Kærsanger		1											1													2
Sivsanger											1															1
Gulbug																				1						1
Munk										1																1
Havesanger																1										1
Løvsanger	1	1							1																	3
Gransanger		1						1		1					3						1					7
Fuglekonge		1	1					4		1			1													8
Jernspurv											1															1
Hvid Vipstjert																	1									1
Grønirisk	23	1	2					1	4	2			3													36
Grønsisken	4	3						1		4	2	3			2											19
Lille Gråsisken								2																		2
Bogfinke	1		1					1																		3
Kvækerfinke	1																									1
Rørspurv									1				2													3
Sum	71	46	8	3	1	4	14	78	81	32	21	5	58	7	20	11	1	1	1	1	1	1	1	1	1	471

Tabel 1. Antal udenlandske genfund behandlet af Zoologisk Museum i 2008, fordelt på arter og lande.

Årets genmeldinger

Ringmærkningscentralen behandler i 2008 over 1.600 genmeldinger af danske ringe, som enten er modtaget fra offentligheden eller fra ringmærkere, som har aflæst "andres" ringe. Endvidere har vi behandlet omkring 740 genmeldinger af fugle ringmærket i udlandet og efterfølgende fundet i Danmark. Genfundstallene (tabel 2) er eksklusiv aflæsninger af farveringe fra de fleste store nationale og internationale farvemærkningsprojekter. I tallene er heller ikke medtaget de fleste af de aflæsninger, som ringmærkerne foretager af fugle, de selv har ringmærket. I 2008 har vi modtaget ca. 5.000 aflæsninger af denne type.

Omkring 471 genmeldinger af dansk mærkede fugle, som er behandlet af museet, er genfundet i udlandet (se figur 1 og tabel 1). Blandt langdistance-genfundene er 6 fugle fundet ved eller syd for Sahara: 3 Splitternere er aflæst i Senegal, 1 Fiskehejre i Gambia, 1 Landsvaler fra Den Demokratiske Republik Congo og 1 Havterne er fundet død i Sydafrika. Fiskehejren er ringmærket som redeunge ved Stubbegård Sø nær Skive 2/6 1991 og dræbt nær Serrekunda i Gambia 15/12 2007, en strækning på over 5.260 km. Det er ikke ukendt, at enkelte danske Fiskehejrer trækker så langt, således har museet modtaget mindst 12 genfund fra Vestafrika, den fjerneste fra Liberia. Landsvalen er ringmærket i reden nær Pandrup i Nordjylland 25/6 2007 og fundet frisk død ved Katanga i det sydlige DR Congo 8/12 2007, en strækning på omkring 7.350 km. Blandt andre genfund fra Afrika er 1 Splitterne fundet død i Marokko og 1 Gransanger, som omkom, da den fløj mod et vindue nær El Oued i det østlige Algeriet 31/1 2008. Gransangeren var mærket på Christiansø blot fire måneder forinden.

Af genfund fra øst og nordøst for Danmark har museet atter i år modtaget genfund af Troldeænder (2) et ganske godt stykke ind i Rusland (figur 1). Bl.a. er 1 adult han Troldeænder mærket i Gentoft Sø 26/3 1996 (og aflæst samme sted 5/2 1997) skudt 3/11 2006 ved Igrim øst for Uralbjergene, omkring 2.960 km mod nordøst. Endvidere er 1 2K Stormmåge, som er mærket ved Svaneø Bugten 4/1 2006, skudt godt 200 km øst for Moskva, en strækning på 1.743 km mod østnordøst. Af andre interessante genfund kan nævnes 1 temmelig gammel Strandskade, som er fundet frisk død 2/7 2008 på Kobæk Strand ved Skælskør. Den viser sig at være ringmærket som redeunge 9/6 1981 på den nærliggende Agersø. Strandskaden blev således næsten 27 år gammel (den danske rekord er 28 år og 9 måneder). Den ældste spurvefugl, som er genmeldt i 2008, er 1 Bogfinke han, som lever ved Moseby i Vendsyssel. Den er mindst 10 år og 6 måneder gammel, da en ringmærker fanger fuglen og aflæser ringen 13/11 2008. Ældste Bogfinke i det danske ringmærkningsmateriale er 13 år og 2 måneder. Endvidere er 1 Sandløber, mærket som ungfugl 29/8 1997 ved Hanstholm, aflæst 3/8 2007 ved Snettisham, Norfolk, England. Det er det første udenlandsfund af en danskmærket Sandløber. En 2K han Munk mærket i Skagen 1/6 2008 er fundet død i Roskilde 24/8 2008 og har således fløjet mod sydøst som

start på efterårstrækket. En tilskadekommen Musvåge bliver efter endt pleje på Nærum Vildtplejestation ringmærket og genudsat i Furesøparken ved Virum 15/3 2007. Otte måneder senere, 15/11, er den så fundet trafikdræbt ved Maastricht i Holland.

Blandt fugle ringmærket i udlandet og genmeldt i Danmark er særligt interessant 1 ung Kærsanger, ringmærket 7/9 2007 ved Evros Deltaet i det nordøstlige Grækenland, som er fundet død efter kollision med et vindue på Esbønderup Sygehus i Græsted 10/6 2008. Endvidere er 1 Splitterne mærket som redeunge 8/6 1996 på Ladys Island i Irland sidenhen dukket op som ungfugl på Hirsholmene. Her er den aflæst i 2006, 2007 og igen i 2008. Vandrefalkeparret på Bornholm er nu aflæst, så det kan konstateres, at hunnen er udruget i en rugemaskine i Hamburg i 2005, hvorefter hun er udsat i en rede i et træ nær Parchim i Nordtyskland. Fuglen indgik i et forsøg på at præge vandrefalke til at yngle i skov. Det må siges at være mislykket, da hun i 2008 yngler på klipperne på Hammeren. Hannen er klækket i 1998 på Kullen i det nordvestlige Skåne. Det er anden gang, en tysk og svensk fugl mødes i Danmark for at yngle.

Endelig er 1 Almindelig Kjøve ringmærket som redeunge 9/7 2008 på den lille ø Kharlov nord for Kolahalvøen, fundet frisk død på Salgjerhøj på Mors 12/9 2008, en afstand på 1.932 km. Det er klart det længste genfund af en Almindelig Kjøve, som er fundet i Danmark, den tidligere rekord er fra det vestlige Finland.

Projekter, licenser og styring

Zoologisk Museum og DOF indgår i 2008 i et internationalt samarbejde med forskere fra bl.a. Holland, Tyskland og Frankrig omkring satellit- og vingemærkning af Hedehøge. På europæisk plan er der særligt fokus på arten i de kommende fire år. Danmark bidrager i år med to satellitmærkede fugle: én voksen hun og en af hendes unger (en han). Til stor overraskelse var den voksne fugl allerede ringmærket i Tjekkiet 26/8 2000 som 1K på træk. Hendes rejse fra Danmark til tropisk Vestafrika tog 5 uger og gik over Østeuropa og den italienske halvø, hvorefter hun ankom til Sahelområdet i det nordvestlige Niger 17/9 2008. I november flytter hun til det nordvestlige Nigeria, hvor hun bliver året ud. Den unge han bliver i lokalområdet frem til 15/9, hvorefter han trækker mod sydvest til det nordlige Frankrig. Siden er der ikke modtaget signaler fra den unge han.

Danmark bidrager også med 25 vingemærkede unge Hedehøge. Mindst 10 fugle er aflæst med sikkerhed, efter at de har forladt reden. Den mere traditionelle farveringmærkning af Hedehøge fortsætter i 2008, hvor yderligere 14 fugle mærkes. Museet modtager flere interessante aflæsninger i 2008, bl.a. er en Hedehøg, ringmærket ved Ballum 9/7, i perioden 18-23/8 aflæst i det vestlige Finland. Fuglen har således, efter at den forlod reden ved Ballum, fløjet min. 1.050 km i nordøstlig retning. Tilsyneladende findes der ikke tilsvarende tilfælde fra udlandet.

Sortmejsen optræder i 2008 invasionsagtigt, og der ringmærkes rekord mange fugle, især i Skagen. Sortmejsen på trækforsøg og ringmærkning ved Skagen, 14. september 2008. Fotos: Knud Pedersen

Zoologisk Museums nye samarbejde med Fødevarerstyrelsen, Veterinærinstituttet Århus og Danmarks Miljøundersøgelser om overvågningen af fugleinfluenza i vilde fugle, fortsætter i 2008. Ved hjælp af omkring 15 frivillige ringmærkere indsamles godt 630 prøver til analyse på Veterinærinstituttet fordelt på 35 arter, primært vandfugle, men også fra rovfugle, duer, ugler og kragefugle. Flest prøver bliver taget på Gråand, Hættemåge, Stormmåge, Knopsvane, Skovsneppe og Spurvehøg.

Zoologisk Museums CES-projekt (Constant Effort Site), som er standardiseret spejlnetfangst i yngletiden, har haft gang i fem lokaliteter hele sommeren, hvoraf et sted er nyt: Tarup Grusgrav på Fyn, som varetages af Fyns Ringmærkergruppe. Der deltager efterhånden mange i CES-projektet, i alt 20-25 ringmærkere i 2008. I marts afholdt vi det første fælles CES-møde i Danmark. Målet var at koordinere metoderne og dataindsamlingen samt at udveksle erfaringer fra de første par år, projektet har kørt.

Blandt andre af museets igangværende projekter med brug af ringmærkningsdata er der Kirkeugle-projektet, Splitterne-projektet på Hirsholmene, et Ørne-pilotprojekt, DTU-sat-projektet der udvikler satellit-sendere til at følge mindre fuglearter, ph.d.-projekt om

forandringer i fænologi hos europæiske sangfugle, Trækfuglenes orientering, samt Vildtplejestationsprojektet med ringmærkning af nødstedte fugle.

Zoologisk Museum godkender i 2008 43 ringmærkningsprojekter, som rækker ud over rammerne af museets eget Baggrundsmærkningsprojekt, og udsteder i alt 193 personlige ringmærkningslicenser gældende til Danmark og Færøerne.

Endvidere har Ringmærkningscentralen haft et godt samarbejde med Danmarks Ringmærkerforening, hvilket bl.a. kom til udtryk i forbindelse med afholdelse af årsmødet for ringmærkerne og ikke mindst CES-projektet. På internationalt plan har Ringmærkningscentralen et godt og velfungerende samarbejde med de øvrige europæiske ringmærkningscentraler. Dette sker bl.a. gennem EURING, sammenslutningen af europæiske ringmærkningscentraler.

En ny samarbejdsaftale mellem Skov- og Naturstyrelsen og Statens Naturhistoriske Museum (Zoologisk Museum) vedr. Ringmærkningscentralen underskrives i april i 2008 (gældende til 31. juli 2010). Strategien tegner målsætningen for den fremtidige ringmærkning af fugle i Danmark. Strategiplanen tager som tidligere udgangspunkt i de fire områder; administration, forskning, formidling og ringmærkerne/ringmærknings-

aktiviteterne. I forhold til tidligere strategiplaner for Ringmærkningscentralen er der følgende større ændringer: 1) Øget fokus på naturovervågning/forvaltning/sundhedsberedskab, 2) modernisering af centralen og adgang til data, 3) revision af licensreglerne, og 4) oprettelse af center for ornitologisk forskning. Med underskrivelse af den nye samarbejdsaftale har både Skov- og Naturstyrelsen og Statens Naturhistoriske Museum tilført ekstra midler til Ringmærkningscentralen. Til stor glæde for Zoologisk Museum er Mikkel Lausten i november ansat som medarbejder på centralen. Mikkel har stor erfaring med ringmærkning og databehandling fra bl.a. Christiansø og Blåvand.

Som en del af den nye strategi er udarbejdet detaljerede projektbeskrivelser af to af Zoologisk Museums vigtigste forskningsprojekter, der inkluderer ring-

mærkning, nemlig Projekt Baggrundsmærkning og som noget nyt Projekt Fåttallige Ynglefugle. Hovedformålet for sidstnævnte projekt er at indsamle data om fåttallige danske ynglefugles spredningsforhold, stedtrofasthed, dødelighed, trækforhold, overvintringsområde og evt. udvekslingsgrad mellem regioner/bestande i Nordeuropa. Denne viden om de danske ynglebestande vil bl.a. kunne danne baggrund for effektive handlingsplaner for disse arter. Flere af de igangværende projekter, der omfatter disse arter, vil blive samlet under dette projekt, der opstartes i 2009. Zoologisk Museum vil gerne benytte lejligheden til at takke alle vore ringmærkere for indsatsen i 2008, samt takke alle der på den ene eller anden måde har bistået ringmærkningen i 2008.

Den 16. februar 2008 fanges en Bergpiber i spejlet ved Spodsbjerg på Langeland. Det er første gang, denne art med sikkerhed ringmærkes i Danmark. Samme dag fanges også en Skærpiber på lokaliteten. Ringmærkeren beretter at de to arter er størrelsesmæssigt meget forskellige, hvor Bergpiberen er en mere robust og kraftig fugl. Endvidere er halefjerne hos Bergpiberen bredere og mere runde end hos Skærpiberen. Foto: Henrik Knudsen

Art	Latin	Mærkninger			Genfund
		Pull	Andet	Total	
Rødstrubet Lom	<i>Gavia stellata</i>		1	1	
Lille Lappedykker	<i>Tachybaptus ruficollis</i>		1	1	
Skarv	<i>Phalacrocorax carbo</i>	2.401	3	2.404	180
Fiskehejre	<i>Ardea cinerea</i>	140		140	1
Hvid Stork	<i>Ciconia ciconia</i>				11
Knopsvane	<i>Cygnus olor</i>	148	143	291	250
Sangsvane	<i>Cygnus cygnus</i>	5	1	6	
Kortnæbbet Gås	<i>Anser brachyrhynchus</i>				11
Grågås	<i>Anser anser</i>	8	7	15	22
Canadagås	<i>Branta canadensis</i>	1	1	2	1
Bramgås	<i>Branta leucopsis</i>		2	2	2
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>		5	5	1
Pibeand	<i>Anas penelope</i>		4	4	
Knarand	<i>Anas strepera</i>		4	4	
Krikand	<i>Anas crecca</i>		39	39	1
Gråand	<i>Anas platyrhynchos</i>		149	149	10
Spidsand	<i>Anas acuta</i>		2	2	
Atlingand	<i>Anas querquedula</i>		1	1	
Taffeland	<i>Aythya ferina</i>		1	1	
Troldand	<i>Aythya fuligula</i>		3	3	2
Ederfugl	<i>Somateria mollissima</i>		340	340	152
Toppet Skallesluger	<i>Mergus serrator</i>		2	2	
Hvepsevåge	<i>Pernis apivorus</i>				1
Rød Glente	<i>Milvus milvus</i>	14		14	1
Havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	3	1	4	1
Rørhøg	<i>Circus aeruginosus</i>	9		9	
Hedehøg	<i>Circus pygargus</i>	48		48	1
Duehøg	<i>Accipiter gentilis</i>	70	2	72	16
Spurvehøg	<i>Accipiter nisus</i>		158	158	8
Musvåge	<i>Buteo buteo</i>	2	13	15	6
Kongeørn	<i>Aquila chrysaetos</i>	3		3	1
Tårnfalk	<i>Falco tinnunculus</i>	436	3	439	9
Dværgfalk	<i>Falco columbarius</i>		4	4	
Agerhøne	<i>Perdix perdix</i>		3	3	
Fasan	<i>Phasianus colchicus</i>		6	6	
Vandrikse	<i>Rallus aquaticus</i>		5	5	
Grønbenet Rørhøne	<i>Gallinula chloropus</i>	1	3	4	
Blishøne	<i>Fulica atra</i>		17	17	
Strandskade	<i>Haematopus ostralegus</i>	4	6	10	3
Klyde	<i>Recurvirostra avosetta</i>	4		4	1
Stor Præstekrave	<i>Charadrius hiaticula</i>	1	10	11	
Hjejle	<i>Pluvialis apricaria</i>		1	1	
Strandhjejle	<i>Pluvialis squatarola</i>		3	3	
Vibe	<i>Vanellus vanellus</i>	55	2	57	2
Islandsk Ryle	<i>Calidris canutus</i>		3	3	
Sandløber	<i>Calidris alba</i>		2	2	1
Dværgryle	<i>Calidris minuta</i>		1	1	
Sortgrå Ryle	<i>Calidris maritima</i>		4	4	13

Tabel 2. Antal fugle ringmærket samt antal genmeldinger behandlet af Zoologisk Museum i 2008. Ekskluderet i genfundstallene er et større antal større antal aflæsninger af farveringe på Skarv (i Danmark), Kortnæbbet Gås, Knopsvane og måger, samt ringmærkernes lokale aflæsninger.

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*
		Pull	Andet	Total	
Almindelig Ryle	<i>Calidris alpina</i>		24	24	
Kærløber	<i>Limicola falcinellus</i>		1	1	
Brushane	<i>Philomachus pugnax</i>		3	3	
Enkeltbekkasin	<i>Lymnocyptes minimus</i>		4	4	1
Dobbeltbekkasin	<i>Gallinago gallinago</i>		12	12	
Skovsneppe	<i>Scolopax rusticola</i>		80	80	2
Stor Kobbersnepe	<i>Limosa limosa</i>	1		1	
Stor Regnspove	<i>Numenius arquata</i>		2	2	1
Rødben	<i>Tringa totanus</i>		1	1	
Hvidklire	<i>Tringa nebularia</i>		1	1	
Svaleklire	<i>Tringa ochropus</i>		1	1	
Tinksmed	<i>Tringa glareola</i>		1	1	
Mudderklire	<i>Actitis hypoleucos</i>		16	16	
Thorshane	<i>Phalaropus fulicaria</i>		1	1	
Sorthovedet Måge	<i>Larus melanocephalus</i>	3		3	4
Hættemåge	<i>Larus ridibundus</i>	1.667	1.093	2.760	59
Stormmåge	<i>Larus canus</i>	411	524	935	33
Sildemåge	<i>Larus fuscus</i>	587	12	599	16
Sølvmåge	<i>Larus argentatus</i>	1.669	56	1.725	102
Middelhavssølvmåge	<i>Larus michahellis</i>		2	2	
Kaspisk Måge	<i>Larus cachinnans</i>		4	4	
Svartbag	<i>Larus marinus</i>	406	6	412	26
Ride	<i>Rissa tridactyla</i>	5	1	6	14
Splitterne	<i>Sterna sandvicensis</i>	1.633		1.633	31
Fjordterne	<i>Sterna hirundo</i>	18	5	23	2
Havterne	<i>Sterna paradisaea</i>	224	7	231	3
Dværgterne	<i>Sterna albifrons</i>	2	1	3	4
Alk	<i>Alca torda</i>	111	1	112	9
Tejst	<i>Cephus grylle</i>	2		2	2
Huldue	<i>Columba oenas</i>	110	5	115	
Ringdue	<i>Columba palumbus</i>	49	19	68	
Tyrkerdue	<i>Streptopelia decaocto</i>	5		5	
Gøg	<i>Cuculus canorus</i>	2	2	4	
Slørugle	<i>Tyto alba</i>	997	42	1.039	123
Stor Hornugle	<i>Bubo bubo</i>	16	1	17	1
Kirkeugle	<i>Athene noctua</i>	28	4	32	37
Natugle	<i>Strix aluco</i>	58	12	70	13
Skovhornugle	<i>Asio otus</i>		16	16	
Mosehornugle	<i>Asio flammeus</i>		1	1	
Perleugle	<i>Aegolius funereus</i>		8	8	
Natravn	<i>Caprimulgus europaeus</i>		2	2	
Mursejler	<i>Apus apus</i>	34	24	58	3
Isfugl	<i>Alcedo atthis</i>	67	9	76	
Vendehals	<i>Jynx torquilla</i>	28	39	67	
Grønspætte	<i>Picus viridis</i>		1	1	
Sortspætte	<i>Dryocopus martius</i>	44	11	55	
Stor Flagspætte	<i>Picoides major</i>	5	145	150	1
Lille Flagspætte	<i>Picoides minor</i>		2	2	

Art	Latin	Mærkninger			Genfund
		Pull	Andet	Total	
Sanglærke	<i>Alauda arvensis</i>	10	1	11	
Digesvale	<i>Riparia riparia</i>		432	432	1
Landsvale	<i>Hirundo rustica</i>	2.186	3.036	5.222	23
Bysvale	<i>Delichon urbica</i>	261	189	450	2
Skovpiber	<i>Anthus trivialis</i>		161	161	
Engpiber	<i>Anthus pratensis</i>	9	32	41	1
Bjergpiber	<i>Anthus spinoletta spinoletta</i>		1	1	1
Skærpiber	<i>Anthus spinoletta petrosus</i>		2	2	
Gul Vipstjert	<i>Motacilla flava</i>		1	1	
Bjergvipstjert	<i>Motacilla cinerea</i>	205	7	212	2
Hvid Vipstjert	<i>Motacilla alba</i>	69	80	149	1
Vandstær	<i>Cinclus cinclus</i>		9	9	19
Gærdesmutte	<i>Troglodytes troglodytes</i>	16	2.085	2.101	5
Jernspurv	<i>Prunella modularis</i>		2.351	2.351	8
Rødhals	<i>Eritacus rubecula</i>		9.260	9.260	16
Nattergal	<i>Luscinia luscinia</i>		50	50	
Sydlig Nattergal	<i>Luscinia megarhynchos</i>		4	4	
Blåhals	<i>Luscinia svecica</i>		19	19	
Blåstjert	<i>Tarsiger cyanurus</i>		3	3	
Husrødstjert	<i>Phoenicurus ochruros</i>	5	32	37	
Rødstjert	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	77	950	1.027	2
Bynkefugl	<i>Saxicola rubetra</i>	7	32	39	
Sortstrubet Bynkefugl	<i>Saxicola torquata</i>		10	10	
Stenpikker	<i>Oenanthe oenanthe</i>		34	34	
Ringdrossel	<i>Turdus torquatus</i>		16	16	
Solsort	<i>Turdus merula</i>	94	2.695	2.789	30
Sjagger	<i>Turdus pilaris</i>	20	71	91	1
Sangdrossel	<i>Turdus philomelos</i>	9	1.513	1.522	8
Vindrossel	<i>Turdus iliacus</i>		426	426	4
Misteldrossel	<i>Turdus viscivorus</i>	8	4	12	
Stribet Græshoppesanger	<i>Locustella lanceolata</i>		1	1	
Græshoppesanger	<i>Locustella naevia</i>		17	17	
Sivsanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>		353	353	1
Lille Rørsanger	<i>Acrocephalus agricola</i>		2	2	
Buskrørsanger	<i>Acrocephalus dumetorum</i>		1	1	
Kærsanger	<i>Acrocephalus palustris</i>		467	467	2
Rørsanger	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	1	1.814	1.815	14
Gulbug	<i>Hippolais icterina</i>	1	545	546	1
Spottesanger	<i>Hippolais polyglotta</i>		2	2	
Høgesanger	<i>Sylvia nisoria</i>		8	8	
Gærdesanger	<i>Sylvia curruca</i>	3	2.047	2.050	4
Tornsanger	<i>Sylvia communis</i>	23	2.040	2.063	
Havesanger	<i>Sylvia borin</i>	1	1.671	1.672	2
Munk	<i>Sylvia atricapilla</i>		2.569	2.569	4
Lundsanger	<i>Phylloscopus trochiloides</i>		2	2	
Nordsanger	<i>Phylloscopus borealis</i>		1	1	
Fuglekongesanger	<i>Phylloscopus proregulus</i>		3	3	
Hvidbrynet Løvsanger	<i>Phylloscopus inornatus</i>		13	13	

Tabel 2 – fortsat. Antal fugle ringmærket samt antal genmeldinger behandlet af Zoologisk Museum i 2008. Ekskluderet i genfundstallene er et større antal større antal aflæsninger af farveringer på Skarv (i Danmark), Kortnæbbet Gås, Knopsvane og måger, samt ringmærkernes lokale aflæsninger.

Art	Latin	Mærkninger			Genfund
		Pull	Andet	Total	
Brun Løvsanger	<i>Phylloscopus fuscatus</i>		3	3	
Skovsanger	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>		53	53	
Gransanger	<i>Phylloscopus collybita</i>	5	3.397	3.402	12
Løvsanger	<i>Phylloscopus trochilus</i>		4.520	4.520	4
Fuglekonge	<i>Regulus regulus</i>		6.296	6.296	11
Rødtoppet Fuglekonge	<i>Regulus ignicapillus</i>		54	54	
Grå Fluesnapper	<i>Muscicapa striata</i>	17	361	378	
Lille Fluesnapper	<i>Ficedula parva</i>		26	26	
Broget Fluesnapper	<i>Ficedula hypoleuca</i>	90	631	721	
Skægmejse	<i>Panurus biarmicus</i>		283	283	
Halemejse	<i>Aegithalos caudatus</i>	1	269	270	
Sumpmejse	<i>Parus palustris</i>	50	140	190	
Topmejse	<i>Parus cristatus</i>	5	96	101	
Sortmejse	<i>Parus ater</i>	196	6.368	6.564	7
Blåmejse	<i>Parus caeruleus</i>	1.043	9.215	10.258	26
Musvit	<i>Parus major</i>	3.411	5.626	9.037	44
Spætmejse	<i>Sitta europaea</i>	55	64	119	2
Træløber	<i>Certhia familiaris</i>		86	86	
Korttået Træløber	<i>Certhia brachyactyla</i>		24	24	
Pungmejse	<i>Remiz pendulinus</i>		1	1	2
Rødrygget Tornskade	<i>Lanius collurio</i>	5	135	140	
Stor Tornskade	<i>Lanius excubitor</i>		15	15	
Skovskade	<i>Garrulus glandarius</i>	6	32	38	
Huskskade	<i>Pica pica</i>	11	33	44	8
Tyndnæbbet Nøddekrige	<i>Nucifraga caryocatactes macrorhynchos</i>		1	1	
Allike	<i>Corvus monedula</i>	40	62	102	2
Råge	<i>Corvus frugilegus</i>		92	92	1
Gråkrage	<i>Corvus corone cornix</i>	22	5	27	
Stær	<i>Sturnus vulgaris</i>	314	159	473	
Gråspurv	<i>Passer domesticus</i>	20	503	523	2
Skovspurv	<i>Passer montanus</i>	97	1.691	1.788	4
Bogfinke	<i>Fringilla coelebs</i>	9	2.696	2.705	9
Kvækerfinke	<i>Fringilla montifringilla</i>	1	894	895	1
Gulirisk	<i>Serinus serinus</i>		1	1	
Grønirisk	<i>Carduelis chloris</i>	1	4.731	4.732	55
Stillits	<i>Carduelis carduelis</i>		318	318	1
Grønsisken	<i>Carduelis spinus</i>		2.738	2.738	23
Tornirisk	<i>Carduelis cannabina</i>	4	256	260	
Bjergirisk	<i>Carduelis flavirostris</i>		31	31	
Gråsisken	<i>Carduelis flammea</i>		593	593	5
Lille Korsnæb	<i>Loxia curvirostra</i>		17	17	
Karmindompap	<i>Carpodacus erythrinus</i>		41	41	
Dompap	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>		449	449	6
Kernebider	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>		46	46	
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>	13	449	462	1
Rørspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>		623	623	5
Sum		19.957	92.343	112.300	1.578

CES Ringmærkning i 2008

Af Henning Ettrup

Sivsanger, 1K, Brabrand Sø, 6. august 2008. Foto: Henning Ettrup.

Standardiseret fangst af ynglefugle: et projekt under Danmarks Ringmærkerforening

På europæisk plan foretages ringmærkning af ynglefugle efter en standardiseret metode (Constant Effort Sites, CES) på flere hundrede lokaliteter. CES blev taget i brug i Storbritannien i 1983, og her fanges nu på 115-120 lokaliteter (Grantham 2008). Nærmere beskrivelse af metoden er foretaget af bl.a. Peach et al. (1996). Oversat til dansk kan metoden beskrives som standardiseret ynglefuglefangst eller SYF.

Efter forsøg på en enkelt lokalitet i 2004-05 (Drachmann 2006) blev der i 2006 i Danmark opstartet flere lokaliteter (Dybendal ved Vrads, Brabrand Sø i Jylland samt Vestamager og Raunstrup Sø på Sjælland), hvor der blev ringmærket efter denne metode. Der er i 2008 kommet endnu en lokalitet til, Tarup Grusgrave på Fyn, så der nu mærkes på 5 lokaliteter. Det samlede antal fangede fugle for det enkelte år fremgår af tabel 1. Der er samlet fanget 56 forskellige arter, og i alt er 4687 fugle ringmærket eller aflæst, de fleste fangster er af Løvsanger, Rørsanger og Rørspurv.

Selv om tallene er små og endnu for usikre til statistiske beregninger, vises der nogle udvalgte eksempler for at illustrere, hvad SYF-data på længere sigt kan anvendes til.

Ændringer i antallet af fangede fugle kan ses som et udtryk for, at der sker ændringer i bestandene, enten lokalt eller generelt. I tabel 2 er foretaget beregning af ændringen for arter, hvor der er fanget mere end 20 individer i to af de tre år i 2006-2008, og kun fra de 4 lokaliteter, der har været med i hele perioden.

Set over perioden 2006-08 ser der ud til – på baggrund af antal fangede fugle – at være sket markante tilbagegang for 3 arter (Rødhals, Havesanger og Rørspurv), mens der har været stor fremgang (> 100%) for 4 arter (Skovpiber, Løvsanger, Gransanger og Fuglekonge). Ændringerne dækker dog over store udsving fra år til år (tabel 2). Fx stiger antallet af Fuglekonge 700% fra periodens første til andet år for derefter at falde med 12,5% i andet til tredje år. Kun Musvit og Blåmejse udviser små udsving over perioden.

Ændringerne kan ses som et udtryk for ændringer i ungeproduktionen fra år til år (typisk for fx Fugle-

Tabel 1. Oversigt over ringmærkningsresultaterne på de danske SYF-lokaliteter. Bemærk, at der i 2006-07 er fanget på 4 lokaliteter, men i 2008 på 5 lokaliteter.

Art	2006	2007	2008
Spurvehøg			1
Ringdue			2
Gøg			2
Isfugl			1
Stor Flagspætte	1		9
Vendehals	1		
Bysvale		1	
Landsvale			1
Skovpiber	10	24	21
Hvid Vipstjert			1
Gærdesmutte	17	32	39
Jernspurv	32	49	46
Rødhals	54	29	38
Nattergal	15	14	12
Rødstjert	4	11	5
Sangdrossel	8	11	11
Solsort	30	32	69
Havesanger	64	43	86
Munk	66	67	114
Gærdesanger	13	17	47
Tornsanger	43	28	96
Sivsanger	31	13	13
Græshoppesanger	12	10	6
Rørsanger	227	145	370
Kærsanger	10	4	47
Gulbug	1	1	7
Løvsanger	156	248	403
Gransanger	45	77	150
Fuglekonge	3	24	21
Grå Fluesnapper	2	2	1
Broget Fluesnapper	1	1	4
Musvit	70	73	116
Sortmejse	2	9	11
Blåmejse	80	77	125
Topmejse	10	6	13
Sumpmejse	11	6	21
Halemejse, nordlig		8	16
Pungmejse	6	4	
Skægmejse	4	5	
Spætmejse	1	1	4
Træløber	3	1	7
Træløber, Korttæt			1
Rødrygget Tornskade	6		3
Husskade		1	1
Skovskade	3	1	3
Stær		22	12
Gråspurv			17
Skovspurv	8	6	23
Bogfinke	13	13	8
Tornirisk			1
Stillits			3
Gråsisken, lille	6	11	19
Grønirisk	15	14	18
Dompap	14	15	15
Rørspurv	103	115	111
Gulspurv	18	10	16
Total	1219	1281	2187
Antal arter fanget	42	43	52
Antal lokaliteter	4	4	5

konge). Sådanne ændringer kan registreres ved SYF-data, idet der over sommeren sker en ændring i aldersfordelingen af de fangede fugle. Dette kan illustreres af data fra de to hyppigst fangede arter ved Brabrand Sø, som er de eneste relevante data, jeg har haft adgang til (tabel 3). Her er ungeproduktion for Rørsanger og Rørspurv beregnet som procentfordelingen mellem fangede ungfugle og adulte fugle.

Tabel 3. Ungeproduktionen udtrykt som andel ungfugle fanget af de to hyppigst fangede arter ved Brabrand Sø i perioden 2006-2008.

Unge-%	2006	2007	2008
Rørsanger	62	39	84
Rørspurv	42	49	60

Som det fremgår, er 2007 tilsyneladende et dårligt yngleår for Rørsanger, idet antallet af 1K fugle kun udgør 39% af de fangede Rørsangere, mens 1K fuglene i 2008 udgør hele 84%. For Rørspurven ser det ud til, at ungeproduktionen generelt har været lav i 2006-07, mens der kun i 2008 er fanget flere unger end adulte fugle. Ved sammenligning med data fra det britiske projekt ses tilsvarende ændringer for disse to arter (CES News 2008, 2009).

Det bliver spændende at følge projektet fremover, men i den sammenhæng er det vigtigt, at flere ringmærkere slutter op omkring projektet, så vi kan få flere sites med. Kun derved opnår vi at få tilstrækkeligt med data indsamlet, så langtidssænderinger i fuglebestandene kan aflæses – selvfølgelig set i sammenhæng med andre ornitologiske registreringsmetoder.

Litteratur

- CES News 2008 no. 21. http://www.bto.org/ringing/ringinfo/ces/ces_new_index.htm
- CES News 2009 no. 22. http://www.bto.org/ringing/ringinfo/ces/ces_new_index.htm
- Drachmann, J. 2006: Standardiseret fangst af fugle i Dybendal, Skærbæk plantage. Upubl. rapport på <http://www.ringmaerkning.dk/ces.htm>
- Grantham, M. 2008: A look back at 25 years of CES ringing. CES News: 1-3.
- Peach, J.W., S.T. Buckland & S.R. Baillie 1996: The use of constante effort mist-netting to measure between-year changes in the abundance and productivity of common passerines. *Bird Study* 43: 142-156.

Table 2. Changes in the number of species, where more than 20 birds were caught in two years.
 Only data from the 4 localities where all years are included in the numbers.

Art	2006	2007	2008	Ændring 06-07	Ændring 07-08	Ændring 06-08
Skovpiber	10	24	21		-12,5	110,0
Gærdesmutte	17	32	32	88,2	0,0	88,2
Jernspurv	32	49	45	53,1	-8,2	40,6
Rødhals	54	29	33	-46,3	13,8	-38,9
Solsort	30	32	39	6,7	21,9	30,0
Havesanger	64	43	47	-32,8	9,3	-26,6
Munk	66	67	108	1,5	61,2	63,6
Tornsanger	43	28	54	-34,9	92,9	25,6
Rørsanger	227	145	332	-36,1	129,0	46,3
Løvsanger	156	248	365	59,0	47,2	134,0
Gransanger	45	77	116	71,1	50,6	157,8
Fuglekonge	3	24	21	700,0	-12,5	600,0
Musvit	70	73	67	4,3	-8,2	-4,3
Blåmejse	80	77	73	-3,8	-5,2	-8,8
Rørsurv	103	115	77	11,7	-33,0	-25,2

Ornitologisk forskning ved Center for Makroøkologi og Evolution

Af Carsten Rahbek, professor, ph.d. og centerforskningsleder, og Anders P. Tøttrup, forskningsadjunkt, ph.d.

Rødrygget Tornskade, hun, Stenholt Indelukke, Gribskov, 18. maj 2008. Foto: Per Ekberg Pedersen

Center for Makroøkologi og Evolution på Biologisk Institut, Københavns Universitet har - som overordnet tema - spørgsmålet: Hvad bestemmer fordelingen af liv på jorden?

Klimaet er en af flere faktorer, der menes at have stor indflydelse på arters udbredelser, artsrigdom, og hvordan arter er fordelt. Det er fx ikke tilfældigt, hvilke arter som yngler eller overvintrer i Danmark, at nogen arter har deres geografiske kerneområde i Danmark, mens andre har deres udbredelsesmæssige nord-, syd- og vest-grænse i Danmark, og at nogle danske fugle er almindelige, mens andre er sjældne.

Centerets forskning har altid fokuseret på klimaets funktion i forhold til fordeling af det nutidige liv på jorden. Vi har blandt andet dokumenteret forandringer i fænologien hos de danske trækfugle som følge af forandringer i klimaet i disse år.

Vi har udført en række analyser (scenarier) af effekten af klimaændringer på den fremtidige fordeling af

liv, fx hvilke fugle der potentielt vil indvandre til og udvandre fra Danmark. I de kommende år vil centeret fokusere endnu mere på de historiske tilpasninger af biodiversitet til tidligere tiders klimasvingninger. Forståelse af disse er forudsætningen for at give ordentlige svar på, hvordan livet på jorden i dag vil påvirkes af de klimaændringer, som allerede kan mærkes nu, og som vil komme i fremtiden.

I lyset af de igangværende klimaforandringer er det naturligt at fokusere på, om dyr og planter er truet af klimaforandringer. Faktum er, at der sker en masse i naturen som følge af klimaforandringerne. Meget bliver anderledes. Selvom der jævnligt dukker historier op i medierne om truede dyrearter og uddøende planter forårsaget af klimaforandringer, er det sjældent solid naturvidenskabelig viden, der ligger bag. Dels er klimaforudsigelserne usikre, og dels ved vi som biologer meget lidt om, hvordan dyr og planter reagerer på klimaforandringer. For at sige det direkte: "Det er

svært at spå - især om fremtiden".

Som naturvidenskabelige forskere står vi over for noget nær ultimative udfordringer. Vores forståelse af, hvordan dyr og planter – og for den sags skyld mennesker – har reageret på store klimaforandringer i fortiden, er mangelfuld og af meget anekdotisk karakter. Hvis vi ikke forstår, hvordan klimaet har forandret sig gennem tiderne, og hvordan det har formet livet på jorden, som det er i dag, så er det svært at lave præcise modeller for, hvordan klimaforandringer vil forme fordeling af liv på jorden i fremtiden. Hvis vi vil vide, hvad der sker med dyr og planter i fremtiden, skal vi kende udviklingen for tusindvis af år siden. Det er her, den biologiske frontforskning på klimaområdet sker i disse år.

Med udgangspunkt i bl.a. ovenstående grundforskningsmæssige udfordring har centeret i 2009 modtaget en stor ekstern bevilling, der sammen med interne bevillinger fra Københavns Universitet og Danmarks Tekniske Universitet beløber sig til ca. 120 mio. kr. over de første fem år. Midlerne er givet til etablering af Danmarks Grundforskningsfonds 'Center for Makroøkologi, Evolution og Klima'. Det nye center starter officielt 1. januar 2010. Centeret vil blive en fortsættelse og udbygning af de nuværende forskningsaktiviteter ved Center for Makroøkologi og Evolution.

Det nuværende center huser et stort antal individuelle forskningsprojekter, som kan grupperes i følgende hovedgrupper:

- Makroøkologi og evolution – hvordan kan man forklare fordelingen af biologisk diversitet i tid og rum på basis af historie og økologiske og evolutionære principper.
- Conservation biologi – hvordan kan man bruge økologiske og evolutionære principper, data og viden til at formulere videnbaserede strategier for bevarelse og forvaltning af biologisk mangfoldighed i dag og i fremtiden.
- Klimaforandringer – hvordan påvirker klimaet livet på jorden i dag, i fortiden og i fremtiden set i lyset af klimaændringer og ødelæggelser af arters levesteder?
- Ornitologi – hvordan kan man bruge artsspecifikke, høj kvalitets data og viden om fugles naturhistorie i kombination med økologisk og evolutionær viden til at få en større forståelse for livet og dets udfoldelse på jorden.

Inden for alle områderne er fugle i høj grad i fokus. Det skyldes, at vi netop for fugle ofte har de bedste data, og vi ved meget om dem. Nedenfor bringes et udpluk af centerets ornitologiske forskning fordelt på de fire kerneområder opdateret og nyt i forhold til præsentationen i Fugleåret 2007. Hvis man er interesseret i at læse mere om et eller flere af de omtalte projekter, kan man downloade de videnskabelige publikationer fra centerets hjemmeside på: <http://www.macroecology.ku.dk/>

Makroøkologi og evolution

Hvad bestemmer geografiske mønstre af artsrigdom – sydamerikanske fugle?

Man har traditionelt analyseret mønstre af artsrigdom ved at sammenligne disse med mønstre af forskellige klimaparametre såsom temperatur og nedbør (de to fundamentale forudsætninger for liv på jorden). Baseret på sådanne statistiske analyser, der ofte viser, at der er en stor sammenhæng mellem artsrigdom og temperatur og nedbør, har man argumenteret for, at det er klima, der er den bestemmende faktor. Men artsrigdom er blot et mål for hvor mange arters udbredelse, der overlapper i et givet område. Så spørgsmålet er, om det også er klimaet, som bestemmer, hvilke arter der sam eksisterer? Forskere fra Center for Makroøkologi og Evolution har med udgangspunkt i udbredelsesdata for alle ca. 3.000 ynglefugle i Sydamerika gravet dette spadestik dybere og er begyndt at se på udbredelsesmønstrene. Overraskende nok ser det ud til, at disse mønstre ikke er bestemt af det nutidige klima. Derimod tyder det på, at arternes udbredelse og hvilke arter der forekommer sammen, snarere er bestemt af de historiske variationer i udbredelsen og størrelse af biomer (større regioner med samme generelle klima og vegetation). Det vil sige, at nutidens artsrigdomsmønstre har en historisk forklaring, som er stærkere end tilpasningen til det nutidige klima. Dette kan måske være forklaringen på den ekstreme diversitet, som findes i de tropiske bjerge, hvor op mod 80 % af al jordens diversitet findes. Resultaterne har vakt betydelig international opsigt med en uddybende redaktionel artikel i det prestigøse tidsskrift *Nature*.

Har menneskets påvirkning af jorden ødelagt mønstre af global diversitet?

Størstedelen af jordens biodiversitet findes i bjergene. Bjerge er fascinerende, fordi de over ganske få kilometer – fra dalbund til bjergtop – rummer en variation i klimaet, der svarer til klimavariationen over 1000 km af breddegradienten. Derfor har undersøgelser af biodiversitet langs højdegrader været brugt som modelstudier for, hvilke primære mekanismer der styrer fordeling af liv som funktion af variation i klima. Center for Makroøkologi og Evolution har i en analyse publiceret i *Nature* vist, at menneskets påvirkning af bjergområder ikke er tilfældig. De naturlige miljøer i verdens bjerge er især og entydigt forstyrret i den nederste del og i øverste del af højdegradienten, mens miljøerne på de stejle midterpartier af bjergene er mindre forstyrret. Denne menneskelige effekt har forårsaget, at de oprindelige diversitetsmønstre langs højdegrader er forstyrret i en grad, så de oprindelige globale mønstre er "forsvundet". Forskere kan nu kun gisne om, hvordan det måske var engang. Mere end 800 studier har brugt højdegrader til at teste hypoteser til forklaring af fordeling af diversitet som funktion af klima. Menneskelige aktiviteter har potentielt påvirket 99 % af studierne, så resultaterne er vanskelige at fortolke. Centerets analyse er den første, der dokumenterer, at menneskets aktiviteter er af en størrelsesorden, så vi

for evigt har ødelagt et af de såkaldte globale mønstre af diversitet på jorden.

Sammenhæng mellem bestandsstørrelse og geografisk udbredelse

En arts udbredelse hænger tæt sammen med, hvor almindelig arten er: Vidt udbredte arter opnår ofte store lokale tætheder, mens sjældnere arter som regel kun optræder som enkelte individer i de få områder, hvor de findes. Der er teoretiske hypoteser, der argumenterer for, at denne sammenhæng også gælder over tid: Arter med ekspanderende geografisk udbredelse vokser også i bestandsstørrelse. Heraf følger, at arter, som forekommer færre og færre steder, gør det modsatte som et resultat af fald i bestandsstørrelse.

Det danske overvågningsprogram, NOVANA, udnytter denne mulige sammenhæng mellem geografisk forekomst og bestandsstørrelse i den ekstensive baggrunds-overvågning af bestandsudviklingen for en række arter. Her foretages simple registreringer af, om pågældende arter er til stede eller ej på en lang række lokaliteter. Når registreringer gentages systematisk år efter år, skulle ændringer i antallet af "til stede" observationer kunne bruges som en indikation for en arts eventuelle bestandsændring på nationalt niveau. Fordelen ved metoden er, at man med relativt få midler – i princippet – kan monitorere den nationale langsigtede bestandsudvikling for et stort antal arter.

Der er enkelte analyser fra udlandet, der understøtter disse antagelser. De to danske fugleatlaser fra starten af 1970'erne og starten af 1990'erne, samt de mange bestandsopgørelser DOF har udført gennem de sidste 30 år, udgør en fremragende mulighed for at undersøge dette mønster – og teste forudsætningerne for denne del af NOVANA-overvågningen. Testen blev udført ved at sammenholde ændringen i fuglenes udbredelse i de to atlaser (ændringer i antal atlaskvadrater med yngleforekomst) med ændringen i deres bestandsstørrelse imellem de to atlas-undersøgelser. For de arter med den mindste udbredelse fandt vi en klar og positiv sammenhæng, mens dette ikke var tilfældet for de arter, som havde de største udbredelser. Resultatet er godt nyt for overvågningen, idet de sjældnere arter er dem, vi er mest interesserede i at overvåge. Samtidig understøtter resultatet en voksende erkendelse af, at der er nogle fundamentale forskelle på sjældne og almindelige arters biologi.

Conservation biologi

Centeret udfører en lang række "conservation-relaterede" projekter og har netop ansat en ny professor i Conservation biology for at styrke dette område. Centerets forskning på området har typisk et bredere fokus på biodiversitet end blot "alene" på fuglene.

Centeret udfører dog en lang række artsprojekter på fugle i form af studenter- og specialeprojekter. Disse sker ofte i direkte samarbejde med DOF og/eller på basis af data generet og indsamlet af DOF og landets fuglekikkere.

Kirkeugle

Et eksempel er Kirkeugleprojektet, som centeret startede for en del år siden. Projektet er udført i samarbejde med Ringmærkningsafdelingen på Zoologisk Museum og DMU-Kalø. Projektet var udførligt omtalt i Fugleåret 2007, og har ligeledes været beskrevet i DOF's blade og i de nationale medier.

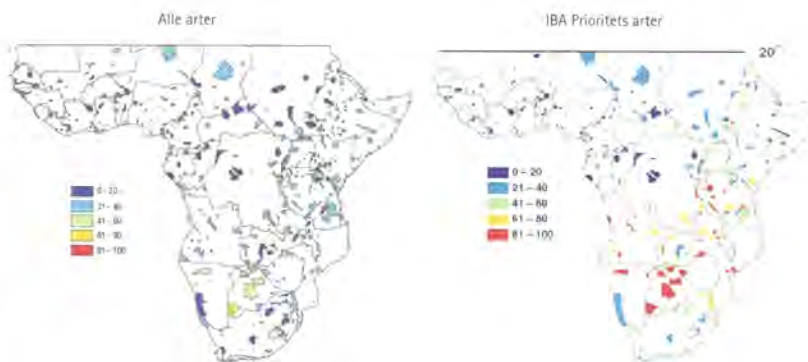
Baggrunden for projektet er den kraftige tilbagegang i den danske bestand af Kirkeugle, som nu regnes for blot at bestå af 100 ynglepar. I perioden 2005-2008 forskede centeret med økonomisk støtte fra Villum Kann Rasmussen Fonden i, hvilke faktorer der er afgørende for Kirkeuglens overlevelse i Danmark. Den forskningsmæssige side af projektet er tæt på en afslutning, og anbefalingerne er udarbejdet.

Årsagerne til Kirkeuglens tilbagegang i Danmark er en for lav ungeproduktion. Dette skyldes primært fødemangel i yngleperioden og høj ungedødelighed både før og efter ungerne forlader reden. Kirkeuglerne er afhængige af fødehabitater tæt på ynglestedet, hvorfor genskabelse og bibeholdelse af afgræssede enge nær ynglestedet vil være af stor betydning for uglernes overlevelse. Som kortsigtet løsning og som akut hjælp vil fodring af uglerne i yngletiden hurtigt hjælpe ungeproduktionen. Derimod er der intet, som tyder på, at redkasseopsætninger, udsætning og opdræt vil kunne redde den danske Kirkeuglebestand.

På baggrund af denne viden og de publicerede resultater er der nu taget politisk beslutning om at bruge 2,1 mio. danske kroner over en 5-årig periode på at redde den danske bestand af Kirkeugler.

Klimaforandringer

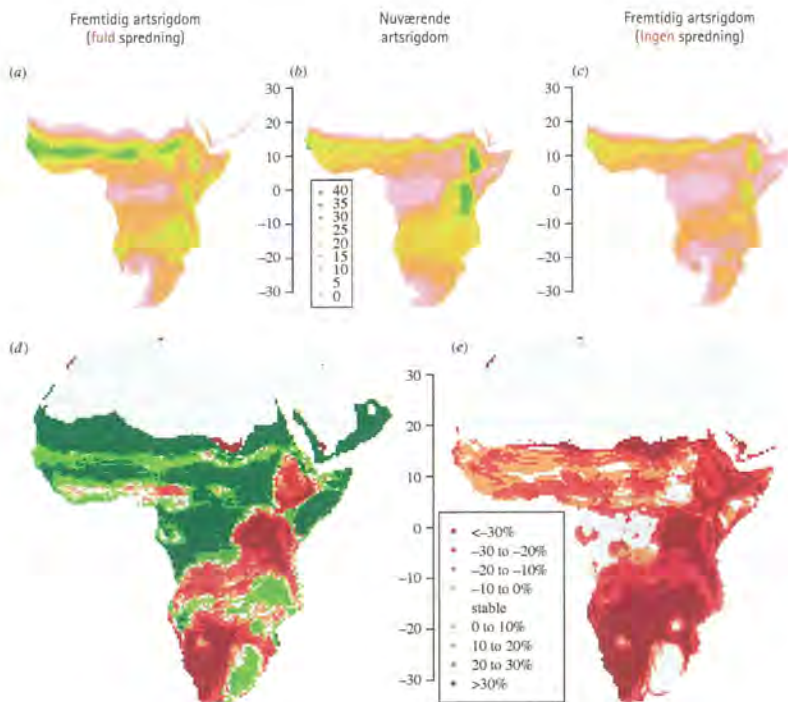
Klimaforandringer vil medføre store ændringer i fuglenes levevilkår. Mange analyser af både felddata og såkaldte scenarie-analyser har vist, at mange arter for-

Figur 1. Den projekterede udskiftning (turnover) i fuglearter inden for "Important Bird Areas" (IBA) i 2085 givet klimaforandringer. Udskiftningen er angivet som procent af det nuværende totale antal arter i hver IBA gående fra mørkeblå (0-20 % turnover) til rød (81-100 % turnover).

Figur 2. Projekterede ændringer i 60 Vestpalæarktiske trækfugles vinterudbredelse i Afrika i år 2100.

Figur a) viser den fremtidige artsrigdom (densitet) givet at arterne kan vandre frit, b) den nuværende artsrigdom, c) den fremtidige artsrigdom, hvis arter ikke kan vandre fra deres nuværende udbredelsesområder. Farveskalaen går fra lys brun (lavest artsrigdom) til mørk grøn (højest artsrigdom). Figur d) og e) viser den procentvise ændring i artsrigdom ved hhv. fuld og ingen spredning fra mørkerød (størst negative ændringer) til lyserød (mindst negative ændringer) over til lys grøn (mindst positiv ændring) til mørk grøn (størst positiv ændring).

mentlig vil forsøge at "følge" med det klima, som de er tilpasset til. Siden sidst har centeret fået publiceret analyser af alle afrikanske fuglearters potentielle fremtidige yngleudbredelser som følge af klimaforandringer. Som i Danmark og Europa er der store forandringer på vej i Afrika. Vi har brugt resultaterne til at se på, om de af BirdLife International udpegede "Important Bird Areas" (IBA) også vil være vigtige i fremtiden. Det viser sig, at der formentlig vil ske en stor udskiftning af arter i de afrikanske IBAs, men at de udpegede IBAs tilsyneladende er geografisk placeret i områder, der vil fortsætte med at være vigtige for fugle langt ud i fremtiden uanset klimaforandringer (se figur 1).

Forudsætningen for denne konklusion er dog, at arterne har mulighed for at sprede sig. Det kræver, at der er egnede naturområder imellem IBA-områderne, således vil fuglene formentlig sagtens kunne klare kli-

maforandringerne i sig selv, hvis der vel at mærke er gode naturområder at flytte ind og ud af i takt med, at arterne flytter sig. Forskningen er udført i samarbejde med RSBP (BirdLife UK) og Durham Universitet og indgår i BirdLife Internationals strategi-papir for, hvordan de anskuer problematikken om klimaforandringer i forhold til forvaltning af verdens fuglearter.

Klimaforandringer i Afrika og vores afrikatrækkere
I Fugleåret 2007 beskrev vi, hvordan vi på basis af ringmærkningsgenfund og observationer af Vestpalæarktiske trækfugle i Afrika havde modelleret den potentielle vinterudbredelse af vore sangfugle i Afrika. Dette arbejde har vi fulgt op med en modellering af, hvordan klimaforandringer kan forventes at forandre disse fugles vinterudbredelse i løbet af de næste 50-100 år. Modsat hvad der ofte postuleres, viser resultaterne, at betingelserne i Sahel-zone lige syd for Sahara, hvor mange af vores trækfugle overvintrer, ser ud til at blive mere optimale for en lang række arter. Derimod synes klimaet i den centrale og sydlige del af Afrika at blive mindre optimalt for en række af vore trækfugle (se figur 2). Generelt antyder resultaterne, at arter, som overvintrer i Sahel-zonen, får bedre vilkår og større udbredelsesområder, mens arterne i den sydlige halvdel af Afrika generelt får dårligere vilkår og mindre udbredelse til følge (se figur 3).

Trækfugle og klimaforandringer

Gennem de seneste 10 år er der udarbejdet en række afhandlinger, som påviser, at klimaet påvirker vores trækfugle ganske meget i løbet af deres træk til og fra yngleområderne. Ved at sammenligne flere forskellige

Figur 3. Projekterede ændringer i 60 Vestpalæarktiske trækfugles vinterudbredelse i Afrika i år 2100.

Rødrygget Tornskade, han, med geo-lyslogger påsat som rygsæk om benene.
6. juli 2009, Enghavehus, Gribskov.

Nærbillede af en geo-lysloggeren på ryggen af en Tornskade.
Fotos: Per Ekberg Pedersen

klimavariabel har vi vist, at det er lokale temperaturforhold, som bedst beskriver finjusteringen af ankomsttiden for foråret. Det er måske ikke så overraskende, men det er her vigtigt at huske på, at disse fugle bevæger sig over enorme afstande og igennem flere klimazoner, inden de når frem til yngleområderne. Alligevel ser det ud til, at det er lokale forhold, som fuglene benytter til at finjustere deres træk, således at de ankommer på det mest optimale tidspunkt. Alt tyder derfor på, at den tidligere forårsankomst, som mange fuglekiggere har bemærket i løbet af de seneste tre årtier, hovedsagelig kan tilskrives lokale forhold frem for en general ændring af fuglenes genetiske trækprogram.

Ornitologi

Ny metode viser trækveje

Viden om organismers spredning og trækbevægelser er vigtig i mange biologiske spørgsmål. For fugle ved vi stadig forbavsende lidt om, i hvor høj grad og hvor langt et individ flytter sig fra sit fødested. I klimaspørgsmål er en sådan viden en stor mangelvare, fordi netop spredning bliver essentiel for organismers mulighed for at tilpasse sig ændringer i klimaet. Sat på spidsen vil dårlig spredningsevne medføre en forværet klimapåvirkning, idet den givne organisme vil være

dårlig til at flytte med, når klimaet ændrer sig. Mange af de klimamodeller, som i øjeblikket bruges til at forudsige effekten af klimaændringerne, mangler netop information om organismernes spredningsmuligheder. På centeret er vi meget interesserede i at opbygge viden om spredning og alle former for trækbevægelser. For at opnå større viden satser vi på flere nye metoder, som vil give mulighed for netop dette.

I de senere år er der sket en rivende udvikling i teknologier, som gør det muligt at følge selv småfugle over lange afstande og tidsperioder. Det er fortsat størrelsen af diverse teknologiske hjælpemidler, der begrænser os i at følge størstedelen af fuglene på deres træk, men nu er der åbnet op for denne mulighed med de såkaldte geo-lysloggere (Eng: geolocator) på kun 1.0 g (se foto). Teknologien kræver dog, at fuglene genfanges, førend vi kan erhverve os de spændende informationer om fuglenes træk.

Geo-lysloggerne registrerer lysintensiteten én gang hvert minut, og således opsamles information om solopgang og solnedgang, samt dagslængden. Denne information bruges til at beregne hhv. længdegraden og breddegraden for fuglens geografiske position for hver enkelt dag under trækket og i hele overvintringsperioden. Det vil sige, at vi med denne teknologi kan få

informationer om fuglenes trækveje og overvintringsområder, samt vigtige informationer om fuglenes liv i vinterområdet og tidspunkter for deres forskellige trækbevægelser.

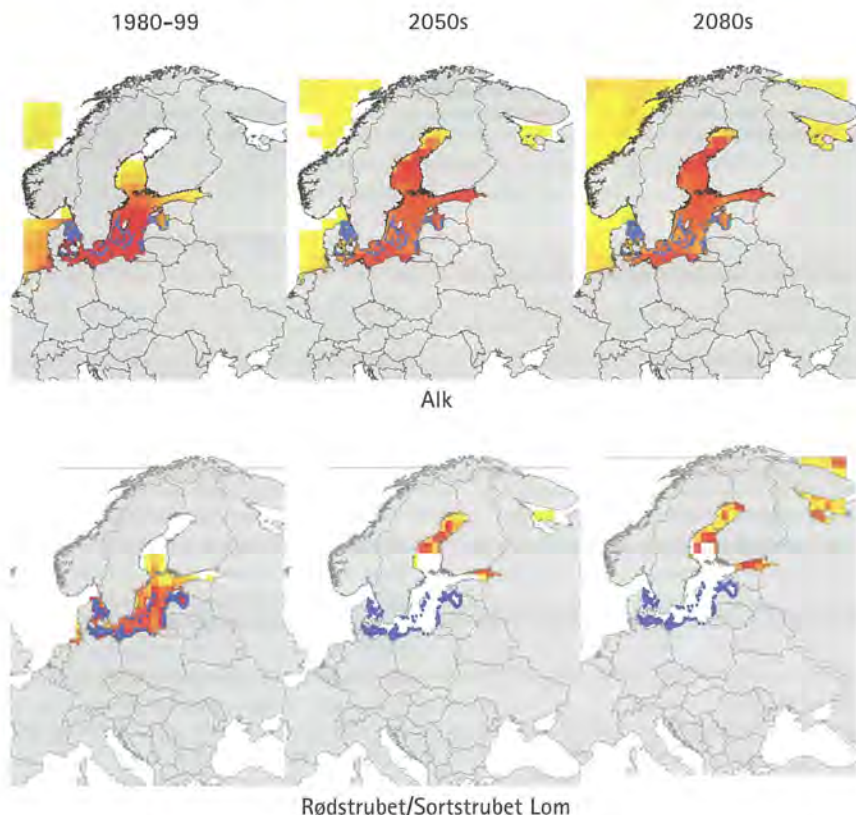
Rødrygget Tornskade

Rødrygget Tornskade er i tilbagegang i store dele af Nordvesteuropa. Arten tilbagelægger ca. 16.000 km per år på rejsen til og fra vinterområderne i det østlige og sydlige Afrika. Som det er tilfældet for næsten alle vores langdistance trækfugle, ved vi utrolig lidt om deres liv uden for yngletiden.

I 2009 har vi fanget og sat geo-lysliggere på 42 Rødryggede Tornskader i Gribskov. I dette projekt, som udføres sammen med Zoologisk Museum, samarbejder vi desuden med Lunds Universitet. I Sverige er der fanget et lignende antal Tornskader, således at det samlede antal fugle med geo-lysliggere er over 80 individer. Det er et godt udgangspunkt for næste års arbejde, og det bliver spændende at genfangne fuglene og tappe informationerne fra de generhvervede geo-lysliggere. For mere information om projektet, hør DR P1 Natursyn fra 29/8 2009 på: www.dr.p1/natursyn.

Fehmern Bælt

Danmarks landvandede havområder huser hvert år titusindvis af overvintrende vandfugle. Flere arter såsom Ederfugl, Gråstrubet Lappedykker og Havlit er til stede i antal, som gør havområderne af international betydning for arterne. I forbindelse med etableringen af en fast forbindelse over Fehmern Bælt er vi lige nu i fuld gang med at foretage modelleringer af, hvilken betydning klimaet har for hver enkelt art, samt hvordan de forventede klimaændringer vil påvirke arternes udbredelse. Figur 4 viser en skitse af klimaændringernes betydning for to arter: Alk og Rødstrubet/Sortstrubet Lom (de to arters forekomst er modelleret som én art). Selvom figuren blot viser nogle skitserede modelleringer ved brug af blot to klimavariabler (temperatur og nedbør), viser figuren to vigtige pointer: (1) Klimaændringerne ser ud til at ændre udbredelserne for begge arter og forrykke udbredelsen mod nordøst, og (2) der vil være store forskelle på de enkelte arters klimarespons. Projektet er endnu i startfasen og vil løbe over de næste 3 år.

Figur 4. En skitse af den modellerede udbredelse for Alk (øverst) og Rødstrubet/Sortstrubet Lom (nederst) for nutid udbredelse (1980-99) samt projekteret udbredelse under klimaændringer i hhv. 2050 og 2080. Jo varmere varme (rød) jo større sandsynlighed for artens tilstedeværelse. Blå markeringer viser den faktuelle udbredelse i perioden 1980-99 (samme på alle tre figurer for hver art). Figuren viser resultatet for IPCC's scenarie "b1". Lignende resultater blev opnået for det mere ekstreme "a1b" scenarie.

Øverst: Gøg, han, Stege Jordbassiner, 9. juni 2008. Foto: Helge Sørensen.
Nederst: Sumpmejse, Lille Vildmose, 18. november 2008. Foto: Ole Krogh

Øverst: Pungmejse, Novrup Grusgrav, 26. april 2008. Foto: Per Poulsen
Nederst: Pungmejse, Vestamager, 1. juni 2008. Foto: Helge Sørensen

Øverst: Rosenmåge, Esbjerg Havn, 19. marts 2008. Foto: Carsten Gadgaard
Nederst: Rosenmåge, Esbjerg Havn, 2. januar 2008. Foto: Carsten Gadgaard

Skovhornugle, Christiansø, 2. maj 2008. Foto: Bo L. Christiansen

FUGLEÅRET giver en samlet oversigt over almindelige, fåtallige og sjældne yngle- og trækfugles forekomst i Danmark i 2008 med årsrapporter fra Punkttællingsprojektet, Sjældenhedsudvalget, Rapportgruppen og DATSY-projektet.

Desuden fortælles om årets observationer og aktiviteter på fuglestationer, fra feltornitologiske projekter, grupper og udvalg, samt Fugleværnsfondens reservater. Desuden gives en status over årets forskellige forsknings- og overvågningsaktiviteter i statsligt regi, herunder ringmærkning.

